

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_232155

UNIVERSAL
LIBRARY

رسائل مشتملہ

رسالہ انفاس نفیہ تصنیف حضرت خواجہ عبید اللہ احرار

رسالہ تصنیف حضرت خواجہ عزیزان علی راشدی

رسالہ انبیہ تصنیف حضرت مولانا یعقوب چسپری

رسالہ قدسیہ تصنیف حضرت خواجہ بہار الدین نقشبند

رسالہ خواجہ عبید اللہ خاں خواجہ فی بالہ

رسالہ پر تو عشق تصنیف حضرت خواجہ خرد

در مطبع مجتہبی واقع دہلی طبع گردید

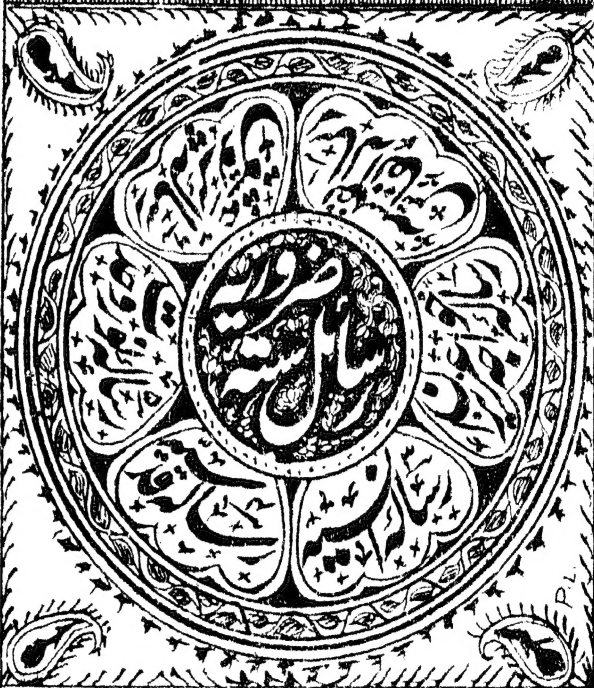
مردمان پیش کاہ ستر شام طبع ہوا

فهرست کتب خاصه مطبعه مجتبائی دہلی سنہ ۱۳۱۹

قرآن شریف سادہ چھ بندہ بارہ	خضر طبع شرح حسن حسین زیر طبع	سین شدہ محشی خاص اشکال	جمال العارفین ترجمہ رضا
طہ ۲۲ - ۲۹	نیز المصلح کشتی بجوشی جدیدہ	مجموعہ بیت زیر طبع	پند نامہ عطار واضح
قرآن شریف اصح علی تم ترجمہ ترجمہ	اصول الفاشی محشی بجوشی جدیدہ	انکسیر مقالہ اول محشی	روزنامہ العارفین + مجسمہ سجدہ
قرآن شریف چار ترجمہ قطع کلاں	کشف المہم شرح مسلم الثبوت	کریم اللغات وادایہ کلاں	ارشاد پندر + حیدر القلوب نامہ
حاکم شریف معری ترجمہ کلاں	کسب الدلی منقولہ	مختص الفاشی محشی	کلمات عزیزی بن جبرائیل عزیزی
فی علم حق ایک اشرفی دوسرے	رات نہایت بیحد خوشخط	محاورت ہندسہ اشکال	کلاں شریف نامہ محشی
ایضاً معری -	جمع کاستارہ خوشخط	تاریخ الخلفاء عربی مع ملل لغات	مرآتہ تعمیر دہلی + ہدایہ الطالبین
بارہ عم مجتبائی منقولہ	مختصہ مجاہدہ راندون کی شاد کلاں	سرد المیزان	ذکر الشہادین
بابہ ام مجتبائی علم حق	ہندہ بیحد ثبوت ویاہی	تاریخ بیت المقدس مع نقشہ ہند	مختصہ اسلام
بارہ سیدول خوشخط علی علم	راہہ المسکین ترجمہ اردو سائل الہین	تاریخ بنی اسرائیل زیر طبع	حسن القواعد
بجوشہ ترجمہ کلاں مع ذرا ترجمہ	کثرہ الفاضل ترجمہ اردو دوسرا	تاریخ کارنامہ ترک ترجمہ کلاں	نصاب خسرو
تفسیر طابین مع کلاں محشی بجوشی جدیدہ	دشرفیہ مع ملل حق	اٹوس ملک مع نقشہ مقامات	مختصہ الکلیات
تفسیر سیفادی	ہدایہ العرف از مولانا سید احمد طبع	فصل الخطاب مقدمہ اہل الکتاب	چند بیحد رنگ
ملل انانی المعروف بہ طہوضفا	مراح اللاد مع محشی بجوشی جدیدہ	نقدہ وجمہ از موسیلم ورجہ	کتبہ اشرفیہ
تفسیر خانی بنان اردو	مختصہ نہایت بیحد خوشخط	اصباح الحق از مولانا سید احمد	مرآۃ العروس
نزدیکی شریف مع شائل نبوی بانہ	عزیزی محشی نہایت صحیح	رسالہ حقہ	بنات انفس
نہرست ہدایت بیحد خوشخط	کتابہ مع شرح فارسی برکاشی	الخصائص مع ترجمہ اردو وعلوم کلاں	نوبۃ النصوص
شائل غرضی -	شرح مسلم از مولانا سید احمد طبع	قرنی احتیاء وعلوم کلاں	فائدہ خبا
مکتوبہ شریف محشی مع کلاں	مجدد اشقی جدیدہ	ارشاد الطالبین از فاضل ناہدہ	مبادی الحکمت
اسرار وجمال کاغذی کلاں	تفسیر شریف محشی بجوشی جدیدہ	تحدۃ الاخیار فی اسرار وادب زیر طبع	دلیل حکم
افت البستہ مع ترجمہ اردو جامعہ	نقدہ امین محشی مع ملل لغات زیر طبع	سراج الکلیں نہایت بیحد خوشخط	توقیف الکلام
نقدہ بیحد غایت ملل لغات	تسہیل الکلام شرح بویغی	بیحد شریف	مجموعہ اسلام
تفسیر شرح حسن حسین منقولہ	شرح جنسی زیر طبع	صلاستہ ضروریہ	نقدہ لکھنؤ
نقدہ لکھنؤ	مباحث فائزہ شرح الکلیں علی سنا	مختصہ الکلام ترجمہ زیر طبع	مرآۃ محشی

اِنَّ اَوْلِيَاءَ اللّٰهِ لَا يَمُوتُونَ

نسخہ محمد کریمین اوان حیدر دبروکتی اقتران مجموعہ تصوف و معرفت معروف

حسب ما ییش جناب فط مولوی عبدالاحد صاحب مالک مطبع مجتبیٰ فی دہلی بابہ تمام محمد محبوب

محمد الطابع اربع میں مطبع کرد

بسم الله الرحمن الرحيم

بدان ارشدك الله تعالى في الدارين اے طالب صادق و اے مرید عاشق
 ہر گاہ کہ حق سبحانہ تعالیٰ بندہ را بمحض عنایت خود بمضمون حدیث نبوی
 صلی اللہ علیہ وسلم التائب من الذنب مکن لا ذنب لہ است مشرف گردان
 باید کہ ہمگی ہمت مصروف بران دارد کہ هیچ لحظہ بلکہ لمحہ بے یاد کردن آنحضرت
 جل ذکرہ نباشد و دائم عمر در طاعت و عبادت او صرف کند و بیا و مشغول باشند
 نخست نوعطت پیر صحبت این حروف است کہ از صاحبنا جنس احتراز
 کنند بدان کہ نا جنس جماعتی اند کہ در طریق ایٹس نباشند یا کسانے اند کہ رو
 از خدا گردانیدہ دنیا را قبلہ خود ساخته اند ایشانرا نیز احمق مے نامند
 ز احمقان بگریز چون عیسیٰ گریخت | صحبت احمق بے خونہا بر نیخت
 اکابر طریقت قدس سرہ را و احم ضرر صبا جیت این جماعت را دریافتہ اند و مریدان
 خود را درین باب مبالغہ تمام نموده اند عزیزی از شرفقت قسم یاد کرده میگوید

اے بذات پاک اللہ الصمد بہ بود و ماربدی از یار بدہ مار بد جان میستاند از سلیم
 یار بد آرد سونا رجمیم غریزی دیگری میفرماید ع بگر نیز از ایشان اگر چه باشند
 خویشان ہ بر رخ ہر کس نبود داغ غلامی زدوست ہ گر پدر من بود دشمن ہ
 اغیارم دوست ہ چون این مقدمہ معلوم شد دیگر پنج وقت نماز را وقت جماعت
 باید گذارد کہ حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم در باب جماعت مبالغہ و تاکید بسیار
 کردہ اند کہ **ان فی الجماعۃ رحمۃ** ہ ما درست آنکہ مردنہار و ہ لطف حق
 افکند برو پرتو ہ چون خفتن را جماعت ادا کند بخانہ بیاید متوجہ قبلہ نشیند تا زمانیکہ
 خواب غلبہ کند آنگاہ سہ نوبت کلمہ شہادت و سہ بار قل ہو اللہ احد و سہ بار قل
 اعوذ برب الفلق و سہ بار قل اعوذ برب الناس بخواند و بکف دست بدو ہر اعضا
 خود بمالد و ثواب آنرا با اہل قبور کہ منتظر خیر زندگان اند بخشد تا سبب آسایش ہر ایشان
 میرسد حق سبحانہ تعالیٰ برو بخشایش رحمت کند کہ حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم
 میفرمودند **اِرحموا رحمکم** ہ خدا را بران بندہ بخشایش ست کہ خلق از وجودش
 در آسایش ست ہ بعد از ان رو بطرف قبلہ بدست راست خواب رود ہر گاہ کہ
 از خواب بیدار گردد کلمہ سبحان اللہ تا آخر بخواند بعد از ان طہارت سازد و در شستن
 ہر عضو سہ بار القادس گوید یا دعا مانیکہ فرمودہ اند بعد از تمامی وضو این دعا بخواند اللہم
اجعلنی من التوابین واجعلنی من المتطہرین واجعلنی من عبادک الصالحین واجعلنی
من الذین لا خوف علیہم ولا هم یحزنون بعد از ان رکعت نماز شکر وضو گذارد بعد از ان
 ملاحظہ اوقات گذشتہ خود بکنکہ از غفلت نگذشتہ باشد شکر آنرا بجا آورد و انچاز غفلت
 و بیداری گذشتہ باشد و حسرت و غم تقصیر او شدہ بازگشت بحضرت حق سبحانہ و تعالیٰ
 بکنہ تائہ فی شکر زیادہ شود مضمون قول حضرت حق سبحانہ و تعالیٰ **اِنَّ شَکْرُکُمْ لَازِلٌ لِّکُمْ**
 و این کلمہ بازگشت سہ بار نزاری و تضرع و خشوع ہر چہ تمام تر بگوید خداوند بحضرت تو بازگشت

از هر بدی و تقصیری که بر من گذشته است از دانسته و نادانسته اَشْهَدُ أَنْ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا
عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ یکبار این را نیز بگوید ابیات چون بدرگاه تو خود را در پناه
آورده ام یا الله العالمین بارگناه آورده ام بدورت زین بار خود پشت و تا آورده
ام عجز و زاری بر در عالم پناه آورده ام من نمیگویم که بودم سالها در راه تو بهستم آن
گمراه که اکنون رو برو آورده ام یا چیز آورده ام حقا که در گنج تو نیست نیستی و
حاجت و عذر و گناه آورده ام دل درویشی و دلریشی و بیخوشی بهم این همه
بر دعوی عشقت گواه آورده ام چشم رحمت بر کشاموی سفید من به بین زانکه از
شر مندی روی سیاه آورده ام بعد به نیاز تمام صد بار استغفر الله ربی
مَنْ كُلِّ ذَنْبٍ اذْنَبْتُهُ عَمَلًا اَوْ خَطَاً سِرًّا اَوْ عَلَانِيَةً وَالتَّوْبَةُ إِلَيْهِ مِنَ الذَّنْبِ
الَّذِي اَعْلَمْتُ مِنَ الذَّنْبِ الَّذِي لَا اَعْلَمُهُ وَانْتَ عَلَامُ الْغُيُوبِ وَبَعْدَ اَنْ يَنْجَازَ
تهجد شمول شود و دو رکعت نیت کرده و دوازده رکعت بشش سلام بگذارد و دو رکعت
اول بعد از فاتحه آیه الکرسی و در دوم آسن الرسول بخواند و در هشت رکعت سوره یسین
بخواند و ده آیت در هر رکعت ازین هشت رکعت اول بعد از فاتحه تا انا نحن
الحق الموت و در دوم تا و ما لى لا اعبد الا الذى و در سوم تا و اية لهم الارض الميته و
در رکعت چهارم تا انا احملنا و در رکعت پنجم تا و نفخ في الصور و در رکعت ششم تا و لقد اضل منكم
و در رکعت هفتم تا و اتخذوا من دون الله و در رکعت هشتم تا آخر سوره و در دو رکعت دیگر
سه سه بار سوره الفلاخ بخواند و این روش جوابه یوسف الی الویلب بعد از آنست که پس سلسله
خواجگان است قدس الله تعالی ارواحهم بقیه در هر رکعت یک رکعت سوره یسین
خوانده اند و بعد از آن دو رکعت دیگر است بگذارد و مجموع در حقیقت سیصد و
رکعت می شود چرا که دو رکعت نماز شبست بهر آنکه یک رکعت نماز است ادا میشود و این

از برای آنست که او ای نماز طاق و قعش و چرا که سر تعالی سبحانه فردست در کلام محمد
 آمده است هر سوره که خواهد بخواند درین ده رکعت بعد از سلام آیت الکرسی من الرسول
 بخواند و این دعا نیز بخواند اللهم ارزقنا حبك وحب من یحبك وحب ما یقر بکنا
 الیک اللهم انصر و من نصر الدین و انصر من نصر اهل الدین اللهم اخذل
 و من خذل الدین و اخذل من خذل اهل الدین اللهم احفظنا من العلة
 فی الغریبه و من المذلة عند المشیک من الشفا وة عند الخاتمة و من الفیضه فی یوم
 القيمة اللهم زین ظواهرنا بخدمتک و باطننا بحببتک و قلوبنا بمعرفتک و ارواحنا
 بمشاهدتک و اسرارنا بمعایتک جناب قدسک اللهم ارنا الحق حقاً و ارننا قنا
 اتباعه و ارننا الباطل باطلاً و ارننا اجتنابه و لا تکلنا الی الفسنا و لا الی احد
 من خلقک طرفه عین و لا اقل من ذلک و کن لنا و الیا و ناصر و حافظ و عوناً
 و معیناً و علی کل خیر و لیل و ملقناً و مؤیداً اللهم ربنا انتنا من حضرتنا و مرغابنا
 و کل مؤمن و مؤمنه فی الدارین حسنة یا واسع المغفرة اللهم ارنا الاشیاء لما هی
 اللهم سهل علینا بجمودک و سیر علینا بکرمک یا اکریم الکریمین و یا ارحم الراحمین
 اللهم تب علینا حتی نتوب الیک و اعصمنا حتی لا نعود و حبب لنا الطاعات
 و کره الینا الخطیئات بفضلک و کرمتک یا ارحم الراحمین و صلی الله علیه
 خیر خلقه محمد و اله و اصحابه اجمعین و ثواب این سیزده رکعت نماز را
 بار و اح جمیع اولیا و پدران و ماوران خود و جمیع امت محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم
 به بخشند تا حق سبحانه و تعالی عوض هر یک رکعت نماز ثواب ده رکعت نماز و هر نظم
 هر یک بدی تو ده دهند تا اگر شام دسی سحر دهند ده هر ده بدی بیا و مولا ده
 تا برود و دست ده دهند ده بلکه عوض هر یک هفتصد برسد و اگر خواهد بحساب بدی
 همچنان که حق سبحانه و تعالی گفته است مثل الذین ینفقون فی سبیل الله کمثل

حجة انبت سبع سنابل في كل سنبله مائة حبة والله يضاعف لمن يشاء
 والله واسع عليم واین ثوابها را نیز در راه و رضای خدای تعالی با روح
 آن جماعت بخشد و از فضل حق سبحانه تعالی و از درهای رحمت او طلب غنایت و
 رحمت کند بلکه از جزا و رانه طلبد ریاضی از زندگیم بندگیست تست هوس
 برزنده و لان بتو حرامست نفس خواهند تو مقصود دل خود همه کس
 جامی از تو بهمین ترا خواهد و بس : انگاه مذکر حق سبحانه و تعالی که از پی خود یقین
 گرفته است مشغول شود و اگر وقت تنگ باشد شش رکعت یا چهار رکعت یا دو رکعت
 نماز گذارد و راست اگر بنا بر ضرورتی ترک شود باید که پیش از نیم روز قضا کند بطریق نفل
 تسبیح گفتن در کارست گو یا در وقت ادا کرده است و اگر در سفر باشد و یقین و اندک سحر
 نخواهد یافت از اوّل شب گذارده بخواب رود و اگر سحر بگاه باشد در حالت قامت
 بجهت دفع غفلت اندک تکیه کند بر دست راست متوجه قبله و باز پیش از صبح برخیزد
 و طهارت تازه کند و سنت بباد و در خانه گذارد بجهت روشنی اول این عمارت و یکبار
 بخواند یا رحمن یا رحیم یا حی یا قیوم یا بديع السموات و الارض یا ذا الجلال
 و الاکرام یا لا اله الا انت اسالك ان تحيي قلبي بنور معرفتك ابد یا الله
 یا الله یا الله انگاه مسجد رود و فرض فجزای جماعت گذارد و در جای نماز خود متوجه
 قبله نشیند بذکر یا با حضار پیرو خود چنانکه گذشت مشغول باشد تا آفتاب یک قد نیزه
 بر آید برخیزد و دو رکعت نماز اشراق نیت کرده گذارد و در هر رکعت بعد از فاتحه پنج بار
 سورة اخلاص بخواند ثواب آن چنان باشد که صد برده خریده در راه رضای خداست
 از او کرده باشد و بقول دیگر یک حج و عمره تمامه گذارده باشد و بعد از آن دو رکعت
 نماز استحاره نیت کرده گذارد و در هر رکعت اول بعد از فاتحه قل یا ایاها الکافرون
 یکبار و در دوم اخلاص یکبار و از حق سبحانه بطلب خیر کند و از دیاد

توفیق طلبه حق سبحانه و تعالی چشم و دل او را بجانب خیر کشاید و اگر تقصیر کرده رود
کاتب حسن کاتب نامه سیاه را نگذارد که آن تقصیر را نویسد بامید آنکه باشد که توبه کند
درین میان ندامت پیش آرد و بجانب حق باز گردد بعد از آن هر کارے که داشته باشد
از نیوی و عقبی مشغول شود اما بحق سبحانه حاضر باشد از تواند به سر خود حاضر شود
تا زمانی که آفتاب یک نیزه بر آید در آن محل چهار رکعت نماز چاشت گذارد در رکعت
اول بعد از فاتحه و الشمس و ضحی و در دوم و الیل ذالیشنه و در سوم و الضحی
و در چهارم الحمد للفرج و اگر نه در هر رکعت سه نوبت اخلاص بخواند و اگر ذوق دست دهد
تا دو از ده رکعت رخصت است حضرت مولانا یعقوب چرخ قدس سره در انسیه
نوشته اند که پنجاه مرتبه صلوات الله علیه و سلم فرمود که هر که نماز چاشت دو از ده
رکعت گذارد حق سبحانه و تعالی در بهشت قصری از زر و نقره بر آید و بنا کند بعد
از نماز چاشت سر بسجده نهاده هفت بار الوهاب بگوید تا هر چه محبت غیر و غیرت
ست از دل خبیث بیرون کشد دل صافی شود و دیگر هر وقت که طهارت
شکند زود وضو سازد و شکر وضو گذارد و دعا کند که اینچله از آداب طریق است
و دوام وضو سبب فراخی رزق است چون وقت نماز دیگر شود بجماعت ادا کرده
شود سه نوبت کلمه بازگشت بهنقا و بار استغفر الله من کل ذنب تا آخر بخواند
تا بر مضمون حدیث نبوی صلی الله علیه و سلم عمل کرده باشد یعنی لیغان
علی قلبه حتی استغفر الله فی کل یوم سبعین مره و یگر سه وجه
اهتمام نماید که تا وقت نماز خفتن خود را از گفتن بالا یعنی نگاه دارد و بند کرے که
جائز است مشغول باشد و اجر آنرا بمضمون ان الله لا یضیع اجر المحسنین
از بحق سبحانه و تعالی چشم دارد و این اعمال بمنزله پیرهنیست تا ماده مستعد
مسهل شود آنگاه مهمل خورده موادی که از ره گذر نفس و طبیعت

حاصل شدہ اخراج کند خلاص یابد بدان اسے طالب صادق ہر گاہ کہ باین
دولت شریف مشرف شوی ز نہار ہزار ز نہار کہ از مصاحبت و ہم نشینی بدترین
کئی بلکہ گفتگو نیز بشیخ و بامریان دیگر نکنی اگر چه آن شیخ ہمراہ پیر این کس باشد
مگر با جازت پیر خود چرا کہ در ہم نشینی ایشان ضرر ما و نقصا نہا بپار باینکس
عارض میشود پس بر طالبان این راہ باید کہ از صحبت ہمچنین کسان و از ان جماعتی
کہ غیر ازینہا باشند بطریق اولی اجتناب نماید و السلام

الحمد لله العظیم والصلوة علی رسولہ الکریم کہ درین ہنگام خیر و برکت انضمام نسخہ
معتبرہ نافعہ یعنی القاس القیس من تالیفات حضرت کاشف الاسرار زبیر
الابرار خواجہ علیہ السلام الاحرار قدس الاسرار ہم الی یوم القرار برائے افادات
طالبین حسب اسرار شائقین علیہ الطباع پوشیدہ مسرت بخش
دیدہ نظار گیان گردید و در دماغ ناظرین معرفت قرین
ہوئے خریداریش بسر پیچیدہ الحمد لله
علیٰ هذا الانعام المزیذ فقط
کتبہ محمد محبوب علی

عفی عنہ

آغاز رساله شریفه

خواجہ عزیزان علی رامیثی قدس سرہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلوٰۃ والسلام علی رسولہ محمد و آلہ اجمعین ہاں
 اے دوست خدا زادک اللہ تعالیٰ صدقاً و یقیناً و دو لٹا و اقبالاً عز و جلالا کہ
 روندہ راہ را وہ مشط نگاہ داشتنی ست شرط اول آنست کہ با طہارت باشد و
 طہارت بر چہار انواع است طہارت ظاہرست و طہارت باطن و طہارت دل و طہارت
 سر طہارت ظاہر معلوم خاص عامست و لیکن در پاکی و حلالی آب تا امکانست احتیاط
 باید کرد و در پاکی جامہ کہ اثر بسیار دارد و طہارت باطن از لقمہ حرام و شر و بات حرام
 کہ در حدیث آمدہ است کہ ہر کہ یک لقمہ حرام خورد چہل روز نہ فریضہ او قبول است
 و نہ نافلہ او و نہ وعای و مستجاب و طہارت دل از صفات ناپسندیدہ و از غل و غش
 و کینہ و حسد و مکر و خیانت و بغض و عداوت و محبت و دنیا ظاہر کہ منظور نظر
 خلق ست تا پاک نئے شود نماز و طاعت او قبول نہود پس منظور نظر خالق تا پاک
 نشود بدولت محبت و عشق الہی مشرف نہگردد و طہارت سر از توجہ کردن ست بغیر حق
 سبحانہ شہر طووم خاموشی زبان ست از کلام ناشایست و مشغول داشتن
 آن بقرارت قرآن و امر معروف و نہی منکر و اصلاح آدمیان و آموختن علم و آموزانین

که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود هَلْ يَكِبُ النَّاسُ عَلَىٰ مَنَآخِرِهِمْ فِي النَّارِ لَا أَهْصَانُ
 السِّنْتَهُمْ یعنی آدمیان که در آتش انداخته میشوند در روی از رو دماغ زبان
 ایشانست رباعی ایزد چو بنا کرد حکمت تن و جان در هر عضوی مصلحتی کرد
 نهان که مفسد نه ندیده بودی ز زبان در محسوس نمیکرد بزندان دهان چون
 مریم رضی الله عنها خاموشی گزید حق تعالی عیسی علیه السلام را و طفلی بسخن در آورد
 که قَالَ اِنِّی عَبْدُ اللَّهِ اِنَّا لَی الْکِتَابِ چون مریم تن خاموشی گزید اگر حق تعالی
 عیسی دل را بگویایی در آری هیچ عجیب و غریب نباشد تا میریم تن عرفه قدسی نگزید
 بانچه احیا چو سیاحتوان بود در خبرست که اهل بهشت را هیچ حسرتی بزرگتر از آن
 نیست که لحظه برایشان گذشته باشد در دنیا که در و در حق تعالی نگفته باشند
 یا بر بنیامبر صلی الله علیه وسلم صلوة نگفته باشند شتر طر سوم خلوتت و غلت از خلق
 نادیده در زنان نامحرم نه نکرد که رسول صلی الله علیه وسلم فرموده اند که نظر در نامحرم تیر
 زهر الوده است چو بر دل رسد جز هلاک چه باشد چنانکه حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم
 فرموده است النَّظَرُ سَهْمٌ مَسْمُومَةٌ مِنْ سَهَامِ بَلِیْسٍ ز تیر مکر شیاطین بد
 بیوش و چشم هلاک گردی اگر تیر کار گرایی چنانکه در زنان نامحرم نظر کردن
 حرامست در امر دان خوبصورت نیز نشاید نظر کردن که حرامست قال الله تعالی
 قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ بَعْضُضْنَ مِنْ ابْصَارِهِنَّ وَیُحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ بِمَا مَنَعَهُنَّ
 از رسول صلی الله علیه وسلم که مرعاشه صدیقه راضی الله عنها وعن ابیها دید که
 که نان بیرون آورده بود تا بد رویش بدر رسول صلی الله علیه وسلم فرمودند که خود
 چرا بیرون آوردی که او مردست ام المومنین رضی الله عنها فرمود که این درویش
 نابیناست حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم فرمودند اگر او نابیناست تو بینا
 و هر که حلال دارد و یا حوازدار و نظر نامحرم کردن را خوف نفرت دیگر فاکله

غزلت نگاہ استنحیست است از ناشایست گرفتن و فائده پای از نابالست رفتن
 و فائده گوش از ناشنیدن که جنس نفس است که دشمن ترین دشمنان است و کشاده شدن
 در مای غیب بر دل فائده دیگر نقوش دنیا از روی آئینه دل و گردن تا نقوش آخرت
 پر تو زند چون صافی تمام یابد نور وحدانیت در و پر تو زند اهل تجلی شود و فریاد بر آرد
 رباعی زان می خوردم که روح پیمانه اوست پیسته شده ام که عقل پیمانه اوست
 دودی بمن آمد آتش در من زده زان شمع که آفتاب پروانه اوست مشط
 چهارم روزه است فائده روزه تشبه است با روحانیان قهر کردن نفس آماره
 است خصوصیت الصوم لوانا الجزی به و ثواب نهایت انما توفی الصابون
 اجرهم بغیر حساب راه گذر شیطان را گرفتن و پیر حال کردن که الصوم حبه من النار
 و در دل گرسنگان شناختن و بخشودن و بدو شادمانی رسیدن که للصائم فرحتان
 فرحة عند افطاره و فرحة عند لقاء ربه و صحت تن حاصل کردن فائده روزه بسیار
 و بیشمار خاصه در ایام متبرکه که در ماه ربیع ذوالقعدة و ذوالحجه و محرم که در حدیث
 با سند صحیح که راوی روایت کرده است گفته است که هر دو گوشتم کرباد که اگر از فلان
 نشنوده باشم که رسول صلی الله علیه و سلم فرمود که هر که سه روزه از ماه حرام کین چهار ماه است
 که ذکر کرده شد به پیشینه و آدینه و شنبه بقصد ساله عبادت در دیوان عمل و
 ثبت گردانند توفیق باد انشاء الله تعالی مشط پنجم ذکر است فاضل ترین اذکار گفتن
 لا اله الا الله است لظلم بخت وجود هر که شاهنشاه است که او را سوے عالم حقیقت
 راه است هر نور یقین که او دل آگاه است و دشمنش زبده نیک جهان کوتاه است و زین
 پیش لے بود نهر اندیشه اکنون همه لا اله الا الله است ای خواجه تراغم جمال جابه است
 اندیشه باغ و راع خرمن گاه است ما سوختگان عالم تجریدیم ما را غم لا اله الا الله است
 و مرغ ذکر را دو بال و پر می باید تا پر باز کند بعد از آن پرواز که الیه یصعد الکلی یک پر حضور

ویک پر اخلاص و دیگر بدانکه حضور آگاهی باشد یعنی دانند که حق تعالی و انا و مینا و شنواست
 اگر بلند و پست میخواند و اخلاص آن بود که از کردار و گفتار نه دنیا خواهند نه جاه و مال و آنچه
 بد دنیا تعلق دارد و نه عقیقه طلبد از بهشت و حور و قصور و انهار و اشجار و اثمار و در میان ذکر
 گوید آئی مقصود من توئی از تو ترا میخواهم رسول صلی الله علیه و سلم فرموده اند که هر که گوید لا اله الا الله
 بیرون آید از دامن او مرغی سبز و مرویرا بود بال سفید کلل بزر و یا قوت بر آید بر آسمان
 تا بر عرش رسد و آواز کند همچون زنبور انگبین فرمان آید مرا و راکه ساکت باش گوید چگونه
 ساکت باشم تا که گوینده من آمرزیده نشود حق تعالی فرمان فرماید مرا آن مرغ راکه ساکت
 باش که گوینده ترا آمرزیم و اے فرشتگان شمایز گواه باشید که سجدهات زلات گوینده این
 مرغ را آب غفران محو گردانیدم حق تعالی مرا آن جانور را هفتاد زبان کرامت فرماید تا آمرزش
 خواهد صاحب خود را تا روز قیامت شود امتنا به و صدقاً آن جانور بیاید و دست
 گویند خود را بگیرد و پروتا بهشت ولیکن تلقین از مردی باید گرفت که او را اجازت
 باشد چنانکه تیر از ترکش سلطان باید گرفت و اگر نه ترکش باید گرفتن قوله تعالی
 یا ایها الذین امنوا اذکر الله ذکر اکثر ائیرا در خبرست که روزی
 هزار اندر هزار نفس زده می شود مرد را از نفس سوال خواهند کرد که بر چه آوردی و بر چه
 فرود آوردی **رباعی** زهر نفس بقیامت شمار خواهد بود گنه مکن که گنهگار
 خوار خواهد بود بسا سوار که فرود پایاده خواهد شد بسا پایاده که فرود سوار خواهد بود
 پس بنده را باید که نفسهای گذشته را که بے فائده بر آورده است قضا کند و این سیرت
 تا صاحب بیعت نشود شمایان را نشاید گفتن **سریکه** با تو دارم در نامه چون تویم
 اسرافاش گردد از کلاک سر بریده **شرط ششم** نگاهداشت خاطر مست
 خاطر چهارم **مستم** است خاطر رحمانی و خاطر ملکائی و خاطر شیطان و خاطر نفسانی خاطر
 رحمانی تنبیه غفلت است و خاطر ملکائی ترغیب طاعت است و خاطر شیطان تزیین معصیت

و خاطر نفسانی مطالبه شهوات است و رونده راه را خاطر می که پیدا می شود در وقت ذکر باید
 که نفی کند و بر کار باشد تا روشن شود که قبول کردن است یا رد کردن است و اگر نتواند تمیز کردن
 گوید خداوند امیدانی که نمیدانم و میدانم که میدانی آنچه غیر نیست آن که است فرماید و این
 دعا خواند بسم الله الرحمن الرحيم اللهم ارنا الحق حقا وارزقنا اتباعه وارنا الباطل
 باطلا وارزقنا اجتنابه لا تكلنا الى انفسنا ولا اقل من ذلك وكن لنا واليا
 وحافظا وناصرا وعاوننا و معينا و على كل خير دليلا و ملقنا و مؤيدا ربنا
 اتنا و من حضرنا و من غاب عنا و كل مومن و مومنة في الدارين حسنة يا واسع
 المغفرة و يا ارحم الراحمين **شرط هفتم** رضا دادن است بحکم خداست تعالی و توکل و تفویض
 هم ازین بابت در سر و جبر و شدت و رخا و در کمیان خوف و رجا باید بود در جمیع احوال چون
 بگری و در جمعی و غمخوری و ستارسه حق تعالی نظر کند رجا قوت گیرد و چون بقهاسه روشدید
 العقاب نظر کند خوف قوت گیرد و چون نظر بر توفیق شود بنده را رجا پیدا شود که اگر خواست داد
 و اگر خواستی توفیق نداد و **توفیق عزیز است** بهر کس ندهند و این گوهر ناسفته بهر خیر
 ندهند و چون بتقصیر خویش نظر کند خوف پیدا شود و بنده همان به که بتقصیر خویش
 عذر بدرگاه خدا آورد و در نه نمر او را خداوند بخش و کس نتواند که بجا آورد و توفیر او در دنیا
 نیست که در میان خوف و رجا باشد و جمیع احوال اگر چه در شاعته و حضرت اولاد من ارچه
 در چه معصیت از در اولاد تپاس **این مباحث** فحاجه و توفیق هم مشهود اسلام و میان نه خوف
 و رجا بود **شرط هشتم** اختیار صحبت صالحانست و هجران مفسدان و هر ضعیف گناز او پسر
 حجاب باید بود تا نظر بر نامحرم نیفتد و نامحرم را نیز بر روی نیفتد و سخن عزیزانست باعی
 با هر که نشستی و نشد جمع دلت و وز تو نرید رحمت آب و گلت و انصحت و اگر تیرا کنی
 به هرگز نکند روح عزیزین بگلت **شرط نهم** بیداریست و در و سه فوائد بسیار است
 اول تخلق با خلاق الله لا تاخذ سنة ولا نوم **گفتم** بچه خدمت بوصالت بچم

گفتا که تخلقوا باخلاق الله و شب خلوتخانه عاشقانست که راز و نیاز بحضرت بی نیاز
عرضه میدارند بی تشویش اغیار از صبح وجود بخیر بود عدم آنجا که من عشق تو بودیم هم
در روز اگر کسی نیامم محرم شب هست و غمت هست مرا پیش منم هم هر دو تو و سعادت
که سالکان راه یافتند در شب یافتند دولت شکی نیست خواهی خیر و شرب از ده دار خفته نابینا
بود دولت به بیداران رسد شش در هم نگاه داشت لقمه است باید که لقمه حلال پاک بود و این
از جمله فریضهاست قال الله تعالی کواطمانی الارض حلالا لطیبا و رسول صلی الله
علیه وسلم فرموده اند که عبادت ده خیرست نه جز روزی حلال طلب کردن است و باقی
همه عبادت یک خیرست حلال آنست که بوقت ورزیدن او بخدای عاصی نشود و طیب
آنست که بوقت خوردن او بریت قوه طاعت باشد و چون حلال پاک بود اسراف نکند
و اگر چه خدا گفت کواواشربوا از پی آن گفت لا تسرفوا و چون خورد باید که با ذکر بود
اگر بغفلت خورد و میچنان بود که در حجه بے سمل محو خورد لا تا کلا و اما لیدکما سم الله علیه
ظاهر آیه تقاضا می کند و چون خورد با غافلان همکاسه نشود و با عی مشین باید که صحبت
و اگر چه پاکی ترا پیدا کند اتفاقا بے بدان بزرگی را ذره ابر ناپدید کند گوهر از ناقصان
ره مطلب و نازک این مایه کامل دارد و باید که پزنده طعام با طهارت و با ذکر بود و سبب
غفلت و تیرگی نشود که خواجه خضر صلوات الله علیه و سلامه بر نزدیگ خواجه خواجگان
خواجه عبدالحق غجدوانی قدس الله تعالی روح آمدند سفر حاضر ساختند خواجه خضر
صلوات الله علیه و سلامه بخوردند و گفتند آنکس که خمیر کرده است بے طهارت بوده است
این لقمه لائق خلق نیست رزقنا الله و لجمع عینا حلالا لطیبا آمین ب لعالمین

بسم الله الرحمن الرحیم

نعت الرسالة الشریفه من خواجه عزیزان علی را میتن

قدس سره

آغاز رساله حضرت مولانا یعقوب چرخي قدس سره که مسمی بآله انبیاست

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد و ثنا سبب ارض و سما را که جنس انس از منظر انواع کمالات گردانید و انبیاء
اولیا را وساطت تکمیل ساخت و محمد رسول الله علیه الصلوٰة و السلام درین باب
بمردار شاد بر همه انسان تفضل کرد و امت اورا نیز بنا برین بهترین ائم گردانید و
بعضی از امت را ولایت خاصه محفوظ داشت و دلیل بران متابعت ظاهره و باطنه
اورا گردانید **قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ**
غَفُورٌ رَحِيمٌ و هر کس که از سعادت متابعت اوردی بتافت بشقاوت ابدیه
مستهلک شد که **قُلْ اطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ**
الْكَافِرِينَ پس هر که خواهد که نخلعت ولایت خاصه شرف شود ویرا از متابعت
او چاره نباشد بنا براین معنی فقیر حقیر یعقوب بن عثمان بن محمود الغزنوی شمس الحرخي
لا زال جد کجی محمود اخوست که شمه از سیرت و طریقت ستقیمه که بوسه
رسیده بود از حضرت مخدومی شیخ الاسلام و المسلمین قطب المشایخ و المراءیا فی العالمین
خواجه بهار الحق والدین المشتهر المعروف بقشبندر حمته سر تعالی علیه در قید کتاب

آورده تا فوائد آن بروزگار بماند و سبب شد اصحاب احباب باشد و ذکر سلسله
 و احوال عجیبه ایشان را بعضی بطریق اختصار کرده شد اما آنچه نسبت جذبه ترتیب
 کرده اند بقلم شرح نتوان داد چون بغایت بیغایت داعیه طلب درین فقر پیدا
 شد و قائم فضل آتی بحضرت ایشان کشید و در بخارا ملازمت ایشان میکردم و بکرم
 عام ایشان التفات می یافتم تا به هدایت صمدیت یقین شد که از خواص اولیای الهی اند
 و کامل مکمل اند بعد از اشارت غیبیه و اوقات کثیر و تفاول بکلام الله کردم این آیت آمد
 که اُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فِيمُهَذَا يُمْسِرُونَ فَرَحَ آبَاؤِهِمْ فَتَرَى فِيهَا مَنَاسِكَ وَ مَوَاقِدَ لِّلنَّارِ وَ اُولَئِكَ يَرْجُونَ اِلٰى رَبِّهِمْ فَهُمْ لَا يَخْشَوْنَ
 متوجه فرمایش شیخ عالم سیف الحق والدین الباخری رحمه الله علیه شستم بودم که
 ناگاه بیک قبول آتی در رسید و بقراری در من پیدا شد قصد حضرت ایشان کردم
 چون بقریه کوشاک هندوان که منزل ایشان بود رسیدم حضرت ایشان را بر سر راه
 منتظر دیدم تلطف و احسان نمودند و بعد از نماز شام صحبت داشتند و هدایت
 ایشان بر من مستولی شده بود و مجال نظر نبود گفتند العلم علما ان علم القلب فذلک
 علم الانبیاء والمرسلین و علم اللسان فذلک حجة علی بن آدم امید است که از علم
 باطن نصیبی بتورسد فرمودند در حدیث اِذَا جِئْتُمْ اَهْلَ الصَّدَقِ فَاجْلِسُوهُمْ بِالْصَّدَقِ
 فَانْقَعُوا سِلْسِلَ الْقُلُوبِ بِدُخْلُونِ فِي قُلُوبِكُمْ وَ يَنْظُرُونَ اِلٰی هِمَمِكُمْ و ماوریم
 امشب تا اشارت بجهت شود تا بآن عمل کنیم چون بامداد کردند گفتند مبارکباد که اشارت
 بقبول شد و ما کس را قبول نمیکنیم و اگر میکنیم در قبول نمیکنیم فاما تا هر کس چون آید و وقت چو
 باشد سلسله مشایخ خود را بخواجه عبدالحق غجدوانی رحمه الله بیان کردند و این فقیر را
 بوقوف مددی مشغول کردند و فرمودند که اول علم لدنی این سبق است که خواجه عبدالحق
 غجدوانی در پیش یکی از کبرامولانا صدرالدین تفسیر میخواند باین آیه رسید که
 اِنَّ عَوْرَ بَعْکُمْ نَضْرَعًا وَ خَفِیَّةً که حق سبحانه و تعالی بندگان خود را فرموده است

اگر اود حق سبحانه و تعالی باشد بتورسید بعد از ان یکی از بنندگان خاص خدا تعالی
 بنوحا بعد الخالق رسید و ایشان را این سبق تلقین کرد و شهورست که آن بنده بزرگ
 خضر بود زاده الله تعالی علما و حکماء بعده چند وقت در بلازمستان ایشان می بودم
 تا غایتی که این فقیر را از نجارا اجازت سفرش گفتند که آنچه از ما بتورسیده است
 به بنندگان خدا تعالی برسان تا سبب سعادت ایشان باشد و در حال وداع
 سه بار گفتند که ترا بخدا سپردیم ازین سپارش می بسیار شد زیرا که در حدیث است
 ان الله تعالی اذا استودع شیئا حفظه و چون از نجارا ارتحال افتاد بشهر کاشن
 سبز رسیده شد و چند وقت آنجا اقامت افتاد خبر دفات ایشان رسید خاطر مجروح
 و محزون شد و خوف عظیم مستولی شد که نعوذ بالله سبادا که باز بعالم طبیعت میل افتد
 و داعیه طلب نماید و روحانیت ایشان را دیدم که زید بن الحارثه را یاد کردند و این آیه
 را خواندند و مَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَكَاتِ
 أَفْ قُلْ أَنْفَلْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ و چون از صحبت ایشان محروم شده بودم میل شد
 که طائفه دیگر را که از درویشان بودند لاحق شوم و بطریقه ایشان متوجه شوم باز روحانیت
 ایشان را دیدم که میگویند قال زید ابن الحارثه الدین احد دناستم که اجازت
 نیست و از میان صحابه زید بن حارثه را تخصیص کردند زیرا که زید داعی حضرت
 رسول الله بود و سلم الله علیه و سلم یعنی سپهر خوانده رسول بود و سلم الله علیه و سلم
 حضرت خواجگان ما قدس الله ارواحهم طالبان را بفرزند قبول میکنند پس
 اصحاب ایشان ادعای ایشان باشند و الله اعلم و درت دیگر ایشان را در وقت دیدم
 گفتم ما شمار اور قیامت بچه یا بم فرمودند بشرع یعنی غسل کردن بشریعت ازین
 بشارت اشارت شد با آنچه در میان خود میفرمودند که ما بزرگواریم یا فقیه بفضل الهی برکمت
 عمل کردن بایات قرآن و احادیث صحیفه و طلب کردن شیخ از ان سخن رعایت تقوی

و حدود شرعی و قدم زدن در غرمت و عمل کردن سنت جماعت و اجتناب از بدعت
 بود چون در بخارا اجازت میکردند مطلب خواجه علاء الدین عطار رحمتہ اللہ علیہ
 من الملک الجبار فرستادند بطریق اشارت متابعت ایشان فرمودند بموجب سپارش
 چند سال ملازمت ایشان کرده شد لطف و کرم ایشان را بر همه کس نهایت نبود علی الخصوص
 باین فقیر از صحبت شریف ایشان محروم شدم خواستم بامتثال امری که خواجه
 ماحمۃ اللہ کردہ اند کہ انچه از ما بتور سیدہ است بدیگر کے برسان بقدر حال بکنیم
 بطریق خطاب حاضرانرا و کتاب مرغابیانرا و این فقیر خود راستی این نمیداند فائدا
 اعتقاد اینست کہ اشارت بے حکمت نبودہ باشد تو چشم خویش را دیدن میاموز +
 فلک را است گردیدن میاموز و از روح مقدس ایشان ستفید میشدم و درین کار
 عظیم یکے از ان امور کہ فرمودند دوام وضو بود و ذکر مداومت بروقت قلب بود
 و ذکر اشارت بود بنمازهای نافله در اوقات شریفه و این مصیبتہا را فوائد آن بیان
 کردہ شد و بعضے از فوائد ایشان و فوائد خواجه علاء الدین رحمہم اللہ تعالی آورہ شد
 بعون خالق الگوں بدانکہ حضرت خواجہ مارقداق اللہ تعالی روحہ در طریقت نظر قبول
 بفرزندش شیخ طریقت خواجہ محمد بابا ساسی بود و ایشانرا از حضرت خواجہ علی رایتی
 و ایشانرا از حضرت خواجہ محمد ابوالخیر غنوی و ایشانرا از حضرت خواجہ عارف ریوگری
 و ایشانرا از حضرت خواجہ عبدالخالق عجدوانی و ایشانرا از حضرت شیخ ابوال
 یعقوب یوسف بہمانی و ایشانرا از حضرت شیخ ابوعلی فارمدی کہ پیر شیخ
 امام غفرانی بودہ است و ایشانرا از حضرت ابوالقاسم گرگانی و شیخ
 ابوالقاسم گرگانی را در تصوف انتساب بشیخ جنید بسبب واسطہ میرسد و دیگر شیخ
 ابوعلی فارمدی را انتساب بشیخ ابوالحسن خرقانی و ایشانرا بسلطان العارفین بایزید
 بسطامی و ایشانرا بامام جعفر صادق و ایشانرا بپدر خود امام محمد باقر و ایشانرا

به پدر خود امام زین العابدین و ایشانرا به پدر خود سید الشهداء امیر المؤمنین حسین ع
 و ایشانرا به پدر خود امیر المؤمنین و امام المتقین علی بن ابیطالب کرم الله وجهه ایشانرا
 بحضرت رسالت صلی الله علیه وسلم و دیگر امام جعفر صادق رضی الله عنه را
 انتساب در علم باطن به پدر مادری خود قاسم بن محمد بن ابی بکر است که از کبار
 تابعین بوده است و قاسم را انتساب در علم باطن بسلطان فارسی است و سلمان را
 با وجود دریافتن حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم انتساب در علم باطن بابو بکر
 صدیق رضی الله عنه نیز بوده پس حضرت خواجه ابراهیم اقدس الله تعالی ارواحهم
 در تصوف نسبت بچهار وجه است یکی بحضرت خواجه خضر زاد الله تعالی علما و حکما
 دوم بحضرت شیخ جنید سوم بسلطان العارفین سلطان بایزید تا بحضرت امیر المؤمنین
 ابوبکر صدیق و امیر المؤمنین علی رضی الله عنهما و از بهر این معنی ایشان را نمک مشایخ
 می نامند و فضیلت دوام وضو خواجه ما رحمه الله علیه میفرمودند که دائم بر طهارت
 می باید بود که حضرت رسول صلی الله علیه وسلم فرموده اند لایو اطیب علی الوضوء
 الا مومن یعنی همیشه بوضو تواند بود مگر کسی که مومن باشد قال الله تعالی
 فیہ رجال یحبون ان یتطهروا و الله یحب المطهرین یعنی در سبیل رسول الله
 صلی الله علیه وسلم یاد در سجده قیام و مانند که دوست میدارند خود را که پاک سازند
 از نجاست بکلنج و باز آب بشویند و بعضی گویند که دوست میدارند آنکه خود را
 بغسل کردن پاک کنند از نجاست و خیانت و شب خواب نروند و خدا یتعالی
 دوست میدارد آنکس را که خود را پاک سازد از نجاسته شده که در طهارت
 ساختن و خود را پاک داشتن و دست خدا یتعالی حاصل ید و وجه سعادت خوشتر ازین
 باشد که بن دوست خدا یتعالی باشد قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا
 توضاء المومن غسل وجهه خرج من وجهه کل خطیئة نظرت الیه

بعینه مع الماء و اذا غسل یدہ خرج من یدہ کل خطیئة بطشتها
 یداه مع الماء و اذا غسل رجلیه خرج کل خطیئة مشیتها رجلاه مع
 الماء حتی یمسح نقیما من الذنوب یعنی رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که چون
 وضو سازد بنده مومن و بشوید روی خود را بیرون آید بآب از دست و پای
 وی هر گناهی که بدست و پای کرده باشد تا پاک شود از گناهان و بطهارت ظاهر
 طهارت باطن کند و در وقت شستن هر عضوئی کلمه شهادت را بخواند و سواک را
 بے ضرورت ترک نکند که ثواب بسیارست و چون تمام کند بگوید اشهد ان لا اله
 الا الله و اشهد ان محمدا عبده و رسوله اللهم اجعلنی من التوابین
 و اجعلنی من المتطهرین و اجعلنی من الصالحین رسول صلی الله علیه وسلم
 فرمود که بعد از طهارت کردن این بگوید کثاده شود بروی هشت و هشت کرد
 هر در که خواهد در آید و ایستاده شود از آب وضو پاره بپاشد و بگوید اللهم
 بدوائک و اشفئ بشفائک و اصمنی من الهم و الا مراض الا و جاع و
 بعد از آن دو رکعت تحیت وضو بگذارد و بعد از آن بجا سن شانه کند و آغاز بآورد
 راست کند بعضی از مفسران گفته اند درین آیه یا بنی آدم خذوا زینتکم را ازین
 زینت محاسن شانه کردنست و درین دو رکعت نماز نفی خاطر کند و بطاهر و باطن
 متوجه باین نماز باشد رسول صلی الله علیه وسلم فرمود ما من مسلم یتوضأ فحسن
 الوضوء ثم یقوم فیصل رکعتین مقبل علیهما و وجهه الا و حب الجنة یعنی
 هر مسلمانی که وضو بسازد وضو را نیکو بسازد یعنی فرائض و سنن و آداب بجا آرد
 پس برخیزد و دو رکعت نماز بگذارد و بحضور تمام نیست جزای وی مگر هشت و حضرت
 خواجه بهاء الدین رحمه الله علیه می گفته که درین نماز باید که خود را بارکان نماز و احکام
 مشغول دارد و این به نسبت مبتدی باشد در نماز تحیت و وضو ثواب بسیارست

شیخ شهاب الدین سهروردی رحمه الله علیه گفته اند در همه اوقات بگذار و شیخ محی الدین
 اعرابی رحمه الله علیه گفته که در اوقات مکروه نگذار و این بجز مذهب علمای مامور فتن
 است و بعد از نماز سه بار بگوید استغفر الله الذي لا اله الا هو المحي القيوم والوب
 اليه به نیت توبه از گناهان و دعا کند و شب و روز باید که با طهارت بود و
 بطهارت خواب رود که رسول صلی الله علیه و سلم فرمود که ما من مومن مات
 طاهرا في شعائر طاهر مات في شعارة ملائكة فلا يستيقظ ساعة
 من الليل الا قال الملك اللهم اغفر عبدك فلا نانا نه قد مات
 طاهرا یعنی هر که شب بخواب رود بطهارت در جامه پاک و سب باشد فرشته
 هر ساعت که از خواب بیدار شود آن فرشته و سب را از خدای تعالی
 آمرزش خواهد و قال رسول الله صلی الله علیه و سلم انما الطاهر
 كالقائم الصائم یعنی ثواب کسی که خواب رود بطهارت همچو ثواب
 روزه دار و شب طاعت کننده باشد و بے ضرورت جنب خواب نزد رسول
 صلی الله علیه و سلم فرمود لا يدخل الملائكة في بيت فيه الصورة
 والكلب والجنب یعنی در نمایی فرشته رحمت در خانه که در سب صورت
 و سگ یا جنب باشد و چنان خواهد که در خواب رود و در جای خواب متوجه قبله
 بنشیند و آیه الكرسي و آمن الرسول بخواند و هر بار که خواند در میان دو کف
 دست بگذارد و بر همه اعضای خود ببالد که حضرت رسول صلی الله علیه و سلم
 چنین کرده اند و سه بار بگوید استغفر الله الذي لا اله الا هو المحي القيوم والوب
 اليه در حدیث است که هر که در وقت خفتن سه بار استغفار کند حق تعالی همه گناهان
 ویرایا مرزد و بذر مشغول باشد تا غایتی که خواب بروی غلبه کند بعد از آن بدست
 راست روی سوی قبله تکیه کند و کف دست راست بر روی نهد و سه بار بگوید

اللهم انی اسلمت نفسی الیک ووجهت وجهی الیک وفوضت امری
 الیک والجات ظهري الیک رغبة ورهبة الیک لا ملجأ ولا منجأ
 منك الا الیک امنت بکتابک الذی انزلت ونبیک الذی
 ارسلت اللهم القضی فی حب الساعات الیک واستعملنی باحب الی
 عمل الیک الذی تقر به الیک ولفاء ویتعدی من سخطک بعدا اللهم
 لا تؤمنی مکرماک ولا تؤلنی غیرک ولا تنسني ذکرک ولا تجعل
 من الغافلين قال النبی صلی الله علیه وسلم یا فلان اذا ویت المرفأ شک
 فقل اللهم انی اسلمت نفسی الیک الم قولہ ارسلت فانک ان مسیت
 فی لیلک امسیت علی الفطرة ای علی الدین الحق وان اصبحت اصبحت
 خیرا هذا حدیث اخرجه البخاری وغیره من الایمة و بذکر مشغول شود
 تا بخواب رود هر بار که بیدار شود و بذکر مشغول شود تا بخواب رود و نوم العالم
 اغارت باین نوع خواب است والله تعالی الموفق ورفضیلت ذکر خفیه
 مکفیه مخصوص این سبق را خواجه باوقوف عددی گفتندی میفرمودند که در
 حدیث است اجمعوا وضوءکم الخ طهارت ظاہر و باطن حال بیا زہم
 صفتمای بد چون حسد و عداوت و بخل دوستی ہر چیزیکہ باشد جز محبت مولائیک
 و دل محبت ہو الله تعالی آرام گیر و چون دل از صفتمای بد پاک شود و بصفتمای
 نیک آراستہ شود سالم شود و از بلا ہای اینجہان خلاص نتواند یافت مگر بیل
 سالم قال الله تعالی یوم لا ینفع مال ولا بنون الا من اتى الله بقلب
 سلیم یعنی در روز قیامت مال و پسران بکسی بیچ نفع نتواند رسانیدن
 مگر آن کس کہ در قیامت بدن سالم بیاید کہ آنکس بر حمت حق و اسل شود سبب
 دل سالم و صفیت دل اینست کہ گفته اند ز غیرت خانہ دل راز غزت

کرده ام خالی + که غیرت رانمی شاید درین خلوت سرافقتن + و کبر گفتند که
 مقصود از همه عبادتها ذکرست و فکر چون جانست و همه عبادت با چون قالب
 اگر در عبادتها از حضرت او غافل باشد ان فائده ندهد و خواجه مارحمه الله علیه
 میفرمودند که چون این بریت را تعویذ نویسد بیا صحت یابد انشاء الله تعالی
 ۵ تاروی ترا بدیدم اے شیخ طراز: «نئے کارکنم نه روزه دارم نه نماز» چون با تو بوم
 فجارسن جمله نماز: «و ربی تو بوم نماز من جمله فجارس: بدانکه در فکرے که اخلاص نباشد
 چندان فائده و نتیجہ ندهد قال رسول الله صلی الله علیه وسلم قال لا اله الا
 الله محمد رسول الله باخلاص در بهشت در آید پرسیده شد که اخلاص این کلمہ
 طیبہ چیست رسول صلی الله علیه وسلم گفت که اخلاص فی آلتست که گویندہ خود را
 از حرامها بازدارد و برکت گفتن این کلمہ دل وی بصلاح آید و استقامت در احوال و
 افعال و احوال او پدید آید چون استقامت ظاہرہ و باطنہ حاصل ید جمیع سعادت
 ابدیت میسر شود قال الله تعالی ان الذین قالوا ربنا الله ثم استقاموا بدرستے
 و راستی آن کسانی که گفتند که پروردگار ما الله تعالی است و ایمان آوردند گفتن -
 لا اله الا الله باشد اظآن پس راست شوند ظاہر او باطن او و نتیجہ گفتن این کلمہ
 حاصل شد ایشانرا و آن استقامت ظاہرست یعنی حدود ظاہر شرعیست و
 استقامت باطنہ کہ آن عبارتست از ایمان حقیقی کہ خواجہ مارحمه الله علیه تفسیر
 کرده اند بپاک کردن دل از جمیع منفعت و مضرت کہ دل مشغول گرداند از حضرت
 حق تعالی جزای ایشان را این باشد تنزل علیهم الملائکة فرود آید بر ایشان
 در وقت رفتن ایشان از اینجهان فرشتگان رحمت بگویند ایشان کہ لا تخافوا
 ولا تحزنوا تم رسید از عذاب اینجهان و غمناک مشوید بفت شدن راحت های
 اینجهان و البشرى بالجنة التي كنتم تو صدقن بابتشارت شوید از ان بهشت

که وعده کرده شده بودید بآن و بگویند آن فرشتگان مر این مومن را منحنی اولیاء کفو
 الخیوة الدنیا ما یم دوستان شما درین سرا بگویند آن فرشتگان مر این مومن را
 ولکم فیها ما تشتهی الفسکم و لکم فیها ما تدعون نزل من غفور
 رحیم مر شما راست آنچه آرزو بردید و جمیع این نعمتها نزل باشد از نیک آمرزنده
 و نیک رحم کننده مر شما را نزول ماحضر را گویند که پیش همان بیارند و بعد از آن تکلف
 و گر کنند و همه نعمتها و جنت ماحضر باشد نسبت تقای بیچون حضرت باری تعالی
 و اگر ذکر باخلاص نباشد چندان فائده ندهد بلکه خوف غظیم باشد که من قال الله تعالی
 و قلبه غافل عن الله فخصمه فی الدارین الله یعنی هر که الله گوید و دل و
 از رعایت احکام الله غافل باشد خصم و در آن جهان الله تعالی باشد و
 و تفصیل ذکر آیات و احادیث بسیار است و محل همه نیست که یاد کرده شد
 و الله تعالی اعلم و فائده تمام و قتیکه از ذکر حاصل آید که تلقین از مردی گرفته باشد
 و خواجه با رحمة الله علیه میفرمودند که کسانی که بار شاد و تلقین مشغول اند سه نفع اند
 کامل مکمل و کامل مقلد و کامل بکمال و کامل مکمل را بعضی از مصنفات قطب المشایخ
 خواجه محمد علی حکیم ترمذی رحمه الله تعالی گفته اند که و از ولایت بنی چهار
 دانگ نصیب باشد و کامل مکمل نورانی است و نور بخش است و کامل نورانی
 است و لیکن نور بخش نیست و مقلد که به تلقین شیخ کاری نمی کند و اگر باذن
 شیخ کامل مکمل باشد نیز امیدواری هست فاما فائده در آنست که یقین از کامل
 بکمال باشد و آن حکم وجود گیرد و گفته اند قطب می باید یا خلیفه قطب بهر حال
 که باشد دائم بذکر مشغول باشد بآن کیفیت که تلقین کرده اند و همه اوقات
 خود را مصروف بذکر و اراد علی الخصوص پیش از صبح و بعد از نماز شام فقیر را فرموده
 بودند عارف رومی فرماید رباعی از ذکر الهی نور فراخیزد به راه در راه حقیقت آرد

گمراه هر صبح نماز شام و در خود ساز و خوش گفتن لا اله الا الله را با یاد و شبانگه
 بذكر مشغول بود و از جمله ذکران بودند از غافلان بحکم این آیه که و اذکر ربك تضرعا
 خفيفة و دون الجهر من القول بالغدو و الاصال ولا تکن من
 الغافلین و یاد کن اے محمد پروردگار خود را بمسکینیت و تصرع نئے آواز بلند
 در یاد و شبانگه و مباحث اے محمد در غافلان و بعضی از مفسران گفته اند
 که مراد از غدو و اصال شب روز است یعنی علی الدوام بذكر خفیه مشغول باش بدانکه
 در پنج آیه و حدیث بطریق صحیح امر بذكر بلند نیست و نیامده است بلکه امر بذكر خفیه
 آمده است چنانکه درین آیه و یکرند کورت قال الله تعالی ادعوا ربکم تضرعا خفیة
 یعنی بخوانید پروردگار را بمسکینیت و تضرع و آهسته آنکه لا یحسب لمحدین بدستی
 و راستی که الله تعالی دوست نمیدارد کسانی را که از حد در گذرند و آواز بلند کنند
 و در تفسیر امام نجم الدین عمر صاحب منظومه در معنی این آیه آورده است که ابو موسی
 اشعری رضی الله عنه روایت کرده است که صحابه بار رسول الله صلی الله علیه و سلم
 در سفر بودند بالای بلندی برآمدند تکبیر و تهلیل گفتند و آواز بلند کردند رسول صلی الله
 علیه و آله و صحبه و سلم فرمود ایها الناس اتقوا علی انفسکم انکم لا تدعون اصما
 ولا غائبا انکم تدعون سمیعا قریبا و هو محکم اے مردمان نگه دارید
 بر نفسهایمان نغمه فرمید و در دلهای خود خدای تعالی را یاد کنید که غایب را
 نمی خوانید بلکه شما میخوانید آنرا که شنواست و نزدیک است قریب بشما و غیر این
 دلائل بسیارست بنا برین علما گفته اند ذکر بلند بخلاف دلیل و مشایخ گفتند
 ذکر خفیه اولی است و نغمه کم کن را که نزدیک است مابین که از نزدیک گمان آید حصول
 و بسبب ملازمت و ملازمت از وقوف عدو سے دل زود ذکر شود و از حضرت
 خواجه سماع دارم که میفرمودند دل چو ماهی و ذکر چون آب است و زندگی

دل بندگروهابست و چون دل ذاکر شود و علالت و ظلمور کند باری از ان بوقوف
 قلبی مشغول باید بود و فوائد آن بیان کنم بدانکه از حضرت خواجہ رحمہ اللہ سماع
 دارم کہ میگفتند الذکر ارتفاع الغفلة فاذا ارتفع الغفلة فانت ذاکر
 ذکر و ورشدن غفلت است چون غفلت دور شد هر دو ذکر شد اگر چه خاموش
 باشد میفرمودند رعایت و قوف قلبی مهم است در همه احوال در خوردن و خفتن
 و رفتن و فروختن و خریدن و طهارت ساختن نماز گذاردن و قرآن خواندن
 و کتابت کردن و در پیش و عقب گفتن باید کہ یک چشم زدن غافل نباشد تا مقصود
 حاصل آید و کبر گفته اند من غمض عینیه عن الله غمضة لا یصل الیه
 طول عمری یعنی ہر کہ یک چشم زدن از خدای تعالی غافل شود با نچہ مقصود است
 نرسد در عمر و از نگاہ داشتن باطن کار مشکل است فاما لبنایت حق تعالی و
 تبریت خاصان حق زود میسر شود بہ عنایات حق و خاصان حق
 گر ملک باشد سیاہ ہستش ورق و در صحبت دوستان خدای تعالی کہ ہم سبق
 باشند و منکر یکدیگر نباشند و شرائط صحبت نگاہ دارند زود میسر شود و بیک التفات
 باطن شیخ کامل مکمل تصفیہ باطن حاصل آید کہ ریاضات کثیرہ حاصل نیاید چنانکہ
 عارف رومی گوید **سے** آنکہ بہ تبریز دید یک نظر شمش دین طعنه زند بر دہ
 و سخرہ کند بر چلہ و سخن شیخ ابویوسف ہمدانی است قدس سرہ العزیز اصحاب
 مع اللہ فان لم تطبقوا فاصحبوا مع من یصحب مع اللہ یعنی صحبت
 با خدا تعالی دارید و اگر میسر نشود شمارا با خدا تعالی پس صحبت با کس کہ مصاحب
 است با خدا تعالی و خواجہ علاء الدین غلام مرتبہ می گفتند کہ آنحضرت بعد از فساد
 دہد و اگر نتوانید صحبت با خدا تعالی داشتین صحبت با اہل فساد دارید و درین
 حدیث کہ اذا تجرتم فی الامور فاستعینوا باہل القبر نیز می گفتند کہ

اشارت به صحبت اهل فناست فاما اگر از بهر دفع ملامت اغراض فاسده و جمع
 دنیا و استمال اهل دنیا باشد از آن صحبت خدر باید کرد و سخن خواجه عبدالخالق
 غجدانی است رحمه الله از صحبت بیگانگان بگریز چنانکه از شیر گریزی و اگر در
 صحبت بباطن مشغول می باشی به نظر اهر از مالا یعنی نیز خدر کنی و علامت صحت
 صحبت بباطن آنست که در وی فیض و حانی بدل بنده برسد و از ماسوی خلاص
 یابد چنانکه گفته اند رباعی **باب هر که نشستی و نشد جمع دلت** و ز تو نهید ز حمت
 آب گلت و ز نه از صحبتش گریزان می باش ورنه نکند روح عزیزان بجلت و صحاب
 رضی الله عنهم گفتندی مرید یکدیگر را تعالوا انجلس فتومن ساعة بیایند تا نشینیم
 و یک ساعت بایمان حقیقی مشرف شویم که نفی ماسوی است و فواید صحبت وستان
 خدای تعالی بسیار **ناخندان** باغ را خندان کند صحبت مردانت از مردان کند
 و چون بوقوف قلبی ملازمت نماید خاصه آنچه در ذکر است حاصل شود و چشم بصیرت
 کشاده شود و بارگاه دل از خارا غیار خالی شود و ذکر و محاسبه فنا محو شود و
 بمقتضای فا ذکر و نه اذ کر که بشراف مذکور مشرف شود بحکم وعده
 لا یسعی ارضی ولا سمانی ولكن بیعنی قلب عبدی المؤمن بحال سلطان
 الا الله تجلی کند و ذکر سالم از اسم بسمی مشغول شود و اشتغال با اسم بطریق رسم
 بمنزله غفلت است روزی در صحبت خواجه ماقدر الله روحه یکی از اصحاب سلوک
 به او از بلند الله گفت خواجه گفتند این چه غفلت است اعلم من صلح و فهم
 من فهم و در حقائق التفسیر آورده اند که یکی از کبریا رسیدند که در بهشت ذکر خواهد بود
 جواب گفت که حقیقت ذکر آنست که غفلت مانند و چون غفلت در بهشت
 نخواهد بود پس همه ذکر باشد بعد از آن گفت سخن اهل تحقیق است کفائی خوباً
 ان انما حیلک ذایا کانی بیدار و کانت غائب یعنی گناه است که من در ذکر و مناجات

ترا بر زبان یاد کنم یعنی بی حضور زیرا که من از علم حضرت تودورستم و تو غائب
نیستی اشاره باین آیه که ونحن اقرب الیه من جبل الورد و در وقت عدد
و قلبی با اختیار چشم فراز نکند و سرگردن شیب نکند که آن سبب اطلاع خلق است
و خواجہ رحمۃ اللہ علیہ ازین منع میگردند و از امیر المؤمنین عمر رضی اللہ عنہ منقولست
که مردی را دید که سرگردن شیب انداخته بود گفت یا رجل ارفع عنقک
یعنی اے مرد گردنت بردار چنان مے باید که هیچکس از اہل مجلس نداند حال او را
بعضی از کبر گفته اند الصوفی طوا الکائن البائن یعنی صوفی آنکس است کہ
کہ پنهان باشد و آشکارا یعنی بباطن بحق سبحانہ و تعالی مشغول باشد
و بظاہر بخلق و خواجہ مارحمہ اللہ بسیاری گفتند از درون شو آشنا و
زبردن بیگانه باش ۵ اینچنین زیباروش کم مے بود اندر جہان ۵ مردان ہر
بہمت دیدہ روندن زان در رہ عشق هیچ اثر پیدا نیست ۵ و می گفتند بدو
دانشمند دقیق النظر صحبت داشتیم ایشان با وجود کمال مرا نشناختند زیرا کہ
چون بندہ برین صفتہ رسد شناخت و مے شکل بود علی الخصوص اہل رسم و حقیقت
ذکر خفی بوقوف قلبی میسر میشود بجای میرسد کہ دل نیز نمیداند کہ بذکر مشغول است
و سخن کبر است کہ اذ اعلم القلب انه ذاکر فاعلم انه قافل و در حقایق تفسیر
آورده است درین آیہ کہ و اذ کربک تضرعا و خیفۃ قال المحسن
لا یتطہر ذکرک لنفسک فتطلب عوضا و اشرف الذکر ما لا
یشرف علیہ الا الحق و بعضی کبر گفته اند ذکر اللسان ہذیان و ذکر
القلب و سوسۃ و این نسبت منتہیان باشد ۵ دل را گفتم بیا و ادشاد
کنیم ۵ من چون ہمہ او شد مگر ایاد کنیم ۵ حضرت خواجہ مارحمہ اللہ علیہ گفتند کہ چون
از سفر مبارک کعبہ مراجعت افتاد بولایت طوس رسیدہ ش خواجہ علار الدین با صحاب

واحباب از بخارا باستقبال آمده بودند از ملک معزالدین حسین که والی هرات بود
 مکتوبی بدست قاصد به ما رسید و مضمون مکتوب این بود که میخواهم که بشرف
 ملاقات مشرف شوم و آمدن ما متعسر است اگر عنان کرم باینصوب متوجه سازند
 تمام بنده نوازیست بموجب و اما السائل فلا تنهص و بمقتضای یاد او
 و اذ آیت لی طالباً فکن له خادماً متوجه هرات شدیم چون جلاک رسیدیم
 پرسید که سینه که بشما بطریق ارث از آبا و اجداد رسیده است گفتیم که باز پرسید
 که سماع و ذکر بلند میگویی و خلوت می نشینید گفتیم که گفت درویشان را اینها
 هست چون است که شمار اینست گفتیم جذبه عنایت حق سبحانه تعالی بمن رسید
 و مرا بفضل خود به سابقه مجاهد قبول کرد من باشاره حقانیة خلفائے خواجیه
 عبدالحق رحمته الله علیه پیوستم و ایشان را اصل ازین چیزها نبوده است
 ملک فرمود چه کار بوده است گفتیم بظاهر بخلاق باشند و بباطن بحق ملک گفت
 چنین دست دهد گفتیم آری حق تعالی یفرماید رجال لا تلهیهم تجارة
 ولا بیع عن ذکر الله و می گفتند خلوت شهرت و شهرت آفت و سخن خواجگان
 ماست که خلوت در انجمن سفر در وطن هوش در دم نظر در قدم و می گفتند
 حضوری و ذوقی که در ذکر بلند و سماع حاصل می شود دوام ندارد و مداومت
 بوقوف قلبی بجزیه می کشد و بجزیه کار تمام می شود عگر می مجوسه الازالتش
 درونی و دهوالموفق بیان نمازهای نافله حضرت خواجیه رحمه الله بنده را
 فرمودند که پیش از صبح بسبق باطن مشغول باشی و بان اشاره بود به تهجد که بعضی
 از کبر گفته اند که اول حال رسول صلی الله علیه و سلم پیش از صبح بیدار بود و
 و نماز بگذارد و در اول حال نماز تهجد بر ایشان فرض بود می و بعضی برین اند
 که نماز تهجد در آخر عمر بر رسول صلی الله علیه و سلم فرض نموده بود بطریق نقل

می گذارد و بعضی می گویند که در آخر عمر نیز باید ایشان فرض بود قال سر تعالی
 ومن الليل قمجد به نافلة لك عسى ان يبعثك ربك مقاما محمودا یعنی
 بعضی از شب را بیدار و اولیای محمد (تقرآن خواندن در نماز که فرضیه باشد مترایانما
 نقل باشد مترایانما شاید که برگرد و پروردگار تو مترایانما در مقام محمود که آن تجلی
 ذاتی باشد یا مقام شفاعت مراد لین و آخرین را پس مقام محمود و محمد را
 صلی الله علیه وسلم معبود بحق عز وجل بسبب حج در شب و در آیه دیگر
 فرمود که یا ایها المزل ای مرد در خود پیچیده گلیم قمجد اللیل اے خیر در شب
 عبادت رب قدیم و صفت شب خیزان در قرآن بسیارست قال سر تعالی
 ان المتقين فی جنات و عیون بدستی و رستی که پرنیزگاران در آن جهان
 باشند در بوستانها و چشمهای آب روان اخذین ما اتهم ربهم
 گیرنده باشند آن چسپیرا که داده باشند ایشان را پروردگار ایشان - انهم
 كانوا قبل ذلک فحسین بدستی و رستی که بودند این خدا ترسان در دنیا
 نیکی کنندگان و بیان کرد آنرا که كانوا قلیلا من اللیل ما یحجون بودند که
 در اندک از شب خواب رفتند و پیشتر از شب بیدار بودند و با کلا سحر
 هم میستغفرون و در سحر با آمرزشش خواستندی از گناهان در حدیث آمده است
 که سحر بسیار باید گفت اللهم اغفر لنا و افحمننا و تب علینا انک
 انت التواب الرحیم و در آیه فرمودتجا جنوبهم عن المضلجم یعنی
 بیکسوی و در پهلوی مومنان خدا ترسان از خوابگاه یعنی شب بیداری باشند
 یدعون ربهم من خوانند پروردگارشان را خوف و طمعا از بهتر تر از خدا بشار
 و طمع داشتن رحمتش و ما رزقناهم ینفقون و آن چیزها را که روزی گروه
 ایم ایشان را نفقه می کنند و راه خدا تعالی فلا تعلم نفس پس

نمی دانند هیچ نفسی از مخلوقات ما اخفی لهم من قرۃ اعین آن چیزها که
 پنهان کرده شده است از بهر ایشان که از روشنی چشم باشند یعنی خوش آید جزاء
 بما كانوا يعملون و باشد آن در جهاد و نعمتها جزای عملهای ایشان و رسول
 صلی الله علیه و سلم صحابه را گفت علیکم بقیام اللیل فانه دایما الصالحین
 قبلکم و هو قرۃ الی ربکم و مکفر السیئات و منہیات عن الاثم
 یعنی بر شما باد که شب بیدار باشید که آن زقار صالحان است یعنی انبیا و
 رسل و اولیا شب بیدار بودند که شما نیز اختیار کنید شب بیدار بودن را
 و آن قربت و رحمت حق است و سبب کفارت گناهان است و سبب بازداشتن
 از گناهان است و در حدیث دیگر آمده است رسول صلی الله علیه و سلم فرمود
 اقرب یكون من العبد في جوف اللیل الاخر فان استطعت ان یلکون
 من یدک الله فی تلك الساعة فکن یعنی نزدیک ترین بودن رحمت خدا
 به بندگان میان شب است که بصر نزدیک باشد اگر توانی که باشی از کسانی که
 یاد می کنند حضرت خدا تعالی را در آن وقت بباش از نشان و در فضیلت
 شب خیزان احادیث بسیار است ادب آنرا بتوفیق الله تعالی بیان کنیم
 در خبر است که رسول صلی الله علیه و سلم چون شب بیدار شد ساول مساکی
 کرد و وضو ساخت و بخواند این آیه ان فی خلق السموات و الارض
 و اختلاف اللیل و النهار تا آخر سوره الحمد الله و این دعا بخواند اللهم
 لاک الحمد انت قیوم السموات و الارض و من فیهن و لاک الحمد انت نور
 السموات و الارض و من فیهن و لاک الحمد انت الحق و وعدک الحق و
 لقاء الحق و قول الحق و الجنة حق و النار حق و النبیین حق و محمد حق
 و الساعة حق اللهم لاک اسلمت و بک امنت و علیک توکلت و الیک

انبت و بیک خاصمت و الیک حاکمت فاغفر لما قدمت و ما اخرت و ما
 اسررت و ما اعلنت و ما انت اعلم به منی انت المقدم و انت المؤخر
 لا اله الا الله بعد از آن دو اذ رکعت نماز پیش سلام بگذارد و اگر سوره یکنس
 یاد داشته باشد در نماز تجمیع بخواند حضرت عزیران رحمۃ الله گفت اند که چون
 سه دل جمع شود کار بنده مومن بر آید دل شب و دل قرآن و دل بنده مومن
 و اگر وقت تنگ باشد هشت رکعت یا چهار رکعت یاد و رکعت نماز بگذارد
 و بعد از نماز دعا کند و سبق باطن مشغول شود تا صبح بدست نماز بامداد
 را در منزل خود بگذارد و در رکعت اول فاتحه و قل یا ایها الکافر و در
 رکعت دوم فاتحه و قل هو الله احد البته بخواند بعد از آن هفتاد بار استغفر الله
 الذی لا اله الا هو الی القیوم و اتوب الیه بگوید و اگر شب بگیا باشد بعد از
 تجمیع و اشتغال سبق باطن ساعتی بدست است روی سوسه قبله بکشی
 کند باز طهارت نوسازد از برای سنت و فریضه نماز بامداد و در راه مسجد
 بگوید استغفر الله من جمیع ما کثر الله قولاً و فعلاً و خاطراً و ناظراً و چون
 در مسجد در آید پای راست را پیش نهد و بگوید السلام علی اهل البیت اللهم
 افتح لی ابواب رحمتک و چون نماز بامداد را ادا کند بر جای خود بنشیند و سبق
 باطن مشغول گردد تا آفتاب بر آید و بعد از آن دو رکعت نماز بگذارد و رسول
 صلی الله علیه و سلم گفت صلی الفجر الجماعه ثم فقد یدکر الله تعالی
 حتی تطلع الشمس ثم صلی رکعتین کانت له کاجر حجة و عمره تامه تامه
 یعنی هر که نماز بامداد گذارد بجماعت پس بنشیند و یاد کند حق تعالی را
 تا آفتاب بر آید بعد از آن دو رکعت نماز بگذارد و بنیت استخاره یعنی طلب
 کند از حق تعالی درین روز توفیق خیر و بهترش رسول صلی الله علیه و سلم فرموده

حکایت عن الله عز وجل يا ابن ادم ارجع لي ركعات من اول النهار فانك
 اخوها حق سبحانه وتعالى سيفرمايد ای پسر آدم بگذار از براس من دو رکعت نماز
 در اول روز تا کفایت کنم آخر روز ترا قال النبي صلى الله عليه وسلم من قعد في مصلاه
 حين ينصرف من صلاة الصبح حتى يصلي ركعتي الضحى لا يقول الا خيرا
 غفر له خطاياه وان كان اكثر من ذلك لم يجز له ان يتركها بغير ما ذكرناه من ركعتي الضحى
 برجای نماز خود تا دو رکعت نماز اشراق بگذارد جزاء او نباشد مگر خیر آمرزیده شود
 گناهان او اگر چه بیشتر از کف دریا باشد مگر بعضی از مفسران گفته اند در تفسیر این آیه که انما
 الذي وفي يعني ابراهيم سقايم وفا كرم يعني نماز اشراق را ترک نکرد چون دو رکعت
 بگذارد و بارگویی لا اله الا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد
 وهو على كل شيء قدير و این ذکر حضرت سيف الدين باخوزي رحمه الله عليه تلقين
 کردند فقیر را و قتی که متوجه مرزا ایشان می بودم بعد از دعا کند و از حق تعالی توفیق خواهد و
 چون از مسجد بیرون آید اللهم انی استلک من فضلك این دعا را بخواند تا منزل
 خود در آید بعد از قرآن بداند مصحف پیش نهد و آن مقدار قرآن که خواهد بخواند
 بعد از آن اگر طالب علم باشد بدرستی مشغول شود و اگر سالک باشد بذكر و مراقبه
 مشغول باشد تا آفتاب بلند بر آید چنانکه زمین گرم شود نماز چاشت و وازده
 رکعت آمده است قال النبي عليه السلام من صلى الضحى اثني عشر ركعة
 نبى الله له قصر من ذهب في الجنة یعنی هر که نماز چاشت و وازده رکعت
 بگذارد حق تعالی کوشکی از برای وی در بهشت فرماید تا بنا کنند و هشت نیز
 آمده است و چهار و دو نیز آمده است و بعضی از مفسران بر این آیه که انه كان
 للاواوين عفورا بدرستی که خدا تعالی مراد او این را یعنی کسی که بازگرمیده اند از گناهان
 نیک آمرزنده است گفته اند مراد از او این کسانی اند که نماز چاشت بگذرانند

یافتیم و بنده را وقتی که کلاه مبارک خود دادند گفتند که این را نگاه دار هرگاه که ویرا
 بینی ما را یا دکن و برکت این بر خا نواده تو باشد حضرت خواجہ علاء الدین رحمۃ اللہ علیہ
 روز کے آمدند و بنده محزون بود فرمودند چرا حزن داری گفتیم معلوم شماست گفتند
 کہ معنی این سخن چیست با ذات نہادہ در صفا یتیم ہمہ موصوف صفت
 سخوہ ذایتیم ہمہ تا در صفتیم جملہ یائیم ہمہ چون رفت صفت عین حیاتیم ہمہ
 و این سخن حکیم غزنوی سنائی ست ہر کسے معنی گفتند آخر بندہ را پرسیدند کہ تو چہ میگوئی
 گفتیم این اشارہ تجلی ذات است کہ دلخت فیہ من روحی بیان آن می کند بعدہ
 گفتند پس غم چراست مصرع جانان تو کجا و ما کجا یتیم و حضرت خواجہ بندہ را
 فرمودند کہ صل من قطعاک و اعط من حرماک و اعف عن ظلماک کہ
 سعادت بسیار است و معنی آنست کہ بہ پیوند با آنکہ از تو بریں است چہیزی بزرگ
 آنرا کہ ترا محروم کردہ است و چہیزے در وقت احتیاج بتونادہ است و عفو کن
 از کسے کہ بتو ستم رسانیدہ است و اینئمہ خلاف ہوای نفس است و درین حدیث
 فوائد بسیار است و میگفتند کہ در حدیث ست الفقراء جلساء اللہ تعالیٰ
 ای المقربون غایۃ القرب یعنی فقیران و صبر کنندگان ہم نشینان خداوند
 اند عزوجل در قیامت یعنی نیک نیک برحمت او نزدیک اند و فرمودہ اند کہ فقر
 و نوعست اختیاری و اضطراری اضطراری افضل ست زیرا کہ اختیاری حق ست
 بہ نسبت بندہ و می گفتند بے فقر ظاہر و باطن کار تمام نمے شود و خواجہ علاء الدین
 رحمۃ اللہ علیہ گفتند کہ ہمہ قرآن اشارہ نفی وجود ست و حقیقت متابعت سنت و
 مخالفت طبیعت مشکل ست و درین اشارت ست از ان مادر کہ من را زدم گریاہ
 شدہ جفتش از انم کہ منخواند کہ مادر زنا کردم مادریں مادر طبیعت ست و
 بندہ ہر ترک اختیار خود را توفیق جزئیات و کلیات بخدا بمقام بی منطقی و بی

ببصر میرسد و مراد از این سخن که حسنات ابرار سیئات المقربین طاعتست
 که آن حسن نزد یک ابرار سیئه است نزدیک مقربان و میفرمودند و روندگان راه
 دو قسم اند بعضی الفاع ریاضات و مجاہدات همه از فضل اونی بنیند و عمل را ملاحظه
 نمی کنند و این طائفه زودتر بمقصود میرسند الحقیقه ترک ملاحظه العمل و پیر مرئی میفرمایند
 عمل را را نکن و لکن گران بها کن و خواجه مارحمة اللہ علیہ می گفتند که ما فضلیتیم
 دوست کس بودیم که قدم در کوی طلب نهادیم فضل حق تعالی بمن رسید
 یعنی قطب و می گفتند بیست سال است که بفضل آل نبی بمقام بے صفته مشرف
 شده ایم چنانکه بآن اشاره شد بآنکه تا در صفتیم جمله ما ئیم همه و از خواجه علاء الدین
 رحمۃ اللہ علیہ سماع دارم که میفرمودند که حضرت خواجه محمد علی حکیم ترمذی در بعضی
 از تصانیف خود ذکر کرده اند در بخارا مجذوب بے پیدا شود که ویرا چهار داناگ از
 ولایت نبی صلی اللہ علیہ وسلم نصیب باشد من بوده ام و می گفتند که دو کثرت
 تا حجاز رفتم کسے که ویرا قابلیت این معنی باشد نیافتم و میفرمودند و زین آیت که انزلیم
 علیہ السلام گفت رَبِّ ارْنِیْ کَیْفَ یُحْیِی الْمَوْتٰی قَالَ اَوَلَمْ یُؤْمِنْ قَالَ بَلٰی وَلٰکِنْ
 لَّیْطَمَّرَنَّ قَلْبُکَ مراد از اطمینان قلب آن بود که ابراهیم منظر صفات احيائی شود و
 می گفتند این آیت لَا تَخَافُوْا وَاَلَا تَحْزَنُوْا وَاَوَّلِیَّاءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ
 وَلَا هُمْ یَحْزَنُوْنَ بآن آیت که انما المؤمنون اذا ذکر الله وجلت قلوبهم
 مناقض نیست زیرا که در آن آیت سبب خوف و خرن از اولیای نسبت و عدّه
 الوهیت و صفت جمالی حق است و درین آیت نسبت بنده و در آیت فمن یکفر
 بالطغوت و یؤمن بالله مراد از طاغوت ماسوی حق است سبحانه و میفرمودند
 روزه مانفی ماست و نماز با کاندک تراهاست و این پرست از ایشان باین فقیر رسید
 ه ناروی تر اندیم ای شمع طایر | نے کار کنم نہ روزہ دارم نہ نماز

و ربے تو بوم نماز من جملہ فجار
چون با تو بوم فجار من جملہ نماز
و معنی آنست کہ بعد از وصول مقصود معلوم می شود کہ طاعتی که لائق حضرت باشد
نمی توان آوردن کہ و ما قدر و الله حق قدره ای ما عظموا الله تعاظمه
و میفرمودند کہ اگر یاربے عیب خواهی پے یارمانی و این بیت می گفتند
بندہ حلقہ بگوشش از تنوازی برود
لطف کن لطف کہ بیگانه شود حلقہ بگوشش
و می فرمودند کہ حقیقت اخلاص بعد از فنا دست میدهد تا بشریت غالب
میسر نشود و این بیت می گفتند

ساقی قدمے کہ نیم ستیم
مخمر صبح استیم
مارا تو بجا مان کہ تاما
باغوش تیم بت پرستیم
لک الحمد یا ذا الجلال والا کرام علی التوفیق والاعان
والسلام خیر الانام

مکتبہ

تمت الرسالة الانسية من تصنیف

مولانا محمد یعقوب چرخي

رحمه الله

تعالی

ملازمان قطب اہل حقیقت و عرفان منظر صفات ربانی و مورد
 اخلاق سبحانی آنکہ گشت بے کبر و ریا و کینہ +
 نور قدسی را رخس آئینہ + وان نقایہ او جواب ہر سوال +
 مشکل زویر حل شود بی قیل و قال + و علی تفنن و اصفیہ
 لحسنہ + یفنی الزمان و فیہ مالم یوصف + اردت لہ
 مدحاً فما من فضلہ + تأملت الاجل عنہا و قلت + غنی
 قدوة العارفين انسان عیون المحققین و ارث انبیا و المرسلین
 شیخنا و سیدنا شیخ بہاء الحق و الدین محمد بن محمد البخاری المعروف
 بنقشبند قدس اللہ تعالی روحہ و طیب مشہدہ و نور ضریحہ و
 نفعنا بحبہ و الاقتداء بسیرتہ و شممہ ایست از لطائف معارف
 کہ در خلال اقوال در مجالس صحبت علی الدوام فی اللیالی و الایام
 بر زبان مبارک خویش میگذارد و بندہ ضعیف محمد بن محمد الحافظ
 البخاری وفقہ السراجانہ لما یحب یرضا بعضہ آن کلمات قدسیر
 را از سر صدق و ارادت بنیت یمین و استر شاد در قلم مے آورد
 و اکنون بامروا اشارہ اعزہ و دوستان متعنا اللہ تعالی
 ببقائہم و ادامہ برکتہ بقائہم حرفی چند از ان انفس
 برای تبرک و استیناس در قید کتابت در آورد تا چون طالبان صادق
 و مجاہدان محقق با سماع آن کلمات انتفاع گیرند چنان بود کہ گویا
 شرف مجالست صحبت ایشان دریافتہ اند و از ایشان سخن شنیدہ اند
 ذکر احوال مقامات شریفہ و کرامات و آثار عجیبہ
 کہ از مبدای تا منتهای ایشان گذشتہ است و اکثر من ان یعہ

المراد بالرجوع
إلى الإنسان
في هذا الموضع
بغيره
فمن أراد منه
أن لا يخلو
منه
بما كان
المراد بالرجوع
إلى الإنسان
في هذا الموضع
بغيره
فمن أراد منه
أن لا يخلو
منه
بما كان

از سر و گردن بر روی بلی بیرون
از آن سوی که از او در میان است

و محیی است اگر چه درینوقت قوای درخوست و پسندیده تا از نسیمات
ریاض احوال عجیبه ایشان شمع بمشام جان طالبان صادق برسد و
دلهای و جانهای ایشان را از ان استراحی حاصل باشد و بر موجب
عند ذکر الصالحین تنزل الرحمة در ذکر آن امید وصول بفضل الهی و
نزول فیض نامتناهی باشد اما درینوقت بدین مقدار اختصار افتاد
حدیث معجز تبریز و شمس دین کم گوی که نیست در خور گفت
عقل سودائی و خموش زیر زبان ختم کن تو باقی را که هست بر تو
مؤکل غیور لالائی و خود سخنان این طائفه که از ذوق وصال است
نه از حفظ و قال بحقیقت چنانکه اهل بصیرت گفته اند فقه الله اکبر
و برهانه الاظهر است یقینی که اهل بصیرت را از تامل در سخنان این
طائفه بجاصل آید اقوی و اعلی بود از یقینی که بمشاهد خوارق عادت
باشد از اینجا گفته اند موجب ایمان نباشد معجزات بوی
جنسیت کند جذب صفات و معجزات از بهر قهر و شمن است
بوی جنسیت پی دل بردست و چون سخنان این طائفه از تجلی
کلام الهی بوجه صفت آن سخن را کمای در زبان نتوان آورد یکی
از کبریا میگوید الحمد لله الذی جعل الانسان الکامل معلم الملائک
و ادا ارشفاً و تنویراً بانفسه الفلک و با اینهمه بعضی از
منکران قرآن را اساطیر الاولین خواندند فیصل به کثیر او بعد
به کثیر پس سخنان این طائفه کنیل مصر ^{ببینی شاهان} و المعجوبین و بلا علی المعجوبین است

این طائفه روی در مقام نقاب آرنج چکنیم تا بسلامت مانیم فرمودند
 هر روز از سخنان ایشان بنویسید و یکی از صدیقان میفرماید کسی باید که
 از گوید تا من شنوم یا من گویم داو شنود اگر در جنت گفتگو کند او
 سخاوت بود مرا بجهت چه کار اقتباس جدوات مواجید از انفاط طیبیه
 ایشان توان کرد و من احسن قولاً ممن دعا الى الله و عمل صالحاً

گرندارم از شکر جز نام بهر	این بسی بهتر که اندر کام زهر
آخرم زان کاروان گردی رسد	قسم من زان فغان درودی رسد
نقطه انبیت با وقت سرست لیگ	پیش دیگر فهمها مغرست نیک
آسمان نسبت بعرض آمد فرود	ورنه بس عالی ست پیش خاک تود

و این کلمات قدسیه اگر چه قصیر المبانی ست کثیره المعانی ست و القلیل
 یدل علی الكثير و الجرحه تنبئ عن القید قدوة الکبار شیخ بزرگوار شیخ
 عبد الرحمن سلمی نیشاپوری قدس الله تعالی روحه که مصنف حقائق التفسیر
 و صاحب کتاب طبقات مشائخ اند قدس الله تعالی ارواحهم و غیرهما
 در کتاب طبقات از هر یک از ان مشائخ کبار مقدار سبت سخن و
 کمایش ایراد فرموده اند همان مقدار را در نظر اولی از ابصار و اهل بینش
 و اعتبار دال بر سیرت و طریقت و علم و حال آن بزرگوار گردانیده اند
 و در ان چند سخن بیان بعضی از علوم و معارف ایشان که اساس
 سیر و سلوک بران ست کرده اند و لنافیه اسوقاً حسنه
 فی تقلیل الکلام مع الدولة علی المرام و حاصل آنکه

در نیاید حال نچته هیچ نام	پس سخن کوتاه باید و اسلام
---------------------------	---------------------------

بدانکه این کلمات قدسیه را در بعضی از مواضع احتیاج باندک شرحی

افتد اولی ترین آن بود که آن شرح باستعانت و استمداد از کلمات مشایخ
و انفس نفیسه اهل السرا شد فان کلام المشایخ یفسر بعضه بعضا
و در میان دو سخن که شرح و شرح و شرح و شرح و شرح و شرح و شرح و شرح
بر مبنی از وصل زیرا که جمله معشوقست و عاشق پرده زنده معشوقست و
عاشق مرده و این ضعیف در خود نمی بیند که بی معنی اقدام نماید اما بحکم اشاره
شریفه قدوه اهل الصفوة اصحاب الانتباه سمدار باب الطريقة موضح روز اهل الحقیقه
اسوة طلاب الیقین خدمت خواجه علاء الحق والدین محمد بن محمد البخاری المشتهر
بعطار اطال الله تعالی مده حیات و افاض علی المسترشدین النوار یکاته درین صفت
در املاء این مجموعه شروع افتاد اگر بدو همت و نظر قبول ایشان زیاده گردد نظر

این سخن را چون تو مبداء بودی	اگر فرون گرد و تو اشل افرویدی
دیدم غیبی چو غیب ست او تلو	کم مباد از جهان این دید و داد
شرح توحیف ست با اهل جهان	همچو راز عشق باید در نهان
لیک گفتم وصف تو تاره برند	پیش از آن کز فوت آن حسرت خورد

باشد که درین گفتن و نوشتن وجود این ضعیف در میان نباشد و این جمع و تالیف برکت
دعوات صالحه صاحب نظران سبب درجات قربت گردد و به سببانه الحول و القوی
فمن تلك الكلمات لقدسية مسلماني والقياد احكام و رعایت تقوی و عمل بعزیمت و
دور بودن از رخصتها بقدر قوت همه نور و صفاست و رحمت ست و واسطه وصول مدراج
ولایت بمنازل مقامات شریفه اولیاء الله از پرورش این صفات میرسد آنچه حضرت خواجه
قدس الله روحه درین کلمات فرموده اند اشاره بآن نفسی ست که ایشان را از حضرت خواجه
بزرگ خواجه عبد الخالق غمدوانی قدس الله روحه سیده است در مشاهده و واقع که حضرت
خواجه ما قدس الله روحه واقع بوده است و در مبادی جذبات و غلبات احوال ایشان

و این واقعه در آن شب بوده است که بسمه را از هزارات متبرکه رسیده اند و در آن سیر و جذبه
هزار متبرکه که در نواحی بخارا است منسوب بخواجه محمد بن واسع رضی الله عنه بوده است
از کبار تبع تابعین اند و رسیدن ایشان به بلاد ماوراءالنهر بنقل صحیح ثابت شده است
و ام حضرت خواجه بزرگ مر حضرت خواجه ماقدر الله در آن واقعه این بوده است که قدم
در غریمت زنی و از خستها دور باشی و متابعت سنت کنی و از بدعتها اجتناب نمائی
و دیگر سخنان فرموده اند که بمبدأ سلوک و وسط و نهایت تعلق دارد و حضرت خواجه
ماقدس الله روحه علی الدوام در سلوک از تحقیق به آن امر با و وصیتها عمل میکردند
و بغایت حق بجانب تعالی نتیجه عمل بهر وصیتی و خود مطالعه می نموده اند و بر موجب آنکه
در آن واقعه مامور بودند بعمل غریمت مذکور علانیه عمل نکرده اند و بواسطه عمل به آن وصیتها
ترقی در احوال باطنی خود مشاهده می نموده اند قصه شرح آن واقعه و سائر احوال و کرامات غیره
ایشان در مقامات ایشان به سطور است که بعضی از اعراض حاجب مخلص احباب متعنا الله بقاءهم
و اید بهم و او نعم کج و تالیف آن قصه می نموده انشاء الله العزیز که علی اکمل الوجوه و
اجملها تمام گردد و بذکر نشر آن مقامات گوشها و زبانهای مجبان و مخلصان منور
و معطر شود و حضرت خواجه ماقدر الله روحه در طریقت نظر قبول بفرزندی از
خدمت شیخ طریقت خواجه محمد بابا ساسی است که ایشان از خلفای حضرت عزیزان
خواجه علی را می بینی اند و ایشان از خلفای خواجه محمود انجیر فغنوی اند و ایشان از خلفای
خواجه عارف ریوگری اند و ایشان از خلفای حضرت خواجه بزرگ خواجه عبدالخالق عجد وانی
قدس الله تعالی بار او هم و نسبت ارادت و صحبت تعلیم آداب سلوک و تلقین ذکر ایشانرا
بخدست امیر سید کلال رحمه الله علیه که از خلفای خواجه محمد بابا مذکور است اما نسبت تربیت
حضرت خواجه ماقدر الله تعالی روحه در سلوک بحقیقت از روحانیت خواجه بزرگ خواجه
عبدالخالق عجد وانی است قدس الله تعالی روحه چنانکه شمه از آن در بیان آید و حضرت خواجه

عبدالحق عجب دواتی از خلفای امام ربانی شیخ یعقوب ابو یوسف همدانی اند و امام ابو یوسف
 همدانی را در تصوف انتساب بشیخ طریقت شیخ ابو علی فارمدی طوسی است که از کبار مشائخ
 خراسانند و حجة الاسلام امام محمد غزالی را تربیت در علم باطن از ایشان است و شیخ ابو علی
 فارمدی را در تصوف انتساب بشیخ بزرگوار ابو القاسم گرگانی طوسی است نسبت
 ایشان بسبب واسطه سید الطائفة شیخ جنید بغدادی می پیوند و دیگر نسبت شیخ
 ابو القاسم گرگانی در تصوف بشیخ بزرگوار شیخ ابو الحسن خرقانی است که پیشوای مشائخ
 قطب زمان خویش بودند و چون در آن عهد های گذشته صاحب دو تان حقیقی که کاملان
 راه و سالکان طریق انبیا اند بسیار می بوده اند و در دور های اخیر کمتر از آن عزم الکبری است
 گشتند لاجرم وقت بودی که طالبان صاوق بعد از آنکه در صحبت و متابعت یکدیگر
 کبرای دین و مقتدایان اهل یقین مرغ روحانیت ایشان از بقیه بشریت بواسطه
 تسلیم تصرفات آن مقتدا بکلی بیرون آمده بودی بسی از کاملان مکمل دیگر نظر تربیت
 و قبول یافتندی و بشریت صحبت سعادت خدمت ایشان رسیدندی و انوار علوم
 و معارف احوال ایشان اقتباس کردند بسبب این انتساب در تصوف و علم باطن
 متعدد و متضاعف شدی و شیخ شهید شیخ محمد الدین بغدادی قدس الله تعالی روحه
 اشاره باین معنی فرموده اند که در سند علم باطن هر چند واسطه بیشتر آن اسناد عالی تر
 زیرا که مشائخ که مقربان انوار حقیقت اند از مشکلات نبوت هر چند انوار باطن ایشان
 را اجتماع بیشتر راه بر طالب بواسطه آن روشن تر که نور علی نور یهدی الله
 لنوره من یشاء و ازینجا است که همه مشائخ را اتفاق است که معروف کرخی را
 قدس الله تعالی روحه که سلسله اکثر مشائخ باومی پیوند و انتساب در علم باطن بدو
 طرفست یکی بآؤد طائی است قدس الله تعالی روحه که نسبت او در نعمتی عجیب
 عجیب است و او را حسن بصری است رضی الله عنهما و او را به امیر المومنین علی کرم الله وجهه

۹۰
 از تصوف
 ۹۰
 از تصوف
 ۹۰
 از تصوف
 ۹۰
 از تصوف
 ۹۰
 از تصوف

وایشان را بحضرت رسالت صلی الله علیه وسلم و دیگر معروف گرنی را انتساب در علم
 باطن به امام علی بن موسی رضا است رضی الله تعالی عنه وایشان را به پدر خود امام
 موسی کاظم رضی الله عنه وایشان را به پدر خود امام جعفر صادق رضی الله عنه و طریق
 ایشان طریق ائمه اهل بیت است ابا عن جد رضی الله عنهم اجمعین چنانکه مشهور است
 و سلسله ائمه اهل بیت را رضی الله عنهم در علم ظاهر و علم باطن علمای و کبرای امت رضی الله
 عنهم بیان اغزتها و نفاستها و تعظیماتشانها سلسله الذریب نامند و شیخ ابوالحسن
 خرقانی را انتساب در تصوف بسطان العارفین شیخ ابویزید بسطامی است
 قدس الله روحه و تربیت ایشان در سلوک از روحانیت شیخ ابویزید است
 و ولادت شیخ ابوالحسن بعد از وفات شیخ ابویزید بحدی بوده است و شیخ ابویزید را
 انتساب به امام جعفر صادق است رضی الله عنه و تربیت ایشان هم از روحانیت
 امام جعفر است رضی الله عنه و بنقل صحیح ثابت شده است که ولادت شیخ ابویزید
 بعد از وفات امام جعفر است رضی الله عنه و امام جعفر را انتساب در علم باطن بدو
 طرف است یکی به پدر خود امام محمد باقر رضی الله عنه و امام محمد باقر را به پدر خود امام
 زین العابدین علی بن الحسین بن علی رضی الله عنهم و امام زین العابدین را به پدر
 خود سید الشهداء حسین بن علی رضی الله عنهم و سید الشهداء حسین بن علی را به پدر خود
 امیر المومنین علی بن ابیطالب رضی الله عنه و امیر المومنین علی را بحضرت رسالت
 صلی الله علیه وسلم و علی آله و اصحابه اجمعین دیگر امام جعفر را انتساب در علم باطن
 به پدر خود قاسم بن محمد بن ابی بکر صدیق است رضی الله عنهم و قاسم بن محمد از
 کبار تابعین است و از فقهاء سببه است که در میان تابعین مشهور است و آراسته علم ظاهر
 و باطن و قاسم را رضی الله عنه انتساب در علم باطن بسلیمان فارسی است رضی الله عنه
 سلیمان فارسی با وجود دریافت شرف صحبت رسول الله صلی الله علیه وسلم و اثبات سلمان بن ابی

انتساب در علم باطن بابو بکر صدیق رضی الله عنه نیز بوده بعد از انتساب بحضرت
 رسول صلی الله علیه وسلم و همچنین اهل تحقیق بر آنند که امیر المومنین علی رضی الله عنه
 بعد از حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم از خلفای رسول صلی الله علیه وسلم که برای امیر المومنین
 علی رضی الله عنه مقدم بوده اند هم به نسبت باطن تربیت یافته اند و شیخ الطریقه
 شیخ ابوطالب بنی قدس الله روحه در کتاب قوت القلوب فرموده است که قطب از زمان
 در هر عصری الی یوم القیمه در مرتبه و مقام نائب مناب حضرت ابوبکر صدیق است
 رضی الله عنه و آن سه دیگر از او تاو که فرود تر از قطب اند در هر زمان نائب مناب
 آن سه خلیفه دیگر اند حضرت امیر المومنین عمر و حضرت امیر المومنین عثمان و حضرت
 امیر المومنین علی رضی الله تعالی عنهم اجمعین و بر مثال یقین و صفت و حالت
 ایشان اند و آن شش دیگر از صدیقان که صفت ایشان است که بهم یقوم
 الارض و بهم یرزقون و بهم یدفع البلاء عن اهل الارض و بهم یمطرو
 در هر زمان نائب مناب آن شش دیگر اند از عشره مبشره رضوان الله تعالی عنهم اجمعین
 و حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم در او اخر حیات خطبه فرمودند و در آن خطبه خیلین گفته
 اند اما بعد قال الله عز وجل اتخذ صاحبکم خلیلاً و لو کنت متخذاً احداً خلیلاً
 لا اتخذت ابا بکر خلیلاً و در حدیث دیگر فرموده است ان الله عز وجل
 اتخذ ابراهیم خلیلاً و موسی نجیاً و اتخذ فی حبیباً ثم قال و عزنی و جلالی
 لا ورن حبیبی علی خلیلی و نجی و مضمون این دو حدیث آنست که اهل بصیرت
 و ارباب تحقیق گفته اند خلقت عبارتست از دو مقام یکی نهایت مرتبه محبی و این معنی
 در حدیث دوم و دیگر نهایت درجات مراتب محبوبی و مراد این معنی است در حدیث اول
 و هیچکس را با حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم درین مرتبه شرکت نیست لفظ
 مقام محمود شعر باین نهایت است و مبنی باین درجه کمال است و آنکه فرموده صلی الله

علیه وسلم اگر کسی را درین مقام خاص با من شرکت بودی ابو بکر را بودی دلیل است
 بر آنکه ابو بکر صدیق رضی الله عنه بحسب لایت و علم باطن که علم بالله است اکمل و افضل
 و اعظم و اولیای امت است بلکه افضل همه صدیقان است بعد از پیغمبران صدیق اکبر
 است و کبرای اهل بصیرت را قدس الله تعالی ارواحهم برین معنی اجتماع است و این معنی
 بجلی دفع خیال کسانی نمی کند که برخلاف این اعتقاد دارند و افضلیت او را تاویل بر وجه
 دیگر می کنند از آنچه مذکور گشت از احوال حضرت خواجه ما قدس الله تعالی سره درین
 محل و از بیان سلسله مشائخ قدس الله ارواحهم معلوم گردد که ایشان را طریقه
 اولسیان بوده است و بسیار از مشائخ ایشان که درین سلسله مذکور اند اویسی
 بوده اند و معنی اویسی اینست که حضرت شیخ طریقه شیخ عطار قدس الله روحه
 گفته اند که قومی از اولیاء الله عز وجل باشند که ایشان را مشائخ طریقت و کبرای حقیقت
 اویسیان نامند و ایشان را در ظاهر حاجت به پیری نبود زیرا که ایشان را حضرت رستا
 صلی الله علیه وسلم در حجره عنایت خود پرورش میداد و بواسطه غیری چنانکه اویسی را
 و ادب رضی الله عنه و این عظیم مقام بود و بس عالی تا که اینچنان سازند و این دولت
 بکبروی نماید **لک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم** و بسیار
 از مشائخ این طریق را در او ان سلوک توجیه باین مقام بوده است چنانکه شیخ بزرگوار
 شیخ ابوالقاسم گرگانی طوسی را که سلسله مشائخ ابوالجناح نجم الدین الکرکی
 قدس الله تعالی ارواحهم با ایشان می پیوندد و از طبقه شیخ ابوسعید ابوالخیر و شیخ ابوالحسن
 خرقانی اند قدس الله تعالی ارواحهم در ابتدا ذکر این بود که علی الدوام گفتی اویسی
 و در طریق سلوک ارواح مقدسه و سائل اند در صول فیض بانی و تجلیات رحمانی
 اما در طریق جذب که طریق وجه نماست هیچ واسطه در میان نبود و مقصود از ذکر
 لا اله الا الله توجیه بوجه خاص است که ضروری همه موجودات است و التجاو اعتصام

بصفت قیومیت ست چنانکه عطار قدس الله سره می فرماید غزل

بادشاهان دل بخون آغشته ایم	پای تا سرچوین فلک گشته ایم
گفته من باشم ایم روز و شب	یک نفس فارغ مباشید از طلب
چونکه بالطف چنین همسایه ایم	لطف تو خورشید و ما چون سایه ایم
چون بود جان بخش بے سرایگان	گر نگمداری حق همسایگان
هر بیم شوزانکه گمراه آمدیم	دو نیم ده گرچه بیگانه آمدیم
هر که در کویت بدولت یار شد	و تو گم گشت و ز خود بیزار شد
مبتلائی خویش و حیران توام	و ر بدم ورنیک هم زبان توام
نیستم نومید و هستم بے قرار	بو که در گیر دیکه از صد هزار

چون سالک را بهر دو صفت جلال و جمال پرورش دهند جلال او را جمال بود و جمال او را جلال باشد در استیلا می خوف رجا بود و در غلبه رجا خوف باشد و در عین آن زمان که منظر صفت جلال گردد بصفت جمال توجه تواند نمود آن نظر سلطان العارفين ابو یزید قدس الله تعالی روحه بر مرید البو تراب بخشی نظر جلال بود نسبت تجلی ذات و آن مرید بصفت جمال پرورش یافته بود اگر بهر دو صفت پرورش یافته بود و ارقوت کشیدن باران نظر سلطان العارفين بودی و وجود بشریت او متلاطم نگشته وقتی با محمد زاهد در پیش صادق بود در صحرائی بودیم بکار بیرون آمده و تیشها با ما بود و حالتی پدید آمد تیشها را گذاشتیم و روی در آن بیابان آوردیم و با هم در از هر نوع سخن میگفتیم تا سخن بدینجا رسید که سخن در عبودیت و فدایمیرفت او گفت فدا تا چه باشد گفتیم تا غایتی که اگر در ویش را گویند ترا می باید مرون فی الحال مبر و درین زمان گفتن صفت در من پدید آمد که روی به محمد زاهد کردم و گفتم بمیر فی الحال محمد زاهد بیفتاد و روح از وی کجلی مفارقت کرد و مدتی برین صفت بگذشت تن او

بعد از مفارقت روح بنیتاده بود پشت بر زمین و روی در آسمان و پاسوی قبله
از چاشت تا نیمروز در آن روز هوا بغایت گرم بود و آفتاب در برج میزان بود از آن
صفت قوی مضطرب شدم و نیک متحیر گشتم در نزدیکی آنجا سایه بود زمانی در آن
سایه در تحیر شستم و باز از آنجا برودی آدم و در روی و روی نگاه کردم رنگ او از
اثر گرمی هوا سیاهی میزد و حیرت من زیاده شد ناگاه در آن حالت الهامی بدل من
رسید که بگو محمد زاهد زنده شو سه بار این کلمه را گفتم اثر حیوة در آن ظاهر شدن گرفت و در
اعضای وی حرکت پیدا آمد و در همان ساعت زنده شد و بجال وصل باز آمد بخند دست امیر
سید کمال رفته و آن قصه را بر ایشان عرض کردم چون در انشای قصه گفتم روح از بدن او
مفارقت کرد و من متحیر شدم امیر فرمودند ای فرزند چرا در آن حالت نگفتی زنده شو گفتم
الهامی بدل من رسید تا چنین گفتم و او بجال خود آمده اهل تحقیق گفته اند پرورش هر دو
صفت جمال و جلال سالک وقتی بود که بحقیقت محبت ذاتی رسد و یکی از علامات رسیدن
به محبت ذاتی سالک آن بود که جهات صفات مقابله محبوب همچو اعزاز و اذلال و فخر
و نفع نزدیک سالک یکسان بود و نیز اهل تحقیق گفته اند یعطی الحق سبحانه المحبوب
من ان لیأته فی الدنیا اول ما یعطی اهل الجنة فی الآخرة وهو قول کن فیکن و
تلك الكلمة صمدرة الادرار الکلیه و در صفت این مقام ستانچه گفته اند لفظ

چون چنین خواهی خدا بدو چنین	میدهد حق آرزوی حقین
کان شد بود در ماضی	تا که کان شد پیش آمد جزا

اما کمال معرفت و کمال ادب اقتضای آن کند که آن ولی محبوب ارادت خود را تابع اراد
حق سبحانه و تعالی گرداند و ارادت حق را تابع ارادت خود نسازد و بشناسد که آنحضرت
را نشاید و اگر این صفت از وی ظهور کند بی اختیار وی باشد یعنی از خواست امتناع نماید
چون ولی را هست قدرت از آله

چون ولی را هست قدرت از آله	تیر بسته باز گرداند ز راه
----------------------------	---------------------------

و نیز گفته اند که اولیاء اللہ در وقت ظهور مثل این صفت عیسوی المشہد باشند
 یعنی آن مرتبه زندہ گردانیدن ایشان را بواسطہ روحانیت عیسی باشد علیہ الصلوٰۃ
 والسلام سلطان العارفین ابو یزید قدس اللہ تعالی روحہ مورچہ در زیر قدم مبارک
 او سپردہ شد از کشته شدن آن مورچہ متالم و متاثر گشت الهامی بدل اور سیدہ
 کہ در آن مورچہ دم در دم او دروید مورچہ زندہ شد در آن حالت ابو یزید عیسوی
 المشہد بودند و نیز گفته اند کہ کمالان اولیاء اللہ را نصیب تمام ست از نور حیوۃ حقیقیہ
 کہ صفت ذاتیہ جناب احدیت ست و عکسی از آن بر فطرت سلیمہ انسانیت یافتہ
 است ایشان اند کہ بر طہارت فطرت اند و از ظلمات طبیعت و صفات بشریت
 کہ تغیر کنندہ آن فطرت ست خلاص یافتہ اند و چون ایشان از نور حیوۃ حقیقیہ
 بہرہ تمام دارند باین نور بر بواطن و استعدادات و خواطر و نیات و اعمال و احوال
 مخفیہ خلق مطلع می شوند بطریق فراست و از مطالعہ ہیأت و اوضاع بدنہ آن محانی
 مخفیہ را ادراک می کنند و دیگر ہم باین نور حیوۃ حقیقیہ کہ نور الہی ست دلہا و طالبان
 مستعد را زندہ می گردانند و آن زندہ گردانیدن بحیوۃ حقیقیہ شریف ترست از
 زندہ بحیوۃ حسیہ اما زندہ گردانیدن بحیوۃ حسیہ و منظر احیای حسی شدن کمترست
 وقوع وی در میان اولیاء اللہ و عظیم ترست در نفوس خلق بدان التفات نمودند
 مشاہدہ و در افتادگی ہای خلق از آنست کہ خود را درمی اندازند و باختیار بار بر خود
 زیادہ می کنند و گر نہ تصور در فیض الہی نیست خدمت امیر سپید کلال تمثیل می نمودند
 می فرمودند کہ تا نم تعلقات دور نشود کوزہ وجود شائستہ آن نشود کہ او را در خدمت
 درست در آرند باز چون کوزہ را در خدمت آن صرف در آورند بعضی از آن خندان
 درست بدرمی آید و بعضی شکستہ و این بہ نسبت ظہور ارادت از نیست اما این
 ہمہ آنرا کہ شکستہ بیرون آمدہ است فی الجملہ ہم امید می ہست کہ دیگر بار او را آر سازند

و با گلی دیگر یار کنند و کوزه سازند و بار دیگر بخران برند تا باشد که این بار درست بیرون آید و میفرمودند که امیر و اخرجیات سه شبانه روز روی قبله متوجه نشسته بودند و با کسی سخن نمی گفتند بعد از آن سخن آمدند و شکر گفتند و فرمودند مقصود ازین توجه آن بود که چنانچه شود که این در را بقبول باز می کنند یا بهر اولیاء الشرائع حکم آیه لهدم البشری فی الحقیقه الدنیا و فی الآخره الایه هم در دنیا در وقت رفتن از حق سبحانه و تعالی بشارت بود بقبول و غفران و دیگر آنچه فرمودند همه در اقتدا گیها الی آخره بنا بر آنست که هر چند بنده را صفت اختیار و خواسته های طبعی کمتر می گردد و وجود بشریت بیشتر نفی می شود و از آن نفی قرب بنده بحق سبحانه و تعالی زیاده میگردد زیرا که گفته اند ۵

قرب حق دوری تست از بود خویش | بے زیان خود نیابی سود خویش

و بمقدار نفی اختیار بنده را با حضرت الوهیت موافقت در تدبیر تقدیر او بیشتر می شود و بمقام رضا و سعادت نزدیکتر می گردد و همواره بنده بواسطه ترک اختیار با خواسته ها گوناگون طبعی و محو گردانیدن آن صفات و تعینات بشریت از خود در درجات قربت ترقی می نماید تا چون بدرجه اعلی بی اختیاری برسد و او را بحقیقت هیچ خواستی نماند انگاه از حقیقت بشریت بذروه عبودیت ترقی تواند بود تا نسله آن تواند گشت که تبصرات جذبات الوهیت او را بمرتبه الفناء فی الله و البقاء بهرسانند که اول درجات ولایت خاصه اوست و منتهای سیر الی سیرت و مبدأ سیر السیرت عجائب این طور را نهایت نیست سلوکی که عبارت از سیر الی اسد غالباً بحکم سنت الهی شرط این جذبه است در سیر فی السیرت نه آنکه هر که علی القطع طالب کند یا بدیهاً هر که سلوک کند به مقصود رسد

نه هر صدف که فرو خورد قطره باران	درون سینه او گشت جای دروانه
صدف بباران بحر چندین سال	هنوز نیست محقق که می شود یانه
خیل یطاع فنانی الی الخی	کثیر واه الی اصلون قلیل

غواصان را اگر چہ نیامی نبود	در ہر صدے در شیبے نبود
در عمر بنا در آچنان می افتد	وین دولت ہر سیہ گلیمے نبود

و این سیر فی السیر مقام وصول خوانند و در سیر الی اللہ سیر عاشق ست
 بمعشوق و در سیر فی السیر معشوق ست در عاشق و این سعادت بعد از
 فنای صفات بشریت و بی اختیار حقیقی میسر گردد چنانکہ در ہر دو عالم او را ہیچ
 مرادی و خواستی نباشد جزا و این بے اختیاری حقیقی بواسطہ بے اختیاری
 در تسلیم ولایت شیخ بود تسلیم ارادت شیخ نزد بان تسلیم احکام قضا و قدرت
 چون اینجا از عہد تسلیم بیرون آید آنجا تسلیم تواند بود و چون از عہدہ تسلیم و تصفا
 ولایت شیخ بیرون آید تنہا عزت از پیش جمال حقیقت بکشاید و قاصد بمقصود و
 مرید بمراد رسد قال المجتہد رضا الانصال بالحق بقدر الا انفصال عن
 الخلق و منها اثر توجہ بروحانیت اولیٰ قرنی رضی اللہ عنہ انقطاع تمام و تجرد
 کلی از علائق ظاہری و باطنی بود و ہر گاہ کہ توجہ بروحانیت قدوۃ الاولیا خواجہ
 محمد علی حکیم ترندی قدس اللہ روحہ نمودہ شدی اثر آن توجہ ظہور بے صفتی محض بود
 و ہر چند در آن توجہ سیر افتادی ہیچ اثری و گردی و صفتی مطالعہ نمی افتاد و چون
 وجود روحانیت در انوار حقیقت بے نہایت محو شود ہر چند آدمی از خود وجودی طلبند
 و آنچه سرمایہ ادراک ست از خوشیتن بگوید خرب بے صفتی و بے نہایتی چیزی دیگر نہ بیند
 آئین سخن را وقتی می فرمودند کہ از مبادی سلوک و احوال خود حکایت میکردند و
 توجہات خود با روح طیبہ مشائخ کبار رضی اللہ عنہم و ظہور اثر ہر توجہی را در بیان
 آوردند گفتہ اند اولیاء اللہ مختلف اند بعضی بے صفت اند و بے نشان و بعضی
 بصفہ اند و بعضی از صفات نشان منگشتہ اند مثلاً گویند ایشان اہل معرفت
 اند یا اہل معاملہ اند یا اہل محبت اند یا اہل توحید اند و کمال حال و نہایت

درجات اولیا را در بی صفتی و بی نشانی گفته اند بی صفتی اشارت بکشف ذاتی است که مقام
بس بلند است و درجه بس شریف است عبارت اشارت از کنه آن مرتبه قاصر است این سخنان نسبت
بموسطان است که ادراک بصفته نمی تواند کرد و نسبت حال مبتدیان که از ادراک قاصر اند

نظم برتر از علم است و بیرون از عیان	ذاتش اندر هستی خود بی نشان
ز و نشان جز بی نشانی کس نیافت	چاره جز جان نشانی کس نیافت
گر عیان جوئی نهان انگه بود	در نهان جوئی عیان انگه بود
در بهم جوئی چون بیچون است او	آن زمان از هر دو بیرون است او
صد هزاران طور از جان برتر است	هر چه خواهی گفت از آن برتر است
عجز از آن همراه شد با معرفت	کونه در شرح آید و نه در صفت

و کمال این مرتبه بی صفتی حضرت سید المرسلین است صلی الله علیه و سلم و همه انبیاء و اولیا علی
مراتبهم خوشه چینیان خرمین سعادت اویند و با سجد از باطن مقدس او در درجات این مرتبه
ترقی می نمایند و مقام محمود که مخصوص کبریا است صلی الله علیه و سلم اشارت بکمال
این مرتبه است و از خواص مرتبه بی صفتی آنست که صاحب این مرتبه از اهل تکلیف بود
از صحبت قلب صحبت قلب پیوسته باشد و بکلیه صفات اخلاق الهی متخلق و
متصف گشته باشد و متصرف بود در احوال باطنی و نابین او را بالوقت گویند و از
صفتی بصفته با اختیار خود استقلال تواند نمودن و از بقایای وجود بشریت بجای صافی

شده باشد و ازین معنی گفته اند	صوفی این الوقت باشد در مثال
لیک صافی فارغ است از وقت حال	حالی موقوف عزم و رای اوست
بسته برای جهان آرای اوست	و منها حدیث اجمعوا و ضوعا

جمع الله شملکم اشارت است بآنکه وضو باطن را با وضو ظاهرا هر جمع کنند
تا استقامت باطن بجای آید و استقامت باطن آنست که در جنب کلمه توحید

همه تعلقات روحانی و جسمانی منفی گردد و نفی آن همه تعلقات استقامت احوال است
و دلیل بر استقامت احوال استقامت افعال است که امتثال امر و نفی خداوند
و تعظیم فرمانهای حضرت او جل ذکره است و جز با استقامت افعال استقامت
احوال معلوم نمی گردد و در فواید راه راه آئینه روش و کوشش می باید تا کار او
بجای رسد روش یعنی رعایت ادب با اهل الله و کوشش یعنی سعی نمودن در
کارهای حق سبحانه و تعالی و عمل کردن بانچه او را معلوم شده است هر چه میگویم ار
لوازم است بان عمل کنیم لاحد تقولون مالا تفعلون کاری مشکست
آنرا که در اذکر کسر ذکر حق سبحانه و تعالی یاد کرد و دست بدان هر آیتی که مذکور است
و هر چه دیده شد و دانسته شده همه غیر است و حجابست بحقیقت کلمه لا انزال نفی باید
کردن و نفی خواطر که شرط اعظم سلوک است بی تصرف عدم در وجود سالک که آن
تصرف عدم از نتیجه جذبه الهیست بحال میسر نگردد و وقوت یعنی برائے آنست
انرا آن جذبه مطالعه کرده شود و آن اثر در دل قرار گیرد و رعایت عدد و ذکر
قلبی برای جمع خواطر متفرقه است و در ذکر قلبی چون عدد از هیست و یک بگذرد و
اثر ظاهر نشود دلیل باشد بر بیجای اصل آن عمل و اثر ذکر آن بود که در زمان نفی وجود
بشریت منفی شود و وراثیات اثری از آثار تصرفات جذبات الوهیت مطالعه
افتد آنکه خداوند جل ذکره در کلام مجید میفرماید ما عند کسر نینفد و ما عند الله
باق در معنی این آیه چنان باید دانستن که اعمال صالحه و افعال حسنه که از اهل
ایمان در وجود می آید وقتی عند الله میگردد که در محل قبول حضرت او جل ذکره افتد
و علامت قبول عمل نفی شدن وجود بشریت است و مان عمل و ظواهر شدن اثر
تصرفات جذبه الهیست بدان و فک الله تعالی در تمة بعضی ازین فوائد که
اهل بصیرت روح السداد و احم گفته اند مقصود از سر همه عبادات ذکر خداوند است

عزوجل بعبادت غلطی کسی فتنہ کہ ازین عالم انس و مجت حق سبحانہ و تعالیٰ بروی غائب
 بود و غلبہ انس و مجت او جز بد و ام ذکر او عزوجل نبود اصل مسلمانی کلمہ لا الہ الا اللہ
 و وی عین ذکر است و ہمہ عبادات دیگر تا کید این ذکر است و روح نماز تازہ کردن
 ذکر حق است سبحانہ بر دل بہ سبیل سعادت و تعظیم و مقصود از روزہ کسر شہوت است تا چون
 دل از مرامت شہوات خلاص یابد عسافی گردد و قرار گاہ ذکر شود و مقصود از رجب ذکر
 خداوند خانہ است شوق ببقائے وے و ترک دنیا و ترک شہوات و معاصی برای غفران
 ذکر است پس مقصود از امر و نہی ذکر است و حقیقت ذکر آن بود کہ از ہمہ گسستہ شود و از
 محبت حضرت الہی بہیچ چیز دیگر التفات نہاید و او را ہیچ معبودی نہاند کہ طاعت او برو
 جز حق سبحانہ و تعالیٰ و ہوا می معبودی نبود و علامت حقیقت ذکر آن بود کہ در وقت
 امر و نہی خداوند را عزوجل فراموش نکند و استئصال فرمان بجا آورد و گرنہ نشان
 آن بود کہ ذکر او جز حدیث نفس بیش نبودہ است پس می باید کہ اساس موافقت
 بر ذکر بر توبہ و نصح باشد از جملہ معاصی ظاہری و باطنی بہ نسبت خلق و نسبت
 حق سبحانہ تعالیٰ کہ ذکر با وجود مخالفت مذکور اثر حقیقی نبود و دیگر از شرائط آنست
 کہ در طلب صادق بود و در طلب داعیہ سلوک راہ اورا کمال حاصل باشد تا ہر چہ
 اورا سلوک مانع آمد و مشغول گرداند از ان متوجش گردد و نفوس شود و از وجود نیز گریزان شود
 تا از ہمہ روی تواند گردانید و مشغول ذکر حق سبحانہ و تعالیٰ تواند گشت ۔

سیر آمدہ ز خویش تن مے باید و شیخ عطار قدس اللہ سرہ الغریز میفاید ذکر او ارواح را سپیرایہ است بر تہور نامی او گوئی سہمے	بر خاستہ ز جان و تن مے باید یا داو مغز ہمہ سرمایہ است تو ز ننگ خویش ننگہ شستی دے و فائدہ کلی از ذکر انکام حاصل شود
کہ از شیخ کامل صاحب تصرف تعیین گرفتہ باشد تا از ان تخم ذکر حقیقی کہ در طالب	

مستعد و ملقین تصرف صاحب لایت افتاده باشد شمره ولایت بحال حاصل آید نورانی
 کلمه بقدر نورانیت و لایت و نورانیت دل بقدر زوال هواست و شیخ کامل ہوا
 متبع نبود و دل اورا نورانیت تمام بود و اول راہ آن بود کہ صاحب مذمومہ را
 از باطن خویش بقدر وسع دفع کنند تا چون زمین اول از خار و خاشاک طبعیت
 خالی گردد و شائستہ آن شود کہ تخم ذکر در آن پاشیدن گردد یک صفت و مہمہ پیش
 مبتلا نمود و بعد دفع آن نیز کند اگر چہ اول در تصفیہ دل باید کوشیدن در مہمہ بکلی بہ
 تبدیل الخلاق مشغول نباید شدن زیرا کہ چون توجہ بشرط حاصل آید و بر مراقبہ اداست شود
 تصفیہ دل درست دہد باید و فیض حق سبحانہ و تعالی چندانے بہ تبدیل الخلاق تحصیل
 صفات دل میسر گردد کہ بعمر با مجاہدت درست ندهد و چون انیمعن فی فیض فضل حق سبحا
 و تعالی بحاصل آید بحد اعتدال و طریق صواب باشد و ہر چہ اورا از رفتن راہ مشغول گردان
 از پیش بردار و زیرا کہ راہ نتوان رفتن الا بادل فارغ و چون این ہمہ گر چہ مثل و چون
 مثل کسب بود کہ طہارت کرد اکنون اورا با نام حاجت بود کہ با وقت دعا کند
 و آن سر راہ و کامل تصرف بسبب آنکہ راہ حق سبحانہ تعالی پوشیدہ است و راہ کا
 شیطان براہ حق آمیختہ راہ حق یکیمست و راہ باطل نہار و لا تتبعوا السبل

نیست ممکن در رہ عشق اسے پسر
 رو بچو یار خندائی را تو زود
 گرز تنہائی تو نو میدی شوی
 وانکہ در خلوت نظر بردوختہ است
 خلوت از اغیار باید نہ زیار
 یار آئینہ است جان را در حزن
 تا نہوشد روئے خود را از دمت

فتفرق بکسر عن سیدہ لفظ
 راہ بردن بے دلیل راہ بر
 چون چنین کردی خندایار تو بود
 زیر نخل یار خورشیدی شوی
 آخر آن را ہم زیار آموختہ است
 پوستین بہر دی آمدنے بہار
 در رخ آئینہ اسے جان رم مزن

دم فرو خوردن بایدهر دست در کلام مجید فرموده اتقوا الله وكونوا مع الصالحين

در پهلوی کتین نشین تا بدل رسی	در پهلوی کتین نشین تا بدل رسی
و چون سعادت صحبت او را دریافت	و چون سعادت صحبت او را دریافت

تصرف خود را فانی کند و در باطن او هیچ تصرف نبود کار خود جمله با و گذارد و بداند که در خطای مقتدایش از آنست که در صواب او اگر چه وجه آن نداند حضرت خواجہ ما قدس اللہ روحہ سیفرمودند کہ یکی از فوائد مشورت بابل دل و مردم عزیز است اگر در آخر امر وجه صواب در انکار ظاهر شود و وجود تو در میان نباشد و اگر خلاف صواب ظاهر شود هم وجود تو در میان نباشد مشایخ طریقت قدس لہ تعالیٰ را و ہم از جمله ذکا ذکر لا اله الا الله را اختیار کرده اند حدیث نبوی چنین وارد است کہ افضل المذکر لا اله الا الله و صورت این ذکر مکبت از نفی و اثبات و بحقیقت راه بحضرت عزت باین کلمہ توان برد حجت روندگان نتیجہ نسیان است و حقیقت حجاب انتقاش صور کو نیم است در دل و در انتقاش نفی حق و اثبات غیر است و بحکم المعالجه بکلام خدا درین کلمہ نفی ما سوا می حق سبحانہ تعالیٰ است و خلاص از شرک خفی جز از یاد اوست و ملازم است بر معنی این کلمہ حاصل نیاید پس اگر باید کہ در طرف نفی جمیع محدثات را بنظر فنا و ناخوستن مطالعه می کند و از معنی ذکر می اندیشد و نفی خواطر دیگر میکند و در طرف اثبات و حمد و قدیم حضرت عزت را اهل ذکر بنظر بقا و مقصودے و مطلوبے و محبوبی مثالہ می فرماید در ہر ذکر در اول و آخر حاضر می باشد و ہر چیزی کہ دل را بآن پیوندی بیند نفی آن پیوند را باطل میکند و با ثبات محبت حق را قائم مقام آن محبت میگردد و اند تا بتدریج دل از حبلہ محبوبات و مالوفات فارغ شود و ہستی ذکر در نور ذکر مضحل گردد و علائق و عوائق وجود بشریت از او بخیزد و گفتمہ اند باز روشن

نفس در وقت ذکر سبب ظهور آثار لطیف است و مفید شرح صدر و اطمینان است
و یاری دهنده است در نفی خواطر و عادت که آن بیاز داشت نفس سبب حیران حلاوت
عظیم است در ذکر واسطه بسیاری از فوائد دیگر و حضرت خواجہ با قدس سرہ و در ذکر بارز
نفس لازم می شود و چنانکه رعایت اعداد را لازم نمی شمردہ اند اما رعایت وقوف
قلبی را مهم می کشند و لازم می شود و نیز که خلاصہ آنچه مقصود است از ذکر در وقوف قلبی
و واسطه مطالعہ جمیع کمونات و محدثات بنظر فنا و مشاہدہ وجود قدیم حق سبحانہ بنظر بقا و
ملازمت بنوعی صورت حقیقت توحید و دل ذاکر را گیرد و چشم بصیرت وی کشادہ گردد تا
او را میان عقل و توحید هیچ تناقض نماید و درین مقام حقیقت ذکر صفت لازم دل گردد و
بعد از آن بجای رسد کہ حقیقت ذکر با جوہر دل یکی گردد و هیچ اندیشہ غیر حق سبحانہ نماند و ذاکر در ذکر
و ذکر و مذکور فانی گردد و چون بارگاہ دل از صفت اغیار خالی گردد و به حکم لا یسعنی
ارضی ولا سماء لی ولكن بسعنی قلب عبدک المؤمن بالحديث جمال سلطان الاله
تجلی نماید بر حکم دعوتہ اذ کہ کہ مجرد از لباس حرف و صوت و خاصیت کل شیء ہلاک
الوجه آشکار گردد و ذکر روح با ذکر وجود او و بجز نامتناہی اذ کہ کہ مستغرق و مستملک گردد

۵ ذکر کن ذکر تا ترا جان ست	پاکی دل ز ذکر سزدان ست
چون تو فارغ شوی ز ذکر نذر	ذکر خفیه کہ گفتہ اند آن ست

یاد کرد و باز گشت و نگہداشت و یادداشت مقصود از ذکر سانی و متلبہ
و نگہداشت کہ مراقبہ خواطر است یادداشت ست کہ مشاہدہ و فانی شدن در
ذکر خفیه است علی الحقیقہ و ذکر سانی و ذکر قلبی بمنزلہ تعلیم الف و با ست تا ملکہ
خواندنی او را حاصل آید و اگر معلم حاذق بود و در طالب صادق قابلیت
استعداد آن یا بد شاید کہ در قدم اول او را نخواندہ گرداند و بہ مرتبہ یادداشت
بہ حرمت تعلیم الف و با برساند اما اغلب طالبان انانیت کہ ایشان را بہ یادداشت دلالت کرد

پیش از ذکر لسانی و قلبی بنمونه آنست که یکی روح باطن ندارد و او را تکلیف نمی کنند و دیگری بنیدر بر او بر

قطعه بایر پی پریم سوی فلک	زانکه عرشی است اصل جوهر ما
ساکنان فلک بخوگشتند	از صفات خوش و مغنیر ما
کل ما بجدت و شکر سا	دلبری باشد ست و دلبر ما
ماهیت میان کل شکریم	زان دل تا قوی است در بر ما
زهره دار و حوادث طبعی	که بگرد و بگرد و شکر ما
ذره های هوا بریزد روح	از دم عشق روح پرور ما

و گفته اند حقیقه الذکر عبارة عن تخلیة بذاته سبحانه من حیث اسم التکلم اظهار الصفات
الکمالیة و وصفانبعوتها الحالیة و الجلالیة و ذکر بی شرک خفی اکنون دست دهد و سر
کلمه شهد الله انه لا اله الا هو آشکارا گردد و تا ز خود بشنونه از من و تو و
لن الملک احد القهار روح در هدایت فطرت اگر چه حق سبحانه را به یگانگی آنست ما به یگانگی
نشناخت زیرا که شناخت از شهود خیر و شهود از وجود درست نباشد که شهود ضد وجود است
چون وجود روح پدید آید عین وجود او و یگانگی اثبات گردد و شرح این اطنابی دارد و مقصود
آنست که اشارت شود بچسبیدن از بعضی آنچه حضرت خواص با قدس الله روحه فرموده اند و معنی
اذکر کم و ذکر حق سبحانه بنده را توفیق یابد کرده است بران مراتبی که ذکر است یعنی ذکر زبان
و ذکر دل و ذکر روح و ذکر سر و ذکر خفی دل و واسطه دو عالم حیوانی و روحانی است و روح واسطه
دو عالم دل و سر است و مرتبه سر نیز واسطه اهل الله برتر از مرتبه روح و قلب است و تر و طائفه
برتر از مرتبه قلب و فروتر از مرتبه روح است و بحقیقت سر عین روح و دل است در نهایت
مقام و هر یک چون در مقام خود متجلی گردند و بوضعت غیریت متصفت باشند و آن صفت غیریت
سر باشد به نسبت کسی که بآن نهایت دل روح که ذکر کرده شد نزدیک باشد و خفی روحی است
خاص حضرت که خاصان حضرت را دهند که و اید هم بروح مذکور تا واسطه گردد میان عالم غنی

خداوندی و میان سزا بواسطه آن راه یابند بعالَم صفات الوهیت مصرع که رستم را
 کشد هم خوش رستم کلا یجمل عطایا المملک الا مطایا المملک و ذکر در مرتبه خفی تا
 بحقیقه ذکر خفیه و سر آن چنانچه خلفای خانداده حضرت خواجه بزرگ خواجه عبدالحق
 عجد وانی قدس سره کما روضه بآن اشارت فرمودند یکی است زیرا که تا در جوهر و حانیت باست
 و بمرتبه فنا نرسیده است آن ذکر بحقیقت خفیه نیست سخن کبر که لا یطلع علیه
 مملک فی کتبه و لا نفس فتعجب به اشارت بآنست و چون بحقیقت فنا برسد
 اینجا بود که باطن و از نفی بآیند و جزا ثبات نتواند بود و ذکر او اندک شود و اینجا بحقیقت
 کلمه سر و برسد و حضرت خواجه با قدس سره تعالی روضه در بیان این معنی بسیار فرمودندی که
 حقیقت الذکر الخروج عن میدان الغفلة الی فضاء المشاهدة و مشاهده در تجلی ذات بود
 و مکاشفه در تجلی صفات و محاصره در تجلی افعال و مقصود از ذکر لسانی توجه کلیست بجمیع
 قوای روحانی و جسمانی تا نفی خواطر شود و باین توجه کلی از ملازمت و ملازمت باین ذکر بدل
 برسد و از زبان بدل باز منتقل شود و در دوام ذکر قلبی نوری از انوار الهی متجلی گردد و باطن
 بنده را مستعد تجلیات صفاتی و اسمائی و قابل تجلیات ذاتی گرداند و الله الموفق و کمال
 درجات و مراتب آنست که مذکور بدل مستولی شود مذکور ماند و برین همگی دل و دوست گردد
 فرست بیان آنکه همگی دل ذکر دوست گیرد و آنکه همگی دل دوست گیرد و نتیجتا محبت مفطر بود که آنرا
 عشق خوانند عاشق گردد همگی او را معشوق دارد باشد که از غایت مستولی معشوق نام
 معشوق را نیز فراموش کند و چون چنین متعرق گردد که وجود خود را و هر چه هست جز
 خدا تعالی فراموش کند بحقیقت این معنی رسد که و اذ ذکر ربک الله انسیت غیره
 و نسیت لنفسک لان تحقیق المذكور و شهوده یوجب نفی الغیر و اثباتک
 یشیت الغیریة فالتینیتک یشیت الغیریة و چون بحقیقت این معنی برسد که خود را
 و هر چه هست جز حق تعالی فراموش کند و این حالت را فنا و نیستی گویند و نهایت

سیر الی الله بود و اکنون بادل راه تصوف و عالم توحید و وحدانیت و مبدء
درجات ولایت خاصه رسیده باشد و ازین جا گفته اند **قطعه**

چیت معالج فلک این نیستی	ما شقان را مذہب و دین نیستی
ایچکس را تا نگر دوا و فنا	نیست ره در بارگاه کبریا

و اینجا بود که صورت ملکوت بروی روشن گردد و ارواح انبیا و اولیا و جوهر
لماک علیہم الصلوٰۃ والسلام بصورتہای نیکو نمودن گیرند و آنچه خواص حضرت
الوہیت ست پیدا آمدن گیرند و احوال عظیمہ پدید آید و از مشاہدہ صورت بدرجاتی
ترقی کند کہ عبارت ازان نتوان کرد و ہر کس چیزے دیگر پیش آید و دین گفتن فائدہ نیست
کہ این راہ رفتن ست نہ راہ گفتن اما مقصود اہل الدعا شرح این نوع سخنان ترغیب
طالبان ست و در وجود روحانی نیز فانی گردد تا از رویت جلال کشف عظمت اکسیت
بدول و غلبات ایحال دینی و عقل فراموش گردد و احوال و مقامات د نظر بہت او حقیر نماید
و عقل و نفس فانی گردد و از فنا نیز فانی گردد و اندرین عین فنا زبانش ناطق گردد و تن خلع
و خاشع گردد و در عین این فنا حیرت و بے نشانی بود فی خفیہ فی کسوة الالامہ ۵

کس را ندہد ز تو نشانے	ایست نشان بے نشانے
-----------------------	--------------------

و اگر کسی در ذکر باین درجہ نرسد و این احوال و مکاشفات وے را نبود لیکن
ذکر بروی مستولی گردد و در دل متکلم شود و معنی کلمہ توحید آن معنی کہ در آن حرف
نبود و عربی و فارسی نباشد بدول غالب آید و دل بدکر و معنی او قرار گیرد چنانکہ
دل اینکلف بجای دیگر باید برد و این نیز اعظم بود کہ چون دل بنور ذکر آراستہ گشت
کمال سعادت را میا باشد ہر چہ درین جہان پیدا نیاید در آنجہان پیدا آید و چون زمین
دل از خار و سوس و دنیا خالی کرد و تخم ذکر و رویدحت نہاد اکنون ہیچ نہاند کہ
باختیار تعلق دارد و اختیار تا اینجا بود پس ازان منتظر می باشد تا چہ پیدا آید و غالب بود

که این تخم ضائع نماند که مرکان یزید حرث الاخره نزد دل فی حرثه و ذکر دوم
کلید عجائب ملکوت است و قرب حضرت اکبر است و ذکر پروا که آنست که بزبان یابد
بود بلکه آنست که همیشه لازم و مراقب دل باشد و دل را بعد از آنکه صافی گردانیده باشد
از عداوت خلق و ذکر ایشان و از ذکر ماضی و مستقبل و از مشغله محسوسات و از غضب
و اخلاق بد و شهوات دنیا و طلب آن با حق تعالی دارد و هیچ غافل نباشد که حقیقت ذکر
نزد بعضی غفلت است که گفتن دل هم حدیث نفس بود و غلاف دپوست حقیقت ذکر
باشد و دوام مراقبه دولت بزرگ است و علامت صحت مراقبه موافقت احکام است
و نیک شوار بود همیشه دل خویش را بر یک صفت و بیک حالت داشتن و مداومت مراقبه
طریق است موصل بحقائق و دوام مراقبه بے مقدمه قطع علائق و عوائق و صبر بر مخالفت
نفس و انحراف از صحبت اغیار میسر نگردد و شیخ بزرگوار شیخ شهاب الحق والدین السهروردی
قدس الله سره العزیز فرموده اند که معتدلی بر فرائض و سنن اقتصار نماید و اوقات دیگر
بذکر بسر برد و متوسط را بدوست بر تلاوت قرآن بعد از ادای فرائض و سنن اولی است و
همان خاصیت که اهل بیایت را از ملازمت ذکر و رمی نماید و از تلاوت حاصل گردد و باز
دیگر چون تجلیات صفات مختلفه بواسطه تلاوت آیات مختلفه المعانی و دقائق فہوم
حقائق علوم و ہنسی را که نور ذکر صفت ذاتی او گشته است فاضلتر و ردی و کاملتر علی
نماز است که عبادت تامہ جامعہ است و حضرت خواجہ امام محمد بن علی حکیم ترمذی قدس
الله تعالی روحہما از سفیان ثوری رضی اللہ عنہ نقل کرده اند با سنا و خود کہ فرمودہ سمعنا
ان تلاوة القرآن افضل من الذکر و انگاہ در تقویت این سخن فرمودہ وجہ
نیک غوصی کرده است گویندہ این سخن برای آنکہ بکلام حق سہانہ ذکر حق کردن فاضل
تر از آن باشد کہ بکلام خود فان القرآن لم یخلق منذ نزل الی العباد ولا یخلق
ولا یتدنس فهو علی طہر او تہ و طیبہ و طہارتہ و لہ کسوة الی نور عظیم

اعتماد نکنند یکی از کبریا قدس السرا و احکم میگوید لا اقبل من قلبه الا بشاهدین
 عدلین الکتاب السنه و آن شام که عبد الله بن محمدی بجا پیوست در آخر آن و از
 سال بعد از واقعه که خواجه محمد علی حکیم ترمذی قدس السد تعالی روحه در ترمذ باد
 نموده بود و با و در آن واقعه فرموده که خود را تلویش بده این زمان وقت ظهور آنچه
 می طلبی نیست این معنی در بخارا بعد از دوازده سال ترا خواهد ظهور آمدن و صحبت آنکس
 خواهی رسیدن قصه واقعه خود را بتمام بگذارند و اظهار طلب کردند در آن واقعه دیده شد
 که مرابرانند و بکنج خانه رسانیدند و ریچه در آن کنج خانه پیدا آمد و بران ریچه ریخته و قفل
 کلید آن قفل سیاه و زرد و بمن تسلیم کردند و مرا میل آن شد که قفل را بکشایم اندک بکشایم
 شعله بزرگ بران آمد با خوشن گفتم اگر این در را حالیا تمام بکشایم کس را قوت این شعلها
 نتواند بود و کلید با منست هر وقت که اختیار باشد بمقدار مصلحت می توان کشود و صفت
 اهل تکلیف گفته اند از رق تصرف احوال آزاد شده اند و حجاب از پیش بصیرت ایشان
 بکلی برخاسته است هیچ سبب از اسباب لغری و ضعفی بجال ایشان راه نیابد و هیچ
 چیز از ممکنات شر ایشان را از مشاهد محبوب و اشتغال بآن مشغول نتواند کرد و اختلاط
 با خلق و مشاهد احوال ایشان در ایشان اثر نکند و صفت ایشان را لغز نتواند
 کرد و چنانکه اهل تلویح و اهل تکلیف را به ندما و وزراتش به فرموده اند ولی عزلت و
 ولی عشرت هم بوزیر و ندیم تشبیه کرده اند ولی عزلت اشرف است نسبت حال
 و ولی عشرت افضل است بحسب کمال و همچنین ملک مقرب اشرف است از انسان
 ناقص انسان کامل افضل و اکمل است از وی و آنکه در صحیح واردست در حدیث قدسی
 و ان ذکرنی فی ملاء ذکرته فی ملاء خیر منهم و همچنین آنچه واردست در حدیث
 قدسی دیگر در وصف ولی عزلت است ان من اغبط اولیائی عندی مؤمن
 خفیف الحاذ و آنچه در آن حدیث دیگر واردست که رسول صلی الله علیه وسلم

فرمود ان الله تعالى عباد اليسوا لانبياء ولا شهداء و يغبطهم النبيون
والشهداء لقربهم ومكانهم من الله عز وجل ولقد تمنى اثنا عشر نبيا
انهم كانوا من امتي وانچه وارد است در احاديث ديگر كه مثل اين احاديث است
موسم تفضيل خواص ملك بر خواص بشر است و موسم تفضيل دلي بر بني است دفع
آن و هم و تحقيق جواب از ان شبهه بنا بر اين مبنى است كه فرق است ميان شرف حال
و ميان فضيلت و كمال و منها طريقه اهل الله بر انو است بعضى بخصت عمل كردند ايشان
مقصود از خصت نفع خلق بودند و وجود خود و بعضى عمل بغير ميث كردند مقصود ايشان بغير
نفع خلق بودند و وجود خود اما نفع خلق در عمل بغير ميث بيشتر است و ظهور در ان تمام تر
و از خطر دور تر همه در كار اند هر آدمى مثال درختى است درخت بى نتيجه نبود يا ميوه دهد اگر چه
ميوه مثلت طعام باشد يا در سايه او بيا ساييند يا از حسن طراوت او بنظر اعتبار بهره گيرند
فقط هم هر كس بدرت در آرزوى دگرند || اندر تگ و پوى و جست و جوى دگرند
گر چه كس ايسچ كار و بار نيست || جمله بكار اند و كس بكار نيست

كمال وجود اهل الله و راى عقيدة خلقست و زياده از انست از عقيدة خلق
جز بار خاطر چيزى ديگر نيست مقصود از ان عقيدة و اظهار كمال الله تربيت و وجود خلق است
بار هستى براى منفعت ديگران مى بايد كشيده و در باطن آن هستى را از خود لطفى مے بايد كرد
نسبت تربيت و منفعت وجود ايشان در اظهار كمال تصور و نقصان است و باطن
ايشان از اين معنى در دعا آمده است اللهم لا تحدث لى عرا ظاهرا الا احداثا
ذلة باطنه بقدره ولا ترفع عند الناس حجتا الا حجة عند نفسي و اعني طلب كه
ديكى پديد مى آيد و محبت اهل الله را طالب ميشود محض فضل الهيست و حق آنكس نيست
ع مشور غمش بهر دل و جان ندهند بايد كه قدر آب نعمت بزرگ را بشناسد و اگر چه
آب بود كه زباني گوش دل ايه سخن اهل الله دارد و توفيق آن يابد و آن اعيمه تربيت و

و تقویت کند و نظر اهل الشکر بر آن داعیه طلب که بے اختیار ایشان در یکے پدید آید و ظهور کند
 بیشتر است چه اگر با اختیار ایشان در یکے آن داعیه طلب ظهور کند آن اختیار از ایشان
 محل خطر بود و نفی آن اختیار در باطن بر ایشان لازم میگردد و توانی اختیار ایشان از غیب
 چه پدید آید و بتدیان اهل طلب اینزد یک خداوند سبحانه و تلک و نزد یک اهل تعظیم
 نفاذ و قیست و برای اینست که یاد آوردا از ادبیت لی طالب الفکن له خدا مظهر داعیه
 طلب و لقی بزرگ است زیرا که تاحق سبحانه و تلک بصفه ارادت بروج بنده تجلی نکند عکس
 از ذات الهی در دل بنده پدید نیاید و طالب حق سبحانه و تلک طالب صحبت و ستان نمی گردد

۵ جوینده از آن مخ که جوینان تو نیست || در جو یائے بدان ترا جوینان است

و تربیت و تقویت این صفت در آن بود که تسلیم تصرفات و ولایت شیخ کامل مکمل
 گردد تا بعنایت خداوند عز و جل مقصود زود بحصول میوید و اگر نه خطر آن دارد که از
 صفت طلب و روی بقایا بد و منهاطریقه اهل باطن کم دیدن و کم زدن و نیستی و
 افتقار است و دید قصور اعمال و مشاهده نقصان احوال و وجود بشریت هیچ چیز چنان
 منتهی نگردد که بدید قصور یکے از حکمتهاے که بنا بر آن زلت بر انبیا گذرانیدند این بود
 و حقیقت استغفار آنست که استغفار از وجود بشریت بود که اهل همه گناهان است
 بعد از آنکه وجود بشریت را بشناسد و الم بقای آنرا در خود دریا بد و در آن ایزد و رماندگی
 از سر تضرع و حضرت صمدیت جل ذکره بنا لد تا حقیقت استغفار بود و نظم

خلق ترسد از تو من ترسم ز خود || کز تو نیکی دیده ام و ز خویش بد
 دولت در دمسلمانیم ده || نیستی نفس ظلمت انیم ده

در گذرانیدن تصور بر اهل الشکر هم حکمت نفی وجود بشریت ایشان است و اعتراف
 موسی بر خضر علیه السلام که بجهت غیرت شریعت بود یکے از حکمتها که در آن نفی
 وجود موسی بود علیه الصلوة و السلام مرشد علی الحقیقه جل ذکره هر یک از دوستان

خود را نسبت بجال و تربیت می فرماید و چون اولیای امت را از نسبت ولایت
سید المرسلین صلی الله علیه و سلم بهره ایست هر آینه از نسبت ولایت پیغامبران
دیگر علیهم السلام نیز بهره بود اولیای امت بهره از علم لدنی به نسبت مشرب حضرت
علیه الصلوٰۃ و السلام و به نسبت استعداد از روحانیت و اگر چه اولیاء رحمة الله
علیهم بواسطه صورت جسمانیت وقتی باشد که عاقل باشد از ان استعداد اولیا
امت را اقتباس انوار از مشکوٰۃ روحانیت بعضی از انبیاء علیهم السلام می باشند
و استعداد باطن از روح آن نبی منافی بتبعیت حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم نیست
زیرا که همه انبیاء علیهم السلام که بوده اند مقتبسان انوار حقیقت از مشکوٰۃ نبوت حضرت
رسالت اند صلی الله علیه و سلم و مستمدان از باطن مقدس او صلی الله علیه و سلم ارواح
هم در تحت احاطت روحانیت او داخل است و علم لدنی علمی بود که اهل قرب را
بتعلیم الهی و تفهیم ربانی بیواسطه معلوم و مفهوم گردد و آن علم را بمعرفت ذات و صفات
حضرت غرت جل ذکره تعلق باشد و آن علم را عالم غیب در دل ایشان در اندازد و قل ان
ربه یقذف بالحنی علام الغیوب و آن علم شهادت و وجود و ذوق بود نه بدلت
عقل و نقل و در وقتی باشد که نور حقیقت ظهور کند و مباشر دل گردد بے حجاب صفات
بشریت و لوح دل از نقوش عنوم روحانی و عقلی و سمعی کلی صاف شده باشد و بنده از جو
بشریت بدرآمده از لدن خویش بلدان حق سبحانه رسیده و از آنحضرت در معرفت ذات و
صفات او جل ذکره ادراک معانی و فهم کلمات توانسته

تا بگردد دست تو علمت تا
همچو حمید پری از نور اجا
زانکه هر فرعی با صندش رهبرست
تالان علم لدنی می پر و

نظم چون ملائک گوی لا علم لنا
گرد این مکتب ندانی تو حجاب
دانشی باید که بهش زبان سرست
هر پری بر عرض دریا سکه بر و

و منها نسبت باطنی درین طریقه چنان افتاده است که جمعیت در ملا و صورت
تفرقه بیشتر از آن بود که در خلوت و صورت جمعیت بر مثال جوهریت که هر چند پوشیده
تر بود جوهریت اوصافی تر گردد و درین معنی گفته اند از درون سواشنا و از برون بریگانه
و ش ۴ اینچنین زیباروش کم می بود اندر جهان حقیقت نیست که بحقیقت تحت
اختیار نیست درین طریقه درین صورت افتاده است روح صورت هر عملی نیست
ست و اگر نیست نبود چشم داشت نتیجه بود هیچ عملی نتیجه ندهد اگر چه در کسب خلاص خود را
از نظر به نتیجه نگاه می باید داشت اینکه فرموده اند عمل بے چشم داشت نتیجه ندهد معنی
آن حدیث است که وارد شده است عن بعض الصحابة رضی الله عنهم و روی
ایضا مرفوعا لا اجر لمن لا حسبة له حسبت و اعتساب چشم داشت ثواب
و نتیجه باشد و اجر نتیجه عمل صالح هم در دنیا بود و هم در عقبی و ازینجا فرموده است ابوسلیمان
و ارانی قدس سره کل عمل لیس له ثواب فی الدنیا لیس له جزاء فی الآخرة
و منها معلوم نیست که در چه صفت دارند و ختم بر کدام صفت خواهد بود و گاهی آینی
و گاهی اضطراب کاریست بے تدبیر و حیرتست ضروری هر کس از کسب صفتی بکمال
رسیده اند اما عاقبت کار همه تحیر بود تن در می باید دادن و تسلیم تصرفات غیب بودن
و وجود خود را بکی بحضرت واجب الوجود جل ذکرة تفویض نمودن که ابتدا و وسط
معلوم است اما آنها معلوم نیست که ختم کار بر چه صفت است و بر چه حالت است همه
برین بوده اند شیخ عطار قدس وجه میفرماید نظم

پیش دانا یان که ره بین آمدند	گاه بے گاه از پے کین آمدند
جان خود را عین حیرت ساختند	همه جان عجز و حیرت ساختند
در تک این بحر بے پایان لبه	غرق گشتند و خبر نه از کس
تو چنان دانی که این آسان بود	بلکه کمتر چپ ز ترک جان بود

واله و حیران شدم یکبارگی چند گویم جز خموشی راه نیست	می ندانم چاره جز بیچارگی زانکه کس را زهره یک آه نیست
--	---

اولیای خدا عزوجل خود را بکلی تسلیم تصرفات الهی گردانیده اند و دامن همت را از التفات بوجودی که طالب خطبسمانی یا روحانی بود پاک افشانده اند بنا برین حزن و خوف را که سبب ظهور این دو صفت طلب حظ روحانی یا جسمانی است زیرا که حزن بجهت فوت حظ بود و در ماضی یاد در حال و خوف بجهت فوت آن در مستقبل از ایشان پرورداخته و این تشریف مرایشان را از زانی داشته که الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون الایه و بحقیقت درین زمان اهم ولایت برایشان مطلق شده است زیرا که درجه ولایت که الفناء فی الله و البقاء به است بعد از فنا مطلق بود از همه حظوظ و تعلقات جسمانی و روحانی و بایانمه در مقام ولایت اولیاء خداوند را خشیت و هیبت و عظمت و جلال الوهیت بحالی خوف و حزن تشبه است و بحسب ترقی در درجات ولایت ادای حق عظمت الهی لازم ذات شده و ازین معنی سید اولیاء و سید انبیاء صلی الله علیه و سلم فرموده است انا اعلمکم بالله و اخشاکم بالله و خواجه محمد بن علی حکیم ترمذی قدس سره تعالی روحه فرموده اند الانبیاء و الرسل صلوات الله و سلامه علیهم لم یاتوا المکر بعد البشری و لیس المکر عند الذی یفعله العامة فالذی یفعله العامة خوف التحویل فذا غیر یكون فاذا اومن و بشر من فاما المکر الذی لا یجوز امنه فاعظم شاننا و منها چون سالک را بعد از بلوغ تفرقه میان دل و زبان می شود یعنی اشتغال ظاهر از اعمال باطنه مانع نیاید و عمل باطن از شغل ظاهر حجاب نگردد و اجازت دعوت خلق بود و بلوغ سالک عبارتست از تصرف وجود فنا در و س و رسیدن در سیر فی الله که مقام جذبه است چون سالک تصرفات جذبات الوهیت را در خود

مشاهده کرده بود و کیفیات آثار جذبات را در خود دیده و مظهر صفت جذبہ الہی شده
 لاجرم بصفئت جذبہ در باطن دیگری تصرف تواند کرد و آن تصرف وے تصرف
 حق سبحانہ باشد گفته اند حقیقت ولایت کہ در باطن نبوة است تصرف است در خلق
 بحق و ولی بحقیقت مظهر تصرف نبی است و علامت صحت حال ولی متابعت اوست یعنی
 خود را و متصرف بحقیقت جزئی نمی نیست گفته اند و اصلان و کاملان دو قسم اند جماعتی
 از متقربان حضرت جلال آن نماند کہ بعد از وصول بدرجہ کمال حوالہ تکمیل دیگران بایشان
 زفہ است غرقہ بحر جمع گشتند و در شکم ماہی فنا مستملک شدند قباب غیرت و قطان
 دریای حیرت اند ایشان را از وجود خود آگاہی نبود بدیگرے کجا پردازند در ایشان
 گنجائی آن کی بود کہ دیگران بدان جناب آشنا شوند کرد این طائفہ را از ادواق
 طور نبوة بہرہ نبود و قسم دوم از واصلان و کاملان آنانند کہ چون ایشان از ایشان
 بریابند باز تصرفات جمال ازلی ایشان را از ایشان و ہر خلعت نیابت پوشانند
 و حکم ایشان را در مملکت نافذ گردانند و فضل و عنایت ازلی ایشان بعد از استغراق
 در عین جمع و لجنہ توحید از شکم ماہی فنا بسا حل تفرقہ و میدان بقا خلاصی مناک
 ارزانی دارد و تا خلق را نجات و درجات و عزت کنند این طائفہ اند کاملان
 مکمل کہ بواسطہ کمال متابعت رسول صلی اللہ علیہ وسلم مرتبہ وصول وصول یافت
 اند و بعد از آن در رجوع بر اثر دعوت بدعوت خلق بطریق متابعت ماذون
 شدند قل ہذہ سبیلہ ادعوا الی اللہ علی بصیرۃ انا و من التبعہ الا یتہم
 فروماندہ در ظلمت بیابان تحیر بطلب بر حالت حوالہ اورا در اقتباس جدوا
 و مواجید بانفاس طیبہ ایشان فرمودہ اند مقام ایشان آن بود کہ گویند -
 عیسیٰ منہم و عجز من این نفس است ہر دل کہ شنید این نفس زندہ نہ
 و من احسن قولہ من دعا الی اللہ و عمل صالحا و قال انی من المسلمین و جعلنا

منهم ائمة يهتدون باهنا لما صبروا وكانوا بآياتنا يوقنون ووصفتنا بطائفة گفته اند

ای بسا کوه احد کز راه دل برکنده اند
ای بسا و صفت احد کاند نظر بهمودی اند

این همه عویت یعنی وی زد عوی بیشتر
وی و صید چند انکه دعوی کرده بنمودی اند

ایشانند اولیای عشرت ایشان را از اذواق طور نبوة نصیبی هست بر حسب مراتب
و درجات ایشان و منها وجود عدم شاید که عود کند بوجود بشریت اما وجود فنا
هرگز بوجود عدم و وجود بشریت عود نکند هیچ جز از ممکنات وجود فنا را تغیر نتواند کرد
و مراد از وجود بشریت وجود طبعی صلیست نه وجود طبعی عارضی عود و وجود عارضی
حقیقت فنا را زیان ندارد و آن صورت طبعیت بود نه حقیقت طبعیت قطعه

موسی اندر درخت آتش دید
سبز تر می شد آن درخت از نار

شهوت و حرص مرد صاحب دل
پنهان دان و پنهان انکار

حدیث صحیح وارد شده است انما انا بشر اغضب کما یغضب البشر ارضی
کما یرضی البشر و ناطق است بصحت این معنی و اهل معرفت چون بعد از مرتبه
فنا فی الله مرتبه بقا بالشر میسرند آنچه می بینند در خود می بینند و آنچه می شناسند
در خود می شناسند و حیرت ایشان در وجود خود است و فی الفسک کما فی الا

بتصهرن من عرف نفسه فقد عرف ربه الحدیث مراد از وجود عدم و دوام
این دو صفت است و مراد از عدم آن صفتی است که گفته اند ز ذوق این عدم آید جان
جان بوجود نهی عدم که چو آمد وجود از او فروید و نیز گفته اند که این نه آن نیستی
ست که او را محرومی نام است بلکه آن نیستی است که همه ستیها او را غلام است
و اول کسی که عبارت از حال فنا و بقا بدین دو لفظ کرد و طریقت خود را درین دو

عبارت مندرج گردانید لسان التصوف شیخ ابو سعید احمد بن الخراز بود قدس سره تعالی
سره که از کبار ائمه و اهل مشائخ اهل تصوف است از مشائخ مصر بود دست بر کتاب

طبقات مذکورست صحبت او با ذوالنون مصری سری سقطی و بشر حافی و غیر ایشان
از مشائخ کبار قدس اللہ تعالیٰ ارواحهم بود و وفات وی در سنه سبعة و سبعین مائین
پیش از وفات سید الطائفة جنید قدس اللہ تعالیٰ روحه به بیست و دو سال و در تجسید
و انقطاع شان عظیم داشت و در علم باطن تصانیف بزرگ و کلام و رموز عالی
گفته اند فنا عبارتست از نہایت سیر الی اللہ و بقا عبارتست از بدایت
سیر فی اللہ و سیر الی اللہ و قتی منتهی شود که سالک از وطن مالوت و خطوط
بشریت بکلی بیرون آید و در راه طلب توحید است بحق بیار و و بادیه هستی
را بقدم صدق بیکبارگی قطع کند تا بکعبه وصال رسد نظم

الیک یا منتهی حجه و عمری || ان حج قوم الی ثراب و احجار

و سیر فی اللہ آنگاه محقق شود که بنده را بعد از فناے مطلق که فناے صفات و فناء
ذاتست وجود حقانی ارزانی دارند تا بدن وجود حقانی بعالم انصاف باوصاف الہی
و تخلق باخلاق ربانی ترقی تواند نمود و این مرتبه بے سیم و بے یسر و بے یطش و
بے یعقل که ذات و صفات فانیہ درین مقام در کسوت وجود باقی از قبر جفاور
مخسر ظهور برانگیخته شده باشد و تصرفات جذبات حق سبحانہ و تعالیٰ بر باطن
بنده مستولی شده و باطن او را از جمیع وساوس و هوا جس فانی گردانیده و بصفات
ذاتی خود در باطن بنده متصرف گشته و او را از آنکه بخودی خود تصرف کند عزل کرده
و درین مقام ہر آئینہ بنده محفوظ بود و در رعایت و وظائف شریعت اقامت امر نہی
دلیل بکمال صحت حال فنا این بود و اگر محفوظ نبود در رعایت آنچه مرتق را عزوجل
بروایت دلیل عدم صحت حال فنا این بود ابو سعید خراسانی قدس اللہ روحہ درین معنی
فرموده است کل باطن لخالق الظاہ فهو باطل و وساوس و هوا جس نسبت باکے
ست کہ آنوز از مقام فنا نگذاشته شرک ظاہر باشد خفی بود و یہ نسبت نہ باکے کہ

به بقا بعد الفنا رسیده باشد شرک نبود و آنکه هنوز در بدایت حال فنا بود سکرش از احساس
 غائب گرداند و چون در مقام مشاهده ذات مصفات تمکین یافته بود از سکر حال فنا بصحیح
 و غیبت از احساس درین مقام تمکین لازم دل نبود و شاید که بعضی را اتفاق افتد و بعضی
 را نی بلکه باطن وی غرقه لجه فنا بود و ظاهر وی حاضر انچه میرود از احوال و افعال باشد
 اهل فنا و بقا بعد از طلب و مجاهدت به طمانینت و وجدان و سرور مشاهدت رسیده باشد
 و در عین مراد نام او گشته مقامات و کرامات را حجاب انسته و مشرب دل از کل خطوط جسمانی
 و روحانی صافی کرده رسیدن بمرتبه فنا نشان رسیدن بحقیقت محبت ذاتی بود و مقام
 فنا موهبت محض است و اختصاص آئینست و سنت الهی رفته است که از عطا
 محض که بحقیقت موهبت باشد و صورت عطا و عاریت نبود هر آئینه رجوع نفرماید
 و از اینجا گفته اند الفانی لا یرد الی او صاف ذوالنون مصری قدس الله تعالی روحه
 فرموده است ما رجع من رجع الی الله احد فلا یرجع عنه اینست
 معنی سخن حضرت خواجۀ ما قدس الله تعالی روحه که فرموده اند وجود فنا هرگز بوجوب بشریت
 عود نکند و مقام فنای مطلق اگر موهبتی است اما ظهور این مقام بتدریج بحصول شرائط است
 و شرط رسیدن باین مطلق توجه تام است بجناب حق سبحانه بواسطه محبت ذاتی و اجتناب
 از انچه مقتضای محبت ذاتی نبود و مراد از فنا همت بشریت و خلقیت و فنای این جهت
 است در ظهور سلطان ربوبیت و حقیقت و این معنی را تمثیل کرده اند بآنکه هر چه
 اندر سلطان آتش افتد تهر و می و صفت وی گردد اما این تصرف آتش مثلا اندر
 صفت آهن است عین آهن همانست آهن هرگز آتش نگردد و تو او نشوی
 ولیکن ارجه کنی بجائی برسی که تو دویی بر خیزد - راه علم و عقل تا بسا حل دریا
 فنا بیش نیست بعد از ان حیرت و بی نشانی است و عجایب این ظهور را نهایت
 نیست و احوال او جز بسلوک در رسیدن معلوم نگردد و عاقله جز رسیده را نبود

و از اینجا مبدا شهود عالم وحدت و وحدانیت بوده فالحق سبحانه و تعالی متجدد المکل جمیع
 کون شیء موجود ابدیه معدوم ما بنفسه لا من حیث ان له وجود اخصا
 اتخذه فانه محال و بعد از رسیدن بدرجه فنا فی الله و بقا بالله حکم تعیین و تصدیق
 مطلقا از بنده مرتفع نشود و در مرتبه بقا بالله و الصفات بصفات ربانی او الیقینات
 حقانی باشد ابراهیم بن شیبان که از مشایخ طبقات سست قدس السالكين ارواحهم
 میگوید الفناء و البقاء بید و علی خلاص لوحدانیه و صحته العبودیه
 و ماسوی ذلك فمخالطه و زندقه و فناء فنا که در میان الالیه متعارف است
 آن بود که چنانکه از وجود جسمانی ثانی گشته اند وجود روحانی نیز فانی گردد تا در رویت
 جلال و کشف غمط الوهیت و غلبات آن حال دنیا و عقبی فراموش گردد و
 احوال و مقامات در نظر مهت و حقیر نماید از عقل نفس فانی گردد و از فنا نیز فانی گردد
 و اندر عین فنا زبانش بحد ناطق شود و تن خاضع و خاشع گردد و در عین فنا اینهمه
 حیرت و بے نشان بود بهیت کسی نمی نهد ز تو نشانی اینست نشان
 بے نشانی فی تحقیق کسوة الاله از حضرت خواجه ماقده الله تعالی روضه سوال
 کردند که فنا بر چند وجه است جواب فرمودند که بر دو وجه است اگر زیاده گفته
 باشند اما باز شست اینهمه دو وجه است یکی فنا از وجود ظلمانی طبع و دیگر فنا
 از وجود نورانی روحانیت و حدیث نبوی علیه السلام باین دو وجه ناطق است
 که ان الله تعالی سبعین الف حجاب من نور و ظلمة و بعضه از کبر اقدس الله تعالی
 ارواحهم همه در بیان این دو وجه فنا چنین فرموده اند که خطوتا من و قد و صلت
 و گاه گاه حضرت خواجه ماقده الله تعالی روضه در بیان این طریق و سیر
 الی الله همه حجب را بیکبار می آورند و می فرمودند حجاب تو وجود تو نیست
 دفع نفسک و تعال خود را بر دربان و آنکه در روضه از تو تا دوست بهی نیست توئی

در راه تو خاشاک و خسته نیست توئی و از اینجا است که بعضی کبر اقدس را در تعالی
 ارواحهم فرمودند که اجاب الوجودك و در حدیث نبوی علیه الصلوٰة والسلام که در
 صحیح وارد است اما طه الاذی عن الطریق اما طه اذی اشارت بنفی وجود بشریت
 است و وصول محبت محبوب که نهایت جمع احوال شریف است بعد از فنا و بقای
 مذکور صورت بند و قبل الفنا امکان وصول نیست آنجا که سطوات الوارثه
 تا ختن آرد ظلمات حدثات را چه مجال اند و همچنین در فنا وصول متصور نشود
 اما بعد از بقا و وجود محبت محبوب وصول تواند بود و وجود محبت که بقا
 یافته است محبوب از سطوات تجلی مضمحل و ناچیز نگردد بلکه قوت گیرد و نظم

در تو کجا رسد کسی تا نزد بیای تو | مرغ تو چون شود ولی تا نبرد ببال تو

فنا برین معنی اهل وصول را در مشاهدات قوای ایشان از تلاشی محفوظ بود

یحرق بالنار من یمس به | و من هول النار کیف تحرق

و همچنین ایشان از تغیر بسبب مخالطت با خلق محفوظ باشند هیچ چیز از ممکنات سر
 و اصل را از مشاهده محبوب و اشتغال با و مشغول نتواند کرد چه رجوع و اصل در
 احوال محبوب خود بودند نه شهود حق سبحانه و تعالی اورا حجاب خلق گردد نه خلق
 حجاب شهود حق سبحانه و تعالی چنانکه صاحب فنا را نه مخالطت خلق اورا حجاب
 حق سبحانه و تعالی گردد تا رسیدگان بمنزل فنا بلکه هر یک را در مقام خود بیحجاب
 دیگرے گردد و مشاهده کنند و فنا و بقا در وی با هم مجموع بود در فنا باقی بود و
 در بقا فانی الا آنکه در حال ظهور بقا بطریق علم در وی مندرج بود و مرتبه وصول
 را که مراتب سیر فی السبست نهایت نیست زیرا که کمال اوصاف محبوب را
 نهایت نیست و هر چه در دنیا بآن پرسند از مراتب معمول هنوز اول مرتبه باشد
 از ان مراتب به نسبت با آنچه مانده است و بعد ابدی در آخرت نهایت آن مراتب

نتوان رسید و اینجا شیخ طریقه شیخ عطار قدس الله سره می فرماید نظم

اندازه حق جمله ادب باید بود	انا جان باقیست و طلب باید بود
یکدم اگر هزار دریا بکشد	کم باید کرد و خشک لب باید بود

و سیر فی الله مقام بقا بعد از انست و سیر عن الله با الله مقام تنزل است
 بمبالغة عقول خلق برای دعوت ایشان بحق و این مقام خاصه پیغامبران مرسل
 است صلوات الله علیه و سلام علیهم اجمعین و ما رمیت الله رمیت و لکن الله رحمی
 و درین مقام تنزل در هر امری ایشان را رجوع بحق و استغفار دوام لازم
 بود و اولیا را ازین مقام به تبعیت انبیا علیهم الصلوة والسلام بهره بود
 چنانکه فرموده اند قل هذه سبيلة ادعوا الى الله على بصيرة انا
 و من اتبعنى و سبحان الله و ما انا من المشرکین و الله یهدى
 و صلی الله علی خیر خلقه محمد اله و اصحابه جمعین و سلم تسلیما
 کثیرا کثیرا برحمتک یا ارحم الراحمین

د م ی

رساله قدسیه من کلام خواجه خواجگان خواجه بهار الدین نقشبند
 که خواجه محمد یار سالوخته اند از فرموده خواجه علاء الدین
 عطار که از اجل خلفای حضرت خواجه اند
 قدس الله سره

رساله نور وحدت تصنیف حضرت خواجہ عبید اللہ المعروف بخواجہ خسرو

خلف حضرت خواجہ **بسم اللہ الرحمن الرحیم** باقی باللہ قدس

این رساله نور وحدت من تصنیفات حضرت قدوة المحققین برهان المدققین
عارف باللہ خواجہ عبید اللہ المعروف بخواجہ خسرو قدس سرہ و افاض علی الطالبین
فتوح شب جمعہ مبارک روز عرس خواجہ بہارالحق و الملتہ والیدین المعروف بفتح بند قدس
السرکام سرہ الغریز سوم ربیع الاول سنہ ہزار و پنجاہ و سہ اتفاق شروع در اظہار این
اسرار واقع شد الحمد للہ کہ حقیقت از آفتاب روشن ترست و جمال وحدت از مرآت
کثرت ہمہ حال در نظر آما بعد این رساله از حقیقت تلو بسوی تست اگر بچشم ہمہ طالع
او فرمای چنان دانم کہ از صورت بحقیقت برسی و جد موهوم از میانہ بر خیزد ای سید
یکی از بعد خبر دہ و آنرا وہمی بود و دیگری از قرب نشان مند گرداند آنرا نیز سبب باشد
حقیقت تو کہ بزبان این رساله بالتوحرف میزند بروحدت اطلاع دہد کہ آنجا نہ بعدست
و نہ قرب و چون وحدت طلوع فرماید بعد و قرب عین وحدت باشد ای سید

هر فرقه با فرقه دیگر در نزاع و جدال است مگر اهل وحدت که ایشان با همه یکی اند
 اگر چه پیشکدام با ایشان یکی نیست ای سید اهل وحدت از مذاهب مختلفه متضاه
 و مشارب متنوعه متناقضه مشرب به عذب لطیف روحانی و مذاهب عام و شامل حال
 وجدانی انتزاع نمایند و ایشان را جز این مذاهب خاص و مشرب به مخصوص نیز باشد چنانچه
 در گفتگو در آید و گفته شود که متکلم چنین گفت و حکیم چنین و صوفی چنان ای سید
 وحدت باطن کثرت است و کثرت ظاهر وحدت و حقیقت در هر دو یکی است ای سید
 موجود یکی است که بصورت کثرت موهوم می نماید ای سید ترا از وحدت بکثرت
 آورده اند و از یگانگی بدوئی و انمودند بکثرت حکمتی که او سبحانه و اندو بندگان خاص
 او نیز با اعلام او دانند و ترا چنان ساختند که از وحدت سابقه هیچ خبری نداری
 و از آن حال اثری در تو پدید نیست بلکه تمام عالم را حق سبحانه و تعالی از وحدت
 بکثرت آورده بعد از آن چند س از بندگان را به واسطه بخود آشنا کرده از کثرت
 بوحدت برده و راه وصول از کثرت بوحدت تعلیم فرموده بکثرت فرستاده چنانچه
 ایشان در کثرت وحدت میدیدند و ایشان را فرمود که بدیگران تعلیم این طریقه
 نمایند ایشان امتثال امر نموده اعلام آن طریق نمودند هر که بران راه عمل کرده
 و پیروی آن جماعه بزرگواران نموده از کثرت بوحدت پیوست و از دوگانگی به یگانگی
 رسید آن جماعه بزرگواران انبیاء و آن راه وصول شریعت و طریقت است
 ای سید شریعت عبارت از فعلی چند و ترک چند است که آنرا در کتب فقهی بیان
 کرده اند و طریقت عبارت از تهذیب اخلاق است یعنی تبدیل اوصاف ذمیمه
 با اوصاف حمیده که آنرا سفر در وطن نیز گویند و تعبیر بسلوک نمایند و آن در کتب
 مشائخ مخصوص در کتب امام محمد غزالی تفصیل مذکور است و بعضی از آداب اشغال
 که مشائخ آنرا وضع کرده اند داخل طریقت است ای سید احکام شرعی که مینای آن

اثینیت است بخاصه موصول بوحدت است و سر آنرا خداوند و خاصان او پس
 مایصال اعمال که مربوط بکثرت بود بسو وحدت اشارت است بآنکه کثرت
 عین وحدت است بفهم ای سید غار و روزه و زکوة و حج و امثال آن که موصول
 بوحدت اند بخاصیت مایصال آنها بوحدت و قتیست که خالصا لله مودعی شوند
 چنانچه شرط کرده اند و معنی سید درین باب همه کس بفهم در گنج و هر کس تا کلام معنی بخاطر
 رسد اما آنچه طالب حدیث را ضروریست آنست که تصور کند که نیت کردم که نماز
 گذارم یا روزه گیرم مثلاً برای حقیقت خود و وجود او یعنی یافت او که او را گم کرده ام
 و اینجا هم که بوسیله این عبارت وحدت که عین الودست ظهور نماید ای سید
 عابد اوست و معبود اوست عابد است در مرتبه تقید و معبود است در مرتبه اطلاق
 و مراتب و تمیز در مراتب از امور عقلیه است و موجود نیست مگر یک حقیقت که هستی
 صرف است بفهم ای سید چون نیک نگری اخلاق و میم که رفع آنها در طریقت
 واجبست همه مبنی و شعرست از بیگانگی و دوتی و اخلاق حمیده که تحصیل آنها لازم
 همه مجرد و معلومست از اشیای یگانگی پس طالب حدیث را چاره نیست از شریعت
 و طریقت اگر چه ستر ایصال در اول او را معلوم نباشد و در ثانی اگر تامل نماید بشرط
 مناسبت غالباً بفهم چنانچه اشارت کردیم بآن ای سید این همه اشغال و اذکار و
 مراقبات و توجهات و طریق سلوک که مشایخ وضع فرموده اند برای رفع اثینیت
 موهوم است پس بدانکه فاصل میان وحدت که حق است و کثرت که خلق است
 جز وهم و خیال نیست و بحقیقت وحدت است که بصورت کثرت می نماید یکی است
 که بسیار در نظری در آید چنانچه احوال یکی را دومی بیند و چنانچه نقطه جواله بصورت
 دایره دیده می شود و چنانچه قطره باران نازله بشکل خط در نظر در آید پس وحدت
 عین کثرت است و کثرت عین وحدت یعنی عابد که در کثرت است همان وحدت است

بذات و صفات خود و افعال و آثار ای سید حارثی رفیع المرتبه می فرمود که در پیشی
 تصحیح خیال است یعنی غیر حق در دل نماند الحق خوب می فرمود ای سید چون حجاب
 جز خیال نیست رفع حجاب نیز بخیال باید کرد و شب روز در خیال وحدت باید بود
 سید اگر سیادت میخواهی واحد شو و واحد باش و واحد شدن آنست که تو هم از دوی برائی و
 واحد بودن آنست که بر وحدت در وحدت همیشه باشی تفکر و خاطر و غم و اندوه همه از دویست
 چون دوی از نظر برود آرام و قرار میسر گردد و چنانکه تا ابد هیچ غم مبتلا نگردد و در دو جهان
 آسودگی حاصل شود چه آسودگی در عدم است ای سید چون بحقیقت توحید برسی وحدت
 صفت تو گردد و آنی که نسبت تو بحق بعد از سلوک هیچ منفرد و است همان نسبت است
 که پیش از سلوک بوده بلکه نسبت تو پیش از وجود و بعد از وجود نیز یکسیت ای سید
 دانسته پیدا کردی و یقینی بهم رسانیدی که هیچ آبی آتش نزل نکرده و از نازل تا با حق
 موجود است و بس هرگز دیگری موجود نشده و تو هم باطل اعتباری ندارد و زید را بیماری
 پیدا شد که خود را عمر دانست و از مردم او ضا زید شنیده و طلب او شد چون بعلاج
 خوب بیماری او رفع شد عمر و هیچ جانب و زید بود پس سیخ قصه سیخ نمودند چون منزل گاه
 رسیدند خود را سیخ دیدند پس حق تعالی خود را بصفته های خود میدانست این حقیقتها که
 چنانست بعد از آن بآن صفتها خود را دانمود آن عالم نیست اینجا غیر کجاست غیر کجا
 موجود شد ای سید چون حقیقت کار اینچنین دانسته و معلوم تو شد که قرب و بُعد و
 مساوات همه از تو همست کی دوری بود تا نزدیکی حاصل شود کی جدائی داشته تا پیوستگی
 پیدا کند و عالم اگر هزار سال فاکتبی غیر حقیقت مطلقه که عین وحدت است هیچ چیز نیایی
 بلکه هیچ ذاتی و هیچ صفتی و هیچ جنس و هیچ جبهه خارجی و چه ذهنی و چه وهمی بهم نرسد
 که غیر او بود همه اوست و او است همه ای سید هر چه در ادراک می داری آید اوست و
 هر چه در ادراک نمی داری هم اوست آنچه او را وجود گویند ظهور اوست و آنچه او را عدم گویند

بطون اوست اول اوست آخر اوست باطن اوست ظاهر اوست مطلق اوست
 مقید اوست کلی اوست جزئی اوست نمره اوست شبه اوست ای سید با آنکه همه
 اوست از همه پاک است این اطلاق او نسبتی دیگر است غیر آن اطلاق که او همه است
 با عین درین اطلاق هیچ کشف و عقلی و فیهی نرسد و یحذر کم الفیسه اینجا است ای سید
 شهود در مراتب ظهور است و گاهی از مراتب بیرون بود و این شهود کالبرق الخاطف
 باشد و دوام او مستحیل است و حصول او و عدم او مقتضای جامعیت انسانی است که منظر
 اتم است ای سید عارف را بالاتر ازین مقام نیست درین مقام فنای کلی و انعدام
 صرف است و این از اقسام کلیه قیامت است ای سید این معارف درین مقام
 بتقریب نوشته شد آنچه سالک را ضروری است همان فکر وحدت است که بالا نوشته شد
 باید که شب و روز درین سعی باشد که کثرت موهومه که بعنوان غیریت در نظرمی درآید از
 نظر ساقط شده مرآت وحدت شود و سالک جز یکی نبیند و جز یکی نداند و جز یکی نخواهد
 ای سید طریق دیگر نیست که لا آله یعنی همه چیزها که مشهود اند نیستند باین معنی که کم
 اند در وحدت ذات و مستهلک اند در وی الا الله یعنی وحدت ذات بصورت این
 چیزها ظاهر است و در نظر ما مشهود پس اشیا بباطن اند و اظاهر است در اشیا پس
 او هم ظاهر اشیا باشد و هم بباطن اشیا و در اشیا جز ظاهر و باطن چیزی دیگر نیست پس اشیا
 اشیا نباشند بلکه حق باشد و نام اشیا بر اشیا اعتباری بود که آن نیز عین حق است +
 ای سید طریق مراقبه از کلمات سابقه بوجه مختلفه میتوان فهمید مراقبه عبارت از ملاحظه
 معنی وحدت است بهر وجه که توان کرد اگر ملاحظه الفاظ و تخیل آنها واسطه تعقل معانی
 گردد آنرا ذکر گویند الفاظ هر چه بود خواه لا اله الا الله و خواه لفظ الله تنها و اگر بی تخیل و الفاظ
 تعقل معانی کند مراقبه و توجیه بود و وجه آن بسیار است چنانچه از کتب بزرگان معلوم توان
 کرد و مقصود آنست که معنی وحدت در دل قرار گیرد و ذکر انظر الله چنانست که بحقیقت قلبیه

و بتوسط تصور مضغه متوجه گشته ازین حیثیت که آن حقیقت قلبیه منظر حق است تجلی لفظ الهی
 کند و بروی اطلاق نمایند ای سید اگر بخود متوجه بشوی می توانی این توجیه را درست کرد
 کار باسانی صورت میگیرد ای سید بدن تو صورت و منظر روح تست و غیر انبیت
 و روح تو منظر و صورت حق است و غیر انبیت این هر دو صورت جسمی روحی موهوم اند
 چون لفظ الهی تجلی گوئی و بان حقیقت که بصورت این دو موهوم ظاهر است متوجه گردی
 و دانی که من همانم سید است که شهود شهادت وحدت در کثرت میسر شود و هر چه در نظر تو
 در آید باید که بدانی که صورتی دارد و روحی دارد و حقیقی دارد چه صورت او ملک نامست
 اوست و روح او ملکوت اوست و حقیقت او جبروت و لا الهوت اوست که عبارت از
 ذات و صفات حق است یعنی وجوفاً بآن شئی که عین حقیقت مطلقه است ای سید
 جبروت صفات است و لا الهوت ذات است و صفات غیر ذات نیست آری و کشف
 و شهود اعتباری مغایرتی روی می دهد و آن در مقام حصول تجلیات صفاتی و ذاتیه
 است و تا اینجا ذات و صفات را در یک مرتبه اعتبار کردیم بحسب عینیه ای سید عالم
 حق است که تجلی ذات که الف اشارت بادست ظهور نموده و علم عین ذات است
 ای سید حقیقت مطلقه ظهورات بے نهایت دارد اما کلیات او پنج است ظهور اول
 ظهور علم اجمالیست ظهور دوم ظهور علم تفصیلیست ظهور سوم ظهور صور روحانیست ظهور
 چهارم ظهور صور مثالیست ظهور پنجم ظهور صور جسمانیست و اگر ظهور انسانی را جداگیری
 ظهورات کلیه شش بود این ظهورات را تفرقات جسمیه یا سه گویند و حضرات نیز گویند
 ای سید انسان جامع همه ظهورات است و بیان اینجا سمیت بوجه کثیری می توان کرد
 ای سید باید که بدانی که حقیقت انسانی در همه مراتب بصورتی که مناسب آن مرتبه
 ظهوری دارد همه حقائق صور آن حقیقت است و این حقیقت مرتبه مقدم است بر همه حقائق
 اگر چه ظهور پایان از همه افتاده است ای سید سوره فاتحه اول قرآن مجید است

الحمد لله واقع شده و معنی او آنست که جنس عالم مدینه و محمودیه مخصوص است و مرت یعنی حامد است
 و محمود است بهر حال و بهر صفت و بهر جا و بهر صورت غیر او حامد نیست و محمودی نیست
 ای سید اول سوره بقره و آیه الف اشارت است با حدیثه که الف اول است و است
 و لام اشاره است بعلم که لام وسط است و میم اشاره است بعالم که میم آخر است
 یعنی احدیه صورت علم گرفت و علم صورت عالم ای سید آنچه ترا ضرورت تعقل بجا
 وحدت است و پیوسته در آن مراقب بودن بتفصیل این معارف و رسیدن در اول امر
 بهیچ درکار نیست چون بعنایت الهی معنی وحدت در دل بنشیند و خیال دینی مرتفع گردد
 ترا صفائی رونخواهد داد که همه علوم و حقائق بر تو مکشوف خواهد شد و خافیه نخواهد ماند تا کثرت
 از نظر زفته و توهم دینی باقی است علوم صحیح شکل است که روی نماید ای سید چند روزی
 ریاضت بر خود باید گرفت و انفس مصروف این اندیشه باید ساخت تا خیال باطل
 از میان بدر رود و خیال حق بجای آن نشیند ای سید تا این خیال در توفیر
 نگرفته است و ظاهر و باطن تراف و نگرفته بهیچ چیز متوجه نباشد چون این خیال قرار
 گرفت و تفرقه و دوی بر طرف شد بهیچ چیز ترا مزاح نمی تواند شد چه موهوم و باطل موجود
 حق را مزاح نشود ای سید نسبت حق بعالم چون نسبت آب به برف بلکه
 نزدیک تر از آن باید دانست و یا چون نسبت طلا به زیور یا که از و راست کنند
 یا چون نسبت گل به ظروف که از گل ساخته شود و اینها همه یکدست است ای سید
 رابطه میان عالم و حق همه کلمه من است چه عالم از و ناشی است باری هم کلمه است
 چه عالم بسوی او راجع است و این صدور و رجوع هم در ازل و هم در ابد است و هم در
 جمیع آنات زمانی چه در هر آن عالم بحقیقت رود و در حقیقت بر آید چون موج از دریا
 و هم کلمه فی است چه عالم در حق است خلق و عالم که چون آن بنظر است و جوی این بنظر و هم کلمه است
 چه معیت ذاتی و صفاتی و فعلی بی شبهه متحقق است و هم کلمه هو چه عالم عین حق است

وحق عین عالم و هم کلمه لیس چه بوجهی عالم عالم است و حق حق نه عالم حق است و نه حق عالم
 ای سید بوجهی از همه روابط منزه است و میان عالم و حق رابطه نیست این اعتبار را
 لا تعین گویند ای سید هر که حق را باین وجه بشناسد حق را بوجهی ممکن شناخته باشد
 ای سید اول سالک را با ستم ظاهر توجه باید شد و به یقین باید دانست که اوست پیدا
 همه صورت و معانی و هیچ صورتی و هیچ معنی نیست که جزا بود و این معنی را مکرر نوشته ام
 بجهت تاکید باین نویسم مقصود اینست که فکر وحدت لازم خود باید داشت و خود را در آن
 فکر نمی باید کرد چون درین فکر استراق حاصل شود از اسم باطن نیز بهره مندی خواهد یافت
 ای سید اگر سالک با عبادت و طاعت و اذکار شتغال غائی و از وحدت غافل باشی
 از وصل محرومی اگر چه احوال و کیفیات غریبه روی نماید و انوار و اوقات جلوی گر گردد
 ای سید حالی که آنرا وصل تو هم کنی و ثمره آن حال علم وحدت نباشد بحقیقت آن
 وصل نیست آنچه ظاهر شده مرتبه ایست از مراتب ظهوریه مقصود حقیقی که مطلق است
 و ظاهر در همه و عین همه تا چیزی ظاهر شود و بوجهی از وجوه باشی از اشیا مغایرت
 دارد و آن منزل و مقصود نیست ای سید هرگاه حقیقت اینچنین باشد از اذل
 ترا مراقبه مطلق ضرورت تا مسافت نماید ای سید تفرقه و جدائی تا زمانی است
 که همه رایکی نمیدانی و نمی بینی چون همه رایکی دانستی و دیدی از تفرقه و دلی خلاص شد
 وصل عریان میسر شد ای سید چون همه رایکی دیدی همه مانند بلکه یکے ماند و بس
 ای سید میان تو و مقصود راهی نیست و راهی که هست همین است که تو او را
 جدا از خود و غیر از خود میدانی چون دانستی که تو نیستی اوست پس راه مانند جمعیت دل و
 آرزوی دلی و معرفت نفس و معرفت حق و فنا ی مطلق و وصل و کمال و قرب اینجا
 حاصل شد و کار تمام گشت ای سید چون باین مقام رسیدی که خود را ندیدی و او را
 دیدی آسودگی و نیا و آخرت و حق تو یکی شد و فنا و بقا و خیر و شر و وجود و عدم

و کفر و اسلام و موت و حیات و طاعت و معصیت عقب ماند بساط زمان و مکان در
 در نور دیده شد ای سید چون تو نمائی هیچ چیز نمائی که همه چیز با تو و با ندیشه تو وابسته است
 ای سید بدانکه همه چیز در دست و همه چیز بیرون از تو وجودی ندارد چون خود را
 از همه چیز خالی کردی هیچ چیز نمائی سید ترا وجود جز در حق نیست و همه چیز با تو موجود
 اند چون خود را بحق بردی و دران دریای بیکران خود را انداختی یعنی باین صفت آگاه
 شدی همه چیز با تو دران دریای سید اگر نیک و در وی بدانی که انانیت که از تو
 سر می زند از تو نیست و تو آن جسم و روح نیستی در تمام عالم یکا نا کوست که انانیت
 او از همه جا ظهور جلوه گرست ای سید علامت وصول بحقیقت مطلقه آنست که
 انانیت که از سر تو نیزند از همه چیز با تو اتوانی گفت اینجا معلوم شود که حجاب جز تعین
 انانیت نیست ای سید یک ذات است که تمام عالم صفت اوست و قائم بد و دآن
 ذات باین صفات ظاهر و پیداست ای سید همان یک ذات است که ذاتها شده و همان
 ذات است که اول علم خود شده و دیگر بار بصورت علمهای جهان شده و همان ذات
 است که از قدرت خود و قدرتهاست و همان ذات است که ارادت خود و ارادتهاست
 و همان ذات است که سمع خود و سمعهاست و بصر خود و بصرهاست و حیات خود و حیاتهاست
 و فعل خود و فعلهاست و کلام خود و کلامهاست و علی هذا القیاس همان ذات است که هستی خود
 و هستیهاست ای سید هر چه بجا عالم ظهور آمده در ذات پوشیده بعد از آن ذات بصوت او
 در علم خود و اولاد عین خود ثانیاً جلوه فرمود ذات رنگا و گرفت و اورنگ ذات آنچه
 پوشیده بود در ذات لقطع عین ذات بود که غیر شے در شے نبود پس آن ذات خود بخود
 معاشرت کرده و عاشقی و رزیده و بندگی و خدائی در میان آورد و کارخانه ازلی و
 ابدی برپا کرد ای سید تو خود را چنان خیال کن که هنوز آنجائی که بودی در ازل
 بودی تا آزاد شوی و دیگر روی تفرقه و غم و بلا نبینی ای سید روح تو اوست

که با وزنده و دل تو اوست که با دانی و بصرت اوست که با وی نگری و سمع تو
 که با وی شنوی و دست تو اوست که با وی گیری و پای تو اوست که با وی
 ای سید هر جزو عضو تو از اجزای و اعضای ظاهر و باطن تو اوست که با و کا
 جزو عضو تو برمی آید و مجموع اعضا و اجزای تو اوست که تو با و توانی ای
 اوئی و توانی و نمی هر صفت اوست و دیگری میان نیست ای سید توحید صفت
 واحدست نه من و تو مان و تو باقیست شتر است نه توحید ای سید چون تو
 رفتی فناست و چون او در میان آمد بقا است ای سید سلوک می تست و رفع
 اثنینیت و جذب بر رفتن تست بر وحدت ای سید سلوک جذب و فنا و بقا اسم ولایت
 مستحقست ای سید با همه آشنایان مندی کن که عین مطلوب تواند و با دشمن
 دوستی و رزی که او نیز مقصود تست ای سید با خود نیز با نظر محبت ناظر باش که عزیز
 محبوبی ای سید اینها در سلوک ضروریست ای سید بد و نیک را در دریا
 وحدت انداز تا آشنای حقیقت شوی ای سید سخن وحدت را اگر بسیار گویم اندک
 است و اگر اندک گویم بسیار است بدایت این معرفت در نهایت مندرج و نهایت این
 در بدایت مندرج نه او را بدایت است و نه نهایت تا چند گویم و تا چند نویسم نه من
 می گویم نه من بنویسم حقیقت خود به خود و گفتگوست ای سید چون در خواب شوی
 نیست کن که بعالم بطون میروم و رجوع بحقیقت خود میکنم چون بیدار شوی بدانکه
 بعالم ظهور آمدم و از بطون بظهور تنزل نمودم و باید که سحر بخیزی و متغفار کنی و بگوئی
 که ای حقیقت من مرا بخود بکش و مرا از من بپوش و از دوی برآرد نماز تجد کنی و سوره
 یس اگر یاد داشته باشی در نماز بخوانی که مختار خواهی دین و دنیای طست بعد از آن
 بفکر وحدت مشغول باش تا نماز صبح برسد چون از نماز فارغ شوی تا بر آمدن آفتاب خواه
 نخواه استقبال قبله بر آیه وحده باید بود چون آفتاب طلوع کند چهار رکعت بر و سلام کن

و سورة يس کبار بخوان و اگر در چهار کعبه توانی خواند بهتر همچنین بعد هر نماز سورة يس
کبار بخوان که فوائد بسیار دارد اما در وقت نماز فجر در قرآن مجید فکر وحده دست دهد
بدانکه خود عبادت خود می کند و خود کلام خود می خواند الا عند الضرورة و بلکه حقیقت من
مرا بخود بکش و مرا پیش از من و از دوی بر آرای سید سالک است اما ادب طریقت ضرورت
تفصیل آن آداب درین رساله گنجایش ندارد از اختصاری که مطلوب است اما آنچه
طالب آن نوشت این است که خواب که تر کنند چون ضرورت شود و غالب شیخ و بان اندیشه
که نوشتم خواب کند و طعام و شراب باید که اندک باشد در شبان روز یکبار و اگر صائم بود بهتر
و باید که از پیشانی قلعه حتر از کند که از اسباب دوی و بیگانگی و وهم باطل است هر چه
شرع منع است و هر چه در طریقت بدست همه اینچنین است این قاعده را نیکو یاد دار
که ضرورت است ای سید باید که سخن کمتر کنی و در خلوتها و صحراها تنها مراقبه و ملاحظه و وحدت
می کرده باشی ای سید سخن بسیار کردن دل از جنبش آرد و تفرقه باز دهد و اگر کسب
وحدت و یگانگی غافل سازد جز بضرورت حرف مزین هر چه گوئی مختصر گوئی و اندیشه
وحدت را یک لحظه از خود جدا کن چون در مجالس نشینی بیشتر مقید شو مبادا غفلت واقع
شود و سعی کن تا آن کثرت مرآت وحدت شود و مقوی گردد ای سید در خفای این
اندیشه خود را به نهانی حتی الامکان سعی باید کرد و این کلمات را با هم که بنیاید نمود مگر با مخصوص
خود ای سید با ولاد و غلام و آشنا و بیگانه و دشمن و دوست آشنائی بوحده باید کرد و همه را
بنظر اخلاص بچشم حقیقت بین باید دید ای سید نزاع و جدال مطلق از میان بردار
و انکار بالکلیه از میان بر طرف کن تا وحدت ظهور نماید و بسیار سعی باید کرد تا خشم و غضب
ظهور نکند لذت کردن و زدن خود چه گنجایش دارد همه را معذور باید و شست و خانه و بیرون خانه
و با فرزندان و متعلقان بی بیگانگیان مثل آب حیات باید بود و اگر کسی با تو بدی کند ز نهار
از آن دل بد نکنی و زنجی و او را از خود خوش و راضی داری مکافات بدی به نیکوئی کنی

این اصل کلیست در طریقت ای سید تنها بودن و تنها نشستن و خل تمام دارد
 و جمعیت ای سید حال طالب از دو حال خالی نیست تعلقات ظاهر دارد یا نه اگر ندارد
 معامله او آسان است او را باید که از هر قطع کرده در خلوت یا در صحرا نشیند و بحقیقت خود توجه
 شود تا زمانی که حقیقت متجلی شود و او هم و دوی بر خیزد آن زمان به روش که باشد گنجایش دارد
 و اگر تعلقات ظاهر دارد حقوق شرعی توجه است باید که بقدر ضرورت بآن پردازد اما باید که
 احتیاط تمام کند که خلاف شریعت و طریقت واقع نشود و از ملاحظه وحدت که حقیقت است
 بالکلیه غفلت واقع نشود و باید که شهادتین کار بسیار بکوشد و در مراقبه وحدت باشد و
 روزانه هم چند ساعت برای این کار معین کند و روز بروز می افزوده باشد تا آنکه این معنی
 غلبه کند و از همه دارا ماند ای سید وقتی که معنی وحدت غالب آمد و لطف الهی ظهور نمود
 همه حقوق از تو او خواهد شد و ترا با هیچکس هیچ چیز کاری نخواهد بود و خدا وکیل تو خواهد شد
 و بجای تو او خواهد بود و تو در میان نه ای سید صحبت دنیا و صحبت اهل دنیا در طریق
 سلوک ضرر است اما کسی که گرفتار است و نمی تواند از آن قطع کردن بضرورت احتیاط تمام
 نماید که چیزی واقع نشود که با شریعت با طریقت یا حقیقت جنگ داشته باشد و اگر تقصیر رود
 باید که رجوع نموده تدارک نماید و ملاحظه وحدت هرگز از دست نباید داد ای سید در لباس
 تکلف نباید کرد و از لباس فقر با خود چیزی باید داشت ای سید همیشه حاضر دل باید بود
 و از گذشته و آینده یا دنیا باید کرد و ملاحظه وحدت هرگز از دست نباید داد ای سید
 بدانکه هیچ مرگ بدتر از غفلت از وحدت نیست و هیچ عذابی سخت تر از عذاب
 دوری از حقیقت خود نه ازین مرگ و ازین عذاب ترسان بوده متوجه وحدت
 باید بود و یقین باید داشت که همه کی است و غیریکه موجود نیست هر قدر که این
 اندیشه غالب است سعادت در اوست چون از او هم دوی بر آید قیامت بر او واقع شود
 و در جنت شهو شود و تا ابد الابدین آسود ای سید پنجمین دولتی را گاه در دنیا نیست

چون ست که در آن سعی کنی و غافل می باشی ای سید قیامتی بر همه کن بر همه چیز
آند نیست و آن رجوع همه است بوحث اما بعد از آنکه ظهور کل واقع شود اگر چه همه از
اصل خود برآمده باشند لذت که می باید همه را روی ندهد مگر بروی که اینجا قیامت
بر آنها گذشته باشد پس باید که سعی کنی که آن معنی که موجود است ترا اینجا روئے نماید
تا آسودگی تمام حاصل شود و لذت که می باید دست دهد ای سید مقصود همین است
که فهم دینی بر خیزد و تو ثمانی او ماند و بس همه انبیا و اولیا برین اتفاق کرده اند در
کتاب الهیه و حدیث و کلمات اولیا و لائل این بسیار است و عظمای هر فرقه بوحث
قائند و همه بیک زبان برین رفته اند که غیر حق موجودی نیست عالم صورت است
و ظهور است و بس بخاطر است که شواهد این مطالب در کتاب علییه نوشته شود و
از دلائل عقل سلیم استنباط آن کرده نیز پاره آورده شود انشاء الله سبحانه
ای سید امر و ز که آخر الزمان است و نزدیک رسیده که آفتاب حقیقت از مغرب
خلیفت طلوع نماید از اینجا که پیش از طلوع آفتاب الزوار و آثار ظاهری می شود و اسرار
توحید از زبان خاص و عام با اختیار و بی اختیار فهمیده و نا فهمیده سر میزند
طالب را باید که خود را جمع ساخته خود را از خود بپوشد و حقیقت وحدت کما ینبغی
بر وی جلوه گر شود و بگشاید زبانی اکتفا واقع نشود ای سید الله مطلق
و محمد بر حق است و السلام

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله که رساله مجمع المنفعت موسوم بنور وحدت تصنیف حقانی آگاه معارف
پناه حضرت خواجه باقی بالله قدس سرایم لباس الطباع در بر کرده در چشم مشتاقان جلوه
ظهور بخشید و سیرت رفع انتظار کشید

رساله پر تو عشق تصنیف حضرت خواجہ خرد قدس سره

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الحمید که محبوب جانی و صاحب دو جهانی من باین نسبت یگانگی دارد
و در من جز خود را نمی بیند و مرا غیر خود نمیداند الحال که این دید و دانش به کمال
رسانیده است میخواید که در پرده من سخن کند و گذارش احوال عاشقی و معشوقی
می نماید در بیان اسرار یکیه هم پوشیده است و هم آشکارا رساله ترتیب دهد و نیز اسرار
پوشیده اسرار شوقیست و اسرار آشکارا اسرار عاشقی و پیش از آنکه تمام شود این
رساله را پر تو عشق نام میکنند نخستین حرفی که عاشق و معشوق و بنده بصاحب خود
می گوید اینست که ای عاشق حقیقی و مجازی و ای صاحب دین و دنیوی کاریکه مرا با تو
افتاده است نه آنست که به نوشتن راست آید یا بگفتن سرانجام پذیرد و دیگر تو
هم نویسی و هم تو گوئی ای سید من بنم و نه تو توئی که من تو ام و تو منی از ازل
چون خواستی که معشوقی و صاحب جلوه گر شوی در پرده من بعاشقی و بندگی ظاهر
لشتی تا معشوقی و صاحبی تو ظهور گرفت ازین راه من معشوق تو باشم که معشوقی تو

از من پیدا است و تو عاشق من باشی که عاشق من بعشق تو بودی تو کجا معشوق بودی
 حیرانم که تو معشوقی با من و من عاشقم با تو هیاهات هیاهات این چه حرفست من هیچ نیم
 هر چه هست هم عاشق توئی و هم معشوق مصرع سرتا پام خداے سرتا پایت ای سید
 یادم از آن هنگام که نسبت اتحاد بر نسبت محبت غالب بود و نسبت محبت اصلا
 ظهور نداشت و در ضمن نسبت اتحاد من مندرج بود و مستتر گشت بناگاه خط فاصل
 در دائره اتحاد بهم رسید و من من شدم و تو چون این حال بهم رسید مرا بر تو و ترا بر من نظری
 افتاد و این نظرها هنگامی که تو خواستی در پرده بود و چون وقت رجوع ظل جلال
 و وصول عاشق بمعشوق رسید نسبت حب غلبه کرد و نسبت اتحاد مستتر گشت
 جالی پیش آمد که در شرح ننگی چندان الم و در دظا هر گشت که از عاشق بمعشوق برایت
 کرد و معشوق را در صورت عاشقی و نمود در فتنه رفته کار با نیجا کشید که اتحاد سابق
 ظهور کرد و خط فاصل گاه گاه از میان بر طرف شدن گرفت و روی هست نیست
 که دوام اینحال مینمست چه مقرر شده است که تجلی ذاتی کالبرق الخاطف میگردد
 و بقا ندارد آه ازین دردی نهایت و الم بی پایان ای سید کسی تصور نکند که این حرف
 از عالم حقیقت است بلکه از عالم مجاز است که مبراست از حقیقت و دیگرے گمان نکند
 که این سخن از عالم مجاز است بلکه از حقیقت که در پرده مجاز جلوه کرده است ای سید
 حقیقت عین مجاز است و مجاز عین حقیقت ای سید یکنام تو حقیقت است و نام
 دیگرے تو مجاز است و بنده هر نامی که خواهی خود را بخوان ای سید آدمی و پری
 و فرشته بر تو سایه تست ای سید در همه خود را به بین و در خود همه را و این سخن
 میگویم بلکه تو می گوئی و این نه امرست و طلب بلکه بیان است و خبر ای سید
 در دو جهان جز تو دیگری نیست هر چه هست توئی آسمان و هر چه دروست و زمین
 و هر چه بروست همه ظهورست و ظل تو ظاهر توئی چنانکه باطن توئی ای سید

العجب از آنوقت بعد از ظهور نسبت محبوب نسبت اتحاد غلبه کرده باشد خط فاصل
 از میان بالکلیه و بالذام بر طرف شده باشد و تو من باشی و من تو ای سید یقین
 آنوقت آمدنی است چنانچه در کلام خود که اصدق الکلام است در چندین جا خبر داده و
 مرادین شکی نیست و چگونه در آن شک آرم که تصدیق کلام تو ایمان است و تکذیب
 آن کفر لغو باشد ای سید چه آفتاب چه ماه و غیر آن فداست و همه بصرا
 و بصیبه تها فدای عین تو و همه قدرتهای بدی و کارهای بدی تو و همه احوال و طرف
 و منازل فدای قدم تو محمل که هر چه هست فدای تست عاشق که انسان کامل است
 و همه در او است از نیک و بد هیچ چیز از وی بیرون نیست خود را با همه فدای تو ساخته است
 اگر قبول قدر نهی کمال زهی عظمت و زهی شرف ای سید و در در و وصل تو
 میگذرم و در فراق تو میسوزم نمیدانم چگونه گداختن به از سوختن در و صلم توئی و بس چون
 در فراقم منم با من تو باشی و بس به از آنکه من باشم بی من خداوند آنحال مباد که من باشم
 یا من و تو با من نباشی چون با من باشم کفر بود و چون تو با من باشی ایمان بود الهی
 عاقبت بخیر باد ای سید مقصود آنست که اگر چه چند روزی من بی تو باشم
 اما عاقبت با تو باشم و تو باشی و من نباشم کار ساز توئی کار من بساز ای سید
 و ای محبوب جانی من و ای سوایه زندگانی من ای غایه آمال و امانی من ای دایه
 راز نهانی ای جان من ای دل من ای چشم من ای گوش من ای وی من ای خوی من ای
 من ای بای من ای عقل من ای تن من ای گوشت من ای پوست من ای رگ من ای
 خون من ای همه چیز من ای یاد من جز تو دیگری ندارم چه گویم چون همه توئی و من کیستم
 و چیستم مطلب همین است که مرا قربان خود سازی همیانی بجان من و بصورت من بستی
 تا چون بخود نگرم جز ترانه بینم و هر جا باشم و هر حال باشم تو با من باشی و جدائی تمام و
 کمال بر طرف شود ای سید توئی صاحب و جهانی من توئی بهشت من و روی تست

و لطف تو و دوزخ من ختم تست و دوری تو و دین من محبت تست کفر من فراموشی تو
اگر مرد دوست داری مومن باشم و اگر مرا فراموش کنی کافر گردم ای سید پیش از آنکه
صورت تو وجود کند تو بودی و پس چون معشوقی بی عاشقی وجود ندارد و معشوق را
عاشق می باید خواستی مرا که عاشق تو ام موجود سازی و هنگامه معشوقی خود گرم سازی
از خود عکسی و ظلی و صورتی بر من انداختی و او را بنام من خواندی و آن عکس و ظل
و صورت را که عین نسبت بحقیقت اگر چه غیر تست بقین به عاشقی ممتاز ساختی و در پرتو
او خود عاشق شدی و خود از خود لذت گرفتی و خود از خود دردمند گشتی نیست رمز
عاشقی و معشوقی ای سید صاحب آنرا گویند که با هم بود و با دیگری نه چون ترا
از من هرگز جدائی نیست تو صاحب من باشی و بنده آنرا گویند که در بند دیگری
نبود چون من نسبت احتیاج طلبه در بند تو ام و از احاطه ذات و صفات تو بیرون
نیستم بنده تو باشم همه بنده تو اند که از احاطه تو خارج نیستند و ممکن نیست که از توجدا
شوند اگر چه پابین اعتبار که همه با تو اند و من با تو ام دائم صاحبی ازین طرف نیز متصور است
اما دوام در اندیشه ممکن نیست که معتبر همانست مگر در آخرت بعضی از بعضی اینجا
مصاحبت که عاشق معشوق است و معشوق عاشق هر دو یک است من با تو یک ام و
تو با من یکی خواه این گو خواه تو دیگر در دنیا بعضی از بعضی را و بان اقل قلیل داند
و نادریست اینجا که کسی است که دنیا و آخرت او را یک است بفنای حقیقی ای سید
اطلاق وجودی مشرف گشته است اللهم ارزقنا اللهم ارزقنا اللهم ارزقنا ای
سید صورت بشریت عجب درخواست ترا هر رنگی و بویی که ترادری صورت از عالم اطلاق
بشارتها و خبرها با عاشق مسکین میرساند از چشمهای تو گویم یا از ابروی تو یا از روی تو گویم
یا از خوی تو گویم یا از لب تو گویم یا از قسم تو گویم یا از خنده تو گویم یا از قامت تو گویم یا از دستها
تو گویم یا از ادب تو گویم یا از دانش تو گویم اینها جنت چیست اسرار غیبی انوار لاریبی است

که در دیده عاشق هم در مجاز و هم در حقیقت هر جا بجلوه دیگر و برنگ دیگر و بصورت
 دیگر ظاهر و باهر است اما عاشقی که این اسرار و این انوار در یابد و مشاهده کند جز من کسیت
 و کجاست سوگند تبو که منم و بس امروز قطب دایره عشق جز من کی نیست امروز دانی
 که گداست روز زایل و ابد است و همان قطب دایره عشق است دایره حسن است
 نیز همان چه عشق است حسن است و سن و عشق و دو نام و یک ذات و یک حقیقت اند
 خواه ذات گوئی خواه صفات خواه حسن گوئی خواه عشق گوئی جمع و فرق یکیست
 گاهی جمع بزبان فرق حرف زد و گاهی فرق بزبان جمع اینها فرق است که بصورت
 جمع برآمده خود بخود متکلم است حاصل که تویی ای سید که با خود تکلم با سر احسن عشق
 می کنی ای معشوق و دو جهانی من ای سید معشوق تویی و دیگری نیست ای سید
 من عابد تو ام و تو عابد منی من حامد تو ام و تو حامد منی سپاس و ستایش که ترا کنم خود را
 کرده باشم که ترا جز در خود نه بینم خودی خدا کیست از خود تا خدا چه فرق است و حقا
 بصورت شکل مرتبه ظهور نمود هنوز آن شش مرتبه پوشیده است و صورت کتابت
 که نمودی بیش نیست بفهم بفهم بهیات آنچه گفتی است که بفهم مگر تو بصورت من که تویی
 خود را که منم میگوئی عجب حالی و شگرف صفتی که هم دویی است و هم یگانگی هم نیکیت
 و هم خدای الله تعالی بسیار مستانه میرود از نام حرم محفوظ باد و اگر نیک بنگری
 محرم کیست که جز تو دیگر موجود نیست تویی و بس اینجا دو نام است یکی نام ظاهر
 و دیگر نام پوشیده عاشق از اسرار هر دو وقعت اما در مرتبه اظهار و اعلام جز آن
 نام نام ظاهر و دیگر آن نتواند آنرا نیز جز عاشق نداند اندک از آن گویم تو میدانی در تو
 و تو خواهی دانست در من اما تو جز من نیست و من جز تو نه اگر چه در حقیقت امر برعکس
 است که من تو ام و تو من آه ازین بگیاگی و آشنائی بگیاگی خست و آشنائی افروخت
 ای سید بحق دوستی که با من دارم بحق محبتی که با تو دارم که مقصود حقیقی را اتحاد است

زود تر صورت وجود شمش و از عالم اسکان بوجو آورد و از قوه بفعل برآرد ای سید
 یا دم آید از ان ذکر اسرار نام ظاهر کجای جهان از زبان بنده خاص صاحب خود بشنود
 و بداند که اول آخر است و آخر مراد اول از سیر عکس است یعنی از اثر بموثر رفتن که ظاهر است
 و لهذا در اسم ظاهر است که شتمل بر تمام عالم گشته تجلی اول که وحدت است مفيض است
 که مبدء المبادی و حقیقت الحقائق این مفيض بفرودیه اولی افاضه و چنانچه شرح اکبر
 قطب الاولایه محی الدین محمد بن علی العربی فرموده است مفاض تعینات است و کمال
 در انسان کامل است که احاطه را تمام گردید حقیقت تعین جهان است و هم تعینانی است
 صورت و اولیاء بصورت تعین نمود اگر گشت حصول اسمها است اول و آخر و ظاهر باطن اینجا
 چهار را اجمال است تفصیل او بر هم رانده اتمام اینجا و تکمیل اینجا بنی که عاشقان و در
 کرده اند و رسم ساخته اند زهی بزرگی اسم ظاهر که شمه از ان گفته شد اگر در اسم باطن گفته شود
 عقلها و فهمها حیران شود و دفتر نماید که از ان اخبار توان کرد صورت عدد اسم ظاهر
 اینست یک هزار و سیصد و شصت و چهار ای سید مقصود سر است که در انهار است
 هر که فهمید فهمید و هر که نفهمید هرگز نفهمید و عدد اسم باطن کمتر از اسم ظاهر است اگر چه در مرتبه
 او زیاده است اما زیادتی و کمی اینجا با هم در یک پیراهن اند اگر گنجایش در وقت میباشد
 از اسرار اسم باطن نیز اند که نوشته می شد اما بیقین میدانم که فهم آن مهی نیست جز
 صاحب دو جهان را در برده دیگری که دیگری نیست و در کار خود خود فرموده است
 والله اعلم بحقیقت الحال شبی در خواب دیده شد غواصی در دریا فرو رفت بگوهری رسید
 که یگانه بود چون باور رسید خود را عین آن گوهر یافت اینجا سمری چند بتقریب نام مذکور
 بیاد آمد نوشته می شود که در آن مجلس التمس حقیقی مقبول باد ای سید شخصی سالها در دریا
 که لایقین تار یک بود و اینجا اصلا چیزی نمی نمود مقام داشت یکبار شبی نوری پیدا
 که از ان دریاشنا کنعان برآمد و سه دریای روشن در نظر آمد یکی بعد از دیگری

بدریای اول درآمد و از بدریای دوم و از بدریای سوم و درین دریا مقام کرد
 و سالها در اینجا بود و کارے پیش گرفت که مناسب این مقام بود بناگاه این دریایک
 دیگر در همین دریا درآمد ترتیب عکس و همه سادرین دریا دید تا آنکه دریای که دریاک
 ظلمت بود نیز ظاهر شد و در آن کم شد چنانچه پیش ازین بود چون مدتی بر خیال گذشت
 یکبار حال دیگرش پیش آمد و آن اینست که یکبار دیده که این همه دریاها خشک شد
 هیچ از آن دریاها نماند و عجب تر آنکه نه دریا نمودار بود نه خشکی در نه نور و ظلمت نه چیزی که
 سوای نور و ظلمت است بلکه هیچ نبود و این شخص هم نبود بعد از آن سالها خود را دیدیم
 می بیند که خود عین دریا است و دریا همه نمودار است و بمثال او بعد از آن درین
 دریاها زنان صاحب جمال و حسن نمودار شدند و هر زن صاحب حسنی می آمد و باین شخص
 مراد می برآورد و در یک لمح از آن شخص از آن زنان فرزندان ظهور و تولد میکردند و
 هر لمح چندین هزار فرزندان ازین زنان چندین هزار هزار در نهر دریا بودند متولد
 شدن گرفت و از هر فرزندان فرزندان دیگر و گاهی از آن نهنگی شود که آن شخص با همه
 فرزندان و زنان فرود و در خود سازد و باز از خود بیرون اندازد و این محال است
 و هر لحظه قیامتی است قائم و شریعت ظاهری سید شخص بود اتفاقاً از شهر بر دست آمد
 در روستا مردم عجب دید که رسوم ایشان اصلاً بر رسوم شهری نمی ماند چنانچه در ایام شادی
 گریه کنند و در ایام غم شادی مثلاً و قتی که کسی بمرد شادی بسیار کنند و و قتی که کسی
 از بیماری خلاص گردد و شفا یابد چندان ماتم کنند که در بیان نیاید همچنین سر او را
 در سرپوشند و دستار را برپا پیچیده در مجاهده با یکدیگر بجای دعا و شنام گویند و بجا
 دشنام دعا برین قیاس همه کارهای ایشان برعکس معقول باشد خندهای بی نظیر
 در میان ایشان بسیار بود سوداگری ایشان بسیار بود سوداگری ایشان چندان
 باشد که چون اصل مال را بر باد دهند یا در زیان اندازند گمان کنند که ماسوداگریم

و بآن افتخار و اہتمام کند و بجای خاموشش بودن حرف زنند و بجای حرف زدن
خاموش مانند غر ضلک آن شخص چون باینجا رسید و احوال و اوضاع آنها دید عجب عالی
اورایش آمد و چاره ندید غیر از آنکه بشهر رجوع نمایند چون خواست که رجوع کند آن
مردم هجوم کردند که ما ترا مرشد و مادی خود میدانیم البتہ نمیگذاریم کہ آنجا بروی
وی گفت کہ اینچگونہ بود کہ مراد دست دارید و خلافت من کنید آنها گفتند کہ ما پیر
کار بے اختیاریم ہم تو صلاح کار و حال مانگوئی آن شخص گفت بہتر آنست کہ مرا بسوز
و خاکستر مرا بخورید و اینچنان کردند چون بر این وصیت عمل کردند ہم آن شخص بوطن خود
کہ شہر بود رسید و ہم ایشان از اوضاع خراب خود خلاص شدند و دستہامی نیک
در ایشان پیدا شد بخصوص شخصیکہ خاکستر دل او خورده بود و بے بجای او خلیفہ
و ہمان حال کہ او داشت درد ہویدا گشت و بے تکلف خود را ہمان شخص دید و
بیقین دریافت کہ وطن من شہرست و من در روستا غریب و مسافر م و از وے
دیگران ازان دیگرے بہر سید و پچنین میر و دتائے رود بفہم گردانائے حقیقی
ای سید دای محبوب جانی من این اسما از تست و اسما ہمہ تویی بلکہ این
اسما حین تست نہ از تو چون صفت عشق ظہور نماید چندان حقائق و معانی ظاہر
گردد کہ بصدر ہزار جلد نگیجد اما فرصت کو کہ اندکے ازان نوشتہ آید و عشق مرتبہ
و حد تست و معشوق مرتبہ و حوب و عاشق مرتبہ امکان اول عاشق و معشوق پیوند
و بعد ازان معشوق بعشق کی گردد و نہ عاشق ماند و نہ معشوق بلکہ عشق بود و
بس کہ ہم معشوق است و ہم عاشق طریق سلوک نیست بقدم جذبہ در ان رفتہ
شود ای سید و اسے طالب حق اگر میخواہی کہ بحق برسی باید کہ دو چیز اختیار
کنی یکی محبت بر شد و پیر خود و مرشد و پیر نہ آنست کہ باور ہم مریدی اختیار
کند و گویند من مرید او شدم و او پیر نیست و در مردم این حرف شائع است

پیر همان ست که او را دانند که محبوب ست و محبت با و درست کند و او را در جهان
 وسیله درگاه حق سازند و دل را با او ارتباط کلی واقع شود و هر چه او گوید بکند و
 برخلاف او نرود و چون این معنی حاصل شود نسبت پیری و مریدی راست گردد
 و احتیاج به کچیز دیگر نماند و دم آنکه همیشه بیا و خدا باشی و یا خدا آنست که همیشه در دل
 این معنی داری که غیر خدا هیچ چیز نیست هر چه هست ظهور است بلکه عین خود اوست و
 نور اوست چون این خیال همیشه در دل باشد امید است که بحق برسی و با این
 یاد هر چه فرموده است کند و از نافرموده پشیمان نگردد و انکار از میان بردارد
 و صفات و سیر بصفتا حمیده بدل کند ای دوست کار من نیست غیر ازین همه هیچ

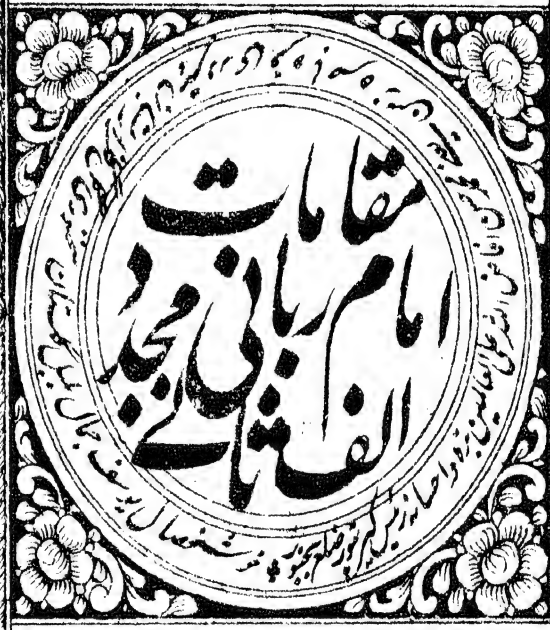
ی م ر ج

شکر فراوان و منت بی پایان مر خداوند دو جهان که درین ایام هست
 و بیمنت انجام این مجموعه رسائل است ضروریه کار آمد حضرت
 صوفیه با اشارت سراپا تیر و بشارت فطیحه الاله ص
 مالک مطیع مجتبی دلی و مطیع محبوب المطالب بن میر ط
 با اهتمام بنده عصیان مبتلی نشی محبوب علی
 بتاریخ ۵ ذی الحجه سنه ۱۳
 هجری نبوی سلیم
 طبع شد
 فقط

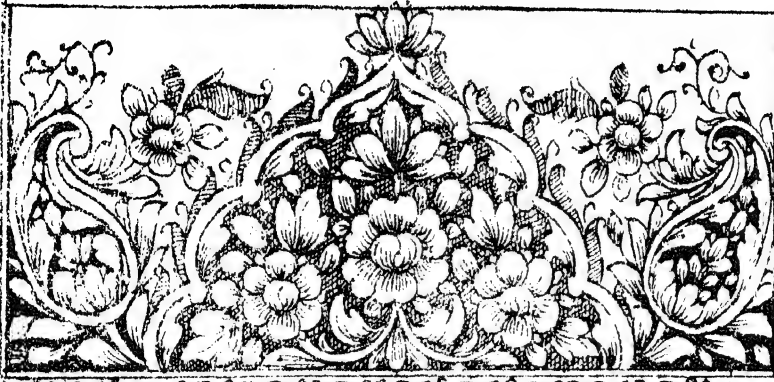
الان اولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون

المؤيد لکتاب الايمان مقام حضرت سلطان احمد طه دران محبت نبويه و امام ابراهيم
 و توفيق الميرزا متعلقا و فاني محبوب الصبراني حضرت شيخ احمد فاضل قسري سرسبدي اشمعي

مريد حضرت قطب الانوار شيخ الاوقاف بسترعت ما رسا حقيقت فني عام خفي
 و بجلي حضرت مولينا حافظ غلام نبوي صبا احمدی الهی بکسرهم العالی

و مطبع حيون کاش و تقع بلی و نق طبع

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَا لَيْكَ يَوْمَ الدِّينِ يَا كَلْبُكَ لَعْنُكَ يَا كَلْبُكَ سَمْعَيْنِ وَالصَّلَاةُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ خَاتِمِ النَّبِيِّينَ شَفِيعِ الْمُؤْمِنِينَ وَعَلَى آلِهِ وَاصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ
 اما بعد کہترین محمد حسن ساکن کوٹہ متصل گریہ پور ضلع جھوڑ عرش کرتا ہے کہ ابتدا میں یہ
 بیچارہ آوارہ دنیا و فی کی تلاش میں سرگردان و پریشان پیر کرتا تھا اگر کو کسی قسم کا خیال آتا تھا
 تو اس منضویہ کا اور اگر رات کو خواب آتا تھا تو اس ملعونہ کا غرض کہ جو میر و بتلا میر و جو خیر و بتلا خیر
 کا مصداق تھا کہ یکا یک بخشش آوے و انہ ملک پنجاب جا سکا اتفاق ہوا اور صرف بتا سید صبی کہ
 جس کا شکریہ ادا نہیں ہو سکتا طریقہ مجیدیہ میں جناب معلی القاب قبلۃ الاولیاء کو کعبۃ الاضنیاء قیوم
 زبان غوثہ و ران محبوب باعالمین خلیفہ سید المرسلین فیض رسان ہر شیخ بھی حضرت لینا
 غلام نبی صبا احمدی ملہی سے داخل طریق ہوا۔ شعر زبان پہ بار خدا یا یہ کسا نام آیا
 کہ میری نطق نے بوسہ میری زبان کے لئے واجب آمد چونکہ بروم نام اوہ شرح کردن فرمے
 از انعام اوہ حضرت کے من و عن حالات انشاء اللہ تعالیٰ اگر توفیق رفیق ہوئی تو علیحدہ لکھوں گا
 مگر اس جگہ محل حاوی مفصل تبرکات و احوال کا ذکر کرنا ہوں وَ هُوَ هَذَا

حضرت کا دو تہانہ مقام اللہ شریف ضلع جہلم واقعہ ملک پنجاب میں ہے من شریف ائقوت
 ماشاء اللہ ساٹھ مرتبہ تجاویز اللہ تعالیٰ ہمیشہ سب مسلمانوں پر سلامت باکرامت رکھو آمین

غلام ظاہری میں حضرت نے خدائی تک پہنچنے والے بزرگوار سے پڑھا بعد ازاں پشاور تشریف لے جا کر تین برسین
 تک مسلسل معقول و منقول کا محقق و فرائی تحصیل علم سے فارغ ہو کر وطن مراجعت فرمائی اور زینت بخش مسند
 درس و تدریس بنو کہ یکایک جذبہ آبی شامل حال ہوا اور بے اختیار کسی بزرگ سے بیعت ہونیکا شوق
 پیدا اور اوسے شوق میں گہرے نکل گہرے ہو کر دو ہی دن گزریے تب کہ شاہ پور میں بشری صحبت
 حضرت جامع النورین مجمع البحرین مخزن علوم رحمانی معہر فیوض یزدانی امام المتقین حضرت مولانا
 غلام محی الدین نقوی خلیفہ شاہ غلام علی صاحب دہلوی جلہ اللہ تعالیٰ علی اعلیٰ علیین
 مشرف بہ جناب مولیانے حضرت کو ایک لہ اپنی باریک کھاتا ولایت کبریٰ توجہ فرمائی اور خلوت میں
 طلب کو کہ فرمایا کہ آج حضرت شاہ صاحب دہلوی ملے ہتے اوسے عرض کی تھی کہ فلان شخص کو
 ارے حضرت صاحب کو تا ولایت کبریٰ توجہ کی ہے جناب شاہ صاحب نے فرمایا کہ کلاماً اجازت
 دینی چاہئے چنانچہ یہ لکھ کر حضرت کو کلام اجازت عطا فرمائی اور طریق توجہ وہی تعلیم کے رخصت
 فرمایا حضرت نے دولت خانہ پر تشریف لا کر جو بعض بعض کو توجہ فرمائی تو نہایت اثر ظاہر ہوا
 اور سبکی کچھ مدت کے بعد پھر حضرت مولیانے کی خدمت میں تشریف لیگئے اس مرتبہ جناب مولیانے
 تا کمالات نبوت توجہ فرمائی حضرت فرمایا کرتے ہیں کہ مجھ کو اس مقام میں قرآن شریف کا ایسا
 شوق اور لذت پیدا ہو گئی کہ چوتھے مہینہ میں حفظ کر کے رمضان مبارک میں محراب سنا دی اسکے
 بعد پھر حضرت اپنے پیر بزرگوار کی خدمت میں اونکے مکان پر مقام تصور شریف تشریف لیگئے اور
 وہاں چوتھے مہینہ تک رہنے کا اتفاق ہوا اس موقع جناب مولیانے حضرت کو باتی جملہ مقامات
 مجددیہ کمالات شمس و حقائق امکانی جو جوبی ملے کر اسکے دستار خلافت مطلقہ عطا فرمائی اور
 بشارت حصول نسبت خاصہ محمدیہ و ولایت محمدی علیٰ اربابہا الصلوٰۃ والسلام و بعض دیگر
 بشارات کہ سبکی تصریح مصلحت نہیں معلوم ہوتی بیشک جناب سالت آب صلی اللہ علیہ وآلہ
 وسلم سے بدلو کر رخصت کیا دولت خانہ پر تشریف لا کر حضرت مصروف ہدایت خلق اللہ ہو
 اور صد ہا مخلصانہ سے راہ مستقیم پر لائے چند مدت میں پھر شوق و دیدار پیر بزرگوار ہوا

اور حضرت قصور شریف میں حاضر حضور جو حضرت مولینا کمال عنایت پیش آئے اور اکثر طالبین کی توجہ
کیواسطے حضرت کے سپرد کیا کرتے کہ یکایک جناب لینے اس حیان فانی سے بتاریخ ۲۲ مئی
۱۳۸۵ ہجری بوقت دوپہر انتقال کیا **وَاِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُونَ** جناب مولینا کے انتقال کے
بعد عید الضحیٰ کو جب حضرت عید گاہ میں نماز کو تشریف لیگئے تو دیکھنے والے کہتے تھے کہ حضرت کے
بعینہ جناب مولینا کی شکل ہو گئی ہے۔ ازان بعد حضرت دولتانہ پر تشریف لائے اور روٹی بکڑ
مندار شاہ ہوئے صدائہ راز کو نسبت مجددیہ سیراٹ الما مال کر دیا بعد اعلیٰ طریق ہوئے
راقم سید کا کہ بہ برکت صحبت جناب حضرت صاحب قبلہ نوکری کی طرف سے دل سرد ہو گیا اور
چند مدت کیسیا غاصیت میں حاضر رہنے کا اتفاق ہوا کتب خانہ عالیہ میں چند کتب مشمل
زبدۃ المقامات و حضرات القدس و روضۃ القیومہ و رسالہ مشکوٰۃ حضرت امام ربانی
مجدد الف ثانی کے حالات میں مطالعہ سے گذرین او کو دیکھ کر بے اختیار دلمین آرزو ہوئی
کہ کوئی کتاب اردو میں حضرت کے حالات کی تحریر کروں لہذا یہ چند اوراق بعبارت نامر بوط سیاہ لکھے

شعر

چشم دارم کہ دے شاہک مرا حسن قبول * ایکہ در ساختہ قطرہ بارانے را

مقام اول حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے ذکر سید ایش و
تحصیل علم ظاہری و باطنی والد بزرگوار سے نسبت ہے اچھشتیہ و قادریہ
حاصل کرنے کے بیان میں

ولادت باسعادت اوس تاج الاولیا سلطان الاصفیا غوث المحققین قطب المدققین واقف ہر امر
مشابہات قرآنی ماہر روز موعظیات و فانی محبوب الصدانی قیوم ربانی مجدد الف ثانی بتاریخ ۲۴
شوال روز جمعہ بوقت نصف شب سن نو سو ایک ہتر ہجری میں مقام سرہند ہونے آچکے والد بزرگوار
حضرت شیخ عبدالاحد چشتی قدوسی نے بموجب الہام و بشارت حضرت رسالت ابو الہرکاست

کنیت ولقب شریف بدرالدین اور اسم مبارک شیخ احمد رکھا آپکا نسب انساب حضرت امیر المومنین
 عمر بن الخطاب لکھا ہے روضۃ القیوم میں لکھا ہے کہ آپ کی ولادت کے قبل آپکے والد نے مراتبہ
 میں دیکھا تھا کہ تمام جہان پر از غفلت ہو گیا ہو اور خوک اور بندر اور پر پچھ جہان میں لوگوں کو ہلاک
 کرتے ہیں کہ اسی اثنا میں میرے سینہ سے ایک نور نکلا ہے کہ اس سے تمام عالم نورانی ہو گیا ہے
 اور ایک بجلی اوس نور میں سے نکلی ہے کہ اوس سے تمام خوک و خرس جلادیں اور اوس نور میں سے
 ایک تخت ظاہر ہوا ہے کہ اوس پر ایک شخص نورانی تکیہ لگائے بیٹھا ہے اور ہزاروں آدمی
 نورانی بلکہ فرشتہائے آسمانی اوس کے سامنے باوب تمام کہڑے ہیں اور سارے جہان کے
 عالم و زندق و ملحد و کلو کپڑ کر اوس کے سامنے لاکر مثل بکریوں کے ذبح کرتے ہیں اور کوئی شخص
 وار نہ کہتا ہے قل جاء الحق و زهق الباطل ان الباطل کان زهوقا۔ حضرت والد نے
 صبح اوٹھ کر اس خواب کی تعبیر حضرت شاہ کمال کیتھلی سے لی کہ خرد زمانہ تھے دریافت کی۔
 حضرت شاہ نے بعد توجہ باطنی فرمایا ایسا معلوم ہوتا ہے کہ تھے فرزند پیدا ہو جس سے
 نام غلٹ و بدعت دور ہو اور سنت محمدی علی اربابہا الصلوٰۃ والسلام قائم ہو فوقہ کما
 نال۔ حضرت مثل رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ سلم مختون پیدا ہوئے اور اہل مکین میں
 ہرگز رہنے نہوتے تھے اور اگر اتفاقاً ہو جاتے تو جلد سے ڈکھ لیتے تھے اور بچوں کی طرح آپ
 لودہ نجاسات نہتے تھے اور ہر دم فرحان و خندان رہتے تھے اگر دودھ کے پلانے میں
 شامل ہو جاتا تھا تو دودھ کیواسطے آپ کبھی نہ روتے تھے غرض کہ جلد آثار و علامات ہو نہاں
 ہوئی ظاہر تھیں۔ **نقل ہے** کہ ایام رضاعت میں ایک دفعہ آپ ایسے سخت بیمار ہو گئے
 کیونکہ توقع حیات نہ ہی اتفاقاً حضرت شاہ کمال کیتھلی کا وہاں گذر ہوا حضرت کے والد
 یوم پہل کرانیکے واسطے حضرت شاہ صاحب کے پاس لیگئے حضرت شاہ ولایت پتہ ہلے
 یہ لوگوں میں لیکر اپنی زبان دہن مبارک میں دی اور حضرت اوسکو دیر تک چوستے رہے
 مگر حضرت شاہ نے جبکی تسلی کی کہ گھبراؤ نہیں آرام ہو جائیگا اور اللہ تعالیٰ کو اسنے

بہت کام بین اور حضرت کو اپنی فرزند ی میں قبول کیا چنانچہ اوس وقت صحت کئی حاصل ہوئی
 ہر چند کہ یہ معاملہ ایام رخصت کا تھا لیکن حضرت کو سنجہی یاد تھا۔ جب آپ سن تعلیم کو پہنچے
 تو آپ کے والد بزرگوار نے مکتب میں داخل کیا چنانچہ وہاں آپ نے چند مدت میں قرآن شریف
 حفظ کر لیا اس کے بعد آپ نے کچھ اپنے والد بزرگوار سے کہ عالم ستھر تھے پڑھا اور پھر سیکھ کر تشریف
 لیجا کر مولانا کمال کشمیری سے کہ جامع علوم ظاہری و باطنی تھے بعض کتب معقولہ کمال تحقیق
 و تدقیق پڑھیں اور بعض کتب احادیث کی شیخ یعقوب کشمیری سے کہ خلفاء کبر و س سے تھے اور حرمین
 شریفین میں بڑے بڑے محدثین سے تصحیح حدیث کی تھی سند لی بلکہ انداز طریقہ کبر و یہ بھی انہیں
 کیا علاوہ ازین بعد جلوس ہندار شاہ سند تفسیر قاضی بیضاوی و صحیح امام بخاری و مشکوٰۃ
 و تہذیبی و شمائل ترمذی و جامع صفیر سیوطی و قصیدہ بردہ شیخ سعید بوجری وغیرہ و حدیث
 مسلسلہ الرحمن یرحمہم الرحمن الرحیم و امن فی الارض یرحمہم من فی السماء اپنے مرید و مخلص خاص
 قاضی بطلول بزنشانی رحمۃ اللہ علیہ سے اسے بعد تحصیل علوم ظاہری کہ اوس وقت حضرت کی
 عمر سترہ برس کی ہوگی سند آرائے درس و تدریس ہو اور نہایت سعی و کوشش سے پڑایا
 گئے اگر کوئی جگہ مناق و دقیق نظر سے گذرتی تو اس پر عاشقہ تحریر فرمادیتے اسی اشارہ میں
 آپ اکبر آباد عرف آگرہ کہ اوس زمانہ میں دار الخلافہ تھا اور یا یوجہ بڑے بڑے عالم رہتے
 تھے تشریف لیگئے وہاں آپ کے علم کا نہایت چرچا ہوا چنانچہ اکثر لوگ شائق ہو کر حضرت کی
 ملاقات کو آئے فیمنی و ابوالفضل کہی شہرت سکر نہایت شوق مند ہوئے اور چاہا کہ حضرت
 اونکے مکان پر تشریف لیجائیں لیکن یہ امر اپنے منظور نہ رکھا آخر کار وہ خود حاضر ہوئے
 اور نہایت اخلاص و خصوصیت پیش آئے اور بتقریب دعوت حضرت کو اپنے مکان پر
 لیگئے اور کمال مہمان نوازی سے تین روز تک اپنے مکان پر رکھا اس کے بعد اکثر اہل حرمین
 ملاقات ہوتی تھی اور حضرت ہی گاہ گاہ اونکے مکان پر قدم بٹھ فرماتے۔ نقل ہے کہ
 ایک بار آپ ابوالفضل کے مکان پر تشریف لیگئے اوس وقت وہ تفسیر بے نقط لکھتا تھا اگر ایک

مقام میں اگر ایسا پہنسیگا تھا کہ کھانا دشوار ہو گیا تھا کہ ناگاہ حضرت تشریف لیکے آگے دیکھ کر نہایت
 خوش ہوا اور کہا کہ اس وقت آپ خوب آئے ایک ایسی جگہ تفسیر میں آئے کہ اس کو بے نقطہ عبارت میں
 بیان کرنا مستحکم ہے ہر چند غور و فکر کیا لیکن خیال میں نہیں آتا اور دیکھ حضرت کو بے نقطہ عبارت
 کے لکھنے کی شوق نہ تھی لیکن اس وقت فی البدیہہ ایسا علم برداشتہ اس مقام کو لکھا کہ فیض و
 ابو الفضل حیران رہ گئے۔ نقل ہے کہ ایک روز ابو الفضل نے فلاسفہ اور فلسفہ کی ایسی تعریف
 کرنا شروع کی جس سے کہ علماء اسلام کی توہین پائی جاتی تھی حضرت نے جو ش اسلام میں
 اگر فرمایا کہ امام غزالی رحمۃ اللہ علیہ نے فرمایا ہے کہ جن علوم کا فلاسفہ اپنے تئیں واضع بتلا
 ہیں وہ دراصل علوم انبیاء سے مسروقہ ہیں اور جو علوم انہوں نے مثل ریاضی وغیرہ اسما
 کئے ہیں وہ دین میں مفید نہیں اس بات سے ابو الفضل سخت متغیر ہوا اور کہنے لگا کہ غزالی نے
 نامعلوم کہا ہے حضرت اس بات سے بہت خفا ہو کر اور اوٹہ کہہ کرے ہو کر اور غضب فرمایا کہ
 اگر اہل علم کا شوق ہے تو یہ باتیں منہ سے مت نکالا کر اور اس وقت وہاں سے مراجعت فرمائی
 پھر چند روز تشریف نہ لیکے جب دو تین دن کے بعد اس کو کمال عذرت کی تپ پہر جانا
 شروع کیا۔ نقل ہے کہ عید فطر کے دن حضرت ابو الفضل کے مکان پر تشریف لیکے اور سال
 عید کا چاند نکلتا ہوا تھا لیکن باعث کدورت آسمان سوار سلطان کے اور کسی نے نہیں کیا
 تھا مگر سلطان کی رودت پر سب عید کر لی تھی الا حضرت نے عید نہیں کی تھی ابو الفضل نے
 آگے دیکھ کر کہا کہ چہرہ مبارک پر آثار صوم پا جاتے ہیں کیا روزہ ہے حضرت نے جواب دیا کہ
 ہاں میرا تو روزہ ہے ابو الفضل نے کہا کہ تمام جہان میں عید اور آپ کا روزہ اس کا کیا سبب حضرت
 فرمایا کہ خلعت اس قدر نہ تھی کہ سوا بادشاہ کے اور کیوں جاندا کہا ہائی مذکے اس معاملہ میں دو تین
 آدمیوں کی گواہی کا بھی اعتبار نہیں جب تک جم غفیر اگر شہادت زمین اور مہندگو ابھی سلطان
 بالکل ناقابل اعتبار ہے کہ دین کی سخن ہے ابو الفضل نے کہا کہ یہ شقین جانے دو اور روزہ گزار
 کر دے کہ بکربانی منگوا اور چونکہ دعویٰ اخلاص تھا خود کٹورہ لیکر دین مبارک سے لگا دیا حضرت

کٹورہ پر ایسا ہاتھ مارا کہ تمام بانی اوسکے کپڑے گر پڑا یہ بات غالباً اوسکو ناگوار گذری مگر کچھ
 اظہار نہ کیا کہ اسنے میں ایک جہم کشیدنے اگر روت ہلال کی شہادت دی یہ سنگ آہ اوٹھہ کہہ کر ہو
 اور خود بانی لیکر روزہ افطار کیا اور یہی آپ گاہ گاہ تشریف اونکے مکان پر لیا یا کرتے تھے اگر آخر کار
 حضرت اونکی بے دینی سے آزر دہ ہو اور جاننا چھوڑ دیا بلکہ ترک سلام علیک کر دی۔ کچھ مدت کے
 بعد حضرت کے والد ماجد اکبر آباد تشریف لیکے اور اپنی ہمراہ لے آئے راستہ میں جب تہا نیسر پر
 پہنچو وہاں کے رئیس اعظم شیخ سلطان نے کہ مقربان شاہی سے تہا خواب میں دیکھا کہ جناب سالٹاب
 صلے اللہ علیہ سفر فرمائیں کہ اپنی لڑکی کی شادی شیخ احمد سے کر دی اور خواب میں حضرت کی شکل ہی
 دکھائی صبح اوٹھ کر دوسرا اوس شکل و شمائل کا آدمی جو کہ رات کو خواب میں جناب سول صلے اللہ
 علیہ سلم نے دکھایا تھا تلاش کرنا شروع کیا حسن اتفاق سے حضرت ہی او بجگہ موجود تھے پہچان کر
 رات کا خواب حضرت سے بیان کیا حضرت نے فرمایا کہ اس معاملہ میں میرا اختیار نہیں ہے حضرت
 والد سے کہو چنانچہ شیخ نے حضرت مخدوم سے عرض کی انہوں نے کہا کہ فرحت قبول فرمایا او
 انہیں دنوں میں آپکا خطبہ نکاح شیخ سلطان تہا نیسری کی لڑکی سے پڑا گیا بعد نکاح حضرت کو نہایت
 ثروت ہوئی اور یہ سنت نبوی کے مطابق ہوا کہ بعد تزویج حضرت خدیجۃ الکبریٰ جناب سول صلے اللہ علیہ
 وآلہ وسلم کو کمال ثروت ہوئی تھی بعد فراغت سفر اکبر آباد و مناکحت حضرت اپنے والد بزرگوار کی
 صحبت کے مکرّم ہو کر اور نسبت خاندان چشتیہ و قادریہ حاصل کی حضرت مخدوم نے وقت وصال
 آپکو بلا کر خرقہ خلافت چشتیہ جو کہ او کو شیخ عبدالقدوس گنگوہی رحمۃ اللہ علیہ سے و قادریہ شاہ کمال
 کیتلی رح سے ملا تھا عطا فرما کر قائم مقام وجانشین اپنا مقرر کیا چنانچہ خود حضرت اپنی رسالہ
 مبدل العادین تحریر فرماتے ہیں کہ این فقیر را مانہ نسبت فرویت از پدر بزرگوار خود حاصل
 شدہ بود و پدر بزرگوار اور از عزیز سے کہ جذب قوی داشتند و سخاوت مشہور بود و مذہب
 آمدہ اسجگہ صاحب جذب قوی سے شیخ کمال کیتلی مراد ہے اور یہاں سے جگہ لکھا ہے کہ این شیخ
 توفیق عبادات نافلہ خصوصاً ادائے صلوة نافلہ مدد سے از پدر سے است و پدر بزرگوار این

سعادت از شیخ خود کہ در سلسلہ حشمتیہ بودند حاصل شدہ بود شیخ خود سید حضرت فتح عبدالقدوس گنگوہی رحمہ مراد علیہ
 انہیں دیون کا ذکر ہے کہ حضرت اس سخت علیل ہو کہ زندگی کی امید نہ رہی جب کسی دعا دودا سے شفا
 نظر نہ آئی تو حضرت کے گہر میں باد صوبہ ہوا کہ آپکی صحت کیواسطے دعا کرنے لگیں کہ اسنے میں آواز آئی کہ تم
 کس طرح کا فکر نہ کرو انکو صحت ہوگی اور اسی اللہ تعالیٰ کو اسنے بہت کام لینے میں چنانچہ بفضلہ تعالیٰ
 جلد تندرستی ہو گئی حضرت کو شوق زیارت بیت اللہ و وضعہ مطہرہ رسول صلعم از حد تھا لیکن بوجہ
 رعایت خدمت والدہ بزرگوار مائل رہتا تھا جب الیہ زیارات ہجرت میں آپکے والد ماجد کا احسان ہو
 انتقال ہو گیا تو حضرت نہایت مشتاق زیارت حرمین شریفین ہو کر مکان سر کتبۃ اللہ تشریف پہنچے۔
 مقام دوم حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے خواجہ باقی باللہ
 علیہ الرحمۃ سے نسبت نقشبندیہ حاصل کرنے میں :

کتبۃ اللہ کو جلتے ہوئے جب حضرت دہلی میں پہنچے تو مولیٰ احسن کشمیری سے کہ دوستان
 قدیم سے تھے ملاقات کی ادھون نے حضرت خواجہ باقی باللہ رحمۃ اللہ علیہ کے مناقب و
 باتریان کئے چونکہ حضرت کو نسبت غلیظہ نقشبندیہ کا کمال شوق تھا بے اختیار ہو کر اولیٰ خدمت
 میں حاضر ہوئے حضرت خواجہ کمال شفقت و عنایت پیش لگے اور استقنا غرم کیا حضرت
 نے ارادہ سے آگاہ کیا حضرت خواجہ نے فرمایا کہ اگر ایک مہینہ یا ایک ہفتہ اسمجگہ قیام کرو تو کیا
 مضائقہ ہو حضرت نے قبول فرمایا اور ٹہر گئے ایسی تین چار روز نگذرے ہوئے کہ حضرت کے
 ولین داخل طریق ہو نیک شوق پیدا کیا بلکہ غالب ہوا اور اس امر کا اظہار حضرت خواجہ سے
 کہا ہر خند کہ حضرت خواجہ نہایت دیر آشنا تھے اور بلا استجارہ ولایت و لعل تلقین طریقہ نہ
 فرمایا کرتی مگر حضرت کو ملا تامل ایک خلوت میں طلب کر کے توجہ فرمائے لگے چنانچہ اوسید وقت
 حضرت کا دل فرا کر ہو گیا اور آرام و جمعیت و التذاد بخوبی پیدا ہو گیا اوداؤ کی بعد ہر دن
 دوئی اور رات چوگنی ترقی شروع ہو گئی اور ایسے عروجات عالیہ و واردات متعالیہ ہوئیں کہ عقل
 و فکر سے باہر چنانچہ تحریریں طالعون کیواسطے ایک جگہ انہیں ایام کے حالات اسطرح تحریر

فرمانت بین این درویش را چون موس این راه پیدا شد عنایت خداوندی جل شانہ ہادی کا
 اگر شہ مجسمت ولایت پناہ حقیقت آگاہ ہادی طریق اندرام الہایت فی البدایت والی السبیل
 الموصل لے درجات الولایت مولد الدین الرضی شیحنا و امامنا محمد الباقی قدس اللہ تعالیٰ سرہ کہ یکے
 از خلفاء کبار خانوادہ حضرات اکابر نقشبندیہ قدس اللہ تعالیٰ اسرار ہم بودہ اندر سانیہ و ایشان
 این درویش را ذکر اسم ذات جل سلطانہ تعلیم فرمودند و بطریق مہمود توجہ فرمود تا التذات تمام
 درین پیدا شد و از کمال شوق گریہ دست داد و بعد از یک روز کیفیت بخودی کہ نزد این اکابر مشہور
 و مسمی است بنعبتہ و نمود و دران بخودی یک دریا محیط دیدم و سورا شکل عالم را در رنگ سائے
 دران دریای می یافتم و این بخودی رفتہ رفتہ اسباب را پیدا کرد و بہ امتداد کثیر گاہے با یک بہرہ
 میکشید و گاہے تا دور بہرہ در بعضی اوقات استیباب شب بینود و چون این قصہ را بحضرت
 ایشان رسانیدم فرمودند نحوے از فنا حاصل شدہ است و از ذکر گفتن منع فرمودند و بگاہ
 آن آگاہی امر نمودند بعد از دو روز مراقبے مصطلح حاصل شد بعرض رسانیدم فرمودند بگاہ
 خود مشغول باش بعد از ان فنا قرار حاصل شد چون بعرض رسانیدم فرمودند تمام عالم را
 یکے بی بینی متصل واحدے یا بی عرض کردم کہ بے فرمودند کہ معتبر در فنا نیست کہ باوجود
 وید آن اتصال بے شعوری حاصل شود و در بیان شب فنا قبا بان صفت حاصل شد بعرض
 رسانیدم و حالیکہ بعد از فنا حاصل شد نیز بعرض رسانیدم و گفتم کہ من علم خود را نسبت بحق
 سبحانہ حضور بی یابم و لوھا فیکہ من منسوب بودہ بحق سبحانہ منسوب بے یابم بعد از ان نوریکہ
 کہ محیط ہمہ اشیا است ظاہر گشت و من آنرا حق دانستم حل و علا و آن نور رنگ سیاہ داشت
 بعرض رسانیدم فرمودند کہ حق مشہور است جل سلطانہ اما در پردہ نور و نیز فرمودہ اند کہ این نیاہ
 کہ دران نورے نماید و علم است بواسطہ تعلق ذات جل شانہ با اشیا معدودہ کہ در بالا و پست افت
 شدہ اند نیاہ مینماید نفی انبساط باید کرد بعد از ان آن نور سیاہ منبسط و بانقباض آورد و تنگ
 شد و رنگ گرفت تا آنکہ نقطہ کشید فرمودند کہ ان نقطہ را ہم نفی باید کرد و بحیرت آئمہ چنان کردم آن

نقطہ مہم ہم از میان زائل شد و بحیرت انجا مید که در آن موطن مشہود حق سبحانہ خود بخود است
چون بعرض رسانیدم فرمودند کہ ہمین حضور حضور نقشبندیہ است و نسبت نقشبندیہ عبارت ازین
حضور است و این حضور را در حضور بے نسبت نیز میگویند و اندراج نہایت در بدایت درین -
موطن صورت می بند و حصول این نسبت مرطالبا در سطرین در رنگ اخذ کردن طالب است
در سلاسل دیگر اذکاس و اوراد از پیر تا بران محل نماید و بے مقصود بدو قیاس کن رنگستان من
بہار مرا + و این درویش را این نسبت عزیز الوجود بعد از دوام و چند روز تا زبند از زمان
تعلیم ذکر حاصل شدہ بود - الفرض کہ جو حالات اورون کو سالہا سال میں پیش آتے ہیں حضرت
کو آنا فائز میں سیر محبوبی و مرادی حاصل ہوئی بارہا حضرت کی نسبت حضرت خواجہ فرمایا کرتے
تھے کہ یہ محبوب و مراد ہیں - **فضل ہے** - کہ او نہیں و نہ نہیں حضرت خواجہ نے کسی اپنے
دوست کو خط لکھا ہوا دین حضرت کا اسطرخ ذکر لکھا ہے کہ شیخ احمد نام مردیست از سر مذکور العلم
و قوی العلم روزے چند فقیر پوشست خاست کرد عجائب بسیار از روزگار و اوقات او شاہدہ نمود
آن ماند کہ چراغی شود کہ عالمہا از نور روشن گردد الحمد للہ تعالیٰ احوال کاملہ او مرابقیں پیوستہ او
حضرت ہی فرمایا کرتے تھے کہ سہ روز سے میں حضرت خواجہ کی خدمت میں حاضر ہوا تھا و سہ روز
سے یقین کامل ہو گیا تھا کہ عنقریب اللہ تعالیٰ اپنے فضل و کرم سے مجھ کو تائہایت اس
راہ کے پہونچا سکا اور یہ شعر اکثر در زبان ہوتا شعر از ان نورے کہ از تو بردم تافت +
یقین و انتم کہ آخر خواہت یافت + حضرت خواجہ قدس سرہ نے حضرت کی علواستعداد و ملک
ایک روز خلوت میں طلب کیا اور اپنی وقائم جو کہ قبل ازین حضرت کے بارہ میں دیکھی تھی بیان فرمایا
شروع کئے چنانچہ فرمایا کہ جب حضرت خواجہ انگلی نے مجھ کو واسطے دوام طریقہ کے بند و نشان
کی جانب تکیا حکم فرمایا تو میں نے اپنی تین اس کام کے لائق نہ سمجھ کر ہڈی لکھا خواجہ انگلی نے استخارہ
کیواسطے فرمایا چنانچہ میں نے استخارہ کیا کیا دیکھتا ہوں گویا ایک طوطی سبز شاخ پر بیٹھی ہے میں نے
اپنے دل میں کہا کہ اگر یہ طوطی میرے ہاتھ پر آکر بیٹھ جائے تو مجھ کو اس سفر میں کنالیش ہوگی مجھ کو

اس خطر کے وہ طوطی اور کریرے ہاتھ پر آ بیٹھے اپنے اعلیٰ بن اور سکی جو پنج من ڈالا اور اس نے
 سر سے منہ میں شکر ڈالی مہم کو مینے یہ واقعہ حضرت خواجہ انصاری سے بیان کیا حضرت خواجہ نے
 فرمایا کہ طوطی ہندوستانی جانور نہیں ہے ہر وہاں کسی کوئی شخص ظاہر ہو گا کہ اس سے تمام جہان ہنر
 ہو گا اور ٹکڑی ہی اس کے فائدہ ہو گا پہر جب میں وہاں سے چلا اور ہندوستان میں سر ہند پہنچا تو وہاں
 میں آگاہ کیا کہ تو قطب کے جوار میں ہے چنانچہ حلیہ ہی دیکھا یا صبح اوٹھ کر مینے ہر چند کہ وہاں کی
 گورنہ نشینوں اور درویشوں کی زیارت کی لیکن وہ حلیہ اور وہ استعداد کسی میں نہ پائی مینے خیال
 کیا کہ شاید یہاں کے باشندے نہیں کسی میں یہ استعداد ہو کہ بعد ازین ظاہر ہوگی چنانچہ جس وقت
 ٹکڑی دیکھا بعدینہ وہ ہی حلیہ پایا و نیز نشان قابلیت ہی معلوم ہوا۔ غرض کہ تہوڑی مدت میں
 حضرت خواجہ نے حضرت کو بشارت حصول دولت کمال و مکمل عطا فرما کر وطن کو رخصت فرمایا
 کچھ مدت تک حضرت وطن میں رہے بعد از ان پر مشتاق ہو کر حاضر حضور حضرت خواجہ ہو گئے
 چنانچہ حضرت خواجہ کمال نوازش پیش آئے ابکی مرتبہ اجازت ارشاد و افادہ طلبا ہی عطا فرما
 و نیز منتخب منتخب اصحاب ہی حضرت کو کمال مکمل سمجھ کر حضرت خواجہ نے سپرد کئے لیکن اس وقت حضرت
 کو اپنی کمال و مکمل میں تردد تھا حضرت خواجہ نے یہ امر اپنی کراست سے دریافت کر کے فرمایا کہ تردد
 نہ کرنا چاہئے کہ اس سے کمالیت شیخ میں تردد لازم آتا ہے اور خلعت خلافت عطا فرما کر رخصت کیا
 جب حضرت سر ہند شریف میں پہنچے تو ترتیب تہذیب طالبان میں مشغول ہوئی اور اثر عظیم
 ظاہر ہوا کہ سالہا سال کا کام گہری وساعت میں ہو جاتا اور لوگ مثل مور و بٹم اگر گرد ہو گئے
 کہ اسی اثنا میں پر حضرت کو اپنے نقص کا علم ظاہر ہوا اور مریدوں و مسترشدوں کو جمع
 کر کے اپنا نقص ظاہر کیا اور فاسخہ رخصت پڑا مگر سعادتمندوں نے یہ امر حضرت کی تواضع
 پر محمول کیا اور حاضر حضور رہے چند روز کے بعد حضرت کی یہی مقصد براری ہو گئی
 اور جن مقامات کے آپ خواہشمند تھے وہ حاصل ہو گئے اور حضرت پہر سر گرم افادہ
 طالبان ہوئے اسکے کچھ دنوں کے بعد حضرت کے پاس حضرت خواجہ کا خط متضمن کلمات

شتا قانہ و عبارات دلایا نہ پہونچا حضرت اوسکو پھر کوبے اختیار ہو گئے اور دہلی تشریف لیگئے
 جب حضرت خواجہ نے حضرت کی تشریف آوری کی خبر سنی فی الفور مع مریدان و خادمان تا
 دروازہ کابل واقع شہر دہلی پایادہ استقبال کو گئے اور شہر میں لاکر نہایت اعزاز و اکرام
 فرمایا چنانچہ حضرت کو اپنے سامنے سر حلقہ بنا کر اپنے اصحاب و مریدوں کو تاکید کی کہ خبردار
 انکے سامنے کوئی میری تعظیم نہ کرے اور نہ کوئی انکی موجودگی میں اسطرح متوجہ ہو بلکہ سب انہیں
 کی جانب متوجہ رہ کر اور میرے نکلنے کو جو تعظیم حکم میں کچھ نال ہو یا تو فرمایا کہ میان شیم احمد آفتاب
 ہیں کہ ہم جیسے ستارہ انکی روشنی میں گم ہیں اور خود یہی مثل دیگر مریدوں کے حلقہ میں تشریف
 لاکر داخل حلقہ ہوا کرتے اور جب حلقہ و مجلس سے اٹھ کر باہر تشریف لیجاتے تو حضرت کی جانب پشت
 کرتے بلکہ چند قدم رجعت مہتری تشریف لیجاتے۔ نقل ہے اکبر تہ حضرت ابو محمد بن
 پہونچنے پر آرام فرماتے تھے کہ حضرت خواجہ درویشانہ طور پر حجرہ میں آئے خادم نے جاہک حضرت
 کو بیدار کر کے لیکن حضرت خواجہ نے منہ کیا اور خود باہر اگر نہ نیاز تمام بانتظار بیداری بیٹھ گئے
 ایک لمحہ گزرا اتہا کہ حضرت بیدار ہو کر اور پوچھا کہ دروازہ کے باہر کون ہے حضرت خواجہ نے
 بادب تکلم کہ محمد باقی یہ منکر حضرت بقرار ہو کر باہر آئے اور بافتقار و انگار تمام خدمت میں بیٹھ
 اور اسطرح تحریر میں بھی نیاز مندی کیا کرتے تھے چنانچہ اسجگہ حضرت خواجہ کے دو خطوں کی
 نقل جو کہ حضرت کے نام بھیجے تھے درج کرتا ہوں۔ مکتوب اول حق سبحانہ تعالیٰ باعلیٰ کمال
 برساناؤ۔ وللارض من کامں الکرام نصیب تکلف نیت انچہ حقیقت حالت نوشتہ
 میشود پیر انصاری قدس سرہ میفرمود من مرید حرقانی ام لیکن اگر خرقائے درخوقت میبود
 باوجود پیرش مریدی من سیکرد ہر گاہ صفت آن بے صفقان این باشد گرفتاران آثار صفات
 چرا جان فدائے لوازم طلب گاری ننگند و از ہر کجا بوسے بشام ایشان برسد و بے آن نروند
 اکنون نامل و اہمال مانہ از استغنائی و بے نیاز بست موقوف باشارت است کہ طرح خواب
 زمین سلطان دین و خاک بفرق قناعت بعد ازین ہا برے حال نوشتہ ارادہ ما این است

خداے عزوجل برانچہ میاں بہت گروانا دواز محبت پندار مخلصی بنیاد۔ مکتوب دوم اللہ تعالیٰ
 فقر و ساکین در ماندہ ما از برکات برگزیدگان بدرمانے برسانا و دشت کہ عرض نیاز مندی بجا
 والایت نکرده ام آہے این کلمہ اقا صد صادق عامل می تواند شد الحمد للہ این قسم خود صورت
 سے بند و دیگر جو نویسیم سخن درویشان حضرت ثمانوشتن بغایت بے شریست و حکایت او ضلع
 صورت میں سجا الفرض مارا خود باید است و از فضل و احترام باید کرد۔ مگر باوجود این ہمہ
 کثرت عنایت و شفقت حضرت کا بھی یہ حال تھا کہ ایک مرتبہ خواجہ حسام الدین نے آپے
 آکر کہا کہ حضرت خواجہ آپ کو یاد فرماتے ہیں حضرت یہ سنکر کاٹنے لگے اور رنگ چہرہ مبارک
 کافق ہو گیا خواجہ حسام الدین دیکھ کر حیران ہو گئے اور کہنے لگے سبحان اللہ نزدیکیاں را
 بیش بود حیرانی۔ ایک روز حضرت خواجہ نے حضرت سے کہا کہ ضعف غالب ہو گیا ہے او مہد
 حیات تھوڑی ہے لڑکوں کے حال سے آگاہ رہنا اور اس وقت صاحبزادوں کو کہ منور
 شیر خواستے طلب کیا اور حضرت سے توجہ کر کے واسطے فرمایا لیکن حضرت نے تواضع کی
 مگر جب حضرت خواجہ نے اصرار کیا تو حضرت نے رویہ پیر و دستگیر توجہ کی اور اسکا اثر
 بھی ظاہر ہوا چنانچہ بعد از حال حضرت خواجہ جب صاحبزادہ سن شعور کو پہنچے تو سر بند
 شریف کو روانہ ہوئے جب حضرت نے خبر آمد سنی تو کہلا ہیجا کہ اگر آپ اپنے والد کی
 وصیت بموجب آئے ہیں تو چلے آؤین اور اگر پیر زادگی کے طور پر تشریف لاتے ہیں تو
 ویسا فرمائیے کہ استقبال و جملہ لوازم ادا کئے جاؤین انہوں نے کہلا ہیجا کہ ہم مرید ہونے
 آئے ہیں چنانچہ جب سر بند میں داخل ہوئے تو حضرت نے کمال خاطر و تواضع کی اور بہت
 خاصہ سے شرف فرما کر اور خلعت خلافت عطا فرما کر حصت کیا۔ الفرض کچھ مدت
 حضرت دہلی میں رہ کر پھر وطن واپس تشریف لائے اسکے بعد پھر حضرت کی حضرت
 خواجہ سے ملاقات نہیں ہوئی تھوڑے دن حضرت دارالارشاد سر بند میں مقیم رہے
 ازان بعد بشارت حضرت خواجہ لاہور تشریف لیکے حضرت کے آنکی خبر سنکر اکابر

ابو رشل مولانا طاہر و مولانا حاجی محمد و مولانا جمال لدوی حاضر خدمت ہوئے اور نہایت تعظیم و
 ریم سے پیش آئے ایک سوز کا ذکر ہے کہ جب حضرت مجلس سے اٹھنے لگے تو مولانا جمال لدوی
 نہایت اوس حضرت کی غلین مبارک چوم کر آگے رہیں مولانا کی اس قدر تواضع ایک اونکے
 شاگرد کو گران گذری اور جب مولانا باہر آئے تو کہا کہ آپ اس قدر کیون تعظیم کرتے ہیں مولانا نے
 جواب دیا کہ وہ عالم بانہرین او کی تعظیم ہم پر لازم اور موجب اجر عظیم ہے۔ نقل ہے کہ
 ایک سوز مولانا ممدوم نے حضرت سے دریافت کیا کہ آپ جامع علوم طاہر و باطن میں سلسلہ
 وحدت الوجود کی کیا اصلیت ہے کہ طاہر مخالف شرم ہے اور معہذا اکابر اولیا کا یہ مذہب
 ملی ہے حضرت نے جب ہلکے چکر مولانا کے کان میں کہے کہ اونکے سنتے سے مولانا کی آنکھوں سے
 بے اختیار آنسو جاری ہو گئے چہرہ متغیر ہو گیا اور آثار سک پیدا ہوئے ۵ مذاہم بہ گفتی چہ
 انجنتی ۶ کہ گفتی وارزیدہ خون ریختی ۷ خواجہ محمد ہاشم کشمیری رحمۃ اللہ علیہ نے لکھا ہے کہ بتقریب
 اس قصہ اور نسبت توحید کی ایک حضرت کے مخلص نے زبانی حضرت کے بیان کیا کہ آپ
 فرماتے تھے کہ جن ایام میں مجھے فلیہ نسبت احاطت و سران و معیت تھا ایک شخص نے
 میرے سامنے فلم برقطر کہا میری اونگلی کٹ گئی۔ آدم بر سر مطلب کہ حضرت لاہور میں
 سرگرم افادہ طلبا رہتے کہ یکایک خبر اتر حال حضرت خواجہ بیونچی شکر نہایت پریشان
 ہوئے اور کمال اضطراب قصد و ہلی کیا حضرت خواجہ کے خادمان نے جب حضرت کی تشریف
 دہی کی خبر سنی تو حضرت خواجہ کی سنت کے موافق حضرت کا استقبال کیا اور نہایت
 تعظیم و ادب سے لاکر اوتارا اور حاضر حلقہ و مجلس ہوا کرتے اور اخذ فیوض کرتے کہ وہ فضا شیطا
 رجم کئے اپنا ششہ چھوڑا اور بعض بعض حضرت سے مخوف ہو گئے حتی کہ حضرت کی ہلاکت
 پر اسے ختم حضرت خواجہ کے فرار پر پڑے مگر چاہے کہ ایزد بر فرزدہ کے کو قنفذ نہایت
 سوز و غم نقل ہے کہ ایک روز اونہیں سے کسی اہل کشف نے دیکھا کہ گویا بکے چراغ جلتے ہیں
 یکایک ایک برق عطف آئی اور سبکو سجھا دیا ندا آئی کہ یہ چراغ منکران کی دعا و توجہ تھی

اور برق عاطف حضرت کی توجہ تھی کہ اس سے سب سمجھ گئی حضرت نے اول اول تو سب کو خور
 نصیحت و پند فرمایا لیکن جب کچھ اثر نہ ہوا تو کسی کی سبکی سلب نسبت کی اور جب اسپر ہی خیا
 نکیا تب حضرت اپنے وطن کو مراجعت فرما ہوئے۔ شیخ تاج الدین گویا رئیس الحمد مرہ حضرت
 خواجہ تھے ان کے دلیں ہی بہ چہ محبت بعض سخران کچھ شکوک و ترددات حضرت کے طرف
 لگے تھے جب مکان پر واپس گئے ہر چند متوجہ نسبت باطنی ہوئے لیکن مطلق اثر نسبت نہ
 اس بات سے شیخ کمال متفکر ہوئے اور وہ رہے ہوئے کہ یہ معاملہ ظاہر ہو کہ ایک شب خوار
 میں دیکھا کہ جمیع اولیاء امت ایک مجلس میں جمع میں اور شیخ بھی ایک گوشہ مجلس میں بیٹھے ہیں
 سب شیخ سے علیحدہ علیحدہ کہا کہ تم کمال اولیاء امت سے انکار کرتے ہو معلوم نہیں کہ اون سے
 انکار باعث خسارت داریں ہے شیخ منکر حیران ہو گئے اور کہنے لگے کہ وہ کون کمال اولیاء امت
 جس کا کہ میں منکر ہوں کہ ناگاہ حضرت پر نظر پڑی کہ چند مجلس میں بیٹھے ہیں اور جمیع حاضر
 حضرت کی طرف متوجہ ہیں اور کہتے ہیں کہ یہ کمال اولیاء امت ہیں یہ دیکھ کر شیخ اپنے دل پر
 نہایت نادام ہوئے اور حضرت کے پاس اگر عفو تقصیر کرائی جانا شیخ حضرت نے معاف فر
 جب شیخ بیدار ہوئے تو اپنے خیالات سے تاب ہو کر کمال تضرع و زاری کی جانا شیخ اور سکا
 اثر ہی ظاہر ہوا کہ شیخ نے اپنی نسبت باطنی کو شل پہلے کے بحال پایا بعد ازاں ایک خط ملا نا
 قلم خیر پوری کو لکھا کہ اگر حضرت مجدد الف ثانی شیخ احمد سرہندی کو عریضہ لکھو تو میری
 طرف سے بعد تعلیمات لکھنا کہ آپ نے واقعہ میں میرا جرم معاف فرمایا ہے واقعہ میں یہی معاف
 فرمایا اور یاران دہلی سے کہنا کہ جو حضرت مجدد الف ثانی سے رجوع لا کر یہ گیا ہے وہ ہر
 طریقہ ہے اور جسے رجوع نہیں کیا اور انحراف کیا وہ بھی مرتد ہے کہ انکار اولیاء کمال ارتد
 ہے یہ زندگانی دور روزہ سہل ہے آخر مرتے وقت سلسلہ ایمان کا اندیشہ ہے چونکہ آپسین شیخ
 ہمیر سچ لکھا گیا اور آگاہ کیا ادھر ایک خط حضرت کی خدمت میں بھی بطلب عفو تقصیر
 و شفاعت یاران بھیجا اور او میں یہ حکایت لکھی کہ ایک بزرگ ایک سہمہ کے گوشہ میں قرا

بیٹے تھے کہ وہ ان ایک دگر اگر نماز پڑھنے لگا بعد نماز جو خیال کیا تو ہیمان زرجوادی کی کمر بند ہی
 تھی نپائی اوسکا گمان اون بزرگ پر گیا کہ شاید انہوں نے چورالی ہے چنانچہ نوکر پا کروں سے
 اونپر ایسا تشدد کرایا کہ وہ بیچارہ چار ناچار اوسکے روپیہ دیتے کو ادا دہ ہوئے اور جو کوئی خادم مرید
 اوسے کہا اوہوں نے فی الفور ادا کر دیئے بعد ازاں وہ ہیمان زرجوادی سوداگر کو اور جگہ سے ملکی
 دلین بہت دُرا اور اون بزرگ کی خدمت میں حاضر ہوا اور اپنے قصور کی معافی چاہی وہ فرما
 لے کہ جو وقت تو نے مجھ کو ایذا پہنچائی اوس وقت میں نے اللہ تعالیٰ سے عہد کر لیا تھا کہ جب تک
 یہ شخص ہشت میں نہ جائیگا میں نہ جاؤں گا جناب من سلف کا تو یہ دستور تھا امید کہ آپ بھی مخلص
 اوسکی زلات سے درگزر فرمائیں اسکے بعد جب شیخ تاج دہلی میں گئے تو سب پیر بہائی جمع ہوئے
 اور دریافت کیا کہ آپ کی طرف سے اس اس مضمون کا خط آیا تھا آیا وہ آپ کا ہی خط تھا یا کسی اور نے
 آپ کی جانب سے لکھا یہ بھیجا تھا شیخ نے کہا کہ وہ خط بیشک میرا ہی تھا اور تمام ماجرا جو کہ واقعہ
 میں دیکھا تھا بیان کیا اور جب حضرت بقرب عرس حضرت خواجہ دہلی شریف لائے
 تو شیخ و جملہ یاران نے استقبال کیا اور شہر میں لاکھ شیخ نے بالمشافہ اپنی اور دیگر بہائیوں کی عفو تقصیر چاہی
 چنانچہ حضرت نے معاف فرمایا قبل ازیں حضرت خواجہ حسام الدین نے ایک شب واقعہ میں لکھا
 تھا کہ کوئی کہتا ہے کہ یاران فیروز آباد پر بیٹھے مریدان حضرت خواجہ جو کہ فیروز آباد میں رہتے
 ہیں (ہاں) بلکہ عظیم نازل ہوگی لیکن جو شخص حضرت شیخ احمد کا خالہ وضو پڑیگا وہ نجات پائیگا
 اس واقعہ کو حضرت کے سامنے بیان کیا اپنے فرمایا کہ اب مستقل مینا کرو وہ بے تب کتب
 فقہ پر رجوع کیا اوسمیں یہ نکلا کہ اگرچہ یہی دفعہ کا پانی بلا تہیت قربت پیا جاوے تو کراہت
 نہیں چنانچہ حضرت کے وضو کی چوتھی مرتبہ کا پانی یاران فیروز آباد و نیز حضرت کے اپنے
 خادموں نے پیا اور قادر المطلق نے تبرکت اوسکے سب کو بلا سے محفوظ رکھا اسکے بعد یاران
 فیروز آباد کمال اخلاص و صدق پیش آئے اور یہ عظیم تمام حاضر حلقہ و مجلس عجا کرے
 اور حضرت بھی ہر سال ایام عرس میں دہلی شریف لائے اور پھر دولت خانہ واپس

آجائے البتہ دومرتبہ اگر وہ بھی جائے گا اتفاق ہوا یا کچھ بدت ہمراہ لشکر سلطانی بطور اضطرار سفر فرمایا اور نہ ہمیشہ دارالارشاد سرسبز میں مقیم رہے اور طالبانِ خدا کو فیض پہنچاتے رہے۔

مقامِ تیسرے حضرت امامِ بانی مجدد الف ثانی کے حلیہ عبادت و عبادات میں

حضرت تمام قد نازک اندام گندم گون مائل سفیدی کشادہ پیشانی تہتے ناصیہ رخسار مبارک سے ایسا نور چمکتا تھا کہ دیکھنے والے کی آنکھ کام نہ کرنی تھی لپکے ابرو سیاہ دراز باریک کشادہ تھے آنکھیں بڑی بڑی اونگی سیاہی نہایت سیاہ اور سفیدی نہایت سفید تھیں بلند اور باریک تہالب سرخ دہن مبارک نہ بڑا نہ چوڑا دانت متصل متصل چمکتے ہوئے ڈار ہی مبارک بانبوہ و شکوہ مرعج تھی رخسار مبارک پر بال متجاوز نہ تھے آکے پاشنہ نہایت صاف تر تھے بدن مبارک پر میل نہ بیٹھا تھا پسینہ میں خواہ گرمی ہو خواہ برسات کہیں بونہ آتی تھی غرض کہ ایک شکل ایسی محبوبانہ تھی کہ جو دیکھتا تھا بے اختیار سبحان اللہ و بذا ولی اللہ کہتا تھا حضرت ہمیشہ سراوگر اسفر و حضر میں بعد نصف شب بیدار ہوتے تھے اور یہ دعا پڑھتے تھے۔

الحمد لله الذی احيانا بعد ما اماتنا والیہ البعث والشور لهدیه آیت ہی پڑھتے تھے
اعوذ بالله من الشیطان الرجیم الحمد لله الذی خلق السموات والارض وجعل الظلمات والنور والذین کفرنا بوجہ بعد لون هو الذی خلقکم من طین ثم قضا واجلا و اجل
مسمی عندہ ثم انتم تموتون هو الذی فی السموات و فی الارض یعلم سرکم و وجهکم و یعلم ما تلکسون بعد از ان استنجہ کو تشریف لیجاتے پہلے بایان پیر خلا میں کہتے
بعد اوسکے و اپنا اور یہ دعا مسنونہ پڑھتے اللهم انی اعوذ بالله من الخبث و الخبائث
بعد از ان اسحاجبہ حب بیٹھے تو بایں پیر پر نور رکھتے بعد فراغت بکلوخ طاق استنجا
کرتے اوسکے بعد بانی سے استنجا کرتے اور بیت الخلا سے باہر نکلتے وقت پہلے اپنا
پیر نکالتے بعد از ان مستقبل قیامہ و نحو کو بیٹھتے اور بوقت وضو کسی سے مد طلب کرتے اور

اثناء جانب دست چپ رکبتے اور اہتدار ہاتھ دوسرے میں یہ دعا پڑھتے یسبحلہ اللہ الرحمن الرحیم
 بسم اللہ العظیم والحمد للہ علیٰ دین الاسلام الاسلام حق والکفر باطل پہلے واسنہ ہاتھ پر پانی
 ڈالتے بعد ازاں بائیں پر بعد ازاں دونوں ہاتھ جمع کر کے دھوئے اور انگلیوں میں کف دست کی
 طرف سے ظلال کرتے اور بوقت مضمتہ سواک استعمال فرماتے اور تین دفعہ دائیں طرف اور تین مرتبہ
 بائیں طرف کرتے پھر زبان پر کرتے اور اگر زیادہ کرتے تو رعایت و ترک کرتے اور پہلے دائیں طرف
 کے اوپر کے دانتوں میں پھر نیچے کے دانتوں میں بعد ازاں بائیں طرف کے اوپر کے دانتوں میں پھر
 نیچے کے دانتوں میں اور ہر وضو میں الترام سواک رکبتے تھے بعد فراغ سواک کو اکثر خادم کے
 سپرد کرتے اور وہ اسکو اپنی گہڑی کے پیچ میں رکھ لیتا اور آپ مضمتہ دھو ڈالتے تھے اور رعایت
 تلکث رکبتے تھے بوقت مضمتہ یہ دعا پڑھتے تھے اللھم اعنی علی ذکرک وعلی تلاوة القرآن
 وعلی صلوة حبیبک علیہ الصلوٰۃ والسلام اور تین دفعہ استسقاء یہی تازہ پانی سے جدا
 جدا کرتے اور بوقت استسقاء یہ دعا پڑھتے اللھم ارحمنی راحۃ الجنۃ ولا ترض عنی
 غیر غضبان اور بوقت استسقاء یہ دعا پڑھتے اللھم انی اعوذ بک من النار وسوء الدار
 بحرمت النبی المختار والہ الا برار علیہ وعلیہم الصلوٰۃ بعد منہ مبارک پر کمال انگلی
 و سہولیت سے بالائے پیشانی سے پانی ڈالتے اور دایبنا ہاتھ دایبنا رخسار مبارک اور بایان
 ہاتھ بائیں رخسار پر گزارتے اور دایبنا کو بائیں پر تقدم کرتے تاکہ ابتدا اپنے سے ہو اور
 منہ دھوئے وقت دستار مبارک پیچ پر ہٹا دیتے تھے کہ رب سہلجائے اور وہ منہ دھو یا جاوے
 اور منہ مبارک پر اس انداز سے پانی ڈالتے اور احتیاط کرتے کہ کپڑوں پر قطرہ نہ پڑے اور منہ
 دھوئے وقت یہ دعا پڑھتے نوبت ان التوضاء لرفع الحدث والاستنجاء بالصلوٰۃ اللہ تعالیٰ
 اللھم بیض وجہی بنورک یوم تبض وجوہ اولیائک ولا تسود وجہی یوم تسود وجوہ
 اعدائک اشھد ان لا الہ الا اللہ وحدہ لا شریک لہ واشھد ان محمد عبداً و
 رسولہ علیہ الصلوٰۃ والسلام بعد ازاں دایبنا ہاتھ کو میون تک تین مرتبہ دھوئے

اور ہر مرتبہ اوپر ہاتھ پیرتے تاکہ قطرہ نریجاوے اور اسطر سے بایان ہاتھ دھوئے اور اوٹھو گئی
 جانب سریانی دوائے اور اپنے ہاتھ دھوئے وقت یہ دعا پڑھتے اللھم انتی کتابی ہمینی وھامنی
 حسابا یسیرا و اشھد ان لا الہ الا اللہ وحدک لا شریک لہ و اشھد ان محمد عبدک و
 رسولہ اور بایں ہاتھ دھوئے وقت یہ دعا پڑھتے اللھم انی اعوذ بک ان توتینی کتابی بشمالی ومن و مرۃ ظہری و تحاسن
 حسابا یسیرا و اشھد ان لا الہ الا اللہ وحدک لا شریک لہ و اشھد ان محمد عبدک و رسولہ علیہ الصلوٰۃ
 و السلام بعد از ان دعا منی جلو من پانی لیکر بایں کف دست اور اوٹھو گئی سر و الکر اسطر زمین پر ڈالتے کہ
 چھینٹیں نہ اوڑھیں اور تمام سر کا مسح کرتے اور اطراف سر پر دونوں ہاتھوں کی ہیلیاں پیچھرتے آگے تک
 پھیر لاتے اور یہ دعا پڑھتے اللھم غشی بھتک انزل علی برکاتک و اطلانی تحت عرشک بعد از ان دعا
 پانی سر مسح گوش باطن سایہ سر اور شب گشت سر کرتے اور یہ دعا پڑھتے اللھم لتق رقی
 و رقاب ابائی من النار واعدنی من السلاسل و الاغلال اشھد ان لا الہ الا اللہ و اشھد
 ان محمد عبدک و رسولہ علیہ الصلوٰۃ و السلام بعد از ان دعا ہر تین مرتبہ بخمسون سے پڑھ
 لکے ہوئے اور ہر مرتبہ اوپر اسطر ہاتھ پیرتے کہ قریب خشک کے ہو جاوے اور اسطر سے بایان
 پیر دھوئے دابنے پیر دھوئے وقت یہ دعا پڑھتے اللھم ثبت قدمی و قدم والدی علی صراط
 المستقیم یوم ثبت اقدام المؤمنین اشھد ان لا الہ الا اللہ و اشھد ان محمد عبدک و رسولہ
 علیہ الصلوٰۃ و السلام اور بایں پیر دھوئے وقت یہ دعا پڑھتے اللھم انی اعوذ بک ان تنزل
 قدمی و قدم والدی عن صراط المستقیم یوم تنزل اقدام المنافقین و الکافرین فی النار
 بحرمت النبی المختار اشھد ان لا الہ الا اللہ و اشھد ان محمد عبدک و رسولہ علیہ الصلوٰۃ
 و السلام اور بعد فراغ وضو یہ دعا پڑھتے اللھم اجعلنی من التوابین واجعلنی من المطہرین
 واجعلنی من عبادک الصالحین واجعلنی من ورثۃ الجنة النعیم واجعلنی من الذین
 لا خوف علیہم ولا یجزون واجعلنی عبدًا شکورًا واجعلنی ان اذکرک کثیرًا و
 سبحانک بکثر و اصدیلا اعوذ با اللہ من الشیطان الرجیم بسم اللہ الرحمن الرحیم انا انزلنا

تا آخر اور یہ دعا پڑھتے اللھم اشفنی بشفائک وداوینی بداوائک وعا فی من البلاء وحمصتی
 من الاهیال وکلامراض والا وجام اور اعضا وعضو کپڑے سے نیو نیچتے بعد از ان پڑھا کہ
 اھیف و نفیس پہنتے وہ بہ تحمل و وقار تمام منوجہ نہ مانہ ہوتے اور دو رکعت خفیف گزارتے اور
 ان رکعت میں قرات بعد فاتحہ یہ آیت پڑھتے والذین اذا فعلوا فاحشۃ او ظلموا انفسھم
 ذکر اللہ فاستغفروا الذنوب یھم ومن یغفر الذنوب الا اللہ ولم یصر واعلی ما فعلوا وھم
 یعلمون اولئک جزاھم مغفرۃ من ربھم وجنات تجری من تحت الانھار خالذین فیھا
 ونعم اجر العاملین ولو انھم اذا ظلموا انفسھم جاؤک فاستغفروا للہ واستغفر اللہ لھم ولعل
 لوجھ اللہ تو ابا رحیم او من یعل سوء او یظلم نفسه ثم یستغفر اللہ عجب اللہ غفور ھم رحیم
 باقی نماز تہجد کو بطول قرات ادا کر کے غالباً دو تین سیارہ قرآن پڑھتے تھے اور گاہ گاہ حالت
 غلبہ حضور میں نصف شب سے صبح تک ایک ہی رکعت میں گزرتے اور جب خاموشی کا رتا کہ صبح
 ہوئی جانی ہے تب دوسری رکعت بہ تخفیف ادا فرما کر سلام پھیرتے پس اذان دو سکر دو رکعتیں
 بقرات طویلہ لیکن اول سے کم ادا کرتے اور علی ہذا القیاس بعد کی رکعتیں ایک دوسری سے
 کم ادا فرماتے بعد اذان تین و تیر پڑھتے اور بعد فاتحہ پہلی رکعت میں سبح اسم ربک اور دوسری میں
 قل یا ایھا الکافرون اور تیسرے میں قل ھو اللہ احد پڑھتے سیوم رکعت میں بعد قل ھم ھم
 ثنوت خفی کو ثنوت شافعی سے ضم کرتے جیسے کہ حنفیوں کی کتاب میں موجود ہے اللھم اھدنی
 فی من ھدیت وعا فی من ضاھت وتولنا فی من تولیت وبادک لنا فی من اعطیت ونا
 رہنا شر ما قضیت انک تقضی ولا یقضی علیک انہ لا یزل من والیت ولا یفر من عبادک
 تبارک ربنا وبقا لیت عما یقولوا الظلمون علواً کبیراً اور اگر وتر اول شب پڑھ لیا کرتے تو نماز
 تہجد بارہ رکعت پڑھتے اور کبھی آٹھ یا کبھی دس پڑھتے اور اکثر نماز تہجد میں سورہ
 یسین پڑھتے اور فرماتے کہ اسکی قرات میں منافع بسیار اور تاج مہینا پائے ہیں اور سورہ
 المدحید لا و سورہ الملک اور سورہ مزمل اور سورہ واقعہ اور چار قل یہی پڑھتے تھے اور

بعد نماز سورہ آل عمران اسجگہ سے پڑھتے انا فی خلق السموات والارض ولا اختلان الليل الظلمة
 الى انحر السورة اور سر وفعہ استغفر اللہ پڑھتے اور کہیں کہیں آیہ کریمہ رب انی ظلمت نفسی فاغفر لی
 فغفر لہ ستر مرتبہ پڑھتے بعدہ صبح تک مراقبہ کرتے یا کلمہ طیبہ پڑھتے یا قبل از صبح موافق سنت سنہ
 علی مصدرہ الصلوة والسلام سوجاتے تا تجد بین النومین واقع ہوا اور قبل صبح بیدار ہوتے اور سر
 جدیدہ نماز سنت گہر پڑھتے بعد از ان بجانب قبلہ واپس آتہ و اپنے رخسار کے نیچے رکھ کر لیٹ
 جاتے پہر اوٹھ کر توجہ سجد ہوتے لیکن آخر میں یہ اضطرار ترک کر دیتا تھا بعد از ان فرض فجر عجات
 کثیر اول وقت آخر غل میں ادا کرتے اور خود امامت فرماتے اور طوال مفصل پڑھتے بعد ازاں
 فرض اسی جلسہ میں دس مرتبہ لا الہ الا اللہ وحدہ لا شریک لہ لہ الملك وله الحمد ویحییٰ یمین
 بید الخیر وهو علی کل شیء قذیر اور سات دفعہ اللھم اجز فی من النار بعد از ان یہ آیہ کریمہ تلاوت کرتے
 والھکم للہ واحد لا الہ الا هو الرحمن الرحیم وحمہ تنزیل للکتاب تا الیہ المصید ولیقلل
 وکویہ فیصن ان اللہ حین تمسون وحین تصبحون الی تخرجون پہر میں ویسا رقوم کی طرف
 رجوع ہو کر عاکبہ اسطے آتہ اوٹھاتے بعد دعا و نون آتہ منہ مبارک پڑھتے بعد از ان مع اصحاب
 حلقہ ذکر فرماتے اور غفل باطنی میں تا بلندی آفتاب بعد نیرہ مشغول رہتے حلقہ میں کہیں کہیں حافظے
 قرآن ہی سنتے اور بعد فراغ دو رکعت نماز پڑھتے اول رکعت میں بعد فاتحہ آتہ الکرسی اور سورہ بقرہ
 تا نفخ فی الصور اور دوسری رکعت میں اس آیت سے تا آخر سورہ مذکورہ سورہ والشمس پہرہ
 رکعت بہ نیت استخارہ پڑھتے کہیں اول رکعت میں قلیا ایہا الکافرون اور دوسری میں قل
 هو اللہ اور کہیں پہلے میں سبح اسم والہ الشرح و قلیا ایہا الکافرون اور دوسری میں
 قل هو اللہ احد تین مرتبہ اور معوذتین ایک ایک بار پڑھتے اور بعد شہد و درود استغفار اسطر
 پڑھتے اللھم انت ربی لا الہ الا انت خلقتنی وانا عبدک وانا علی عہدک و وعدک
 ما استطعت اعوذ بک من شر ما انت ابو لک بنعتک علی ابواب الذنوب فاغفر لی
 لانہ لا یغفر الذنوب الا انت بعدہ دعا استخارہ پڑھتے اللھم انی استخیزک بعلمک واستقلک

بقدرتک ولسنک من فضلک العظیم فانک تقدر ولا اقدر و تعلم ولا اعلم انک انت
 علام الغیوب اللهم انک تعلم ما ارید من ای عمل کان خیرا لی فی دینی و دنیا و معاشی و ما قبت امری
 او عاجل امری و اجله الیوم فقدره لی یسره لی ثم بارک لی فیه وانک تعلم ان ما ارید من العمل ای عمل کان
 شر فی دینی و دنیا و معاشی و ما قبت امری او عاجل امری و اجله الیوم فاصرفه عنی و
 اصرفنی عنه و اقدر لی الخیر حیث کان نعمه ارضی به و صلی الله تعالی علی خیر خلقه
 محمد و آلہ و صحابہ اجمعین و بوقت شام بعد تمام او امین پی و عار استخاره پڑھتے اور
 جب بعد نماز صبح سکوت فرماتے تو بعض دعوات پڑھ کر بعد اشراق پڑھتے دعوات یہ ہیں
 اصبحنا و اصبح المملک الله و الحمد لله اللهم انی اسئلك خیر ما فی هذا الیوم نورہ و بركة
 و هداہ اعوذ بک من شر ما فی هذا الیوم و شر ما اصبحنی من نعمت او باحد من
 خلقک فمنک وحدک لا شریک لک فلال الحمد و لك الشکر اور تین مرتبہ اعوذ بکلمات
 الله التامات من شر ما خلق اور تین دفعہ بسم الله الذی لا یضرع اسمہ شی فی الارض
 ولا فی السماء و هو السميع العليم اور سات دفعہ اللهم نبی قبل ان ینبی الموت اور سات دفعہ
 اللهم ارشدی و اعدنی من شر نفسی اور سات دفعہ ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدینا
 و هب لنا من لوزک رحمتہ انک انت الوهاب اور سات مرتبہ یا مقلب القلوب ثبت
 قلوبنا علی طاعتک اور سات مرتبہ اللهم وفقنا لمرضیاتک و تقبنا علی طاعتک اور سات
 دفعہ اللهم اغفر ولا متہ محمد صلی الله علیہ وسلم اور سات دفعہ رب انی ظلمت نفسی
 فاغفر لی اور تودفعہ سبحان الله و بحمدہ اور تینیس دفعہ سبحان الله اور تینیس دفعہ الله اکبر
 اور یکہ دفعہ لا اله الا الله وحدہ لا شریک له له المملک وله الحمد بید الخیر و هو
 علی کل شی قدیر اور بعض اور عیہ کو بعد نماز او امین پڑھتے اور ان چار کلمات کو ہر فرض
 کے بعد موافق اعداد مذکورہ بالا پڑھتے اور اگر شام کو پڑھتے تو بجائے الیوم اللیل
 پڑھتے اور بجائے صبح مسی پڑھتے بعد ازان خلوت میں تشریف لیجاتے اور

بمقتضائے حال کہی قرآن شریف پڑھتے اور کہی کھڑکیہ کا کرکے اور گاہ گاہ طالبان خدا کو جدا
 جدا طلب کر کے احوال پرسی فرماتے اور ہر ایک کے حال کے موافق ارشاد فرماتے اور بامقالات
 ایسا ہوتا کہ انکا احوال خفیہ اگلا پہلا سب خود تفصیل و شرح فرماتے اور مقامات اور کیفیات
 اگاہ کرتے اور کہی خاص خاص اصحاب کو طلب فرما کر اسرار خاصہ و معارف کشفیہ بیان فرماتے اور
 لوگ پوشیدہ رکھنے میں کوشش کرنے اور معارف بیان کرنے وقت محسوس ہوتا کہ گویا اتفاق
 و اعطا حال کرتے ہیں بارہا ایسا اتفاق ہوتا کہ جو وقت کوئی معرفت حضرت کی زبان سے
 سننے بجز دوسرے کے اوس معرفت سے توجہ حضرت متفق ہو جاتے۔ اکثر حضرت کے اصحاب و
 خاموشی کی صحبت ہوتی اور اصحاب پر اس قدر ہشت و بیت غالب تھی کہ مجال انبساط و مودون
 نہ تھی اور حضرت کی تمکین اس درجہ کی تھی کہ باوجود تو انرونگا و زوارات متنوعہ و متلونہ ہرگز کہی
 ان تلوین ظاہر نہیں ہوا البتہ بسبیل بندرت چشم پر آتے ہو جانے اور گاہ اٹانے بیان حق
 میں تلون رنگ رخسار و دیرہ ہو جاتا جب محو کبری ہو جاتا تو حضرت ناراضگی کی آئینہ رکعت
 ادا کرتے ہر خند کہ چار رکعت جو کہ اول پڑھتے تھے داخل ضعیفی تہین حاصل یہ کہ نماز صبح بارہ رکعت
 پڑھتے اور کہی بسبب قلت او نہیں چار رکعت پڑھتے جو کہ اول روز پڑھتے اکتفا فرماتے اور کہی
 دوسری نول پر۔ اور قرات نماز چاشت میں بعد فاتحہ سبح اسم والشمس واللیل والضحی
 و چار قل پڑھتے تھے بعد از ان کہ میں تشریف لے جاتے اور کہاں تا نول فرماتے اور کہاں تا
 خوشیون و درویشیون کو طعام تقسیم فرماتے حضرت کے گھر کا کہاں تا نہایت لذیذ ہوتا تھا جب حضرت
 لشکر سلطان کے ہمراہ میں تھے تو لشکر کا ایک دفعہ سر مبارک گزر ہوا حضرت نے سلطان کی دعوت
 کی سلطان نے جب کہاں کہاں تا نہایت خوش ہوا اور کہاں کہ ایسا لذیذ کہاں کہاں نہیں کہا یا پڑ
 باورچیون کو حکم دو کہ ہمارے باورچیون کو ایسا کہاں پکانا سکھلا دیں حضرت نے فرمایا کہ ہمارے
 باورچیون سے ایسا کہاں نہیں پک سکتا۔ راقم کہتا ہے کہ اس کہانی سے اور سلطانی کہانی
 سے کیا نسبت یہ سراسر حلال وہ سراسر مشتبہ اس میں حضرت کی نسبت و انوار ساری

اوسین سلطان کی غفلت و غلطی بہرہی، چہ نسبت خاک را با عالم پاک یہ کہ
 تجربہ کی بات ہے کہ جو حضرت مرشدی و مولائے حضرت مولینا حافظ غلام نبی صاحب احمدی
 القس کے کہانے میں لذت ہوئی خواہ وہ کیا ہی خشک ہو دوسری جگہ کی کہانی میں خواہ
 وہ کیا ہی مرغین ہو مزا نہو تا وہی سُرّت نسبت و نور سبک اور من او نگلیون سے نوا کہ لیتے
 اور گے گا ہے ہاتھ ملحق کو لیجا کر نہ کو لیجاتے اور مزا لیتے گریا کہ کیانی کی رغبت نہیں ہے
 محض ہنس نیت سے کہ کہانا سنت ہی متا دل فرماتے اور کہاتے وقت سنت طریق سے
 جلسہ فرماتے اور بعض اوقات کہانی سے قبل بسم اللہ لا یضر ہم اسمہ شیئی فی الارض ولا
 فی السماء وهو السميع العليم فالله خیر حافظا وهو الرحم الراحمین اور سورہ لائف
 یُرجیہ اور بعد فراغ از طعام یہ پڑھتے الحمد لله الذی اطعمنی ہذا الطعام اللطیف اطمین بغیر
 حل ولا قوۃ اور اگر طعام شیرین ہوتا تو ہذا الطعام اللطیف الحلو فرماتے اور کبھی کبھی
 دعا بھی پڑھتے الحمد لله الذی اطعمنا واسقانا واشبعنا وانا وجعلنا من المسلمین اللهم
 اغفر لک کلہ ولما ذلہ ومن کانہ لہ شیان فیہ وصلی اللہ تعالیٰ خیر لخطقہ محمد وآلہ وصحابہ
 وسلم و اگر صاحب طعام حاضر ہوتا تو فرماتے جزاکم اللہ خیرا اور اگر صاحب طعام غائب ہوتا
 ترجیہا ہمد اللہ خیرا اور کبھی یہ دعا پڑھتے اللهم ارزقنی ما یحب وترضی جعلہا عونا علی
 ما یحب بعد طعام تہوڑی دیر یک حکم سنت قلیوڈ فرماتے اور جیسے ہی سایہ پہرہ اور موزن اوان کہتا
 بجزو استماع اللہ اکبر بے اختیار بقوت و جلالت تمام بستر سے زمین پر اتر آتے اور اس میں ناغہ
 نہوتا اور بوقت سننے اذان کے اعادہ کرنے کے وقت جلیتین لاول پڑھتے اور بعد اذان دعا
 اذان پڑھ کر فی الفور ہی اوٹھ کھڑے ہوتے اور وضو کر کے نفیس پوشاک پہن کر مسجد میں تشریف
 لجاتے اول دور کعت تحیۃ المسجد پڑھتے بعد اذان چار رکعت سنت زوال بطول ثرات ادا
 دیتے اور فرماتے کہ رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے زمان طغویہ سے تا زمان رحلت سنت
 وال ترک نہیں کیں اور اوس میں طوال مفصل پڑھتے اور کبھی بقیقتضائے گنجائش اقصاء

قرات پر ہی اکتفا فرماتے بعد از ان چار رکعت سنت موکدہ ظہر کے پڑھتے اور زان بعد تکبیر اقامت
 کہتے اور خود امام ہوئے اور فرض ظہر پڑھتے اور قرات طویل پڑھتے اور بعد فراغ فرض یہ دعا
 اللهم انت السلام ومنك السلام تباركت يا ذا الجلال والاكرام پڑھ کر کبرے ہو جاتے
 بعد از ان دو رکعت سنت موکدہ پڑھتے اور پھر چار رکعت سنت زائدہ پڑھتے بعد از ان دعائے
 کہ بعد ظہر ماثورہ بین پڑھتے اس کے بعد قوم کی جانب ہو بیٹھتے اور اصحاب جلتہ کہتے اور حافظ
 قرآن پڑھتا اور حضرت یارو کی طرف مراقب و متوجہ ہو بیٹھ جاتے بعد فراغ از حلقہ دو ایک
 سبق دینی درس فرماتے اور جب وقت عصر ہو جاتا تو عقیدہ و ضوکیو اسے اڑھتے اور بعد
 گزرنے دو شلون اور سائہ اصلی کے اول وقت عصر مسجد میں آتے اور آتے ہی دو رکعت تحیت
 اور چار رکعت سنت عصر ادا کرتے بعد از ان خود امام ہوتے اور جماعت فرض عصر پڑھتا
 کثیر ادا کرتے بعد از ان ادعیہ ماثورہ وقت عصر کو پڑھ کر قوم کی طرف پھر بیٹھتے اور اصحاب
 حلقہ کرتے اور حافظ قرآن پڑھتا اور حضرت اور اصحاب مراقب بیٹھتے اور کیسی احوال پر سی کا
 شغل کرتے اور متوجہ احوال طالبان ہو کر ان کے ترقی کی واسطے بہت فرماتے اور کیسی کچھ اور
 عمل صالح کرتے بعد از ان اول وقت نماز مغرب پڑھتے اور بعد اسے فرض دس مرتبہ لا الہ
 الا اللہ وحده لا شریک لہ لا الہ الا اللہ وحده لا شریک لہ الحمد یحییٰ و یمیت بیدۃ الخیر و هو علی کل
 شئی قدید پڑھتے اور سات دفعہ اللهم اجرنی من النار پڑھتے اور بعد از ان چار رکعت
 نماز و امین پڑھتے اور اکثر اوقات او سمین سورہ واقعہ و سورہ اخلاص مکرر و غیر مکررات
 پڑھتے اور نماز عشاء کو بعد از زوال بیاض افق کو نزدیک امام اعظم شفق اسی سے مراد است
 دو وقت شفق علیہ مسجد میں تشریف لاتے اول دو رکعت تحیت مسجد پڑھتے بعد از ان چار
 رکعت سنت یا دو رکعت گزارتے اور پہلی رکعت میں الحمد مسجد اور دوسری میں عنون الملائک
 اور تیسری میں قلینا اور چوتھی میں قل هو اللہ احد اور کہیں چار و نہین چار و ن قل پڑھتے اور
 فرضون میں الحمد مسجد اور دوسرا الملائک ہمیشہ پڑھتے اور بغیر اسکے کہ ادعیہ میں اللہ

انت السَّلام الخ پڑھ کر اوشہ کھڑے ہوتے اور دو رکعت سنت سوکدہ پڑھتے بعد از ان چار رکعت اور تہ پڑھتے بعد از ان وتر پڑھتے بعد از ان سورہ السجدہ پڑھتے اور کہی بعد فرض چار رکعت میں سورہ السجدہ و تبارک و قلیا و قل ہوا اللہ پڑھتے اور کہی چار قل ہی پڑھتے اور دو تہ من اکثر سبع اسو و قلیا ایہا الکافرون اور قل ہوا اللہ پڑھتے اور دو عاقوت خفی و شافی کہ خفیون نے جمع کہا ہے جمع کرنے بعد از ان دو رکعت بیشکر پڑھتے اولی رکعت میں اخاذ لزلت الارض اور دوسری میں قلیا پڑھتے اور آخر میں ان دو رکعت کو ترک کر دیا تھا اور فرماتے تھے کہ اس میں اختلاف ہے۔ بروقت نماز حضرت سرور ابہا حضرت کا زین کا طور کان کی لوت تک لیجائے اور ہاتھوں کی انگلیوں کو بغیر اس کے کہ کھلی یا جڑی رکھیں بلکہ متوجہ قبلہ رکھتے اور اللہ اکبر کہتے ہوئے ہاتھوں کو نیچے لائے اور زیر ناف دایہا ماتہ بائیں ہاتھ پر اسٹوٹ رکھتے کہ دایہ ہاتھ کے حضور اور ایہا سے حلقہ ہو جاتا اور تین انگلیاں کلائی پر لمبی لمبی رکھیں جائیں اور دونوں پیروں کے درمیان چار انگشت کا فاصلہ ہوتا اور دونوں پیروں پر برابر زور رکھتے اور ایک پر زور دیکر دوسری کو آرام دیتے اور قیام میں سجدہ کی جگہ نگاہ رکھتے اور نہایت تجوید و تعظیم سے واسرار قرآنی سے قرات پڑھتے بعد از ان تکبیر کہتے ہوئے رکوع میں جاتے اور قد مونہ پر نظر رکھتے اور سر شیت کے ساتھ برابر کھڑے اور زانو اوٹکیاں کھول کر بقوت بکڑتے اور زانو کو ٹیڑھا نہ کرنے دیتے بعد از ان قوم جہاد شہیم کرتے اور در حال انفراد مع اللہ من حمد و ثناء لک الحمد پڑھتے اور دونوں سجدوں کے درمیان بقدر شہیم جلسہ کرتے اور سجدہ میں ناک کے زمرہ پر نگاہ رکھتے اور پیٹ کو زانو سے اور زانو کو بازو سے جدار رکھتے اور بوقت سجدہ تمام اعضا پر برابر زور دیتے اور شہد میں دونوں پیروں کی انگلیوں کو قبلہ کی جانب متوجہ رکھتے اور کنار پر نظر رکھتے اور حضرت کے تمام اصحاب نماز میں حضرت کی تقلید کرتے۔ یہ ہے آدمی حضرت کو نماز پڑھتے ہوئے دیکھ کر فریفتہ ہو گئے بعد نماز عشاء اور قبل سونے کے

حضرت سورہ فاتحہ وایۃ الکرسی وامن الرسول تاخبر وان رہگو الذی خلق السموات
والارض نامن المحسنین قل ادعوا للہ وادعوا للرحمن الخ اور چار قل پڑھتے اور جب وقت
لیٹتے پہلوئے راست پڑکیہ کرتے اور اپنے ماتہ کو دہنے خسار مبارک کے نیچے رکھتے اور
یہ دعا پڑھتے اللہم یا سمع ربی وصفت ویک ارفعہ ان امسکت نفسی مارحمها ون ارسلنا
فاحفظها بما تحفظہ عیادک الصالحین اللہم انی ارسلت الیک وجہت ورجعت الیک
وفوضت امری الیک والجات ظہری الیک رفیت وھبۃ الیک لاملجاً ولا ملجأ
الا الیک اللہم انی امنت بکتابک الذی انزلت وبرسولک الذی ارسلت اللہم
انی احمداً بکل لسان واستعبدک من البلیا ولا حول ولا قوۃ الا باللہ العلی العظیم
اعوذ بکلمات اللہ التامات کلھا من شرماخلق میں مرتبہ اس کلمہ کا تکرار کرتے پندرہ تیس
مرتبہ سبحان اللہ ورتبتیس مرتبہ الحمد للہ اور چونتیس مرتبہ اللہ اکبر لا الہ الا اللہ
وحد لا شریک لہ لہ الملک ولہ الحمد بید الخیر ویمیت وهو حی لا یموت
ابدأ ابداً والجلال والا کرام وهو علی کل شی قدیر اور سو دفعہ اور سبحان اللہ وحمد
پڑھتے اور سو دفعہ بعد نماز تہجد بھی پڑھتے اور سو دفعہ ہر روز مواظبت رکھتے پھر خواب
کرتے نماز جمعہ کو جسطح کہ علماء رخنہ نے فرمایا ہے اوس طرح ادا کرتے اور بعد فرض جمعہ
سات دفعہ سورہ فاستح اور سات دفعہ سورہ اخلاص اور سات دفعہ غوثین مع بسم اللہ پڑھتے
اور صلوٰۃ ظہر کو قبل جمعہ نہ ادا کرتے بلکہ اوسکو کروہ جانتے لیکن بعد اواسے جمعہ پڑھتے
اور فرماتے کہ شرائط جمعہ بقول بعضے اس وقت پائے نہیں جاٹین اور اس طرح نیت کرتے
نیت ان صلی اللہ تبارک وتعالی اربع رکعت آخر فرض ظہر اور کھتہ وقتہ ولم اداء اور روز
نماز ظہر کو بجا عت نہ پڑھتے اگر کبھی کچھ بیماری وغیرہ ہوتی اور نماز جمعہ کو نہ پہنچتے تو مفرد ادا
کرتے اور اس طرح سفر میں بھی طریقہ جاری رکھتے باوجود اسکے کہ نماز بجا عت ادا کر نیکی نہا
ارہیں تھے اور فرماتے تھے کہ ہم تابع مجتہدین او نہون نے جو کچھ فرمایا ہے کیا جاسے اور سبکو

منع کیا ہے نہ کرنا چاہئے اور آخر عشرہ رمضان میں مسجد میں مستکف بیٹھتے اور عشرہ ذالحجہ
 میں بھی عزت کرتے اور اذان عشرات میں طاعات واذکار و صیام کے بہت عرصے
 ہوتے اور درود پڑھتے اور شبہائے جمعہ کو مع اصحاب حلقہ کر کے ہزار بار درود شریف
 پڑھتے عید الفصحی کو راہ میں تکبیریں بلند کئے جاتے اور عشرہ ذالحجہ کو حاجیوں کی شہادت کر کے
 سر اور ناخن نہ ترشواتے لیکن یہ جو متعارف ہے کہ عرفہ کے روز لوگ صحرا میں سر پہنہ دو
 رکعت نماز واسطے شہادت اہل حج کے ادا کرتے ہیں نہ کرتے لیکن بعض اعمیہ انورہ پڑھا
 کرتے اور عشرہ ذالحجہ میں ہر روز نماز عشاء اور نماز فجر کی دوسری رکعت میں سورہ و الفجر پڑھتے
 کسوف و خسوف پڑھتے اور نماز تراویح کو بیس رکعت ادا کرتے اور سفر و حضر میں محبت
 تمام ادا کرتے اور تین قرآن شریف سے کم ایام صیام میں ختم نہ کرتے اور ہر چار رکعت تراویح
 کے بعد تین دفعہ سبحان ذی الملك والملكوت سبحان ذالفرات والعظیم الہیت والقدت
 والکبریاء والجبروت سبحان الملك الحق الذی لا یموت لا ینام لا یسبح قدوس ربنا
 و رب الملائکۃ والروح اللہ لاجونی من الناد بالجمہر بالجمہر اور دیگر ایام میں
 چونکہ حافظ قرآن تھے بعد ظہر ہمیشہ تلاوت فرماتے تھے اور خلفات میں استماع قرآن ہمیشہ
 جاری تھا اور نماز وغیر میں اسطرح قرأت پڑھتے تھے کہ گویا ادا معنی ضمن الفاظ میں قرآن
 جاتے ہیں اور سامعین کو بدیہی طور سے معلوم ہوتا تھا کہ اسرار قرآنی اوس مقرر کیے تھے اور
 وارد ہر وہ ہے جن بہت سے آدمی جو کہ فریدی بھی نہ ہوتے تھے کہتے کہ حضرت قرآن میں پہونچ
 پڑھتے ہیں گویا الفاظ اونکے دل سے نکلتے ہیں اور ہرگز آواز بنا کر نہ پڑھتے تھے اور نماز عشاء
 میں اکثر سامعین کو غنودگی ہو جاتی تھی لیکن حضرت کو کبھی کچھ نہ ہوتی تھی اور اسطرح کہڑے
 کہڑے قرآن سننے ملا بدرالدین سرہندی رحمۃ اللہ علیہ کہتے ہیں کہ ایک روز میں نے حضرت سے
 عرض کی کہ کیا باعث ہے کہ آپ کو کبھی غنودگی نہیں ہوتی فرمایا کہ شناسنا و ہر دریا کے
 اسرار قرآنی فرست نہیں دیتی کہ ملک بھی جب کاؤن سفر میں منزل پہونچے ملک تلاوت

قرآن فرماتے اور حقیقت آیہ سجدہ آتی فی الفور سوار ہے اور ترک زمین پر سجدہ کرتے اور حالت انفراد
 میں تسبیحات رکوع و سجود پانچ رسات بلکہ نو دیکارہ پڑھتے اور کہیں تین ہی مرتبہ پراقتضای فرماتے حسب
 موقع اور حالت انامت میں چار دفعہ کہتے چند مدت بحالت انامت پانچ مرتبہ تسبیح رکوع و سجود میں
 کہتے کہ حضرت حق جل و علی سے ممنوم ہو گئی اور چار دفعہ کہنا شروع کیا تاکہ مستندی تین مرتبہ بغیر
 کہیں اور جسطرح اس بات کی احتیاط کرتے کہ سنت میں نقصان نہ ہو اور سید طح اس میں بھی احتیاط کرتے
 کہ زیادتی بھی نہ ہو اور سوائے نماز تراویح و کسوف و خسوف اور کسی نفل کی جماعت نہ کرتے اور اذکار
 مکروہ جانتے اور ہر کام نماز استخارہ سے شروع کرتے اور کہیں دعا استخارہ ہی پراقتضای فرماتے اور
 تشہد میں انگشت سبابہ سے اشارت نہ کرتے کہ مذہب حنفی میں حرام و مکروہ ہے ہر چند کہ بہت سے
 علماء اسکی سنت کے بھی قائل ہیں مگر بحکم اذا اذکلا من السنت والکراہتہ فتشک
 اولی مع ذلک کہیں کہیں مقتضائے حدیث نوافل میں اشارت بھی کرتے تھے تاکہ یہ عمل متروک
 مطلق نہ ہو اور فاسخ ارواح پر مہات کیواسطے بعد نماز جو کہ مرسوم مشایخ زمانہ ہی نہ پڑھتے تھے
 اور مریض کی عیادت کو جاتے اور ادعیہ مانورہ مریض پر پڑھتے اور دم مرض کیواسطے
 توجہ باطنی فرماتے اور قبر و نکی زیارت کو جاتے اور بدعا و استغفار مدد فرماتے اور اموات سے
 استغاثہ جائز رکھتے بلکہ خود بھی کرتے اور باطن سے توجہ رف غلاب و ترغید رجات کرتے
 میں قبول فرماتے اور دعوت عام میں تشریف نہ لیجاتے۔ اور مجلس سرود و مولود خوانی
 نہ ہوتے (مولود عبارت از قصائد نعت و اشعار غیر نعت خواندن مکتوب و سونہتر ملذذ)
 پیر کو ترک اولی جانتے خواص بشر کو خواص فرشتوں پر فضل دیتے اہد نبوت کو ولایت سے
 افضل جانتے اگرچہ ولایت اوستی بھی گئی کیون نہ ہو اور غلبہ صحو کو غلبہ مکرب ترجیح دیتے اور صحو خالص
 نصیب عجم کا الانعام کہتے اور اولیاء محشر کو جو کہ خلافت کی بابت میں مشغول ہیں اولیاء
 غلت سے دیکھ کر جنگ و پیادہ نہیں بیٹھے ہیں بہتر جانتے اور تمام اصحاب کو تمام اولیاء امت
 سے خواہ وہ قلوب ہوں یا غوث افضل جانتے اور شاجرات صحابہ کو اجتہاد پر محمول فرماتے

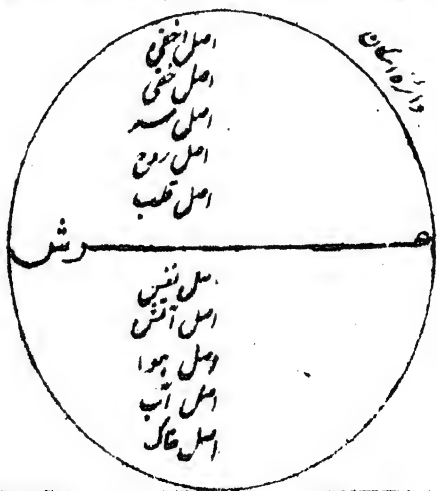
اور ہر نفسانی سے مبرا سمجھتے۔ طرق مشائخ میں طریقہ نقشبندیہ کو افضل سمجھتے اور فرماتے کہ یہ
 طریقہ طریقہ اصحاب اور جو کہ اس طریقہ میں بدعات مثل ہر استغفاری میں پائندہ و پابند شیخ محمد الدین ابن عربی
 کو یہ نیکی یاد فرماتے بلکہ اظہار محبت فرماتے معہذا یہی ارشاد کرے کہ ہر چند ہم کچھ شیخ محمد محبت ہر کہ بعض علوم
 کشفی میں کوئی پسند نہیں کرتا اور حق تو کہ خلاف سمجھتا ہوں کہ خطا کشتی کو درگ خطا اجتہادی بعد از مواخذہ
 باتے بعض کتب مثل مصیادوی و تجاری و مشکوٰۃ و ہدایہ و شرح مواقف و مبیضات حاشیہ عفوئی و
 عوارف کا درس بھی فرماتے تحصیل علوم کو سلوک صوفیہ پر مقدم کرنے اور فرماتے کہ صوفی جاہل
 سحر و شیطاں ہے اور اگر کیسی سفر جائیگا اتفاق ہوتا تو دشنہ و بختیہ کو شروع کرتے اور باقی ایام
 کو بھی سفر کے واسطے مبارک جانتے کہ یا م ایام اللہ و العباد عباد اللہ اور جب سفر پر متوجہ ہوتے
 تو دو رکعت نماز استسماہ پڑھتے اول رکعت میں قل یا ایہا الکافرون اور دوسری میں قل هو اللہ
 احد اور دو علامت شمارہ بھی پڑھتے اور برآمد ہوتے وقت سورۃ فاتحہ و آیۃ الکرسی اور چاروں
 قل پڑھتے اور بوقت سوار ہونے تکبیر کہتے اور یہ آیت کریمہ پڑھتے سبحان الذی سخی لما بذار
 ما کمالہ مفرین دانا الی ربنا منقلبون اور جب شہر یا قریہ میں داخل ہوتے تو یہ پڑھتے
 اللہم اسئلک خیرا بذالمقام و خیر من بہ اور جب منزل پر نزول فرماتے تو یہ دعا پڑھتے
 رب انزلنی منزلا مبارکا و انت خیر المنزلین اور رات بار عبور راہ میں اور پڑھتے اور تین مرتبہ
 یہ دعا پڑھتے اعوذ بکلمات اللہ التامات من شر ما خلق اور دو رکعت نماز بھی پڑھتے اور
 سفر میں ہمراہیوں کو تلاوت سورۃ قریش کی ترغیب دیتے اور اسطرح جس منزل میں پہنچتے
 واسطے خیریت منزل کے دعا و استسماہ پڑھتے اور بوقت تہذیب چلنے کے یہ دعا پڑھتے اللہم
 اجعلہا یا حاد و لا تجعلہا رجا فی اسئلک خیرا و خیر ما ارسلت بہ اعوذ بک من شرھا
 و شر ما ارسلت اور بوقت اوافر غر و ظہور راحۃ یہ تسبیح پڑھتے سبحان من یسمی الرعد جملہ
 و الملائکۃ من خیفہ و یرسل الصواعق و اگر کسی کو بلا میں مبتلا دیکھتے تو یہ پڑھتے الحمد للہ
 الذی عافانی مما ابتلا بہ و فضلتی علی کثیر من خلقھا تفصیلا و جعلنی من المسلمین بعد

اگر کافریات پرست کو دیکھتے تو یہی یہی دعا پڑھتے اور کافر کی کہی تقسیم فرمیتے حتیٰ کہ ایک مرتبہ
 کی نقل ہے کہ حضرت سلطان کے ہمراہ تھے ایک مرتبہ لشکر سلطانی گنگا برہمنہ زن ہوا حضرت نے
 جمیع توابعین سے منع کر دیا کہ اس دریا کا کوئی پانی نہ پیے کہ ہندو کا معبود ہے وہاں سے دو
 ایک کنواں تہا وہاں سے پانی منگا یا اور ایک مرتبہ کا ذکر ہے کہ حضرت کسی جگہ تشریف لگے
 وہاں کنواں پانی عمدہ کا نہ تھا کسی مخلص نے دریائے مہنا کا پانی کہ وہاں سے تین چار
 کوس پر تھا حضرت کے استعمال کی واسطے منگا یا جب آپ کو معلوم ہوا فرمایا کہ اس پانی کے پیو میں اسکی
 تقسیم پائی جاتی ہے اس سے فقط استجا کرین۔ اور جب آمینہ دیکھتے یہ پڑھتے۔ اللہم کیا
 احسن خلقی فحسن خلقی وحوو وجہی علی الذاد اور اگر اتفاقاً بازار میں گذر ہوتا تو کلمہ تجہید پڑھتے
 لا الہ الا اللہ وحدہ لا شریک لہ لہ الملک ولہ الحمد یحییٰ ویمیت وھو حی لا یموت
 وھو علی کل شئی قدیر ابدًا ابدًا والجلال والاکرام اور صوبت مسجد میں آتے
 اگر وقت کر دہ نہ ہوتا تو دو رکعت ستیمہ الہی پڑھتے اور اوسین کہی فرق نہ آتا اور بوقت داخل ہونے
 نیت اعتکاف فرماتے اور اس طرح نیت کرتے ان اعتکف ما دمت فی ہذا المسجد اور جب
 دولت خانہ سے باہر تشریف لاتے تو یہ پڑھتے توکلت علی اللہ واعتصمت باللہ لا حول
 ولا قوۃ الا باللہ العلیٰ العظیم اور جب ہلال دیکھتے تو پڑھتے اللہم اھلہ علیہا بالامن
 والامان والسلامۃ والسلام ربی و ربک اللہ اور ہاتھوں کی انگلیوں سے نقش لفظ
 اللہ نہایت اور اگر مریض کی عیادت کو جائے تو عفاک اللہ کہئے اور جب نیا لباس پہنتے تو
 پڑھتے الحمد للہ الذی کسانى ہذا الثوب بعینہ وحولہ منی ولا قوۃ الا باللہ اور لباس کا نام بھی تعین کرتے
 اگر عام پہنتے تو ہذا العمامۃ اور میٹھیں ہوتا تو ہذا النقیص فرماتے اور اگر کوئی اور پوشاک ہوتی تو فرماتے
 اللیس جدیداً و عش حمیداً و مت شہیداً مغرض کہ ہر ایک مریض حضرت کمال رعایت سنت
 و مستحب رکھتے تھے اور اس امر کی خاموشی کو یہی نہایت تاکید ہوتی تھی۔ **نقل ہے کہ**
 ایک روز حضرت نے خادم سے فرمایا کہ فلا فی جگہ نقل رکھی مین اوں مین سے تھوڑی

لے آؤ خادم نے چہ دانہ لاکر سامنے رکھے آپ نے ترش ہو کر فرمایا کہ ہمارے صوفی کو ابھی استغفر بھی
 معلوم نہیں کہ اللہ و تدو و یحیٰی الودیع پہ فرمایا کہ رعایت و ترسعات سے ہر سب کو لوگ کیا جیتے
 ہیں سب دوست و دشمن اللہ تعالیٰ ہے اگر دنیا و آخرت کو ایک ایک سب کے عمل میں دین تو بھی
 کچھ نہیں فرمایا کہ میں اس قدر رعایت سب کے تاہون کہ منہ دھوئے وقت خیال رہتا ہے کہ پہلے
 بانی و اس کے رخسار پر پڑے کہ تباہی میں یعنی واسطے شریعت کرنا سب کے سے **نقل ہے** کہ ایک
 مرتبہ حضرت نے ایام سخت میں روزہ رکھنے شروع کئے اور باعثِ مخافت بدن کے دشوار ہوئی کسی نے
 عرض کی حضرت یہ کیا دن روزہ رکھنے کے ہیں فرمایا کہ ایک مرتبہ انہیں ایام میں ماہ رمضان
 گزرا ہے اور میں اکثر دن کو استیجار کا اتفاق ہوا تھا اور سبکی قضا احتیاطی ہے اور اسی تقریب
 میں اپنی والدہ کا ذکر کیا کہ جہانک ممکن ہوتا روز و نہیں دلوں کو استیجا کرتے اور اگر ضرورت اتفاق ہو جائے
 تو اس کی قضا رکھتے سبحان اللہ نعم السلف و نعم الخلف اور جس طرح حضرت رعایت سب کے کرتے تھے
 اس طرح رعایت ادب ہی تھی **نقل ہے** کہ ایک مرتبہ حضرت بنگ پر بیٹھ کر وقتاً اٹھ کر ہوئے
 اور فرمایا کہ بھونے کے نیچے کاغذ ہو نکال لو گویا اس قدر گوارا نکلیا کہ اس نے خادم کاغذ نکالے آپ بیٹھی
 رہیں اور ایک مرتبہ کا ذکر ہے کہ ایک حافظِ قرآن پر بیٹھا ہوا قرآن پڑھتا تھا حضرت نے جو خیال کیا تو
 اپنی نیچے قرآن زیادہ پایا گیا کہ صدر نشین کے ہوتا ہے فی الغرورہ قرآن زیادہ اپنی نیچے سے نکال دیا
 اور اس حافظ کے ہم قرآن ہو گئے۔ خواجہ محمد شمس کشمی نے لکھا ہے کہ ایک مرتبہ حضرت پیشاب
 کرتے تشریف لیگے جب وہاں بیٹھے تو دیکھا کہ ناخن پر سیاہی کا لگتا لگا ہے دل میں خیال
 گزرا کہ یہ نکتہ اسباب کتابتِ حروفِ قرآنی سے ہر دم اس کے اس کے بیٹھا خلاف ادب ہے یہ سوچ کر فی الفور
 باہر نکل آئے اور ماتہ دھو کر پہر استیجا کو تشریف لیگے۔

مقام چوتھا حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے سلوک کے بیان میں
 سلوک مجددی طے لطائف عشرہ و سہ گانہ ولایت و کمالات ثلثہ و حقائق سبب سے مراد ہے

واضح ہو کہ حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے نزدیک انسان ایک مجموعہ اجزاء عشرہ مہینہ اربعہ عناصر
 و نفس ناطقہ و قلب و روح و سر و خفی و اخفی ہے اور انہیں کو لطائف عشرہ ہی کہتے ہیں منجملہ ازان
 اربعہ عناصر و نفس ناطقہ عالم خلق سے ہیں اور لطائف خمسینے قلب و روح و سر و خفی و اخفی
 عالم امر سے جملہ تو اسے انسانی انہیں اجزاء سے مرکب ہیں اور یہ اجزاء آپس میں ایک دوسرے کی
 ضد ہیں بطرح کہ اربعہ عناصر ایک دوسرے کی ضد ہیں اسبطحہ بیچگانہ عالم امر میں یہی علیحدہ
 علیحدہ خاصیت ہی نفس ناطقہ خود خوان خودی ہے یہ کسی کا تابع ہی نہیں ہونا چاہتا بلکہ یہ ہی
 جاتا ہے کہ سب اس کی فرمانبرداری ہوں اللہ تعالیٰ نے اپنی قدرت کاملہ سے ان ضدوں کو ایک
 جگہ جمع کر کے ایک مزاج خاص اور ہیئت وحدانی عطا فرمائی اور اس کو ایک صورت خاص بخشی
 کہ اجزاء متفرقہ و متضادہ کی حفاظت کہے اور اس مجموعہ کا نام انسان رکھا اور باعتبار جماعت
 حصول ہیئت وحدانی بتشریف خلافت مشرف فرمایا یہ دولت علمی سوار حضرت انسان کے اور
 کیلئے نصیب نہیں ہوئی اصول ان لطائف عشرہ کے عالم کسیرین ہیں منجملہ لطائف عشرہ اصول
 قلب و روح و سر و خفی و اخفی فوق العرش جس کو لامکانی بھی کہتے ہیں و اصول عناصر اربعہ
 و نفس تحت العرش ملامل ہر لطیفہ عالم خلق کی مصلی لطیفہ از لطائف عالم امر ہے چنانچہ اصل نفس
 اصل قلب و اصل با و اصل روح و اصل آب و اصل سر و اصل نار و اصل خفی و اصل خاک اصل
 اخفی ہے اور یہ جملہ خلق و امر داخل دائرہ امکان ہے جبکہ حق تعالیٰ نے اپنی حکمت بالغہ سے بعد
 تشوہ اس سے کل جسمانی میں خمسہ عالم امر کو اپنے
 اپنے محل و موقع سے جگہ عطا فرمائے تو سبب
 علائن و حوائق حظوظ نفسانی انہوں نے اپنی
 اصل کو بالکل فراموش کر دیا توجہ پیر کامل
 مکمل اپنے اصول سے آگاہ و خبردار ہونے
 میں اور میلان پیدا ہوتا ہے اور اس کی جانب

طیران کر کے اوسین داخل ہو کر استہلاک و اضمحلال پیدا کرتے ہیں ابتداء سے سلوک خفیفہ قلب سے شروع ہوتا ہے اور اوسکے تین طریقہ مقرر فرمائے ہیں **طریق اول فکر اکفیات** اوسکا طریقہ یہ ہے کہ دل کو جمیع خطرات و حدیث نفس سے خالی کر کے صورت پیر کی باوب تمام حاضر کرے اور زبان کو تالو سے لگائے اور جمیع محبت متوجہ قلب صنوبری کہ زیر پستان چپ بغا صمدہ دو انگشت واقع ہے ہو اور اسم مبارک اللہ اللہ بلا لحاظ کسی صفت کے زبان دل سے کہے بغیر اسکے کہ صورت دل کا تصور کیا جائے یا سانس بند کیا جائے بلکہ سانس بجائے خود آئی جائے اور ذکر بجائے خود کری اور جب پچیس مرتبہ کہلے تو زبان سے کہے کہ اٹھی مقصود میرا تو ہے اور رضائیری اپنی محبت و معرفت مجھ پر عطا کر یہ لطیفہ زرد رنگ زیر قدم حضرت آدم علیہ السلام ہے جس کی سیکیو اس لطیفہ کے ذریعہ سے وصول ہوتا ہے اوسکو آدمی الشرب کہتے ہیں بعد از ان بطریق مذکورہ بالا لطیفہ روح سے کہ اوسکا محل زیر پستان رہتا ہے ذکر ہے یہ لطیفہ برنگ سرخ زیر قدم حضرت ابراہیم علیہ السلام ہے جس کی سیکیو اس لطیفہ کے ذریعہ سے وصول ہوتا ہے اوسکو ابراہیمی الشرب کہتے ہیں بعد از ان سر سے اسکا رنگ سفید زیر قدم حضرت عیسیٰ علیہ السلام ہے جس کی سیکیو اس لطیفہ کے ذریعہ سے وصول ہوتا ہے اوسکو عیسوی الشرب کہتے ہیں زان بعد خفی سے اسکا رنگ سیاہ زیر قدم حضرت موسیٰ علیہ السلام ہے جس کی سیکیو اس لطیفہ کے ذریعہ سے وصول ہوتا ہے اوسکو موسوی الشرب کہتے ہیں اسکے بعد اخفی سے اسکا رنگ سبز زیر قدم حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہے جس کی سیکیو اس کے ذریعہ سے ہوتا ہے اوسکو محمدی الشرب کہتے ہیں اوسکے بعد لطیفہ نفس سے کہ اوسکا محل پیشانی سے فکر کرتے ہیں اور اوسکے بعد لطیفہ قالب کر کہ اوسکی جگہ تمام بدن ہی جگہ ہے کہ ہر بن سے ذکر جاری ہو جائے اور اسکیو سلطان الاذکار کہتے ہیں - دوسرا طریق ذکر نفی و اثبات یہ طریقہ اوسکا یہ ہے کہ دوزانویٹھے اور سانس کو ناف کے نیچہ بند کرے اور زبان خیال لا توان کر کہیں بجز فرق پر پہنچائے اور پھر وہاں سے الہ کو کہیں پکڑے کہ ہے موند ہے پر لاوے اور الا اللہ کو موندے سے قلب پر پہنچائے کہ اس مجید کا نقش لا سکوس (لہ) ہو جاتا ہے اور بروقت چوڑے

سانس کے محمد رسول اللہ خیال میں کہے اور ذکر کرتے وقت کسی عضو کو جنبش نہو اور ہر سانس میں
علاقہ عدویہ کے ایک دو قوف عددی کہتے ہیں اور جب پچیس مرتبہ پہلے تو زبان سے کہے گا الہی
مقصود میرا تو ہے اور رضائیری اپنی محبت اور معرفت مجھ عطا کر اور بروقت کہنے والا خیال کرے کہ
نہیں کوئی مقصود اور بروقت لا الہ الا اللہ کہنے کے مگر اللہ۔

واضح ہو کہ جس نفس مفید حرارت قلب و ذوق و شوق و رقت و لغنی خواہد ترقی محبت و بیشتر
موجب حصول کشف ہوتا ہے۔ اور ایک طریقہ مراقبہ ہے مراقبہ مشتق ہے ترقب سے اور ترقب
انتظار کو کہتے ہیں پس مراقبہ گویا انتظار فیض الہی ہے چاہے کہ ہر وقت بہ نیاز و شکستگی تمام
مشہد الالہ ہو اور کوئی خطرہ دلہ نہ آنے دے اس صورت میں ذکر کی کچھ ضرورت نہیں ہوتی۔
گو اس طریقہ میں مدار کا محبت و رابطہ شیم پر ہے براہ محبت طالب صا دق پر ساعت شیم سے
اختہ فیوض و برکات کرتا ہے اور بوجہ مناسبت باطنی انا فانا پیر کے رنگ میں رنگا جاتا ہے
و ذکر تنہا ہے رابطہ شیم اس طریقہ میں موصول نہیں ہے ہاں صرف رابطہ با رعایت ادب محبت
و توجہ و التفات پیر بلانہ کر موصول ہے البتہ اور طریقوں میں کہ مدار کا ارادہ و اذکار و ریاضات
و انقیادات پر ہے او نہیں رابطہ کی چندان ضرورت نہیں ہے بخلاف اس طریقہ کے کہ بعدینہ طریقہ
اصحاب کرام ہے و افادہ و استفادہ انعکاسی ہے اس میں صرف محبت شیم با رعایت ادب کافی ہے
جس طرح محبت حضرت خیر البشر علیہ السلام بشیر طایمان و انقیاد کافی تھی اور یہ ہی
وجہ ہے کہ یہ طریقہ جملہ طرق میں اقرب و اسبق و اذوق و اسلم و احکم و اصدق و ااول و
اجل و ارفع و اکمل ہے نظم نقشبندیہ محب قافلہ سالار اندہ کہ بریندازندہ پنهان بحر م قافراہ از دل
سالک ہ باد بہ محبت شان ہا می ہزد و سوسہ خلوت و فکر طہراہ قاصدے کو زندہ اینطا لہ و اطعن
مصورہ عاشقہ کہ برآرم بزبان این گلہ را ہ ہمہ شیران جہان بستہ این سلسلہ اندہ روبرہ از
حیلہ پنهان بگلدان سلسلہ راہ حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ فرماتے ہیں کہ شکر این نعمت عظمیٰ کلام
زبان سجا آرد کہ حضرت حق سبحانہ تعالیٰ انا فقرا بعد از نصیم عقیدہ بموجب آراء اہل سنت و جماعت

انکسار و تعالیٰ سیم هم بسوگ طریق علیہ نقشبندیہ شریف ساخت و از مردیان و مستبان این خانواده
 بزرگ گردانید نزد فقیر یک گام درین طریقه نزن برابر بزرگ گام طریق دیگر است راس که کمالات
 نبوت بطریق تبعیت و وراثت گشاده میشود مخصوص باین طریق عالیت منتہائی طرق دیگر
 انبیاست کمالات ولایت است از انجا را بر کمالات نبوت گشاده انداز نیجاست که این فقیر
 در کتب رسائل خود نوشته که طریق این بزرگواران طریق اصحاب کرام است علیہم السلام چنانچه اصحاب کرام بطریق وراثت
 از کمالات نبوت خط و در گرفته اند منتہیان این طریق نیز از ان کمالات بطریق تبعیت نصیب کل میابد و بعد از ان و توسل
 اکثر این طریق اند و محبت کاملی منتہیان این طریق دارند نیز امید دارند از مدبر مع من احب بشا رتیبست
 و در افتادگان را بعد اتمام لطائف سبعه مراقبات شریع ہوتی ہین مراقبہ اول مراقبہ حضور ہے
 بہ مراقبہ ولایت صفری کاتب فیض اسکا لطیفہ قلب پر آتا ہے اسجگہ حضور و جمعیت و بطریق
 اتم نظر کی اقل درجہ چار گہری تک ہونا چاہئے اور یہ علامت تمامی قطع دائرہ امکان ہے
 بعد از ان مراقبہ جمعیت ہے کہ مفہوم اسماء و ہوسمک اینا کنتم ہے یہ مراقبہ ہی ولایت صفری مین
 آہن ہی فیض لطیفہ قلب پر آتا ہے یہاں ظلال اسماء و صفات مین سیر ہوتی ہے نیان
 اسماء و غلبات نسبت و توحید معلی و تجلی برقی و شہود وحدت در کثرت **(ولایت صفری)**
 و شوق و طیش و سکر وستی و جذبات و واردات و فنا و بقا و آہ و نغمہ و استغراق و تجلی
 و رقت و دوام حضور و دیگر حالات مثل وحشت و حیرت و انکسار سرعیت و حصول مقامات
 عشرہ یعنی توبہ و انابت و زہد و فاعلت و درج و شکر و صبر و توکل و تسلیم و رضا اجمالا
 کشف قبور و کشف قلوب و کشف ارواح اس مقام مین حاصل ہوتی ہین ذکر اسم ذات و فی
 ثبات و تحلیل سانی اسجگہ فائدہ بخش ہے بعد از ان ولایت کبری مین کہ ولایت انبیاء
 سیر واقع ہوتی ہے اور اس مین تین دائرہ اور ایک توس ہے دائرہ اولی مراقبہ قرین ہنیم
 انہ نکل قبل الیہ من جل اللہ **(مقام توس)** اسکا فیض لطیفہ نفس اور لطائف خمسہ پر آتا ہے حضور
 ذکرانی و عروج و نزول و جذبات مانند قلب اسجگہ ہی حاصل ہوتی ہین لیکن بہ نسبت قلب

علامت نبوت
 عنانی
 علامت نبوت
 علامت نبوت

اسجگہ بد مزگی و کم حلاوتی ہے ذکر تہلیل زبان و خیال اسجگہ ترقی بخش ہے بعد از ان مراقبہ محبت
 کہ مفہوم صحیح و یکجہ ہے یہ مراقبہ ہی ولایت کبریٰ کا ہے اطمینان شورش مقام جذبات و تہلیل
 و تحلیل حقیقت فنا و حقیقت اسلام و شرح صدر و دوام شکر و رضا اسجگہ حاصل ہوتی ہے
 اور قضا پر چون و چرا جاتی رہتی ہے قبول تکلیفات شرعیہ میں احتیاج دلیل نہیں رہتی دفع
 انانیت و اتہام نہایت و دید تصور و تہذیب اخلاق و تزکیہ رزائل مثل حرص و شغل
 و حسد و کبر و حب جاہ و عجب اس مقام میں حاصل ہوتا ہے بعد تمام ہونے ولایت کبریٰ
 کے ولایت علیا پیش آتی ہے اسجگہ مورد فیض عناصر ثلثہ یعنی آب و آتش میں یہاں (ولایت علیا)
 عناصر ثلثہ کو عروج و نزول ہوتا ہے سلطان الاذکار سے جو متدیون کو صفائی ہوتی ہے
 وہ اور ہی اور یہ تصفیہ عناصر اور یہاں کے حالات و کیفیات کمال لطافت و نزاکت
 ہیں اور کچھ عجیب و غریب وسعت باطن میں پیدا ہوتی ہے اور ملار اعلیٰ سے سنا بہت
 حاصل ہوتی ہے بلکہ ممکن ہے کہ ملائکہ کرام سے ملاقات بھی ہو اور اسرار قابل استعارہ
 ہوں ذکر تہلیل و مصلوۃ نافلہ اسجگہ مفید میں بعد از ان اگر فضل الہی شامل حال ہو کمالات
 نبوت میں سیر ہوتی ہے کمالات نبوت عبارت دوام تجلی ذاتی ہے پر وہ اسرار و صفات
 ہے اسجگہ ایک نقطہ طے کرنا جمیع مقامات ولایت سے افضل بہتر ہے (کمالات نبوت)
 یہاں حضور بے حیت ہوتا ہے پیمبری طلب و پیش ویتا برد و شوق حال و مقام توحید
 و جود و شہود و سیرا مل و دور و بجائی ہیں اور بجائے ان کی برویقین و نکارت و جہالت
 حاصل ہوتی ہے یہاں وصل عریان و صفائی و وقت و حقیقت اطمینان و اتباع ہو
 الماحابہ مصطفیٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و کمال وسعت نسبت باطن بے کیفی و یاس و حرمان نقد وقت ہوتا
 بافتہ زور اک اس جگہ حلاست نارسائی ہے مورد فیض یہاں صرف لطیفہ خاک ہو اسجگہ
 اور آئندہ کے جملہ مقامات میں نماز بطول قنوت و تلاوت قرآن شریف ترقی بخش ہو مگر تین سپارہ کو کم
 نہیں چاہا اگر قرآن شریف یاد نہ ہو تو اکبر از مرتبہ سورہ انعام کی کافی ہو اور اولاد و لا کارا نذرہ کہا نے

وپیشہ و سونے میں محمول کرنا چاہئے غرض کہ ہجرت بعد از تمام رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ہوگا اور بقدر ترقی باطنی ہر ایک
 بعد از ان مقام کمالات رسالت ہے ہجرت مورد فیض ہیئت وحدانی ہے کہ بعد
 از ترقی کمال لطائف عشرہ حاصل ہوتی ہے جس پر کوئی حکیم حاذق متفرق اجزاء کی ترکیب و تزیین
 درست کر کے ایک سمجھن خاص مزاج کی بنائے یہاں **کمالات رسالت**
 عروج و نزول و انجذاب تمام بدن کو نصیب ہوتا ہے بعد از ان مراقبہ کمالات اولوالعزم
 پیش آتا ہے **کمالات اولوالعزم** اس جگہ یہی مورد فیض ہیئت وحدانی ہے یہ مقام
 یعنی کمالات ثلثہ آپس میں قشر و معز کا فرق رکھتے ہیں مقام فوق مثل مغزیال
 کرنا چاہئے اور مقام تحت مثل قشر و اضم ہو کہ اسکے آگے ایک درجہ پیش آتا ہے ایک
 بجانب حقائق انبیا اور ایک بجانب حقائق الہیہ فاذا ان مجدوبہ منظر یہ سجدہ میں بعد کمالات
 حقائق الہیہ کی سیر کر لیتے ہیں اور فاذا ان منظر یہ ٹلہیہ میں بعد کمالات حقائق انبیا کے
 چونکہ راقم الحروف لٹھی ہے اس سبب سے بعد کمالات حقائق انبیا لکھتا ہوں -
حقیقت ابراہیمی یہ مقام خلقت از بس شگرف و کثیر البرکت ہے **حقیقت ابراہیمی**
 اس مقام انبیا تابع حضرت ابراہیم خلیل اللہ علی نبیہ و علیہ الصلوٰۃ والسلام ہیں اور حضرت حبیب
 رب العالمین علیہ من الصلوٰۃ اکملہا بالاتباع ملت ابراہیم حنیفا مومنین اور اس واسطے انحضرت صلی
 اللہ علیہ وسلم نے برکات مطلوبہ اپنی کو حضرت ابراہیم علیہ السلام کے صلوٰۃ و برکات سے متناہ کیا ہے کہ
 اللہم صل علی محمد و علی آل محمد کما صلیت علی ابراہیم و علی آل ابراہیم ایک
 مید مجید - اللہم بارک علی محمد و علی آل محمد کما بارکت علی ابراہیم و علی آل ابراہیم
 ایک مید مجید - فرمایا ہے بس اس سے ہی خیر و برکت اس مقام کی دریافت کرنا چاہیے
 ہجرت سالک کے اس خاص حضرت حق سبحانہ سے پیدا ہوتا ہے اور تمام خلق سے اس قدر
 بے التفاتی ہو جاتی ہے کہ کسی کی توسط پر راضی نہیں ہوتا گویا کہ واما الہک فلا حجتہ لی
 صدق ہوتا ہے درود مذکورہ بالا تین ہزار مرتبہ پڑھنا ہجرت ترقی بخش و حقیقت مع سحر

یہ مقام محبت صرف ذاتیہ حقیقت موسویؑ اور (حقیقت موسوی) علی بنیا و علیہ الصلوٰۃ والسلام
 بہت سے پیغمبر تاجرت حضرت کلیم اللہ علیہ السلام اس مقام پر پہنچے ہیں اس مقام میں
 عجیب بقوۃ تمام ظاہر ہوتی ہے اور باوجود ظہور محبت ذاتی شان استغنائی و سبے نیازی
 بھی ظاہر ہوتی ہے اور یہ ہی بہید ہے کہ بعض مواضع پر حضرت کلیم اللہ علی بنیا و علیہ
 الصلوٰۃ والسلام سے کلمات گستاخانہ سرزد ہوئے لکھا قال اللہ سبحانہ حکایتہ عن قولہ
 علیہ الصلوٰۃ والسلام ان ہی الاقتناک اور ایک قسم کا اسجگہ شور و شوق ہی پیدا ہوتا ہے
 کہ منشاء رب ارنی الظالمین و لیکن جو شور و شوق قلب میں ہوتا ہے وہ اور ہے اور یہ ہے
 وہ موجب شورش اور یہ باعث کمال اطمینان و وسعت و سیرگی باطن و ارادہ طاعت و اتقا
 الیام و انعام محبوب ہوتا ہے درود شریف اللہم صل علی محمد و آلہ و علی جمیع الانبیاء و المرسلین
 خصوصاً علی کلیم موسیٰ بقدر منکورہ بالاتر ترقی بخش ہے حقیقت محمدیؑ یہ مقام جو بیت و محبوبیت
 متمیز ذاتیہ حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کا ہے اس مقام میں تابع کو اپنے متبوع سے
 ایسی شبابت و مناسبت پیدا ہو جاتی ہے کہ گویا تبعیت در بیان سے اوٹھ کر گھر اور
 امتیاز تابع و متبوع ناکل ہو جاتا ہے اور ایسا متوہم ہوتا ہے (حقیقت محمدی) کہ
 تابع و متبوع ہر دو ایک ہی چشمہ سے پانی پیتے ہیں و ہم آغوش ایک کنارہ و ایک ستر میں
 مگر تابع اپنے تئیں طفیلی اپنے متبوع کا جانتا ہے و معنی قول امام ربانی مجدد الف ثانی کہ
 خدا را از ان دورست میدارم کہ رب محمد است اسجگہ ظاہر ہوتی ہیں اس مقام میں
 حرکات و سکنات دینی و دنیوی میں اتباع محبوب رب العالمین سید المرسلین مرعوب ہوتا
 و درود اللہم صل علی سیدنا محمد و علی آل سیدنا محمد و صحاب سیدنا محمد افضل صلواتک بعدد شعورک
 و بارک و سلم بعد از مذکورہ بالاتر ترقی بخش ہے حقیقت احمدیؑ یہ مقام محبوبیت ذاتیہ صرف سزا شای ہے۔
 (حقیقت احمدی) اور نسبت حقیقت سابق کے حضرت ذات سزا یک مرحلہ نزدیک ہے اور حکم روح کہنی ہے
 کیونکہ حقیقت سابق حضرت صلعم کی تعین جسدی ہے اور یہ تعین روحی اسجگہ علو نسبت

باشنشان انوار مہر فرماتی ہے اور عجیب و غریب کیفیت حاصل ہوتی ہے امام الطریقہ حضرت
 امام ربانی مجدد الف ثانی نے رحمہ اللہ علیہ اس مقام کے ایضاً من اس طرح
 فرمایا ہے کہ حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم سہی بدو اسم است کہ ہر دو
 اسم مبارک او در تہ آن مجید مسطور است فرمود محمد رسول اللہ و در حکایت
 بشارت روح اللہ اسمہ احمد و ہر کدام این دو اسم مبارک را ولایت علیحدہ است ولایت
 محمدی ہر چند ناشی از مقام محبوبیت است علیہ الصلوٰۃ والسلام اما انجا محبوبیت صرف کمال
 نیست فرجی از نشاء محبت نیز دارد اگرچہ ان فرج بالاصالت اوراثابت نباشد اما ان
 مقام محبوبیت صرف است و ولایت احمدی ناشی از محبوبیت صرف است کہ شائبہ محبت
 ندارد این ولایت از ولایت سابق پیش قدم است و یک مرحلہ از مطلوب نزدیکتر است
 بمحب مرغوب ترچہ محبوب ہر چند در محبوبیت تمامتر بود استقامت و بے نیازی اوراکالہ
 باشد و در نظر محب زیاتر آید و رعنا تر نماید و بیشتر محبوب اسجد جذب سازد و شیفہ و والاتر گرد
 ۵ نہ تنہا آتم زیباے اوست ۶ ہائے من زنا پرواے اوست ۷ مراد از بلا افزا طشت
 است سبحان اللہ احمد عجیب اسی است سامی کہ مرکب از کلمہ مقدسہ احد است و از حلقہ
 حرف میم کہ از غوا مضی سرار اہمیت جلشانہ در عالم بچون گنجایش ندارد کہ در عالم چون
 تمیز از ن سر کنون بغیر از حلقہ میم توان کرد اگر گنجایش میداشت حضرت حق سبحانہ و تعالیٰ
 ان تبسیر میفرمود و احد احد است کہ لا شریک لہ است و حلقہ میم طوق عبودیت است کہ
 بندہ را از مولے تمیز گردانیدہ است پس بندہ ہمان حلقہ میم است و لفظ احد از بزرگم تعلیم
 و آمدہ است و اظہار و اختصاص و کردہ علیہ علیہ آلا الصلوٰۃ والسلام ۵ چنانام انیت
 نام آورچہ باشد ۶ کہ م تر بود از ہر چہ باشد ۷ بعد از ہر سال کہ آزارناثیر ہے نہادہ اند
 در تمیز امور عظام معاملہ آن ولایت باین ولایت کشید و ولایت محمدی بولایت احمدی انجا میدو کا
 از دو طوق عبودیت بیک طوق رسید و بجائے طوق تخمین حرف الف کہ رمزے از ولایت

تنگن گشت تا محمد احمد شد علیه علی آله الصلوٰۃ والسلام بیا نش آنست که دو طوق عبودیت
 عبارت از دو حلقه میم است که در اسم مبارک محمد صلی الله تعالی علیه آله و صحبه و سلم و برک
 اندراج یافته است تواند بود که آن دو طوق اشارت بدو تعین او باشد علیه علی الاقصا
 والسلام یکی از آن دو تعین جسدی بشری است و دوم تعین روحی ملکی و در تعین جسدی
 هر چند بواسطه عرض موت فتور رفته بود و تعین روحی قوت گرفته اما اثر آن تعین باقی مانده بود
 هزار سال با آنست تا آن اثر نیز زایل شود و نشانی از آن تعین نماند و چون هزار سال آخر
 آمد و اثری از آن تعین نماند و یک طوق عبودیت از آن دو طوق گسسته شد و زوالی و
 فنا فی بآن طاری گشت و الف الوهیت که آنرا در رنگ بقائے بائد توان گفت بجائے آن
 بنشست ناچار محمد احمد گشت و ولایت محمدی بولایت احمدی انتقال فرمود پس محمد صلی الله
 تعالی علیه آله و صحبه عبارت از دو تعین آمد و احمد کنایت از یک تعین باشد و پس ابن اسم
 بحضرت اطلاق اقرب باشد و از عالم دور تر بود سوال فنا و بقا که شایع قرار داده اند و ولایت
 را بآن مربوط ساخته بجه معنی است و این فنا و بقا که در تعین محمدی گفته شد بکدام معنی جواب
 فنا و بقا که ولایت بآن مربوط است فنا و بقا شهودیت اگر فنا و زوال است باعتبار نظر
 است و اگر بقا و ثبات است هم باعتبار نظر انجا صفات بشری را استوار است نه زوال
 و فنا فی این تعین بمنجین است بلکه انجا صفات بشری را زوال وجودی تحت است و
 اختلاء از جسدی بروحی کائن دور جانب بقا اینجاست هر چند بنده حق نشود و از بندگی نه
 برآید اما بحق نزدیک تر افتد و معیت بیشتر پیدا میکند و از خود دور تر گشته احکام بشری
 از وی سلب تر میگردد و باید دانست که این عریج محمدی که مربوط با تنفائے صفات
 بشری است هر چند کار و بار او علیه علی آله الصلوٰۃ والسلام بالاتر بود و زوده علایا را
 و از کائنات غیر و غیریت دار نمایند اما معامله بر امتان او علیه علی آله الصلوٰۃ والسلام تنگ
 گشت و نور هدایت او که بواسطه مناسبت بشریت بود کمتر شد و تو جهی که بحال این پس

زندگان داشت قلت پیدا کرد و کلیت محبوب خود متوجہ شد و از بنیاد است کہ بعد از ہزار سال غفلت
 غروب و بدعت مستولی گشت و نوار اسلام و سنت نقصان پیدا کردہ ربنا اتمم لنا نعمنا و اغفر لنا
 انک علی کل شے قدیر۔ بعدے حقیقت احمدی **حسب صرفہ** پیش آتا ہے **(حسب صرفہ)** علو و برتری
 اس مقام کے بسبب قرب ذات مطلق و لائقین بیان نہیں ہو سکتی اول چیز کہ گنجیہ مخفی سے
 ظہور پذیر ہوے یہ ہی حجت ہے اور یہ ہی حجت منشاء و مبدا خلق ہے اگر یہ حجت نہ ہوتی درایجاد
 نگہلنا چنانچہ حدیث شریف کنت کثرًا مخفیًا فاجبت ان اعرف مخلقت الخلق لا عرف اسیر
 نفس قاطع ہے۔ یہ مقام خاص جناب رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کا ہے پچھلے حقایق
 اس مقام کے ظل میں سرحدیث قدسی لولا انک لما خلقت الافلاک اس سے دریافت ہوتا
 دیگر حقائق انبیا کا اسجگہ گچہ نشان نہیں ملتا۔ سن بعد لائقین ہے کہ سیر قدیمی کی اسجگہ گنجائش
 نہیں ہے **(لائقین)** البتہ سیر نظری ہوتی ہے اور یہ سیر نظری ذات بخت و صفات ثنائیہ
 یعنی کمون و قدرت و سمع و بصر و کلام و علم و حیوۃ و انکے اصول و اصول اصولین
 ہوتی ہے **تحقیق کعبہ** **(حقیقت کعبہ)** یہ مقام سر اوقات عظمت و کبریا ہے ذاتیہ الہیہ ہے
 اسجگہ باطن سالک پر ایک مہیبت وارد ہوتی ہے اور جب اس مقام میں قنات بقا حاصل ہوجاتی
 ہے تو سالک تجہہ ممکنات اپنی جانب پاتا ہے **حقیقت قرآن** **(حقیقت قرآن)** عبارت مبدست
 بیچن حضرت ذات سے ہر اسجگہ نکات و اسرار قطعات و متاہیات ظاہر ہونے میں اور وقت
 قرات زبان قاری مکمل شجرہ موسوی کہتی ہے بلکہ سب اوقات تمام قالب حکم زبان پیدا کرتا ہے
 اور غالباً علامت اکتشاف انوار قرآن مجید ایک ثقل باطن عارف پر ہوتا ہے گویا کہ اناسلفی علیک
 تو لا تقیلا اس سے مراد ہے **حقیقت صلوٰۃ** **(حقیقت صلوٰۃ)** عبارت کمال و سمیت بیچن حضرت
 ذات سے ہر یہ مقام جامع جمیع کمالات ہے اگر حقیقت کعبہ ہے وہ یہی جزو صلوٰۃ ہے اور اگر
 حقیقت قرآن ہے وہ یہی جزو صلوٰۃ ہے جس شخص کو اس مقام سے مناسبت تامہ پیدا
 ہو جاتی ہے وہ بروقت نماز گوید انتشار دنیوی سے خارج اور نشاء اخر دوی میں شامل ہو جا

ہے و مضمون حدیث ان تعبد اللہ کانک تراہ بوجہ کمال ظاہر ہوتا ہے اور جو دولت کہ مخصوص
 بآخرت ہے اوس سے حظ وافر حاصل ہوتا ہے رفرار یعنی یا بلال و قرۃ عینی فی الصلوٰۃ اسجگہ
 کہلاتا ہے صاحب فتوحات مکیہ نے لکھا ہے کہ صوم سے کہ ترک اکل و شرب اوسمین ہوتا ہے
 صفات صمدیت میں شامل ہوتا ہے اور غار سے کہ عابد و معبود کا امتیاز کرنا ہے غیر و غیریت میں
 آنکسے امام الطریقہ حضرت مجدد الف ثانی فراتے ہیں کہ صاحب فتوحات کا یہ کلام ہے بنی
 بر توحید و جودی ہے کہ جب کا منشا نہ کر و عدم آگاہی از حقیقت نماز ہیچ لوگ کہ سماع و وجد و توحید و توحید
 و رقاصی کے خوگر ہیں اگر شمع ہی حقیقت صلوٰۃ سے آگاہ ہوتے تو ہرگز سرگزا و سطر ف خیال نہ کرتے
 مگر کیا کریں چون ندیدند حقیقت رہا فسانہ ز وند معبودیت صفر (منبوت صفر) بیان کیسی
 محال و م زدن نہیں عابدی و معبودی میں گنجائش قدم ہے مگر حسب معاملہ معبودیت
 صفر پر پہنچا تو پہر قدم کہا مگر الحمد للہ کہ سیر نظری کو اسجگہ جائز کہلاتا ہے اور بقدر استعداد
 گنجائش رکھی ہے بلا بودی اگر این ہم نبودی - شاید کہ قف یا تھم اسی کوتاہی قدم سے ناث
 ہے سیر نظری و سیر قدمی سے یہ مراد نہیں ہے کہ وہاں شہود و مشاہدہ ہے یا قدم رکھنے کی
 گنجائش ہے بلکہ یہ سیر از قبل مشابہات ہیں من لم یذوق لم یدر یہ ایک اصول مجہول الکفنیہ ہی
 اگر صورت مثالیہ میں نظر آیا تو اسکو سیر نظری کہا اور اگر وصول قدمی ہوا تو سیر قدمی کہا و گز
 وہاں نظر کہا اور قدم کہاں اسجگہ عبادت صلوٰۃ سے حدت نظر و ترقی بصر کو ترقی ہوتی ہے
 و ضم ہو کر طے مقامات مجددیہ توجہ و التقات پیر کامل پر موقوف ہے اور بلا توجہ پیر کامل
 کامل پائے سی لنگ ہے اور کامل کامل جبکی صحبت میں یہ مقامات حاصل ہوں اناد کا بعد و م
 بین کاتب الحروف کے علم میں اسوقت حضرت مرشد ناد قبلتا حضرت مولانا حافظ ظاہر می صاحب
 احمدی نقی مدظلہم العالی کی خدمت بافر و سعادت میں تو البتہ یہ مقامات بوجہ احسن حاصل ہوتے
 ہیں اللہ تعالیٰ نے او کو تسلیک مقامات مجددیہ میں ایسی قوت قدسیہ عطا فرمائی ہے کہ جسکا
 نظیر حکم عقائے مغربی رکھتا ہے دیکھنے و کہنے و سننے میں بڑا فرق ہوتا ہے ۵ قدر

ہیں مے نشانی بخدا نامحشی و باوجودیکہ جہان خصوصاً ہندوستان پر از کفر و شرک و بدعت و دوسپت
 ہے گریہ و فیاض نے حضرت مرشدنا و مولینا کو ایسا سراپا تاثیر بنایا ہے کہ بارہا ایسا اتفاق ہوتا
 ہے کہ بحر و ملقین مقام سالک پر فیوض و برکات اوس مقام کے وارد ہو جاتے ہیں اور قوت
 تدبیر مقامات اس سے قیاس کرنا چاہئے کہ کسیکو صرف ایک ہدینہ کے غرض میں اور کسیکو
 ہر ایک مقام پر صرف ساٹھ ساٹھ توجہ فرما کر طے سلوک مجددیہ کرادیا ہے اور سالک نے بقدر
 اپنی استعداد کمر ہر مقام کا بخوبی امتیاز کیا و ہذا من اعجاب العجوبات و من اعظم التصرفات اہوت
 ایک حضرت کی خدمت سراپا برکت میں جالیں کے قریب اوجی جملہ مقامات مجددیہ حاصل
 کر چکے ہیں اور اجازت صغریٰ و کبریٰ تک تو اسقدر پہونچے کہ شمار نہیں اللہ تعالیٰ حضرت کی ہر
 شریف میں برکت کرے کہ وجود مسعود ایک آیت آیات الہی و رحمت رحمتیہ رب العالمین سے ہو

ز انصائے خطانا غایت مغرب زمین امرو	نبا شد ہیچ کس انداز نوع انسانی
ز انقلاب جہان دعوائی ہمتایش نیزید	سہاد اگر سرز با مہر تابان لاف رشتانی
ز خورشید جالشی نیست جز خفاش بے ہر	بجز احوال نہ بیند کس رین عالم و زمانانی
ز دید مہر ابا فیض اولاف جہا نگیری	نبا شد چرخ را با قدر او اسکان ہشتانی
بجان شونہ ہش اسی اگر سنجو ہی شدن	ز تسویات نفسانی و تلبیات شیطانی
نمائے قبولش دارم و دانم کہ نا اہلم	مدد یا روح شاہ نقشبند و غوث گیلانی
مگر از سگ بے کتر تو سنجم الدین صفت جانان	برین سگ بند از دہم گرم ز انسان کی سیدانی

مقام پانچواں حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے ملفوظات میں

ایک روز شب کے وقت حضرت نے یہ اشعار مولینا روم کے عشق معشوقان نہایت
 و شیر عشق عاشق باد و صد طبل و دفیرہ ایک عشق عاشقان تن زہ کند و عشق معشوقان
 خوش و فرہ کند کر کمال لطف و کیفیت پڑ ہے بعد از ان فرمایا کہ معشوقوں کے عشق کو مستحکم

میں نے
 اس کا
 بیان
 کیا ہے

عشق سے بسبب غلو کچھ مناسب نہیں کیونکہ معشوق کا عشق صرف ذات عاشق کے متعلق ہوتا ہے اور اس میں صفات کا کچھ لگاؤ نہیں بجلاؤ عشق عاشق کہ او میں سر اسر مشوق کی صفات ہے صفات کا لحاظ ہے مگر ان اگر عاشق بسبب غلبہ و استیلا سے عشق صفات معشوق سے ذات معشوق پر گزیر جائے تب البتہ اس کے عشق کو معشوق کے عشق سے مناسبت ہوتی ہے جیسے کہ مجنون عامری کے او آخر حال کی نقل مشہور ہے والا ابتداء و توسط میں عشق عاشق میں صرف صفات منظور ہوتی ہے جیسے کہ عشق عاشق مجازی میں حال و خط مد نظر ہوتا ہے اور عشق معشوق میں سوا ذات عاشق کے اور کچھ منظور نہیں ہوتا۔ پہر فرمایا کہ صفات کی واسطے بے آرمی و تلوین ضرور ہے اور اس وجہ سے عشق عاشق با دو مدد طبل و نفیر ہوتا ہے اور عشق معشوق میں تملکین یہ موجب نزاری عاشق و فریبی معشوق ہے اور یہ چونکہ کہ عشق معشوقان نہانست و مستیر یہ بھی محبت ذاتیہ کی طرف اشارہ ہے ان اللہ انفی من الصفات وادق منها اور یہ حضرت کا فرمایا بھی ہم و یحیونہ کے معنی کی برز و اشارہ تفسیر کی ہے۔ ایک روز حضرت چار پائی پر لیٹے ہوئے تھے کہ ایک درویش خاص نے عرض کی کہ ایک کتاب میں لکھا دیکھا کہ شیخ ابو الحسن خرقانی رحمۃ اللہ علیہ نے فرمایا ہے کہ درہر چیز رحمت است اما در محبت کہ در وہیم رحمت نیست کہ بکشند و از کشتہ دیت میخوابند یعنی سب چیز میں رحمت ہے لیکن محبت میں رحمت نہیں کہ قتل کرتے ہیں اور مقتول سے خوب نہا ناگتے ہیں۔ یہ سنکر حضرت چار پائی سے اتر بیٹھے اور قدمے مراقب رہے بعد ازاں خواجہ محمد اشرف کشمی اپنی خلیفہ کے طرف متوجہ ہو کر فرمایا کہ یہ کلام عارف کے زوال میں و نہ سے خبر دیتا ہے جسے یہ کلام کیا اسے گویا اپنا حال کہا ہے ہر خدی کہ اس کی حق میں رحمت سے رحمت ہے لیکن وہ بیچارہ معشوق میں باقی اور محقق ہوئیے شوق میں اس رحمت کو رحمت نہیں جانتا کیونکہ اول جب وہ کشتہ محبت ہوا تھا تو معشوق سے دور تھا اور وقت اس کو معشوق کی خبر نہ سکن کا حال مستحالی رحمت تھا اور جب یہ مائل

ہو گیا تو رویت کو رحمت سمجھا اور جب یہ بھی حاصل ہو گیا تو قرب کو رحمت جانا اور جب قرب
 بھی ہو گیا تو ہم آغوشی کو رحمت سمجھا اور جب یہ بھی نصیب ہو گئی تو اسکو سیر حمی سمجھا اور عین
 معشوق ہونیکو رحمت سمجھا اور جب عین بھی ہو گیا تو پیراوس عینیت کی اور مراجع و مراتب
 ہیں کہ اونکے شوق میں مراتب حاصل شدہ سیر حمی خیال کرتا ہے اور ناما حاصل شدہ کا حصول
 رحمت سمجھتا ہے اور پیر فرمایا کہ یہ جو کہا ہے کہ از کشتہ دیت خواہند یعنی مقتول سے خونبھا
 مانگے میں اس کے یہ معنی ہیں کہ اوسنے بد انست خود اپنے تئیں کشتہ تصور کیا اور اوسپر
 معاملہ قنا و بقا جو گزرا اوسکو دیت یعنی خونبھا سمجھا اور جو کچھ کہتا ہے عالم حیرت میں کہتا ہے
 اور یہ معلوم نہیں کہ ہر مرتبہ اور کا قتل کامل نہیں ہوا تھا کوئی رقت باقی رہ گئی تھی بعد قتل ثانی کے
 ازالہ رقت باقی ماندہ تھا جو بنظر قاتل دیکھا تو قاتل کی نظر میں اور رقت باریک نظر آئی اوسکے ازالہ
 کیواسطے پیر سہمی کی انجکے خونبھا طلب کرنا قاتل کا مقتول سے یہ ہے کہ مقتول اپنے تئیں سراپا
 سپرد قاتل کرے۔ اس کے بعد اور یہی توجہ فرمائی کہ بکشند و از کشتہ دیت خواہند سے یہ
 بھی مراد ہے کہ باوجود فنا جسکو کہ زوال عین و اثر لازم ہے اسے بندگی اور وظائف و تکالیف
 شرمیہ طلب کرتے ہیں۔ ایک روز حضرت نے فرمایا کہ شیخ علامہ الدولہ سنائی کی یہ رباعی
 این وہم بود کہ تو ددے برخیزد + امکان و حدث براہ و روی برخیزد + گر لطف خدا
 در سد از راہ کرم + شاید کہ دے از تو ددے برخیزد + اونکے زوال عین کی طرف
 اشارہ کرتی ہے ہر خیزد کہ اونکے نزدیک وہ زوال ایک لمحہ سے زیادہ نہیں ہے کیونکہ
 زوال عین جو ہوتا ہے وہ تجلی ذاتی سے ہوتا ہے اور تجلی ذاتی اونکے نزدیک لمحہ سے
 زیادہ نہیں ہوتی پس زوال عین بھی ایک لمحہ سے زیادہ نہوا اور صاحب خصوص تو
 بالکل زوال عین کے قائل ہی نہیں کیونکہ اونکے نزدیک عین معلوم ہے پس معلومات
 الہی سے اگر اوسکو زوال ہو تو گویا علم الہی منقلب بچل ہو اور یہ محال اور اس قسم کے عقائد
 گمراہی اور زوال اثر کے یہی یہ بزرگ قائل نہیں کیونکہ جب عین نہ زایل ہوا تو اثر کے طرح

زائل ہو گا اور بعض صوفیہ کے کلام سے پایا جاتا ہے کہ عین جاتا رہتا ہے اور اثر نہیں جاتا لیکن
 میرے نزدیک عین واثر دونوں جاتے رہتے ہیں جیسے کہ شیخ ابو سعید قدس سرہ کے کلام سے
 اسکی صراحت ہوتی ہے اور جو زوال عین مانتے ہیں اور زوال اثر جائز نہیں رکھتے اس سے
 یہ پایا جاتا کہ اوں کا زوال عین کامل نہیں ہوا کیونکہ اثر حکم عرض رکھتا ہے اور عین حکم جو ہر جب
 جو ہر زمانہ تو پہر عرض کجا جب سر نہ تو در دس کس طرح رہ سکتا ہے بعد از آن حضرت نے شیخ
 سنہ کی یہ رباعی - چشم ہمہ اشک گشت و چشم نگریست + در عشق تو بے چشم ہے باید زیست +
 از من اثرے نماذین عشق از صیبت + چون من ہمہ مشوق شدم عاشق کیست + پری
 اور چہ تے مصرع کو کر پر کر فرمایا کہ اسے ہمارا اتفاق نہیں ہے بلکہ اوسے قول شیخ سمانی سے
 کہ توئی خیزد و دوئی برخیزد + ان اتنا فرق ہے کہ شیخ سمانی اوسکو برقی کہتے ہیں اور میں
 استمراری کیونکہ تجلی ذاتی میرے نزدیک دائمی ہے نہ کہ برقی اور فرمایا کہ زوال عین واثر کو
 رفع دوی لازم نہیں ہے اور نہیں ہو سکتی کیونکہ جو ہستی کہ ظل کو ہتے اپنی اصل سے تھی اوسکو
 وہ اپنے جانتا تھا اور جب اوسنے اصل کو دیدے تو توئی برخیزد کا مضمون صادق آیا۔
 کیونکہ توئی اوسمین وہ ہے امانت تھی جو اوسمین مودع تھی اور اوس نے اوسکے اہل کے
 حوالہ کی لیکن دوی دور نہیں ہو سکتی کیونکہ ظل اصل نہیں ہو سکتا۔ ایک روز بتقریب اس
 کلام صاحب فصوص کے کہ فرمایا ہے ان شئت قلت انہی العالم حق وان شئت قلت
 انہ خلق وان شئت قلت حق من وجہ و خلق من وجہ وان شئت قلت بالحقۃ لعدم تمیز
 بینہما - فرمایا موجود مودع من تیز کرنا اور بات ہے اور میسر ہونا اور کچھ اودا سیطرح نفی و اتفاق
 میں نہایت باریک فرق ہے کہ نفی ابتداء اور توسط میں ہوتی ہے اور انتہا میں اور
 اسی تقریب میں فرمایا کہ ہمارے خواجگان قدس اللہ تعالیٰ اسرار ہم کے طریقہ میں تعلیم و
 تعلم اسم ذات و نفی اثبات دونوں جاری ہیں لیکن مجھ کو جو گاہ کیا ہے وہ یہ ہے کہ
 اسم ذات کو جذب ہے مناسب ہے اور نفی اثبات کو سلوک سے مگر چونکہ اس طریقہ میں

بندہ بہ سلوک پر مقدم ہے اسلئے ابتداء میں اسم ذات تعلیم کرتے ہیں اور جب سلوک میں قدم
 رکھتا ہے تو نفی ثبات تعلیم کرتے ہیں ایک روز حضرت خلوت میں تشریف رکھتے تھے چند غلام
 بھی حاضر تھے ایک نے عرض کی کہ اسکا کیا سبب ہے کہ محافل و ہنگاموں میں ظہور نسبت زیادہ ہو گیا
 اور خلوت اور تنہائی میں کمتر ہوتا ہے حضرت نے فرمایا کہ یہ ہی پیدا ایک شخص نے حضرت خوجہ
 احرار سے دریافت کیا تھا اس کے جواب میں فرمایا کہ ہمارے خواجگان کی نسبت
 محبوب ہو اور قاعدہ ہے کہ جب محبوب کو خلوت میں بلائے ہیں تو شرماتا ہے بعد اس کے
 حضرت نے فرمایا کہ حضرت خواجہ کا یہ جواب لطیف و ظریف ہے لیکن حل اس دقیقہ کا نہ کیا
 خواجہ محمد ہاشم کشمی نے جو کہ اس وقت موجود ہے عرض کی کہ حل کیا ہے حضرت نے فرمایا کہ حل
 یہ ہے کہ ظاہر و باطن میں آپس میں نسبت لفت آشنائے و ہم نشینی ہے جیسے کہ دو ستون اور
 ہم نشینوں میں محبت ہوتی ہے اور سالک کا ہر دو یعنی ظاہر و باطن اپنا اپنا کام میں مثلاً باطن تو جہم
 و مراقبہ و حضور و ظاہر دیگر امور حسنہ میں مشغول رہتی ہے اور محافل و ہنگاموں میں نسبت کثرت
 اختلاط خلق ظاہر باطن کی ہم نشینی و مجالست سے رہ جاتا ہے اس وقت باطن اپنے کام میں
 سرگرم اور مشغول ہوتا ہے یہ سبب ہے کہ اس وقت غلبہ حضور و حلاوت زیادہ ہوتا ہے۔
 اور جو وقت سالک سکوت میں جاتا ہے اختلاط خلق سے چوٹ جاتا ہے اور باطن کی طرف
 بوجہ محبت سابقہ مصاحب ہو کر مختلط ہو جاتا ہے ناچار باطن کے حضور توجہ میں فرق
 آجاتا ہے۔ خواجہ محمد ہاشم کشمی نے عرض کی کہ اکثر ہوتا ہے کہ سالک کو خلوت میں یہ نسبت
 مجالس کے زیادہ حلاوت ہوتی ہے اسکا کیا سبب ہے حضرت نے فرمایا کہ اسکا باطن غیر
 ہو گیا ہے اور ظاہر پر غالب آگیا ہے بلکہ اس نے اسکو بھی اپنے رنگ میں کر لیا ہے اس
 سبب سے آرام زیادہ آتا ہے حضرت نے فرمایا کہ بطرح ذات اوسبحانہ تعالیٰ اور الٰہین
 نہیں آتی اس طرح صفات او تعالیٰ ہی اور اک و مراقبات میں نہیں آئیں اور جو کچھ مراقبات
 و ادراک میں آتا ہے وہ ظلال صفات ہے اور یہی سیرا مختار ہے اور چاہئے کہ تجسم

اذکر و فی یاد الہی میں مستغرق رہی تاکہ اللہ تعالیٰ بوجہ اذکر کم ٹکویا دکرے ذکر بغرض حصول احوال
 و مکاشفات نکرے اور کوئی مطلب و لمین نہ کہے بلکہ بغیر ضائعہ طور پر ذکر و عبودیت مشغول رہے
 اگر قبول کرے اور جو کچھ عطا فرمائے اور موافق اعتقاد اہل سنت و جماعت ہو اعتماد کرے اور تیرا نہ
 اہل من مزید ترس نہ ہو ورنہ اعتدال نکرے فرمایا کہ اللہ تعالیٰ کا شکر ہے کہ باوجود حصول کمالات
 ذاتیہ و رعایت تنزیہ او سبباً مراقبات صفات میں کمال خوف و حیرت ہوتی ہے بعض شاہینچو
 میںے سنا ہے کہ مبتدیوں کو مراقبات سبباً نہ فرماتے ہیں اور اسکو نبورہ بزرگ محیط تمام عالم
 بتلاتے ہیں اور ابن مراقبہ والدین کے بیان سے ایسا مفہوم ہوتا ہے کہ اوس نور کو
 بسیط و عریض خیال کرتے ہیں حق سبحانہ ایسے مخیلات سے منزہ ہے اوتعالیٰ بسیط حقیقی
 کہ او سبجہ طول و عرض کو گنجائش نہیں ہے۔ ایک روز حضرت فرمایا کہ اگرچہ صوفیہ علیہ
 سے دین محمدی کو بڑا فائدہ پہونچا اور صد ہزار آدمی اونکی برکت سے چاہ گرا ہی
 نکل کر کمالات کو پہونچی اور بہت سے اسرار غامضہ کتاب و سنت کی اونکے کشف سے
 ظاہر ہوئے لیکن بعض ارباب سکر اس طایقہ سے ضرر پہی دین متین کو پہونچا کہ حالت
 سستی میں حیران سے کلمات سرزد ہوئے اونکو ناقصوں نے اپنا نکیہ کلام اور سذبنالی لیکن
 اللہ تعالیٰ کو اونسے ان کلمات کی ظاہر کرانے میں حکمت ہوگی اور اونسے یہ کلمات بحکم
 تخلف و باعلاق اللہ مواقف سنت الہی سرزد ہوئے کیونکہ قرآن مجید میں ہی مشابہات مثل
 ید و استوی علی العرش وغیرہ واقع ہیں کہ جس سے بعض فرقوں نے اللہ تعالیٰ کا جسم ثابت کیا
 اور گمراہ ہوئے حالانکہ اللہ تعالیٰ اونکی گمراہی سے واقف تھا بلکہ ان کلمات کے سرزد ہونے
 میں متابعت سنت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ہی پائی جاتی ہے کیونکہ حضرت خاتیت صلعم نے
 بی فرمایا **صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ** وراثت رہی فی سکت المدینۃ
 علی صورت امرہ شباب و وضع اللہ یدہ علی کتفی فوجدت برحہ ہا مانا کہ انبیا خصوص
 جناب سید المرسلین صلعم کہ ال صحو میں تھے پس اگر صوفیہ سے اس قسم کے کلمات صادر ہوئے تو کوئی

جگہ امن طعن کے نہیں ہے پہر فرمایا کہ میں نے اپنے متین ہمہ تن سپرد شریعت کر دیا ہے میری زبان
 قلم سے بھی بعض کلمات سکر آمیز سرزد ہوئے ہیں دیکھئے ظاہر میں اوس سے کیا مطلب نکالتے
 ہیں فرمایا ایلوم و معارف میں کہ ترجمان مواجد و حال ہیں اگر کچھ تناقص و تدافع واقع ہو تو
 اوسکو اختلاف احوال و اوضاع پر حمل کرنا چاہئے کیونکہ ہر وقت کے احوال علیحدہ اور ہر مقام
 کے معارف جدا ہوتے ہیں اور اختلاف اوقات و اوضاع پر غور کر نیے تناقص و تدافع
 مرتفع ہو جاتے ہیں فرمایا کہ سرگرمی حضرت خواجہ جب تک تہو کہ جب تک میرا معاملہ انتہا کو نہ پہنچا
 تھا اور جب میرا معاملہ انتہا کو پہنچا تو وہ سرگرمی جاتی رہی فرمایا کہ حضرت خواجہ فرمایا کہ کسے
 تھے کہ سمرقند اور بخارا سے شخم لایا اور ہند میں بویا فرمایا کہ حصول برکت و طوطی طبع کلمہ طیبہ لا الہ الا اللہ
 باعتبار درجات اوسکے قائل کی ہے جس قدر پڑھنے والا بزرگ ہوگا اوس قدر برکت و عظمت
 زیادہ ہوگی اور ہمیشہ یہ فرمایا کرتے تھے کہ شاید اس سے زیادہ کوئی آرزو نہ ہوگی کہ ایک گوشہ
 میں بیٹھ کر تکرار کلمہ طیبہ کرے مگر کیا کیجئے تمام آرزو میر نہیں ہو تین ایک روز فرمایا ہر چند کہ میں
 کیا اور میرے عمل کیا میں اور جو کچھ مجھ کو عطا فرمایا ہے محض کرم و فضل سے عطا فرمایا لیکن
 اگر کچھ بہانہ ہو یہی ہو سکتا ہے تو یہ ہی ہو سکتا ہے کہ جو کچھ مجھ کو عطا کیا ہے باعث متابعت
 سرور دین و دنیا عطا کیا ہے اور جو کچھ نہیں سنبھلتا ہے وہ باعث تصور اتباع نہیں سنبھلتا اور
 اسی تقریب میں فرمایا کہ ایک روز بھول کر یا خانہ میں بیٹھنے داہنا پیر پہلے رکھا اوس روز
 بندش احوال رہی آخر کار جب کمال ندامت کی تو احوال نے رجوع کیا ہمیشہ حضرت
 اپنے اصحاب کو کثرت ذکر و دوام حضور اور مراقبہ کیواسے تاکید کرتے تھے اور فرمایا
 کہ یہ دارِ عمل ہی اور فریضہ کشت کار چاہئے کہ حضور باطن کو برحایت آداب اعمال
 ظاہری جمع کر کے مشغول رہو فرمایا کہ بہت سے آدمی حضرت خواجگان کے رسائل کو
 یہ سمجھتے ہیں کہ اس طریقہ میں کثرت عمل کے کچھ ضرورت نہیں ہے بلکہ بالکل غلط ہے کیونکہ
 طریقہ خواجگان اتباع اطوار نبوی میں اوفت و اوفت ہے ان اس قدر ہے کہ اس طریقہ

میں چونکہ ابتدا و توسط میں سکر و استعراق بہت ہوتا ہے اس واسطے مبتدے و متوسط
 صرف فرائض و سنن موکدہ پر اکتفا کرتے ہیں معہذا رعایت غرمت کو اہم مہام سے
 سمجھتے ہیں اور پھر جب بغایت ربانی توہین سے تمکین پر پہنچتے ہیں ناچار کثرت عبادت
 و عبادت مشغول ہوتے ہیں اور اس وقت مدار کثرت ترقیات کثرت اعمال پر ہے فرمایا
 کہ لوگ جانتے ہیں کہ ریاضت یہو کہ اور روزہ رکھنے پر منحصر ہے اور یہ نہیں جانتے کہ
 توسط احوال کہانہ اور پیسے میں دوام صیام سے افضل ہے مثلاً کسی شخص کے سامنے
 طعام لذیذ رکھا ہے اور اس نے ادھی یہو کہانا کہا کر اتہ ہا لیا یہ مستحب ریاضت نسبت
 اس کے کہ کسی نے طعام نادیدہ اسکا کیا ہو فرمایا کہ لوگ ہوس ریاضت و مجاہدات کہتے
 ہیں حالانکہ کوئی ریاضت برابر ادب شریعت نہیں خصوصاً آدھے نماز صلیح کہ فرمایا ہے
 نہایت دشوار ہے حق سبحانہ فرماتا ہے و انہ الکبرۃ الاعلیٰ الخاشعین فرمایا کہ احوال تابع
 شریعت ہے نہ شریعت تابع احوال کیونکہ شریعت وحی سے قطعی ثابت ہو چکی اور اسول
 ظنی یکشف والہام سے ثابت ہوتا ہے فرمایا کہ بعض درویشان خام ناتمام پر تعجب آتا ہے
 کہ اپنے کشف پر اعتماد کر کے مخالفت و انکار شریعت عزا بیضا کرتے ہیں حالانکہ اگر موسیٰ کلیم
 جناب رسول صلعم کے عہد میں ہوتے تو انکو یہی بلا متاعت عزا اور کچھ چارہ نہ تھا تو اب
 پھر ان کی بلطون کو کیا کہنا چاہئے فرمایا کہ حضرت خواجگان نے فرمایا ہے کہ نسبت ہماری
 سب نسبتوں سے فوق ہے و جہاد سکی یہ ہے کہ متابعت نسبت مسنیہ و رعایت غرمت میں وہ
 سب پیش قدم ہیں اس سبب انکی نسبت ہی سب طریقوں سے فوق ہوئی فرمایا کہ
 شرم آتی ہے کہ در صورت انفراد و استطاعت و قوت رکوع و سجود میں تھوڑی تسبیحات بڑھاتے
 کیجائے فرمایا کہ کرامات وہی معجزات پیغمبرین جیسے کہ معجزوں سے ترویج وہی مراد تھی اس طرح
 کرامتوں سے بھی وہ ہی مقصد ہے اس سے علاوہ اولیاء کا مطلب ظہار خوارق سے کچھ
 حصول جاہ و سہر نامائی و شہرت نہیں ہے اور باوجود اس نیت کے اکثر اولیاء اظہار

خو خوارق سے اخیر وقت میں نام ہوئی اور بعضوں کا قول ہے عقوبۃ الانبیاء حسن الہی
 و عقوبۃ الانبیاء اطہار الکلمات و عقوبۃ المؤمنین التقصیر فی الطاعات اور حقد
 قرب تیار ہوتا جاتا ہے اور سب قدر دین ضعیف ہوتا جاتا ہے چنانچہ احادیث کثیرہ سے
 یہ امر ثابت ہے لاجرم خوارق بھی کہ تقویت دین کی واسطے تہنیں تکمیل پذیر ہوتی جاتی ہیں
 خصوصاً جبکہ غیر البشر معلوم کو ہزار سال گزر چکے اور اس مدت کو تفسیر و تفسیر میں تاثیر عظیم ہے اولیا
 عشرت مثل اولیا و غلت غالباً اطہار کرامت سے منع کر دیے گئے ہیں کہ ظہور خوارق تقصیرات
 اسم الہادی سے ہی کہ رشد ہدایت سے تعلق رکھتا ہے و زمانہ اخیر مقتضی ظہور اسم المصلیٰ ہے
 کہ ولایت بدعت و ضلاب ہے جیسا کہ حدیث شریف میں وارد ہے الحدیث ان بین
 یدی الساعة ذنونا لقطع اللیل المظلم یعلم الرجل فیہا مومنا و بمسی کا فناء و بمسی مومنا
 و یصبح کا فناء الحدیث اور فرمایا کہ کرامت کہ ارباب ارشاد کو ضروری ہی یہ ہے کہ میدان رشید
 کی تبدیل اخلاق کرا میں اور ایک حال سے دوسرے حال پر پونچھائیں اور مرید سعادتمند ہر روز اپنی
 مرشدوں سے کرامتیں مطالعہ کرتا ہے اور اپنے میں آثار تصرف پیرا پاتا ہے اور مریدوں کی علما
 اور وکلو کرامات دکھانا اولیادوں کو کچھ ضرور نہیں کہ معاملہ ولایت پوشیدہ بہتر ہے۔ اولیا کرامت
 قبلے لایعرفہم غیر ی اس مدعا پر گواہ صادق ہے اور ایک جگہ تحریر بھی فرمایا ہے کہ خوارق
 نہ از ارکان ولایت است و نہ از شرائط آن بخلاف مہجرت نبی کہ از شرائط مقام دعوت است
 لیکن ظہور خوارق از اولیاد اللہ شائع است تحلف کم کذا اکثریت ظہور خوارق بر افضلیت ولایت
 ندارد و تفاضل آنجا باعتبار قرب الہی است جل شانہ تو اندو کہ زول اقرب ظہور خوارق اقل باشد
 و از بعد اکثر خوارق کہ از بعض اولیادین است بظہور آمدہ از اصحاب کرام رضی اللہ عنہم عشر عشیرہ
 آن نیامدہ تا آنکہ افضل اولیا بر مرتبہ ادنی اصحابی نرسد نظر بظہور خوارق از کوثر نظر نیست و
 دلیلست بر قصور استعداد تقلید سے شایان قبول فیض نبوت و ولایت جامعہ اند کہ استعداد
 تقلیدی در ایشان غالب است بر قوۃ نظر ایشان حضرت صدیق اکبر رضی اللہ تعالیٰ عنہ

آن قوت اصلاً محتاج بلغم گشت و لہذا اسبق سابقان این است آمد و ابو جہل لعین بواسطہ قصور
 ہمین استعداد باوجود ظہور چندین آیات باہرہ و معجزات قاہرہ بدولت تصدیق نبوت مشرف نشدہ
 اور فرمایا کہ خوارق دو قسم کے ہوتے ہیں قسم اول ظہور علوم و معارف الہی ہے کہ ذات و صفات
 و افعال ۱۰ اجبی سے علاوہ کہتی ہے اور وراہ طوع و عقل و نظر ہے اور یہ قسم خاص ارباب حق
 اہل معرفت کو نصیب ہے قسم ثانی کہ معاملات کو کرنے سے تعلق رکھتی ہے اس میں محقق و مبطل سب
 شریک ہیں قسم اول اللہ تعالیٰ کے نزدیک مکرم ہے کہ اولیاء خاص بلا شرکت غیرہ اور سب
 مشرف ہیں قسم ثانی عوام میں معتبر و محترم ہے بلکہ اگر اس قسم کی اہل استدراج سے صادر
 ہو تو کچھ عجیب نہیں کہ لوگ اسکو پرستش کرنے لگیں اور برخلاف اسکے قسم اول کو عوام
 لوگ خوارق سے نہیں جانتے کوئی خیال کرے کہ جو علم مخلوقات سے تعلق رکھتا ہو اس میں
 کیا رکھا ہے بلکہ یہ علم تو اس قابل ہے کہ دنیا منسیا کر دیا جائے تاکہ مخلوقات اور اونکے
 حالات سب سہو ہو جاوین معرفت الہی احترام و اغراز کے شایان ہے لیکن اس موقع پر
 پرسی نہفتہ رخ و دیو در کرشمہ و ناز بسوخت عقل زحیرت کہ این بو العجبی است ۱۰ اور ہی وجہ
 کہ متقدمین میں مثل شیخ جنید بغدادی سے کہ سید طائفہ ہے شاید کہ دس کراستین نقل کین ہر
 اور اللہ تعالیٰ نے حضرت موسیٰ کے حال سے خبر دی ہے ولقد اثبتنا موسیٰ سبعی آیات بآیات
 کرامات و خوارق دلیل فضلت نہیں ہے اور نہ قلت علامت نقص اور نہ ظہور خوارق دلیل
 ماہیت ولایت بلکہ اسکو لازم ہے اور اکثر ایسا ہوتا ہے کہ ولی سے کرامت ظاہر
 ہو جاوے اور اسکو خبر نہ ہو فرمایا کہ ابتداء تعلیم میں عموماً دیکھا ذکر ہو جانا اور جذب پیدا
 ہونا ہمارے حضرت خواجہ کے انعامات و برکات سے ہے ہر چند کہ پہلے ہی یہ معمول تھا
 ابتداء تعلیم میں اسقدر عموماً ہوتا تھا فرمایا کہ ایک روز میں نے حضرت خواجہ سے دریافت
 کیا تھا نوادیسراونہوں نے فرمایا تھا چونکہ اب طلب کی ہمت بہ نسبت سابق کے بہت
 ہو گئی ہے اس سبب سے بہ بات اختیار کی تاکہ بلا مجاہدہ و مشقت اونکو یہ بات حاصل ہو جا

کہ کوئی برودت سبیل بھارت ہو جاوے جزا اللہ عنہا جزا الخزار فرمایا کہ اللہ تعالیٰ کی کمال عنایت ہے کہ کوئی کوچہ کو چھائے فقر سے نہیں۔ کہا کہ او سین مجھ کو عبور نہوا اور طالب حسب استعداد خود جس طریقہ میں سلوک کرتا ہے او سلوک تکمیل میں پہنچا دیتا ہوں۔

مقام چہا حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے مکتوبات میں

چون طالبے پیش شیخے بیامد باید کہ شیخ اور اول استخارہ فرماید از سہ استخارہ تا ہفت استخارہ مکرر نماید بعد از استخارہ اگر تذبذبے در طالب پیدا نشد شروع در کار او نماز را فائدہ اقبال قلب شیخ کامل مکمل بھی قائم مقام استخارہ ہے اور اگر استخارہ کرے تو نور علی نور ہے اول اور طریق توبہ تعلیم بدو در حصول توبہ بقدر اجمال اکتفا نماید و تفصیل آنرا بمرور ایام حوالہ کند کہ ہم درین ایام بسیار قاصر اند اگر اول تکلیف تحصیل تفصیل توبہ کردہ شود ناچار حصول آن دینے طلبہ و شاید درین مدت فتورے در طلب اور دواز سطلب باز ماند بلکہ توبہ براہم سرانجام نہ بد بعد از ان طریقے کہ مناسب استعداد طالب است تعلیم نماید و ذکرے کہ ملائم قابلیت اوست تلقین فرماید و توجہ بکار او در کار دارد و التفائے سماں او مرعی نماید و از آب و شر الطراہ را باو بیان سازد و در متابعت کتاب سنت و آثار سلف صالحین تریب فرماید و وصول مطلوب را بے متابعت این محال داناند و اعلام نماید کہ کثوف و وقائع اسریر سے مخالفت بکتاب و سنت داشته باشد اعتبار نکند مستغفر باشد و تصحیح عقاید بقضائے ارادے فرقه ناجیہ اہل سنت و جماعت نصیحت نماید و بتعلیم احکام فقہ ضروریہ و عمل حویب ان تاکید فرماید کہ طیران درین راہ بے این دو جناح اعتقادے و عملے میرسیت و تاکید نماید کہ در قہ محرم و مشتبہ را احتیاط نیک مرعی دارد و بہر جہ باید بخورد و دواز ہر جا کہ باید تناول نہ نماید تا نوبی شریعت غرضان باب راست نکند بالحد در جمیع امور کہ میمانا کہ اللہ الرسول یخذ و یانہا کہ عذہ فانتہور انصب صین خود سازد۔ حال طالبان از دوام خالی نیست

یا از اهل کشف و معرفت اند یا از باب جهل و حیرت اما بعد طے منازل و منافع موجب هر دو طالع
 و اصل اند در نفس موصول فرست نیست یکے را بر دیگر چنانکه دو شخص بعد از طے منازل بمید
 کعبه میرسد یکے منازل راه را تماشا کرده رفت و بتفصیل هر کدام از منازل را بقدر مقتضا
 خود دانسته رسید و دیگرے از منازل راه چشم دوخته رفت و بتفصیل اطلاع نایافته کعبه رسید
 هر دو شخص در نفس و حصول کعبه مساوی اند هیچ کلام را زیادتی نیست درین موصول بر دیگرے
 باید دانست که بطور تائید علامت نقصان استعداد نیست گروهبی باشد تا مالا استعداد و کربان
 بلا مبتلا گردد **المیضا** (نصیحت به پیران) محافظت کنند که امرے صادر نشود که باعث نفرت
 خلایق گردد که وبال عظیم است نفرت خلق مناسب حال ملاستیه است که شیخ و دعوت
 اندازند بلکه مقام ملاست نقیض مقام شیخی است مبادا این دو مقام غلط نمایند و درین
 شیخ آرزوے ملاست کنند که ظلم عظیم است و در نظر مردان خود را شمول دارند و در اختلاط
 سوانست با سترشدان افراط نمایند که باعث استخفاف است که منافقان و استغاده
 و در محافظت حدود شرعی نیک رعایت نمایند مبادا ممکن عمل برخصت تجویز کنند که هم منافق
 این طریق علییه است و هم منافق دعوائے متابعت سنت سنیة غریزی فرموده است -
مریاء العادین خیر من اخلاص المردین چه ریاء عارفان از برائے انجذاب قلوب
 طالب است بجناب قدس خداوندے جل سلطانے پس ناچار از اخلاص مردیان بهتر باشد
 و ایضا اعمال عارفان اسباب تقلید است مرطالبا از اداتیان اعمال اگر عارفان عمل کنند
 طالبان محروم مانند پس عارفان را برائے آن کنند طالبان بآن اقتدا نمایند
 این ریاءین اخلاص است بلکه بهتر از اخلاص که از برائے نفع خود باشد از نیجا کسے گمان
 کنند که عمل عارفان محض از برائے تقلید طالبان است و عارفان را بعلل احتیاج نیست -
 عیاذ الله سبحانه این عین الحاد و زندقه است بلکه عارفان در اتیان اعمال بسیار
 طالبان برابر اند و از اتیان اشغال بچکری استغنائیت فائست مافی الباب در اعمال

نصیحت
 پیران

عارفان گاه هست که نفع طالبان که مربوط بتقلیل است نیز ملحوظ است و بآن اعتبار آنرا یامی نامند
 بالجمله در قول و فعل نیک محافظت نمایند که اکثر ظایق درین اوان هنگام طلب اندکارسه بوقوع
 نیاید که سنانی این مقام باشد و جهال را بطعن اکابر رساند از حضرت حق سبحانه تعالی استقامت
 طلبند **ایضا** مدار این طریق بر دو اصل است استقامت بر شریعت بعدیکه بر ترک اونا ساد
 آن را منی نیاید شد و در سوخ و ثبات بر محبت و اخلاص شیخ طریقت بر نهجی که اصلا بر وی محال
 اعتراض نماید بلکه جمیع حرکات و سکنات او زیاده و محبوب در نظر مرید در آید عیاذا بالله سبحانه
 و راوی از اسوره که باین دو اصل متعلق است غلله واقع شود و اگر بنسایت الله سبحانه این دو
 اصل مستقیم است سعادت دنیا و آخرت نقد وقت است **ایضا** بدانکه که منامات و
 واقعات شایان اعتماد و اعتبار نیست اگر کسی خود را در خواب بادشاه دید یا قطب قوت
 یافت فی الحقیقت نه چنین است بیرون خواب و واقع اگر بادشاه شود یا قطب گردد و کم
 پس از احوال و عاجد هر چه در بیداری و افانیت ظاهر شود گنجایش اعتماد دارد و الا فلا
 بدانکه سالکان این راه از دو حال خالی نیستند مرید اندام را در اگر مراد اند طوبی لهم راه آنجناب
 و محبت ایشانرا کشان کشان خواهند برد و بطلب اعطی خواهند رسید و هر ادبی که در کار
 شود بتوسط بابی توسط تعلیم شان خواهند شد و اگر زلته واقع شود زود متنبه خواهند فرمود و بران
 سوازه خواهند کرد و اگر پییر ظاهری احتیاج به داشته باشد بی سنی ایشان بآن دولت دلالت
 خواهند فرمود بالجمله عنایت ازلی جسطانه متکفل حال این بزرگواران است سبب یابی سبب
 کار ایشانرا خواهند کرد و الله یجیبی من یشاء و اگر مرید اندکار ایشان بی توسط پییر کامل شکل شود
 است پییری باید که بدولت جذبه و سلوک مشرف شده باشد و سعادت فنا و بقا مستعد گشته
 و سیر الی الله و سیر فی الله و سیر عن الله باشد و سیر فی الاشیاء باشد را با انصرام رسانیده
 و اگر جذبه او بر سلوک او مقدم است و تیزبیت مراد ان مرئی شده کبریت احمر است ظلم
 او و دوست و نظر او شفا حیات دلهاء مرده بتوجه شریف او منوط است و تازگی جانهاست

نسوده بالتفات لطیف او مربوط و اگر اینطور صاحب دولت پیدا نشود سالک مجذوب مهم نیست
 و تربیت ناقصان از دین بر می آید و ثبوت سلاطین دولت فناء و بقا میسرند آسمان نسبت به برش
 آمدن فرود و در نه بس عالیت پیش خاک تود اگر بنایت خداوندی جل جلاله طالبی را باین طور
 پیر کامل مکمل دلالت فرموده باشد که وجود شریف او را مفتخر داند و خود را تمام با او سپارد و سعاد
 خود را در مرضیات او داند و شقاوت خود را در خلاف مرضیات او شناسد با جمله هوای خود
 را تابع رضائے او سازد و در خبر نبوت علیہ و علی الصلاة والسلام اتها و اکهارن یون
 احکم حتی کون بهما تعالما جت به بدانند که رعانت اداب صحبت و مراعات شرائط از ضروریات
 این راه است تا راه افاده و استقاده مفتوح گردد و بدو نهالاستیجه للصحة و کلامه للجلس
 بعضی از اداب و شرائط ضروری در معرض بیان آورده میشود بگوش هوشش باید شنید بدانکه
 طالب را باید که روی دل خود را از جمیع جهات گردانیده متوجه پیر خود سازد و با وجود پیر
 به اذن او بنواغل و ادکار نبرد و در حضور او بغیر او التفات ننماید و بکسی خود متوجه او نشیند
 حتی که بدگریم مشغول نشود مگر آنکه او امر کند و غیر از نماز فرض و سنت در حضور او ادا نکند نقل
 کرده اند از سلطان اینوقت که وزیرش پیش او استاده بود اتفاقا درین اثنای آن وزیر التفات
 به جانب جامه خود کرده بند آنرا بدست خود است میساخت درین حال نظر سلطان بآن وزیر
 افتاد و دید که بغیر او متوجه است بزبان عتاب گفت که این را بضم نیتوانم کرد که تو وزیر من باشی
 و در حضور من به بند جامه التفات نمایی باندیشید که بگره سائل و نیاز اداب و فقه در کار است و سائل و معلول
 الله ابرو و جبهه نرم و اکمل رعایت این اداب لازم خواهد بود و بهما اکن در جائے نه ایستد که سایه
 او بر جامه یا بر سایه او افتد و بر مصلائے او پائیند و در متوضائے او طهارت نکند و بطرف
 خاصه او استعمال نکند و در حضور آب نخورد و طعام تناول ننماید و بکسی سخن نکند بلکه متوجه چای
 گردد و در غیبت پیر در جائے که اوست پا دراز نکند و بزاق دهن بآنجناب ننیزد و هر چه از
 پیر صادر شود آنرا صواب اندازد اگر چه بجهت صواب ننماید او هر چه میکند از الهام میکند و باذن کار میکند

برین تقدیر اعتراض را گنجایش نباشد و اگر چه در بعضی صور در الهامش خطا راه یابد چه خطا
 الهامی در رنگ خطائے اجتہادی است ملامت و اعتراض بران مجوز نیست و ایضا چون
 این را محبتی به پسر پیدا شده است در نظر محب هر چه از محبوب صادر میشود محبوب مینماید پس
 اعتراض را مجال نباشد و در کلی و جزئی اقتدا به پسر کند چه در خوردن و پوشیدن و چه در خفتن
 و طاعت کردن نماز را بطرز او باید ادا کرد و فقه را از عمل او باید اخذ نمود **۵** انرا که در سراسر
 انکار است فارغ است از باغ و بوستان و تماشائی لاله زار و به هیچ اعتراض را در حق
 و سکنت او مجال نماند اگر چه آن اعتراض مقدار جبهه خرد کم باشد زیرا که اعتراض غیر از زبان
 نتیجه نیست و بے سعادت ترین جمیع خلایق عیب بین این طائفه علیهست بخانا الله سبحانه
 عن هذا البلاء العظیم و طلب خوارق و کرامات از پسر خود نکند اگر چه آن طلب بطریق خواطر
 و سادس باشد هیچ شکی که موسی از پیغمبری معجزه طلب کرده باشد معجزه طلبیان کفار اند
 اهل انکار **۶** معجزات از پیر تو دشمن است و بوسے جنیت بے دل بودن است و چون
 ایمان نباشد معجزات و بوسے جنیت کند جذب صفات و اگر شبهه پیدا شود در خاطر آنرا
 بے توقف عرض نماید اگر حل نشود تقصیر بر خود نمید و هیچ نقصت را بجانب پسر مباد نسازد و واقعه
 که رود بدان پسر نماند و دبیر و قانع از او طلب کند و تعبیر بکیه بر طالب منکشف شود نیز عرض نماید
 و صواب خطا را از وجود و برکشون خود زنها اعتماد نمند که حق با باطل درین دار منزهت و جود
 با خطا مختلط و بے ضرورت بے اذن از وجود ان شود که غیر را ابر و بے گزیدن منافی را و است
 و او از خود را بر آواز او بلند نکند و سخن بلند یا او بگوید که سواد است و هر فیض و فتوحیکه برسد
 آنرا بتوسط پسر تصور نماید و اگر در واقع بیند که فیض از مشایخ دیگر رسیده است آنرا نیز از پیر
 داند و بداند که چون پیر جامع کمالات و فیوض است فیض خاص از پیر مناسب استعداد
 خاص مریط نام کمال شیخی از شیعی که صورت افلاک از وی ظاهر شده است و بر پیر رسیده
 و لطیف از طائف پیر مناسب آن فیض دارد و بصورت آن شیخ ظاهر شده است بواسطه

ابتلا امری آن لطیف را شیخ دیگر خیال کرده است و فیض از ان دانسته این مغلطه عظیم است
 حق سبحانه از منزلت قدم نگار دارد و بر اعتقاد و محبت پیر مستقیم دارد و بحرست سید البشر علیه
 و علی آله الصلوٰۃ والسلام والتسلیمات باجماع الطریق که ادب مثل شهر است بهیم بے ادبی بخدا
 نرسد و اگر مرید در رعایت بعضی از آداب خود را مقصر داند و در ادائے کما ینبغی نرسد و اگر
 بعضی هم نتواند معفو است اما از اعتراف نقصان چار است و اگر عیاذا بالله سبحانه رعایت
 آداب نکند و خود را مقصر محرم نداند از برکات این بزرگواران محروم است **ع** هر که او بری به پیوسته است
 دین رکنی سود داشت ۴ اری مریدی که برکت تو به پیر تبتقا و تقابرسد و الهام طریقی فرست بر او ظاهر
 شود و پیر آنرا تسلیم دارد و کمال او گواهی دهد آن مرید را میرسد که در بعضی امور الهامی به پیر خلاف کند و مقتضائے
 الهام خود عمل کند اگر چه نزد پیر خلاف آن مستحق بود چه آن مرید درین وقت از ولقه تقلید برآمده است و تقلید
 در حق و سخطا است نه بنی که اصحاب پیغمبر صلی الله علیه و علیهم الصلوٰۃ
 و التسلیات در امور اجتهادیه و در احکام غیر منکره با آن سرور خلاف کرده اند و در بعضی اوقات
 ضوابط کتب مجتبه امیر شده است کما لا ینحی علی ارباب العلم پس معلوم شد که خلاف پیر مرید را بعد از
 رسیدن به مرتبه کمال مجوز است و از سوء ادب مبرا است بلکه اینجا بنی ادب است و اگر نه اصحاب پیغمبر علیه
 و علیهم الصلوٰۃ و التسلیات که کمال ادب مودب بوده اند غیر از تقلید امر دیگر نیکو داند ابو یوسف را
 بعد از رسیدن به مرتبه اجتهاد تقلید ابی حنیفه رضی الله تعالی عنه خطا است صواب در متابعت رسالت
 خود است نه رائے ابی حنیفه قول شهر است از امام ابو یوسف که ازعت ابی حنیفه فی مسئله خلق
 القرآن ستمه اشهر شنیده با فنی که تکمیل صناعت بتلاحق افکار است اگر بر یک فکر اندی زیادت
 پیدا نکردی سخوی که در زمان سیبویه بوده است امروز باختلاف آراء و تلاحق افکاره صدر زیادت
 کمال پیدا کرده است اما چون بنار او نهاده است فضل او است الفضل للتقدمین لیکن کمال انبیا
 مثل امتی مثل المظاہر لایدرے اولهم خیر لهم آخرهم ام حدیث نبویست علیه علی الصلوٰۃ والسلام
 تنیس لرفع شبهه بعض المریدین بدانکه گفته اند انشیخیم بیتی و میست احیاء و امات از لوازم مقام شریف است

مراد از احیاء احیاء روحی است نه جسمی و همچنین مراد از امات امات روحی است نه جسمی و مراد
 از حیوة و موت قنات و بقا است که بمقام ولایت و کمال میرسانند و شیخ مقتدا باذن الله سبحانه
 متکفل این دو امر است پس شیخ را از این احیاء و امات چاره نباشد معنی سیمی و نیست یقینی و
 و یقینی احیاء امات جسمی این منصب شیخی کار نیست شیخ مقتدا حکم کرده ربا دارد و هر کس را که با او
 است در رنگ خس و خاشاک در عقب او میدود و نصیب خود را از وی استیفا مینماید و خوارق و کرامات
 از برای جذب مریدان نیست مریدان بمناسبت معنوی به منجذب میگرددند و آنکه باین بزرگواران بناسبت
 ندارد و از دولت کمالات ایشان محروم است اگر چه هزار معجزه خوارق و کرامات بنماید بوجهل و
 ابولهب را شاید این معنی باید گرفت قال الله سبحانه فی حق الکفار و ان یروا کل آیه لآیه لا یؤمنوا
 به حتی اذ جاءک یجاد لوندک یقول الذین کفروا ان هذا الا اساطیر الاولین و السلام **نصای**
 باید دانست که حقوق پیر فوق سایر حقوق ارباب حقوق است بلکه نسبت ندارد حقوق پیر بر حقوق
 دیگران بعد از انعال حضرت حق سبحانه و احسانات رسول او صلے الله تعالی علیه و سلم ولادت
 صوری بهر چند از والدین است اما ولادت معنوی به پیر مخصوص است و ولادت صوری را حیات
 چند روزه است و ولادت معنوی را حیات ابدیت نجاسات معنوی مرید را پیر است که قلب
 و روح خود کناسی مینماید و تطهره تشکیلند و میفرماید در توجیهات که نسبت به بعضی مسترشدان واقع
 میشود محسوس میگردد که در تطهر نجاسات باطنه ایشان تلوثی بصاحب توجه نیز میدود و تا در
 زمانه مکدر میدارد پیر است که بتوسل او بخدا میرسد غر و جل که فوق جمیع سعادات دنیوی و
 اخروی است پیر است که بوسیله او نفس اماره که بالذات خبیث است مژکی و مطهر میگردد
 و از امارگی باطنیان میرسد و از کفر جلجلی باسلام حقیقی می آید - گر گویم شرح این بحد ثواب پس
 سعادت خود را در قبول پیر باید دانست و شقاوت خود را و رواد و نقود با الله سبحانه مژک
 رضای حق سبحانه و پس پرده رضای پیر مانده اند تا مرید در مراضی پیر خود را گم سازد و ضایع
 حق سبحانه نرسد آفت مرید در آثار پیر است هر چه بکشد که بعد از آن باشد تا آنکه آن ممکن است

حق

اما از پیر را هیچ تدارک نتوان نمود از آن پیر هیچ شقاوتست مگر مرید را عیاذا بالله سجان من ذلک ظلما
در معتقدات اسلامی و فتورست در ایشان احکام شرعی از تناسخ و ثمرات آنست از احوال و موجود
بیاثرین تعلق دارد خود چه گوید و اثرش از احوال اگر با وجود آنرا پیر باقی ماند از آنست در این باید نمود که آخر
بجز این یا بکشید و غیر از ضرر نتیجه نخواهد بود و السلام علی من اتبع الهدی **لیضا** قباب او یا را الله و
بشریت ایشانست بهر چه سائر مردم محتاج اند این بزرگواران نیز محتاج اند ولایت ایشان را
از احتیاج نمی برد و غضب ایشان نیز در رنگ غضب سائر مردم است هر گاه سید انبیا علیه
و علیهم الصلوات و التسلیات فرماید غضب کما یغضب البشر و لیلا چه رسد و همچنین این بزرگواران
در اکل و شرب معاشرت بابل و عیال و موانست بایشان با سائر ناس شریک اند تعلقات
شقی که از لوازم بشریت است از خواص و عوام زایل نمیکرد و حق سجان تعلق در شان
انبیا علیهم الصلوات و التسلیات میفرماید و ما جعلناهم حمدا الا لکون الطعام و کفار ظاهرین
گفتند ما لهذا الرسول یا کل الطعام و میشتی فی کاسواق پس بر که نظر و بغا بر اهل اند افتاد
مهر و گشت و خسران دنیا و آخرت نقد وقت او آمد همین ظاهر بنی ابوجهل و ابولهب را
از دولت اسلام محروم ساخت و در خسران ابدی انداخت سعادتمند آنست که نظر او از
ظاهر بنی اهل اند کوتاه گشت و حدیث نظر او بصفت باطنه این بزرگواران ننمود کرد و بر
ظاهر مقصور گشت فهم کنیل المصیر بالمعجوبین و ما لا معجوبین عجب کار است صفات بشریت آنقدر
که در اهل اند ظاهر میگردد بر سائر مردم ظاهر نیست و چنانست که خلقت و کدورت و محل
هموار و صفا اگر چه اندک باشد بیشتر بود میگردد و از آنچه در محل هموار و غیر صفا اگر چه بیشتر باشد
لیکن خلقت صفات بشریت در عوام در کلیت سرایت میکند و در قالب قلب و روح پیدا
در خاص این خلقت مقصور بر قالب و نفس است در خاص خواص نفس نیز این خلقت
مقصور بر قالب است و پس و ایضا این خلقت در عوام موجب نقصان و خسارت است
و در خواص موجب کمال و نصارت همین خلقت خواص است که خلقت عوام را زایل

قلهای ایشان را تصفیه میسند و نفس را از ترکیه میدارند اگر این خلعت نماند خواص را بعوام
 هیچ مناسبت نمیشود و راه افاده و استفاده مسدود میشود و این خلعت در خواص و تقدیر این
 که مکرر سازد بلکه ندامت و استغفار که در قله آن دست میدهند چندین خلعت و کدورت
 و گیر از هم میرواند و ترقیات میفرماید همین خلعت است که در ملائکه مفقود است و بسبب آن راه
 ترقی مسدود است خلعت برده از قبیل روح بالیه الذم است عوام کالانعام صفات
 بشریت اهل الله را در رنگ صفات بشریت خود میدانند و محروم و محروک و بی مانند قیاس
 غایب بر شایده فاسد است هر مقام را خصوصیات علیحه است و هر محل را لوازم حداد
 السلام علی التبع الهدی و التزم متابعت المصطفی علیه و علی الصلوات و التسلیمات ایضا
 آیهی چیت این که اولیا خود را که باطن زلال خضر است که هر که قطره از آن چشیده حیات
 ابدی یافت و ظاهر ایشان ستم قاتل هر که بآن نگریست بخت ابدی گرفتار آمد ایشانند که باطن
 شان رحمت است و ظاهر شان رحمت باطن بن ایشان از ایشان است و ظاهر بن
 ایشان از بدگیشان بصورت جویند و بحقیقت گندم بخش ظاهر از عوام بشیر اند باطن از عوام
 ملک بصورت بر زمین اند و معنی بر فلک مجلس ایشان از شقاوت رسته است و انیس ایشان
 به معاوت پیوسته اولئك ضرب الله الکاف ان ضرب الله هم المفلحون و صلی الله تعالی
 علی سیدنا محمد و آله و سلمه ایضا حضرت حق سبحانه و تعالی اولیا را الله را بر پنج دستور
 ساخته است که ظاهر ایشان از کمالات باطن ایشان خبر ندارد و کیف باعدائے باطن ایشان
 را نسبت که بر تیره نیچونی و بیگونی حاصل گشته است نیز همچون است و باطن ایشان چون از علم
 امر است نیز نصیب از نیچونی دارد و ظاهر که سر اسر حوایان است حقیقت آنرا چه در یاد بلکه در دست
 از نفس حصول آن نسبت انکار نماید لغایت الجهل و عدم المناسبه تواند بود که نفس حصول
 نسبت را و اندامانند که متعلق آن گیت بلکه بسا است که نفسی متعلق حقیقی او نماید بکل فلک
 علو ملک النسبه و در ظاهر و باطن خود مغلوب آن نسبت است و از دید و دانش

رفته است چه داند که چه دارد و بیکه دارد پس ناچار غیر از عجز از معرفت بمعرفت راه نباشد لهذا صدیق
 اکبر رضی الله تعالی عنه فرمود العجز عن حرك الاكلا حرك النفس اورا که عبارت از نسبت خواص است
 که عجز از ادراک آن لازم است لان صاحب الادراک مغلوب لا یعلم ادراک و غیره لا یعلم حال کاره
 ایضاً شخصی بود در لباس موقیان که به بدعت اعتقاد می مبتلا نبود این فقیر در حق او تردید داشت
 اتفاق می بینم که انبیا صلوات الله تعالی و تسلیماً علیهم باجمعین جمع اند و همه بزبان واحد
 میفرمایند در حق آن شخص که پس منادیرین اثنا سجا طر رسید که از شخص دیگر که فقیر در حق او تردید
 بود استفسار نماید درباره او فرمودند کان مانعاً من انما نعوذ بالله سبحانه من سوء الاعتقاد و من طعن الانبیا
 الامجاد و ایضاً آنچه بر ما فیران لازم است دوام ذل است و افتقار و انکسار و تضرع و
 التجا و ادوار و طائف عبودیت و محافظت حدود شرعی و متابعت سنت سینه علی صاحبها
 الصلوة و السلام و التجدید و تصحیم نیات در تحصیل خیرات و تخلیص بوالطن و تسلیم ظواهر و رویت
 عیوب و مشایده استیلا ذنوب و خوف انتقام علام الغیوب و قلیل بنداشتن حنات خود
 را اگر چه بسیار باشد و کثیر نگاشتن سیات خود را اگر چه اندک باشند و ترسان و لرزان بودن
 از شهرت و قبول خلق قال علیه الصلوة و السلام محیب امر اءمن الشران یشار الیه بالا صابغ فی
 دین او دنیا الا من عصمه الله و متهم داشتن افعال و نیات خود را اگر چه مثل خلق صبی باشد و
 عدم اعتنا باحوال و مواجید خود اگر چه کصیم و مطابق باشد اعتماد نباید کرد و سخن نباید شنید
 مجرد تائید دین و تقویت ملت را و ترویج شریعت و دعوت خلق را بحق جل و علا چه این قسم
 تائید گاه هست که از کافرو فاجر هم آید قال علیه الصلوة و السلام ان الله لیؤید هذا الدین بالاصل
 الفاجر مریدیکه یطلب آید و اراده مشغول نماید آنرا در رنگ ببر و شیر باید دانست و باید ترسید
 مبادا این راه خرابی او خواهند و استدرج او نمایند و اگر فضا در قدم مرید در خود فرجی و شریک
 یابند آنرا کفر و شرک دانند و تدارک آن به بندامت و استغفار چندان نمایند که اشی از آن
 سرور نمایند بلکه بجائے آن فرح حزن و خوف نشیند و نیک تاکید نمایند که طعم در حال مرید

و توفیق در مانع دنیوی بود پیدا شود که مانع رشد مرید است و باعث خرابی پیر چرخ آنگاه همه دین خالص
 می طلبد که لا اله الا الله الدین خالص شرک را در این حضرت بیچ وجه گنجایش نیست و بدانند که هر
 غلغله و کمالات که بر دل طاری گردد از اله آن توبه و استغفار و نذر است و التماس با سهل و جوده
 میسر است مگر غلغله و کمالاتی که از راه محبت دنیائی و فی بر دل طاری شود منتقص گرداند و
 مستحقین میاز و از اله آن تقصیر تام است و تعدی بر کمال صدق رسول الله تعالی علیه السلام
 علیه السلام و سلم حب الدنیا را اس کل خطیئه سخنان الله سبحانه و یا کم من محبت الدنیا و محبت ابنائها
 و اربابها و الاختلاط بهما و المصاحبت معهم فانها سم قاتل و ممرض هالك و بلاء
 عظیم و اداء عظیم - ایضا و دنیا بطن هر شیرین است و بصورت طراوت دارد و فی الحقیقت
 سخی است قاتل و ستاعت باطل و گرفتار است لاطاعل مقبول او مخدول است مفتون او مجنون
 حکم او حکم نجات است از اندوده و مثل او مثل زهر است فکر آلوده عاقل آنست که با یخچین متاع
 کاسد فرقی نهد و یخچین کالاسی فاسد گرفتار نگردد و گفته اند اگر شخصی وصیت کرد که مال مرا
 به عاقل زمانه بدیند بزرگوار میباید داد که از دنیا بے رغبت است و آن بے رغبتی از کمال فطانت
 است ایضا نفس باره انسانی محمول است بر حب و ریاست و بگی همت او ترفع بر او نیست
 و بالذات خواهانست که خلافت همه بوی محتاج باشد و مفاد او امر و نوا ہے و گردن او بهیچ کس
 محتاج نباشد و محکوم احدی نبود این دعوی الوهیت است از وی و شرک است بخدا
 بے مبتلا جل سبحانه بلکه آن بے سعادت بشکرت هم راضی نیست میخواهد که حکم او باشد و بس و همه محکوم
 او باشند فقط در حدیث قدسی آمده است عاد فساد فانها انتصب علیا دانی یعنی دشمن دار
 نفس خود را زیرا که بدستی آن نفس ایستاده است بدشمن من پس تربت نفس نمودن بے تحصیل
 مرادات و آواز جاه و ریاست و ترفع و تکبر فی الحقیقه امداد گردنست بدشمن خدا بے غرض
 و تقویت نمودنست مراد از شاعت این امر را نیک باید دریافت در حدیث قدسی دارد است
 الکبر یا راحی و العظمة اذا رمی فمن نازعنی فی شی منہا دخله فی النار و کلابات

دنیا به دنی که ملعونه و مفسوخه حق است که حصول دنیا ممد و معاون حصول مرادات نفس است
 پس هر که بدین برود نماید ناچار نیست راستاید و فقر و فقر محمدی گشت علیه علی که الصلوات و تسلیما
 و نیز که در فقر نامرادی نفس است و حصول عجز آن مقصود از بخت انبیا علیهم الصلوات و تسلیما
 و حکمت در تکلیفات شرعیه بنج و تحریب همین نفس اماره است شرایع برائے رفع هوا نفسانی
 وارد شده اند هر قدر که بمقتضای شریعت بعمل در آید همان قدر هوای نفسانی روزی نال آور
 لهذا ایتان یک حکم از احکام شرعیه در ازاله هوای نفسانی بهتر است از ریاضات و مجاهدات
 هزار ساله که از نزد خود کرده شود بلکه این ریاضات و مجاهدات که بمقتضای شریعت غرض واقع
 نشده اند موید و مقوی هوای نفسانی اند بر همان وجوگان در ریاضات و مجاهدات تقصیر
 نکرده اند اما هیچ ازینها سودمند نگشته و غیر از تقویت نفس و تربیت آن نموده مثلاً یک ام در
 او اسے زکوٰۃ که شریعت بآن امر فرموده است در تحریب نفس سودمند تر است از آنکه هزار
 دنیا را از پیش خود صرف کند و طعام خوردن در عید فطر حکم شریعت نافع تر است در رفع هوا از آنکه
 از نزد خود سالها صایم باشد و در رکعت نماز بباد و جماعت ادا کردن که سنتی از سنن سجا
 آوردن بهتر است از آنکه تمام شب بصلوة نافله قیام نماید و نماز بباد را بی جماعت
 ادا کند بالجملة تا نفس مرگی نه شود و از خبث مایخیلیا بهتر است پاک نکرد و نجات محالست فکر ازاله
 این مرض ضروری آیتا موت ابدی نرساند کلمه طیبه لا اله الا الله که موضوع است از برائے نفی اله
 انا فی و انفسی در ترکیه نفس و تطهیر آن النفع و انسب است اکابر طریقت قدس الله تعالی اسراریم
 از برائے ترکیه نفس همین کلمه طیبه را اختیار فرموده اند تا سجا روپ لا زوبلی راه و نرسی
 بعد سرای لا اله الا الله برگاه نفس در مقام سرکشی آید و نقص عید نماید به تکرار این کلمه تجدی بیان
 باری نمود قال علیه الصلوة والسلام جدا و ایمانکم بقول لا اله الا الله بلکه همه وقت
 از تکرار این کلمه چاره نبود زیرا که نفس اماره همواره در مقام خبث است و در حدیث آمده است
 در فضائل این کلمه که اگر آسمانها و زمینها و دریا به نهند این کلمه را در لب دیگر هر آئینه این پلاید رحم

اینگذرد و السلام علی من اتبع الهدی و التزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوٰة و التسلیات
 فیصلت سبانه افغان بے سرد بگ را بدولت اتباع سید اولین و آخرین که بطفیل دوستی او
 کمالات اسمائے و صفاتی خود را و عرصه ظهور آورد و او را بهترین جمیع کائنات خلق کرد و علیه
 من الصلوٰة افضلها و من التسلیات اکملها مشرف گرداناد و بر آن استقامت بنهاد که
 ذره این متابعت مرضیه از جمیع لذذات دنیاوی و نعمات اخروی بمراتب بهتر است و فضیلت
 منوط متابعت سنت اوست و عزت مربوط باتبان شریعت او علیه و علی آله الصلوٰة و السلام
 و التعمه مثلا خواب نیمروزی که از روی این متابعت واقع شود از کور و در و حیار لیالی که
 ناز متابعت است اولی و افضل است و همچنین افطار یوم فطر که شریعت مصطفوی بآن
 فرموده است از صیام ابد الابد که نه ماخوذ از شریعت اند بهتر است اعطای حبیبی بامر شارع از
 اتفاق کوه زر که از نزد خود باشد فاضلتر است امیر المومنین عمر رضی الله عنه روزی نماز بباد
 بجماعت آدا کرده در اصحاب نگاه کرد یک کس را حاضر نیافت پرسید اصحاب عرض کردند
 آنکس تمام شب بآنده میدارد شاید در نیوقت خوابش برده باشد امیر المومنین فرمود که اگر او تمام
 خواب کردی و نماز بباد را بجماعت گزاردی بهتر بودی اهل ضلالت ریاضات مجاهد
 بسیار کرده اند اما چون موافق شریعت حقه نیستند بے اعتبار و خوار اند اگر چه بدان اعمال
 شاقه مشرب میشود هم مقصود بعضی منافع دنیویست تمام دنیاچیت تابعی منافع او کسی
 اعتبار نبند مثل ایشان مثل کناسی است که ریاضش از همه بیش است و اجرش از همه کمتر مثل
 تابعان شریعت مثل انجماعت است که در جوار بر نفسه بالماسات لطیفه کار میکنند عمل اینها در دنیا
 قلت است و اجر ایشان در فایت رفعت عمل کیامت تواند بود که با جرحه زار برابر بود
 سر آنست که عمل که موافق شریعت واقع میشود مرضی حق است سبحانه و خلاف آن نامرضی
 اوست تقالے پس نامرضی چه جائے ثواب بلکه متوقع عقاب است اینمغنی را در عالم مجاز
 شاید و اضح است بآنکه التفات بظهور آید بهر چه گیرد علتی علت شود

نسخه منجبت

کفر گیر و کالمے ملت شود پس سرایہ بمع سعادات متابعت سنت است و سہولائے مجمع فساد
 خلاف شریعت مینا اللہ سبحانہ وایاکم علی متابعت سید المرسلین علیہ علی آلہ الصلوٰۃ و التسلیمات
 والسلام۔ ایضا از ترہات مونیہ چہ سیکشاید و از احوال ایشان چہ مے افزاید اسجاد وجد حال
 را تا بمیزان شرع نمجذبہ نیم جہیل نمیزند و کشف و الہامات را تا بر محکم کتاب و سنت نرسند
 بہ نیم جہلی نے پسندند مقصود از سلوک طریق مونیہ حصول از رویا و یقین است بمعتقدات شرعیہ کہ
 حقیقت ایمان است و نیز حصول یسر است و ادا احکام فقہیہ نہ امرے دیگر و رائے آن
 چہ رویت موعود و آخرت است و در دنیا البتہ واقع نیست مشاہدات و تجلیاتیکہ مونیہ بآن
 خرمند آرام بظلال است و تسلی شبہ و مثال او قلمے و راہ الوہست عجائب کار و بار
 اگر حقیقت مشاہدات و تجلیات ایشان را کمابہ گفتہ شود خوف آن وارد کہ فتورے و طلب
 مستدیان این راہ پیدا شود و قصورے در شوق ایشان افتد و از ان نیز مے ترسد کہ اگر گوید
 باوجود علم تجویز النہاس باطل سخن کردہ باشد یا دلیل المتجربین و لہی بحر مے من جلدتہ رحمۃ اللعالمین
 علیہ علی آلہ الصلوٰۃ و التسلیمات ایضا پیش از ظہور غلبہ حال عدم امتیاز میان اسلام و کفر و
 نزد اہل شریعت کفر است نزد اہل حقیقت نیز کفر است و مذموم اگر اختلافی بہت میان اہل
 شریعت و حقیقت در صورت غلبہ جاست در رنگ منصور علاج کہ مغلوب حال بودہ است اہل
 شریعت کہ فر او حکم کردہ اند نہ اہل حقیقت اما نزد اہل حقیقت ہم منقصت و انگیزہ است از کلام
 نمی شمرند و از مسلمانان حقیقی نے انکارند این شعر منصور را ہمیں شاید است۔ کفر بدین اند
 و الکفر واجب و لدی و عند المسلمین یقیم پس پیش از ظہور غلبہ حال تقلید باب احوال
 و تمیز نکردن از بے تمیزیت و الحاد و رندفہ و کفر شریعت و حقیقت است اعاذنا اللہ سبحانہ
 و جمع المسلمین من امثال ہذا التقليدات شاہان تقلید علوم شرعیہ است نجات ابدی منوط
 تقلید خفی و شافی است اقوال جنید و شبلی از برائے و بصلحت بکار مے آید پیش از ظہور
 احوال استماع این اقوال طالبان را تشویقی بآن احوال مے بخشد و جذبی پیدا مے آرد و

از ظهور احوال بعین احوال را اصطلاح و محکم احوال خود میسازند و بفرمان دو مصلحت اقوال ایشان را
 دانستن و خود کردن در آن منوط است احتمال ضرر غالب است عاقلان در محلی که توهم ضرر باشد
 اقدام نمی نمایند کفین که فن غالب باشد **ایضا** قطب ابدال واسطه وصول فیوض است که بوجوه
 عالم و بقا آن تعلق دارد و قطب ارشاد واسطه وصول فیوض است که بارشاد و هدایت عالم تعلق
 دارد پس تکلیف و ترزین و انزاله بلیات و دفع امراض و حصول عافیت و صحت منوط بفیوض
 مخصوصه قطب ابدال است و ایمان و هدایت و توفیق حسنات و امانت از سیئات نتیجه فیوض
 قطب ارشاد و قطب ابدال در همه وقت در کار است و مخلوق عالم از تصور نیست که نظام عالم با
 مربوط است اگر کسی از افراد این قطب می رود و دیگر بر جبهه و سمت نصب میشود اما قطب ارشاد
 لازم نیست که در همه وقت کاین بود و وقتی باشد که عالم از ایمان و هدایت بالکل خالی باشد و تقابل
 حسب حال کمال در افراد این اققاب بسیار است بعد از ان و صلواتی در حجت الوالد و فرد
 اکمل از قطب ارشاد بر قدم خاتم الرسل است علیه و علیهم من الصلوٰۃ افضلها و من التسلیمات
 اکملها و کمال ذلك الفرح مطابق بحاله صلی الله تعالی علیه و آله و سلم و انما الفرق بینهما
 بالاصالة و بالتعبیه لا غیر و قد کان صلی الله علیه و علی آله و سلم فی وقته قطب الارشاد
 و کان قطب الابدال فی ذلك الوقت علیه السّلام او یس قونی رضى الله عنه و طریق مولانا
 فیض از قطب بعالم آنست که قطب بواسطه جامعیه کتبیه کما الصورة است مریدان فیاض را
 کما الظل است مراد او عالم یکبته خود تفصیل است مرآن قطب جامع را پس فیض از حقیقت بصورت
 بے تکلف می آید و از صورت جامع بعالم که کما التفصیل است مراد را بے تمناشی میرسد پس فیاض مطلق
 اوست تعالی و واسطه را در وصول فیض صغی نیست بلکه بسیار است که واسطه را از ان فیاض
 اگر کسی نباشد از او نشاء بهانه ساخته اند اگر کسی گوید که ایمان و هدایت نسبت به عامه خلایق نیست
 پس فیوض قطب ارشاد عام نباشد بلکه مخصوص باشد باهل ایمان و هدایت و حضرت رستا
 خاتمه علیه الصلوٰۃ و التسلیمات رحمت عالمیاند و قطب ارشاد معنی آن چه باشد جواب گویم

ہر چیز از سبب فائض قابض میشود و تفضل میاید همه خیر و برکت و ایمان و ہدایت است شرف نقص
 را در آن موطن گنجایش نیست خواه آن فیض باہل سعادت برسد باہل شقاوت لیکن ہمان
 ہدایت و ارشاد بواسطہ خست محال و اہل فساد معنی ضلالت و شرارت پیدا میکند در رنگ خدا
 صالحہ کہ بواسطہ فساد محل در مریض مادہ اخلاط روئیہ و امراض مہلکہ میگردد و پس در اہل فساد ہمان
 ہدایت بواسطہ امراض قلبیہ ایشان معنی ضلالت پیدا میکند کتیل مصرار للمحبوبین و بلا للمحبوبین فی الحقیقت
 آنست کہ قطعی آنرا خون مے باید و آن یا فتن او آنرا خون بواسطہ خست خود است نہ فساد آب صفائی
 کہ شیرینی نرزد او تلخ است بواسطہ فساد مزاج اوست در ذات شیرینی ہیچ تلخی حادث نشدہ است
 بواسطہ فساد محل معنی تلخ در آن محل پیدا کردہ است کما مر فصل السبب محقق باشد کہ آنچہ از جانب
 حق میرسد تعالیٰ و تقدس ہمہ خیر و برکت است و صلاح در خد ہمان خیریت در محل فساد
 معنی فساد پیدا میکند پس محقق شد کہ ما ظہر اللہ و لکن کانوا انفسہم الظالمون۔

مقام سادہ امام ربانی مجدد الف ثانی پر اعتراضات کے جواب میں

بعض بعض آدمی حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی علیہ الرحمۃ پر حسب فہم ناقص و چند اعتراض یہی
 بنائے ہیں اول یہ ہے کہ حضرت نے لکھا ہے کہ میرا مرتبہ حضرت صدیق اکبر سے زیادہ ہے اور ثانیہ
 اس اعتراض کا مکتوب یا نوہم جلد اول ہے جو کہ حضرت نے اپنے پیر بزرگوار کو لکھا وہ مکتوب
 جس قدر کہ اس اعتراض کے متعلق ہے مجتہد سجدہ نقل کیا جاتا ہے وہ ہذا عرضہ شدہ اشت کثیر
 ہندگان احمدانکہ مقامیکہ سابقہ خود را در آن دیدہ بود چون حسب الامر العالی باز ملاحظہ
 نمود عبور خلفار ثلثہ رضوان اللہ تعالیٰ علیہم در ان مقام در نظر آمد اما چون مقام و استقرار
 در انجا نہشت در دفعہ اولیٰ بنظر نہ درآمد چنانکہ از ائمہ المہدیہ غیر از امامین و امام زین العابدین
 رضی اللہ علیہم اجمعین در ان مقام استقرار و ثبات ندارد لیکن عبور سے در ان واقعہ شدہ
 بدقت نظر میتوان یافت و آنکہ اول خود را در ان مقام نامناسب سمجھد بے مناسبیت

دو نوع است یکے آنکہ بواسطہ عدم ظہور طریقے از طرق طارے میشود چون ہے با و نمودن آن
 بے سناستے بر طرف میشود دیگر بتیاستے مطلق است کہ ہیچ وجہہ قابل نفع نیست و راہا
 کہ موصل آن مقام اند و اندک ثالث ندانند یعنی در نظر و راستے آن دو طریق طرق دیگر غائب
 یکے دیدن قصور تصور است و نیات خود را اہم داشتن است و خیرات با قوت جذب دیگر صحبت شیخ
 کلمے مجذوبے سلوک تمام کردہ حق سبحانہ و تعالیٰ اللطیف عنایت حضرت ایشان طریق اول را بقدر
 استعداد عنایت فرمودہ است ہیچ عملے از اعمال خیر بوقوع نیاید اگر آنکہ خود را در آن عمل مہتمم
 میازد بلکہ تا زمانہ کہ بوجہ تہمت نہند بقرار و بے آرام میباشند نزد خود چنان میدانند کہ ہیچ عملے
 از دے صادر نمیشود کہ قابل کثابت ملائکہ عین باشد و میدانند کہ محیفہ عین از اعمال خیر حالی است
 و کتبہ آن مغل و بیکار نزد خودشان یا آنحضرت جل و عالمکے بودہ باشد و ہر کہ در عالم است
 حسے کہ کافر رنگ و لمحہ زندیق از خود بوجہ بہتر میداند و بدترین ہمہ اینہا خودے انکار و تائب
 معروض آنکہ در اثناے ملاحظہ آن مقام مرہ ثانیہ مقامات دیگر بعضہا خوف بعض ظاہر شد بعد از
 توجہ بہ بنیاد شکستگی چون بمقام فوق آن مقام سابق رسیدہ شد معلوم شد کہ این مقام
 حضرت ذی النورین است و خلفا دیگر را ہم در آن مقام عبورے واقعہ شدہ است و بمقام
 در مقام ہم مقام تکمیل ارشاد است و ہمچنین دو مقام فوق ہم کہ اکنون مذکور میشود و بالائے
 آن مقام مقام دیگر در نظرے آید چون بآن مقام رسیدہ شد معلوم گشت کہ آن مقام حضرت فاروق است
 و خلفائے دیگر را ہم در آنجا عبورے واقعہ شدہ است و فوق آن مقام مقام حضرت صدیق
 اکبر ظاہر شد رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین بآن مقام نیز رسیدہ است و از شاخ حضرت خواجہ
 نقشبند قدس اللہ سرہ الاقدس را در ہر مقامے با خود ہمراہ می یافت و خلفائے دیگر را ہم در
 مقام عبورے واقعہ شدہ است تفاوت نیست الا در عبور مقام و مرد ثبات و بالائے آن مقام
 ہیچ مقامے مفہوم نمیشود الا مقام حضرت رسالت فائت علیہ من الصلوٰۃ اتہا و من الخیرات
 الکلیہا و محاذی مقام حضرت صدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ مقامے دیگر نورانی بسنگت

ہرگز مثل آن در نظر نیامده بود ظاہر شد و اندکے از ان مقام مقام محبوبیت است و آن مقام
 ارتقاء داشت چنانکہ صفیہ از روضے زمین بلندے سازند و معلوم شد کہ مقام مقام محبوبیت
 است و آن مقام رنگین و منقش بود خود را بہم بالنعکاس آن مقام رنگین و منقش یافت بعد از آن
 بجان کیفیت خود را لطیف یافت و در رنگ ہوا با قطعہ بود و رافق منتشر و بعضے اطراف را
 و اگرقت و حضرت خواجہ بزرگ در مقام صدیق اندر رضی اللہ تعالیٰ عنہما خود را در مقام محاذ
 آن سے باید کیفیت معروض داشت۔ اس مکتوب کی اس عبارت محاذی مقام حضرت صدیق
 رضی اللہ تعالیٰ عنہ مقام دیگر نورانی بس شکر نام کیفیتی معروض داشت۔ پرستش عرض اعتراض
 کرتے ہیں کہ حضرت نے اپنا مقام حضرت صدیق اکبر سے بالاتر کیا اور اپنے تئیں افضل ٹھہرایا
 اگرستش کے فتاوت قلبی کے ہی کچھ انتہا نہیں کہ اسی مکتوب کے اس عبارت کہ ہر کدر عالم است
 حتی کہ کافر و کفرنگ و محمد ز ندیق از خود بوجہ بہتر میدانند و بدترین بہتر ہوا خودی انکار دے بہتر پوشی کے
 فرماتے کہ جو شخص اپنے تئیں کافر و کفرنگ سے بدتر جانتا ہو وہ کس طرح حضرت ابو بکر صدیق سے کہ
 بالاجماع افضل ہیں اپنے تئیں بہتر جانے کا یہ اعتراض حضرت کی حیات مشہور ہو گیا تھا
 چنانچہ اس کے جواب میں حضرت نے ایک شخص کو اس طرح تحریر فرمایا۔ شخصے کہ خود را از حضرت
 صدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ افضل و اندام و زود و حال خالی نیست ز ندیق محض است با جاہل
 صرف این فقیر پیش ازین چند سال مکتوبیکہ بنجاب شما نوشتہ بود در بیان فرقہ ناجیہ کہ اہل
 سنت و جماعت اند عجیب است کہ بعد از مطالعہ آن انیقسم سخنان را عجوز مینانید کسیکہ حضرت
 امیر افضل از حضرت صدیق گوید از جرکہ اہل سنت سے برآید کفیف کہ خود را افضل داند و
 مقرر این ضایعہ است اگر سائیکے خود را از سگ گرگین بہتر داند از کمالات این بزرگواران محرم
 است اجماع سلف بر فضیلت حضرت صدیق بر جمیع بشر بعد از انبیاء علیہم الصلوٰت و السلام
 مستغذ گشتہ است اجمعی باشد کہ تو ہم خستے این اجماع نماید این فقیر در کتب و رسائل
 نورد نوشتہ است کہ وحشی قاتل حضرت حمزہ کہ یکمرتہ بصحبت خیر البشر علیہ علی آلہ الصلوٰت

والسلام رسیدہ از ویس قرنی کہ غیر التابین است بہتر است پس در حق اینطور شخصے انقسم بخان
 تخیل نمودن از عقل و در اندیش وعدہ است عبارتیکہ مردم این قوم را از اسخا پیدا کردہ اند باید دید و
 بحقیقت معاملہ وارید مجرد تقلید را باب حمد نمودن چہ مناسب است بآنکہ مشایخ در غلبہ مکر چیز
 نامناسب گفتہ اند شیخ بطام میگود یو اے ارفع من لو اے محمد از پے با فضیلت نتوان برد
 کہ عین زندقہ است و در عبارت فقیر جاشا رکلا کہ این قسم چیزے مذکور شدہ باشد وائے دیگر آنکہ
 یہ اعتراض ناواقعی معاملات و اصطلاحات صوفیہ سے ہے اس مکتوب میں حضرت نے اپنے
 عروج کا حال لکھا ہے کہ فلان فلان مقام تک پہنچا ہے اکثر اولیاءن کو ایسا ہوتا ہے کہ
 جب وہ اپنے اسماء مبادی تعینات تک عروج کر جاتے ہیں اور ولایت مستحق ہو جاتی ہے
 تو بفضل الہی اور انکو انہیں اسماء کے اصول و اصول الی اشار اللہ تعالیٰ میں
 سیر واقعہ ہوتی ہے اور اس سیر میں اکثر ان اولیاءن کے مقامات سے بلند بھی عروج ہو جاتا
 ہے جو کہ فی الواقع و باجماع علما اس سے افضل ہیں حتیٰ کہ کبھی کبھی انبیاء علیہ الصلوٰۃ والسلام
 کے مقام سے بھی کہ قطعاً بہترین خلائق میں بالاتر عروج ہوتا ہے اور اسنی یہ لازم نہیں آتا
 کہ وہ ولی اون اہل مقامات سے افضل ہے کیونکہ اصل مقام اسکا وہ ہے جگہ ہے جہاں سے
 کہ اسکو ثانیاً سیر شروع ہوئے اور یہ سیر اسکی عارضی ہے کہ پہر نزول کر کے اسکو واپس
 جاتا ہے اور اصلی مقام اون اولیاء و انبیاء کا علیہ الصلوٰۃ والسلام وہ ہے جہاں تک سالک کا
 عارضی عروج میں گذر ہوا ہے اور پہر واپس واپس آگیا ہے اسنے انتہا عروج کا حال
 خدا جانتا ہے کہ کہاں تک گیا ہوگا جبکہ اسکا عارضی عروج اسنے طبعی مقام تک پہنچا ہے
 اور دراصل اعتبار مقامات طبعی کا ہے اور اس میں یہ سالک بیچارہ بمرحلہ نیچے پڑا ہے تو اب
 افضلیت کجا و مساوات کو اور یہی سیر تہی حسین کہ حضرت بایزید بسطامی رحمۃ اللہ علیہ نے فرمایا
 کہ جب مجھکو صفات انبیاء میں سیر واقعہ ہوئے رفتہ رفتہ بارگاہ محمدی صلعم پر پہنچا جاتا
 تھا کہ وہاں بھی سیر کردن کہ میری پٹیاں پہنا تھیں رکھ دیا یعنی روک دیا اسلئے کہ حضرت

خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ نے فرمایا ہے کہ جب سیر کرتا کر تا میں بارگاہ محمدی صلعم پر پہنچا اگر
 بیٹھنے کے لئے میںے مثل بایزید گناخی کی بلکہ تواضع سیر نیازستان عالیہ پر رکھا مرے حال
 پر مہربانی فرمائے اور اس مقام کے سیر کر ائے تو اب ضرور ہے کہ یہ بزرگوار تمام اولیاء و انبیا
 علیہم الصلوٰۃ والسلام کے مقامات ملے کر کے وہاں پہنچے ہونگے تو بقول معترض انہوں نے اپنے
 تین اون اولیاء و انبیاء دن سے افضل ٹھہرایا اور یہ بالکل خلاف اسطرح حضرت کو ہی ابتدا
 میں سیر ہوئی اور اسکو حضرت خواجہ کے پاس لکھ بھیجا کیونکہ اس گروہ میں یہ قاعدہ ہے کہ
 اپنے تمام واقعات و واردات اپنے پیر کی خدمت میں بیان کرتے ہیں تاکہ اسکی صحت
 سقم سے آگاہی ہو اور خصوصاً یہ سیر تو حضرت کے بخوابش حضرت خواجہ ہوئے جیسے کہ عن
 مکتوب سے پایا جاتا ہے اور یہ اس سے ہرگز نہیں سمجھا جاتا ہے کہ حضرت اپنے تین
 افضل از صدیق اکبر سمجھتے ہوں رضی اللہ تعالیٰ عنہم۔ دوسرا اعتراض حضرت
 پر انکار مسئلہ وحدت الوجود کا ہے اور بعض صوفیہ یہ جانتے ہیں کہ حضرت اس مسئلہ کے
 بالکل مخالف ہیں حالانکہ یہ محض خلاف واقعہ ہے راقم الحروف کا یہ عقیدہ ہے کہ مسئلہ
 وحدت الوجود میں جب قدر حضرت کو خط وافر تھا دوسرے کو نہ ہوگا البتہ حضرت کو اس مقام
 سے ترقی ہوئی اور غالباً اسی ترقی کو کم فہم انکار سمجھتے ہیں یہ اعتراض بھی مثل پہلے اعتراض
 کے حضرت کی زندگی میں مشہور ہو گیا تھا چنانچہ حضرت نے اسکے جواب میں ایک شخص
 اسطرح لکھا ہے محمد و اما کر یا مستقد فقیر از خوردی مشرب اہل توحید بود والد فقیر قدس سرہ
 بظاہر برہمین مشرب بودہ اندر برہمیل دوام بہین طریق اشتغال داشتہ اند باوجود حصول
 مگرانی تمام در باطن کہ بجانب مرتبے کیفی داشتہ اند و بحکم ابن الفقیہ نصف الفقیر
 ازین مشرب خط وافر بود و لذت عظیم داشت تا آنکہ حق سبحانہ و تعالیٰ بہ محض کرم خورشید
 بخدومت ارشاد پناہی خفایں و معارف آگاہی مؤید الدین الرضی شینا
 مولانا قبلنا محمد الباقی قدسنا اللہ تعالیٰ سرہ رسانید و ایشان بہ فقیر طریقہ علیہ نقشبند

تعلیم فرمودند و توجیه بلع بحال این سکین مرعی داشتند بعد از مهارست این طریقه علیه ورا نیک مرت
توحید وجودی منکشف گشت و غلو و در نیکش پیدایش علوم و معارف این مقام فراوان ظاهر
گشتند و کم دقیقه از وقایع این مرتبه مانده باشد که آنرا منکشف نگردانیدند و قایت معارف نیز می بود
این عربی را که این معنی لاج ساختند و تجلی ذاتی که صاحب فصوص آنرا بیان فرموده است و تنها
عروج جز آنرا نمی داند و در شان آن تجلی میگوید و با بعد از الا عدم المحض بآن تجلی ذاتی شرف
گشت و علوم و معارف آن تجلی را که شیخ مخصوص سبحانتم الولاية میداند نیز مقبض معلوم شد
و سکوت و غلبه حال درین توحید مجری رسید که در بعضی از ریاضها که بحضرت خواجه نوشته بود
این دوست را که سر اسر سر است نوشته بود رباعی است درینا کین شریعت ملت عا
است ملت ما که فرس و ملت ترسانی است که کفر و ایمان زلف و روی آن بری نیای است
کفر و ایمان هر دو اندر راه با یکتا است و اینحال تا مدت مدید از شهر بسین نجف
ناگاه عنایت بیغایت حضرت جل سلطان از در یک غیب در عرصه ظهور آمد و پرده رویش
بیچونی و بیچگونگی را بر انداخت علوم سابق که مبنی از اتحاد و وحدت وجود بوده اند و برآل
آوردند و احاطه و سر بیان و قرب و معیت ذاتیه که در ان مقام منکشف شده بود و سر گشتند
و یقین یقین معلوم گشت که صانع را جل شانہ با عالم ازین نسبتها که مذکور به هیچ ثابت
نیست احاطه و قرب او تعالی اعلی است چنانچه مقرر اهل حق است شکر الله تعالی اسمهم
و او سبحانه با هیچ چیز متحد نیست است تعالی و تقدس و عالم عالم او سبحانه بیچونی و بیچگونگی
و عالم سر اسر بر اء چون بیچونی متسم بیچون را عین چون نتوان گفت واجب تعالی را
عین ممکن نتوان خواند قدیم هرگز عین حادث نشود متمنع العدم عین جائز العدم نه گردد و انقلاب
حقائق محالست عقلا و شرعاً و محالست حمل یک بر دیگر متمنع است در اشیا عجب است که شیخ
محی الدین و نابیان اودات واجب تعالی را مجهول مطلق میگویند و محکوم علیه علمی نمودند
مع ذلک احاطه ذاتی و قرب معیت ذاتیه اثبات مینمایند و اما هو الا حکم علی الذات تعالی و

و تقدس فالصواب ما قال العلماء من اهل السنة من القرب العلمی الا حاطه العلمیة و در زبان حصول علم و
 معارف سنانی مشرب توحید و جودی این فقیر را اضطراب تمام بود که در این توحید امر دیگر عالی تر
 نمیدانست و بتضرع و زاری دعا میکرد که این معرفت زائل نگردد تا آنکه حجب تمام از روی
 کار زائل گشتند و حقیقت کانی نبی منکشف شد معلوم شد که عالم هر چند مرابائے کالات صفا
 است و مجالے ظهورات اسمائے اما مطهر عین ظاهر نیست و ظل عین اصل نه چنانکه مذکور
 اهل توحید و جودی است۔ اور اسبط مکتوب صد و نودم جلد اول میں اپنا ابتداء احوال
 لکھتے لکھتے تخریر فرماتے ہیں۔ اے عزیز اگر قلم را در تفصیل احوال و تبیین معارف جا کر سام
 یہ تطویل انجام دے و بہ اطناب کشد علی الخصوص معارف توحید و جود و علوم ظہلیت اشیا و اگر
 در بیان آیندہ جامعہ کہ عمر را در توحید و جود گزرا نیدہ اند معلوم نمایند کہ قطرہ انسان دریا مٹے
 نہایت حاصل نکرده اند عجبا آنست کہ ہمان جماعت این درویش را رباب توحید و جودنی
 انکارند و از علماء منکرین توحید بشمارند و از کوتہ نظرے پنداشتہ اند کہ اصرار بر معارف
 توحید از سال است و ترقی از ان مقام از نقص ۵۔ بخبردی چند ز خود بخیر عیب پسند
 برعم نہر و متشہدین جامعہ در این امر اقوال مشایخ ما تقدم است کہ در توحید و جودے
 واقع شدہ اند حضرت سبحانہ و تعالیٰ ایشانرا انصاف دہا از کجا دانستہ اند کہ آن مشایخ
 را از ان مقام ترقی واقعہ نشدہ است و مجسوس مقام ماندہ اند سخن در نفس حصول معارف
 توحیدے نیست کہ آن البتہ واقعہ است بلکہ سخن در ترقی از ان مقام است اگر صاحب ترقی
 را منکر توحید گویند و بر آن اصطلاح شدند چہ مناقشہ شد۔ اگر ارباب توحید و جود خیال
 ازین اور انصاف کو یہی کام فرمائین تو حضرت کے احسان سے نایام قیامت بلکہ
 نہیں ہو سکے کہ حضرت نے اس مسئلہ کو جس پر کہ ہمیشہ سے علماء و اطوہر فتویٰ کفر دیتے تھے
 مطابق شریعت عزایا ثابت کیلے کہ جائے دم زدن باقی نہیں ہے چنانچہ مکتوب
 ہشتاد و نہم جلد ثالث اس پر دال ہے و ہونہا۔ بقاضی اسماعیل فرید آبادی در شرح سخن

شیخ روزبهان بعلی با بعضی دفاتر توحید وجودی قال شیخ الولی روزبهان البعلی قدس سره فی تفسیر
 مملکات المتصوفه دیگر غلط آنست که گویند همه اوست و باینهمه جزئیات متفرقه حادث یک ذات خود
 و بر هر یک گیرا گویند که ما خود اویم پس آن کافر از اصد هزار خدا باشد و خداوند عالم تقاضای تقدس
 از جمیع و تفرقه محذرات منزه است و احد است که جزو را بر و راه نیست حلول پذیرد و متکون
 نشود برین قول کافرانند خود را دانند خدا را که اگر کسی حق بودی که فاش شدی قومی را غلط
 و روح و اینها را در جسم است قائلیم الله سبحانه منتهی پوشیده نماند که عبارت همه اوست هر چند
 در قدما صوفیه قدس الله تعالی اسرار هم متعارف نبوده است اما مثل انا الحق و سبحانی و یس
 فی جنتی سوائی و امثال آنها بوده بسیار است که مودی این عبارت و آن عبارات یک است
 آب از سر جوگزشته است چونیک نیز چه صد مثل موزن شهر است که در متاخران صوفیان عبارت
 شائع و ذائع است و بے تکلف همه اوست میگویند و بر آن قول اسرار دارند که قلیله از اینها که درین
 عبارت و امثال این عبارت تردد دارند بلکه صورت انکار اظهار مینمایند و آنچه این فقیر از اطلاق
 ایشان معنی همه اوست میفهمد آنست که این همه جزئیات متفرق حادث ظهور یک ذات اند تعالی تعالی
 در رنگ آنکه صورت زید مثلا در مرایای متعدد و منکسر گس و دو ظهور آسجا پیدا کند گویند همه اوست یعنی
 این همه صور که در مرایای متعدد نموده پیدا کرده است ظهور یک ذات زید است اینجا که ادم
 جبریت و اتحاد است و کدام حلول و تلمون ذات زید با وجود این همه صور بر صرافت و حالت
 اصلی خود است و این صور در روی نه هیچ افزوده است و نه هیچ کاسته است چنانکه ذات زید است
 این صور استخوانی و لثانی نیست تا باو نسبت از نسبت جبریت و اتحاد و حلول و مریان
 پیدا کند سر الان کما کان را اینجا باید جست چه در مرتبه که اوست قلمی از چنانچه علم را پیش از ظهور
 استخوانی گنجایش نبود بعد از ظهور هم استخوانی گنجایش نباشد فلما جرم مکیان الان کما کان عجب است
 کار و بار است بسیار از آنکه بر تقدیم صوفی ازین عبارت توحید امیر منحنی حلول و اتحاد
 میفهمند و تکفیر و تضلیات قائلان آن عبارت مینمایند و بعضی ازینها توجیهات آن عبارت را بر نیچ

مینانید که بموافق قائلان هیچ نسبت و مناسبت ندارد و صاحب عبارف میفرماید که قول انا الحق از منصوص
 و قول سبحانی از باریزید بطامی بر طریق حکایت بوده است یعنی از من حق جل و علی سلطان و اگر بطریق
 حکایت نباشد بلکه شائبه حلول و اتحاد در میان بود قائلان این اقوال را روی نام چنانچه نصرا
 را روی کنیم که بحلول و اتحاد قائل اند و از تحقیق سابقین و اضم گشت که درین عبارات شطح نام هیچ بحلول و
 اتحاد نیست اگر محل است باعتبار ظهور است نه باعتبار وجود چنانچه فهمیده اند و بحلول و اتحاد بوده
 نماند که این مسئله تو حید در متقدمان صوفیه نیک مهر و منحصر شده بود هر کس که از اینها مغلوب
 حال میگشت که در توحید که اتحاد ناما باشد از روی صادر میشد و از غلبه سکر به سر آن در معرفت
 و طاهر آن عبارت را از شائبه حلول و اتحاد مصروف نمیاخت و چون نوبت بشیخ بزرگوار
 محی الدین بن العربی قدس سر رسید از اذکمال معرفت این مسئله دقیقه را شرح ساخت
 و بموجب و مفصل گردانیده در رنگ صرف و نحو و تدوین در آورد و مع ذلک جمیع ازین طائفه مراد
 او را فهمیدند و تخیله نمودند و مطعون و طام ساختند و درین سلسله اکثر تحقیقات شیخ محی است و ملاحظان و در زوایب بزرگی
 و نور علم شیخ را از تحقیق این مسئله باید یافت و در مطعون باید گردان این مسئله هر چند میزد و بتلاقی افکار متعلقان از منصف تر میگردد
 و از شبهات حلول اتحاد و در ترقی افتد نحو که الحال بتلاقی افکار متعلقان نحویه اضم و منقسم گشته است که
 در زمان سبویه و اخفش آن تنقیح و توضیح نداشت که تکلیف صباحت بتلاقی افکار است امام
 اعظم و امام ابی یوسف رضی الله تعالی عنهما ششاه در مسئله خلق قرآن با یکدیگر مناقشه
 داشتند و رد و بدل میکردند بعد از ششاه شخص شد کسیکه قرآن را مخلوق گوید کافر گردد
 این طول منازعت بواسطه عدم تنقیح این مسئله بوده است درین وقت و الحال که بتلاقی
 افکار منقسم شده است گوئیم که محل نزاع اگر حروف و کلمات اند که دوال اند بر کلام نفسی شک
 نیست که حادث اند و مخلوق و اگر کلمات مراد باشد قدیم و غیر مخلوق است این تنقیح از بزرگ
 ملاحظان افکار است بر سر اصل سخن رویم و گوئیم که منقسم دیگر هم این عبارت را است
 که از حلول و اتحاد بعید است یعنی همه نمیشوند موجود است تعالی نه اینکه اینها همه است

هستند و باد مستمند قلعه این را خود الهی گوید از بزرگان چگونه تصور نشود و چون در غلبه محبت
 ماسوائی محبوب از نظر این بزرگواران مستور میگردد و غیر او در شهود و شان نیماند میگویند همه
 اوست یعنی این همه که ثابت مینمود مشویم و تحیل بوده است موجود اوست تعالی برین تقدیریم
 نه شائبه جزئیت و اتحاد است و نه سفلت حلول و کمون مع ذلک این فقره مثال این عبارات
 رانی پسند و هر چند ازین مقاصد مبدا است زیرا که شایان مرتبه تقدس و تنزیه خداوندی نیست
 جل سلطان اینها چه باشد که مظاهر او بوند تعالی مع در کدام آینه در آید و ایشان را یارای
 آن کجا است که باعتبار ظهور هم بر وی تعالی محمول گردند اگر منظر اندر غلغله از ظلال کمالات آنرا
 منظر اند و آن غلغله که آنها منظر اویند خداوند جل سلطان که او را چندین هزار ظلال با ذات تعالی
 در میان بوده باشد آن الله سبعین الف حجاب من نور و ظلمت شنیده باشند پس بجا ستایشی
 منظر غلغله از ظلال کمال او را سبحانه بروی محمول داشتن واد است گفتن سوراوب است و
 کمال جرات از چون در غلبه سکیه حال است آنقدر مذموم نیست و همچنین بر توجیه ثانی مشهور خود
 را صین حق دانستن و باعتبار آن محمول ساختن نیز سوراوب است بلکه خلاف واقع آن مشهور و هم
 غلغله از کمالات اوست سبحانه و اولیای و راء الوداء است ثم و راء الوداء نیز بر چه مشهور است شایان
 نفی است پس حق نبود جل و ملاخواجه نقشبند میفرماید قدس سره هر چه دیده شد و شنیده شد و
 دانسته شد آنهمه غیر حق است سبحانه بحقیقت کلمه لانی آن باید کرد و آنچه مختار این حقیر است مدین
 بلکه در مناسب شان تقدس و تنزیه است عبارت سبحانه دست نه بآن منمن که علما و طوایف هر آن
 انقصار نمایند و گویند صدور و خلق همه از دست این خود صادق است مع ذلک اینجا علقه و کلمه
 هم هست که علما را بآن مبتذات اند و صوفیه بدیافت آن ممتاز گشته و آن ارتباط اصالت ظلمت
 است یعنی اگر وجود ممکن است ناشی از وجود واجب است قلعه و پرتو وجود اوست سبحانه و
 همچنین اگر حیات است ناشی از صفت حیوة اوست سبحانه و پرتو آن حیوة مقدسه است علی و انبیا
 العلم و القدرة و الاراده و غیره پس بطور صوفیه عالم هم صادر از اوست سبحانه و هم خلل کمالات

بارگاہ منصب نبوت دی فرمایا کہ ایک روز بعد نماز عشا میں دعا مانگتا تھا کیا دیکھتا ہوں
 کہ میرا تمام بدن مثل شمع کے روشن ہے اور آفتاب کی طرح ایسا چمکتا ہے کہ آنکھ سے نہیں
 دیکھا جاتی اسی اشارہ میں الیام ہوا کہ یہ روشنی اس واسطے ہی کہ تیرا بدن بقیۃ طہنت حضرت خاتم الانبیاء
 صلی اللہ علیہ وسلم ہے حضرت بار بار فرمایا کرتے تھے کہ جو کچھ بقیۃ طہنت حضرت خاتم الانبیاء
 بطور الوش ایک فرد است کو پہنچا ہے اور اس سے کچھ بچاؤ کی ایک نسبت کو ملا ہے
 نسبت حضرت خواجہ محمد معصوم حضرت کے فرزند ثالث مراد ہیں حضرت کا تمام بدن بقیۃ
 مصطفوی صلعم کا بنا تھا اگر یہ میرا کچھ نہ تھے حضرت فرمایا کرتے تھے کہ میرا حال مثل طاووس
 ہے کہ اپنے بدن کی زیبائی و رعنائی دیکھو دیکھ کر خوش ہوتا ہے اور ناچتا ہے لیکن جب
 بیرون پر نظر پڑتی ہے تو پر مردہ ہو جاتا ہے اس طرح میں بھی جب پناہ میں دیکھتا ہوں تو خوش
 ہو جانا ہوں اور جب پیر دیکھتا ہوں تو منقبض ہو جانا ہوں۔ ایک روز فرمایا کہ کیا دیکھتا ہوں
 کہ ایک صفحہ بلند پر جمیع انبیاء موجود ہیں اور حضرت ابراہیم خلیل علیہ السلام و علیہ السلام
 میرے غائب میں چنانچہ میں بھی اوجھل گیا اگر بیٹھے کی جگہ نہ تھی کہ اتنے میں حضرت خلیل علیہ السلام کی
 طرف متوجہ ہو کر فرمایا ایہا الذین آمنوا افسوا فی المجالس کہ سب نے تھوڑی تھوڑی
 حرکت کی اور میرے بیٹھنے کی بفرار غصہ جاگہ نکل آئی اور میں اوجھل ہو گیا۔

نقل ہے کہ ایک روز حضرت نے فرمایا کہ آج خواب میں دیکھا کہ حضرت رسالت پناہ
 صلی اللہ علیہ وسلم کے حضور میں حاضر ہوں کہ حضرت خاتمیت نے ایک اجازت نامہ صلیا
 کہ مشایخ اپنے خلفاء کو لکھ کر دیتے ہیں مجھ کو دیا ہے لیکن بعد معلوم ہوا کہ اس اجازت نامہ
 میں ابھی کچھ گہر ہے کہ اتنے میں ایک شخص اگر مجھے وہ اجازت نامہ بحضور رسول صلی اللہ علیہ
 وسلم لگیا ہے اور پھر اوپر لکھو اگر اور حضرت محبوب رب العالمین کی مہر سے فرین کر کے
 مجھ کو لگا کر آپ کے متن میں الطاف عظیمہ کہ اس دنیا کے متعلق میں لکھی ہیں اور اس کی
 پشت پر لکھا ہے کہ تلو اجازت نامہ آخرت عطا ہوا ہے اور مقام شفاعت مرحمت فرمایا

اور کاغذ اجازات نامہ بہت لمبائی ہے اور اوپر بہت سی سطریں لکھیں ہیں فرمایا میں نے
صلی اللہ علیہ وسلم کے پاس اس طرح بیٹھا ہوں جیسے کہ بیٹا باپ کے پاس بیٹھا ہو کہ اتنے میں وہ
اجازت نامہ لپٹا ہوا ہاتھ میں لئے ہوئے حرم شریف میں حضرت صلعم کے ساتھ داخل ہوا
حضرت خدیجۃ الکبریٰ رضی اللہ عنہا بحضور آنسر و صلی اللہ علیہ وسلم مجھے فرمانے لگے کہ میں تیرے
اسلام میں تھے اور تو یہ کام کر اور یہ کام کر اور یہ حضوری حضرت خاتمت صلعم اور حضرت
خدیجۃ الکبریٰ رضی اللہ عنہا پہنچو کہ کچھ غیر نہیں معلوم ہوتی۔ **نقل ہے** کہ حضرت کو زیارت
بیت اللہ کا کمال شوق تھا اور ایک روز اسی بقراری میں تھے کیا دیکھتے ہیں کہ تمام عالم
جن وانس و ملائک وغیرہ نماز پڑھتے ہیں اور سجدہ حضرت کی جانب کرتے ہیں حضرت
اس بات سے نہایت متحیر ہوئے اور متوجہ کشف اس معاملہ کے ہوئے معلوم ہوا کہ کعبہ
منظور آپ کی ملاقات کیواسطے آیا ہے اور آپ کا احاطہ کیا ہے اس سبب جو کعبہ کو سجدہ کرتا
وہ آپ کی طرف معلوم ہوتا ہے چنانچہ اسی اثناء میں الہام ہوا کہ تو ہمیشہ زیارت کعبہ شریف
تھا اسواسطے ہے کہ تیری زیارت کیواسطے بھیجا ہے۔ **نقل ہے** کہ ایک روز حضرت نے
واقعہ میں دیکھا کہ گویا ہزاروں ہزار فرشتے ایسے حسین و جمیل کہ نشان نور سے نگاہ کام
نہیں کرتی ہر حاضرین او کہتے ہیں کہ اللہ تعالیٰ نے ہر کو حکم دیا ہے کہ آپ کی اطاعت میں حاضر ہو
کہ خزانہ رحمت آپ کو عطا ہو چنانچہ اشارات متلفہ رباعی مولفہ حضرت مندرجہ مکتوب تین سو گیارہ
جلد اول مصداق اسکی ہے۔ ہائے دو چشمی است مربی ما + ہمچو الف
رب حبیب خدا + لام مربی خلیل اللہ است + میم ز تدبیر کلیم اللہ است +
نقل ہے کہ آپ نے فرمایا کہ مجھ پر کشف کیا ہے کہ حقیقت ہم گنجینہ رحمت رحمن ہے جلاطین
اور کوئی رحمت خواہ دنیوی ہو خواہ اخروی اس گنجینہ سے باہر نہیں جتقدر رحمت کا آخرت
میں ذخیرہ ہے ایک چشمہ کی ہے اور دوسری چشم کی رحمت دنیا میں پہلی ہوئی ہے۔
نقل ہے کہ ایک روز حضرت نے خواب میں جناب سول صلی اللہ علیہ وسلم کو دیکھا گویا

آپ فرماتے ہیں کہ تو مجتہد علم کلام ہے حضرت نے فرمایا کہ جب سے میری علیحدہ رائے ہے
 لیکن اکثر موافق ابو حنیفہ ہے فرمایا کہ جب اجتہاد ابو حنیفہ اور شافعی کی سیر کرتا ہوں معلوم ہوتا
 کہ دو حصہ حق بجانب ابو حنیفہ ہے اور ایک حصہ بطرف امام شافعی رحمۃ اللہ علیہم اور ان دونوں کے
 سے حق باہر نہیں فرمایا کہ ایک روز بیٹھا تھا کیا معلوم ہوا کہ امام ابو حنیفہ مع شاگردان
 آئے ہیں اور ہر ایک کا نور مجہد میں آیا اور اس نور میں مجھ کو قنادیقا حاصل ہوئی اسکے
 کئی روز کے بعد کیا دیکھا کہ اوسیطر امام شافعی مع تلامذہ تشریف لائے اور جو معاملہ
 امام ابو حنیفہ سے گذرا تھا وہ ہی اُن سے پیش آیا۔ نقل ہے کہ حضرت نے فرمایا کہ
 بلا شبہ تکلف و مقصب کیا جاتا ہے کہ نورانیت مذہب حنفی نظر کشفی میں مثل دریا عظیم کے
 معلوم ہوتی ہے اور دوسرے مذہب مثل حوض کے۔ نقل ہے کہ ایک روز حضرت
 حلقہ میں مع یاران مراقب بیٹھتے کہ حضرت شاہ سکندر بنیرہ شاہ کمال گیشلی آئے اور
 ایک خرقة آپ کے دوش مبارک پر ڈال دی حضرت نے آنکھ بھونک کر کہا کہ شاہ سکندر بن
 جلدی سے اوتھے اور بتواضع معاف کیا حضرت شاہ سکندر نے کہا کہ میرے جد امجد نے اپنی
 وصال کے نزدیک یہ جتہ جو کہ حضرت غوث الاعظم سے پشت بہ پشت چلا آتا ہے میرے
 سپرد کیا تھا اور کہا تھا کہ اسکو امانتا اپنے پاس رکھتے ہو گویا اس کے حوالہ کرنا اب چند
 مرتبہ مجھے حضرت جد امجد نے تمہارے حوالہ کرنے کے واسطے واقعہ میں کہا لیکن مجھ پر اس
 تبرک کا علیحدہ کرنا سخت شاق تھا مگر چونکہ اب تاکید بہ تہدید کی چار و ناچار لے آیا حضرت
 وہ جتہ پہن کر خلوت میں تشریف لیگے فرمایا کہ اوس وقت میرے دل میں یہ خطرہ گذرا کہ
 مشائخ کی یہی عجب معمول ہیں کہ جب کو جامہ پہنا دیا وہ ہی خلیفہ شہر اور نہ یہہ چاہئے
 پہلے خلعت معنوی پہنائیں بعد ازاں اپنا خلیفہ بنائیں مجھ کو اس خطہ لے حضرت
 غوث الثقلین شیخ عبدالقادر جیلانی قدس سرہ مع تمامی خلفاء تا حضرت شاہ کمال گیشلی تشریف
 لائے اور اپنے خاصہ نسبت کے انوار و اسرار سے مالا مال کر دیا اوس وقت میرے دل میں

خیال آئی کہ میں نقشبندیوں کا پرورش یافتہ ہوں اور یہاں یہ معاملہ گزرا کہ اتنے ہی میں
 حضرت خواجہ عبدالخالق عجدوانی سے لیکر تا حضرت خواجہ باقی باللہ سب تشریف
 لائے اور حضرت خواجہ نقشبند علیہ الرحمۃ حضرت غوث الاعظم کے برابر بیٹھے اکابر نقشبندیہ
 فرمایا کہ شیخ احمد ہماری تربیت سے کمال و تکمیل کو پہنچے ہیں آپ کو اودھنے کیا علاقہ ہے
 اکابر قادر یہ نے کہا کہ اول چاشنی ہمارے خوان سے کہائی ہے اور یہ اوس قصہ کی طرف
 اشارہ ہے کہ شاہ کمال کیتلی حضرت کے ایام شیرخوارگی میں تشریف لائے تھے اور
 حضرت بیمار تھے اور شاہ صاحب نے اپنی زبان مبارک حضرت کے دہن میں دی تھی اور
 آپ نے اوسکو خوب چوسا تھی اور اب خرقہ بھی ہمارا ہی پہنا ہے اسی بحث میں حضرت
 چشتیہ و کبرویہ و سہروردیہ بھی تشریف لائے اور کہا کہ اُنکے ہم بھی دعویٰ دار ہیں کہ چونکہ
 ان خاندان کی خلافت حضرت کو اپنے والد بزرگوار سے قبل بعلیت حضرت خواجہ
 باقی باللہ علیہ الرحمۃ ملی تھی (مولانا بدر الدین سرہندی حضرت مجدد الف ثانی کے خلیفہ نے
 حضرات القدس میں لکھا ہے کہ اوسوقت اسقدر ارواح اولیا جمع ہوئیں کہ تمام
 مکان و گلی و کوچہ و دشت و صحرا بہر گیا اور مناظرہ میں صہم سے ظہر کا دقت ہو گیا کہ
 اس اثنا میں جناب سید المرسلین رحمۃ اللعالمین صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تشریف فرما
 ہوئے اور کمال کرم و نوازش سبکی تسلی و دلاسا فرما کر ارشاد فرمایا کہ چونکہ کمال و تکمیل
 شیخ احمد کے طریقہ نقشبندیہ میں ہوئی ہے اس واسطے اسکی ترویج کریں اور باقی سلاسل
 کی نسبت بھی اقرار کریں کہ انکا حق یہی ثابت ہے اور اسی بات پر فاسخہ پڑھایا اور
 سب رخصت ہو گئے فرمایا کہ طریقہ قادریہ میں بعد شیخ مبد القادر جیلانی شیخ کمال کیتلی کے
 مانند اور کوئی نظر نہیں آتا۔ فرمایا کہ آفتاب کی جانب بغیر اغت و دیکھ سکتے ہیں مگر شاہ سکنہ
 کے قلب کی طرف بوجہ نشان نور نگاہ نہیں کی جاتی۔ نقل ہے کہ ایک روز حضرت نے
 واقعہ میں دیکھا کہ گویا حضرت علی تشریف لائے ہیں اور فرماتے ہیں کہ تجھکو علم سہولت پہنچا

آیا ہوں۔ **نقل ہے** کہ ایک روز حضرت نے فرمایا کہ میں بیٹھا ہوا تھا کہ دائرہ غضب الہی ظاہر ہوا وہیں جو سیر کی تو طرح طرح کے غضب ذاتی و صفاتی و انتقامات و سجاوہ معاف کئے اور یہ سیر دیر تک رہی بعد ازاں دیکھا کہ اوس دائرہ سے ٹکڑا فوق کے مقام پر سیر ہوئی معلوم ہوا کہ یہ دائرہ استغنائی ہے وہاں رنگ رنگ کی استغنائی ذاتی و صفاتی اللہ تعالیٰ کی نظر سے گزرتی ہیں بعد ازاں اوس مقام سے مقام بالا کی سیر ہوئی معلوم ہوا کہ یہ مقام رحمت ہے اس مقام میں صرف جمال ہی جمال کا ظہور ہے جلال و استغنائی کی بو بھی نہیں ہے بعد ازاں سیر فوق الفوق الی ماشاء اللہ واقع ہوئی۔

نقل ہے کہ ایک روز مسجد و گھر و خانقاہ کی طرف اشارہ کر کے فرمایا کہ کیا دیکھتا ہوں کہ شریعت اس جگہ اوتری ہے جیسے کہ کاروان اگر ٹہرتا ہے۔ **نقل ہے** کہ حضرت نے فرمایا کہ اگر روز حافظہ حلقہ میں قرآن پڑھتا تھا کہ دفعتاً بعض وسوسوں و رباب قرآن میرے دل میں آنے لگے خیال آیا کہ نقش مٹنے ہو گیا ولایت مستحق فنا و بقا حاصل ہو رہی خطرات کبان سے چنانچہ اس راز کے کشف کی سڑے متوجہ ہوئے بعد توجہ برب سار و التجا بے شمار کیا دیکھتا ہوں کہ ایک مرغ عظیم الخلق میری سینہ سے ٹکڑا باہر گیا ہے غور کیا تو معلوم ہوا کہ سینہ میں یہ ہی خناس تھا جو کہ دروسہ ڈالنا تھا حضرت پیغمبر علیہ السلام کو اسی خناس کے شر سے بچنے کی واسطے حکم ہوا تھا جس جگہ کہ فرمایا ہے قل اعوذ برب الناس ملائک الناس ملائک الناس میں شر

الوسوس الخناس الذی یوسوس فی صدور المرئیین اور پھر الہام ہوا کہ اصل دین میں جو خطرہ گزرتا ہے مثلاً اوسکا یہ ہی خناس ہے کہ سینہ میں اشبانہ کو ترسے اور ہر وقت نیش زنی کرتا رہتا ہے اور پھر الہام ہوا کہ اسکی اشبانہ کو ترسے سینہ سے دور کر دیا الحق کہ بعد خروج اوس خناس کے عجیب شرح صدر حاصل ہوا **فرمایا** کہ مجھ پر کشوف ہوا ہے کہ بند و ستار میں ہی انبیا گزرے ہیں لیکن کسی کا ایک تابع ہوا اور کسکے دو غرض کہ تین سے زیادہ کسی کی نہیں باقی جاتی اور اگر جاہرن تو اونکا مکان و جگہ بعثت ہی بتا سکتا ہوں بلکہ اونکی قبر بھی اونکو انوار

نظر آتی ہیں فرمایا کہ ایک روز ایک اپنے فرزند متوفی کی روح پر ثواب رسانیکی نیت سے
کچھ طعام فقیرین اور درویشوں کے کھلانے کے واسطے تیار کرایا اسی اثنا میں میری
زبان سے نکلا کہ یہ صدقہ کس طرح قبول ہو کہ اللہ تعالیٰ فرماتا ہے انما یقبل اللہ من المتقین
اسی خیال میں تھا کہ آواز آئی کہ انت من المتقین فرمایا کہ ایک مرتبہ مجھ پر دید تصور اعمال
اس قدر غالب تھا کہ جو وقت نماز میں فاسخم پڑتا تھا اور لفظ ایاک نعبد و ایاک نستعین
پڑتا تھا میرا ہوتا تھا کہ کیا کروں اگر پڑتا ہوں تو کہو یہ لا تقولون مالا تقولون کا مصداق
تہتا ہوں اور اگر نہیں پڑتا تو ترک واجب ہو جاتا ہے کہ اتنے میں آواز آئی کہ شرک کو تری
عبادت سے دور کیا اور منطوق الا اللہ الدین خالص کا ظہور ہوا فرمایا کہ جو کوئی میرے
طریقہ میں بوساطہ یا بوساطہ خواہ مرد ہو خواہ عورت قیامت تک داخل نہ کا سکے میرے
پیش نظر کیا اگر چاہوں تو ہر ایک کا نام و مقام بتا دوں فرمایا کہ سوا نبوت جو کمالات
کہ نوع بشر میں ممکن ہیں اللہ تعالیٰ نے مجھ کو عطا فرمائے فرمایا ایک روز حلقہ پیران میں بیٹھا
تھا کہ اپنی خدایوں پر نظر پڑی اور یہ دید غالب ہوئی کہ اسی اثنا میں حکم من توضع شہدۃ منہ
یہ آواز آئی غفرت لک لمن توکل بک الی بوساطہ اور بغیر واسطہ الی یوم القیامت فرمایا
کہ مجھ پر ظاہر کیا ہے کہ جو معاملات و کمالات خدا تعالیٰ نے مجھ پر فاضل فرمائے ہیں تا ظہور
امام مہدی اور کسی پر نہ ہونگے فرمایا کہ مجھ پر کشون ہوا ہے کہ مہدی مہبود رضی اللہ عنہ
اسی نسبت (یعنی نسبت مجددیہ) پر ہونگے فرمایا کہ مجھ پر ظاہر ہوا ہے کہ حقانیت و معاد
جو میں نے لکھے ہیں حضرت مہدی مہبود کی نظر سے گزریں گے اور ان کے مقبول ہونگے -
فرمایا کہ اللہ تعالیٰ نے مجھ کو فضل و کرم مجھ کو بشارت دی ہے کہ تری دنیا کو آخرت کو دی
یعنی بہت سے کمالات جو اور دن کے واسطے آخرت پہنچوں ہیں حضرت کو اس جگہ عطا ہوئے -
نقل ہے کہ ایک روز حضرت قضا حاجت کو پاخانہ تشریف لیگئے وہاں دیکھا کہ مٹی کا پالہ
گندگی میں پڑا ہے اور اوپر اللہ کا نام لکھا ہے حضرت اوس پالہ کو لیکر فی الفور باہر نکلے

خادم سے فرمایا کہ لوٹہ میں پانی لے آؤ لے آیا اوس سے پیالہ کو اپنے ہاتھ سے دہو یا چہنچہ خادم نے عرض کی کہ آپ تکلیف نہ کریں میں دہو دوں گا لیکن حضرت نے زانا اور خوب پاک کر کے ایک کپڑے میں لپیٹ کر اونچا طاق میں رکھ دیا اور جب ضرورت ہوتی اوس میں پانی پیا کرتے اس انتشار میں آواز آئی کہ جیسے تو نے میرا نام بزرگ کہا اس طرح میں تیرا نام دنیا و آخرت میں بزرگ کیا فرمایا کہ اگر توبہ کر یا صفت و مجاہدہ کرتا تو یہی اس قدر فیوض و برکات نازل نہوتے جیسے کہ اس محل سے ہو فرمایا کہ قضا و قدر پر مجھ کو اطلاع بخشی ہے اور اس طرح منکشف کیا ہے کہ کیسی جہ سے شریعت غرا کے مخالف نہیں ہے۔ **نقل ہے** کہ ایک مرتبہ ایک امیر شخص نے کسی رشتہ دار قریبی کی روح پر ثواب پہنچانے کے ارادہ سے کھانا تیار کیا اور حضرت کی خدمت میں حاضر ہوا اور عرض کی کہ آپ بھی تشریف لیجلیں چونکہ دعوت عام تھی حضرت نے منظور فرمایا اوس نے کمال عاجزی و انکسار کیا۔ اسی اثناء میں الہام ہوا کہ اگر تو اپنی ہتک حرمت اختیار کرے تو اوس میت کو روزِ حشر اس قدر نور بخشوں کہ اہل محشر اوس سے سنوڑ ہو جائیں حضرت متروک ہوئے کہ ہتک حرمت کیا معنی معلوم ہوا کہ اس قسم کی مجلس میں جانا ہتک حرمت ہے پس حضرت نے اجابت دعوت کی اور اوس کے مکان پر تشریف لیگے فرمایا کہ مجھ کو بشارت ہوئی ہے کہ جس جنازہ پر تو نماز پڑھے اوس میت کو بخشنے فرمایا کہ ایک روز بعد اذان نماز عا پڑھتا تھا لیکن ہاتھ زانو پر رکھے ہوئے تھے خیال آیا کہ اس طرح سے دعا مانگنا بعید از ادب ہے ہاتھ اوٹھا کر دعا شروع کی آواز آئی کہ اس ادب کی عوض تجھ کو کہی اور کچھ عذاب نہوگا۔ **ایک** روز بتقریب تکرار کلمہ طیبہ لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ فرمایا کہ بمقابلہ اس کلمہ طیبہ کے کاش تمام عالم حکمِ قطرہ بدریائے محیط رکھتا فرمایا کہ یہ کلمہ مقدسہ جامع کمالات نبوت و ولایت ہے لوگ تعجب کرتے ہیں کہ ایک مرتبہ کے کلمہ پڑھنے سے کس طرح بہت ملکتی ہے اور دوزخ سے خلاصی ہو سکتی ہے جو کچھ مجھ کو معلوم و محسوس ہوا ہے یہ ہے کہ اگر تمام عالم کو بعض ایک دفعہ پڑھنے کے خلاصی دین تو کئی بخش رکھتا ہے

اور اگر رکات اس کلمہ کے تمام عالم کو قسمت کر بن تو ابداً باد تک محمود و ساری زمین فرمایا کہ
شیخ ابن العربی یا انہیہ سلم مقبولین سے نظر آتے ہیں اور اولیائے عین معلوم ہوئے ہیں اگر کیا
کار ہا دشوار نیست سچ ہے گا ہے سلامی بر بخند و گاسے بدشنامی بخند و گوشتہ شیخ خطر میں ہے
و نیز قبول کنندہ جملہ کلمات شیخ یہی خطر میں ہے فرمایا کہ ایک روز میں متوجہ ہوا کہ یہاں تھا معلوم تھا
کہ شیخ غاسر لاہور کا نام دفتر سعدان سے خارج کر کے دفتر اشتیاق میں داخل کر دیا چنانچہ اوس وقت
متوجہ دفع شقاوت شیخ مذکور ہوا عین التجار تضرع میں معلوم ہوا کہ یہ امر لوح محفوظ میں تضرع مطلق
نہیں ہے اور شرط کسی شرط کی نہیں ہے اوس وقت کمال یاس اور نا امید ہوئی مگر سب اقول حضرت
سید محمد الدین عبدالقادر جیلانی یا دایا کہ انہوں نے فرمایا ہے کہ قضا مبرم میں کسی کو محال تبدیل
نہیں ہے لیکن مجھ کو اگر چاہوں تو وہاں ہی تصرف کروں پہر از سر نو تبتی و متضرع ہوا اور عرض
کی کہ بار خدا یا تو نے اپنے ایک بندہ کو اس نوازش سے سرفراز فرمایا ہے تیری کمال کرم
سے بعید نہیں جو اس عاجز کو یہی ممتاز فرمائیے اوس وقت معلوم ہوا کہ ایک قسم کی تضا ہے کہ وہ
لوح محفوظ میں مبرم ہوتی ہے اور عند اللہ معلق ہوتی ہے اور اوس میں انص خاص خواص کو دست
تصرف ہوتا ہے اور یہ معاملہ بھی اسی قسم آخر سے ہے چنانچہ بفضلہ تعالیٰ حضرت کے تصرف
شیخ ظاہر کو اس بلا سے نجات ہو گئی پہلے اولیاء راہست قدرت از الہ تیر حبستہ باز کردا
زراہہ نقل ہے کہ ابتدا میں ایک روز حضرت ایک قبرستان میں تشریف لیکے وہاں
ایک عورت کی قبر تھی وہ حضرت کی اہل حق اور قراتون میں سے تھی حضرت اس عورت
کے قبر کی محاذی میں تادیر کہڑے رہے پہلے آثار خضوع و خشوع چہرہ مبارک پر ظاہر ہوئی
بعد در علامت خوشی و خورمی بانی گئی جب حضرت مکان تشریف لیکے تو محمدان اسرار
بر یافت کیا کہ حضرت کیا باعث تھا کہ آپ تادیر اس عورت کی قبر پر کہڑے رہے اور اولیاء
چہرہ مبارک سے آثار انکسار ظاہر ہوئے اور دیر کے بعد خوشی معلوم ہوئی حضرت نے
فرمایا کہ جس وقت میں اس کی قبر پر پہونچا اس کو معذب دیکھ کہ متوجہ دفع خذاب ہوا اگر خدا

دور نہوا کہ میں توجہ برواح اپنی آباد اجداد کا ہوا چنانچہ اونکی ارواح پاک حاضر ہوئیں مگر دفع
 عذاب نہوا بعد ازاں توجہ برواح عالیات حضرات خواجہاں ہو کہ وہ بھی فی الفور تشریف فرما
 ہوئیں لیکن عذاب او سید طرح قائم رہا آخر کار بعد عجز توجہ بارگاہ محمدی علیہ علیہ الصلوٰۃ
 والسلام ہوا کیا دیکھتا ہوں کہ آنحضرت علیہ السلام تخت نبوت پر سوار تشریف لائے ہیں
 او بجز دور و دور تخت محمدی وہ عذاب دور ہو گیا اور اوس عقیقہ نے مجھ کو دعا دی کہ جس طرح تو نے
 مجھے راحت پہنچائی او سید طرح اللہ تعالیٰ تجھے ہی راحت پہنچائے او سوقت آثار خوشی کے
 مجھ پر ظاہر ہوئے۔ **نقل ہے** کہ ایک روز ایک قبرستان میں تشریف لگے دسین گزرا
 کہ حدیث شریف آیا ہے کہ اگر عالم کسی مقبرہ پر گزرے تو چالیس دن تک اوس مقبرہ کا عذاب
 موقوف ہو جاتا ہے مگر اوس خطرہ کے الہام ہوا کہ تیرے گزرنے کے وجہ سے ان اہل قبور کا تاقیامت
 عذاب موقوف کیا۔ **نقل ہے** کہ ایک روز ایک خادم نے حاضر ہو کر عرض کی کہ ستر ہزار
 کلموں کا ثواب آپ کے نظر کیا مجھ کو اس کہنے کے حضرت نے فی الفور ہاتھ اوٹھا کر فاسخہ پڑھا دوسرے
 روز اسی خادم سے فرمایا کہ جس وقت میں نے دعا کی واسطے ہاتھ اوٹھائے فرشتہ ثواب
 لیکر اس کثرت سے اترے کہ زمین پر پیر رکھنے کی جگہ نہ رہی پہر فرمایا کہ اس بات سے تم مغرور
 نہ ہونا اپنا قصہ سنا ہوں کہ ہر شب نماز بعد تہجد پانچ سو مرتبہ کلمہ طیبہ پڑھ کر محمد عیسیٰ و محمد فخر و امام
 کلثوم کو یہ حضرت کی اولاد متوفی کے نام ہیں) کی روح پر بخشتا ہوں ابتداء میں ایسا ہوا
 تھا کہ محمد عیسیٰ کی روح آکر مجھ کو جگا دیا کرتی تھی کہ ختم کلمہ طیبہ کروں او پہر اپنے بہائی اور میں
 کی روح کو بلانے جایا کرتی تھی کہ چلو باو جان بیدار ہوئے اور جب تک میں وضو کرتا اور نماز
 پڑھتا اور ختم کلمہ طیبہ کرنا اس طرح گرد پیش پہر کرتے جیسے روٹی پکاتے میں چھوٹے بچہ اپنی
 ماں کے آس پاس بہر کرتے ہیں اور جب اونکو ثواب بخش دینا تو چلے جاتے اب کثرت ثواب
 ایسی سیر ہو گئی ہیں کہ کہی نہیں آتی۔ **نقل ہے** کہ مولانا محمد یوسف ایک علماء عصر تھے
 اور حضرت کی خدمت میں حاضر رہا کرتے تھے کہ اثنائے سلوک میں اونکی اجل آگئی قریب فوت

حضرت اونکے باپس گئے اور متوجہ تمام سلوک ہوئے اور اوسکو اس امر سے اطلاع ہی
فرمانی اور اوس سے حال ہی دریافت کرتے جاتے اور وہ عرض کرنے جاتے حتیٰ کہ
اوس وقت اوسکا تمام سلوک طے کر دیا مجھ و تمام اوسنے جان بحق تسلیم کی۔ باکریان کارا
و شواذیت + نقل ہے کہ ایک شخص حضرت کرمات سکر قدسوس کی واسطے خدمت
شریف میں روانہ ہوا پھر رات گئی حضرت سرمد بن ہونچا ایک مسجد کے قریب مکان میں
ٹہر گیا صاحب خانہ نے کمال مہربانی کی اسنے اوس سے کچھ حضرت کا حال دریافت کیا اوسنے
کچھ طعن و تعرض کرتے شروع کر دیے یہ پیارہ نہایت حیران ہوا کہ ناگاہ کیا دیکھتا ہے کہ ایک
شخص شبیر برسنہ آیا اور اوس طاعن کے ٹکڑے ٹکڑے کر دیے یہ پیارہ یہ اجرا دیکھ کر بیت گہرا
اور اوس شخص کے پیچھے دوڑا اگر مطلق تہ نہ لگا صبح کو حضرت کی خدمت حاضر ہوا حضرت
اوس شخص سے بغلیہ ہوئے اور سبیم ہو کر فرمایا ماضی باللیل لم یذکر بالنہار بعد ازاں
اوس خدمت میں گیا وہاں رونائینا پڑا تھا کہ فلانے کو کوئی شخص رات مار گیا۔ **نقل ہے**
کہ ایک درویش خانقاہ شریف میں حضرت کے رہا کرتا تھا اوسپر واردات کثیر وارد ہوتی تھی
جسناچہ سہاوقات ایسا اتفاق ہوتا کہ جب سجدہ جاتا تو حالات زمین و آسمان اوسپر ظاہر
ہو جاتے اسی اثنا میں اوسکے ایک شخص کثیر الخدشہ سے صحبت ہو گئی اوسکے دل میں خطرہ
گزرنا کہ باوجود حضرت کے اسقدر علم و عرفان کے خرق عادت نہیں ہوتی اور اوس خطرہ
نے اوسپر غلبہ کیا حتیٰ کہ اوسکو اپنے حال میں بستگی پائی گئی لاچار ہوا اور اپنے گلے میں پکڑی
ڈال کر حضرت کے قدموں پر اگر گویا لیکن اظہار خطرہ کیا حضرت فرمایا کہ یہ طالب کرامات ہوئے
میں اور یہ فلان شخص کی صحبت کا اثر ہے بعد ازاں حضرت نے سبکی طرف متوجہ ہو کر فرمایا
کہ جو شخص کرامات چاہتا ہو اوسکو چاہئے کہ اپنا دوسرا شیخ تلاش کرے اور جو کوئی متابعت
رسول صلے اللہ علیہ آک وسلم و اقتباس انوار قناد بقا و دیگر کمالات معرفت ذات و صفات
چاہتا ہو وہ اسجگہ ہے۔ **نقل ہے** کہ ایک مرتبہ حضرت کو علالت عارض ہوئی دس

گیارہ دانہ یوز کے تناول فرمائے کو طلب فرمائے چنانچہ خادم نے دانہ حاضر کئے حضرت متوجہ کشف اس معاملے ہوئے آیا یہ دانہ نافع ہو گئے یا نہیں جب سرسارک اوٹھایا تو فرمایا کہ عجیب معاملہ گزر اکر یوز کے دانہ بارگاہ الہی میں ملتی ہوئے کہ اسے باری خدا تیرے دوست کے بلکہ تناول کرنے کے واسطے منگایا ہے جسے اسکو شفا عطا فرما اور جو کوئی ہے جس مرض کے واسطے جو دانہ کھائے صحت حاصل ہو جائے اور معلوم ہوا کہ یہ دعا دیکھی قبول ہو گئی اور حضرت نے چند دانہ اوٹھین کے تناول فرمائے چنانچہ فی الفور آرام ہو گیا اور بعد ازاں جس مرض کے لئے جس بیمار کو ایک دانہ دیا فی الفور شفا کھلی ہوئی حضرت ہجرت فرمایا کرتے تھے کہ کاش یہ دانہ زیادہ ہوئے ہوتے کہ جمع کثیر اس سے صحت یاب ہوتے۔

نقل ہے کہ ایک شخص کو حضرت نے کسی کام کو بھیجا اور بوقت رخصت کہہ دیا کہ رستہ میں سورۃ لاکھ کثرت پڑھنا اور جہاں کہیں کوچہ مشکل ہو مجھ کو یاد کرنا چنانچہ وہ شخص دانہ ہوا چلے چلتے ایک جگہ پہنچا کیا دیکھتا ہے کہ شیر حلا آتا ہے اور سامنے آکر کھڑا ہو گیا دیکھتے ہی کانپنے لگا اور اوس وقت حضرت کو یاد کیا یاد کرتے ہی دیکھا کہ حضرت عصائے ہوش شریفؑ لا اور عصا اس شیر کے منہ میں دیدی اس شخص کے جب حواس بجا ہوئے دیکھا کہ شیر تہانہ حضرت تھے۔ **نقل ہے** کہ ایک شخص نے حضرت کی زبانی سنا تھا کہ جبکہ کفار کی توہین کرے عند اللہ اجر عظیم و ثواب غازیان فی سبیل اللہ ہوگا ایک روز اس شخص کا ایک بت خانہ میں گزر ہوا وہاں اسکو حضرت کا فرمانا یاد آگیا ارے فی الفور ہم رفقابت شکنوں میں مشغول ہو گیا کہ ناگاہ گاؤں کی جانب سے لوگ لاہی سونٹائے ہوئے آتے دکھائی دیے دیکھنا ہی ہوش اوٹھ گئے اوس وقت حضرت کو یاد کیا کہ حضرت ابکی نصیحت پر عمل کیا ہے وقت مدو ہے آواز آئی کہ تری مدد کو لشکر اسلام بھیجا ہوں میں نے رفیقوں سے کہا کہ حضرت کی آواز آئی ہے کہ لشکر بھیجا ہوں مگر یہاں دشمن آ پہنچے ایک تیر کے فاصلہ پر کفار رہ گئے ہو گئے کہ ایک بلندی پر سے تیس چالیس آدمی گھوڑے اور اسے آتے ہوئے

نمایان ہوئے اور آتے ہی کفار و مکر ایک دُانت بتلائی اور مجھ کو اپنی حمایت میں لیکر چلے گئے
جب کفار نظر سے غائب ہو گئے مگر غصت کر دیا دیکھا تو نہ شکرت نہ آدھی تہی صرف
حضرت کا تصرف ہی تصرف تھا۔ **نقل ہے** کہ ایک مرتبہ حضرت سیر و گشت کیواسطے بیرونِ مکتبہ
تشریف لیگئے ایک روز ایک گاؤں سے دوسرے گاؤں جاتے ہوئے راستہ میں آفتاب
کی حرارت و غبار راہ سے رفیقوں کو خصوصاً جو کہ پیرل تھے از بس پریشانی و پیاس
ہوئی لیکن غلیہ عصب کچھ عرض نہ کر سکے حضرت نے خود اشرافِ خواطر سے فرمایا کہ معلوم
ہو تا ہے کہ گرمی آفتاب و تراکمِ غبار سے رفیقوں کو تکلیف ہے مولیٰ محمد یوسف فرزند
نے عرض کی کہ حضور کو خود معلوم ہے عرض کی کچھ حاجت نہیں یہ سنکر حضرت نے تبسم
فرمایا اور گوشہ چشم حق بین جانبِ آسمان کر کے کچھ زیر لب فرمایا توڑی ہی دور چلے ہو گئے
کہ ایک بادل کا ٹکڑا نمودار ہوا اور اوپر آکر اسقدر برس گیا کہ سمین غبار بیٹھ جاوے اور
ہلچل نہ ہو اور بادِ شمال معتدل چلنے لگی کہ تمام راہ کی گرفت و حرارت بہول گئے۔ **نقل ہے**
کہ ایک امیر کو سلطان وقت نے بغضب تمام لاہور سے طلب کیا چونکہ اوس سے تقصیرِ عظیم
سرزد ہوئی تھی لوگ گمان کرتے کہ مجبور دیہو بننے کے اسکو ہاتھی کے پیر سے بند ہوا مگر بادشاہ
مرداد الیگا دہلی جاتے وقت جب وہ شخص سر ہند میں پہونچا تو حضرت کی خدمت میں
حاضر ہوا اور التماسِ حمایت کی حضرت نے فرمایا کہ انشاء اللہ تعالیٰ کچھ خطرہ نہیں خاطر
جمع رکھو اوسے کمالِ اضطراب سے کہا کہ جو کچھ حضرت زبانی فرماتے ہیں اوسکو قلم سے
لکھ کر میرے حوالہ فرمائیں حضرت نے مسکرا کر یہ لکھ دیا کہ چون فلان از خوفِ غضبِ
ملطانی کہ نمونہ غضبِ آبی است بفقر ارجوع نمودہ فقر اور ضمن خود گرفتہ ازین مہملکہ ہائے
اوسکے رخصت ہوئے کہ جب پام جب گزرے تو کسی نے اگر کہا کہ اوس امیر کو بادشاہ
نے قید کر دیا حضرت سُکر فرمانے لگے کہ یہ بات صحیح نہیں معلوم ہوئی کہ فقر کو سلطان
الشفقت اوسکے حق زین مثل و زور و دشمن معلوم ہوئی ہے چنانچہ ایسا ہی ہوا کہ

جب وہ بادشاہ کے پاس پہنچا بادشاہ اوسکو دیکھ کر مستبہم ہوا اور چند کلمات نصیحت آمیز کہ کر خلعت
 دیالو اوسکو اوسکی جگہ پہنچا۔ **نقل ہے** کہ ایک شخص ساہا سال سے بیمار چلا آتا تھا کہ کوئی
 دوا فائدہ کرتی تھی اور نہ دوا حضرت کی شہرت سنا کہ ایک عریضہ خدمت شریف میں روانہ کیا
 اور جاسہ تبرک بھی طلب کیا حضرت نے اوسکے مال پر رحم فرما کر یہ عنایت فرمایا کہ جاسہ تبرک
 ہیجا۔ محمد و ما چند چون اور مہربان بر خود باید لرزد و تاکے بر خود از غصہ و غم باید بچید خود را
 و مہمہ امرده باید انکاشت و جہادی چند بے حس و حرکت باید نداشت۔ انک میت و انہم
 مینون نفس قاطع است فلذا لہ مرض قلبی درین فرصت یہی مذکر کثیر از اہم مہام است و
 علاج علت معنوی درین مہلت قلیل باید رب جلیل از اعظم مقاصد دلی کہ گرفتار غیر ہست از
 چہ توقع خیر است روح کہ مائل کہیتر است نفس امارہ از وہیتر است انجا بمہمہ سلامتی قلب طلب
 و خلاصی روح ہی جویند و ما کوۃ اندیشان ہمہ در فکر تحصیل اسباب گرفتاری روح و قلب ہمہیات
 چہ توان کرد ما علیہم اللہ و لکن کا نوا انفسہم یظلمون دیگر از ضعف ظاہر اندیشہ کنند انشاء اللہ
 تقالے بصحت و عافیت تبدیل خواب یافت خاطر ایجاب ازین بگذر جمع ہست جاسہ فقر
 کہ طلب داشتہ ہونہ پیراہن فرستادہ شاید پوشند و مترصد تاج و ثمرات آن باشند کہ کثیر البرکات
 است۔ ہر کسی افسانہ خواند افسانہ است و انکہ دیدش نقد خود مراد است و والسلام
 علی من اتبع الهدی و التزم متابعتہ المصطفیٰ علیہ و علی آلہ من الصلوٰۃ الکملہا حبیب
 کہ اوسنے اوس پیراہن شریف کو پہنا امراض سے۔ فانی بابی اور حاضر حضور ہوا کہ یہ جگہ
 غالباً حضرت نے اوسکو اجانت تعلیم طریقہ ہی عطا فرمائی۔ **نقل ہے** کہ عبدالرحیم خان غازی
 صوبہ فارہ بوجہ حمازی چند فتنہ انگیز سورد و عتاب سلطانی ہوا اور معزول کر کے اسلحہ
 میں طلب کیا گیا اور نوبت بہ اینجا رسید کہ اوسکو اپنی جان کا اندیشہ ہو گیا سخت پریشان
 اور حضرت کے خلیفہ جلیل القدر میر محمد نمان سے طلب دعا کی میر موصوف نے عریضہ لکھ
 حضرت سے۔ غاسنمانان کی سفارش کی اور جواب نیاز مارہ طلب کیا حضرت نے بعد از اسلحہ

سیرنخان قلندر ان طلب کو کے جواب لکھا کہ در وقت مطالعہ کتاب شما خاستمان در نظر رفیع القدر و اید
 خاطر شریف از سالہ اوج مع باشد میر صاحب نے وہ خط مجنبہ خاستمان کے پاس پہنچایا اسکے چند ہی دنوں
 کے بعد بادشاہ خاستمان سے راضی ہو گیا اور خلعت خاصہ عطا فرما کر اوسکو پھر سجال کر دیا۔
 نقل ہے کہ ایک مرتبہ ایک شخص آیا اور عرض کی کہ میرا بیٹا بیمار ہے اور ایک بوہیہ بھی نذر کیا ہے
 نے وہ روہیہ قبول نہ فرمایا نہ خرید اسنے الحاح کی لیکن منظور نہ ہوئی حالانکہ عادت شریف رفتیج
 کی نہ تھی سبکو یقین ہو گیا کہ اسکا رکا بچا نظر نہیں آتا چنانچہ ایسا ہی ہوا اور شام کو وہ مر گیا۔
 نقل ہے کہ ایک حضرت کا خادم سفر صفہاں سے واپس آتا تھا راستہ میں کسجکہ خوبی
 کر پڑی اور سکی تلاش میں ادھر ادھر دھوٹے لگا اتنے میں قافلہ ہی نظر سے غائب ہو گیا اور
 پریشانی بالائے پریشانی ہوئی روتا دھوتا پہاڑوں میں مگرین مارتا حیران پھرتا تھا اور کچھ
 قافلہ کا سراغ نہ لگتا تھا اور ایسا مایوس ہو گیا کہ اپنی جان سے بھی ہاتھ دھو بیٹھانا چار ایک
 طرف جا کر وضو کو کے دور کعت نماز پڑھی اور حضرت کی طرف متوجہ ہوا کیا دیکھتا ہے کہ حضرت
 ایک گھوڑے پر سوار چلے آئے ہیں اور اوسکے پاس آئے اور اپنے پیچھے گھوڑے پر بٹھا کر
 گھوڑا دوڑا لیا جب قافلہ قریب آگیا اوسکو گھوڑے سے اتار دیا آپ نگاہ سے غائب ہو گئے
 نقل ہے کہ ایک مرتبہ شاہجہاں عالم شہزادگی میں اپنے باپ سے مخالف ہو گیا اور بمقابلہ
 و ستائش پیش آیا بعض اشخاص نے حضرت کو لکھا کہ مشایخ دہلی نے اپنے مکشوفات سے نصرت
 رفیع شاہزادہ کے معلوم کی ہے آپ کیا فرماتے ہیں حضرت نے فرمایا کہ مجھ کا معاملہ بالعکس معلوم
 ہوتا ہے لیکن آخر کار مدعا شاہزادہ کر سی نشین ہوتا معلوم ہوتا ہے چنانچہ بعد شکست شاہزادہ
 حضرت کی خدمت میں حاضر ہوا اور عرض مدعا سلطنت کی حضرت نے فرمایا کہ میں نے اللہ تعالیٰ
 سے دعا مانگی ہے کہ جب تک میں زندہ رہوں سلطنت جہانگیر کی ہے لیکن بعد از انشا اللہ
 تعالیٰ بادشاہ تو ہوگا خاطر جمع رکھنا شاہزادہ اس بشارت سے نہایت خوش ہوا اور واقعہ بھی
 ایسا ہی ہوا کہ بعد جہانگیر شاہجہاں تخت نشین ہوا۔ نقل ہے کہ ایک مرتبہ فوجدار سرسبز

کو ہستائیں برفج کشی کی اور بعض بعض گوشہ نشین سے جو دریافت کیا تو انہوں نے کہا کہ اس مہم میں تیری فتح ہے اور بنظر تصدیق مزید حضرت سے ہی خط بھی دریافت کیا حضرت نے فرمایا کہ اس مہم میں فوجدار کی شکست فاحش معلوم ہوتی ہے چنانچہ ایسا ہی ہوا کہ چار پانچ روز میں فوجدار صاحب نغارہ و فارہ چھو کر لوٹ آئے۔ **نقل ہے** کہ مولینا مرتضیٰ کے والد نے وصیت کی تھی کہ جب میرا انتقال ہو جائے تو نقش کو حضرت کی خدمت میں لیجانا اور عرض کرنا کہ داخل طریق کرین اور حضرت کا طریقہ تھا کہ اموات کو یہی عطا نسبت فرمایا کرتے تھے بعد و فاسولیا اپنے والد کی نقش کو حضرت کی خدمت میں لائے اور اپنے والد کی وصیت سے آگاہ کیا حضرت نے فرمایا کہ کل کو حال معلوم ہو جا گا دوسرے دن مولینا نے حلقہ میں کیا یکپا کہ اوٹکی والد حضرت سے ایک آدمی کے فاصلہ پر بیٹھے ہیں اور سر گرم ذکر ہیں۔ **نقل ہے** کہ ایک درویش کعبہ شریف کو جاتا تھا اسے میں جب سر نہ دین پہنچا تو حضرت کی خدمت میں حاضر ہوا سوقت حضرت نماز سے فارغ ہو کر گوشہ میں تشریف لئے جاتے تھے یہ درویش جا کر قدموں پر گر پڑا حضرت نے خادم سے کہا کہ اگر کوئی روٹی کا ٹکڑا ہو تو گہر میں سے منگالو خادم گیا اور ایک روٹی کا ٹکڑا لے آیا حضرت نے اپنے ہاتھ سے وہ ٹکڑا اوٹکی کو دین ڈال دیا اور فرمایا کہ اب وقت تنگ ہو گیا اور یہ ٹکڑا تیرا مرشد ہے اس درویش کی زبانی ہے کہ اس ٹکڑے کی ملے ہی مجھ کو اس قدر حاصل ہوا اور ایسی آنا فائز ترقی ہوئی کہ تیس برس ریاضت کی تھی اوٹکی بو بھی نہ پائی تھی۔ **نقل ہے** کہ ایک شخص حضرت کے خوشیوں میں تھا اوٹکی بیٹا زندہ نہ رہا کرتا تھا اور جو لڑکا پیدا ہوتا وہ مرجاتا ایک دفعہ اس کے گہر بیٹا پیدا ہوا اوٹکی حضرت کی خدمت میں حاضر ہوا اور عرض کی کہ حضرت میں نے نیاز کی ہے کہ اگر یہ لڑکا زندہ رہا تو آپ کی غلامی میں دوں گا حضرت نے بعد توجہ فرمایا کہ اس لڑکے کا نام عبدالحق رکھنا انشاء اللہ تعالیٰ زندہ رہے گا لیکن ہر مہینہ پانچ بھلوئی حضرت خواجہ بہاء الدین نقشبند رحمۃ اللہ علیہ کے نیاز دیا کہ پانچ سو برس تک نفس نفیس وہ لڑکا زندہ رہا۔ **نقل ہے** کہ ایک شخص جان محمد جالندیر

حضرت کی خدمت میں رہا کرتا تھا اور اسکو حضرت نے قادیانہ طریق میں داخل کیا تھا کوئی شخص مل کر دینا
 حضرت کے ہمان آئے اور انہوں نے حضرت سے دریافت کیا کہ اس شخص کو آپ نے کس طرح
 میں داخل کیا ہے حضرت نے فرمایا کہ قادیانہ میں اس ہمان نے کہا کہ اس شخص کا باپ میرا
 بہی آشنا تھا میں بھی اسکی سفارش کرتا ہوں کہ آپ اسکو حضرت غوث الثقلین حضرت شیخ الحداد
 میلانی سے ملا دیجئے اسی اثنا میں حضرت اوٹھے باہر تشریف لائے اس سے فرمایا کہ جان
 قطب تارہ کو پہچانتے ہو یہ ہے اور فرمایا کہ خوب دیکھہ جان محمد نے جو خوب غصہ دیکھا تو
 اوسین سے ایک قمیض سیاہ مکمل پہنے باہر نکلا اور تیر کی طرح اوٹھ گیا حضرت نے فرمایا کہ انکی
 قدمبوسی کر یہ غوث الثقلین ہیں چنانچہ جان محمد فی الفور قدمبوس ہوا بعد ازاں حضرت
 غوث الثقلین رخصت ہوئے اور پھر اسی ستارہ کی جانب متوجہ ہوئے اور اوسین غائب ہو گئے جب
 حضرت وضو وغیرہ سے فارغ ہوئے اور مسجد میں تشریف لائے تو اس ہمان نے پوچھا کہ پھر
 حضرت غوث الثقلین کو دیکھا جان محمد نے کہا کہ دیکھا۔ **نقل ہے** کہ ایک شخص سے حضرت نے
 فرمایا کہ تیری اور فلانی کی ولایت ابراہیمی ہے اس شخص نے دلیلین خیال کیا ہر حید کہ زمرہ
 حضرت کافی ہے لیکن اگر محکم کو بھی معلوم ہو جانا تو خوب تسلی ہوتی اور سیر در شب کو حضرت خلیل الرحمن
 علی نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام کو خواب میں دیکھا اور یہ بھی دیکھا کہ حضرت ہی موجود ہیں اور وہ
 دونوں شخص بھی کہڑے ہیں حضرت نے ان دونوں شخصوں کے ہاتھ پکڑ کر حضرت ابراہیم
 کے قدمبوس فرمایا چنانچہ ان شخصوں نے حضرت خلیل کی قدمبوسی کی اور پھر اپنی جگہ کہڑے
 ہو گئے صبح کو جب حضرت کی خدمت میں حاضر ہوئے اور ابھی واقعہ نہیں سنایا تھا کہ
 حضرت نے فرمایا کہ جو کچھ کہہ دیا ہے اوسین ترد کی گنجائش نہیں ہے تمکو کیا معلوم ہے کہ
 جملہ سالکان راہ کو اپنے مشرب و اسقدا کا علم پورا پورا نہیں دیتی بلکہ اس قسم کا علم شاہزادوں
 کسی زمانہ میں کسی شخص کو ہوتا ہے شیخ نجم الدین کبریٰ کی نقل ہے کہ وہ اپنے زمانہ کے قطب تارہ
 بہ معلوم نہ تھا کہ سیری کونسی ولایت ہے چنانچہ اس بات کی تحقیق کیو اسلئے ایک اپنی مہاجرت

ایک اور بزرگ کی خدمت میں جو کہ علم احوال رکھتے تھے یہی اوس بزرگ نے دیکھتے ہی کہہ دیا کہ تیرا یہودی کیا کرتا ہے مریدانہ وہ خاطر ہوا اور واپس ہو کر اپنے پیر کی خدمت میں آیا اور سارا قصہ کہہ سنایا شیخ بہت خوش ہوئے اور کہا یہ انہوں نے میری موسوی المشرب ہونے کی بشارت دی ہے حضرت کے صاحبزادہ کلان محمد صادق کی ولایت ابراہیمی تھی حضرت نے اپنی تصرف سے انکو ولایت محمدی پر پہنچایا اور یہ تصرف درہم الحروف کے نزدیک عظیم کرامات سے ہی ہر ولی کا نوکیا ذکر ہے اگر ہزار ملک دس ہزار اولیاء میں ایک میں بھی یہ طاقت ہو تو آفرین بردست و بربازوے او۔

مقام نوان حضرت امام بانی مجدد الف ثانی کے مجسوس ہو بیان میں

جب حضرت مجدد الف ثانی کا سن شریف پچاس سے متجاوز ہوا تو آپ فرمایا کرتے کہ تیرے برس کی عمر میں نفاذ معلق ہے دیکھئے کیا پیش آتا ہے اور گاہ گاہ یہی فرماتے کہ ابھی تک میری پرورش جمالی طور سے ہوئی اب منظور اب العالمین جلالی طور سے کرنے کی ہے خیر جانم پرورشم میدید میردیم اب اسکے ظہور کی یہ شکل ہوئی کہ قبل ازین عہد اکبری میں اسلام کا اس قدر ضعف اور کفر کا زور ہو گیا تھا کہ ایک دسی کے دن بازار بند رہنے اور رمضان مبارک میں علانیہ دن کو ظہور کر رہتے اگر خود اللہ العزیز بن بیٹا تھا سجدہ کرتا تھا خیر وہ وقت نہ گزر گیا جب جہانگیر جانشین ہوا تو مسلمان خوش ہوئے کہ اب دین کو تروتازگی ہوگی مگر وہ اللہ ستر لاسبہ بکلا پہلے نہ ہو گا زور تھا اب رافضی امیر وزیر بن بیٹھے سجدہ اوسیطح قائم ہوا اہل ہندو کے رسوم کی جگہ رافضی کی بدعات جاری ہو گئیں ان جملہ امور کی جب حضرت کو خبر پہنچتی تو آپ فرماتے کہ جب تک میں اپنے نفس پر تکلیف نہیں اورتھانے کا نجدید دین نکلتا نہیں ہوگی مگر کل امر مرہون باوقا تھا وہ وقت ابھی دور تھا ردو رافضی میں آپ تکلیب اور سائل تحریر فرماتے اور رافضی امیر وزیر انکو دیکھ کر جلتے گرے کی مانند کسی منتظر موقع یہی کہ اسی انا

میں حضرت نے اپنے خلیفہ بویع الدین کو کہ نہایت مقرب تھا شکرین امر معروف کید اسطیج پیدا
 ہو کر آیا کہ شکرین قبولیت عظیم ہوگی اگر باعث بعض امور کے کچھ تکلیف پہونے تو
 باستقامت برداشت کرنا اور اسجگہ ٹھہرے رہنا اور جب تک میں طلب نگرون ہرگز ہرگز نہ آنا
 ایسی کہ شکرین پہونچکر شیخ کو ایسی قبولیت ہوئی کہ صد ہزار ہادی سبج شام حاضر ہوکر
 ہوا کرتے اور بسا اوقات بڑے بڑے امیرون کو باعث کثرت اثر و حام زیارت نصیب
 ہوتی یہ امر مدافض کو کہ نور جہان کے بہائی وغیرہ اور گویا کہ مالک دربار بنی ہوئی تھی نہایت
 مشتاق گذر اور ایک روز موقع پا کر سلطان سے کہا کہ سر مہدین ایک شخص شیخ احمد نامی
 رہتا ہے وہ اپنے تئیں حضرت ابابکر صدیق سے افضل بتلاتا ہے اور دعویٰ تجدید الف
 تانی کرتا ہے صد ہزار ہادی سوار جبار اس کے پاس موجود ہیں تمام سلاطین و خوانین تو را
 و ماور النہر اس کے حلقہ گوشتس میں علاوہ ازین شیخ کے صد ہادی جابجا منتشر ہیں اور ان
 خلیفوں کے صد ہادی میں ہر پنجہ ایک اسجگہ شکرین ہی موجود ہے تمام سپاہ و ارکان
 سلطنت آپ کے اس کے پاس حاضر ہوتے ہیں شیخ کے دل میں داعیہ سلطنت ہے کہ میں
 نہ کہ شہل شاہ اسمعیل فقیر کے یہ بھی مالک سلطنت بن بیٹھے اسلئے اسکا علاج قبل از وقت
 کرنا چاہئے اور فی الحال اس کے انداد کی یہ شکل ہے کہ شیخ کو اسجگہ طلب کیا جاوے اور
 اسکو کسی بہانہ سے قید کر دیا جائے کہ آئندہ کو کی طرح کا اندیشہ فساد نہ ہے یہ بات بادشاہ
 اور بہت ہند آئی اور حضرت کو سر ہند سے طلب کیا جب حضرت تشریف لائے تو وزیر نے
 ایسے وقت بادشاہ سے ملاقات کرائی کہ وہ نشہ میں چور تھا بادشاہ نے دریافت کیا کہ ہم نے
 نہ ہے کہ تم اپنے تئیں حضرت ابابکر صدیق پر ترجیم دیتے ہو حضرت نے فرمایا کہ ہم حضرت
 علی کو کہ خلیفہ چہارم ہیں حضرت ابابکر صدیق پر ترجیم نہیں دیتے تو اپنے تئیں کس طرح دیکھ
 سر اسر خلاف عقل و نقل ہے اور جس عبارت سے لوگ یہ مطلب نکالتے ہیں اور کاپہر
 شازہ نہیں ہے بلکہ اسکی ایسے مثال ہے کہ مثلاً کسی شخص کو تم اپنے پاس بلاؤ اور سر شری

کرو تو ضرور ہے کہ وہ شخص بیخ ہزاری و ہفت ہزاری کی جگہ پر گذرنا ہوا اور بیکار ہو کر
 پہلے اپنے مقام پر واپس آجا اور بیکار تو اس عہد مقامات بیخ ہزاری و ہفت ہزاری سے یہ لازم
 نہیں آتا کہ وہ شخص ان ہفت ہزاری وغیرہ سے رہ گیا اس بات کو سنکر بادشاہ خاموش ہو گیا
 کہ اتنے مین وزیر بول اوٹھا کہ شخص کیسا متکبر ہے کہ آپ کو سجدہ کیا سلام علیک ہی نہیں
 کی اس بات پر سلطان افروختہ خاطر ہو گیا اور کہا کہ اتنے سجدہ و سلام کیوں نہیں کیا حضرت
 نے فرمایا کہ سجدہ سوار خدا کے اور کوا جائز نہیں اور سلام علیک اس واسطے نہیں کی کہ توجہ
 دیتا اور گنہگار ہوتا بادشاہ نے کہا کہ سجدہ تلو کرنا پر بیکار حضرت نے فرمایا کہ میں سجدہ نہیں
 کرنے کا کہ اتنے مین مفتی عبدالرحمن نے کہ اکابر علماء وقت سے تہر کہا کہ میں فتویٰ دیتا ہوں
 کہ اس وقت سجدہ کرنا جائز ہے کہ جان کا بچانا فرض ہے حضرت نے فرمایا کہ ملاجی یہ فتویٰ
 تمہارے واسطے میرے واسطے نہیں سجدہ کرنا ایسی حالت میں رخصت ہے اور غریت
 یہ ہو کہ سوار خدا کے اور کسی کو کرے تب بادشاہ نے حضرت کو قید کر دیا روضۃ القیومیہ میں
 لکھا ہے کہ شاہزادہ خرم جو کہ بعد از ان شاہجہان کے لقب سے لقب ہوا حضرت کی قید
 سے نہایت پریشان ہوا اور حضرت کے پاس مع مفتی عبدالرحمن کتاب فقہ گیا کہ اوہیں جواز
 سجدہ تحت تھا اور عرض کی کہ اگر آپ سجدہ کر لینگے تو پھر میں آپ کی رہائی کا ذمہ دار ہوتا ہوں لیکن
 حضرت نے منظور فرمایا اور یہ بھی روضۃ القیومیہ میں لکھا ہے کہ جب حضرت نے جہانگیر کے بقا
 سجدہ سے انکار کیا تو اس سے کہا کہ آپ صرف سر جہا دین مگر حضرت اس پر بھی راضی ہوئے
 تب کہا کہ اگر آپ کے دروازہ میں کو نخل آؤ اسی یہ مطلب کہ اس میں سر جہا دین کھلین گے تو سجدہ
 کی شکل ہو جائے اور حکم لغو نہ رہ جائیگا مگر حضرت نے اس میں بھی پہلے پیر نکالے یہ دیکھ کر
 خستہ کے جل گیا اور آپ کو گوانیا کے قلعہ میں کہ جہان ایک انضی قلعہ رہتا ہی سجدہ یا جب آپ قید
 ہو گئے تو مخلص معرزو واقارب کو نہایت غم و الم ہوا حضرت نے سب کی تسلی فرمائے
 کہ انشاء اللہ میری بہان سے خلاصی ہوگی کیونکہ میرے پاس بعض بعض کا حصہ ہے

وہ اونکو پہنچا ہے اور یہ امر بلارہائی ممکن نہیں اور فرماتے کہ یہاں مجھ کو ایک کام کیوں ملے
 پہنچا ہے جب وہ ہو جاگا انشاء اللہ تعالیٰ رہائی ہو جائیگی اور حالت قید میں حضرت پر
 کمال فیوض و برکات نازل ہوئی چنانچہ بعد رہائی بھی اونکو یاد کر کر کے خط اوٹھایا کرتے
 تھے چنانچہ ایک مکتوب میں تحریر فرماتے ہیں درایام جس گاہے کہ مطالعہ ناکامی و بے
 اختیاری خود میں نمود عجیب حظ میگرفتم و طرفہ دوستی سے یا فتم بلے ارباب فراغت ذوق
 ارباب بلارہچہ دریا بند و از جمال بلایے اوچہ درک نمایند طفلان را حظ منحصر در شیرینی است
 و آنکہ از تلخی حظ فر گرفته است شیرینی را بچوئے نیمخورد و مرغ آشنوارہ کے لذت شناس
 دانہ را چہ جب حضرت کو چہ ہینہ جس میں گزر گئے اور جو مراتب مقامات پر اللہ تعالیٰ کو
 براہ جلال پہنچاتا تھا پہنچانے کی طرفہ قدرت سے یہ تدبیر ہوئی کہ بھائی کی لڑکی
 نے خواب میں حضرت رسول صلی اللہ علیہ آک وسلم کو دیکھا گویا کہ آپ حضرت مجدد الف ثانی
 کے بے ادبی سے نہایت ناراض ہیں اور فرماتے ہیں کہ فلان شخص کو جلد باغرازا و اکرام
 بلکہ اگر ایسا عفو تقصیر جاہ و رتہ نہ سلطنت درہم برہم ہو جائیگی سلطان اس وقت کشمیر میں تھا
 اس خواب کو سنکر دل میں بہت ہراسان ہوا اور فی الفور حضرت کو اپنے پاس طلب کیا
 اور نہایت عاجزی سے عفو تقصیر چاہی اور اپنی صحت کیواسطے کہ اوں دنوں بیمار تھا دعا کرائی
 چنانچہ بفضلہ صحت ہو گئی بعد ازاں حضرت کا نہایت عقیدہ ہو گیا بلکہ مرید بھی ہوا اور توجہ
 بھی لی ہے اور بہرکت و ہدایت حضرت جملہ احکام شرع جاری کئے سمجہ تحیت موقوف ہو
 ساجد نہندم شدہ از سر نو تیار ہوئیں گائے کا گوشت علانیہ طور سے بازار و منین فروخت
 ہونے لگا غرض کہ اسلام کی تجدید ہوئی یہ سب کچھ مگر حضرت کو اپنے ساتھ رکھا اور شکر
 سے علیحدہ ہونے کی اجازت نہ تھی اب یہ معلوم نہیں ہونا کہ یہ رکھنا اصلاح دین کیواسطے
 تھا یا مصلحت سلطنت کی نظر سے بہر حال جو کچھ ہو نہایت ادب پیش آتا اور بارہا اپنے خاں
 بنخیر و مغفرت کیواسطے عرض کرنا اور اپنے کردار سے سخت مذمت ظاہر کرنا چنانچہ اسکی

تلی کیواسطے حضرت نے ایک سوزاوس سے فرمایا کہ تو خاطر جمع رکھہ میں جنت میں جاؤں گا
 جب پہلے تھکوداخل کرونگا پھر ہے نیکی بازیکان زینارایت و نیکی ابدان کا عبداللہ نصرت
 غرض کہ سلطان کے ہمراہ جبکہ وہ جایا کرتا تھا تشریف لیا یا کرتے تھے خواجہ محمد ہاشم کشمی حضرت
 کے خلیفہ رحمۃ اللہ علیہم نے اپنے زبدۃ المقامات میں لکھا ہے کہ حضرت کے اس طرح سلطان کے
 ہمراہ پہرنے میں بڑی حکمت تھی یعنی بہت سے آدمی جو کسی وجہ سے حضرت کی خدمت میں نہ پہنچ
 سکتے تھے وہ اس ذریعہ سے سعادت اذوزہربے چنانچہ خواجہ مرحوم نے لکھا ہے کہ ایک
 مرتبہ میں ہمراہ سفر تھا کہ لشکر سلطانی دریائی پناہ کے کنارہ فریکش ہوا اسی فوج میں ایک
 گاؤں تھا کیا دیکھتا ہوں کہ حضرت اور صرف کہ تن تھا یا پیادہ تشریف لے جاتے ہیں آپ کو
 دیکھ کر میں ہی ذرا حیرت ہوئی پوچھا تو حضرت نے میری طرف متوجہ ہو کر فرمایا کہ اس وقت میرے
 دل میں یہ خیال آیا کہ اس گاؤں میں کوئی مسجد ہوگی وہاں پیکر تارہ و منور کے نماز پڑھیں
 خیر آگے ہوئے دو چلے کہ ایک مسجد آگئی حضرت نے وضو کر کے نماز شروع کی کہ اتنے میں ایک
 شخص نے مجھے پوچھا کہ یہ کون ہیں میں نے بتلایا کہ فلان بزرگ ہیں یہ سننے ہی وہ شخص دھانے
 بہاگا اور ایک عمر آدمی کہنے آیا وہ شخص حضرت کے اوصاف سے سنکر نہایت مشتاق و دیدار تھا
 لیکن جو بیہ کبرخی و دیگر موانع حاضر نہ ہو سکتا تھا اس نے حضرت کی قدر مہوسی کی اور عرض کی کہ ہمارا
 آج سعادت بدام ما افتدہ اگر ترا گذرے ہر مقام ما افتدہ چنانچہ حضرت نے اس شیعہ
 جمیع مریدین و خلفاء اوسیکے گھر و عورت و عیش و فراستے کو وہ پیر مرد مع جمیع لواحق و لواحق داخل
 طریق ہوا غرض کہ اس سیر سے آٹھ سال سلطان کے ساتھ پہرنے کا اتفاق ہوا۔

مقام دسواں حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کی وفات کے بیان میں

سنہ ۱۵۵۱ ہجری بمطابق ۱۵۵۱ء و اسی سال کو کہ اس وقت حضرت کی عمر تیرہ برس کی تھی خاصاً غار
 اسباب فرمایا کہ ایسا معلوم ہوا ہے اور الہام ہوا ہے کہ قضاے سیرم ترسہ برس کی عمر میں ہے

اور اس بات سے حضرت نہایت خوش رہے کہ عمر نبیؐ پر جو یہ غایت قیمت پیدا ہوا براہِ علم طلبانِ سنت نبویؐ کی عملی اور بابِ الفضلۃ والسلام ششہٗ الحجری میں حضرت اجمیر شریف میں رہتے کہ انہیں قریب مالِ ظاہر سے جو ماحیزہ اور لوگوں کو اس وقت سرسبز شریف میں رہتے کہا کہ ایامِ انتقالِ نزدیک اور فرزندِ دور صاحبِ زادہ بچہ و دیگھنے اس خط کے حاضر حضور ہوئے ایک روز حضرت نے اپنے فرزند ثالثِ خواجہ محمد معصوم کو خلوت میں طلب کر کے کہا کہ میرا اس جہان میں رہنے کا کوئی تعلق نہیں رہا اور منصبِ قبولیت تم کو عطا ہوا اور اشیاءِ تہناری قبولیت پر نسبت میری زیادہ فیاضی میں حضرت خواجہ محمد معصوم پسند کیا اور جو حصولِ ایسے منصبِ عظیم الشان کے ذریعہ حاصل کیا اور ضبطِ گریہ کر کے فرماتے ہیں کہ اس وقت میں ایسا بدحواس ہو گیا کہ اس بات کو کہ نہایت ضروری تہناتہ پوچھ سکا کہ آیا اشیاءِ میری قبولیت پر کیوں زیادہ راضی ہیں حضرت نے خواجہ محمد معصوم صاحب کے اس قدر پیغمبری دیکھ کر فرمایا کہ ابھی میری زندگی میں ایک سال اور تین ہجریہ اور باقی بہن تہناتہ اقیامِ مجھے ہے اور تمام اشیاءِ کا تہناتہ اس خبر کو سن کر حضرت صاحبِ زادہ فی الجملہ تسلی ہوئی اور اب حضرت کی مرضی یہ ہوئی کہ کسبِ طر سے سلطان سے رخصت ہو کر جاکر جلیں اتفاقاً ایک وقتِ طلبِ خطاب حضرت خواجہ محمد بن الدین شہید کے مزار پر انوارِ پر تشریف لیگے اور بجگا تا دیر مرثیہ فرمایا بعدہ جب باہر تشریف لائے تو لے گئے کہ حضرت خواجہ نے طرح طرح کے اسرار و ہید ظاہر اور یہ بھی کہا کہ اپنی خلاصی کا فکر نہ کرو اور اس معاملہ کو اللہ تعالیٰ کے حوالہ کر دو کہ اتنے ہی میں ایک مجاور حضرت خواجہ کے مزار کا قبر پوش لایا اور حضرت کے حوالہ کیا حضرت نے اس کو خادم کے حوالہ کیا اور کہا کہ اس کو میرے کفن کی داسطے رکھہ چور داسطے تھوڑی مدت کے بعد حضرت کو سلطان نے رخصت کر دیا اور حضرت سرسبز شریف میں تشریف لائے اور اپنے واسطہ میں خلوت خانہ مقرر کر کے گوشہ گزین ہوئے اور کار و بارِ شاد حضرت خواجہ محمد معصوم کے سپرد کر دیا بلکہ جو شخص بیعت چاہتا اس کو بھی انہیں کے پاس بھیج دیتے اور خود صرف جمعہ کو باہر تشریف لائے انہیں ایام کا ذکر ہے کہ شبِ برات کی رات حضرت نصف شب کے بعد

غلوت سے گھر میں تشریف لائے والدہ محترمہ فرادگان کہ او سو وقت تسبیح خوانے میں مشغول تھیں
 بے ساختہ اونکی زبان سے نکلا خدا کا آج کس کس کا نام دفتر ہستی سے چھوکیا ہو حضرت نے جواب دیا
 کہ تم بطریق شک کہتے ہو لیکن جو شخص دیکھتا ہے اور جانتا ہے کہ میرا نام دفتر ہستی سے چھوکیا ہے
 اور کا کیا حال ہو گا یہ حضرت نے اپنی طرف اشارہ کر کے فرمایا عرض کہ ماہ ذالحج میں حضرت کو مرض
 ضیق النفس عارض ہوا وہنیں ایام میں حضرت نے فرمایا کہ حضرت شیخ الجن والانس شیخ عبدالغفار
 بیلائی کو معاملہ میں دیکھا اور نہایت عنایت سے پیش آئے اور فرمایا کہ میرے اس شعر اذلت
 شمس الاولین وشمسنا۔ ابدًا علیٰ حق العلی لا تقرب وقول قد می هذا علی سہبہ کل ولی اللہ
 سے لوگ حیران ہیں تم اس کا حل لکھنا کہ اس بیماری سے ٹکھو صحت لیکن حضرت کو اس حالت میں
 شوق تھا از حد تھا اور ہر وقت تبراہ اللہم الرفیق الاعلیٰ مترنم رہتی تھی اور فرمایا کرتے تھے کہ اگر طیب
 کہدین کہ تریا یہ مرض لا دوا ہے تو اللہ تعالیٰ کے شکر میں فقیروں کو روپیہ بانٹوں اور اسی شوق کی
 وجہ سے حضرت غوث پاک کے شعر و کلام کے خود شرح تحریر کر سکے لیکن فرمودہ حضرت غوث الثقلین
 چند روز کیو اسطے صحت ہو اس چند روزہ ایام صحت میں حضرت بیماری کے دنوں کو یاد کیا کرتے
 اور فرمایا کرتے کہ جو ملاوت اور نعمت اون دنوں میں تھے اب نہیں ہے تصدق و خیرات بکثرت
 کرتے تھے کسی نے عرض کی کہ اس قدر خیرات رفع بلیہ کیو اسطے فرمایا نہیں بلکہ شوق و صل
 میں اور اشک حسرت آنکھوں میں لا کر فرمایا۔ آج ملاوا کنتہ ہوں کہی سب جب مینوں وار عرض کہ
 بارہویں محرم کو حضرت نے فرمایا کہ مجھ کو آگاہ کیا ہے کہ چالیس اور پچاس دن کے بیچ میں اس جہان
 اوس جہان کو جانا ہو گا اور قبر کی جگہ یہی دکھلائی ہے۔ اور اوس کے بعد ہر روزوں گئے جاتے
 تھے حتیٰ کہ بائیسویں صفر کو حضرت نے مجمع اصحاب میں فرمایا کہ اوس میعاد کے چالیس دن گزر گئے
 اب دیکھئے اس پانچ سات دن میں کیا ہوتا ہے اور یہی فرمایا کہ ان ایام صحت میں جو کمال
 کہ نفع بشر کو حاصل ہونی ممکن تھے وہ مجھ کو اللہ تعالیٰ نے بطفیل حبیب عطا فرمائے ہیں اس
 کلام سے صاحبزادہ نہایت پریشان خاطر ہوئے کہ بوسے الیوم الملت لکم دیکم وامت علیکم

نقصی کی آتی تھی - ۲۳ تاریخ صفر کو حضرت نے تمام کپڑے تقسیم کر دیئے اور تب پہرہ عود کر آئے یہی مطابق سنت واقعہ ہوا کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کو بیمار ہونیکے بعد صحت ہو گئی تھی اور مرض موت پہرہ لاحق ہوا تھا اسی بیماری میں حضرت نے خادم سے فرمایا کہ دو روپیہ کو کھلا انگلیوں کی واسطے لے آج وہ چلا گیا پہرہ بلا یا کہ ایک ہی روپیہ لانا و اعطایا کہ بتا ہے کہ اتنی فرصت کہاں ہے پہرہ فرمایا کہ اچھا وہی کے لئے آج کو کھلا آگئے تو نصف اپنے واسطے رکھے اور نصف گہرہ پہرے لکھا ہے کہ جس وقت حضرت کا انتقال ہوا اس وقت وہ کو کھلا ہی ختم ہو چکے ان ایام مرض میں صاحبزادوں کو افاضہ علوم پیش از پیش فرمائے چنانچہ خواجہ معصوم رحمۃ اللہ تعالیٰ کو یہ بھی وصیت فرمائی کہ حضرت غوث پاک کے شعر کی شرح بھی تحریر فرمائیں اور باوجود شدت مرض و اکثر ضعف اور سکوربان مبارک سے بیان بھی فرمایا چنانچہ حضرت صاحبزادہ صاحب حضرت کے انتقال کے تیسرے دن فرار شریف کے سامنے بیٹھ کر بچشم برکاب اوکو تحریر فرمایا - اوس ضعف میں بیان معائنہ و وقائع جو بکثرت فرمایا تو ایک وزیر خواجہ محمد سعید صاحب فرزند ثانی نے عرض کی کہ آپ کو بیان کرنے میں تکلیف ہوتی ہے کسی اور وقت فرصت بھی فرمایا کہ وقت کہاں اور فرصت پہرہ جانے اس قدر ہو سکے یا نہ اور تمام بیماری میں نماز تہجد و فرائض بجماعت ادا کیے و اور ادا تہورہ و ذکر و مہمان بدستور سابق کرتے رہے اور کوئی دقیقہ و قایل شریعت و طریقت نہ فراموش کیا قریب مال حضرت کو اکثر عنایت ہو جاتے صاحب دوٹے عرض کی کہ آیا عنایت نہ فرماؤں گے یا ضعف فرمایا استغراق سے ہے بعض معاملات جو درمیان میں چاہتا ہوں کہ وہ کا حقیقت کشوف ہو جائیں اور کچھ محل صاحبزادوں سے کہے بھی - جس وقت افاقہ ہوتی و صایائے درد انگیز فرمائے اور اکثر و صایا تحریریں متابعت و التزام سنت و اجتناب از بدعت و دوام ذکر و مراقبت کے ہوئیں فرمائے کہ سنت نبویؐ کو دانستن سے بکرتا چاہئے اور یہ وصیت بھی بکلم سنت تھی کہ جناب رسول صلی اللہ علیہ وسلم نے بھی بوقت انتقال وصیت فرمائے تھے اور خیر و صایا میں فرمایا کہ صاحب شریعت نے علیہ الصلوٰۃ و التحیہ کوئی دقیقہ نصیحت کا فراموش نہ کیا چاہئے کہ کتب فقہ سے طریق کا امتیاز و متابعت کا اختیار کریں اور فرمایا کہ میرا

تجہیز و تکفین میں رعایت سنت کی رکھنا اور یہی رعایت فرمائی تھے کہ سیری قبر کسی گناہ جگہ کرنا
 صاحبزادہ بن نے عرض کی کہ پہلے آپ نے فرمایا کہ فلاں جگہ سیری قبر نہ کرنا اور اب اس طرح مرضی ہے
 فرمایا کہ جب اس طرح مرضی تھی مگر تب یہ کیا کہ صاحبزادہ بن کو قبول کرنے میں توقف ہو فرمایا کہ والد
 کی قبر کے پاس کبھی قبر نہ لانا کہ تہوڑی مدت میں نیست و نابود ہو جائے مگر جب اسکے ہی قبول کرنے
 میں صاحبزادہ بن کی جانب سے تردد کیا تو سب سے ہو کر فرمایا مگر اختیار ہو جانے والے دیکھنا وہ میں رکھ دینا رہے
 کی وقت کہ اس کی صبح کو انتقال ہو گا نادہوں سے جو کہ بار بار میں حاضر تھے فرمایا کہ تھے بڑی تکلیف اور ثباتی
 غیر اچلی رات کی اور وہ دس شب کو اوٹھے وضو کے بعد پڑھا اور فرمایا یہ آخری ہے تجھ پر صبح
 اشراق کی وقت بول کیو اسے شست حاضر کیا اور میں بیت نہ تھا فرمایا کہ امین یہ گے ڈال لاؤ کہ بلا پاک
 بینشین اور نہ کاندیشہ ہر سجان اللہ یہ وقت اور یہ احتیاط بعد اسکے فرمایا کہ شاید کہ حضرت کو
 معلوم ہو گیا تھا کہ اب وضو کر نیکی فرست نہیں لیگی اس واسطے نقص وضو فرمایا اور تک بول کیا کہ بھلا
 سجان شریف یجاوین الغرض بطریق سنو نہ دہنا اتہا دہنے زسار بابا کہ کے پھر کہہ کہ حضرت
 بیت گئے اند فکر میں مشغول ہو گئے اور سرعت نفس شروع ہو گئے صاحبزادہ دریافت کیا کہ حال غریب
 کیسا ہے فرمایا کہ خود درگست نماز پڑھی میں رہے کافی ہیں یہ کلام ہی بتا بہت انبیا سرور ہوا
 کیونکہ آخرین کلام اکثر انبیا کا عرف نماز تھا اور اسکے بعد کوئی کلام نہیں کیا سو اسے ذکر ذات کے الیک
 محکمے بعد جان سجان تسلیم کے رحمۃ اللہ سجان رحمۃ اللہ ابدیتہ اللہ وانا الیہ راجعون جوق حضرت
 کو بلا نیکی واسطے تنہا پر لٹا پاؤ کیا کہ مسکراتے ہیں اور دونوں ہاتھ صراط کہ نماز میں باندھتے تھے ان کے
 پیرے میں حالانکہ صاحبزادہ صاحب بوقت انتقال سب سے کہہ گئے تھے چنانچہ پیر سے کہہ کر وہی تھوڑی
 دیر میں پیر دیکھا تو پیر اور صراط باندھتے ہوئے تھے پیر سے کہہ کر دے لیکن پیر اور صراط ہو گئے
 حاضر بنے یہ متواتر معاملہ دیکھا تو دست کش ہو گئے اور خیال کیا کہ او میں کچھ بہید ہے اور صراط
 پہنچے دیا حضرت کو تین جاموں سفید لافہ قمیص وازار سے حسب وصیت کفن دیا عامہ مذاکرات
 فقہاء و محدثین سے کہ حضرت رسول صلعم حضرت ابو بکر صدیق کو دیا تھا اور نماز جنازہ حضرت

خواجہ محمد سعید رحمۃ اللہ علیہ فرزند ثانی نے بڑائی اور حضرت خواجہ محمد صادق حضرت کے فرزند اکبر کے
 محاذی میں دفن کیا اگر ایک خدا سجدہ دفن ہو چکے واسطے حضرت نے اشارہ فرمایا تھا اور یہی جگہ
 ہے کہ جسکی شرافت میں تحریر فرمایا ہے الحمد للہ و سلام علی عبادہ الذین اصطفی بنیات اللہ قلدے
 و بجا و بصیحة حبیبہ صلی اللہ علیہ وسلم علی اللہ الصلوٰۃ والسلام و التحیۃ والبرکۃ لبدہ سر سبز کو یازمین ایما کی
 من اسٹک برائے من چاہے حق تاریک یا پر کردہ صفہ بلند ساخته اند و برا کثر بلا و بقاء از ارتقاء
 دادہ و نور سے در آرزو من و و بیت گشت است کہ مقبل از نور ہے صفی و جب کیفی ست و در نگینا دی
 کہ از زمین مقدس بیت اللہ صالح و لایع است پیش از ارتحال فرزند ی اعظمی مرحوم سی سجدہ امین
 نور یار برین در ویش ظاہر ساخته بودند و در زاوۃ زمین سکناست فقیر از نشان دادہ نور ی نور و نما
 صالح کہ گرومی از صفت و شان بوسے راہ نیافتہ بود و از کیفیات منزہ و مبرا از نوحہ آتش کہ آن
 زمین دفن من شود و آن نور بر سر قبر من لایع بود این معنی را بفرزند ی اعظم کہ صاحب سرود ظاہر ساختہ
 فان نورہ از آن آرزو سے مطلع گردانیدم اتفاقا فرزند ی مرحوم باین دولت مہفت کردہ در ویدہ
 خاک در دیر سے نور مستغرق گشت **نبتا لا رب الا بنیہم بنیہا** و الشا شق المسکین یا نور **نبتا لا رب الا بنیہم بنیہا**
 این بد مہتمم است کہ مثل فرزند ی اعظمی کہ از اکابر اولیا اللہ است در آنجا آسودہ است و بعد از شہادت
 ظاہر شد کہ آن نور موعود است از انوار قلبہ این فقیر کہ از نیجا اقتباس نمودہ و آن زمین افزون شد
 اندر رنگ آنکہ چراغی از مشعلہ برافروزد قل کل من عند اللہ اللہ نور المصنوت و الا لہرض سبحان
 ربک رب العزت ہما یصنون و السلام علی المسلمین و الحمد للہ رب العالمین - حضرت خواجہ
 محمد مصوم فرزند ثالث مجدد الف ثانی نے لکھا ہے کہ حضرت مجدد الف ثانی فرمایا کرتے تھے کہ جب
 زمین رود سورہ خاتم الرسل معلوم زمین جنت سے ہو چنانچہ حدیث میں القبر و المنبری رود سورہ
 من باض الجنتہ سپرد ال جبے اسطرح حق تبارک نے کمال فضل یا بحث غایت اتباع طہرت
 علی اللہ علیہ وسلم رود کی زمین کو یہی جنت کی ہے چنانچہ اگر میری قبرت کوئی ایک
 مشت خاک لیکر انجی قبر میں ڈالے تو اسے جنت کی حالت کیسا ہے اسید عظیم ہے کیف من دفن فیہ چنانچہ

شاہ اورنگ زیب نے یہ بشارت سنا کر ایک کبریا اس خاک کا بہرہ اپنے خزانہ میں رکھا تھا۔ حضرت کا وصال بروز شنبہ بوقت قریب چاشت بتایا۔ ۲۸ صفر المظفر ۱۰۳۲ھ سن ۱۶۲۱ء میں ہوا ہے۔ **نقل ہے** کہ خواجہ محمد معصوم رحمۃ اللہ علیہ نے حضرت کو خواب میں کیا پوچھا کہ سوال سنا کر نکیر کے کیونکر گذرے حضرت نے فرمایا کہ اللہ تعالیٰ نے کمال رحمت اول الہام کیا کہ اگر تو کہے تو یہ دو فرشتے یعنی سنا کر نکیر ترے پاس آئیں میں نے عرض کی کہ اس بندہ مسکین کے پاس نہ آئیں اللہ تعالیٰ نے کمال رحمت میرے پاس نہ بھیجا پھر حضرت خواجہ محمد معصوم نے دریافت کیا کہ غنطہ قبر کے کس طرح ہو فرمایا کہ ہوا اگر اقل قلیل واقعہ میں یہ بھی معلوم ہوا کہ گویا کوئی شخص کہتا ہے کہ اقل قلیل سبیل تواضع فرماتے ہیں ورنہ کچھ نہیں

مقام گیارہواں حضرت امام بانی مجدد الف ثانی کی بشارت کے بیان میں

اللہ تعالیٰ نے حضرت کے وجود مسعود کو اپنی عجائبات قدرت کا ایک نمونہ بنایا تھا کہ جس کے ظہور کی حضرت سید المرسلین خاتم النبیین صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم نے ہزار برس پہلے بشارت دی تھی کہ یكون رجلا في امتي يقال له صلوة يدخله الجنة بشفاعته كذا الكذا۔ چنانچہ اس کے تصدیق میں حضرت نے مکتوب ششم جلد دوم میں فرمایا ہے الحمد لله الذي جعلني صلوة البحرین لک مکتوب شریف شروع سے اس طرح جلتا ہے الحمد لله وسلام علی عبادہ الذین اصطفی انکارم کہ مقصود از آفرینش میں آنست کہ ولایت محمدی بر ولایت ابراہیمی علیہا الصلوٰۃ والتحیات منصبہ کر دو و نہ ملاحظت ابن ولایت با جمال صباحت آن ولایت مستخرج شود و رد فی الحدیث اخویوسف اصبح وانا ملحم و باين المنصباع واستخرج مقام محبوبیت محمدیہ بدرجہ علیا رسد مانا کہ مقصود از امر اتباع ملت ابراہیم علی نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام حصول این دولت عظمیٰ بودہ است و طلبہ صلوٰۃ و برکات مانع صلوٰۃ و برکات حضرت ابراہیم علی نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام ہر اک این غرض بودہ ملاحظت و صباحت ہر دو مبنی از حسن ذات اند تعالیٰ بے مزج صفات لیکن حسن صفات و افعال و آثار ہمہ مستفاد از حسن صباحت است کہ کثیر البرکت است حسن ملاحظت

بحضرت اجمال مناسب تر است گو یا ملاحظت مرکز نیست مرخص را و صباحت دائره آن مرکز
 و در حضرت ذات تعالی و تقدس چنانچه بساطت است و وسعت است نیز نه آن بساطت و
 وسعت که در فهم ما در آید و نه آن اجمال و تفصیل که درک ما گردد و لا تذکره الا بصار هوید مرث
 الا بصار و هو اللطیف الخبیر بساطت و وسعت که در حضرت ذات تعالی اثبات می نمایم
 از یک دیگر جدا اند نه آنکه عین یک دیگر اند چنانچه بعضی گمان برده اند اما تمیز است که در میان آنها
 در آخر تبه ثابت است خارج از محیط ادراک است و بیرون از دائره افهام ما پس ملاحظت
 و صباحت نیز در آخر تبه متمیز باشند و احکام یکدیگر از هم جدا و بزرگ و کمالاتی که با آنها متعلق
 شوند از هم جدا باشند و آنچه مقصود از آفرینش خود می دانستیم معلوم شد که بصول پیوست
 و مسئول نهر ارساله با جابت قرین گشت الحمد لله الذی جعل فی صله البحرین و مصلحت این لفظین
 اکمل الحمد علی کل حال و الصلوة والسلام علی خلیل الانام و علی اخوانه الکدام من الانبیاء و
 الملائکته العظام و چون صباحت نیز بزرگ ملاحظت متکون گشته است لاجرم مقام خلعت
 ابراهیمی تیره و سستی پیدا کرده است و محیط حکم مرکز نیز یافته باید دانست که مقام محبت بمرتبه ملاحظت
 مناسبت دارد و مقام خلعت بمرتبه صباحت در محبت محبوبیت صرف نصیب خاتم الرسل است
 علیه وعلیه السلام و محبت خالص بحضرت کلیم علی بنیا و علیه الصلوة والسلام حضرت
 تحلیل علی بنیا و علیه الصلوة والسلام نسبت یاری و یزیدی دارد و محبت محبوب دیگر است
 و بار و ندیم دیگر هر کدام نسبت علیحه است و این تفریقین مراتب ولایت محمد و ولایت موسی
 است علی صاحبها الصلوة والسلام و التحمیه موطن و مسکن در مقام ملاحظت وارد بود اسطه علیه
 محبت ولایت محمد علی صاحبها الصلوة والسلام و التحمیه نسبت محبوبیت غالب است و نسبت
 محبت مغلوب مستور - اے فرزند با وجود این معامله که بخلق من مربوط بوده است کارخانه
 عظیم دیگر بمن حواله فرموده اند و بر اے پیری و مرید مرا نیاورده اند و مقصود از خلقت من تکمیل
 و ارشاد خلق نیست معامله دیگر است و کارخانه دیگر درین ضمن هر که مناسبت دارد فیض خواهد گرفت

والا معاملة كليل ما رثا ونسبت بأن كان رثا امر سبت بمجرط مروج في الطريق دعوت انبيا عليه السلام
والنكليات نسبت بمعالمه بالهنية ايشان بهن محكم اورد هر چند منصب نبوت ختم یافته است اما از
کلمات نبوت و نصا النص آن بطریق نسبت و درانت کمال تا باعنان اخبار انصیب است علیه السلام
والتحیات حدیث میں آیا ہے کہ بعد ہر مہدی کے ایک شخص پیدا ہوگا جسے کہ وہ تجدید دین محمدی کرتا ہو
موراسی طرح یہی سنت اللہ جاری ہے کہ بعد ہر سال کے ایک پیغمبر اور الو العزم پیدا ہوتا ہے اور
وہ تقویت دین کرتا ہے کیونکہ ہر فرد بشر خواہ نبی ہو یا غیر نبی عالم خلق و عالم اموت مرکب ہے
اور قوت حق سبحانہ تعالیٰ قوت انسانی بشر مشکو الخ اس پر وال ہے۔ پیغمبر و کما اس جہان میں
حوت سے نسبت خلق کے کہ افادہ اسی پر موقوف ہے بشریت۔ و مانت پر بیٹے عالم خلق
عالم امر پر فایہ مہر ہے لیکن بعد از حال جانب و مانت غالب آجاتا ہے اور بشریت نقص
پذیر ہو جاتی ہے اور خلق سے نسبت کم ہوتی جاتی ہے چنانچہ بعض اصحاب کرام سر
نقص ہے کہ ابھی انس و علیہ الصلوٰۃ والسلام کو دفن کر کے فارغ نہیں ہوئے تھے کہ دونوں میں
تفاوت پیدا ہو گئی تھی اس کے یہی وجہ تھی کہ ایمان مشہودی مبتدل باہان نبی ہو گیا تھا
اور جب ہزار سال گزر گئے تو پھر وہ مانت اس قدر غالب ہو جاتا ہے کہ جانب بشریت کم ہوتا
ہو جاتا ہے ہر گز کہ لپتا ہے اور نسبت بشری جو خلق سے تھی وہ جاتی رہتی ہے لاجرم اس میں
جہا آدمی احکام شریع میں فرق غلیظ ہو جاتا ہے پس اس کی تجدید کیو اسطے ایک پیغمبر الو العزم
بعوث ہوتا ہے کہ تقویت دین و شریع کرے لیکن جب آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کے ارتقا
کو ہزار سال گزرے اور مطابق قاعدہ کے دین میں سستی و شیعہ برعت و ظلمت ہوئی
اور چھ ننگ آپ خاتم النبیین ہیں اور اور نبی یا الو العزم کا پیدا ہونا منسوخ و فلامنہ شرع لہذا فرق
تھا کہ کوئی شخص ان کلمات کا پیدا ہوتا کہ وہ قائم مقام الو العزم ہوتا اور سجدہ پوچھتا
کرتا لہذا اللہ تعالیٰ نے اسے افضل دارم سے وہ کلمات حضرت امام ربیع شیخ احمد سر سندی رحمۃ
علیہ کو عطا فرمائی اور مجدد الف ثانی کی اس فیض روح القدس بابت فرمایا وہ دیکھ ان ہم

کہند انہی میں سے ایک روزہ افقہ شخص بر جرحہ من بشارہ۔ چنانچہ حضرت نے مکتوب چارم میں
 دومین بعد تشریح علم البقین فیہوائے حجابا بعت ربک فحدث اپنے متجدد کا اسطرح اظہار
 کیا ہے ازین البقین وحسن البقین جو گوید و اگر گوید کہ فہم کند و کہ دریا بدین معارف از حیط
 ولانت نیست ارباب ولایت و رنگ علماء خواہم دیداراک آن عاجز و دور درگ آن قاصر بن
 علوم مقبض از شکوۃ انوار نبوت اند علی اربابا الصلوۃ والسلام والتحیہ کہ بعد از مسجد مدینہ
 ثانی بہ نسبت و درانت تازہ گشت اند و بطراوت ظہور یافتہ صاحب این علوم و معارف مجدد
 این الف است کہ لا یخفی علی الناس طرین فی علومہ و معارفہ التي متعلق بالذات والصفات والاعمال
 و تقبض بالاحوال و امر و احیاء المحکیات و الطبیعیات فیعلم ان ہولاء المعارف و العلوم و دار
 علوم العلماء و دار معارف الاولیاء بل علوم ہولاء بالنسبت الی تکلم العلوم فشر و تکلم المعارف
 لب ذلک العشر و اللہ سبحان الہادی و بدانند کہ بر سر مایہ مجددی گمشتہ است اما مجدد
 دیگر است و مجدد الف دیگر چنانچہ در میان ماہ و الف فرق است و مجددین انہا نیز چنان
 فرق است بلکہ زیادہ از ان و مجدد آنست کہ ہر چہ در ان مدت فیوض باستان برسد بموجب
 او برسد اگر چہ اقطاب داؤد اذوقت بوند و بدلا و بجائا باشند خاص کنندہ مصلحت عام را
 والسلام علی من اتبع والترم متابعت المصطفی علیہ الہ الصلوۃ والسلام علی و جمیع اخوانہ
 من الانبیاء والمرسلین و الملائکۃ المقربین و عباد اللہ الصالحین۔ اسکے علاوہ او یہی چند
 جا اشارت اوصراحتا اسطرح تحریر فرمایا کہ انہی نقل موجب طوالت ہے عرض کہ اللہ تعالیٰ
 نے حضرت کی شان کچھ بڑائی بنائی تھی۔ نقل ہے کہ خواجہ حسام الدین حضرت خواجہ
 باقی باللہ علیہم الرحمۃ علیہ نے خواب میں دیکھا کہ گویا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم منبر پر خطبہ
 پڑھتے ہیں اور بقرات دہیز حضرت کی تعریف فرماتے ہیں بلکہ بابات و معافرت کر کے
 ارشاد کرتے ہیں کہ میں ناز کرتا ہوں کہ ایسا شخص میری امت میں پیدا ہوا اور تجدید دین کی
 نقل ہے کہ ایک شخص میرے نصیر احمد نامی مشائخ روم سے تھی ایک روز وہ رسول اللہ

صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پر بیٹھے تھے کہ حضرت خاتمت صلعم ظاہر ہوئے اور میر موصوف سے کہا کہ ہند میں ایک شخص کل اولیا راستے سے اگلیے سعادت چاہے تو اس کے خدمت میں حاضر ہو چنانچہ میر مدوح حضرت کی خدمت میں بمقام لاہور حاضر ہوئے۔ **نقل ہے** کہ شیخ طاہر بدشتی مقرب سلطان بدیشان نے خواب میں دیکھا کہ گویا پیغمبر خدا صلعم جمع خلفاء راشدین میں بیٹھے ہیں اور مجھ سے فرماتے ہیں کہ تجھ کو لائق نہیں کہ ہمراہ سلطان رہے بہتر یہ ہے کہ ہند میں مجدد الف ثانی کے خدمت میں حاضر ہو چنانچہ صبح اوٹھ کر نوکری سے استفادہ کیا اور راہی ہندوستان ہو کر حاضر حضور ہوا۔ **نقل ہے** کہ ایک شخص نے خواب میں دیکھا کہ گویا ایک جنازہ با عظمت و جلالت لائے ہیں اور تمام اولیاء سلف و خلف مثل عبدالخالق مجددی و خواجہ نقشبند علیہم الرحمۃ موجود ہیں اور ایسا معلوم ہوتا ہے کہ کسی کی منتظر ہیں اس شخص نے دریافت کیا کہ یہ جنازہ کس کا ہے اور انتظار کس کا ہے کسی شخص نے جواب دیا کہ اس ملک کے قطب جنازہ ہے اور قطب الاقطاب کا انتظار ہے کہ وہ آکر امامت کرے اسے میں ایک شخص کمال تکمیل و وقار آباد اور سب سے اعلیٰ تعلیم دی اور اسے امامت کی بعدہ جنازہ اوٹھا کر لیکے اس شخص نے دریافت کیا کہ یہ کون شخص ہیں کسی نے جواب دیا کہ یہ شیخ احمد مجدد الف ثانی ہیں چنانچہ صبح اوٹھ کر وہ شخص حضرت کا نہایت مشتاق ہو کر سر ہند روانہ ہوا یہاں آکر قدمبوس ہوا تو بعینہ وہی علیہ پایا **نقل ہے** کہ میر نعمان نے ایک روز خواب میں دیکھا کہ گویا جناب رسول اللہ صلعم فرماتے کہ جو مقبول شیخ احمد ہے وہ مقبول میرا ہے اور جو میرا مقبول وہ مقبول خدا۔ **نقل ہے** کہ ایک شخص نے جناب رسول صلعم کو خواب میں دیکھا پوچھا کہ حضرت آپ حضرت شیخ احمد سرہندی کی نسبت کیا فرماتے ہیں آپ نے جواب دیا کہ وہ میرا خلیفہ پنجم ہے **نقل ہے** کہ ایک شب حضرت سیراجا بنجامان رحمۃ اللہ علیہ نے جناب رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کو خواب میں دیکھا پوچھا کہ یا رسول اللہ حضرت مجدد الف ثانی کے حق میں آپ کیا فرماتے ہیں کہ ایسا اور کون میری امت میں ہے پھر عرض کیا کہ یا رسول اللہ اس کے مکتوبات آپ کی نظر مبارک سے گزرے ہیں فرمایا اگر کہیں کچھ یاد ہو تو پڑھو

حضرت مرزا صاحب نے یہ عبارت کسی مکتوب کی پڑھی اُنہ تعالیٰ ورا را الورا ثم ورا را الورا حضرت خاتہ سلم نے نہایت پسند فرمایا اور بہت محظوظ ہوئے اور فرمایا کہ بہر پڑ جو جناب مرزا صاحب نے بہر پڑ اُنہ نقل لے ورا را الورا ثم ورا را الورا۔ بہر آپ نہایت محظوظ ہوئے اور اس طرح کی بہت کئی تیز بین مگر اس جگہ مثنیٰ نمونہ از خرواری نقل کین۔

مقام بارہوان حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے فرزند کبر خواجہ محمد صادق علیہ الرحمۃ کے حالات میں

حضرت کی اولاد کا کیا بیان ہے کہ ایک جواہر نفیسہ ہے جسے چنانچہ حضرت خواجہ نے ابتداً عالمیہ کسی اپنے دوست کو خط لکھا ہے اوسمین حضرت کا حال تحریر کر کے تحریر فرماتے ہیں فرزند ان آن شیخ کہ اطفال اندازہ سراسر الہی اند حضرت کے فرزند کبر خواجہ محمد صادق ہے اونکی ولادت باسعادت سنہ ہجری نبوی میں واقع ہوئے مگر کین ہی سے آثار رشد و ہدایت ناصیہ مبارک ہی ہوید اپنے طفولیت میں اپنے جہاد امجد کے پاس پڑھا کرتے تھے حضرت فرماتے تھے کہ مجھے یہ والد بزرگوار کہا کرتے تھے کہ تمہارا لڑکا اشیاء کی حقیقت و کیفیت میں ایسی ایسے سوالات کرتا ہے کہ اوکھا جواب دینا دشوار ہوتا ہے جب حضرت سنہ ۱۰۸۵ میں دہلی تشریف لیکے اور حضرت خواجہ سیرنگ سے اخذ طریقہ کیا تو یہ صاحبزادہ بھی ہمراہ تھے یہ بھی بشرف مقبولیت نظر خواجہ و اخذ طریقہ و مراقبہ جذب شرف ہو انکی علو استعداد اور بلندی فطرت سے حضرت خواجہ انہر نہایت مہربان تھے اور باوجود اینہمہ جذبات تحصیل علم ظاہری سے فارغ نہ ہوئے ان کی کبھی مفرستی و استیلا و عار و ات میں کتاب کو یہی طاق پر رکھ دیتے تھے ایک روز اپنے ہچھولیوں میں سر و بار ہنہ کھیلے جتے کہ حضرت خواجہ کا اوس طرف سے گذر ہوا حضرت خواجہ دیکھ کر فرمانے لگے کہ مجھو ہمارا مستانہ کیا کرتا ہے حضرت خواجہ فرمایا کرتے تھے کہ محمد صادق کو طعام بازاری کہلا یا کر وہ غلبہ احوال سے رغبت حاصل ہوا کہ تیرے ایک شخص ایک بزرگ کی خدمت میں سلوک تمام کر کے اپنی مکان کو جاتے تھے

اس سہ ماہی میں حضرت خواجہ کی خدمت میں زیارت کرنے کو آئے اور اپنے حالات بلند بیان کیے
 اوس بیان کر نیسے پہ مطلب تھا اگر یہاں ہی اس قدر بہن تو خیر اور اگر زیادہ حاصل بہن تو استغنا
 گردن حضرت خواجہ نے صاحب زادہ صاحب کو بلایا اور فرمایا کہ اپنا حال بیان کرو کہ یہ درویش
 مہمان سے ادب نہون نے جو حالات بیان کئے تو بعینہ اوس درویش مہمان کے مطابق تھے وہ
 بیچارہ بہشت سالہ سچ کا یہ بیان سن کر حیران رہ گیا اور اپنے علو حال کا جو غرہ تھا سارا سر سے
 دور ہو گیا ایک دفعہ حضرت خواجہ کو تب ہرقہ ہو گئی حضرت مخدوم زادہ کو بھی تب آنے لگی اور
 مرض کو طویل ہو گیا آخر کار حضرت خواجہ نے فرمایا کہ یہ تب انکاشی ہے جب تک محمد صادق
 اس جگہ ہے تب تک دفع نہیں ہو نیکی چنانچہ حضرت نے صاحب زادہ صاحب کو سر ہند روانہ کر دیا
 پہلی ہی منزل میں خبر ہو گئی کہ حضرت کی تپ اٹل ہو گئی اور سر مخدوم زادہ کی یہی علالت رفع ہو گئی
 اللہ تعالیٰ نے صاحب زادہ صاحب کو نظر کشفی ایسی صیچ عطا فرمائی تھی کہ اکثر حضرت خواجہ اوس حالات
 پہنچا کر لے بلکہ اپنے ہمراہ قبر و نہر لجا یا کر لے اور اموات کے حالات استفسار کیا کرتے اور وہ بلا توقف
 جو کچھ معلوم ہوتا بتلادیا کرتے اور ہمیں دنوں کا ذکر ہے کہ حضرت کے یہاں سی تجارت کیواسطے جانتے تھے
 اونکی رخصت کرنے کو شہر سے باہر سب یہ یہی گئے صاحب زادہ اپنے دادا کے قبر پر جا کر مراقب ہو
 تہوڑے دیر میں سراوٹھا کر فرمانے لگے کہ دادا صاحب چچا صاحب کو سفر سے منع فرمائے میں لیکن جو کچھ
 سچ ہے انکے کشف پر اعتماد نہ کر کے وہ جلدیئے آخر کار یہ ہوا کہ مال اسباب سب غارت ہو گیا اور خود
 یہی ہلاک ہو گئے ایام طفولیت کا ذکر ہے کہ ایک مرتبہ ایک درویش صاحب و جد حال حضرت صاحب زادہ
 کے لئے کو آیا حضرت بھی اوس جگہ موجود تھے چلتے وقت کہنے لگا کہ یہ سر کی ٹوپی مجھے عنایت کیجئے آپ
 مراقب ہوئے اور فرمایا کہ حضرت خواجہ نقشبند علیہ الرحمۃ منع فرمائے میں حضرت نے فرمایا کہ نہیں دیدو حضرت
 صاحب نے کہا کہ حضرت خواجہ نقشبند حاضر ہیں اور بیا لعنہ منع کرتے ہیں حضرت نے فرمایا کہ میں کہتا ہوں
 اوس وقت بلا جا رہی دیدی جب حضرت خواجہ نے اپنے اصحاب تربیت کیواسطے حضرت کے سیر
 تو اوس وقت صاحب زادہ صاحب کے یہی حوالہ کیا چنانچہ وہ اپنے والد کی تربیت سے مرتبہ کمال و تکمیل کو

پہونچے ابتدا کے خط میں ایک دفعہ حضرت نے اس کے حالات میں اس طرح سطر پر کیا ہے۔ محمد صادق از
 خودی خود را ضبط نمیتوان کرد اگر در سفر ہے ہمراہی باشد ترقیات بسیار میکند و سیر دامن کوہ ہمراہ بود
 ترقی بسیار نمود در مقام حیرت غوطہ خوردہ است در حیرت مناسبت ما دارد و غرض کہ اکیس برس کے
 عمر میں خاصہ و باطن کے کمال کو پہونچ گئے اور حضرت نے خلعت خلافت عطا فرمایا حضرت القدس
 میں لکھا ہے کہ جبوقت خلعت عطا ہوا ایک نور ان کی پیشانی مبارک سے ایسا چمکتا تھا کہ گویا آفتاب
 اس کے سامنے شرمندہ تھا لوگ کہا کرتے تھے کہ جبوقت اس جوان کو دیکھتے ہیں دنیا و الدنیا
 سر ہو جاتی ہے ایک دفعہ کسی شخص نے اس کے سامنے کسی دنیا دار کی شکایت کی اور اس سے یہ
 مطلب تھا کہ کسی طرح اس کو تنبیہ کریں حضرت صاحبزادہ نے دل سے ایک آہ سر دہنی اور فرمایا
 کہ اگرچہ یہی خصوصیت کریں تو ہم میں اور او میں فرق کیا ہو کہنے والا کہتا ہے کہ اس کلمہ کو اس طرح
 ادا کیا کہ میں کہہ کر شرمندہ ہوا۔ غرض کہ اللہ تعالیٰ نے اس کو ایک مجموعہ اخلاق بنایا تھا کہ جسکی
 تعریف نہیں ہو سکتی حضرت ہی اونچی نہایت مداح رہا کرتے تھے۔ چنانچہ ایک کتب میں تحریر فرمایا
 میں فرزندے اعزى مجموعہ معارف فقیر است، نسخہ مقامات حذیہ و سلوک اور
 ستر پر فرماتے ہیں فرزندى از محرمال اسرار است و از خط او غلط سخن
 اور ارقام فرماتے ہیں کہ اس مقام را بفرزندے ارشدی عنایت فرمودہ
 و داخل ولایت ایشان ساختہ فقیر ایجاد رنگ مسافران در ولایت ایشان نشسته است او
 ایک جگہ فرماتے ہیں استفادہ کہ این فقیر از ولایت موسوی نمودہ از راہ اجمال آن ولایت است
 و استفادہ فرزندى اعظمى علیہ الرحمۃ از راہ تفصیل آن ولایت۔ ایک مرتبہ کا ذکر ہے کہ حضرت مجدد الف ثانی
 نہایت علیل ہوئے اور ضعف بدرجہ غایت غالب ہو اس بیماری میں موت و حیات حضرت کے اختیار
 پہونچ کر گئی تھی خاطر مبارک میں خیال آیا شاید ارتحال اختیار کرنا پڑی تو امانت حضرت خواجگان کیسکی
 سپرد کرنا چاہیے اسوقت بجز میر نعمان و خواجہ محمد صادق صاحبزادہ کلان اور کوئی اس قابل نہ تھا
 چنانچہ وہ امانت اس کے سپرد کی بعد ازان صاحبزادوں و بعض نواسوں کے کہنے سے آپ بحیات

اختیار کی چنانچہ اللہ تعالیٰ نے بفضل خود صحت کلی عطا فرمائی حضرت نے فرمایا کہ اس نسبت کے سپرد
 کرنے میں یہ پدید تھا کہ بعض مقامات و معاملات کا حاصل ہونا اس نسبت کے متکو عطا کرنے پر منحصر
 اسکے چند سال کے بعد ایک دفعہ سرسبز شریف میں ایسی وبا پڑی کہ ہر روز صد ہا آدمی لقمہ اجل ہوتے
 اور کس طرح و با کم نہوتی تھی بلکہ روز بروز بڑھتے جاتے لوگ حضرت کی خدمت میں دفعہ بلیدہ کی اسلے
 عرض کرتے تو آپ فرماتے کہ ابھی دعا کا موقع نہیں بلکہ ہاتھ دھنا ابھی کتنا ہی ہے کہ اوس جہان تنگ
 جلال میں ہے آخر کار ایک روز حضرت نے فرمایا کہ اب دعا کا وقت آگیا اور بعد
 دو گانہ نماز عاتقہ لگی بعد دعا فرمایا کہ بارہ روز کے بعد و بادور ہو جائیگی یہ بات کسی نے خواجہ محمد صادق
 سے کہی انہوں نے کہا کہ بارہ دن سے اونکا یہ مطلب ہے کہ بارہ دشمن ہماری گہر سے جائیگی اوس کے دوسرے
 تیسرے روز صاحبزادہ محمد فریح گاہک اوس وقت گیارہ برس کے تھے انتقال ہوا بعد اران صاحبزادہ محمد علی
 کا انتقال ہوا اوندکو دفن کئے آئے تھے کہ خواجہ محمد صادق پرانا طعامون طاهر ہو گیا ہوا کہ قبل ازین حضرت
 خواجہ محمد صادق نے فرمایا کہ وبالتمہ حیرت جابستہ ہی جب تک میں نہیں جائے گا تسکین نہیں پائیگی غرض کہ
 آپ پر باریکا فلیہ شروع ہوا چونکہ آپ حجرہ خانقاہ میں تھے اور آپکی والدہ شریفہ کو کمال شوق دیدار تھا
 اور آدمیوں کے سونڈ ہونے پر ہاتھ رکھ کر مجلس میں تشریف لیگئے اور ومان والدہ اور دیگر اہل حقوق سے
 حق بخشوا کر پیر اسی حجرہ میں تشریف لائے اور بچھونے پر آرام کیا اور فرمایا کہ تم کھنوم العروس چنا
 دوسرے دن کمال حضور و استغراق رحلت فرما انا للہ وانا الیہ راجعون بعد تجھیز و تکفین حضرت
 مجدد الف ثانی نے حضرت خواجہ محمد صادق کو اوس زمین میں دفن کیا جسکا ذکر حضرت کے مقام
 وفات میں آچکا ہے اور جہاں حضرت بعد از ان خود مدفون ہوئے بعد وقت دفن کرنے حضرت
 خواجہ محمد صادق کے حضرت نے فرمایا تھا اس قبر کے محاذی میں چھکو دفن کرنا کہ اس زمین کو زمین
 روضہ جنت سے پاتا ہوں حضرت خواجہ محمد صادق کا انتقال ہوتا تھا کہ و بالوتسکین ہوئے چنانچہ
 انہیں دونوں ایک خط حضرت مجدد الف ثانی نے کئے اپنے مخلص کو لکھا ہے اوسکا ایک فقرہ جو کہ
 اس مضمون سے متعلق ہے درج کرتا ہوں بتاریخ ۹ رماہ ربیع الاول روز دوشنبہ ۱۲۸۴ھ

خواجہ محمد صادق بچوار رحمت حق پرستند و خود را فدائے عموم خلایق ساختند ان الله وانا لله
 راجعون فوت ایشان و لشکین در و با محسوس گشت و مردم شہر روایات دیدند کہ میان محمد صادق
 میفرمایند کہ این بلیہ را من بر خود گرفتم و روز است کہ در شہر لشکین است مردم آنقدر بر قبر ایشان
 غلو دارند کہ روزانہ فاتحہ خواندن بتیس ہر سیر میگردد و مرخصانے کہ شفای بایند نیاز مانے آرند۔
نقل ہے کہ کسی نے خواب میں دیکھا کہ جو کوئی حضرت خواجہ کا نام لکھ کر اپنے پاس رکھے
 وہ ولسے محفوظ رہے چنانچہ اس وقت بھی ہزاروں آدمیوں نے یہ عمل آرایا اور فائدہ پایا اور
 اس وقت تک جاری ہے چنانچہ حضرت مرشدنا و مولینا حضرت مولانا حافظ غلام نبی صاحب
 مجددی الہی سلمہم اللہ تعالیٰ کی معمولات سے ہر خواجہ محمد صادق کے انتقال سے حضرت امام
 ربانی مجدد الف ثانی کو نہایت افسوس ہوا چنانچہ اس واقعہ سے افسوس کو خواجہ جمال الدین
 کے خط میں اس طرح ظاہر کیا ہے مخدوم! مفارقت فرزندِ اغوی قدس سرہ از اعظم مصائب
 معلوم نیست کہ کس مثل این مصیبت شدہ باشد تا صبر و شکر سے کہ حضرت حق سبحانہ و تعالیٰ
 درین مصیبت این ضعیف ثابت کراست فرمودہ از اجل نعم و اعظم انعامات است از حضرت حق سبحانہ و تعالیٰ
 مسالت مینماید کہ خزا این مصیبت بعد از غربت باشد و در دنیا ہم از آن خبر ظاہر نشود ہر خند میدارد کہ
 این مسالۃ از تنگی سینه است والا او تعالیٰ واسع الرحمت عللہ الآخرہ والا ولی اور ایک جگہ تحریر
 فرماتے ہیں اخوی مولینا محمد صالح واقعات اہل سرہند را شنیدہ باشد فرزندِ اغوی اعظمی رضی اللہ عنہ
 نیز باد و برادر خود محمد فرخ و محمد منیبی سفر آخرت اختیار فرمودند ان الله وانا الیہ راجعون حمد الله
 سبحانہ کہ اولی با فہمندگان را قوت صبر عطا فرمودند ثانیہ بلیہ را سر داوند و خوش گفت
 من از نور دے نہ پنجم گرم بازاری بکہ خوش بونو عزیزان تحمل و خواری و فرزند مرحومی آتی
 بود از آیات حق جل و علا و رحمتے بود از رحمتہائے رب العالمین دین بست و چہار سال گئے
 آن یافت کہ کم کہے یافت پایہ مولویت و تدریس علوم نقلیہ و عقلیہ اسجد کمال رسانیدہ بود حتی کہ
 آلمائیدہ ایشان بیضاوی و شرح مواقف و امثال اینہا را بقدرت نام درس دارند و حکما

سفرت و عرفان و قصص شہود و کشف ایشان مستغنی است از انکہ در بیان آرد و معلوم شماست کہ درین ہشت سالگی بر نیچے مغلوب حال شدہ بودند کہ حضرت خواجہ مہدی مہدی السلام علیہ السلام سرہ سالجہ لشکین حال ایشان بطعامہائے بازار کہ مشکوک و مشتبہ است سینمو و ند میفرمودند کہ مجتبی کہ مرا بجد صادق است باہمیکس نیست و همچنین مجتبی کہ اورا بجا است باہمیکس نیست ازین سخن بزرگی باید دریافت و ولایت موعود را بنقطہ آخر رسانیدہ بود و عجائب و غرائب آن ولایت علیہ ایان میفرمود و ہموارہ خاضع و خاشع و متعجب و متذلل و متکبر بودہ میفرمودہ کہ ہر یکے از اولیا از حضرت حق سبحانہ و تعالیٰ پیغمبری خواستہ است و من التجا و تضرع خواستہ ام۔ بعد انتقال حضرت خواجہ محمد صادق رحم حضرت محمد سعید فرزند ثانی حضرت مجدد الف ثانی ایسے بیمار ہوئے کہ سبکدیس ہو گئے حضرت مجدد الف ثانی کو کمال نگرانی خاطر ہوئے کہ اسی اثناء میں ایک شب تجلی خاص الخاص و ظہور مخصوص بارگاہ الہی ہوا اور معلوم ہوا کہ یہ نزول اجلال واسطے تسلی و تشفی کے ہی حضرت فرماتے ہیں کہ اسی عنایت کے ضمن میں حکم اقدس اعلیٰ صادر ہوا کہ محمد سعید و محمد مصوم کو لاؤ پہناؤ دو نون کو لائے اور سیر زانو پیر ہلایا نہایت مہم اور سفید ریش تھے حکم ہوا کہ یہ دو نون فرزند بنے تھو کہو بخشے حضرت اس عنایت و بشارت سے نہایت فرخندہ دل ہوئے اور یہ مردہ سبکدیس نہایا۔

مقام تیر ہواں حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے فرزند ثانی

خواجہ محمد سعید ملقب خازن الرحمۃ علیہ الرحمۃ کے حالات میں

فرزند ثانی حضرت کے شیخ محمد سعید بین آپکی ولادت ششہ ہجری میں اور وفات، عبادی الاولین کو ہوئے ایام صبا سی آثار سعادت و نجات پائی جاتی تھی ایام طفولیت میں کہ ابھی خواجہ باقی باللہ علیہ الرحمۃ ہی زندہ تھے حضرت بیمار ہو گئے نہایت ضعف تھا حضرت مجدد الف ثانی نے اوسی حالت میں دریافت کیا کہ کسی شے کو دل چاہتا ہے یا ختمہ زبان سے نکلا کہ حضرت خواجہ کو دل چاہتا ہے حضرت مجدد الف ثانی کہتے ہیں کہ میں نے یہ نقل حضرت خواجہ کے سامنے بیان کی حضرت فرمایا

سنگرز فرمائے گئے کہ محمد سعید نے عربی و رندی کی اور ہم سے غائبانہ نسبت لیکر اپنا سچ حضرت
خواجہ گاہ گاہ حضرت کے خط میں انکو دعائے سے ہی یاد فرمایا کرتے تھے علم ظاہری قدرے اپنے
بہائی خواجہ محمد صادق اور قدرے اپنے والد بزرگوار اور کچھ مولانا طاہر لاہوری سے تحصیل کیا تھا قرآن
شریف کو تجوید عالی پڑھا تھا حدیث میں سند جید رکھتے تھے نقاہت میں ایسا دیکھنا بھڑکتے تھے
کہ اگر خود حضرت مجدد الف ثانی کو کسی مسئلہ غامضہ میں تحقیق کی ضرورت ہوتی تو اسے دریافت کیا
کرتے تھے یہ اس خوبی سے بیان کرتے کہ حضرت مجدد نہایت خوش ہوا کرتے مگر علماء میں
اگر کسی مسئلہ کی بحث کا اتفاق ہوتا تو بدلائل ساطع و براہین قاطع مخالف کو خاموش کر دیا کرتی تھیں
غرض کہ سترہ برس کی عمر میں حضرت علوم ظاہری سے کما حقہ فارغ ہو گئے اخذ طریقہ و مراقبہ اپنے
والد بزرگوار سے کیا تھا اور بہ نسبت ہائے اصل ممتاز ہوئے حضرت مثل اپنے والد بزرگوار کمال شریعت
و نفوس و بتا بہت سنت سیدہ راستہ و پیر نہ تھے حضرت فرمایا کرتے تھے کہ محمد سعید علمائے
راہنہ میں سے ہے محمد سعید زمرہ سابقین سے ہے محمد سعید خلیل خدا ہے خلعت خلت جو مجھے اوڑھ لیا
وہ او سکو عطا ہوگا محمد سعید خازن رحمت الہی ہے قیامت کے دن تقسیم خزان رحمت او سکی سپرد ہوگا
محمد سعید کو مقام شفاعت سے خط وافر ہے محمد سعید نے حضرت ابراہیم خلیل اللہ کی طرح علی نبینا وعلیہ
الصلوات والسلام دائرہ نفی قطع کیا اور اب اثبات میں سیرا شریک ہے حضرت مجدد الف ثانی نے فرمایا کہ
ایک روز عرصہ قیامت بھیجے ظاہر کیا گیا دیکھتا ہوں کہ محمد سعید میرے آگے آگے ہاتھ میں کتاب
پلہ صراط سے چلے جائے ہیں حتیٰ کہ بہشت میں پہنچے ایک روز حضرت مجدد الف ثانی نے فرمایا کہ
محمد سعید تو میرا ضمنی ہے اور اس بات سے تنگدل نہ ہونا کہ حضرت ابابکر صدیق جناب رسول صلعم
کے ضمنی تھے حضرت فرماتے ہیں کہ جن ایام میں کہ حضرت مجدد الف ثانی علیہ السلام تھے تو مجھ کو امانت
خلوت خانہ تفویض فرماتے تھے چونکہ اون دنوں میں کمالات عظیمہ و مقامات فخمینہ سمجھتے تھے نماز حضرت
پر از قسم اسرار واجب الاستتار وارد ہوئے تو حضرت مجدد علیہ الرحمۃ فرمایا کرتے کہ محمد سعید یہ جملہ
ستائج نماز میں جسکا کہ تو امام ہی اس واسطے ٹھکرا ہی انہیں نصیب فرمے حضرت مجدد الف ثانی

فرمایا ہے کہ میں کسی ایسے مقام عروج و فزول میں نہیں گیا تھا کہ محمد سعید میرے ہمراہ نہ ہو فرمایا کہ نزول
 میں جب میں مقام شیخ عبدالقادر جیلانی آیا دیکھا کہ محمد سعید میرے ہمراہ ہے فرمایا کہ محمد سعید ولایت تیری
 احمدی ہے فرمایا کہ تیری دنیا کو حکم آخرت ہو گیا ہے ولقد اقیما آخرہ فی الدنیا کے مصداق ہو۔ خواجہ
 محمد ہاشم کشمیری رحمہ اللہ تعالیٰ نے لکھا ہے کہ ایک مرتبہ حضرت مجدد الف ثانی نے مجھے فرمایا کہ عمر کا
 کچھ اعتبار نہیں اور موت قریب معلوم ہوتی ہے یہ دل جانتا ہے کہ محمد سعید سند نشینی کے قابل
 ہو جانا اس بات کو میں نے حضرت خواجہ محمد سعید کے سامنے بیان کیا وہ آبدیدہ ہو کر کمال افتقار و عجز
 فرماتے لگے کہ میں ناقابل کس طرح اپنے تئیں نمایاں اس امر کا نہیں دیکھتا حضرت بہان تشریف
 ایجا نہیں برادر محمد معصوم کو اپنی جگہ بٹھلایا کرین اور اگلیہ امر حضرت قبول نفراوین تو مجھ کو
 اجازت دین کہ بیرون شہر حضرت جد امجد کی مزار شریف پر گوشہ اختیار کروں اور مسند داری رح اللہ
 قرۃ العین محمد معصوم کے فرامین اسکو میں نے حضرت خواجہ محمد معصوم رحمۃ اللہ تعالیٰ سے بیان
 کیا وہ سنکر آنکھوں میں آنسو بہا لائے اور کہنے لگے کہ بہا نصیحا حب مجھ کو اپنی خدمت کے لائق
 نہیں سمجھتے میں میں جو اپنے تئیں خیال کرتا ہوں تو اونکے اوئی شاگرد کی برابر نہیں پاتا خواجہ
 مدوح کہتے ہیں کہ یہ معاملہ میں نے حضرت مجدد الف ثانی سے عرض کیا وہ سنکر نہایت خوش
 ہوئے عرض کہ صاحبزادہ مرحوم ایک عجائبات قدرت سے نیا ایک دفعہ مراقبہ میں دیکھا کہ رسول صلعم
 و اصحاب کرام جمع ہیں یہ بھی سمجھا اپنے چند یاران کے وہاں حاضر ہیں اصحاب کرام نے اس مضمون
 کی عرضی کہ ہم اور یہ عنایات الہی جل شانہ میں برابر ہیں حالانکہ منے بڑی بڑی مشقتیں اور تکلیفیں
 اوٹھائی ہیں بخلاف اسکے کہ انہوں نے کچھ ہی نہیں کیا اسکا کیا سبب حضرت رسول صلعم نے
 اوسکے جواب میں یہ الفاظ قرآنی تحریر کیے ذلک فضل اللہ یؤتہ من یشاء واللہ ذو الفضل
 العظیم ایک دفعہ حضرت خازن الرحمت حرمین شریفین گئے حرم نبوی میں تکیہ المسجد پر تھے کہ آنحضرت
 صلی اللہ علیہ وسلم نے آواز دی اعمل اعمل فانما سنظرون الیک یعنی جلدی کہ جلدی میں تیرا نظر
 ہوں اور وہاں حضرت پر کمال غلبہ نسبت بروز کوہن ہوا۔ ایک روز فرمایا کہ ایوم نسبی کنبت

یعنی آج میری نسبت مانند نسبت مجدد صاحب ہے کہتے ہیں کہ آئمہ مرتبہ حضرت خازن الرحمۃ
 رسول صلعم کو بچشم غاہرہ دیکھا تھا ایک تیرہ ایک یڑیا عورت حضرت خازن الرحمۃ کے پاس آئے
 اور کہتے تھے کہ ایک بی ولایت مشہور ہے بطور خرق و عادت مجھ کو بیٹا عطا ہو حضرت نے فرمایا کہ تیرے
 بیٹا پیدا ہو گا چنانچہ بیٹا پیدا ہوا۔ **نقل ہے** کہ ایک شخص کا بیٹا حالت نزع میں تھا وہ شخص
 روتا ہوا حضرت کے پاس آیا اور عرض کی کہ حضرت عیسیٰؑ مردہ کو زندہ کر دیتے تھے آپ ہی وارث
 انبیاء میں میرے بیٹے کی حالت توجہ فرمائیے حضرت نے فرمایا کہ تیرا بیٹا اچھا ہو گا چنانچہ ایک
 عابر گیت بفضلہ اس کے لڑکے کو آرام ہو گیا **نقل ہے** ایک شخص کو حضرت چادر عطا فرمائی وہ شخص اتفاقاً کسی عورت
 پر عاشق ہو گیا اور چاہتا تھا کہ ترک بکیر ہو کہ ناگاہ وہ چادر اگر دربان میں چلی ہو گی جو وقت اور وہ گناہ سجھ گیا
نقل ہے ایک حضرت کا خادم کسی عورت پر مبتلا ہو کر مرتکب زنا ہوا چاہتا تھا کہ ناگاہ
 حضرت کی شکل حاضر ہوئی اور اس کے منہ پر ایک طبائخ مارا کہ وہ فی الفور اپنے ارادہ سے
 باز آیا لکھا ہے کہ مدت تک اس کے رخسار و نہر اٹھکیو کھانسان بنا رہا۔ **نقل ہے** کہ جو
 حضرت درس پڑھایا کرتے تھے ایک فاختہ اگر سامنے بیٹھ جاتی اور جب تک پڑھایا کرتے بیٹھی
 رہتی حضرت فرماتے کہ یہ جانور ہے ورنہ ایسی استعداد تھی کہ اگر کسی آدمی کی ہوتی تو ولی
 کامل ہوتا۔ **تحریر فرماتے ہیں** آدمی تازمانیکہ گرفتار ماوون اوست تعالیٰ وساحت سینہ
 او منقبوش باسوا منقش بمرض باطن گرفتار است و از قرب او تعالیٰ دور و مجبور فلانزالہ این مرض
 درین فرصت بسیر از ہم ہام است و علاج دفعہ این علت معنوی در مہلت قلیل از عظم مقام
 انزالہ این مرض مربوط بذکر شیر و شہتہ اند و طبابت باطل را از لوث ماسوی منوطہ بیا و اتعالی
 گردانیدہ یا ابھا الذین امنوا ذکرہم واللہ ذکر الکثیر و سبحو بکرة و امیلا ذکر کثیر و قتی
 مستحق گرد کہ غفلت و قفائے آن بنود کہ درین راہ سم قاتل است و مدد مرض باطن غریزی
 فرماید لو قبل مقبل علی اللہ مدۃ عمرہ شعاع من لحظۃ لکھن فاقہ اکثر ما نالہ کمال
 این ذکر است کہ ماسوائے مذکور از ساحت سینہ بخت بر بند دو کوس رحلت زند و از جمیع

بایستہایک و مصفا شود و از شادی و دنیا شادمان گردد و از غم آن نگین بجدید اگر تکلیف خطا
 ماسوئے نماید میسر نیاید و در بواسطه نسیانی که دل را از ماسوی حاصل گشته است و بدون نسیان
 ذکر و سجده بیا و ماسوی مختلف است و هر چه در آن شرکت فیر است شایان جناب بدس او تعالی
 نیست الا الله الدین خالص و قال تعالی و اخذ کرهت اذ السیت ای ماسوئے تعالی این
 حالت معتبر بقا و قدم اول است درین راه سیر الی اللہ اینجا بانجام برسد بعد از آن شروع
 در سیر فی اللہ و سیر در کمالات اسماء و صفات اوست تعالی -

مقام چودھوان حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے فرزند ثانی
 خواجہ محمد معصوم ملقب بہ عروۃ الوثقی کے حالات میں
 فرزند ثالث حضرت کی حضرت عروۃ الوثقی نجم الدین خواجہ محمد معصوم میں ایک ولادت باسعادت
 سن ۹۸۱ھ کے اکتوبر میں اور وفات سن ۱۰۳۸ھ کے اکتوبر میں ہوئی حضرت مجدد رضی اللہ عنہ فرمایا
 کرتے تھے کہ ولادت محمد معصوم مجہد نہایت مبارک ہوئی کہ جس سال یہ پیدا ہوا اس سال میں
 حضرت خواجہ کی خدمت میں شرف ہوا۔ آپ تین برس کے تھے جو کلمات توحید زبان مبارک کہ
 نکلے فرمایا کہ میں زمین میں آسمان دیوار حق و اسجار حق تین مہینہ میں قرآن حفظ کیا گیا رہوں
 برس اندھ طریقہ و مراقبہ کیا چودھویں برس حضرت سے بیان کیا کہ میں خواب میں دیکھا
 کہ ایک نور میرے بدن سے نکلتا ہے کہ تمام عالم اوس سے منور ہے اور ہر ذرہ ذرہ میں
 ہے اگر مثل آفتاب وہ غروب ہو جاوے تو تمام جہان اوس سے تاریک ہو جاوے حضرت
 نے سن کر فرمایا کہ تو قطب جمع کا اور اس بشارت کو یاد رکھنا الحق کہ وجود حضرت عروۃ الوثقی
 ایسا ہی ہوا کہ آخر کار قطب لاقطب ہو حضرت انکی استعداد کی کمال تعریف فرمایا کرتے تھے
 اور کہتے تھے کہ محمد معصوم بذات استعداد ولایت محمدی رکھتا ہے اور محمدی المشرق ہر سولہ برس
 کی عمر میں حضرت عروۃ الوثقی علم ظاہری سے کما حقہ فارغ ہو گئے حضرت فرمایا کرتے تھے

کہ محمد معصوم محبوب خدا ہے اور قیاس محبوبیت اس سے کرنا چاہتے ہیں کہ حضرت کو انکی شادی کو بھی
 منجانب اللہ اجازت نہ دیتے تھے ہر خبیث استخارہ و التماس کرتے تھے لیکن قبول نہ ہوتی تھی آخر کا
 بعد مدت اجازت ہوئی اور ظاہر کیا کہ یہ منہ بوجہ فائز غیرت الہی جل شانہ تھا حضرت فرمایا کرتے
 تھے کہ محمد معصوم کا حال میری نسبت حاصل کرنے میں مثل حال صاحب شریح وقایہ کا ہے
 کہ جب قندار و سکا داد تصنیف کرتا جاتا تھا وہ حفظ کرتا جاتا تھا جس روز اس کا تصنیف کرنا ختم ہوا تو
 اس کا حفظ کرنا ختم ہوا ایک روز فرمایا کہ محمد معصوم تجھ کو اصلت سے ہی بہرہ ہے اور تیری غیر
 طینت میں بغیر طینت حبیب العالمین ہی منہ مجھے محبوبیت ذاتہ جو تجھ میں پائی جاتی اوسکے
 آثار سے ہو اور تجھ کو زمرہ سابقین ثلثہ من الاولین قلیل میں الاخرین سے پاتا ہوں اور اسطرح اسرار
 مشاہدات قرآنی و مقطعات قرآنی سے تجھ کو حظ وافر حاصل ہو گا۔ **فصل** ہے کہ جب حضرت پر
 مشاہدات و مقطعات قرآنی پہلے تو حضرت خواجہ محمد معصوم نے عرض کی کہ یہ اسرار مجھ پر ہی ظاہر ہوا
 لیکن حضرت مجدد رحمت اللہ علیہ بہات پر راضی نہ ہوئے تھے آخر کا جب صاحب زادہ صاحب نے
 بہت اصرار کیا تو حضرت نے اسرار حرف ق ظاہر کئے و فرشتاں کہتے ہیں کہ خصوصیت حرف
 ق کی اسوجہ سے ہر حرف کو قیومیت سے مناسبت ہو اور حضرت خواجہ محمد معصوم صاحب قیومیت
 مناسبت تھی حضرت نے فرمایا کہ محمد معصوم خلعت قیومیت تجھ کو عطا ہوا الحق کہ یہ صاحب زادہ
 مثل اپنے والد بزرگوار ایک آیت عظیم الہی سے تھی جہاں ظلمات انکے برکات سے منور ہوا
 بعد حضرت مجدد الف ثانی ازینت بخش مسند ارشاد ہوئے لکھا ہے کہ نولاکہ آدمیوں نے انکے
 ہاتھ پر توبہ کی اور سات ہزار خلیفہ صاحب ارشاد ہوئے ایک ہفتہ میں انکی صحبت میں طالع فدا حاصل
 ہو جانے اور ایک مہینہ میں کمالات و لایات کو پہنچا جاتا کہ یہی ایک توجیہ میں طالب کہ جمیع مقامات
 سے گذر دیتے کشف مقامات الہیہ نہایت صحیح تھا اسبے مریدوں کو جائے در و دراز سے فرمایا
 کرتے تھے کہ تیری ولایت محمدی یا موسوی یا ابراہیمی شاہ اورنگ زیب ہی انکی خدمت میں
 حاضر ہوا کرتا تھا اور مثل عوام الناس کے حلقہ میں اگر پس و پیش کا کچھ خیال نہ کر کے جہاں

جگه ملتی او بجگه میبیه مباتا عجب سقدر غالب تھا کہ زبانی گفتگو نہ کر سکتا تھا جو عرض معروض کرنی
 ہوتی تحریری پیش کرتا حضرت کے تین جلد کتبوبات بتحقیق غلامصرح وقائق و مغلقات حضرت مجدد
 الف ثانی و نیند و اضلاع بین ایک جگہ تحریر فرمایا ہے اما بعد این تذکارتیت ازین خستہ دل افکار
 برائے احبابے ہوشیار فاعتر و یا الوالا البصار یدانکہ مقصود از آفرینش انسان تحصیل معرفت حق
 جل و علا و در معرفت اقدام متفاوت است باعتبار تفاوت استعداد بعضہا فوق بعض ہر
 در معرفت بقدر عرفان خود سخن کردہ است اما انجیہ مجمع علیہ این طائفہ علیہ است و قدر شرک است و لا
 بدست و در مارج قرب آنست کہ معرفت بے قادر معرفت صورت نمی بندد **۵** ہیچکس را تا نگردد
 او قنایہ نیست رہ در بار گاہ کبریا **۵** از تست حجاب توفیقین است و شرط ہمہ رہ روان
 ہمینست پس بر ایدان ہوشمند ناگزیر است کہ در حاصل کار و نقد روزگار خود نیک تامل فرمایند
 ہر کرا معرفت مسطورہ حاصل است فطوبی و بشری باید کہ این حاصل را صرف امور غیر حاصلہ
 نماید و ہمت بر آن گمارد کہ اصل را در رنگ ظل و انداز و ہر کرا رہستہ بمعرفت نکشود و در طلب
 و نقد این دولت سر نہ اندوزد فالویل لہ کل الویل - انجیہ مقصود از خلقت او بود او انمود و
 امرے را کہ درین نشاء ازوے طلب داشتند بجا نیاورد و با مورد دیگر پرداخت و تعمیر خیر یکیشتر
 او خواستند نمود و ہر نایہ عمر گرامی را در ہوا و لایعنی مصروف ساخت و زمین استعداد خود را با وجو
 حصول اسباب معطل گذاشت کمال انفعال است کہ مطلوب را درین ہمت قنایہ
 دعوت آن در آغوش نکشیدہ ازین دعوت گاہ رخت بر بند و فردا یکدام خود در حضرت صمدیش
 در آید و یکدام حلیت زبان عذر کہ تا ند عذاب بعد حرمان بہتر از عذاب جہیم است چنانچہ لذت قریب
 وصال زیادہ از لذت جنات نفیم است فیا ویلہ تعالی من اعرض عن اللہ ویاحسرتا علی من ظن
 فی جنب اللہ دوبارہ در دنیا آمدنی نیست من کان فی ہذا اعی نفسی الاخرۃ اعی ہا منل
 سبیل **۵** ترسم کہ ایا با مانا آتشنا بماندہ تا دامن قیامت این غم بماندہ و مفدا مانا
 عمر کہ ایام جوانیست و ہنگام در سنی قوی و جواج گذشتہ میسر و دوار زل عمر رسیدہ می آید

نفیس که اشرف اشیا را که معرفت الهیه است با زلزل عمر که موهوم محض است حواله نمود آید
 و اشرف عمر در هوا و جو پس که از زل اشیا است صرف یا بدلیلک السوفون مقصود از خلقت ثقلین
 تحصیل این معرفت است درین نشان رفانیه و کسب رضائے مولا کے تحقیق است درین جهت
 بسیر و امثال بابوا الهوسان در پیے آرزوهای بیپوده تنگے ازین دولت مطلوبه محبوب با شمر
 و تپند بار خائے نفس و شیطان از رضائے خداوندی بستاند دور و مجبور کردیم الهیان
 للذین امنوا ان تخشع قلوبهم لذكر الله وما نزل من الحق عاجر حصین مانع قوی از معرفت
 کام اداسه و هوا پروریت و آرزوهای لاطایل و امانی بیپوده هر چه مقصود تست محبوب
 شنیده باشند افاضت من اتخذ الله هو الله نفس قرآنیت ع عشوه المیس از بلیس است
 در تو یک یک آرزو المیس تست چون کنی یک آرزوهای خود تمام در تو صد المیس
 نکره و استلام ایضا ای برادر از صحبت ناخوش و مخالف اصرار نمائے و از مجالست
 مبتدعه گیریزی بچی معاذ رازی قدس سره گوید احتجب من صحبه ثلثه اصناف العلما
 العاقلین و الفقهاء المداهین و المتصوفه الجاهلین و کسیکه خود را بسند شیخی گرفته است
 و عمل بر وفق سنت رسول الله است علیه السلام و بجملیه شریعت نبلی نیست زینهار از روی
 باشش بکبودان شهر که اوست نباش مباد امر در ایام دل را با دیلا فی پیدا اید و خلل عظیم در
 عظیم اندازد را نشاید او در دست پنهان و دومی است از برای شیطان هر چند از
 انواع خوارق عادت نبوی ظاهر نماید هر چه تعلقش بای قوین صحبه اکثر ما تفرهن الاسد
 سید الطائفه حبیب بغدادی قدس سره میفرماید الطریق کلها مسدوده الا علی من اتقى
 الله رسول الله تعالى علیه و آله و سلم و تفر فرموده من لم یحفظ القرآن و لم یتکلم بالحدیث
 لا یفتدی به فی هذا الشأن لان عملها مقید بالکتاب و السنة و هم او گفته ان طریق
 الساعات المقربین المصادقین السابقین مقید بالکتاب و السنة فهم الصوفیه علی
 الحقیقه و العلما العاملین بالشریعت و الطریقه و هم و اذت النبی علیه و علی الصلاة

والسلام والمتبعون فی اقواله و اخلاقه و افعاله و افاض الله سبحانه علیا من بركاته کم یزید
 که تهاون آداب نبوی و تبارک سنن مصطفوی را علی مصدره الصلوة والسلام زینهار عارف خیال
 کند و فریفته بتل و انقطاع خوارق عادات او فتوید و شیفته زهد و توکل و معارف توحید او گردد
 که فرق بطله مثل جهود نصاری و جوگیه و یرایمه درین امور با فرق محقه شرکت دارند ابو عمر بن نجید رضی
 تعالی عنه گفته است کل حال لا تكون عن نتیجة علم وان جل فان ضرب علی صاحبه اکثر من نفعه
 سئل عنه بالتصوف قال الصبر تحت الامر والنهي دار کار بر اتباع شریعت است و معامل
 نجات مربوط با تقضائے اثر رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم زهد و توکل و تمیل با تابعیت او علیه السلام
 اما مقبول است و از کار و افکار و اشواق و اذواق بے توسل او علیه الصلوة والسلام غیر مایل
 دار خوارق عادات بر جوع و ریاضت است بمعرفت کار سے ندارد و عبد الله بن مبارک رضی الله
 تعالی عنه فرمود من تهاون بالاداب عوقب بجهنم ان السنن ومن تهاون السنن عوقب بجهنم ان الفرائض مهمن تهاون
 بالفرائض عوقب بجهنم المعرب لهذا قال النبي صلی الله علیه و آله وسلم المعاصي يبدل الكفر بجهنم ان وقت شيخ ابو سعيد
 ابراهيم الغنم فلان کس در بهر پیر گفت زغن و گس نیز چه میسر و گفتند فلان کس در یک لحظه
 از شهر هری بشهر هری میرود و گفت شیطان در کنفیس از مشرق بمغرب میرود اینچنین
 چیز را پس قیمت نیست مرد آن بود که در میان خلق بنشیند و داد و ستد کند وزن خوار و بدو
 با خلق در آمیزد و یک لحظه از خدائے عز و جل غافل نباشد از قدوة اهل الله و روبروی پرست
 از سیکه ملازم میشوند و میگویند که این مرا حلال است چرا که من بدرجه رسیده ام که اختلان
 احوال در من تاثیر نیکند و جواب داد آنکس به تحقیق رسیده است ولیکن بجهنم رسیده ابو سیدان
 و آراءے قدس سره میگوید هر جا وقعت فی قلبی نکته من نکت ایا ما فلا اقل منه الا بشا
 عاید من الكتاب والسنة و در حدیث آمده است اصحاب الله کلاب الله و نیز آمده است
 من عمل ببدعة مولاه الشيطان فی العباداة والقاء علیه الخشوع والبكاء اگر گناه بوقوع
 آید و تبارک آن توبه و استغفار نمائے گناه پوشیده را توبه پوشیده و گناه آشکارا توبه آشکارا

و توبه را بر وقت دیگر نپذیرد از می منقول است که گرم اکابرین تا سه ساعت در نوشتن گناه توقف
 میکنند اگر صاحب گناه درین میان توبه کرد آنرا نمی نویسند و الا در دیوان اعمال او را ثبت
 مینمایند و جعفر بن شبان قدس سره گوید غفلت عن توبه ذنب او کثرت شرمن از کتاب و اگر
 باین زود می توبه میسر نشود هرگاه توبه بنماید پیش از آنکه معامله بغرزه رسد مقبول است در
 حدیث آمده است که ان الله یبسط یداه باللیل لیتوب مسی النهار ویبسط یداه بالنهار
 لیتوب مسی اللیل باید که در رع و تقوی شمار خود کند و در منہیات مشتبهات قدم نهد که دین
 راه آنها از نواهی پیش از آیتان و امتثال او امر ترقی بخش و سودمند است و در هر امر که
 دل تو بایسته آنرا بگذارد در ملک آن بر فتوی نفس مر و در امید متردد و لا متقی سائید بحلال
 بین و الحوام بین قدم مایر بیک الی ملائیکه ازین حدیث مفهوم میشود که جائے
 که شک آید و دل استاده آنرا باید گذاشت و اگر شک نیابد ارتکاب معفو است فارقی دیگر
 برائے کسیکه با موثر شنبه مبتلا گردد آنست که دست خود را بر سینه یا بر دل خود بگذارد
 اگر ساکن یا بدوران اقدام نماید و اگر مضطرب یا بدخود را یکسوی کعبه طاعات و عبادات خود
 را متهم دارد و خود را از ادائے حق آن مقصد اند و دیگر از برائے قوه خود و عیال خود کسی اختیار
 کند مثل تجارت و مانند آن مانع نیست بلکه تسخیر است که سلف اختیاران کرده اند و در حدیث
 فضائل کسب بسیار است و اگر بر قدم توکل بشنید هم زیبا است لیکن بشرطیکه از کسی مسلمند
 باشد از محمد بن سالم شخصی پرسید او سخن متعابدون یا الکسب ام بالته کل فقال التوکل
 حال رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم و الکسب سنه رسول الله علیه و آله
 و سلم و انما سنن الکسب لمن ضعف عن حال التوکل و سقط من درجه الکمال
 التي هی حاله علیه الصلوة و السلام فمن اطاق التوکل ما الکسب غیر مباح
 له الا کسب معاونه لا کسب اعتماء و من ضعف عن حال توکل التي هی حال
 رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم ایچ له طلب المعاش و الکسب مثلاً بسقط عن درجه

حاله عليه وعلى آله الصلوة والسلام ابو محمد بن سنازل قدس سره گوید التفویض مع
الکسب خیر من خلوة عنه ودر خوردن طعام رعایت اعتدال نمایند آنقدر خورد که کس
در طاعت پیدا آید و بیزه سازد و نه آنقدر قلک نماید که از کار و طاعت باز ماند حضرت خواج
نقشبند قدس سره فرموده اند غمزه اچرب بخور و کار خوب بکن با الجملة در کار طاعت است هر
که ممد آنست مبارک است آنچه که غفلتین کارخانه است ممنوعست و در جمیع افعال و حرکات
مقتصد کند که نیت را مرعی بدارد و بر هیچ عمل تأمیت صالح دست نهد بها مکن اقدام ننماید و بعبادت
و خاموشی راغب بود و در حدیث آمده است الحکمت عشرة اجزا و تسعة فیها فی العزلة
و واحد منها فی الصحبة و اختلاط با مردم بقدر ضرورت بکند و سایر اوقات را بمراقبه
و اذکار بسر بروقت کار است هنگام صحبت داشتن و پیش است مگر صحبت که بیای
افاوده و استفاوه بوده که محمود بلکه لابد است و همچنین صحبت داشتن با اهل الطریق بشرط
فانی بودن با یکدیگر مخفی لایینی در میان نیاوردن - نیز مستحسن بلکه در بعضی اوقات از عزلت
جمع است و بجا التفطریق خود صحبت نباید داشت و بهر نیک بدکثاده پیشانی باید پیش آمد
باطن خواه شط بود خواه مقتضی بهر که بغدیش آید عذر او را قبول نماید و خلق نیکو داشته باشد
و اگر افسوس بر کسی کم کند و سخن نرم و ملائم گوید و بیجا پس العف پیش نیاید و کار بر اے خدای
عز و جل شیخ عبداللہ قدس سره گفته است که درویشی نه نماز و روزه است و نه احیای شب است
اینجمله اسباب بندگی درویشی نرنجیدن اوست و ترنجانیدن اگر این حاصل کنی و مهمل
کردی از محمد بن سالم پرسیدند بماذا العرف الاولیا فی الخلق قال بلطف لسانهم
و حسن اخلاقهم و لباشاقت و جودهم و سخاوت الفسهم و قلت اعتدال
و قیل عذر من اعذار الیهم و تمام الشفقه علی جمع
الخلق و در سخن گفتن رعایت قلت باید کرد و خواب بسیار
نباید نمود که دل میراند و جمیع امور خود را بسحق تقالے بسیار و خود

در خدمت هست باش تا راز تیرامه فارغ باشی و چون دل تو بکجانب باشد جمیع امور ترا گنایت
خواهد کرد نیز نه بای خود را بر تو آسان سازد که با مور تو قیام نمایند با همدا آور باش والا سبب تیرامه
نفس خود مشغول شود بر سبب اعتماد خبر بر فضل پروردگار سنائی با میال و فرزندان سلوک نیک
باید کرد و اختلاط بقدر ضرورت باید نمود که حق اینها بر ذمه واجب است و موافقت با اینها نباید پیدا
کرد تا سبب اعراض از جناب مقدس نشود احوال باطن به تا اهل نباید و آئیند و با اهل فضا صحبت
نباید داشت و در جمیع احوال عمل سنت را باید گزید و از بدعت مباح امكن احتراز باید نمود و در زمان
بسطه و دشواری رعایت باید کرد و از جناب آموخت و هنگام فیض امیدوار باید بود و دل تنگ
و مایوس نباید شد ان مع العسر یسرا فان مع العسر یسرا در شدت در خفا قصد کند که کیان باشد و در
وجود و عدم بر یک مظهر و مظهر در عدم مستتر است باشد و در وجود مضطرب از ابو سعید اعرابی قدس سره
از اخلاق فقر پرسید گفت اخلاق فقر اسکوئست نزد فقده اضطراب نزد وجود انس است
به هموم و دشت نزد فرهاد در حوادث نذب نشود و بر عیوب مردم نظر نکند و محبوب خود را همه
در نظر دارد و خود را بر هیچ مسلمان فی فضل نهد و همه را افضل از خود انگارد و بهر کدام از مسلمانان
چنان اعتقاد داشته باشد که گناایش کار من از برکت انس مع دعائے او تواند که شود و اسیر اهل
حق بود و سیر ساعت را همه وقت ملحوظ داشته باشد و صحبت اهل غربت و فقر بکنت رغبت
بود و غیبت هیچکس نکند بلکه محبت کند و اهل امكن مانع آید و امر معروف و نهی منکر را بشو گوید
و بر اتفاق مال حریص بود و از آسایان حنات خوشوقت بود و از ارتکاب سیئات دور باشد
و از فقر ترسیده تنگدل نه نماید و از قلت معیشت دبار نبود که هنگام عیش در پیش است اللهم
ان العیش عیش الاخره تنگی اینجا نباشد و دست آنجا است و در خدمت فقر و اخوان دینی خود را
معاف نباید داشت ابو عبد الله خفیف رضی الله تعالی عنه گوید یاری از یاران همان شن
التفاقا و اعلت شکم در گرفت و من خدمت او را بخود گرفت و خدمت او را میگردم و تمام شب
طشت از پیش بر میداشتم کیار مرا پیشه بر بود مرا گفت نعمت یلعنک الله یعنی بخواب رفتی

گفت کنا و ترا خدا تعالی از من پرسید که نفس خود را چگونه یافتی من گفتم که او را العنک الله گفت
 گفتم بخوان یا نعم که مرا رحمت الله گفت و بجا لیکه رسید به تقریب ران تکلم کن و خدمت صوفیه را
 با آداب کن تا از برکات شان بهره ور گردی الطریق کلهما ادب پیچ به ادبی بخوان رسید شنده باشند
 بالجملة خاک به وجود شده بخدمت اینها بالکلی اقدام نمایند و الا بهوس مصاحبت این بزرگواران
 کنند که در مصیبت احتمال ضرر غالب است نفع موقوف ابو بکر بن سعدان رضی الله تعالی عنه
 است هر که صحبت صوفیه راگزیند پس صحبت با آنها وارد به نفس و بیدل و به ملک هرگاه چهره
 از اشیاء خود نظر کند او را از رسیدن به مطلوب باز دارد و در طلب حق جل و علا خود را آرام ده و
 مضطرب باش ابو بکر طحسانی رضی الله تعالی عنه گوید تصوف اضطراب است چون سکون آمد
 تصوف نماز محب را به محبوب آرام نیست و با سوارا و انس و الفت نهجواره از سر او این بند
 سیر نیزند شهر بچه مشغول کنم دیده و دل را که دام و دل ترا سیل بدیده ترا میخواند و مرید
 را بدین صفت باید شد که درین آیت کریمه است حتی اذا ضاقت علیه الارض بما رحمت و
 ضاقت علیهم الفتم و ظنوا ان لا ملجاء من الله الا ان یومن تقطش او بدین مرتبه برسد و
 تمام بروئے زمین با این فراخی بروئے تنگ تاریک شود بحقیق که بحر رحمت در جوش آید و آن
 شیفه خانمان بر باد داده را از وئے بستاند و بر در خلوتخانه و حدتش جا بدید بیت
 وادیم تر از گنج مقصود نشان و گران رسیدیم تو شاید برسی و التماس این سکین از انشال شما
 دوستان آنست که این همجو ر عاصی را از دعائے موجود خویش فراموش کنند و از گرم عبیر
 او تعالی در خواهند که این گناه کار تبا به کافر دای قیامت در قفای عاصیان مرحوم مدخل
 باشد شهر کجا ما و کجا زنجیر زلفش و محب دیوانگی کا نذر سدا فقا و سبحان ربك رب
 العزت عما یصفون و السلام علی مرسلین و الحمد لله رب العالمین **ایضا** این درویش
 در وقتے از اوقات از موجودات عالم ارکان مثل زمین و سحاب آسمان و نبات و حیوان
 استغفار ننوده که اگر ارباب وحدت وجود ویرم رایکے شمشه و و مشاهد مملوب اثبات مینا بند

راست است و مطلوب در شما جلوہ گراست ہمہ جدا جدا تقدیس و تشریف او تعالیٰ کردند و نمودند
 کہ بر این تہمت نہیدار اچہ پارسے آنکہ دعویٰ منطہری و مرایت او نام کم او سجانہ آن علوشان
 و تشریف چگونہ بردار اظہور فرمودہ باشد۔ منہ تہمت سایہ بر آفتاب۔ خود را خالی محض سافح
 صرف و نمودند حقیقت آسمان بیش از حقائق دیگران ازین دعویٰ تہری نمودہ کمال اظہار
 عجز و زاری و ذل میش آمد و چون جماعت بآن بیچارہ سرگردان امور غیر واضح منتسب میدارند
 و ارجاع حوادث کونے و امثال آن باد مینمایند از نیجبت آنقدر استیلا ہیبت خداوندی جل
 سلطانہ فرو گرفته بود کہ بیان آن نمیتوان نمود از ترس و خجالت گداخته و آب شدہ میرفت دین
 اتنا آفتاب از عابدان خود نیز نبری کردہ نمود کہ این جماعت سرشار شدہ و رسوا ساختہ اند من
 باین نام را می دوسر گردانی و اینہا در مقام ایضا فیدوم درین عالم خلیفہ حق است جل و علوانا
 مناسب او و اقطاب و ابدال در دائرہ ظلال و کسے مندرج اند و افراد و اوتاد در محیط کمال او
 مندرج ہمہ افراد عالم بوسے روحی دارند و قبلہ تو ہمہ جہانیان اوست و اندایند انہد بلکہ قیام
 عالمیان بذات اوست چہ افراد عالم چونکہ مطاہر اسما و صفات اند ذالے در میان شان
 کائن نیست ہلکی او صاف داع اض اند و اعاض او صاف را از ذات چارہ نیست تا قیام
 شان بآن بود و عادت الدہ جاریست کہ بعد از قرون شطاو لہ عارفی را نصیبی از ذات
 ارزانی داشتہ و بر اذاتی عطا میفرمایند کہ بحکم نیابت و خلافت فیوم اشیا سیکرد و شیا
 بوسے قائم میباشند حضرت حرمین شریف ہی تشریف لیکنے اور وہاں بانواع انعامات حضرت
 حق سبحانہ تعالیٰ و رسول صلعم مشہد ہوسے جب حضرت جہاز سے اترے اور شکی کا سفر اختیار
 لیا ایک روز فرمایا کہ آج کعبہ اپنی جگہ سے منتقل ہوا اور میری جانب تبسم کنان بہ نشاست تمام کر
 بفلک میرواجب کہ شریف من مقیم ہے فرمایا کہ امورات مجدیہ غریبہ ظاہر ہوتے ہیں اکثر اوقات
 بددیکھتا ہوں کہ کعبہ جسائے مجسمے لگ کر ملتے اور باشتیاق تمام اتہہ چومتے بلکہ ایک روز
 اس معلوم ہوا کہ مجھے بفلک میرواجب کہ سخت دبوچا انہیں ایام من ایک روز معلوم ہوا کہ مجھے

برکات نکلنے شروع ہوئے اور اس قدر پہلے کہ تمام شہسوار پر مسلط ہو گئے اور تمام صحرا و شہر
 بہر گئے چنانچہ اس امر کے دریافت کو متوجہ معلوم ہوا کہ مجھ کو ایک نرسے انخلاء اور کعبہ حنا کے تحقق
 ہو گیا۔ ایک روز حضرت اہل علی کی زیارت کو تشریف لیکے جب حضرت عبدالرحمن بن ابی بکرؓ کی
 قبر پر تشریف لیکے فرمایا کہ سحر انوار موجزن ہے اور کمالات صحبت خیر البشر صلعم تابان و درخشا
 ہن اس کے بعد حضرت ام المؤمنین حضرت خدیجہ الکبریٰ کے فرار پر گئے اور مرآتہ طویلہ فرمایا
 کہ حضرت اہبات المؤمنین استدر عنایات سریش آئین کہ ایسی عنایات کسی نے نہیں کی تھی بلکہ
 کمال نوازش پردہ سے باہر تشریف لاکر فرمایا کہ فلان شخص کو یہ عطیہ و اورینٹ بہت خوب حضرت
 حج سے فارغ ہوئے معلوم ہوا کہ فرشتہ نے کاغذ اجر و قبولیت جم و دستخطی و مہری مجھ کو عنایت
 کیا ایم اقامت کہ معظمہ میں حضرت کے بڑی بہائی خواجہ محمد سعید صاحب کی طبیعت سخت
 علیل ہوئی حضرت نے او کی شفا کیو اسطے دعا مانگے کہ ہاتھ اوٹھائے کیا دیکھا کہ ہزار ہا
 ہاتھ اقسام مخلوقات بلکہ جمیع حقائق اسما و صفات اصول و ظلال نے بہ تبعیت میرے اوٹھا
 حتی کہ دعا قبول ہوئے اور ان کو صحت حاصل ہوئے ایک روز حضرت نے واسطے حصول امضر
 کمالات کے کمال تضرع و التجا کی اور بعد دعا فرمایا کہ مال اللہنا الا ادا دت بجزد اس خطہ
 شرح جہد کمال بسط ہوا اور معلوم ہوا کہ خلعت عبودیت عطا ہوا۔ ایک روز بیٹھے ہوئے تھے
 کہ خلعت ارشاد کمال علوشان عطا ہوا اور اپنے متبن بمقام ارشاد سے کمال مناسب
 اور یہ بھی دیکھا کہ دوات قلم لاکر سامنے رکھا گیا کہ منصب وزارت عطا ہوا اور معلوم ہوا کہ
 خلعت و داع ہے۔ ایک روز حضرت تمجی ہوئے کہ سارا ارشاد قائم رہے یا ترک کر دیا جاوے۔
 کس امر میں مرضی حق ہے معلوم ہوا کہ قائم ہے اور ترک ہرگز مرضی نہیں ہے حضرت کہنے
 میں بعد معاودت طائب مبارک ایک روز صدائے مالکی پر حلقہ فرمائے تھے کیا دیکھا کہ گویا کہ
 خلعت جلیل القدر کہ کثرت ضیا و شغشان سے ایک نور صرف معلوم ہوتا تھا عطا فرمایا
 آواز آئی کہ حق سبحانہ تعالیٰ یہ ہی لباس یا اس کے مناسب پہنا ہے چنانچہ حدیث قدسی

آیا ہے الکبریا ورائی و العظمیٰ زاری بعد از ان حضرت مدینہ منورہ روانہ ہوئے جس روز
 وہاں پہونچتا تھا اوس روز شکیلو کثرت شوق سے میدنہ آئی صبح کو مدینہ منورہ میں داخل ہوئے
 اور کمال عنایت حضرت صلعم معاہدہ کین جب مواجہہ شریف میں پہونچے حضرت رسالت
 صلعم حجرہ سے باہر تشریف لائے اور اگر نگلیہ ہوئے فرمایا محسوس ہوتا ہے کہ وجہ تشریف
 حضرت رسالت صلعم عرش سے فرش تک مرکز جمیع عالمیان محوئے بین ہر خند کہ دہا ب مطلق
 اللہ تعالیٰ ہے لیکن جس کی کو فیض پہونچتا ہے وہ حضرت کے توسل سے پہونچتا ہے اور ہمت
 ملک و ملکوت حضرت کے اہتمام سے انصرام پاتی ہیں اور معلوم ہوتا ہے کہ شب و روز
 انسانا کا فہ مخلوقات پر روضہ مطہر سے پہونچے ہیں اور اگرچہ حضرت خاتمت ما ارسلا
 الا حمۃ اللعالمین ہیں مگر استغفار و عظمت بھی کہ لازمہ محبوبیت ہو جو جہاں تم پائی جاتی ہے اور
 اس واسطے حضرت کی خدمت میں عرض احتیاج کو توسل کی ضرورت ہوتی ہے ایک روز فرمایا
 کہ آج عجیب اسرار در میان آیا کہ اوسکو با اشارہ ہی بیان نہیں کر سکتا اور اگر کچھ بیان کروں قطع
 البعلوم و ذریعہ الحلقوم ہو اور یہ کون و بیدوز کی طرف اشارہ ہے فرمایا کہ اگر شیم کامل چاہتا ہے
 کہ اپنے جملہ کمالات کسی اپنے مرید صادق میں افاضہ کرے تو اپنے سے غائب ہو کر نفس مرید میں
 ظاہر ہوتا ہے اس وقت جملہ کمالات پیر کے اوس مرید میں ذرہ ذرہ آجاتے ہیں اس حالت
 کو کون و بیدوز کہتے ہیں۔ فرمایا کہ ایک روز مواجہہ کریم میں کہہ ا تھا کہ ایک خلعت سرخ رنگ عطا
 ہوا معلوم ہوا کہ یہ عطیہ حضرت صدیق اکبر سے پہر ایک اور خلعت زرد عطا ہوا معلوم ہوا کہ عطیہ
 حضرت فاروق اکبر سے اور وہاں سے آتے وقت ایک اور خلعت سبز رنگ عطا ہوا معلوم ہوا کہ یہ
 حضرت خیر البر علیہ علیہ الف الف صلوٰۃ والسلام دستخیز ایک روز حضرت خستہ البقیع تشریف
 لائے جب وہاں سے واپس مراجعت فرمائی فرماتے گئے کہ جس قبر پر جا کر بیٹھا تھا صاحب قبر
 کمال عنایت پیش آیا اور جس قبر پر جانے کا ارادہ ہوتا اونکو منتظر پایا تھا اور اہل قبور میری
 ملاقات کو اسطرح جمع ہوتے جیسے کہ نہان عزیز کیو اسطے ہوا کرتے ہیں جب حضرت عثمان کی

زیارت سے فارغ ہوا ایک خلعت تازہ پایا معلوم ہوا کہ یہ عطیہ حضرت عثمان ہے اس کے بعد
 میں حضرت ابراہیم علیہ السلام کی قبر پر گیا دیکھ کر میری طرف چلے اور بہت گئے
 اور گود میں بیٹھ گئے اور کمال مہربانی سے سنا فقہ کرنے ایک طرف نور ہی نور دیکھنے میں
 آئے اور کیوں نہ ہوتے کہ وہ جگر گوشہ رسول صلم میں جگے وسطے فرمایا لو عاش لکان نبی
 حضرت نے فرمایا کہ اُنکے ظہور نسبت اور عنایت سے اس قدر لذت آئی کہ اسید زمین کہ جائے اور اسطرح
 اور جو صحابہ مثل عبداللہ بن سعود اور جگہ مدفون ہیں سب عنایات بسیار و اشتاق مثلاً
 پیش آئے بعد ازاں امام اجل مالک بن انس کے مرقد پر پہنچا کیا دیکھتا ہوں کہ بشتابی تمام
 میری طرف آئے ہیں اور کمال انبساط ملاقات کی بعد ازاں مہربانی و عنایات ازواج مطہرات
 خصوصاً حضرت صدیقہ بدرجہ کمال بابی گئی اور علی بن ابی القیاس شفقت حضرت زہرا بتول
 علیہا و علیہ الصلوٰۃ مفہوم ہوئے اور شفقت اہل بیت و نبات مطہرات و امیر المؤمنین
 حضرت عباس و حضرت حسن اور ائمہ کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم خارج از تعداد پائی گئی بعد
 ازاں فرمایا کہ وہاں میری نسبت نے عجیب ظہور پیدا کیا محسوس ہوا کہ تمام فرش سے
 عرش تک نور نسبت سے بہر گیا اور کونات عالم صف بصف گرد میرے کہرے ہیں اور
 انواع فیوض و برکات خلائی بلفصل اس درویش کے پہنچتا ہے اور تمام مخلوقات
 کیا اور کیا غیر اولیا اس ضعیف سے منتظر حصول برکات و ترقیات ہیں جس قدر ظہور نسبت
 برہتا جاتا تھا میں شرمندہ ہوتا تھا کہ حضور صحابہ کرام رضوان اللہ تعالیٰ علیہم اجمعین
 اور نسبت کے ظہور کرنے کا کیا موقع ہے لیکن چونکہ یہ حالت ہی انہیں کی عنایت اور اثر
 و برکت سے تھی اس واسطے خوشی ہی ہوتا تھا۔ جب مدینہ منورہ سے حضرت چلے گئے
 تو رخصت کی واسطے مسجد میں تشریف لیگئے اور حزن فراق و رنج وداع سے روئے گئے
 کہ اسی اندوہ میں حضرت ریاقت کمال عظمت و شمت حجرہ کریمہ سے تشریف
 لائے اور ایک تاج شانانہ کہ اس طرح شہسپر لگا ہوا تھا میرے سر پر لگا ہوا اور معلوم ہوا

کہ یہ خلعت خاصہ ہے کہ حضرت کے بدن مبارک سے جدا ہوا ہے غرض کہ انواع سرفرازی
 مشرف ہو کر واپس تشریف لائے حضرت کے تصرفات زاید از حد ہیں مگر اسجگہ مقتضائے
 ملائکہ کلاہ کلاہ لایترک کلاہ زیر قلم آتے ہیں اعظم تصرفات سے تو یہ ہے کہ حضرت نے اپنی
 فرزند کو ایک توجہ میں ابتدا و قلب کے مالا لقیں پہنچا دیا۔ **نقل ہے** ایک جوگ جادو سے
 آگ باندھ دیتا اور لوگوں کو اس شعبہ سے فریفتہ کرتا حضرت کو یہ سن کر غیرت آئی اور بہت سے
 آگ جلو کر اوپر یا ر کوئی برداؤ ملا علی ابراہیم دم کیا اور ایک شخص کو فرمایا کہ اس میں ٹھیکر
 ذکر کر چنانچہ وہ مہیہ کر مشغول ذکر ہوا اور آگ اوپر گلزار ابراہیم علیہ الصلوٰۃ والسلام ہو گئی۔
نقل ہے ایک شخص نے کابل میں خواب میں دیکھا گویا حضرت نے تبرک عطا فرمایا ہے
 بیدار ہوا تو تبرک موجود تھا۔ **نقل ہے** کہ چند شخص حضرت کی خدمت میں راہ دور
 دراز سے حاضر ہوئے حضرت نے ہر ایک کو لباس خاص عطا فرمایا لیکن ایک شخص محرم
 رہا جب وہ اپنے مکان پر مع رفیقان پہنچا اور سکو اپنی محرومی کا نہایت افسوس ہوا اور
 اسی حسرت میں تھا کہ ناگاہ غل و شور تشریف آوری حضرت کا بلند ہوا اور آدمی استقبال
 کیواسطے چلے وہ شخص ہی بخوشی تمام روانہ ہوا جب بیرون شہر پہنچا کیا دیکھتا ہے کہ
 حضرت اپنے گہوڑے پر سوار ہیں چھکو دیکھ کر فرمائے لگے کہ تو کیوں آزر دہ ہوتا تھا یہ تبرک
 لے اور کلاہ شریف میرے ہاتھ میں دیدی مجھ دکلاہ دینے کے حضرت نگاہ سے غائب ہوئے
 اور کلاہ شریف میری ہاتھ میں رہی ایک روز حضرت وضو فرماتے تھے کہ ناگاہ خادم سے لوٹ
 لیکر دیوار میں مارا چنانچہ وہ لوٹا لوٹ گیا اور لوٹے سے وضو کیا حاضرین نے اس امر کو
 ذہن نشین رکھا مدت کے بعد ایک سوداگر آیا اسے بیان کیا کہ ایک دفعہ میں بنگالہ کی طرف
 ایک صحرا میں تھا کیا دیکھتا ہوں کہ ایک شیر میری طرف غرا تا چلا آتا ہے دیکھ کر نہایت خوف
 ہوا کہ ناگاہ حضرت کو دیکھا کہ لوٹا لے آئے اور اس شیر کے پسینک کر زور سے مارا کہ وہ
 فی الفور غائب ہو گیا جن ایام حضرت حرمین شریفین جاتی تھے دکن میں اورنگ زیب

بارہ ہزار روپیہ تدارک حاضر ہوا اور نہایت اخلاص سے پیش آیا حضرت نے اسکو بشارت سلطنت دی
 او سخی عرض کی کہ آپ مجھکو لکھتے ہیں دین چنانچہ حضرت نے اسکو لکھ دیا فوقہ کا فال گوہر آرائی اسکی
 ہمشیرہ کہا کرتے تھے کہ میرے بہائی اورنگ زیب کے بارہ ہزار روپیہ کو سلطنت خریدی ہے
 نقل ہے ایک شخص اپنے بیٹے کو حضرت کو خدمت میں لایا اور عرض کی کہ یہ کسی عورت پر عاشق ہو گیا
 ہمارے ہاتھوں سے بالکل جاتا رہا نہ کام دینا کرتا ہو نہ عاقبت حضرت اسکو سمجھانے لگے اسکو کہا
 در کوئی نیکنامی مارا گذرنا دندہ کرتوئی پسندی تبدیل کن قصار اچھ حضرت فرمایا کہ میری نصیحتات پر عمل
 کی چنانچہ وہ فی الفور تائب اور خیال عشق بالکل جاتا رہا۔

مقام شیرہوان حضرت امام ثانی مجدد الف ثانی کو فرزند حضرت شاہ محمد مجیدی کے حالات میں
 سب سے پہلے فرزند حضرت مجدد الف ثانی کے حضرت شاہ محمد مجیدی میں انکولادت بسعادت تئیں آئیں ہو اور وفات تئیں
 انکے تولد سے پہلے حضرت مجدد الف ثانی کو الہام ہوا تھا انا بشرک بعد لام اسمہ یحییٰ الوری عی مایت اسکا نام
 محمد مجیدی کہا اور شاہ کاشف القلوب نے فرمایا کہ اگر فرزند حضرت شاہ سکند نہیر شاہ کمال التلی حضرت مجدد الف ثانی کے پاس آئے
 اور فرمایا کہ میں شیخ احمد ایک اپنا بیٹا بلکہ دو کہ ہمارے طرح دانا دیوانہ ہو حضرت نے فی الفور حضرت محمد مجیدی کو طلب کیا کہ
 حضرت شاہ سکند نے انکو گردن میں بٹھا کر اسے نسبت خامدہ انکو عطا فرمایا حضرت شاہ سکند نے حضرت مجدد الف ثانی
 سے مخاطب کیا کہ یہ ہمارا اور تیسری شاہ کہا کرتا چنانچہ اسنے فرمایا کہ شاہ محمد مجیدی بہترین بیٹہ مجھے عطا ہوا ہے حضرت فرمایا کہ
 بحان اللہ و بحمدہ کہ مغیرہ بن یمن محمد مجیدی مقبول اولیا اللہ ہو حضرت کو ان کے حال کی اس شفقت سے بعض مقامات و کمالات
 کی بشارت دی اور انکے علاوہ اس قدر کی تعریف فرمایا کرتے تھے حضرت ابوسعید بن جریج کہ ابیدہ ہوا کرتا تھا کہ میرا ارادہ تھا کہ محمد مجیدی
 ہی مثل انبیاء و مرسلین کے نسبت بھر ہوتا کہ وہ ایسی کم سن اور میرا جمل قریب میں سال کے عمر میں تمام علوم عقلی و نقلی پر زبرد
 خواجہ محمد سعید محمد معصوم کے حال کے بعد فراموش تحصیل علم ظاہر کا انداز لیتے حضرت شیخ محمد سعید صاحب کیا اور امام حضرت
 عروۃ الوثقی حضرت عروۃ الوثقی انہ پر کمال مہربانی فرمایا کرتے تھے اور بشارت حاصل مضافاً بشرف مجدد الف ثانی اور بعض
 مقامات فرماتے دوم تبریز میں تھے یقیناً تشریف لے کر اور بشارت اب معلوم سے انکی عنایت شاہد کہیں حضرت شاہ کمال تہمت
 اور جہاں مشاورت و بخشش سدا شد اور تیسرا شاہ اورنگ زیب نامی غریب میں حاضر ہوا اور بیست دیہات اسکے نیاز کئے۔

والله اعلم ربي لا تأخذا ان نسئدا وان خطانا ۛ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْعَالَمِينَ ۛ

جلد حق تعالیٰ اس کتاب کے بذریعہ سرسری محفوظ ہیں فقط
الحمد لله المنته کہ درین زمان سعادت تو اماں نسخہ لاامانی عنی مقامات
امام یانی مجدد الف ثانی مطبع جیون بکاش دہلی میں کتب پناش
مطبوع طبع خاص و عام ہوا اگر دہلال ملک مطبع
نامند

وضوح ہو کہ ذیل کی کتب کرسوا ادیبی سر علم فن کی کتاب شہر دہلی واقع بازار دیر پکلاں سے ملکتی ہے

تفسیر عزیزی بارہم تفسیر یوسف جمال العزیز شرح راجی نا جوامع القرآن ترجم حزب البیوتہ جم دلیل الحارثین
دلیل الحارثین اینس الارواح اب کثر بحر الزخایف سلطان الادکار شیخ خرم صبح ازل شام اب
لطیفہ کریم نقشہ مکرم مدینہ بیت المقدس جبل عرفات مقامات امام یانی مجدد الف ثانی
دعا گنج الکوش ذکر الکتابہ تیز اصول بیان بحر سخاوت رکن الاسلام قیامت نامہ بہشت نامہ
تقصص الانبیاء اردو مجموعہ ادبیات فقہ مجموعہ پنج نعل نقیہ مودود شہید مودود بہار حنبلیہ گلزار انجبات
مختل گیارہویں مفتاح الفرائض نصیحة المسلمین معالجات فخریہ اکبر العیسیٰ انصاف مدرس حجت
رباض الزار کلدستہ حکایات جمال العزیز تذکرۃ الفقراء علاج النسلین اسدوسہ ساجار حسن بن
قصہ متارباتہ تدویر مجموعہ کاغذات کار و ادبی عدالت خلاصہ ہرم شاسترہ ابوشامان انوار ہندو اور انجکے طریق
سوانح اکبر قسط طامنا بہت جسد کہ جہنم گہس - عہم اور عمل کا بیان ہے
لامنی اردو جرنال طرہ دالے ہوا حصہ جگر کی نا ناگری بہ حاصل کن کتابوں پر صدر روپیہ کے
خریدار کو اس نرخ پر ہر فی روپیہ کمیشن ہی دس ہوگا الا حصول ڈاک حالت میں نہ خریدار ہوگا

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ط

بفضل خداوند مجید آن رسالت که در بیان آن الهی قاطع گفتار است و کتابت آن در لوح محفوظ است و در هر روز از آن حضرت رحمتی بر خلق جاری است

جناب میرزا جان جان منظر شریف قدس الله سره
الکرم به لطائف حمزه سرور

مقام منظر ۱۳۰۹

از تصانیف
محقق غوث الاسلام و المسلمین ابائی علی الله شاه
غلام علی نقشبند صاحب رساله الموعود طریقه و علوم

مکتب فانی المیر علی میرزا ابائی که عطا غنی است و با تمام بنام موعود محمد عبد جبار الله الصمد
والله اعلم و در حقیقت از وی خبر آید

مطبع در محل واقع در محلی مطبوع
در خط مجتبا و در خط مطبوع

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بعد حمد رب العالمین و ثنائی رحمتی للعالمین احمد مجتبیٰ محمد مصطفیٰ صلی الله علیه و آله و سلم میگوید بنده
عاجز محمد بیگ ابن مرزا رحیم بیگ نقشبندی مجددی غفر الله ذنوبها و ستر عیوبها که از دین
خاطر می‌جست که کتاب مستطاب فیض انتساب در بیان حالات و مقامات و مکتوبات و ملفوظات حضرت
شمس الدین حبیب لدجانب میرزا جان جانان شهید قدس الله سره که بمقامات مظهری موسوم
و از تصانیف حضرت غوث الاسلام و المسلمین الهادی الی الله شاه غلام علی الملقب
بشاه عبد الله المجددی است بدست آید و از لمعات انوار جلالش چشم و دل منور سازد و فالحمد لله
علیه ذلک که پس از مدت مدیدی تنائی دلی حاصل گردید و کام و جان را غد و بستان بخشید و خواستم
که دیگر برادران خصوصاً آنانکه ازین سلسله عالیہ تعلق دارند هم ازین استفاده بردارند بنابراین
عزم الطباع نموده برای استفاضه ایشان معمولات عالیہ که بمعمولات مظهری حضرت شاه
نعیم الله صاحب طهرانچی رحمت الله علیه که از اعظم خلفای حضرت ایشان است درج فرموده اند نقل برداشته
در اوایلین کتاب اضافه کرده بطولف خمسة المعروف بمقامات مظهری موسوم نمودم و نیز هر ساله
که در حالات حضرت شاه غلام علی شاه رحمه الله مولانا شاه عبد الغنی صاحب محدث دهلوی رح
بعد از استخاره سنون نوشته بطور ضمیمه الحاق کرده آمده از آنجا که گوشه چشم التفات مخدوم
و مکرم عالی هم صاحب الجود و الکرم جناب مولو حافظ محمد عبد الاحد صاحب سلمه لصد مالک مطبع
مجتبائی دہلی باین احقر است بتوجهات ایشان حب مراد باحت و خوبی بقالب طبع در آمد امید
از ناظرین آنکه این عاجز و مولانا ممدوح الصدر را بدعائی خیر یار آزند و از فاسخه و اخلاص

این المان و خلفا حضرت شاه غلام علی است ۱۲

در پیغ نه فرمایند

وَاللَّهُ الْمُوفِقُ وَالْمُعِينُ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمین الصلوة والسلام علی سیدنا محمد وعلی آله واصحابه اجمعین اما بعد میگویم فقیر عبد الله
معروف بن غلام علی عقی عنده این ساله لیت مختصر و منتخب از کتاب مستطاب که صاحب کمالات معارف است
حضرت مولوی نعیم الله در احوال سیدنا و مرشدنا مطلق انوار الطریقه تمنع اسرار الحقیقه مقتدر باب یقین
و عرفان شمس الدین حبیب الله حضرت مرزا جان جانان رضی الله تعالی عنه و احوال خلفاء ایشان نوشته
است بر دل و چشم مخلصان بناده اند فقیر بعضی مطالب ازان انتخاب نموده و آنچه خود یار داشته بران افزوده
و برین اوراق درج ساخت تا سربایه سعادت این بن بضاعهت گردد و الله ولی التوفیق فقیر در تالیف
این ساله تردد داشتم که سبب و تحریر این اوراق نامرضی آنحضرت گردد و در واقع دیدم که حضرت ایشان
در مکان بنده تشریف دارند و مولوی نعیم الله نیز حاضر اند فرمودند ترا اجازت دادیم و فاتحه خوانند
و آنهم که اجازت تحریر این ساله فرموده اند پس آن تردد با طمانیت انجامید و امید است که این عمل
بقبول فائز شود و ما قل و کفی خیر کمنا کثر و الهی و آتین سار شکست بر شریه فصل اول در ذکر
طریقه نقشبندیه مجددیه فصل دوم در ذکر سلسله نقشبندیه قادیسیه حبه الله علیهم فصل سوم در ذکر انجلی
از احوال شایخ اربعه حضرت ایشان یعنی سید السادات سید نور محمد بدوانی و حضرت حاجی محمد فضل و حضرت حافظ
سعد الله و حضرت شیخ اشیر محمد عابد رحمه الله علیهم فصل چهارم در ذکر نسب و ولادت حضرت ایشان و غیر ذلک

فصل پنجم در ذکر استفادہ حضرت ایشان از حضرت نور محمد بدوانی

فصل ششم در ذکر استفادہ حضرت ایشان از حضرت حاجی محمد فضل فضل نعیم در ذکر استفادہ حضرت ایشان از حضرت
حافظ سعد الله فصل ششم در ذکر استفادہ حضرت ایشان از شیخ اشیر محمد عابد فضل پنجم در ذکر مقدمه تا بیکه
دلاله بر امتیاز حضرت ایشان بر اهل زمان دارد فصل دهم در ذکر تاثیر صحبت شریف حضرت ایشان فصل نهم
در ذکر ترک بد و اوصاف حضرت ایشان فصل دوازدهم در ذکر ملفوظات حضرت ایشان فصل سیزدهم در
نصائح هوش افزا که باصحاب خود می نمودند فصل چهاردهم در ذکر بعضی از مقامات حضرت ایشان و آنچه ذکر
اولیاء کریم بر زبان آنحضرت گذشته فصل پانزدهم در ذکر بعضی از کشفات و تصرفات حضرت ایشان
فصل شانزدهم در ذکر انتقال حضرت ایشان از عالم فانی بعالم جاودانی فصل هفدهم در ذکر خلفاء

۹
بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
الصلوة والسلام على سيدنا محمد
وعلى آله واصحابه اجمعين
اما بعد
ميكويم فقير عبد الله
معروف بن غلام علي عقي
عنده اين ساله لیت مختصر
و منتخب از کتاب مستطاب
که صاحب کمالات معارف
است حضرت مولوی نعیم
الله در احوال سیدنا و
مرشدنا مطلق انوار
الطریقه تمنع اسرار
الحقیقه مقتدر باب
یقین و عرفان شمس
الدین حبیب الله حضرت
مرزا جان جانان رضی
الله تعالی عنه و احوال
خلفاء ایشان نوشته
است بر دل و چشم
مخلصان بناده اند
فقیر بعضی مطالب
ازان انتخاب
نموده و آنچه
خود یار داشته
بران افزوده
و برین اوراق
درج ساخت تا
سربایه سعادت
این بن بضاعهت
گردد و الله ولی
التوفیق فقیر در
تالیف این ساله
تردد داشتم که
سبب و تحریر این
اوراق نامرضی
آنحضرت گردد
و در واقع دیدم
که حضرت ایشان
در مکان بنده
تشریف دارند و
مولوی نعیم الله
نیز حاضر اند
فرمودند ترا
اجازت دادیم و
فاتحه خوانند
و آنهم که
اجازت تحریر این
ساله فرموده
اند پس آن تردد
با طمانیت
انجامید و امید
است که این عمل
بقبول فائز
شود و ما قل و
کفی خیر کمنا
کثر و الهی و
آتین سار شکست
بر شریه فصل
اول در ذکر
طریقه نقشبندیه
مجددیه فصل
دوم در ذکر
سلسله نقشبندیه
قادیسیه حبه
الله علیهم فصل
سوم در ذکر
انجلی از احوال
شایخ اربعه
حضرت ایشان
یعنی سید السادات
سید نور محمد
بدوانی و حضرت
حاجی محمد فضل
و حضرت حافظ
سعد الله و حضرت
شیخ اشیر محمد
عابد رحمه الله
علیهم فصل
چهارم در ذکر
نسب و ولادت
حضرت ایشان
و غیر ذلک

<p>حضرت ایشان فصل ششم در ذکر بعضی از کمالات شریعت حضرت ایشان رضی الله تعالی عنه</p>	<p>فصل اول در ذکر طریقه نقشبندیه مجددیه</p>
---	---

طریقه اول در حالات ایشان که بیان شد

پوشیده نیست که طریقه علیّه نقشبندیّه عبارتست از دوام توجّه قلب به افاض و اعتدال در افعال عبادات و سکر
 ماونفات و تعبیر اوقات با زوداد و اذکار که بحیث صحیح ثابت شده اند و درین طریقه مقامات سلوک از توبه تا مقام رضا با جمال است
 و حاصل آن دوام حضور ذات الهی و بختابی روحی و ذوق و شوق و محبت قلبی است و متفرق در شهو و خود موافق
 حدیث شریف (الحسن ان تعبد ربك كالک تراه) صوفی حال را با این طریق است بعضی مغلوب سکر و مستی غلبات جذبات
 قلبی میشوند بعضی را اسیر توحید و تکشف میگردد و تصرفات غیر از این را از قافله زد و سکنه در قلوب از عالمی کمالی رسانیدن
 و حل شکلات بصرف همت فرمودن شهرت تمام دارد الله تعالی حضرت مجددی رضی الله تعالی عنه عنایت خود درین طریقه مقامات
 و مراجع دیگر عطا فرموده از مقامی تا مقامی دیگر حالات و علوم جدا جدا که است نمود متوسل آن طریقه ایشان بآن حالات و کیفیات
 استیلا دارند مگر همه کس جمیع مقامات این طریقه علیّه نرسیده اند هر کس بقامی که رسیده بوارادات و حالات آنجا وقت خود خوش
 دارد بپردازد تا ثلث و چهار ملل بنحیث آن تفاوت است اما بر همان اذکار و اشغال قدما می نقشبندیّه منوط دارند در مقام
 قلب متفرق و بیخودی و سکر و جذبات سرشار محبت الهیه اند و در مقاماتیکه که حضرت مجددی از آن بولایت فرموده اند کیفیات
 گوناگون باطنی ملاحظه میدار و از مقاماتیکه بکلمات و حقائق تفسیر نموده اند دست او را که از لطافت و نیرنگی حالات آنجا گویند است
 مگر متفرق که عبارت از بیخبری و توجّه تمام بلکه مشعوری از توجّه بمقصود است بی کیفیات سکر حاصل اوقات و حصول آن نقطه
 و صفات و همینان لازم باطنی از آن هر که علم و کشف عطا میشود و سیر خود در تجلیات الهیه در هر مقام عیان می بیند و اسرار
 که درین طریقه کمتر ظهور دارد و چشم نیست که بخدمت خواجها و اقدس الله سره العزیز و نسبت رسیده بود یکی از ابای که را
 خود مقتضای آن ظهور اسرار توحید است و دوم از فغانان نقشبندیّه که بنور تشریع و کمال تقوی منور است و حضرت
 باقی بالله حمّه الله علیه مجمع البحرین آن دو نسبت بودند حضرت مجددی بعد تحصیل آن دو نسبت از جناب ایشان سلوک
 نسبت نقشبندیّه را اختیار فرمودند که در آن نسبت عزیز فرزند اقدام پیش می آید اما کسی که در مقام قلب ممکن و ثبات پیدا کرد
 از آنجا برتر زنده است البته از علوم توحید و غلبات سکر بهره دارد و تا ثلث توجّهات او گیم و شوق او فرست و توجّه
 که بمنی تخلیص از توجّه بغير گفته اند از آنجا نسبت آنچنان حال دارند ظهور و خوارق عادات لازم مجاهدات شدت

و غیر ریاضات شاقه تصرفات در کمونات از نوادرست انابیح کراتی بدوام ذکر قلبی و وجهی الله و تهذیب خلق و اتباع سنن مصطفی غیره صلی الله علیه و سلم اجماع است که متوسلان بطریقه را این سعادت حاصلست پنجم درین اوراق مذکور شود فلک بولایات با مقامات عالیه یا با تهیای سلوک رسیده مراد است که کیفیات و حالات و واردات ان مقامات مشرف شده علم باشد بدوام دارد متبع سنن خیر الوری است صلی الله علیه و سلم محالست سعدی که راه صفایه توان رفت جز در پی مصطفی حضرت ایشان را کمال تحجیل از خاندان نقشبندی نمود و برادر کار همان طریقه اشغال داشتند و طابان ابرار و ابوبیت علیهم السلام اکابر تربیت می نمودند از خاندان قادری و چشتی و سهروردی اجازت دارند فیضی نیز یافته اند بعضی مردم را در خاندان قادری و چشتی دست معیت گرفته شجره آن اکابر رسیده اند و معلوم نیست که در بطریقه سهروردیه معیت گرفته باشند که درین یا طالب بطریقه کم یافته میشود و فقیر سمار بزرگان اینجا ندان تلشه مینویسد

فصل دوم در بیان سلسله نقشبندی

حضرت ایشان با طریقه نقشبندی از حضرت سید نور محمد بدونی رحمه الله علیه گرفته اند و ایشان از حضرت شیخ سیف الدین و نیز از حضرت حافظ محمد محسن استفاده نموده و ایشان از عروه الوثقی حضرت ایشان محمد مصوم و ایشان از امام طریقه محمد و الفثنانی شیخ احمد فاروقی سهروردی و ایشان از حضرت خواجه محمد باقی بالله و ایشان از حضرت مولانا خواجه گلگانی و ایشان از حضرت مولانا درویش محمد و ایشان از حضرت مولانا محمد زاهد و ایشان از حضرت خواجه احمد ار و ایشان از حضرت مولانا یعقوب چرخ و ایشان از خواجه خوجگان خواجه بها الدین نقشبند و ایشان از حضرت سید میر کلان ایشان از حضرت خواجه محمد با سکا و ایشان از خواجه علی عزیزی و ایشان از حضرت خواجه محمود بنجیر غفونی و ایشان از حضرت مولانا محمد عارف ربوگری و ایشان از خواجه جهان حضرت عبد الخالق غمد وانی و ایشان از خواجه یوسف همدانی و ایشان از خواجه ابو علی قاسمی و ایشان از خواجه ابو الحسن غنی قانی و ایشان از خواجه بایزید بسطامی و ایشان از امام همام حضرت امام جعفر صادق رضی الله تعالی عنه و ایشان از امام قاسم بن محمد بن ابی بکر صدیق رضی الله تعالی عنه و ایشان از امام صاحب سوال الله سلمان فارسی رضی الله تعالی عنه و ایشان باوصف شرف صحبت سوختار حضرت امیر المومنین ابی بکر صدیق رضی الله عنه و ایشان از رحمة للعالمین شفیع المذنبین محمد رسول الله علیه و سلم

نسبت دیگر حضرت امام جعفر صادق بحضرت امام محمد باقر رضی الله عنه میرسد و ایشان را بحضرت امام

۱۲
در کتاب
نقشبندی
در کتاب
نقشبندی
در کتاب
نقشبندی
در کتاب
نقشبندی

زین العابدین و ایشان بحضرت امام بهام سید الشهدا امام حسین و ایشان بحضرت امام مجتبی و ایشان بحضرت
امیر المؤمنین علی مرتضی کرم الله وجهه و ایشان بحضرت سالت پناه صلی الله علیه و سلم و این نسبت از شرف است
از این نسبت در سلسله الذهب مشهور است و دفتر تسلیب خواجہ ابو علی فاریدی نیز خواجہ ابو القاسم گورگانی است
و ایشان خواجہ ابو عثمان مغربی و ایشان سید الطائفة خواجہ بنی بغدادی و ایشان خواجہ سری سقطی و ایشان را
خواجہ معروف کرخی و ایشان را بحضرت امام علی رضی الله تعالی عنه و ایشان را امام جعفر صادق الی آخر السند مشهور
رضی الله تعالی عنه و خواجہ معروف کرخی نیز سلفاوه از خواجہ داود طائی دارند و ایشان از خواجہ حبیب عجمی ایشان
از خواجہ حسن بصری و ایشان از امیر المؤمنین علی مرتضی و ایشان از حضرت رسول خدا صلی الله علیه و سلم

ذکر سلسله قادریه حضرت ایشان با اجازت طریقه قادریه از حضرت شیخ محمد عابد رحمه الله علیه دارند و ایشان از شیخ
عبدلحد و ایشان از حضرت خازن الرئیس محمد سعید و ایشان از امام طریقه مجدد الف ثانی شیخ احمد فاروقی سهندی و
ایشان از والد ماجد خود شیخ عبدالاحد و ایشان از شاه کمال کبیری و ایشان از شاه فیضی رحمه الله و ایشان از حضرت
سید گدای حرمینی و ایشان از سید شمس الدین عارف و ایشان از سید گدای حرمینی اول و ایشان از سید شمس الدین
صحرانی و ایشان از سید عقیل و ایشان از سید عبدالوهاب و ایشان از سید شرف الدین و ایشان از سید السادات
سید عبدالرزاق و ایشان از حضرت غوث ثقلین محبوب سبحانی سید عبدالقادر جیلانی رضی الله تعالی عنه و ایشان
از خواجہ ابوسعید مخدومی و ایشان از خواجہ ابو الحسن قرشی و ایشان از خواجہ ابو الفرح طرطوسی و ایشان از خواجہ
عبدالواحد تمیمی و ایشان از خواجہ ابوبکر شبلی و ایشان از سید الطائفة جنید بغدادی و ایشان از خواجہ سری سقطی
و ایشان از خواجہ معروف کرخی رحمه الله علیهم و ایشان از حضرت امام علی رضا رضی الله تعالی عنه و ایشان از
حضرت امام موسی کاظم رضی الله تعالی عنه و ایشان از حضرت امام جعفر صادق و ایشان از حضرت امام محمد باقر
و ایشان از حضرت امام زین العابدین رضی الله تعالی عنه و ایشان از حضرت سید الشهدا امام حسین و ایشان از حضرت امام
بهام حسن مجتبی ایشان از امیر المؤمنین حضرت علی مرتضی رضی الله تعالی عنه و ایشان از حضرت پناهم رسول الله صلی الله علیه و سلم
سلسله ابائی حضرت غوث ثقلین سید عبدالقادر رضی الله تعالی عنه عن ابیه بشیر ابی صالح رحمه الله علیه عن سید
سید موسی جبلی دوست رحمه الله علیه عن ابیه سید عبداللہ رحمه الله علیه عن ابیه سید یحیی زاهد عن ابیه سید موسی
مورث عن ابیه بداد و مورث عن ابیه سید موسی الجوان عن ابیه سید عبداللہ محض عن ابیه سید حسن

رضی اللہ تعالیٰ عنہ عن امیہ سید السادات امیر المومنین امام حسن مجتبیٰ عن ابیہ امیر المومنین علی مرتضیٰ رضی اللہ
تعالیٰ عنہ عن شفیع المذنبین رحمۃ للعالمین محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

ذکر سلسلہ چشتیہ حضرت ایشان با اجازت طریقہ چشتیہ از شیخ الشیوخ محمد عابد رحمۃ اللہ علیہ گرفته اند ایشان
از حضرت شیخ عبد الاحد و ایشان از خازن الرحمتہ شیخ محمد سعید و ایشان از جدد الف ثانی حضرت شیخ احمد فاروق
و ایشان از والد ماجد خود شیخ عبد الاحد و ایشان از شیخ رکن الدین و ایشان از شیخ عبد القدوس رحمۃ اللہ
علیہ ایشان از شیخ محمد عارف و ایشان از شیخ عبد المحسن و ایشان از حضرت شیخ جلال الدین پانی پتی و ایشان
از حضرت شمس الدین کک و ایشان از حضرت شیخ علار الدین مخدوم علی صابر و ایشان از شیخ الاسلام شیخ
فرید شکر گنج و ایشان از حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی رحمۃ اللہ علیہ ایشان از امام طریقہ خواجہ معین الدین
سکجری و ایشان از خواجہ عثمان رونی رحمۃ اللہ علیہ ایشان از حاجی شریف زندی و ایشان از خواجہ مودود
چشتی و ایشان از خواجہ یوسف چشتی و ایشان از خواجہ ابو احمد چشتی و ایشان از خواجہ ابو محمد چشتی و ایشان از خواجہ
ابو اسحاق شامی و ایشان از خواجہ مشاد علودینوری و ایشان از خواجہ ہبیرہ بصری و ایشان از خواجہ خلیفہ
معرشی و ایشان از سلطان ابراہیم ادم و ایشان از خواجہ فیصل عیاض و ایشان از خواجہ عبد الواحد و ایشان
از خواجہ حسن بصری و ایشان از امیر المومنین علی مرتضیٰ رضی اللہ عنہ و ایشان از جناب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

فصل دوم کے حوالہ شانہ بعثت کہ نقشہ مجتبیٰ دہر رحمۃ اللہ علیہ

سید السادات حضرت سید نور محمد بادنی رحمۃ اللہ علیہ عالم بود معلوم ظاہر و باطن فقیہ کامل عارف مکمل کسب
مقامات سلوک طریقہ نجمیہ از شیخ سیف الدین زند و خلیفہ عروۃ الوثقی حضرت ایشان محمد معصوم فرزند سجاد
حضرت مجید و نودہ اند و بخدمت حضرت حافظ محمد حسن کہ از اولاد شیخ عبد المحسن محدث و خلفا حضرت ایشان
محمد معصوم اند رحمۃ اللہ علیہ ہم رسیدہ سالہا تحصیل فیوض صحبت کردہ بحالات بلند و مقامات ارجمند مشرف
شدہ اند استغراق قوی و فہمند تا پانزدہ سال ایشان از ایچ افتادہ نبودہ مگر در وقت ادای نماز در انحال بھتیتی
راہ می یافتند باز غلو بہ احوال میشدند در آخر حال ایشان از افتادہ پیدا آمد بکمال دیر و تقوی و اتباع سنت
ہستیار و شگفتہ و در متابعت ادب عادات مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم بغایت اہتمام سیفر نمودند کتاب سیر

و اخلاق نبوی همواره پیش خود داشته موافق آن بعمل می آوردند یکبار خلاف سنت پای رست در بیت انحلا
 نهاده تا سه روز احوال باطن قضی روی نمود باز بتضرع بسیار به بسط مبدل گشت و لوقه احتیاط یکمی نمود
 بدست مبارک خود وقت چند روزه پخته وقت شدت گرسنگی پاره ازان خورده بمراقبه می پرداختند از
 کثرت مراقبه پشت ایشان خم شده بود میفرمودند بیسی سال سخت که تعلق طبیعت بکیفیت غذا نداشته در
 وقت حاجت آنچه میسر میشد میخوریم ایشان چهل و دو ناخوش بدعت داشته از کمال تقوی یکی از فرزندان خود
 روغن میکی شکر عطامی نمود طعام غنیا هرگز نمیخوردند که اکثر آن از ظلمت شبه خالی نیست یکبار بطعامی از
 خانه دنیا داری نبردست ایشان آمده بود فرمودند درین ظلمت معلوم میشود و از روی نوازش حضرت ایشان بار
 فرمودند شما نیز درین طعام غور نمایند حضرت متوجه شده عرض کردند که طعام از وجه خلاست مگر بسبب نیست یا
 عفوئی در آن راه یافته اگر کتابی از خانه اهل دنیا بعارف می طلبیدند تا سه روز مطالعه آن نمی نمودند میفرمودند
 ظلمت صحبت آنها خلاف دار بر آن پیچیده است بعد از زوال ظلمت که از برکت صحبت مبارک زایل میشد
 مطالعه آن میفرمودند حضرت ایشان با اینجانب امت ایشان محبت قوی بود و مجرد ذکر نام ایشان چشم پر آب میشدند
 میفرمودند افسوس که عزیزان یار حضرت بی نکرند اگر ایشان امیدند بقدرت کامله الهی ایمان تازه
 می نمودند که بر خلق اینچنین ارباب کمال تقاد رست ضی الله تعالی عنه میفرمودند که مکشوفات ایشان بسیار صحیح
 و مطابق واقع بود بلکه توان گفت که ما مردم را بدیده سرانجیان محسوس نمی شود که ایشان آنچه در دل صاحب گشت
 و تصرفات قوی داشتند و برای برآمد حاجات مخلصان بهمت میگذاشتند کم بودی که مراد از طبق توجه شریف تخلّف
 نمودی یکبار زنی بنجد دست ایشان عرض نمود که دختر مرا جدیان برداشته بر زن چند انکه اعمال عزیم خوانده شد
 هیچ فایده نکر درین باب تعجب یافتم و فرمود ایشان تا دیری مراقبه نمودند فرمودند که فلان وقت دختر تو خواهد آمد و تو جهات
 ایشان بچنان واقع شد از آن دختر با خبر پدید گفت در صحرای بودم بزرگی دست مرا گرفته اینجا آورده و وجه
 سکوت و مراقبه از ایشان پرسید که چه فرمودی و آن فرمودید که دختر تو خواهد آمد فرمودند التماس بجا نیاوردی که اگر دعا و توبه
 مرا اثری باشد در احصای آن دختر بهمت نموده آید هرگاه با الهام الهی معلوم شد که بهمت فقیه درین امر اثر دارد گفتیم
 که دختر خواهد آمد هر عمل ایشان موافق رضای خدا بود و سبانه یکبار دوزن رضی بنجدست ایشان اظهار طلب طریقه نمودند
 ایشان بنو فرست دریافت فرمودند اول توبه بر عتیده سود نمایند باز طریقه گیر پیکی بکمال ایشان اقرار نموده توبه

و طریقہ گرفت و دیگری توفیق یافتی کہ از مخلصان ایشان هوای نفسانی خواست کہ بمحضیت خدا متبلا سازد صورت
 مثالی ایشان ب حفظ آوریدہ در میان حامل شد و زن از دہشت فریادی برآوردہ بگوشہ بگریخت و آن مخلص تائب بپوش
 تابی از دہشت بجنون توانست رسید یکبار بنگ فروشی دوکان قریب مکان اقامت ایشان بہ آورد و فرمود بظلمت
 بنگ نسبت باطن بکدر ساخته مخلصان فتنہ دو کانش را بغض خراب ساختند فرمودند کہ احوال باطن زیادہ تر بکدر
 شد کہ بواسطہ ما احتساب خلاف شرع واقع شد اول اور ازین عمل توبہ برفق بایستی داد اگر تائب نمیشد باز شدت
 و درشتی منع می نمودند تا وی تفتیش بسیار حاضر آورد پس استغفارات غیر از آن نموده بطرف تمام فرمودند کہ پیشہ
 خلاف شرع خوب نیست پیشہ مباح اختیار باید نمود و زری با و عنایت نمودہ عذر خواستند وی تائب گردیدہ یکی از
 مخلصان شد ایشان میفرمودند روزی بزبانت مرار پر خود حضرت حافظ محمد حسن رفتم مراقبہ نمودیم در غیبت
 بیخودی مشاہدہ کردیم کہ بدن شریف و کفن درست است مگر در پوست کف پا و کفن آنجا خاک اثر کردہ بود و جان
 از ایشان با استغفار آمد فرمودند شمار معلوم خواهد بود کہ سنگ بیگانہ بی اذن او در بجای وضو نہادہ بودیم کہ ہر گاہ
 مالک خواهد آمد حوالہ او خواهیم نمود یکبار قدم بر آن گذاشتہ بودیم از شومی این عمل خاک اثر کردہ است بحق ہر کرا
 در تقوی قدم بیشتر است قرب و ولایت او بیشتر وفات ایشان بایز ہم فتنہ سہ ہزار و صد و سی و پنج ہجرت
 حاجی محمد فضل رحمۃ اللہ علیہ ایشان از علما بہت مہر و فضلاء دانشور ہما از اسرار معارف علوم
 باطن حظی وافر دارند بطریقہ از حجۃ اللہ نقشبند فرزند و خلیفہ حضرت ایشان محمد معصوم رحمۃ اللہ علیہا گرفتہ تادہل
 استفادہ فیوض باطن نمودند و تا دو از دہ سال از حضرت شیخ عبدالاحد فرزند و خلیفہ خازن الرحمۃ شیخ محمد سعید
 فرزند سجادہ نشین حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہم شرف گردیدہ بمقامات عالیہ سیدہ اند تحصیل علوم معقول و منقول
 و اسناد علم حدیث از ایشان نمودہ از شیخ سالم البصری ثم المکی علم حدیث نیز سہ دراز حضرت حجۃ اللہ نقشبند حضرت
 شیخ عبدالاحد در حق ایشان فرمودند ناچہ در سینہ ما از پیران کبار رسیدہ بود تمام و کمال باطن شما الفا کرم ایشان
 استغرق قوی داشتند و فائزیتی بر ایشان ستولی بود گو یا ہرگز خود را از باب طریقہ نمیدانستند حضرت ایشان را
 بار ما میفرمودند کہ شمار از نظر کشفی و تحقیق مقامات الہیہ کمر بستہ کردہ اند بحال نظری فرمایند کہ از زبانی اعمال در خود
 هیچ نمی یابم کہ گویند فیما اللہ عنہ ما لم الطریقہ حضرت محمد و رضی اللہ تعالی عنہ میفرمایند چنانکہ احوال باطن نکات
 و جہات کشید علامت ظہور تجلی ذہنیت و آیت شریفہ لا تدیرکہ الا بصیرۃ لعل قاطع است درین باب ایشان بخیر

بہنہ
 سزا
 چہ

زیارت حرم شیرین اوها الله شرفا رسیده اند و مورد الطاف الهی و عنایات حضرت رسالت بنامی صلی الله علیه
 و سلم شده بهر آنرا فتوحات مجتبت نموده و معج طلب حق گردیدند و خلق را ظاهر او باطنافیهما رسانیدند حضرت شای
 علی الله محدث رحمه الله علیه علم حدیث از ایشان سند دارند ایشان آنچه از تقود و هدایا میرسد کتب هر فن خرید و وقف
 میکردند یکبار پانزده هزار روپیه هدیه کرده بود همه اکتب علوم نافع خرید کرده وقف نمودند چندین هزار کتب در راه
 خدا وقف کرده شاعت علوم فرمودند جزاه الله خیر انرا ایشان میفرمودند عجب ست از مخلصان که در عمر خود یکبار
 هم زیارت فراموش مصطفی صلی الله علیه و سلم شرف اندوز نمی شوند و حال آنکه حصول مقاصد و این بواسطه آنحضرت
 سید اند و عجب ست که حرف کلام الله موافق تجویض و روی که در چند روز میشود درست نمی نمایند و صحت نماز موقوف
 بر صحت قرائت و عجب ست که ذکر لطائف از توجه یکی از بزرگان نقشبندی حاصل نیکند و در طبقه این اکابرین دولت
 که تخم محبت الهی و موجب بقای ایمان ست بی محنت در اندک مدت سید محمد عظیم عظم خلفا ایشان کشفی صحیح و
 منبتی قوی داشتند و بسیاری از طالبان در صحبت ایشان بحالات و واردات طریقه شرفی رسیده اند و رحمه الله علیها
 حافظ سعد الله رحمه الله علیه ایشان از کمل خلفا حضرت محمد صدیق فرزند و خلیفه حضرت ایشان
 محمد معصوم اند رحمه الله علیها تاسی سال التزام صحبت ایشان نموده بمقامات علیه عنایات طریقه احمدیه رسیده اند
 لقب ایشان در فقر اخافقه آنحضرت سید الصوفیه بود از روی مباحات میفرمودند که سی سال آب خافقه پیوسته
 بر سر کشیده ام موی سر من از خجست سوده شد بلکه در راه موی گوهر نور دیده من تار گشت ایشان در موسم
 شدت گرما مایل به احمد با فرستادن از بس حرارت آفتاب یمن بپاشد اما از بركت خدمت خافقه معلی چند خان و
 برادرین گرد آمدند که نوبت خدمت بهر یکی نمیرسد و دیده قلبی من بنور معرفت مینا گشت و چشمم سر از التفات
 ماسوی غمی گردید و مراقبه علی الدوام حاصل ست و نقوش غیر را که از راه نظر بدل میرسد در آئینه باطن من نیست
 فاسخ الله علی نواله و الصلوة و السلام علی رسول الله و آل ایشان در اول واردات طریقه شریفه دیده اند که شهرست
 عظیم از بركات و انوار دلایت محمود در محله اش گردی از اولیای اقامت دارند یکبار در آن شهر شهرت یافت
 که چشم غفیری از قبر بان بارگاه می آیند ساکنان شهر باستقبال و نظاره شوکت و عظمت آن عزیزان برآمده در
 انوار آنها استغراقی یافتند ایشان پرسیدند چنانکه میگویند کسی گفت الله تعالی درین وقت اظهار کمالات جدید فرموده
 این اکابر را بر راه اجتهاد از راه و اصناف حضرت ذات نموده است و سر حلقه آنها شیخ احمد سهرندی بلقب محمد

الف ثانی است بجهت مشاهده برکات این بزرگواران برآمده ایم پس ایشان را رسوخ عقیده با نظریه قوی تر
 گردید و بجهت تمام در راه سلوک با نظریه درآمده سرآمد مقربان بارگاه الهی شدند حضرت ایشان با میفرمودند که
 بر ایشان صفت تواضع فروتنی غالب بود اگر یکی از اصحاب باعث رنجش خاطر شخصی میگشت ایشان خود
 پیش آن شخص معذرت میفرمودند که این تقصیر از فقیر صدویافته مرا بخشید بلکه سر مبارک بیای اومی نهاده رحمت
 علیه ثواب خان فیروز جنگ که مرید ایشان بود بخدمت ایشان عرض نمود که سید حسن سولنا رحمة الله علیه هر گاه
 میخواهند شرف زیارت مصطفی صلی الله علیه و سلم مشرف ہی ساختند ایشان فرمودند ما هر که خواهم دوباره شرف
 زیارت آنحضرت صلی الله علیه و سلم در یاد شما شب فاطمه خوانده متوجه بزدحانیت مبارک بخواب روید روی
 بهچنان کرد و بزیارت مشرف گشت صد و پیدیه میقرر کرده باردیگر فاطمه خوانده بخواب فت باز باین سعادت متمیاز
 یافت صد و پیدیه میقرر نموده بوقت صبح بخدمت ایشان حاضر شد صد و پیدیه پیش آورد که آنحضرت متوجه
 شریف باین دولت سرفرازی یافتم ایشان بنور فرست دریافت فرمودند آفتد دوم کجاست وی مضطرب شده
 آنرا پیش گذارید حضرت ایشان میفرمودند که ایشان در عظم مهره هارتی نداشتند و در صحبت ایشان از کشف و کتمان
 مذکور نبود محض از کثرت خدمت خانقاه پیر خود قبول دلها یافته بودند آن نسبت باطنی عالی و قوی داشتند در
 خانقاه ایشان گریه بود کلان بقصر ایشان بحال کنجنگان مهربان دهن خود میکشاد و دران واهنائی گندمی خفتند
 کنجنگان از هر طرف آمده دانهادر دهنش میچیدند و باوی باز میامی نمودند با فاضله ایشان مردم بسیار بمقامات
 قرب رسیده اند وفات ایشان یازدهم شوال سنه هزار و صد و پنجاه و دو هجری شیخ صبغة الله از خلفا ایشان
 پیری بود نورانی بنده او را زیارت کرده ام رحمة الله علیه

شیخ الشیوخ محمد عابد رحمة الله علیه

ازاعظم خلفا حضرت شیخ عبداللهد در خلفا اکابر سهند علم عمل و بیع و تقوی شای عظیم داشتند در نسبت
 بحضرت صدیق اکبر رضی الله عنه میرسنده کثیر العبادات کثیر الذکر بودند در تهجد سوریه یس شصت بار میخواندند و بعد
 هر دو گانه بکر و مر اقمه میپرداختند از نصف شب تا سحر در عبادت خدا و یاد سولی اشغال داشتند در مرض موت
 که ناشش ماه ایشان در بیماری اسهال بود سوریه یس سی و پنج بار در تهجد میخواندند سبت هزار بار ذکر کلمه طیبیه

و هزار بار نفی و اثبات یکس نفس و تلاوت کلام الله و درود و خیفه داشتند یکبار عالم بیده مهرند مواشی بختار
 آورده بود ایشان تابست سلسل ترک گوشت و غیره فرموده بودند هرگاه بهر بی می آفند در ماه بجز زاد بهی روی
 که از وجه حلال یا خود میگرفتند چیز دیگر نخوردند در هر امر رعایت عمل بغیریت مینمودند ایشان قبول تمام و محبت
 خاص عام پیدا شد و آستانه و خاقانهای اهل الله گشت قریب دو صد کس از علماء و صلی در حلقه ایشان
 می نشستند و جماعه بسیار از اربابان توجهات ایشان بنیایات مقامات احمیه رسیدند و ارباب رقا و بقا که در صحبت
 مبارک با مستغرق و پیروی و ارادت ولایت و تهذیب اخلاق فائز شده اند افزون از شمارند بعد درس حدیث و
 فقه متوجه قبله مراقب می نشستند و هر که بخدمت شریف میرسید القادر ذکر و انوار جمعیت در باطن او میفرمودند
 روز جمعه که اجتماع مردم بسیار میشد هر که در نظر ایشان می آمد متوجه موجود دلش را ذکر می نمودند کسی از ایشان پرسید
 که این مردم هرگز ذکر قلبی نمیدانند و در حرکت طبیعی قلبی و حرکت ذکر استیاء میکنند فرمودند کار بخدمت معلوم کردن
 کسی کاری نیست در قبر خود اثر و قد ذکر خواهند داشت که از برکت نور ذکر قلبی ایمان سلامت میماند انوار طریقه
 احمیه یا قاضات ایشان شیوعی پیدا نمود و نسبت شریفه اینخاندان رواجی یافت لهذا لقب ایشان در عالم غیب
 انحرار الله بود روزی در مسجدی تشریف آوردند آنجا شخصی مجمعی از مردم آن خود داشت و مردم را میگردید
 اما باطنش از نور نسبت مع الله که در صوفیه علیه معروفست خالی بود و تزد و شاخ کباب بغیر قای قلب و ارادت
 ولایت و تهذیب خلاق مردم گرفتار حرامست ایشان را بحال او شغفی آمد و تا دیرری متوجه حالش گردیده او را بمرتبه
 ولایت قلبی رسانیدند از حضرت ایشان ماکه در خدمت مبارک حاضر بودند از روی الطاف تصدیق احوال او
 نمودند معروض داشتند که بجز در توبه شریف و دلش را که شد لطیفه اش نورانی می بهم رسانیده بسوی اصل خود
 مثل هوای آتشین پروازی نمود و در قلب کثیر ضحلائی یافته متوجه بسیر عالم اگر دید و تجلی افعالی رسیده
 فنا حاصل نمود و قابلیت اجازت طریقه پیدا کرد فرمودند دید شما صحیح است اما این نیز همین احوال او معلوم شد روز
 در مقبره میگذشتند که متوجه حال اموات مراقب ایشان فرمودند این بیچاره در خواست فیضی میمانند و
 بحال آنها توجهات نمودند فقیر شدیم از زبان مبارک مرشد خود قدس سره میفرمودند در آن وقت حاضر
 بودم در آنوقت ظهور حقیقت محمدی بود صلی الله علیه و سلم توجهات آنحضرت تمام مقبره شمول انوار و برکات
 آنعظم عالمی گردید ایشان بزیارت حسین شریفین پیاده رفته اند و بطواف سر و کمانات صلی الله علیه و سلم

سفر از گردیده میفرمودند حرقت و سوزیدنه من که از بی بائتهای دروطلب بود و هیچ کلمه نمیشتد عنایت
مصطفوی تسکین یافت و آنچه مقصود بود حاصل شد طالبان بسیار در آنجا استفاضة رحمت ایشان نمودند
شخصی در دین منوره ریاضت و مجاهده و نوافل عبادات بسیار میکرد از جناب سرور عالم صلی الله علیه
و سلم مامور گردید که بخدمت ایشان استفاضة نماید ایشان او را ازین مجاهدات منع کردند و بتوسط در عبادت
امر فرمودند وی چون خوگر بر ریاضت شاقه بود گفتند ایشان عمل نکرد آنحضرت صلی الله علیه و سلم باز او را امر
بمناجعت و التزم صحبت ایشان نمودند پس بخدمت ایشان استفاضة نمود و بحسن تربیت ایشان بمقامات
عالیه رسید وفات ایشان در سنه هزار و صد و شصت هجری شهر دهم رمضان المبارک است خلفا ایشان
بسیارند از آنجمله خواجہ موسی خان محمد دم عظمی در بیدی متورع متقی صاحب کشف مقامات و تصرفات
در ولایت ماوری الہند و شاد دہایت طالبان خدا یگانہ روزگار بودند و از دہ خلیفہ مسلّم شدند روز
یکی را از درویشان خود گفتند چیست که در باطن تو کدورت معلوم میشود مگر بقدر شبہ خوردی گفت فی الجرحطام
خافناہ چیزی نخورده ام آخر اعتراف نمود کہ در خانہ صباغی طعامی نیاز حضرت غوث اقلین رضی اللہ
تعالی عنہ خورده ام او را زجر کردند کہ من نگفتمہ ام طعام ہر کس نباید خورد و مرزا مظفر رحمۃ اللہ علیہ تعمیر وقتا
و قوت نسبت باطنی و وفور حالات و واردات بی نظیر بودند مستفیدان ایشان از دیدہ ام پنجہ ضروری ارباب
اینظر بقدرت در دہا دشتند یکی را از اصحاب ایشان بعد وفات ایشان قضی قوی رونمود و تا دو سال
در باطنی یافت آخر بر نثار شریف ایشان فت ہمینکہ نظرش بر خاک پاک ایشان افتاد احوالش تازه شد و
نسبت خود را بحال یافت و محمد میر رحمۃ اللہ علیہ نسبت باطنی نمود از وادہایت طالبان ممتاز بودند
زبان صاخی شنیدہ ام کہ میگفت بہت کس صحبت ایشان بمرتبہ ولایت و فنا و بقا رسیدہ اند حتی بخدمت
ایشان ارادتی دشت عرض نمود ہر قدر خرج صرف روزگار شدہ باشد بندہ حاضر نماید قبول کردند مبادا
مال بیکانہ باشد شاہ عبد الحفیظ و صوفی عبد الرحمن میر بہار و درویش محمد و محمد حسن دیگر اعزہ رحمۃ اللہ علیہم
بمقامات قرب الہی امتیاز دشتند و بہدایت طالبان حق می پرداختند فقیر بعضی را دین عزیزان زیارت
کرده ام دختر شیخ محمد میر رحمۃ اللہ علیہا از ولایات عصر خود بجز قریب عنایت رسول خدا صلی اللہ
علیہ وسلم اختصاص دشت از وی عجائب واقعات منقولست احوال ہر کہ میخواہست بحضور عرض نمود

جواب حاصل سیکرد و تبرکات موسی شریف بطالبان میداد یکی از بزرگان که در نورو ولایت و نبوت کجست صحیح
و وجدان صریح استیاز سیکرد میگفت خانه آن صاحب از انوار مصطفی متلی بود صلی الله علیه و سلم ویرا از غلبه
محبت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم فقر ولی سامانی پیش آمد چنانچه در حدیث شریف آمده لَفَقْرًا اسْرَعَ
إِلَى مَكَّةَ يُجِئُنِي مِنَ السَّيْلِ إِلَى مُنْتَهَا كَأَنَّهُ شَدِيدُ بِلَايٍ فَقَرًا وَرَدَهُ خَوْسَتْ كَمَا بَلَكَ فَقُلْنَا
مُرُوا نَحْنُ صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي
مُرُوا نَحْنُ صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي صَاحِبِي
سَجَانَةُ اللَّهِ مَعَ الصَّاحِبِ بِرَبِّهِ ۝

فصل در بیان نسب شریف و ولادت با سعادت حضرت ایشان علیہ السلام

مظهر انوار الهی مصداق انوار حضور و اکبری قیوم اریقده احمدیه محیی سنن نبویه فرب العصور و الدور ان شمس الدین جلال الدین
حضرت مرزا جاجان رضی الله تعالی عنه از سادات علوی اندلس شریف ایشان بخت و شست واسطه
توسط محمد بن حنفیه بلیس لمونین علی مرتضی کرم الله وجهه میرسد آبا که ارام ایشان امر اعظام بودند و قربت
بسلطین تیموریه دارند باوصاف حمیده و خصال پندیده موصوف بودند و بروت و عدالت و عفت
و سخاوت و کمال دینداری معروف امیر عبد الجان که بدو واسطه لواء کبریا بشاه میشوند جدا حضرت اند
با وجود جاه و شوکت ظاهری در طریقه چشتیه حالات نیک آشتند سحر خیز و از دیده محبت اشکریز بودند و دم
را میدید میگرفتند و متوسلان ایشان همه اگر و بچه گذار بودند جدا شریف انحضرت دختر اسد خان زیر در
اوصاف کامله بی نظیر بود و بین صحبت ایشان ندرت بل سنت و جماعت گزیده انوار دات الهیه خطی
و افروخت و تسبیح جمادات می شنید و مثل شوهر خود در ذوق و شوق سرشار محبت خدا بود از علم ظاهر
نیز بهره داشت و در مشنوی حضرت مولوی روم میگفت رحمة الله علیها و الدما بعد حضرت ایشان مرزا
جان ترک جاه و دولت و منصب و شاهی کرده سلطنت فقر و قناعت اختیار کردند و اسباب جاه و شرف خود
را در راه مولی بر فقر قسمت فرمود و بخت پنجه را در پی بخت محال حبس خود داشته بودند شنیدند که یکی از دوستان
ایشان حاجت صعب پیش آمده آن تمام بوی عطا فرمودند در کمالات انسانی و اخلاق رحمانی بگانه روزگار
بودند و فایده و شکوه و صبر سحیه رضیه ایشان بود یکبار در بخت کرد و در خانه خود نشاند و دو کتیری گفت شما

سید
میرزا محمد تقی
نوروز
توسست
بوسه
کیا
دوست
دارد مرا
از مشک
پاکیدن

سید
جایگاه
سیاحان
تاجا
سیک
روان
شعور

بدیوئی توکل درخت که می نشانید مباد او را بل بگذرد که در فاقه برگ و بر این درخت خواهیم خورد و عثماد بر
اسباب پیدا شود ایشان سخن وی را از تعلیم الهی دانسته آن درخت را اینج می آوردند و عسرت و اندر و اگر نه
و شرف و جهانی در یاد خدا دیده طریقه قادریا حضرت شاه عبدالرحمن قادری رحمة الله علیه که بجزایات
قویه و تصرفات جلیبه شهرت داشتند گرفتند و بین صحبت ایشان بحالات علیه ظاهر شده اوقات بذكر و طاعت
و تلاوت معمور داشتند یکبار پیر ایشان میوه انبه تناول می نمودند ترش بود شیرین اش را آب دهن مبارک خود
بر زمین انداختند ایشان از کمال رسوخ عقیدت ترک نزاکت و میسر زانی نموده آن بشیره بخاک آمیخته را بر زبان خود
از زمین برداشته فرو بردند از بخت این عمل و خاکساری ایشان که کفایتی خوب طاری شد رحمة الله علیه اولاد
باسعادت حضرت ایشان در سنه هزار و صد و یازده یا سیزده هجری یازدهم رمضان المبارکست وقت
مخبر روز جمعه بود که آن آفتاب عالم تاب مطلع و لادت طلوع فرموده جهان را منور گردانید و طلوع شمس الملقه
والدین تولد صاحب شرع تاریخ ولادت آمد از کج طالع ایشان از زکچ رسول الله صلی الله علیه وسلم و جا
اختلاف داشت باقی همه موافق بود لهذا آثار رشد و هدایت از ناصیه حال ایشان ظهور داشت و انوار فهم و
ذکا از جبین مبین میدرخشید ارباب فرست از شاهاده علوم فطرت ایشان میگفتند که ایشان سرمد اهل کمال میشوند
و از خردمندان دیده در سبقت می برند و والد ماجد ایشان در تعلیم و تربیت اهتمام نمودند و با وجود صغر سن
ایشان از بهت کسب ان تقسیم اوقات تاکید فرمودند که وقت عزیز و عمر شریف بدل ندارد و بیجا صرف نشود و
آداب دشاهی و فنون سپاه گری و صنایع هنردری ایشان را تعلیم نمودند میگفتند اگر شما میسر شوید که را بهای هنر خواهید شنا
خواهید شناخت و اگر چنانچه دل بایستخواهد فقر و ترک اختیار میکنی حاجت بابل پیشه و هنر نخواهد افتاد پس ایشان
را در هنر مہارتی پیدا شد هنروران هر پیشه داد هنر خود را از ایشان میخواستند و هر که با ایشان ملاقات مینمود با شاد
ایشان در فن خودش اقرار میکرد و بانی یکی از اوقات شنیدم که ایشان از تقطیع سرامیل بر پنجاه طرزی آمد حضرت
ایشان میفرمودند که هتقال اسلحه بر تنه کمال رسانیده بودیم اگر گشت کس شمشیر کشیده بر ما حمله آید و در دست
ما یک عصب باشد یک کس هم نمی بماند و اندر رسانید یکبار شخصی در وقت انصراف سلام از نماز مغرب در
تایکی ابربخجری بر بازو و برق درخشد در لعلان برق حریر از دست او گرفتیم باز بدست او دادیم وی باز حمله آورد
باز گرفته باد و اینچنین هفت بار اتفاق افتاد آخر معذرت آورد و بپای میسر نهاد و یکبار فیل مست در لای می آمد

و ما برپ سوار از مقابل سیم فیلیان فریاد برآورد که دور شو کناره گیر دل نخوست از مقابل جیوانی بیجا گشت
فیل غضب تمام مال را در خرطوم پیچیده بدشت خنجر از میان بر کشیده بر خرطومش دیم فریاد برآورد و ما در برینست
بفضل الهی سلامت ماندم یکبار جادو با نظر اُن پیش آمد در شدت حرب که کار به تیر و نیزه رسیده بود و سرداری کبلی
بر زمین ما بود گمان خوف برابر در اُن وقت غری موزون نمودیم موجب تعجب او شد فیل ساله بودیم که حضرت ابریم
را علیه السلام در خواب دیدیم عنایت بسیار بحال ما مصروف داشتند در آن وقت هرگاه ذکر حضرت صدیق اکبر رضی الله
عنه در میان می آمد صورت سهارک ایشان حاضر میشد بار ایشان از چشم سر ویده ایم و القاهات بحال خود یافته میفرمودند
روزی شخصی در حضور والد ما که در کف دای صوفیه بود حدت وجود قائل اند و حضرت مجدد رضی الله عنه بخلاف ایشان حدت
شهود را هیچ سید مهندین کورت دیدیم که نوری مثل نور خورشید در شید و حضرت مجدد در آن نوار ظهور فرموده مرا
اشاره بر خاستن از آنجا نمودند این واقعه بحدت والد خود گفتیم فرمودند غالب است که شمار از ظرفیة ایشان فایده حاصل
شود و میفرمودند الله تعالی طبیعت مراد را غایت اعتدال آفریده است و وطنیت من غیبت اتباع سنت بنوی صلی
الله علیه وسلم و دینت نهاده خود سال بودیم که همراه والد خود بزیارت پیر ایشان حضرت شاه عبدالرحمن رحمته الله علیه
از ایشان تائیدات و کرامات ظاهر میشد ما در نماز ساهله می نمودند ازین جهت دل من از ایشان نظری داشت که تارک
سنت مصطفی صلی الله علیه وسلم قابل اقتد نیست می ترسیدم که والد من تکلیف بیعت ایشان نکند روزی پرسیدم
که حضرت عبدالرحمن چقدر نماز ساهله میباید فرمودند بر ایشان سکه غالب است معذروانه عرض نمودم در آدا
نماز سکه غالب میشود و دیگر امور پیش میروند ایشان بر شفته فرمودند که خدای تعالی شمار را فهم و ذکا باری آن داده است
که بر پیر ما اعتراض نایند ما این سخن موجب اتناع ایشان از پنجه اندیشیه بود گردیده میفرمودند شو عین محبت خمیر
مایه طینت مغت و خاطر را از آغاز صبا میل تمام بمظاہر جمیل ثابت مراد است که طفل شش ماهه در آغوش مرضع بودم
زنی جمیل را در کنار گرفت جلوه جانش اول مرا از جابرد و خاطر را با دوستی پیداشد و لم بی دیدار او قرار نیگرفت در
قراش گریه می کردم بچاله بودم که آواز عاشقی من بر زبانها افتاد و در مردم شو گشت که این پسر مزاج عاشقانه
میدارد میفرمودند که جادو بجنب من افتد و رسا بود که عوارض جسمانی شادمان بر طبیعت من ظاهر میشد یکبار جوانی که
منظور نظرم بود تپ کرد مرا تیر تپ عارض شد وی دو خورد و اثر دوادر من پدید آمد میفرمودند نیم شبی مهتاب بود
دور خانه بنده گمان آن جوان در آن ظاهر شد و گله از درخت یا سمن چیده به سر نهاد و غائب گشت گله

عزیز شاه

میدان

لاهوری

در میان

و کمالی

درازه

نکته

نکته

نکته

نکته

نکته

نکته

نکته

برفت عاشق چاره تادیری از غیرت سرگزید بان غم دشت آتش غیرت جان تا آتش را بسوخت دیدن مرده بود
 معشوقش را خبر شد از حسرت سر بختیامت فرو برد و ساعتی نگذشته بود که جانش بنال جان یارش شتافت نه فر
 باز در یک بهم دفن کردند و در غم سوز اگر جنت هوسان شد مراد یک وجب جا از سر کو تو تبس باشد مراد میفرمودند
 طاوسی بر زن جمیل عاشق بود که در سرش میکشت در قصه های نمود در افواه ملامت گران افتاد که معشوقه جانور است
 زن بلطعنه مردم غیرت آمد طاوس اطلبید طاوس قصه کنان نیز در کیش فتن گفت چشم خود سوس من کن طاوس که
 عاشق جان باز بود چشم خود سوس وی نهاد میل گرم در پیش کرد گفت چشم دیگر پیش من طاوس که اختیار بهست
 بیتابی عشق دشت چشم دیگر پیش گذشت زن بی جسم میل گرم درین چشم نیز کشید طاوس تادیری بر خاک طپیده گوهر جان
 در قدم یار تار نمود زن نیز در حسرت چنین ستم پس از چند روز در گذشت میفرمودند جوانی بهر حکمی را اینجست فاخته
 شکار کرد فاخته دوم تان رهنای نیاده خواست خود را ملاک سازد و خنک خاشاک چیده بر بر پای او فرستاد آورد و
 انگری سوزان بنقار برداشته بران خاشاک نهاد و دیری چند بر آتش زده خود را فروختن داد و گفت س را
 چون غلیل آتشی در دست به که پندارم این شعله بهین گل است به میفرمودند در موسم بهار گلی انقبض بلبل آویختند
 بلبل سو بر برگ گل گذاشته تا لبهای مژگون آغاز کرد زمانی دراز فیر لایمی نمود ناگهان خاموش گردیده دیدند
 مرده بود و عجب زمرده نباشد بهر خمیه دوست به عجب زمرده که چون جان بد آورده سلیم گفت فقیر اقم
 با سبک روان به محبت که در زندگات محبت شعله افروز کانون محبت مودعه لبهای دوستان جان داده اند و
 دست از کونین افشاده و در مشا به محبوب تغیرانی یافته اللهم احیننی فی حیاتک و احیننی فی حیاتک
 و احیننی فی حیاتک میفرمودند و الداجد ما میگفتند که قدم شمار ما مبارک شد که در سال تولد شما دست از تعلقات
 دنیا برداشتم و دولت فقر و قناعت برگزیدیم پس را از برکت صحبت ایشان در طبیعت رغبت ترک و تجرد پیدا شد
 و فقر بر غنا لاج کردید میفرمودند شازده ساله بودیم که پدر ما ازین جهان انتقال نمودند وقت مرگ وصیت فرمودند
 که وفات بهین قسم در کسب لات تقسیم خواهید دشت و عمر در اشغال لا طائل صرف نخواهید نمود پدر را بر سر زنده
 انکاید که مقصود از وجود پدر تربیت در کسب هنر و کمال است میفرمودند بهین وصیت ایشان وفات خود بر علم و
 عمل و صحبت اجداد تقسیم نموده ایم و از عمر روزگاری بهره وانی به دشت میفرمودند بعد انتقال ایشان از دنیا
 نیمه خوانان عث و بر جمول منصب نورانی بادشاهی گردیده ما را بلا زست فرخ سیر بادشاه بردند انفاقا بادشا

اعراض زکام بود در بارنه همان شب بخواب دیدیم که بزرگی از تران خود برآمده کلاه خود بر سر نهادند همانان
 بزرگ حضرت خواجہ قطب الدین قدس سره بودند پس دل ایچ غبت بنصب جاه نماد و شوق زیارت دید
 استیلا یافت هر جا صاحب کمال میشنیدیم زیارت وی میفرستیم یکبار صحبت دیدن شیخ کلیم اللہ چشتی رحمۃ اللہ علیہ
 که از شیخ وقت بودند رفتیم درس حدیث میفرمودند در حدیث برآمد که وقت شرب عفرتی از جن بر رسول خدا صلی اللہ
 علیہ وسلم حمله آورد و میخواستند که بکشند ملاحظہ نما حضرت سیلمان علیہ السلام بروی تصرفی فرمودند و در دل آمد
 که شیخ تاویل حدیث چه خواهند فرمود ایشان فرمودند که ازین حدیث معلوم میشود که شیخ را باید که تصرف بر
 مرید بیکانہ بی اذن پیر او نماید میفرمودند زیارت شاه مظفر قادری رفتیم کسی از ایشان پرسید درین وقت ابدال
 و او تا دیبانش گفتند زمانہ از دوستان خدا خالی نیست هر که زیارت ابدال میجواید این جوان را ببینید هنوز طریقه
 اختیار نکرده بودیم اما شیخ این سخن در حق ما بنور فرست فرموده باشند میفرمودند زیارت شاه غلام محمد موجود
 کرده ام خانقاہ ایشان انصرفت و از بدو توکل خانقاہ حضرت جنید بود رحمۃ اللہ علیہ میفرمودند زیارت
 میراثم جالبی رسیدہ ایم میگفتند پیر با بنجر از ختم کلام اللہ مینمودند میراثم را الهام شد که وقت مرگ شما
 قریب شدہ مدفن شما خط کشیست بطی ارض در کشمیر رفتہ انتقال کردند رحمۃ اللہ علیہ همچنین صحبت بسیاری
 از بزرگان دریافتہ نظر عنایت ایشان رسیدہ بودند

فصل در استفادہ حضرت ایشان از حضرت نور محمد مدونی رحمۃ اللہ علیہ

میفرمودند ہر روز سالہ بودیم کہ شخصی مذکور کالات حضرت سید قدس سرہ نزد ما کہ و بجزر و متاع اوصا ایشان
 دل بی اختیار اشتاق سعادت قدسوس گردید پس شرف دیدار معرفت بار حضرت دریافتیم بزرگی یافتیم
 منشور متعین مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم متخلق باخلاق خدا سبحانہ انوار صحبت مبارک صفا بخش دل
 و راحت اقزای جان گردیدہ دیدہ یقین بنیاد گشت کہ شاید مقصود اینجا است و طمانیت دل مرده رسانید کہ
 شہود حق در اینجا بود و فراموش نمودند چکار آمدید عرض نمودیم بچہت استفادہ اگر چہ عادت ایشان نبود کہ
 بی اتخارہ تلقین طریقیہ فرمایند اما بتفضلات الہی بی توقف بجان بندہ توجہ فرمودند لطائف خمسہ من بزرگوار
 گو یا گردید و این از خصائص ایشانست کہ بیک توجہ شریفہ لطائف خمسہ جاری بزرگوار می شود و سالک مورد

تجلی صفاتی میگرد و تاثیر توجه ایشان باطن بر تنگی متاثر گردانید که خود را در آئینه بصورت دیبیت شریف
ایشان یا خاتم دل محبت مضطر و عقیده راسخ بخدمت ایشان پیدا شدند میفرمودند ایشان التفات بسیار بحال
مستفیدان داشتند و اینها را بر زلات تنبیه می نمودند چنانچه روزی یکی از نا محرابان در راه نظرافتاده بود همین
که بحضور پر نور رسیدیم فرمودند از شما ظلمت زنا معلوم میشود شاید نگاه بر نا محرابی افتاده است درین اثنا تو بوی
نمودند ظلمت آن نظریه جاری باطن خود معاند کردیم روزی در راه ملاقات شراب خواری شدند فرمودند امر فردر
باطن شما ظلمت شراب بنظری آید شاید شراب خمر در خوردی شده باشد و نظریه رجال با مصروف داشتند که در
شراب خود عیان بدیم فرمودند ملاقات فراق اینهمه نور باطن نمک بسیار و معاذ الله که کسی از تکاب معاصی
نماید همچنین انوار جمالی که از صاحب بظهور می آمد در باطن اینها مشاهده مینمودند اگر تهلیل خوانده میفرستیم میفرمودند که
امر فردر تکرار کلمه طیبه کرده اید و اگر در و خوانده بودیم میفرمودند امر فردر انوار در و از شما ظاهر میشود و روزی فرمود
در و در رعایت عدد ملحوظ نموده آید بنده عرض نمودم آری اما قید عدد چگونه دریافت مینمودند فرمودند انوار
مثل گل صد برگ میخوری بنظری آید میفرمودند روزی با من ایشان دای اصل السوس میگویم فرمودند باریک
شد گفتیم آری ایشان بدست مبارک خود احساس نموده گفتند هنوز باریک نشده سخن تحقیق باید تا عابد بگردد
نشود میفرمودند بنشین صحبت آنحضرت در اندک مدت حالات و کیفیات طریق باطن را در گرفت جذبات متواتره در
رسیده دل از محبت غیرت می ساخت و آنحضرت حق سبحان را پیدا یافته هیچ کس الفحی نگذشت از یتیمانی های شوق
خواب خور و آرام بر هم شد و سر و پا برهنه در و بر اینها می گشتیم در شدت جوع اندکی برگ در تان خورده میتد
اکثر اوقات باستغراق مراقبه میگذشت و گدازنی و انتظار دل را بجهت استحقاق متوجه فرمای گشت حضور و
احسان بحسب قضای لطیفه قلب دست داد و مرتبه آن تقدیر بیک گانگ تراه و صف حال گردید و محویت و فنا
و بقا و وصل و یافت مقصود کرد در باب قلب معاشرت حاصل شد و خواطر را در دل جولانی نماند سر و جید
انکشاف یافت و هر قدر در محراب صورت محبوبی در نظر آمد گاهی وحدت در کثرت مشهود میشد و گاهی و هم غیرت از
پیش خیال مرفیع میگشت گریه نقد حال بود و آه و ناله یتیمانی دل را می افزود و گریه یا از خوف الهی و بدست
از تکاب منای می آید یا از سوز و گداز ذکر جبروت دل میفریاد یا از انحکاس کیفیات از باب جد و حال تکرار
میشود یا از حرارت و یتیمانی مقام جذب بگوهر رنگ نقد وقت میگرد و بلبل برگ می خون رنگ زرقار داشت

داند ران برگ و نوا خوش ناله های زار در پشت و گشتش در عین وصل این ناله و فریاد چیست و گفت ارجله مشتوق در
 این کار در پشت و وصلی که لطیفه قلب با وصلش میشود مقتضی مبتلای های شوق است باعث نظاره جمال پادشاه
 و استماع نغمات و گریه های ذوق بالجه و فرکاری در ذوق و شوق گذشت و سکرستی بهیوش فرما از اسکوشت
 تا آنکه سلطنت لطیفه قلباً خنجر رسید و کار لطیفه دماغی افتاد آتش شوق افسردگی یافت آه و ناله اجمالی نماید
 و لطیفان و سبذونی دست داد شکایت حال بخدمت ایشان بردیم از غایت تاسف فرمودند حال آن کیفیت
 کجاین پیگیری مبارکباد درین مقام حالات دیگر فائض شدند و جذبات و نگرانی و نظار چنانچه لطیفه قلب را
 از خود میر بود لطائفه اربعه و لطیفه نفس حاصل گردید و قنای نفس در تهنید با خلاق و سهتلاک و ضحلال
 زوال عین اثر و قنای انانیت سید صفات و کمالات و منسوب باصل یافته خود را عدم محض مشاهده کردیم
 و علوم و معارف مناسب این مقام دست داد و در الواربت و سستی پیداشده بدن را احاطه نمود و محض
 که از لطیفه دماغ بر قلب یزان میشد آن نیز را مل گشت حضرت مجد در صنی الله تعالی عنه تسلیک هر لطیفه جدا
 جدا میفرمودند بعد تسلیک تهنید لطیفه قلب لطیفه نفس مقرر داشته اند که در ضمن این هر دو لطیفه لطیفه دماغ
 و لطیفه سر و لطیفه خنی و لطیفه خنی نیز نور و صفا و باصل خود قفا و بقایمی باید میفرمودند تا چهار سال بخدمت حضرت
 سید قدس سره استفاده کردیم اجازت تعلیم طریقه و ترک خرقة شریفه عنایت فرموده و صیت بملازمت عقیده
 اهل سنت و جماعت و عمل باتباع سنت و اجتناب بدعت نمودند میفرمودند شاه گلشن خلیفه حضرت شیخ عبد الله
 رحمه الله علیها از ابا پرسیدند که چه شما بشارت کدام مقام بشما فرموده اند و سیر و سلوک باطن تا کجا رسیده و آنچه
 آنحضرت درباره بنده فرموده بودند و حالات و واردات آن مقام در خود می یافتیم ظاهر نمودیم ایشان تعجب
 انکار گفتند که پیر شما دعوی های بلند میانید این نسبت در مقابل مشهور هم یافت نیست فقیر شکایت پیش
 حضرت سید بروم که شاه گلشن انکار آنحضرت مینماید چنین میفرمایند فرمودند شاه ابد ایشان بروید علم ایشان
 علم خدمت که محیط هر چیز باشد یا پیغمبر نیستیم که انکار ما موجب کفر گردد دعوی ولایت نمیکند که انکار البیض
 اکند لیکن ترک ملاقات شاه گلشن نموده شد که هر که با پیر تو بد باشد و تو با او نیک سگ از تو بهتر است بعد
 یکسال اتفاق ملاقات ایشان شد گفتند شما از ما ناخوش شدید که انکار پیر شما کردیم گفتیم آری فرمودند
 الله تعالی کمال پیر شما را ظاهر نمود روزی در مبارزه شسته بودیم با یکی سواری سجد تمام باز را رنود

فصل
 شرح الاسلام
 احادیث

گردد کسی گفت بزم راجا سخنان اندام و عجب ایشان فیه و چون غمور آمدم خانه ایشان مثل خانه السیرت انوار
وصفا یافتیم از هر چه در آنجا کیفیات الهیه میجوید که در اکثر قبور او یادیده نمی شود و فقیر رفته نزد حضرت سید عظمی
نمودم که امروز شاگلشن تعریف آنحضرت بسیار کردند چنانچه سخن انکار در ایشان ناشدنی نگردیده بود و کلمه روح و اقرار
هرگز موجب انبساط نگشت که نفس قدسی ایشان از روح و دم مردم پاک بود و رضا و تسلیم صفت ایشان بود و میفرمود
بعد واقعه ایشان اقباس انوار مرا مقدس اختیار کردیم تا شش سال زیارت میفرمودیم و بتوجهات روحانی آنحضرت
ترقیات در باطن خود یافته سلوک باطن از سی صفات و شیونات و حصول آن در گذشت و معامله تجلیات اسم سبحان
افقار و تغییرات نمایان و احوال عجیب در نسبت باطن مشاهده افتاد چنانچه علی کشمیری خلیفه حضرت محمد صدیق رحمة
علیهما در باره فقیر فرمودند که از ملازمت منرا حضرت سید نسبت شمار و لغتی دیگر و علوی پیدا نمود گفتیم فقیر نیز در حالات
خود ترقی می یابم میفرمودند حضرت سید در واقعه فرمودند که کمالات الهی بی نهایت است عمر متناهی خود و در طلب
صرف باید نمود و استفاده از قبور دستور نیست پیش بزرگی از احیاء و تفصیل مقامات قرب باید نمود و بکرات
درین باب امر شریف ایشان صادر شد پس فقیر حسب الامر بخدمت بزرگان وقت رجوع نمود

فصل در بیان استفاده حضرت ایشان از حضرت حاجی محمد فضل رحمة الله علیه

میفرمودند بخدمت شاه گلشن رحمة الله علیه ظاهر طلب نمودیم فرمودند شما را پنج روز کار شدن است فقیر چندین
مقیّد آداب طریقه نیست گاهی سماع میشنیدند و گاهی نمازی جماعت میکردند جای دیگر و دید پس نزد حضرت
محمد زبیر نیره و خلیفه حضرت حجة الله تعالی بنده رحمة الله علیه فقرات بسیار بحال فقیر فرمودند بفرزند خود
گفتند که ملاقات آخرین عزیزان که با داب ظاهر و انوار باطن آراسته اند لازم باید گرفت بنده قدمبوس ایشان
نمودم فرمودند شما از مایه در نظریه صحبت شمرط است و مکان اقامت شما و هر روز نتوانید رسید شنیدی که
از حضرت بشمار سیده هیل است بسیار بجا فطنت آن پیر داند کفایت میکند پس بخدمت حضرت حاجی محمد افضل
التماس توجهات نمودیم فرمودند شما علی البصیرت سلوک کرده آید و کشف مقامات دارید و ما را چنان کشف و علم
مقامات نیست استفاده با حسن توجه نتواند شد حضرت ایشان میفرمودند اگر بجز از آن حضرت در ظاهر استفاده
کرده نشد لیکن در ضمن سبق حدیث فیوض از باطن شریف ایشان فائض میشد و در عرض نسبت قوت بهم میرسد

ایشان را در فکر حدیث و نسبت رسول خدا صلی الله علیه و سلم استغراقی دست میداد و انوار و برکات بسیار
ظاهر میشد گوید از معنی صحبت پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم حاصل میشد و درین اثنا توحید و التفات نبوی صلی الله
علیه و سلم مشهود میگشت و نسبت کمالات نبوت در غایت مسعت و کثرت انوار جلوه گرمی گردید و معنی حدیث
شریف **اَلْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْاَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ** واضح میشد ایشان شیخ الحدیث از روی صحبت پیر
فقیر اندواید بسیار و نظایر و باطن تابست سال از خدمت ایشان حاصل نموده ایم بعد از حضرت محمد زبیر که قطب
ارشاد بودند شیخ محمد عظم خلیفه حضرت حاجی صاحب گفتند که مرتبه قطبیت من انتقال یافته و نه ارشاد که در سینه
حضرت محمد زبیر جاری بود و باطن من سیلان نمود ایشان فرمودند رویش بین آن مرتبه بزرگتر از حاجانان عنایت کردند
درین وقت بطریق ذرات ایشان کثرت استجوع بخدایت ایشان لیل این عاست نمی بینی که صاحب ایشان مقامات جمیع
رسیدند و هر روز افاضه ایشان قریبست میفرمودند روزی شخصی در حضور ایشان گفت در خوابی دیده ام که صحرا هست
پیر از آتش دگشن در وین آتش است درام چند در کناره آن آتش شخصی در تعبیر آخواب گفت که گش درام چند را از
کبری کفار اند در آتش دوزخ سجد باند فقیر گفت آخواب را تعبیری دیگر است بر شخصی معین از گدشتگان بی آنکه کفر
آواز شرع ثابت شود حکم کفر حار نیست از احوال این هر دو کتاب سنت ساکت است بمقتضای آیه شریفه **وَ اَنْ**
تَرَوْهُ اِثْلًا لَا تَقْبَلُوهُ در ظاهر است که درین جامعه تیر بشیری و ندیری گذشته باشد در رضیوت مختل است
که اینها دلی یابی باشند بچند که در ابتدای خلقت جن پیدا شد در آنوقت عمره را از دوفوتها بسیار بود دلیل مانده را
بنسبت سلوکی تربیت میکرد و گش آخرین بزرگان اینهاست و در آنوقت نسبت بسابق عمره کوتاه و قوتها ضعیف
گردید پس اهل زمانه خود را به نسبت جذبی هدایت میکرد و کثرت غنا و سماع که از وی منقول است بیل است بر ذوق
و شوق نسبت جذبه پس حرارت های نسبت عشق و محبت بصورت صحرائی آتش نمودار شد گش که مستغرق کیفیت
محبت بود در وین آتش ظاهر گردیده و از چندی که راه سلوک داشت در کناره آن پدیدار شد و الله اعلم حضرت
حاجی صاحب حمه الله علیه بسیار پسندیدند و ازین تعبیر خوش شدند گفت فقیر را قم ابو صالح خان از خلفای
حضرت حاجی صاحب حمه الله علیه رزمین متهار رفته بود حاجتی داشت که بهفت روپیه سرانجام میشد شبی نماز
تهجد میکرد شخصی بهیئت گش که هنوز دیوان کرده اند ظاهر شده نتیجه سلام گفت و مبلغ پیش نهاد وی گفت باش
تا از نماز فارغ شوم بعد از ادای نماز پرسیدم کدام توجیهت گفت گش و این هفت روپیه ضیافت شماست که

ع

بنی

چ

س

ر

س

س

ع

ا

ن

ف

د

ا

ا

ا

ا

ا

رحمة الله عليه نیز آمده بودند بجهت دریافت احوال نسبت بحال ایشان توجه فرمودند فقیر این شعر را به حافظ
 رحمه الله علیه هر کس که دید رویت و پوشید چشم من به کاری که کردیده بای بصر نکرده بد بر خواند گفتند
 نسبت ایشان در غایت لطافت و قوت جلوه فرماست و انوار کمالات ایشان مانند خورشید ظلمت و ا
 حاجت بیان نیست میفرمودند ایشان کیا فقیر را بجهت گمبانی لشکر امیری که با ایشان ارادت داشت به هم
 دشمنان میرفت فرستادند فقیر دعای حزب البحر برای حفاظت لشکر بخواند و همت بر نظر مندی دی داشت
 و استمداد از باطن ایشان میبران کبار رحمه الله علیه میبود الحمد لله که لشکر محفوظ و منصو گشت و دشمنان از بیم
 رو بفرار نهادند میفرمودند بعد استفاده فقیر از خدمت ایشان خلق بسیار با ایشان رجوع نمود و امر او اغنیاء گشت
 تمام حاضر شدند و باطن فیروز جنگ دست بعیت ارادت بخد مت ایشان داد و هر روز بجهت کسب فیض جمعیت
 در حلقه حاضر شدند در خانقاه ایشان در و ایشان بسیار جمع آمدند هر روز شهاب کس از طیفه حواری بودند
 میفرمودند ایشان در کلمه اخیر و سفارش بسیار صرف بودند در خانه امر بجهت بهمت ارباب حاجت تشریف
 می بردند میفرمودند ایشان کمال غیرت داشتند اگر کسی بی اجازت بر یار نگاهی میرفت در باطن خود فتور می یافت
 تا عذر نمیکرد نسبت باطن در دست نمیشد میفرمودند روزی فقیر در خدمت ایشان عرض نمود که در نظریه مدار
 ترقی بر تو چه میسر شدست در نیت سالها بنده را بغایت یک توجه سرفراز فرموده اند و همیشه از روی حصول
 این سعادت در خاطر میباشد از این جرات بسیار متغیر شدند و در باطن مظاهر فقیر تغییری راه یافت تا سله بای
 کشیدم چون ایشان بعبادت آمدند صحت روی نمود و نسبت باطن بحال آمد میفرمودند چون ایشان از ضعف
 پیری بحال طالبان نتوانستند پرداخت فقیر بخد مت شیخ الشیوخ حضرت محمد عابد قدس سره رجوع نمود و
 بخد مت ایشان تیر حاضر شدند شیخ صبغة الله خلیفه ایشان انجمن بیع ایشان رسانید ملاقاتی بنحاطر عاظم راه یافت
 فرمودند شما در اینجا چه تصور در فیوض و برکات و تاثیرات دیدید که جای دیگر رجوع نمودید معروض داشتم که فقیر
 سواي ذات خدا و نسبت علیا مقصودی ندارد و حصول آن بوقوف بر توجهاات علیه است و بمعنی بسبب ضعف
 و ناتوانی جسمانی آنحضرت نمی تواند شد بخد مت یکی از برادران آنحضرت رجوع آورده ام و اخلاص بندگی را نسخ
 دارم اما این معروض دفع ملاکت نشد بعد واقعه النان که بر من از شریف حاضر میبندم ایشان را ناخوش
 می یافتم و روی مبارک از من میگردانید بعد سالها شیخ صبغة الله شبناری داد که ایشان در واقعه حاضر بودند

ما از مراد صاحب راضی هستیم آنچه ایشان اختیار کرده اند مرضی الهی است فقیر سجدات شکر بجا آورده که رضای اهل حق از اجله نهای خداوندی است سبحان گفت فقیر را قسم بچی از صاحب حضرت محمد زیر بعد واقعه ایشان بخد مت حضرت شیخ محمد عابد رحمه الله علیه با رجوع آورد روح ایشان ناخوش یافت بلکه شمیری بروی کشیدند وی بنهاله حضرت شیخ او را ایشان گفتند اینقدر ناخوشی چراست برای خدایکی از خاندان شمار رجوع آورده است سعد و در باید دشت شخصی از اولاد شیخ جلال بابائی رحمه الله علیه طریقه از فقیر گرفته بود در خواب دید که ایشان میفرمایند تو نقشبندی چرا شدی طریقه ما را که دشتی این بخشش می فراموشی است؟ الا بعض مرشدان مستفیدان خود را پیش بزرگان فرستاده اند چنانچه حضرت ایشان ما با ما بر خود بخد مت کا بر استفاده نموده اند هر که نفع خود در خدمت بزرگی زیاده بیند یا اشتغال طریقه و زریده جهدی نموده است و آداب خدمت هر خود بجا آورده هیچ مقصود نیافته یا بسبب بعد مسافت و دوری ضروری استفاده شد رگ رگ دیده ضرورت که بجای دیگر رجوع نماید از فیض الهی محروم ماند میفرمودند شبی بهشت را در خواب دیدیم ناگاه جماعه انبیا علیهم السلام نمودار شدند و حضرت حافظ صاحب پیش آن کا بر میفرستند مرا تعجب شد که جهت پیش رفتن ایشان چیست حضرت نوح علیه السلام فرمودند که نسیب ایشان محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم پیشتر نشسته اند بزیارت آنجناب مقدس میروند صلی الله علیه و سلم ۴

فصل در بیان استفاده حضرت ایشان از حضرت شیخ محمد عابد رحمه الله علیه

میفرمودند ولایات ثلثه کیفیات و علوم و واردات آن از حضرت سید قدس سره لفضل الهی حاصل شدند و کمالات ثلثه و حقائق سبعه و غیره با توجهات حضرت شیخ در عرض صفت سال کسب کردیم بعد از آن بار دیگر از ابتدا تا انتها مدت یکسال سیر مرادی از جمیع مقامات گذرانیدند و در کیفیات و حالات هر مقام قوتی دیگر بهم رسید ذکر کیفیاتی که در مقامات عالیه مجدی حاصل میفرمودند و اوقای و اشواق بظهور واردات توحید و ولایت بود و در مقامات انیمه احوال مواجید زایل شد و جوش و خروش عشق و محبت که از مقتضیات تجلیات صفا بود در سطح تجلیات انی اضمحلال یافت و جزا افتقار و عبودیت هیچ حاصل نگشت و نسبت عینیت استیلا بر ظلمت که عالم را با صانع خود ثابت می نمایند غایت تنزیه حضرت است و سبب اسلوب گردیدیم شعبه از غلبات سکر حال بود و در نیمه به نسبت

ایشان عرض نمود فرمودند شما را از اجازت خاندان قادری ما اجازت این خاندان از جناب سول الله علیه وسلم سرافراز نمایم
و بجانب سرور عالم توجیه شستند بنده نیز بامر ایشان مراقبه نمود دیدیم که حبیب خدا صلی الله علیه وسلم در بارگاه عالی
باصحاب عظام و اولیای که ارم رضی الله تعالی عنهم نشسته اند و حضرت غوث الثقلین در حضور پر نور ایستاده حضرت شیخ
بجناب مبارک عرض نمودند که مرزا با نجایان امیدوار اجازت خاندان قادریه فرمودند درین امر بسید عبدالقادر
بگویند پس ایشان اجازت التماس حضرت شیخ نموده بعطای تبرک خرقه اجازت بنده را ممتاز فرمودند و بنده در باطن خود
حالات و برکات نسبت شریفه قادریه احساس نموده و سینه از الوار آن نسبت لبریز گردید و نسبت نقشبندی ضعیف ال
بودگی بسیارست و در نسبت قادری و لمعان الوار میفرمودند حضرت شیخ فقیر را با جارت طریقه قادریه طریقه چشتیه و
طریقه سهروردیه سرافراز فرمودند و از روح خواجه قطب الدین قدس سره باو نسبت چشتیه بهار سیده میفرمودند
گاهی که نسبت خاندان چشتیه ظهور مینماید سماع خوش می آید و سوز و گداز عشق و محبت که لازم نسبت آن اکابر است باطن
را بزرگ خود می آرد و شیخ فقیر را قم بعد عشاء بخدمت ایشان حاضر شد خلوتی بود در رعایت کیفیات و حالات آنحضرت
سپاه اتقنی مینمود و گریه استیلا داشت بعد از تقاضا چندین حالت فرمودند در یوقت نسبت بزرگان چشتی ظهور داشت رحمت
علیهم میفرمودند بعد واقعه حضرت حافظ سعد الله رحمه الله علیه ابواب خان فیروز جنگ آرزو نمودند که بحجت استفاد
بخدمت حضرت شیخ حاضر شود بنده معروض بحضور ایشان گذارش نمود بسیار منتقص شده فرمودند میخواهد که خاتفا
ما مثل خاتفا حضرت حافظ سعد الله بنی برکت شود قدم اهل دنیا سخوس ست و باعث بی برکتی باطن میگردد
میفرمودند روزی کسی در حضور ایشان گفت فلان دنیا دار و ملتند کلان ست فرمودند اینها محتاجان اند و دولت و
نعمت سندی را بر این نسبت مع الله دارند اَلْحَمْدُ لِلَّهِ غَنَى النَّفْسِ حدیث شریف ست صلی الله علیه وسلم

فصل در بیان مقاماتی که دلالت بر علو شان و تفضیل ایشان از اهل زمان دارد رضی الله عنه

میفرمودند رسائل محاوره فارسی و غیره از والد ماجد خود خواندیم و کلام الله از حدیث قاری عبدالرہون و علم
تجوید و قرات تر و ایشان سند کرده ایم مختصرست علم معقول و منقول از علمای الوقت تحصیل نموده بعد واقعه
ناگزیده والد ماجد خود کتب مبسوطه در علوم از حضرت حاج محمد فضل رحمته الله علیه تحصیل کرده ایم و علم حدیث و
تفسیر از خدمت ایشان با سند رسانیده بعد فراغت از تحصیل علوم ایشان کلاه تبرک که تا پانزده سال در زیر

عامة ایشان بی بود عنایت فرمودند آنان کلاه شریف را وقت شب در آب گرم تر کردیم بگاه غسل آنرا که در
 رنگ از شربت مغرولوس مسیاه تر بود و خوردیم از برکت آن غسل دهنی رسا و طبعی باز کاپیداشد که هیچ کتاب
 شکل شکل نمی ماند نهادرس علم ظاهر بطالبان گفتم آخر چون نسبت باطنی غلبه کرد و مشغل کتاب متروک گردید
 میفرمودند در واقعه دیدیم که از غریب کسی گفت ما را بشما کار است هدایت غلق و اشاعت طریق وجود شما بدست
 ایندو وقت فاده انوار نسبت باطنی صریح معلوم میشود که تا بید وقت مرین امر از غریب میرسد و وجود حقیر گوید ادریاست
 دو دو مان داریم گویا همچو یک مان پنهانست در لب های وی بد میفرمودند فقیر را بهی المشرب بود علیه السلام
 حضرت شیخ بقصر باطنی بنده را محمدی المشرب ساقند علیه السلام میفرمودند در ایامی که ایشان بنده را بنابر حقیقت
 محمدی دادند صلی الله علیه و سلم و فحای در انوار انعام عالی دست دادی بنیم که سرور عالم صلی الله علیه و سلم در مقابل
 فقیر نشسته اند بازمی بنیم که بجای بنده آنحضرت تشریف دارند و بجای حبیب خدا صلی الله علیه و سلم فقیر نشسته است
 بازمی بنیم که در هر دو جاد رسول خدا صلی الله علیه و سلم تشریف بازمی بنیم که در هر دو جاد فقیر نشسته است این فدا و بقا که در
 حقیقه الحقایق علی صاحبها الصلوات و التعلیمات حضرت ایشان حاصل شد علوشان ایشان در باب میفرمودند روزی در
 حضور حضرت شیخ حاضر بودم در باره فقیر فرمودند و آفتاب مقابل یکدیگر نشسته اند که از غایت شغف انوار امتیاز یکی از
 دیگری نتوان نمود اگر متوجه تربیت طالبان خدامی شوند عالمی را منور میسازند میفرمودند روزی از غایت تواضع زانو بوس
 فقیر نموده فرمودند مثل ایشان در اصحاب من کسی نیست روزی فرمودند از نهایت محبت که شمارا با خدا و رسول ثابت است
 ترویج طریق توبه جات شما خواهد شد از جناب ابی القعب ثمانس الدین حبیب الله عطا شده میفرمودند حضرت شیخ تربیت بعضی
 اصحاب خود حواله فقیر نمودند فقیر ایشان را بنیایات مقامات طریق رسائیده بخدمت ایشان بر دم فرمودند حالات و کیفیات
 هر مقام که از شما کسب کرده اند صحیح است و موافق تحریر ایام طریق مجد الف ثانی رضی الله تعالی عنه والله اعلم و سلم الله
 میفرمودند از اجله فحای ابی در باره فقیر آنست که بنده را بجناب مناسج کرام خود در حمت الله علیه هم حضور صاحب حضرت سید و حضرت
 شیخ محبت در سوخ تمام عطا فرمود اگر چه شرف زیارت رسوخد صلی الله علیه و سلم در یافتن لیکن صد شکر که سعادت محبت
 اینچنین نایاب و صلی الله علیه و سلم حاصل شد و غمره حیات خاطر خواه دست داد بچنین این کار با روزی بنده انوار قوی فقیر
 و اکرام فقیر زیاده از قدر بنده می نمودند روزی حضرت سید کفش بنده درست کرده نهادند فرمودند شما را بجناب
 ابی قبول تمام است حضرت حاجی محمد فضل بعتظیم بنده راست می ایستادند که تعظیم کمالات نسبت شما میکنم که بر فقیر

کثر الله امثالکم حضرت حافظ سعد الله تکریم بنده بسیاری نمودند میفرمودند شما بجا قبله گاه ما هستی
 میفرمودند یکبار زبانی یکی از صاحبان دانا که بهرند میرفت عرض سلام نیاز بجانب حضرت مجدد رضی الله تعالی
 عنه گفتند فرستادیم گفت چون سلام شما بر فراز مبارک رسانیدیم حضرت مجدد و سر خود تا بسینه از فراز برداشته
 بکمال انبساط و شتیاق فرمودند که کدام مرزاد لیاوشیفته ما علیکم علیه السلام و رحمة الله وبرکاته من گاهی
 بزیارت آنحضرت مشرف نشده بودم بواسطه شما این سعادت حاصل شد و در تعظیم فقیر نسبت بسابق می فرمود
 که شما را بحضرت جدا میزد و مترت بسیارست حضرت شاه ولی الله محدث رفته الله علیه میفرمودند الله
 تعالی ما را کشف صحیح کرامت نموده است که جمیع احوال روی زمین از ما پوشیده نیست و مثل خطوط کف دست
 حیانت درین وقت مثل حضرت مرزا جاجانان در پرچ اقلیم و شهرت هر که را از روی سلوک مقامات
 باشد بخدمت ایشان رود چنانچه حسب الامر ایشان اصحاب ایشان بخدمت آنحضرت برای استفاده رجوع
 آوردند و ایشان در مکاتیب شریفه خود در القاب آنحضرت چنین مینوشتند متبع المسلمین با فادات قیم الطريقة
 در روی ریاض الطريقة تبو جهات نفس الزکیة من خدا و غر و جل آن قیم طريقة احمدیه و داعی سنن نبویه را دریر گاه
 داشته سلیمین و مستفید گرداناد خدا و غر و جل آن قیم طريقة احمدیه خصوصاً و طريقة صوفیه عموماً
 و آن تحلی بالنوع فضائل و فوضل را دریر گاه سلامت داشته انواع برکات بر کافه انام مفتوح گرداناد
 و حاجی محمد فاخر که از کبار علمای حدیث بودند میگفتند ایشان در متابعت جناب مصطفی صلی الله علیه و سلم
 ششانی عظیم دارند چنانچه شبی دیدم که اسب عراقی با ساز و براق بر در رسول خدا صلی الله علیه و سلم ایستاده است
 پرسیدم که این اسب از کیست کسی گفت از رسول خدا است صلی الله علیه و سلم چون از اندرون برآمد کسی
 گفت آن اسب از مرزا جاجانان است تعبیر خواب نمودم که طريقة ایشان اتباع سنت حبیب خداست صلی الله
 علیه و سلم و بر جاده صراط مستقیم قدمی رانخ دارند مولوی شاعر الله سنبلی در واقعه از رسول خدا صلی الله علیه و سلم
 استفسار نمودند که طريقة پرور شدن حضرت مرزا صاحب در ترویج طریقت و تبلیغ احکام شریعت مقبول
 و محمودست فرمودند آری و حضرت صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه نیز تصدیق این مقدمه نمودند شیخ محمد عظیم
 خلیفه حضرت حاجی محمد فضل رحمه الله علیها میفرمودند که مراد باره حضرت مرزا صاحب الهام شده است
 هذا رجل له شأن عظیم ولا یفتأ من علیه من رجل احقر حضرت خواجہ

میرد و میفرمودند هر که از اصحاب ایشان می‌نیم از نسبت عزیزان بهره یابست اما در هات و حالات و مقامات تفاوت دارند حضرت شیخ عبدالعدل زبیری رحمه الله علیها می‌گفتند که اجتماع طالبان خدا در آن وقت آن قدر که در صحبت ایشانست جای نیست و درین وقت ایشان نائب امام ربانی محمد و الف نانی نامند

فصل در بیان تاثیرات صحبت شریف و توجیهات علیه حضرت ایشان

مجلس حضرت ایشان رضی الله تعالی عنه محفوظ از خدا و مجمع فیوض مصطفی بود صلی الله علیه وسلم حضور و استغراق نسبت نقشبندی در آنجا دلهار از خود می‌بر بود و لمعان و صفاء حالات قادری در آن مجلس قدسی ظهور می‌نمود و اذواق و اشواق چشیده در آن نرم علی محبت خدای افرود و لطافت و بی‌نگی نسبت‌های جدید و احمدی در آن مجمع مقدس و قهار انصارت و صفای بخشید سکوت و مراقبه حضرت ایشان نقوش ماسوا از صفات خواطر ازل میساخت و سخن در کلام فواید شریعت و طریقت و کیفیات نسبت باطنی نقد احوال میگردانید و ذکر حدیث و تفسیر صفا و طمانیت دیگر می‌افزود و در آن مذکورات نسبت های تجلی ذاتی پر تو می‌انداخت انشاء و شعر و و قهای بخشید که هر چه ازین باب مذکور میشد همه از سر فوق و حال بود مذکورات محبت موجب تغیر باطن ببارک گردیده سرشک شوق اوردید با روان می‌نمود و افسر و گیاه بجزارت با بدل می‌یافت تذکره حکایات صاحبین را با سرشار کیفیات الهیه میساخت در بیان مسائل علمی تحقیقات منع نموده تشفی خاطر هر کس میفرمودند و حقائق و معارف صوفیه علیه توضیح تمام تقریر کرده خواصن اسرار و نشین سامعین می‌نمودند هر دقیقه را نزد ایشان بیانی بود شافی و هر عقده مالاخیل را کشادی کافی ایند باین همه کمالات که در ذات قدسی صفات مجتمع بود قبول الهی آنحضرت را مقتدای جهان گردانید و بعد انتقال مشایخ اربعه رحمه الله علیهم سنده خلافت عزیزان بوجود مسعودارایش یافت و ترویج طریقه علیه بذات مبارک قیام گرفت طالبان خدا از هر طرف بخدمت ایشان رجوع آوردند و او هله اصحاب حضرت شیخ و مستفیدان شلخ عصر از آنحضرت استفاده فیوض و برکات نمودند علماء و صلیما بهجت کسب فیوض الهی در خانقاه ایشان جمع آمدند و آوازه کمالات ایشان در افواه کافه انام افتاد و در او اکل حال تباشیر توجیه شریف مردم مبتلای میگردیدند و از کمال استغراق مست بوده بخودی می‌افزادند و حرارت شوق

و بهار اگر راه سلوک میساخت و بجا نپذیرفت قطع مقامات می نمودند و در اواخر که در باطن حضرت ایشان لطافت و بی رنگی زیاده نداشتن فیضان در باطن خود جمعیت و اطمینان یافته بدرجات قرب ترقیات می نمودند و بدریافت اسرار طریقت امتیاز داشتند بعضی را عالم مثال واضح میشد بعضی را عالم ارواح مناسبتی دست میداد بعضی را کونی بعضی را کشف قبول بعضی را اشرف خواطر حاصل میشد بعضی در مشاهده انوار استغراقی داشتند بعضی را اسرار توحید و معرفت واضح میگشت بعضی را با جمیع این مراتب مناسبتی بود کسی بود که سیر خود در مقامات آسمیه و انجلی و طریقیه احمدیه شایع است عیان میدید و علوم و معارف و حالات و واردات هر مقام جدا جدا بیان میکرد اگر چه کشف و فیضان آنحضرت کشف مقامات طریقیه نداشتند اما همه کس در هر مقام حالات و کیفیات و واردات آن مقام در باطن خود میدادند و وجدان می یافتند و بفناء و بقا مشرف گشته در مشاهده حق استغراقی داشتند و در وسعت نسبت باطن و از دید جمعیت باطن و نفی خواطر ازل و دماغ ترقیات می نمودند و تصفیه و تزکیه از زوایل فخر حال ایشان بود لذت و علاوت در طاعت و وفرت از بدعت و محصیت داشتند آداب ظاهر و باطن و انوار و برکات که در صحبت حضرت ایشان تهیاب نفوس سالکان می نمود غالب است که در وقت بزرگان سلف طالبان اوست میداده باشند منشأ کرامت و باره حضرت ایشان میفرمودند فیضی که بجز صحبت شما باطلبان حق میسر شد در صرف همت توجه دیگران حاصل نیست چنانچه شخصی اگر بخدمت آنحضرت حاضر شده مورد الطاف میگردید بدین حضرت غایب میسر در در رحمة الله رفت گفتند که تو که طریقیه ایشان گرفته که انوار نسبت بطریقیه باطن ترا در گرفته است بلکه بخدمت ایشان حاضر می باشم فرمودند آه من که بیارس آشنایانم فی الفو بصورت طالع اند و همچنین خادم آنحضرت که در حلقه ذکر حاضر نمیشد بجز حضرت شیخ قدس سره رفت فرمودند آثار و انوار صحبت ایشان ترا نیز دریافته است شکر خدا بجا آرد الله تعالی حضرت ایشان را در ارشاد و القاء نسبت باطنی کمال قوت کرامت فرموده بود سالکان راه توجّهات غایبه ایشان تیر در بلاهت بعیده ترقیات می نمودند و حالاتی که حاضران در حضور پر نور می یافتند آنها را بر مسافت دور می رسید و چنانچه شاه بهسک از بنابر حضرت شیخ عبدالاحد رحمه الله علیه توجّهات غایبه حضرت ایشان از دینی بلده کابل بمقامات عالیّه و واردات سامیه رسیدند و همچنین دیگر عزیزان بمقاصد خود فائز شدند آنحضرت بمقتضای عموم الطاف سالک از مقامی که هنوز آنرا انجام نرسانیده است بطریق طفره بمقامی عالی تراز آن وصل ساخته حالات و کیفیات آنجا بآنک لطفات برونی القا میفرمودند تا بهر مقامی مناسبتی پیدا نموده بکثرت

ذکر و مراقبہ کار با انصاف رساند و از انوار و برکات مقامات عالیہ ہر دیاب گردد چنانچہ حضرت محمد احسان غلیفہ ایشان از
شورش و بیثباتی مقام جذبہ رعیت و طمانیت رباب حلقہ و ذکر تشویش سید اندیشان اور مقامی برتر کہ مقتضای
آنجا اطمینان و تسکین باطن است طفرہ فرمودند فوراً آن اضطراب و شورش تسکین یافت و نسبت باطنی ایشان بظہر
دیگر مورد حالات گشت ہمت عالی مصروف آن بود کہ جمیع اوقات طریقہ احمدیہ در عالم رواج یابد و نسبتہای جدید
کہ از خصایص طریقہ مجددیہ است جہان امنور گرداند الحقی آمخالات و مقامات بوجہات علیہ اکثر سالکان اداست
و از واردات و احوال متعارف گذشتہ بمقامات عالیہ ترقیات نمودند ہر قدر کہ عزیزان را بخدمت ایشان اخلاصی بود و بوجہ
محبت و سبب یارت حبیب خدا صلی اللہ علیہ وسلم میشد و بآن اخلاص و محبت در راہ مقامات جذب و اصطفا ارتقا
میسفر نمودند ہزاران مردم از حضرت ایشان طریقہ گرفتہ بدوام ذکر خدا اشتغال نمودند و قریب دو صد کس اجازت تعلیم
طریقہ یافتہ بہدیت راہ مولی برداختند از اینالہ پنجہا کس نہایت مقامات احمدیہ سیدہ مقتدای را بباب طریقہ گردیدہ
اجازت درین طریقہ بحصول مرتبہ دوام حضور و قنای قلب تہذیب اخلاق و استقامت بر اتباع سنت نمی شود و
این ادنام مرتبہ مقام اجازت است و اوسط آن دست داد قنای لطیفہ نفس و زوال اطلاق لفظ انام و وجود سالک
و تہو ج الوار نسبت است و اعلی آن بعد حصول شرف فنا و بقا لطیفہ قلب و نفس تہذیب لطائف عالم خلقت است
کہ درین مرتبہ تسکین و تشویش طلب کمال اطمینان باطن و اتباع الما جالہ المصطفی صلی اللہ علیہ وسلم حاصل میشود
و بی حصول یکی ازین مراتب اجازت دادن مجاز را مغرور نمودن و مستفید اورا محروم ساختن است العیاذ باللہ
منہ غلفای حضرت ایشان در اطراف بلاد درین طریقہ ارشاد مینمایند عنقریب بذکر بعضی ازین اعزہ کردہ میشود
اللہ تعالی بفضل خود ذات شریف حضرت ایشان ابلیک مقامات این طریقہ سرفراز نمود کہ سی سال بخدمت
مثل خود کسب انوار و برکات طریقت و حقیقت نمودہ عمر تہ غایت کمال و تکمیل رسیدند و زیادہ از
سی سال بہ ترتیب سالکان راہ مولی برداختہ آنار یک بر صفحہ روزگار گذشتند رضی اللہ تعالی عنہ *

فصل در بیان ترک وزہد و اوصاف حضرت ایشان

میسفر نمودند اللہ تعالی ما عقل کامل و اصابت رای بلیغ عطا فرمودہ است از تدبیر امور سلطنت و انتظام
ملکات و آنچہ شایان حال ہر کسی باشد بوجہ حسن تعلیم تو انیم نمودہ اند امور اوقات مشورہ و صلاح مہمات

خود از با پرسیده آن علینو و ندیفرمود ندین تربیت والد ماجد خود از نگاه هر کسی پیشانم که جوهر آدمیت
و حوصله اش بہت و از نور طریقہ از جنین مردم حرف سعادت و شقاوت میخوانم کہ بہشتی و دوزخی کسیت ذات
مبارک بحال زہد و توکل موصوف بود و از دنیا و اہل دنیا نہایت ہتغنا داشتند قبول ہدایای آنها کم میفرمود
محمد شاہ بادشاہ زبانی قمر الدین خان وزیر گفتہ فرستاد کہ اللہ تعالی ما را ملکی عطا فرمودہ است ہر چہ
بخط پرس بطریق ہدیہ قبول فرمایند فرمودند اللہ تعالی میفرماید قل متاع الدنیا قليل متاع ہفت اقلیم
را قلیل فرمودہ است نزد شما ہفتم حصہ آن قلیل یک اقلیم ہست و ستان ہست پیش شما چیست کہ سر سمعت فقرا
قبول آن فرمودید کی از امر ارجو می و خانقاہ مرتب ساختہ و وجہ معاش فقر معین نمودہ بحضرت ایشان
عرض نمود با جابت نرسید کہ برای گذشتن مکان خویش و جگاہ برابرست و روزی ہر کس در علم الہی مقدر
بوقت خود بناچار میرسد گنجینہ فقر صبر و قناعت بس است روزی در سرمای سخت ردای کہنہ بردوشش
داشتند نواب خان فیروز جنگ در آنجا حاضر بود از مشاہدہ این حال چشم پر آب نمود یکی از مصاحبان خود گفت
چہ بدبختی ما عاصیا نیست کہ بزرگان کی کہ ما را بخدمت شان ارادت و بندگی ثابت است نخفہ نیازی قبول نمیکنند
آنحضرت فرمودند ہر احمق کہ گل کرد و بیخواری ماہ بچشم آمد آید برہنہ پای ماہ فقیر روزہ گرفتہ ام کہ از
اغنیاء قبول نیازی نکنم حالاکہ آفتاب قریب غروب رسیدہ ہست اگر روزہ خود بشکنم دہ لکبہ و پیہ باید تاویک
بر زنان ہمسایم گرم کرد و نواب نظام الملک سی ہزار روپیہ نقد بطریق نیاز آورد قبول نیفتاد گفت
در راہ خدا بار باب حاجت تقسیم فرمایند فرمودند من خالصان شما ہستم از اینجا برآمد شروع تقسیم آن
بکنند تا بخارجہ تقسیم نمی یاب بچنین یکی از سرداران افغانان سہ صد اشتر فی فرستاد رد کرد ندیفرمود
اگر چہ از رد ہدیہ منع کردہ اند لیکن امر بوجوب خدا آن دارد نیست آنچه یقین جلت آن باشد در گرفتن آن
برکت مت فقیر از اصحاب خود کہ با خلاص و احتیاط ہدایای آنزد قبول می نمایم و در امر او اغنیاء اکثر
از وجہ شبہ می باشند و حقوق مردم بآن متعلق روز حساب از حساب آن بر آمدن متعسر خواہم شد و آید
ترندی و حدیث شریف آمدہ لا یزول یوم القیمۃ قدما بین آدم حتی یسال عن خمسین عمر فیما افناہ
و عن شبابہ فیما ابلاہ و عن مالہ من این اکتبہ و فیما الفقتہ
و ما ذاعل فیما علم پس در گرفتن ہدایا تا مل ضرورت یکی از امر ہدیہ انبہ نمود

نہایت ہتغنا داشتند قبول ہدایای آنها کم میفرمود
محمد شاہ بادشاہ زبانی قمر الدین خان وزیر گفتہ فرستاد کہ اللہ تعالی ما را ملکی عطا فرمودہ است ہر چہ
بخط پرس بطریق ہدیہ قبول فرمایند فرمودند اللہ تعالی میفرماید قل متاع الدنیا قليل متاع ہفت اقلیم
را قلیل فرمودہ است نزد شما ہفتم حصہ آن قلیل یک اقلیم ہست و ستان ہست پیش شما چیست کہ سر سمعت فقرا
قبول آن فرمودید کی از امر ارجو می و خانقاہ مرتب ساختہ و وجہ معاش فقر معین نمودہ بحضرت ایشان
عرض نمود با جابت نرسید کہ برای گذشتن مکان خویش و جگاہ برابرست و روزی ہر کس در علم الہی مقدر
بوقت خود بناچار میرسد گنجینہ فقر صبر و قناعت بس است روزی در سرمای سخت ردای کہنہ بردوشش
داشتند نواب خان فیروز جنگ در آنجا حاضر بود از مشاہدہ این حال چشم پر آب نمود یکی از مصاحبان خود گفت
چہ بدبختی ما عاصیا نیست کہ بزرگان کی کہ ما را بخدمت شان ارادت و بندگی ثابت است نخفہ نیازی قبول نمیکنند
آنحضرت فرمودند ہر احمق کہ گل کرد و بیخواری ماہ بچشم آمد آید برہنہ پای ماہ فقیر روزہ گرفتہ ام کہ از
اغنیاء قبول نیازی نکنم حالاکہ آفتاب قریب غروب رسیدہ ہست اگر روزہ خود بشکنم دہ لکبہ و پیہ باید تاویک
بر زنان ہمسایم گرم کرد و نواب نظام الملک سی ہزار روپیہ نقد بطریق نیاز آورد قبول نیفتاد گفت
در راہ خدا بار باب حاجت تقسیم فرمایند فرمودند من خالصان شما ہستم از اینجا برآمد شروع تقسیم آن
بکنند تا بخارجہ تقسیم نمی یاب بچنین یکی از سرداران افغانان سہ صد اشتر فی فرستاد رد کرد ندیفرمود
اگر چہ از رد ہدیہ منع کردہ اند لیکن امر بوجوب خدا آن دارد نیست آنچه یقین جلت آن باشد در گرفتن آن
برکت مت فقیر از اصحاب خود کہ با خلاص و احتیاط ہدایای آنزد قبول می نمایم و در امر او اغنیاء اکثر
از وجہ شبہ می باشند و حقوق مردم بآن متعلق روز حساب از حساب آن بر آمدن متعسر خواہم شد و آید
ترندی و حدیث شریف آمدہ لا یزول یوم القیمۃ قدما بین آدم حتی یسال عن خمسین عمر فیما افناہ
و عن شبابہ فیما ابلاہ و عن مالہ من این اکتبہ و فیما الفقتہ
و ما ذاعل فیما علم پس در گرفتن ہدایا تا مل ضرورت یکی از امر ہدیہ انبہ نمود

حضرت ایشان فرستاد و کرد و وی باز بالحلح تمام فرستاد ایشان دو انبه گرفته همه باز رد کردند که دل
 فقیر از قبول این هدیه با میکند در همان وقت باغبانی بخد مت مبارک باستغاثه آمد که فلان امیر انبه های
 مرالظکم گرفته و قدری از ان بخد مت شریف ارسال نموده حمایت این مظلوم باید فرمود ایشان فرمودند
 سبحان الله این ناعاقبت بنیان میخوامند که به هدیه های مخصوصه بطن فقیر را تیره نمایند تا الله علیه هم طعام
 اغنیا کم میخورند میفرمودند ظلمت طعام این مردم نسبت بطن اکلده میسازد از اینجا گفته اند شر الطعام
 طعام الاغنیاء بلکه در قبول ضیافت غریبان نیز مضائقه داشتند که مردم از بی سامانی قرض سودی میگیرند
 و ضیافتها میکنند یکبار وقت افطار صوم نانی از طعام بیکانه بیاران قسمت کردند و باره از ان خود تناول
 نمودند بعد تراویح فرمودند که عزیزان حال بطن خود بگویند که آن نان بار بار نسبت بطن چاه تر نمودند
 عرض نمودم که آنحضرت نیز تناول فرموده اند اول خود ارشاد فرمایند فرمودند بطن فقیر تابه و سیاه شد از
 بركت نماز و استماع قرآن باز بحال آید عرض نمودم هرگاه که درت لقمه شب در بطن مبارک و دریای انوار تغییر
 آید از خزانی احوال مانگ باطنان چه گفتن است فرمودند لقمه است که توفیق رفیق بیناید و نور طاعت می افزاید
 فقر را بر غنا گردیده بودند و صبر و قناعت را پسندیده تسلیم و رضا سجیه مرضیه خود ساخته با ملایم و نا ملایم قضای وقت
 مینمودند و موافق دعای بنوی صلی الله علیه و سلم اللهم اجعل رزق ال محمد كفا بضر و رزق
 ما يحتاج لشرب کفایت میفرمودند و باره اصحاب خود همین دعای نمودند که اینهارا نقد رغنا بود که کار این
 گشتند و آن همه فقر که حالت باستقراض رسد بسیاران ترین مردم بودند و تهیه موت قبل از نزول آن سید شتند
 میفرمودند بعد ادای رواتب عبودیت و حلقه ذکر در انتظار مرگ میگردد و هیچ آرزو در دل نمانده است و هیچ تعلق
 خاطر باقی نیست مرگ تنحه الهی است که موجب بقا خدا و یدار مصطفی صلی الله علیه و سلم میگردد و در هر عمل
 طبق حدیث شریف راغب بودند میفرمودند اوقات و اعمال خود موافق سنت حبیب خدا صلی الله علیه و سلم
 بار و ایت فقه درست ساخته ایم هر که خلاف شرع از ما علمی بیند بران مقنیه سازد مردم را با داب سلام موافق
 سنت رسول خدا تا کید مینموند و از دست بر سر دشمن و خم شدن منع میفرمودند خلوت دوست بودند
 و در محبت و اخلاص مشایخ خود خصوصاً حضرت مجد در رضی الله تعالی عنهم نهایت رسوخ داشتند میفرمودند
 فقیر چه یافته ام بغلبه محبت پیران خود یافته ام اعمال بنده چیست که موجب قرب بارگاه کبرای الهی گردد

۹
 بنده
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰

و عامه مسلمانان بآن مکلف نمید مفرمودند محبت اسم این بیت اظهار و تعظیم اصحاب کبار رضی الله تعالی عنهم باین
 ضرورت و نیست صراط مستقیم که فردا بصورت پل صراط ظهور نماید هر کرا در اینجا میلی و اعمو حاجی از ان صراط
 قویم نیست فردا از اینجا باستقامت خواهد گذشت میفرمودند یکبار رضی بی ادب در جناب امیر المومنین عمر
 فاروق رضی الله تعالی عنه زبان طعن کشاد و مار محبت دین و احترام اصحاب سید المرسلین صلی الله علیه
 وسلم بغضب آورد بر سر آن بی ادب خنجر کشیدم با خطر تمام فریاد برآورد که بجز محبت حضرت امام حسن رضی الله تعالی
 عنه از سر من در گذرید بجز دشیدن اسم مبارک حضرت امام غضب فروشت و آن بی ادب معاف فرمودیم
 میفرمودند تعظیم جمیع اولیاء الله و محبت عامه مشایخ رحمۃ الله علیهم لازم است و در حق پیر خود اگر از راه نفع و منفعت
 عقیده فضیلت نماید از فرط محبت مستبعد نمی شاید در حق حضرت مجدد رضی الله تعالی عنهم که طریقه نوبیان اند
 و مقامات و کمالات طریقه خود بسیار تحریف فرموده و زبده اصحاب آن طریقه بآن مقامات و واردات رسیده از اوف
 هم زیاده شده اند و در آن مقامات هیچ شب نیست که قریب هزاران علما و عقلا بتواتر رسیده عقیده تساوی با اولیای
 فضیلت ایشان بران کابر رحمۃ الله علیهم بناید نمود که آن کبر اردین از مشایخ ایشان اند میفرمودند عمل بعزیمت نمودن
 و تقوی گزیدن در یقوت سخت مستعد است که محالات تباه شده و عمل موافق شرع گویا موقوف گردیده اگر بطریق
 روایت فقه و ظاهر فتوی عمل نموده آید و از محدثات امور بدعت اجتناب کرده نشود بسیار غنیمت است میفرمودند
 السماع یورث الرقة و الرقة تجلب الرحمة پس آنچه موجب رحمت الهی باشد جراحرام بود
 و در حرمت مزامیر اختلافی نیست گردف در اعراض مباح گفته اند و فی را مکرده روزی رسول خدا صلی الله علیه وسلم
 در راهی میرفتند آوازنی بسبع مبارک رسید گوش خود بند فرمودند و عبد الله بن عمر همراه بدو را بعد استماع امر نکردند
 پس معلوم شد که کمال تقوی در اخراج از چنین آواز است بزرگان نقشبند که عمل بعزیمت معمول دارند و از خست
 اجتناب از سماع پر پیغمبری نمایند که در جواز غنا علما را اختلاف است و ترک تخلف فیما ولی هم چنین از کمال تقوی
 ذکر خفی اختیار نموده ذکر هر موقوف داشته اند میفرمودند سله توحید و سجدی از ضروریات دین نیست لسان
 شرع از ان ساکت است صوفیه علیه از روی کشف و وجدان بیان آن نموده از غلبه احوال محبت معذور اند و بکار
 رسائل توحید و تخیل معنی لا موجود الا الله توحید حاصل نمودن تر و در باب معرفت و فقی ندارد یکی از علماء در
 انامی دید که علما و صوفیه بجنوب سرور عالم صلی الله علیه وسلم حاضر اند علما از صوفیه شکایتها نمودند که یا رسول الله

دل سلیم از توجه بغیر پیدا باید نمود و اتفاقات و منامات چندان اعتبار نشاید درین باب اشتباه بسیار واقع میشود
 گاهی نور اتباع سنت گاهی نوزد گاهی نسبت مرشد گاهی کثرت در و دگای خدمت سادات گاهی درس
 حدیث گاهی تصدیق و اخلاص بصورت رسول خدا صلی الله علیه و سلم در واقعات نمودار میشود و همچنین و ابطن
 بخدمت اولیا بصورت آن کابر تصور میگردد و گاهی اخبار مشهوره و مقررات رای صورت واقع پیدا میکند این همه
 شعبه اول اسرار می بخشد و در حقیقت هیچ نیت مگر زیارت رسول خدا صلی الله علیه و سلم و دیدن اولیا احوال
 و انوار باطن و توفیق طاعت زیاده گردد و واقعات مطابق نفس الامر باشند البته فور عظیم است میفرمودند
 دیدن رسول خدا و رویت الهی که از آنجمله صوری گفته اند نعمت خدای عز و جل است بهر قسمیکه باشد از مناسبت
 اسنخ بشارت سان است هدیاً لا رباب البغیم لغیم میفرمودند در وقت غلبه خواطر التجا و تضرع
 بجناب الهی باید نمود و صورت مرشد غضب العین داشته بواسطه او التماس از الله امراض باطنی باید فرمود میفرمودند
 صفت افتقار و انکسار لازم باید گرفت و بر جفا و قفای خلق تحمل و صبر عادت باید ساخت **چیت**
 معراج قوانین نیستی و عاشقان اندهب و دین نیستی به نظر بلند باید داشت مجازی امور از تقدیر دانسته
 لب چون جرات نیک شود حضرت انس رضی الله تعالی عنه خادم رسول خدا صلی الله علیه و سلم اگر در خدمت تقصیر
 می نمود و اهل بیت و اهل بیت می نمودند رسول خدا صلی الله علیه و سلم میفرمودند هیچ گویند اگر مقدر بودی چنان
 کردی میفرمودند حاصل این همه تکلفات تهذیب اخلاق است بر طبق مکارم صفات رسول کریم فانه لعلی خلق عظیم
 صلی الله علیه و سلم در حدیث شریف است بعثت لاسم مکارم الاخلاق از ورزش ذکر نفسی و اثبات
 صفات بشریت کم میشود و طریقی است که هر ذمیرا جدا جدا در تکرار کلمه طیبه بکلمه لا چند روز نفسی باید کرد و بجای
 آن حب خدا ثابت باید نمود تا آن ذمیرا زایل گردد و بر خلاف هوای نفس کسب مقامات سلوک باید کرد غالب
 است که ذمیرا بجای مبدل گردد میفرمودند حق نیست که در ازل صفات بعد تصفیه و ترکیب منکسر شود و استیصال
 ذمیرا ممکن نیست در حدیث وارد است اگر بشنوید که او از جانش قطع گشته تصدیق نماید و اگر نشنود که کسی را جلالت
 خود برگشته باور نکند لا تبطل الخلق الله امیر المؤمنین عمر فاروق رضی الله تعالی عنه میفرمودند
 غضب من زفت مگر پیش ازین در کفر صرف میشد حالا در حمایت اسلام ظهور می نماید میفرمودند بعد قفای و
 اطمینان نفس تسلیم و رضا و صف سالک میگردد و در قفای قلب از غلبه محبت بسبب افعال از عباد و سلوب

میشود و جز فاعل حقیقی در شهود سالک نمی ماند میفرمودند تو سطر و حد اعتدال در اهل و مغرب و نوم و لقیطه و اعمال عباد
کاری بس شکل ست جبهه باید کرد که اوقات موافق سنن خیر البشر صلی الله علیه و سلم مضبوط گردد و بحسب انبیا علیهم السلام
بحسب تحصیل حد اعتدال است در هر امر لایق و الناس بالقسط فیض قاطع است در ین باب میفرمودند از دوام
توجه بمبدء فیاض انقدر فیوض و برکات فائز میگرد که باطن از انوار و کیفیت محبت لبریز گردد و ینزان میگردد میفرمودند
قصو اعمال خود پیش نظر دشمن و سابقه عنایت بعیله را دیدن کار گذار روزه راه است هر چند عمل بسیار کند از صفت
استغناء و کبر یا غافل بود و غدر تقصیر و اسید و التی و سیله قبول سازد گناه اندک البیاد اند و نعمت قلیل البیثار و
دوام شکر و رضا لازم گیرد میفرمودند کثرت در دهر بار و استغفار لازم حال روزندگان راه است بر درس مکتوبات
حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه که محتوی است بر مسائل فروعیت و اصراط طریقت و معارف حقیقت و نکات سلوک
و دقائق تصوف و انوار نسبت مع الله بعد عصر را دست باید نمود که در ین امر کشاد و ابواب سعادت است و دعای
حزب البحر و طیف صبح و شام و ختم حضرت خواجه گان قدس الله سرار هم هر روز بحسب حل مشکلات باید خواند نماز تجمیده
دوازده رکعت هر قدر آسان باشد بقرات سوره اخلاص یا سوره یس و نماز اشراق چهار رکعت و چاشت چهار
یا شش رکعت و فی زوال چهار رکعت یک سلام و شش یا بشت رکعت بعد سنت مغرب و چهار رکعت بعد سنت
عشاء و سنت عصر و تخمیه و وضو لازم باید گرفت تلاوت قرآن مجید یکد و جزو کلمه تجمیده و کلمه توحید صد صد بار و سبحان
بجده و وقت صبح و وقت خواب صد بار و ادعیه موقته که در حدیث صحیح ثابت است معین باید نمود و در ین اعمال حضور
قلبی ضرورت میفرمودند حصول فنا که علامت آن بی شعوری از ماسوا و دوام توجبه بخدا است اگر چه در نظریه زو
میشود اما تحقق و مثبت آن مرتبه عالی که لیسان ماسوا و قطع علاقه علمی و حسی از دل گردد و بعد مدت دراز دست میدهد
سی سال از خدمت مشایخ کرام رحمۃ الله علیهم کسب مقامات طریقه کردیم و زیاده از سی سال است که بطلابان
حق عز و جل طریقه تلقین می نمایم نصفت سال شده باشند که بتوجهات حضرت سید رضی الله تعالی عنه بقنای
قلبی مشرف شده ایم و در نیت شغل باطن بجهت تمام داشته حالانکه آثار فناء قلبی چنانچه باید ظاهر میشود میفرمودند
از ظهور کمال قناباد و یافین میشود که ما ین جهان انتقال کرده ایم و اگر در آن وقت کسی آمده سلام بیگوید معلوم
میشود گو یا بر قبر آمده تحیه سلام گفته است یکبار از ان حالت افاقه میشود گمان می بریم که هنوز زنده ایم
و از اینجا رخت سهر بر نهسته میفرمودند در وقت ظهور فناء الله ردیه قصور غالب می آید که خدمت و تعظیم مردم

موجب تعجب میگردد چنانچه وزی فقیر در حضور حضرت شیخ مروه جنبانی میگردد بخشودن تمام منقذ کردن روز دوم
 خود امر نمودند که برخیزید مروه و جنبانید فرمودند و در نسبت قضای ظهوری داشت پنداشتم که شمار روزی است
 بادی نماید پس بخشودن منقذ نمودم درین وقت نسبت بقایای ظاهریست و تجلی عظمت و کبریا الهی بر باطن جلوه
 گشته اگر تمام عالم تنظیم بر خیزد حق این مرتبه ادا کرده باشد میفرمودند شناخت تجلیات الهیه که متصل
 بر باطن ارباب محبت و معرفت وارد میشود امری دشوار است نظر بصیرت تیزی باید تا کیفیات تجلیات جدا جدا
 معلوم گردد میفرمودند بعد حصول مقامات طریقه احوال سالک مثل مرقع تصویرات مختلف میگردد گاهی
 نسبت مقامی ظهور نموده در کیفیات خودش محفوظ میدارد و گاهی نسبت مقامی دیگر بر تواند از گردیده حاکمی
 دیگر بر وی وقت می آرد اما چون نسبت متوسلان مانند ان احمدیه بکالات و فوق آن میرسد از لطافت و سیر
 تجلی ذاتی او را که حالات متغیر میگردد که لطافت و صفات جمیع مقامات سافله و نزر گردیده کیفیات مستوی سازد
 و اوقات و مناسبات که دل خوش کن اطفال طریقه بودند نیز کم میشود آنجا جهالت در جهالت و محکارت محض است
 میفرمودند در خلوتی نشسته بجز نسبت باطنی و دوام توجه بمبدی فیاض باید پرداخت و اوقات با دای اعمال
 ظاهری معمول باید داشت که نواز اعمال سبب جمعیت و صفات نسبت حضور و آگاهی است میفرمودند از دوام مرقه
 قوت و نسبت باطن و اشرف ملک و ملکوت بظهور موهبت و لہاز انوار حق دست سید و از کثرت ذکر تہلیل و
 صفات بشریت و از کثرت درود و اوقات نیک از کثرت نوافل انکسار و شکست دلی و از کثرت تلاوت نورد
 و صفای هم سیرسد ذکر تہلیل بمناظر محضی مفید است در طریقه و محض تکرار لفظ سرایه ثواب آخرت و مکفر سیات است
 میفرمودند ذکر نفی و اثبات محض نفس کم به صد بار فائده نمی بخشد زیاده هر قدر باشد مفید تر است حضرت خوا
 نقشبند محض نفس را نیز ذکر نمی فرمودند مفید می گفتند اما دوام ذکر و توفیق قلبی و توجه بمبدی فیاض کن طریقه
 خود مقرر کرده اند رضی اللہ تعالی عنہ میفرمودند هوش مردم اول بذر که دل ضرورت چون ذکر قوت گیرد
 و آواز اسم ذات بسبح خیال سد پس در نفس توجه و آگاهی بذات الهی باید داشت با حفظ خواطر از باطن محرو
 خطره خطر الهی باید گرفت تا سواش حدیث نفس گمانه برانگیزد تا از در و فیض هجوم خواطر است میفرمودند کثرت اسم ذات
 من مرتبت جلالی است و ثبات بکثرت سلوک و قطع فستار فائده دارد میفرمودند از کیفیات حالات باطنی در مرتبه
 ولایات مخطوطی نماید در کمالات نبوت یافت جز نکات و جهالت و صف باطن نیست اما در مقامات فوق اگر چه

لطافت و پیرنگی لازم است فی الجمله دست ادرک میرسد میفرمودند لطافت و پیرنگی نسبت مجدد
 سبب انکار مردم میشود لهذا چون سیر سالک بکمال میرسد مرا تردد و غلطی آید که مباداتیک طریقه
 نماید ان شاء الله تعالی اگر عمر و فایسکه سالکان را از مقامات سافله بمقامات عالیه بخواهیم رسانید مقصود
 باشد بودن و اتباع سنت نمودن است و آن در هر مقام حاصل است میفرمودند بر و یقین و طمانیت پیش
 طلب که در مقامات عالیه مجدیه نقد وقت می شود و اتصال بی کیف بمقصود پیدای شود
 اتصال بی کیف بی قیاس بدست رب الناس را با نوع ناس و بیچ ذوقی و شوقی و حضوری به آن
 نمی رسد میفرمودند که راه وصول بکمالات قریب است که مسدود گردد و طریق ولایت سلوک مانند دین آخر
 زمان استعدا و از سلوک مقامات کوتاهی نموده مقصود رسیدن اینها مستغذ گردیده پیش ازین قریب سی سال
 شده باشد که سیر طالبان بسرعت بود و کثیف و وجدان نیک داشتند فی الحال اگر طایبی صادق از اصحاب
 فقیر با غلامان و قدم سعی کسب فیوض طریقه نماید بعد مدت دراز بولایت قلبی یا فوق آن فائز گردد و بمقامات
 عالیه مجدیه رسیدن سخت تعذر دارد میفرمودند کثیف صحیح که سیر سالکان در مقامات مطابق واقع معلوم شود
 بسیار نادر است پس گفتن ایشان بر خدا افترا و سالک را مغرور نباید نمود تغییر حالات و درود و ادوات
 و دوام توجالی الله و جمعیت خاطر و تمیز اوقات بوظائف عبادات عمده نهار الهی است میفرمودند نسبت ارباب
 شوق و ذوق تاثیر گرم و تیز دارد و اهل قلب را بسیار محظوظ مینماید و در جمیع طرق اهل الهدی کیفیات و تصرفات
 همان نسبت شریفه جذب فرمای ارباب طلب است لیکن از نسبت اهل اطمینان و جمعیت که بر مرتبه کمالات
 نبوت و فوق آن رسیده اند و آن خاصه طریقه مجدیه است انوار بسیار می آید و سالک زودتر ترقی مینماید
 تاثیر گرم که بتبانی شوق می جست بسیار مفید است اما در قرن اول ظهور جمعیت و طمانیت بود که لایحقی لهذا اصحاب
 را از حرکات بی تابانه منع میکردند که صحیح و مغرور بعد زمان اصحاب سول خدا صلی الله علیه و سلم پیدا شده میفرمودند
 علم مسائل ضروری خواندن یا در صحبت علما با استماع آموختن بجهت محنت عمل لازم است میفرمودند علم حدیث
 جامع تفسیر و فقه و دقائق سلوک مستاز برکات این علم نور ایمان می افزاید و توفیق عمل نیک و اخلاق
 حسن پیدای شود و عجب است که حدیث صحیح غیر ممنوع که محدثین بیان آن نموده اند و احوال روایات
 آن معلوم است و بچند واسطه میرسد به نبی معصوم که خطا را بران راوغیست بعمل نمی آورند و روایت فقه که ناقلا

۱۲۶۳۴
۱۲۶۳۵

معمولاً در این مقامات
بسیار از اینهاست
که در این مقامات
بسیار از اینهاست

در این مقامات
بسیار از اینهاست
که در این مقامات
بسیار از اینهاست

در این مقامات
بسیار از اینهاست
که در این مقامات
بسیار از اینهاست

علیه السلام و جمیع کین دل را بر آن اعتماد نمودن و منافی توکل و تمسک را بشناسد و در اس المال فقیر را فراغ بال و
جمعیت خاطر است و دلی و راسته در انتظار مقصود ناظر مباد جمیع تفرقه بکمال نشود و در توجیه و کیسوی
خاطر خلل شود و قناعت پیش گیر حرص و طمع از دل برگیزد و از یار و اختیار ناامید باش و بود و نابود و نشان یکی
شناسد و یکس بجای خوارت منکر و خود را از همه کمتر و قاصر شمارد و راه طلب مولی الکبر از سر بر نه و نقد غم و راز
کف برون ده از اینجا گفته اند در پیشی آنست که آنچه در سرداری بنی و از آنچه بر سر آید بخی و از اندیشه وی و در
برهبری بر طاعت و عبادت خود مناز و دید قصور نیستی را سر مایه خود سازد و مخالفت نفس چند آنکه بود زیارت
المانه آنقدر که تنگ آید و شوق در طاعت نیت گاهی با او مواسات باید نمود که رضا نفس مومن موجب
ثواب میگردد و یکبار نفس فقیر مثل گردیده آرزو کرد که مرا اینچنین طعام بخوراند هر مقصودی که دارد بر آید اتفاقاً
در آن وقت کسی نبود که با او گفته شود باز بعد مدتی متشکل گشته انما س طعامی نمود و شخصی در آن وقت حاضر بود
با فقر آن طعام همی نمود و عقده مشکل داشت که بناخن هیچ تدبیر و انمی شد باین عمل منحل گشت میفرمودند
طعام اگر بنیت و احسن شکر با نمره سازند حسن بینانند که در صورت غیرگی شکر از تیر دل نمی بر آید طعام لذیذ را با پیش
آب بی مزه ساختن نعمت الهی را بسجاک انداختن است پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم مرغوب تناول میفرمودند و
اگر غلغلی نبود دست باز نمی نمودند نفوس ماضی نفوس حضرت جنید و شبلی غایت رحمة الله علیها که تلخی را شکر
انگازند و گویند الصبر تجس ع المار دة بلا عبوسنة الوجه شکر که محض بر زبان بود شعبه
صبر است که تلخی آن در جان بود و زیارت مرارات و لیا در یوزه فیض جمعیت کن و ارواح طیبه مثل شمع کرام
را با تحاف ثواب فاتحه و زود بجنب آبی و سیله ساز که سعادت ظاهر و باطن اینچنین حاصل است اما مبتدیان
الغیر تصفیه قلبی از قبور و لیا حصول فیض متعسر است لهذا حضرت خواجہ نقشبند قدس الله سره العزیز
فرموده اند که مجاور بودن حق سبحانه از مجاورت قبور اولی است و بر سوم متعارفه از عرس و چراغان مقید
باش که یعنی متکرم سوال خیمه و فروش و عدم حفظ مراتب از ازدحام مردم میگردد و زرقه خفیه بابا
احتیاج دادن اسرع است ثواب

فصل چهارم در بیان بعضی از مقامات ایشان و آنچه که از ایشان باین مقامات گشته علیهم

میفرمودند بار ما شرف زیارت حبیب خدا صلی الله علیه وسلم دریافتیم و غنایات کثیره بحال خود دیده در مرتبه
 اخیر که سعادت زیارت آنحضرت صلی الله علیه وسلم حاصل شد بر کفیل سوار بودند فرود آمده فرمودند بیایید که ماوشنا
 شانهای خود را با هم چسپانیم بقیس این خواب هیچ بخاطر نمی آید میفرمودند یکبار بحال جهان آرای سرور کائنات
 علیه افضل الصلوٰه و التحیات شرف شدم گویا در کنار آنحضرت برابر در کشیده ام و راحت نفس مبارک
 بمن میرسد درین اثنا من تشنه شدم و پیرزادگان سهرندی در اینجا حاضرند آنحضرت یکی را امر باوردن آب
 نمودند بنده عرض کردم یا رسول الله آنها پیرزاد های من اند فرمودند امتثال امر ما می نمایند پس عزیز زاریها
 آب آورد من سیر خودم عرض کردم یا رسول الله حضرت در حق حضرت محمد و ائمه ثانی می میفرمایند و فرمود
 مثل ایشان در امت من دیگر کمیت عرض کردم یا رسول الله مکتوبات ایشان بنظر مبارک گذشته است فرمود
 اگر چیزی یاد دست بخواند بنده این عبارت بعضی مکتوبات ایشان که الله تعالی و را الوارثم و را الوارثه و را الوارثه و را الوارثه
 بسیار پسند نمودند و خطمها فرمودند فرمودند باز بخوان باز این عبارت عرض نمودم زیاد تر تحسین نمودند
 و این حالت با سدا کشیده بوقت صبح کی از غریزان بگناه آمده گفت من مشب خوابی دیده ام که شمار و بای
 خوبی دیده اید آن رویا که امست فقیر این رویا پیش او گفتم بسیار متعجب شد میفرمودند از نفس مبارک و
 صحبت آنحضرت صلی الله علیه وسلم من خود را سراپا نور و حضور یافتیم از کیفیتهای این خواب که بهتر از امر
 بیدار است تا چند روز هیچ عطش و شتهار نبود میفرمودند در من می دیدیم که در صحرا ای وسیع چو تیره است
 کلان و اولیا بسیار در اینجا حلقه مرافقه دارند و در وسط حلقه حضرت خواجه الشیخند و زانو حضرت جنید
 قدس الله سرارها محبتی نشسته اند و آثار استغنا از ماسوا و کیفیات حالات قایم بر سید الطالعه طاهرست همه
 کس از اینجا خبر نداشتند گفتم کجا میروند کسی گفت به استقبال امیر المومنین علی مرتضی رضی الله تعالی عنہ پس حضرت
 امیر شریف فرما شدند شخصی گفتم بپوش سرو یا برهنه زولیده مو همراه حضرت امیر نبود اگر گشت آنحضرت دست
 در دست خود کمال تواضع و تعظیم گرفته اند گفتم این کیست کسی گفت خیر التابین و پس قرنیه است آنجا حجره
 مصفا در کمال نورانیت ظاهرند همه عزیزان در آن حجره در آمدند گفتم کجا رفتند کسی گفت امروز عرس
 حضرت غوث الثقلین است بتقریب عرس شریف بودند میفرمودند وقتی که قافله منی بر نسبت باطن ظهور
 می یابد و سالک بوصف پیچودی و متفرق موصوف میگردد و خود را در واقعات مرده می بیند و سبیلان

و بشعوری لازم حال او میشود در ایامی که فقیر رافقایی قلبی توجیهات حضرت سید رضی الله تعالی عنه دست داد
 و قطع علائق و زوال هوازد دل گشت در واقعه می بینم که سر من از تن جدا شد اما کلمه طیبه بر زبان جاریست
 و نیز دیدم گویا من مرده ام و مردم تهنیت و تکفین من مینمایند پس جنازه برداشته بطرف مزار حضرت خواجه
 قطب الدین حجت الله علیه برای دفن بردند و روح من همراه ایشانست تا که جنازه را در قبر نهاده قبر را بنا کرد
 اینان شدند و من بر سر دیواری نشسته ام منکر و نکیر وضعی که در حدیث ثابت است آمده دندانی بر زمین
 زده درون قبر درآمدند و جان مرا باغش علاقه پیدا شد جواب سوال کرده رفتند و من در قبر آرام تمام
 بخواب رفتم و نیز دیدم که من از جهان در گذشتم و مردم بعد تهنیت و تکفین میخواستند که جنازه بردارند ناگهان
 جنازه در هوا پدید آمد و از نموده روان شد و مردم در تقای جنازه میروند و روح من با ایشانست در نبوت
 رباعی خود بیاورد رباعی منظر نشویش چشم و گوشی نشوی به سر بایه خوشی و خروشی نشوی به باید که
 بسای خود روی تاسر گوید ای جوهر پاک بار دوشی نشوی به میفرمودند از فرط محبت که فقیر به جناب
 امیر المومنین حضرت ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه ثابت است سر منشا نسبت علیه نقشبند ایشان اند اگر
 بمقتضای بشریت غشاوه بر نسبت باطنی عارض میشود و خود بخود در جوارع آنجناب پیدا گشته با التفات
 ایشان رفع کدورت میشود و یکبار قصیده در مدح ایشان گفته بودم عنایت بسیار بحال فقیر نموده از روی تواضع فرمودند
 مالا لاق اینهمه ستایش نیتم میفرمودند نسبت ما بجناب امیر المومنین حضرت علی مرتضی کرم الله وجهه میرسد و فقیر اینانی
 از احسان آنجناب ثابت است در وقت عروض عافیه جسمانی توجیه آنحضرت واقع میشود و سبب حصول شفا میگردد و یکبار
 قصیده که مطلع آنست قد فرغ فرخ چشم گاهی امیر المومنین حیدر در گفتند یا الهی امیر المومنین حیدر به بجناب ایشان عرض
 نمودم و از شفا فرمودند میفرمودند محبت ائمه اهل بیت اطهار رضی الله تعالی عنهم و حبیبان و سرایه تصدیق و یقین است
 هیچ عملی بجز محبت این اکابر رضی الله تعالی عنهم وسیله نجات نداریم و بر زبان شریف این شعر بگذاشت به
 بیست نکرد و منظر اطاعتی و رفت بخاک به نجات خود بتولای بوزیر اب گذاشت به میفرمودند معارف حضرت
 مجدد رضی الله تعالی عنه موافق کتاب سنت است و جای که اعتراضات دارد نموده اند ایشان خود جواب آنرا
 بتجیر فرموده اند و انصاف کافی است بسا کلمات که از باب ظاهر بران گرفتاری نمایان از اولیاء کرام صادر شده
 بی تاویل در دست نمی شود پس هر تاویلی که در چنین سخنها کرده میشود از غلبه احوال یا از عدم مساعدت الفاظ

بمعانی مقصوده یا امر الہی یا اظہار آن در کلام ایشان نیز جاریست و شیخ عبدالحق محدث رحمۃ اللہ علیہ کہچہ
 در او اکل حال بر بعض معارف ایشان اعتراضات نوشته اما در آخر از آن باز آمدہ بخدمت خواجہ حسام الدین
 خلیفہ حضرت خواجہ باقی باللہ رحمۃ اللہ علیہا نوشتہ کہ درین ایام صفای فقیر بخدمت میان شیخ احمد سلمہ
 تعالی از خدمت متجاوز نیست و اصلا پردہ بشریت و عشاوہ جبلت بمیان نامندہ قطع نظر از رعایت طریقت
 و انصاف و حکم عقل کہ با چنین عزیزان و بزرگان بنیاد بود در باطن بطریق ذوق و وجدان و غلبہ جنس
 افتادہ کہ زبان از تقریر آن لال است سبحان اللہ قلب القلوب و مبدل الاحوال شاید ظاہر بیان استبعاد کنند
 من نمیدانم کہ حال چیست و بچہ منوال است انتہی فقیر اقم گوید قولہ اصلا پردہ بشریت و عشاوہ نامندہ ازین عبارت
 معلوم میشود کہ تحریر اعتراضات از راہ نفسانیت بود نہ اظہار حق و انصاف پس بخین است احوال مفسرین
 کہ بی تامل تحقیق اعتراضات می نمایند اگر در کلام ایشان بنظر انصاف بندہ هیچ اعتراض وارد نمی شود و حضرت
 شیخ رحمۃ اللہ علیہ آخر سالہ اعتراضات نوشتہ کہ فقیر در بارہ شما بعالم غیب متوجہ بود کہ تحریر اینہم معارف
 و مقامات شما از چہ راہ است اصلی از حق دارد یا محض سخن سازیت این آیتہ شریفہ وان یکا کاذبا فعلیہ
 لکذبہ بر باطن الفا کہ زندہ انتہی ظاہر است کہ نزول این آیتہ بجهت دفع شتباہ فرعون و فرعونیان و اثبات
 حقیقت موسی علیہ السلام است پس باز آمدن حضرت شیخ رحمۃ اللہ علیہ از انکار و القای این آیتہ بر باطن شریف
 ایشان دو دلیل است بر دفع اعتراضات میفرمودند و رسیدن آزار از بادشاہ با ایشان دلیل کمال متابعت
 ایشانست انبیاء کرام علیہم السلام پوسف علیہم السلام در زندان اعتکاف داشتند و رسید المرسلین علیہم السلام
 در محصب انزو و فرمودند مخلصان در دفع اعتراضات و شبهات رسائل نوشتہ اند و بہترین رسائل در
 شبهات سالہ مرزا محمد بیگ بخشی است کہ در کتب شریفہ تحریر نمودہ بہم مفتیان چارند بہ سائیدہ میفرمودند
 فیض الہی بی نہایت است و بمقتضا استعداد ہر کی از او لیاظہور یافتہ اللہ تعالی متاخران را باقتضای حکمت بالغہ
 شود و کمالاتی عنایت فرمودہ کہ از متقدمان ان ہمہ علوم و فیوض مروی نیست در انبیاء علیہم السلام تفاضل
 ثابت است در او لیا تفضل یکی بردگیری ثابت مقاماتی کہ حضرت مجدد آن امتیاز دارند از بسکہ استفیان طریقت
 ایشان بآن درجات و حالات رسیدہ اند و اقرار آن معلوم و کیفیات نمودہ در ان مقام شتباہی نامندہ کہ
 خبر متواتر مفیدہ صدق و یقین است کہ بآن مقامات نرسیدہ است بعد از آن می نماید از جہل خود معذور است

تجربه خرق عادات بشری و کمالات غیبی اصحاب کرام رضی الله تعالی عنهم با وجود علو درجات که هیچ کس
 بآن نتواند رسید مصدر کثرت خوارق عادات و نسبت به اشتیاق و ذوق و جذب و اشتیاق نبودند
 شخصی از حضرت ایشان سوال کرد که نزد شما این دو بزرگ حضرت غوث الثقلین و حضرت مجدد الف ثانی
 رضی الله تعالی عنهما کدام فضل است گفتند هر دو پیر رسنمای فقیر اند و ابرمطیر رحمت الهی بر بنده می بارد
 برای سیرابی من یکی هم از آن ها کافی است بنده نمیداند که لعلک نیز دیکتر کدام است میفرمودند حضرت حافظ
 محمد محسن پیر حضرت سید نزد حضرت ایشان محمد معصوم رحمة الله علیه بجهت استفاده رفقند ایشان
 فرمودند که بزرگان شما انکار بزرگان ما میکنند شما با انکار آمدید یا با قرا گفتند بجهت استفاده از انکار پرس
 بالتمه ام صحبت ایشان بکمال و تکمیل رسیدند گفت فقیر راقم حضرت شیخ محمد فرخ که عالم کثیر اهل بودند
 از بنای حضرت مجدد رضی الله تعالی عنهما بجهت حج رفقند سید محمد بزرگنجی که در انکار حضرت مجدد نقشه
 داشت خواست که از مدینه منوره بالزام ایشان در مکه شریفه بیاید ایشان دعا کردند که اکی من عجبی ام
 و وی عربی و مجاهد و در حرم مبارک مناسب نیست شر او را در من کفایت کن دعا با جابت رسید وی بهیار
 سخت شد ایشان بزیارت فرار مقدس رسول خدا صلی الله علیه و سلم مشرف شده رجوع بهندوستان
 نموده در کشتی سوار شدند وی صحت و قوت یافته بتعاقب ایشان آمده در زورقی سوار شد که در جهاز
 مباحثه در معارف حضرت مجدد نماید ایشان دعا کردند اَللّهُمَّ اكْفِنِيهِ بِمَا لَيْسَ لَكَ زَوْقٌ وَ دَرِيَا
 غَرَقَ شِدَّ وَ مَنَكَرٌ اُولِيَا لِنَبْرِ اَسِيدَ مِيفِرْ مَوْ دِنْدَ حَضْرَتِ شَيْخِ عَبْدِ الْاَحَدِ اسْتَفَادَهِ اَزِ يَرْوِعْ مَوْ دِنْدَ مَوْ دِنْدَ
 نسبت حضرتین را برابر میدانستند رحمة الله علیه و نسبت سعیدی و معصومی فرقی نمیکردند میفرمودند که در نظر
 من هر دو بزرگ برابر اند چنانچه دو دانه تسبیح متصل امام واقع میشود اما الله تعالی ما را امتیازی در نسبتهای حضرتین
 بخشیده است که در نسبت سعیدی ضمه لال و بخودی که لائق مقام غلت است بسیار است و در نسبت معصومی صفا و لعل
 که مناسب مقام محبوبیت است بیشمار در کمالات نبوت و دیگر مقامات و نسبت سعیدی قوت زیاده است و در ولایات
 نسبت معصومی قوت بیشتر دارد بمقامات مخصوصه حضرت مجدد و غیر این هر دو صاحب دهر دیگر مشرف نگشته رحمة الله علیه
 میفرمودند در اول که تلقین توبه ابطال بان نمیدوم بر توبه بصورت تاکید و مباحثه میکردم شبی حضرت شیخ پیر خود را رضی الله
 تعالی عنه در خواب دیدم بحال فقیر غایب نمودند و آنجا قوالی حاضر شدند و از توبه دادن و در حالت عجب و او بر جسته

غیر از این
 سخن فرمودند
 من عجبی ام
 غایب بود

مزا میرزا است و از نامشروع توبه کرد فرمودند طریقه توبه نیست یعنی چون نسبت باطن بر طالب غالب می آید کار خود مینمایند از آن روز تعرض از سستی یا حتی توبه بگذرانند که توبه محل کافیت و توبه انصوح بر وقت حاصل میشود میفرمودند گروهی از دانشمندان از فقیر پرسیدند که طریقه نقشبندی به طرق دیگر چه فریت یافتند که آنرا اختیار کردید گفتیم این طریقه منطبق بر کتاب و سنت است که ثبوت آن قطعی است و آنچه منطبق بر قطعی است نیز قطعی از ما است اشغال نظریه توفیق اتباع سنت حاصل میشود و از متابعت شریعت انوار نظریه می افزاید همچنین ابلیس بصورت ملای شنگ متبل شده از فقیر پرسید که بر مزاج شما شورش عشق غالب است و طبیعت با شعار عاشقانه رغبت یحسین طریقه بی کیفیت که در انجاسماع را با نیت و آواز هجر و غیره کار نه چرا اختیار نمودند گفتیم عقیدت و محبت بقضای حکمت بالغه جناب باری است بجان گفت در صورت ناچار است مرا از سوال متعنه غضب میجویم که ریش گزیده سر جنگی زخم بگفته غائب شد میفرمودند شبی حضرت شیخ سیف الدین پیر حضرت سید رحمة الله علیها برای تعجب برخواستند آوازی بگوش ایشان رسید بیابا بخود افتادند ضربی بدست مبارک ایشان آمد فرمودند مردم ما بیدار و میگویند بی درد ایشانند که بر تاثیر سماع صبر بنمایند میفرمودند بزرگی از نظریه در راهی میرفت و از سماع بگوشش رسید تا بیاورد و نشست شورش اضطراب نمود مدت گرمی کاسه سر را بشکافت گفت سماع مهلک است ازین سبب حرام گردیده میفرمودند در خانقاه حضرت شیخ سیف الدین پیر حضرت سید رحمة الله علیها هر روز چهار صد کس درویش بجهت استفاده جمع آمده بودند موافق فرمایش هر یک طعام باخته میدادند و با وجود اینهمه تخم سالکان بمقام بلند میرسیدند که مدار سیطره بر محبت و توجه مرشد است یکی از ارباب نظریه خواست که تقلیل غذا نماید پیش فرمود در حصول فووض طریقه حاجت یحسین اعمال نیست که بزرگان ما بنای کار بر دوام و توقف قلبی و صحبت مرشد نهاده اند فرمودند و مجاهدات شاقه خرق عادات و فقر فالست و حاصل دوم ذکر و توجه الی الله و اتباع سنت کثرت انوار و برکات عوام ظاهرین و انظر به ظهور خرق عادات بود و خواص محنی آگاه را مراد تصفیه قلبی و نسبت مع الله باشد میفرمودند حضرت محمد صدیق پیر حضرت حافظ سعد الله رحمه الله علیها بدین یکی از اولاد مجاهد حضرت غوث الثقلین رضی الله تعالی عنهما رفتند وی از عجب جبرادگی و شجاعت ظاهری خود تعظیم ایشان بر نحوست اصحاب ایشان ازین بی ادبی ناخوش شده بخدمت ایشان التماس الحاح نمود تا تا بصرف همت ایشان طریقه نقشبندی ایشان گرفت و بحالات نیک سید فرمای او را رجوع با سیطره ناپسندید گفتند

طریقۀ ابرار کرام خود گذشته طریقۀ دیگران اختیار کردید گفت خداوند چنانچه دوست داشتی هر کجا مقصود یافتیم بطلب آن
 شتافتیم میفرمودند جنازه حضرت محمد صلی الله علیه و آله سپرد برده دفن کردند در راه وقت اذان جواب
 اذان از جنازه ایشان مسجع میگشت میفرمودند یکبار زنی بی ادب بخدمت حضرت شیخ عبدالاحد رحمه الله
 علیه السلام گفت ایشان صبر کردند معلوم نمودند که غیرت الهی در حد و مقام او بجزکت می آید یکی را از حاضران
 فرمودند که آن بی ادب اسیر جنگی زندوی توقف نمود ناگهان آن بفتیاد و ببرد آن متوقف خطاب نمود
 عتاب کردند که خون او بر گردن تو شد اگر امتثال امر ما میکردی آن بی ادب آن نمیداد و سلامت میماند
 حضرت ایشان رضی الله تعالی عنه بعد از نقل فرمودند امتثال امر مشایخ بی توقف باید نمود که در ضمن آن
 حکمتها مضمری باشد میفرمودند شاه گلشن از خلفای حضرت شیخ عبدالاحد رحمه الله علیها کمال نه در وضعت
 موصوف بودند می توان گفت که محل غبطه سالکان خائفاه حضرت جنید اند رحمه الله علیه ایشان میگفتند که مرا بعد
 سه روز اندیشه خوردن و طبیعت پیدا میشود در وقت شدت جوع برگ رختان یا انجیر پوست خیار و خربزه می یافتند
 و آب پاک کرده می خوردند کهنه بکشی بود که تا می سال بردوش مبارک خود داشتند یکبار برای افطار روزی در
 شدت گرما آب حوض طلبیدند کسی عرض نمود که در اینجا چای است آب سرد و شیرین دارد و فرمودند از چندین
 سال مادرین مسجد سکونت داریم هرگز در راهم نیامده که در اینجا چاه است وقت شدت تشنگی آب حوض خود
 میشود یکبار شخصی صرّه دینار بیدیه ایشان فرستاد و خود را برخواستند که بر ما حج فرض شد ساعتی نگذشته بود که بان
 اند گفتند سائلی سوال کرد آن صرّه با و ادم فریست حج از دوسه ساقط گشت یکبار خوانستند که از زکوة نمایند که در
 اوامر فرض الهی قرب ناصح حاصل میشود هرگاه نصاب زکوة فراهم گشت زکوة و نصاب هر دو در راه خدا دادند که مقصود
 حاصل شد نصاب بر بچه کارنی آید که خزینۀ فقر باب الله است سبحانه میفرمودند جماعه از فقرمندی رقص و شغب اشتند
 و دل یکی از اهل تماشا گشت که درین عیان کسی از ارباب کمال خواهد بود یکی از آنها نزدیک آمد گفت **خاکسارا**
 جهان را بختارت سنگه تو چو دانی که دین گم و سواری باشد میفرمودند انکار هیچ کسی نباید نمود که در رضو معانی حقیقت
 بجلوه گرفت میفرمودند اب مکرّم خان رحمه الله علیه حضرت ایشان محمد معصوم رضی الله تعالی عنه استفاده کلمات طنبی
 داند روزی عالمگیر پادشاه از ایشان پرسید که عمر شما چیست گفتند چهار سال هر قدر که بخدمت پیر زکوار بسر برده ام
 عمر هست باقی و بال آخرت پیوست اوقات همان بود که بایا بسر رفت به باقی همه بجا صلی و بخبری بود و میفرمودند

در طعام نواب مکرم خان تکلفات بسیار بود و بعد اسراف سیده باشد اما حضرت سید ضی الله تعالی عنه باینهمه احتیاط و کمال تقوی کاهی طعام ایشان نخوردند میفرمودند از برکات طعام ایشان آنقدر نور باطن می آفرید که گویا طعام نخورده ایم دو گانه نماز ادا کرده شده از غلبه محبت حضرت ایشان محمد معصوم و ظهور الوان نسبت تمام شیای ایشان نور شده بود

مثنوی از محبت ستهای زیرین شود به از محبت تلخهای شیرین شود به از محبت سرکه مال میشود به از محبت خار مالگ میشود به میفرمودند ایشان بجناب پیر خود نوشتند که محبت شما بر محبت خدا و رسول خدا صلی الله غالب است و موجب انفعال میشود در جواب بزرگداشتند که محبت پیر عین محبت خدا و رسول است و سبب جذب کمالات الهیه که در باطن پیر ثابت است میشود فقر و چون دیده عقل آدم احوال معبود تو تسرت اول میفرمودند وقت انتقال نواب مکرم خان تبرک کلاه حضرت خواجہ حرار بر سر ایشان نهادند ایشان بنور فرا در یافته چشم بگشادند که تبرک کلاه پیرین بیابید و سیله سن بدرگاه الهی ذات ایشانست میفرمودند و الوان نسبت قدما ی نقشبند و الوان نسبت احمدیه فرقهاست و در کیفیات نیز تفاوتهاست و اتفاقی که پیر بحال مستفید خود دارد از پیران پیر کم ظاهر میشود که اینجا سبب قربا بدان معینی قوی تحقق است میفرمودند روزی حضرت شیخ بزیارت مزار حضرت سید و نواب مکرم خان که در یکجا واقع است حتمه الله علیهم رفتند بعد توجبه بهر دو مزار فرمودند نسبت هر دو بزرگی یکی است اما نسبت فقر و و بع مزار حضرت سید در نورانیت و لمعان امتیاز تمام دارد میفرمودند از حضرت شیخ عبدالاحد رحمه الله علیه دو کس طریقه گرفتند یکی طریقه قادری اخذ کرد و دیگری طریقه نقشبندی اختیار نمود ایشان فرمودند که روح مبارک حضرت غوث الاعظم تشریف آورده صورت مثالی مرید خاندان خود را همراه بردند و حضرت خواجہ نقشبند تشریف فرما شده صورت مثالی معتقد طریقه خود را با خود بردند رحمه الله علیهم میفرمودند در توسل بجناب الهی هر یکی از مشایخ طریقه جبل المتین است که بملربت قربانتر میگردد استغفیر افریضی حاصل نمودن سعادتی یکی از ایشان گردید و لاادبشارت که هر یکی ازین کابر بان امتیاز یافته شریک گشت و عنایت آن عزیزان بحال او مصروف شد میفرمودند التفات غوث ثقلین بحال متوسلان طریقه علیشان بسیار معلوم شد باینچکس از اهل این طریقه ملاقات نشده که توجبه مبارک آنحضرت بجانش منبذول نیست همچنین عنایت حضرت خواجہ نقشبند بحال معتقدان خود مصروف است مغلان در صحرا با وقت خواب اسباب و اسبان خود بحاکمیت حضرت خواجہ می سپارند و تائیدات از غیب بمره ایشان میشود درین باب حکایات

بسیارست تحریر آن باطالت میرساند میفرمودند سلطان المشایخ نظام الدین اولیا رحمۃ اللہ علیہ بحال زایلین مراد
خود عنایت بسیار میفرمایند همچنین شیخ جلال بانی بنی التفاتها میمانند حضرت خواجه قطب الدین اردشیر و دشان
استغرق بسیارست حضرت خواجه شمس الدین ایچ التفات باسوءیت حمۃ اللہ علیہم گفت فقیر اقم روز و انگیز از
بانی پست فقیر باز دیده ساخته با د ب تمام زیارت حضرت شمس الدین ترک رفتم عنایتی بحال من فرمودند با وجود
ترک از اسوا عنایتی نمودند که کیفیات تو جهات شریفه ایشان دل مرا آنقدر محظوظ فرمود که تا دلی اثر آن عنایت
در خود می یافتم و روز با سرشار آن حالات بودم میفرمودند عرض و قوت نسبت این کار بر مرتبه ایست که زبان از
تقریر آن لایست بلکه در مقابلہ نسبتهای باطنی این عزیزان و قدمای صوفیه علیهمیتوان گفت که ما مردم را ازین
راه بهره نیست و زری باصحاب خود بروح مبارک حضرت خواجه نقشبند توجه نمودند بعد از آن فرمودند سبحان اللہ
عجب نسبت قوی جذبه از حضرت خواجه ظهور فرمود چه این باشد که خواجه بزرگ اینچاندان ایشان اند گفت اقم
که من در وقت بشرف حضور مشرف بودم از طرف حضرت خواجه نسبتی افتاد گویا سیدنی های ما خالی بود از انوار
و کیفیت پرگشت وقتی که سر از ابرقبر برداشتم التفات حضرت خواجه مانند دلهای سمور گویا پستی و بی نور گردید
این انوار و کیفیات بواسطه ما بر لوتیت از شمس وسط السماء حقیقت رضی اللہ تعالی عنہم میفرمودند سر فرار امام
بر الدین حمۃ اللہ علیہ در بانی پست مراقبه نمودیم چند آنکه خود توجه کردیم اثری از نسبت ظاهر نشد بعد است و بسیار
دفعه نسبت ایشان در رعایت لطافت ظاهر گشت معلوم شد که سلوک ایشان بطریقه معهوده صوفیه نیست در راه
خدا بشهادت رسیدند دفعه دوم مراتب قرب بطریق صطفافا نزدیکتر گردیدند همچنین است احوال شهیدان که در راه حق دفعه
جان فدا نمودند دفعه جذبات عنایات الهی ایشانرا بمقامات قرب فائز گردانید میفرمودند حضرت شاه ولی اللہ
محدث رحمۃ اللہ علیہ طریقه جدیدہ بیان نموده اند و در تحقیق اسرار حضرت و غنوض علوم طراز خاص دارند باین
علوم و کمالات از علمای ربانی اند مثل ایشان در محققان صوفیه که جامع اند در علم ظاهر و باطن و علم نویان کرده
چند کس گشته باشند میفرمودند و لیاء خدمت زامی شناسیم و با آنها ملاقات میشود اما اظهار اینها مرضی الهی نیست
باقطب لشکر نادر شاه ملاقات شده بود در یک معامله مهر قاضی لاهوری بایست با وی گفتیم در پاسی از رود
کاغذ را مبر قاضی آنجا سبیل کرده آورد گفت قاضی را شغلی بود لهذا در آمد و الا در یک ساعت رفتن و آمدن من
میشود یکبار میبونی از زریای خاخ و خضر فیهی در کار بود در نیم شب او در قلعه رفته از بلین محمد شاه با دوشاه که هر

صدهزار روپیه برای صرف ساکنین خلوت نشین زیر سر خود میداشت آن صده گرفته برداشت با دوشاه را خبر
شد پنداشت مگر دزد دست گفت من آمدم که بواسطه من از جان محفوظ مانده اید گفت زردی که طلب نمایم فرمود من
قدر کافیت میفرمودند مخفی در حلقه آمده می نشست کسی او را نمیدانست شهرت او بیایه عشرت لازمست تا مردم
استفاده نمایند او بیایه عزت اختفا ضرورت تا اسرارش را نگردد یکبار جوانی تا و تیر و کمانی در دست پیش
حضرت ایشان آمد عظیم او بر خاسته فرمودند شما دیدی تا دیری نشسته بر خاست فرمودند این جوان از ابدال
بود حفاظت بلده سنبهیل حواله اوست در یکقدم اینجا برای دیدن ما آمده روزی فرمودند قطب بلده دلی میرد
کشیری دغلان محله اقامت دارد محمد احسان عرض نمودند بنده را نام و نشان او بنمایید فرمودند بنمایید مله
خارش شود یکبار عزیزی در بیات اهل سپاه بخدمت ایشان آمد فرمودند از کجای آئید گفت از اجمیر درینوقت میسرسم
ماور شده ام که شمارا گویم تا صاحب خود را بجهت نگهبانی نجیب خان سوره اخلاص بفرمایند در د نمایند پس
عزیزان با مر حضرت ایشان سوره اخلاص در د نمودند و نجیب خان از سر کفار محفوظ ماند حضرت ایشان ملائکه
گرام و ارواح طیبیه اکثر اوقات و انوار باطن را چشم سر میدیدند یکبار بخدمت ایشان حاضر بودم فرمودند اینها
کیستند که اینجا آمده اند عرض نمودم اینجا چکس نیست گفتند مگر شامی بیند حق کشف مغیبات هر کسی را
منی باشد و دیدن عوالم غیب طریقه شرط نیست کار دوام توجیه بخدا و اتباع مصطفی صلی الله علیه و سلم
میفرمودند رجبی اعمال ما از غیر دوام توجیه بمبد فیض و محبت مشایخ کرام حتمه الله علیهم نیست میفرمودند هر عمل را
کیفیتی دیگرست و جامع کیفیات نمازست که متضمن انوار اذکار از تلاوت تسبیح و درود و استغفارست و صحیح
و اصل ترین حالات که باحوال قرن مشابه باشد در نماز حاصل میشود اگر آداب آن کما حقہ بجا آورده شود
گفت راقم مسکین غنی الله عنه چون نماز معراج مومن است باطن را در حالت نماز عروج حاصل میشود و
و لطائف از انوار فوق حظی می یابند مگر رعایت تعدیل ارکان و خشوع و خضوع ضرورت میفرمودند تلاوت
قرآن مجید موجب صفای باطن و دفع قبض قلبی است ترتیل حروف تحسین صورت خود میباید نمود و در چهار
متوسط که در تلاوت قرآن مجید کرده میشود و ذوقها دست می دهد میفرمودند در رمضان المبارک ترقیات
نسبت باطنی بسیار واقع میشود احتیاط صیام از غیبت و کذب واجبست و الا روزه جز فاقه بیش نیست
جهد باید نمود تا رضای این ماه و ادای حق صوم حاصل گردد میفرمودند یکی از بزرگان این ماه را بصورت مردیکار

دید پرسید شما از اهل صلیم راضی میروید گفت با ضاعت حق صوم مرا ناخوش نمودند مگر حجة الله القسید حمید علیه که بعد مرض روزه نتوانستند گرفت اما از بخت افعال داشتند افعال ایشان از صوم مردم مرسلند میفرمودند انوار و برکات این ماه تبرک از غره شعبان ظهور می نماید گویا بلال فیوض این شهر طلوع نموده و از نصف شعبان چنان معلوم میشود که آن بلال بد زتابان گردید و انوار آن ماه تبرک چهار اسنو گردانید و از شب غره آن شهر چنان دریافت میشود که آفتاب فیوض الهی از حجاب سحاب رختان گشت لهذا غزلیان در رمضان المبارک از هر طرف جمعی آمدند صحبتهای شکر فاعقادی یافت و در استماع قرآن مترادج حالات غیره وارد میشد گویا بعد ترادج با اصحاب مراقبه می نمودند و احوال نیک دست میداد و در شبی که احتمال لیلۃ القدر است میفرمودند که شب برکات بسیار فاضل است تجلیات کثیره ظاهر و چمن شب او عیه بسیار می نمودند کیفیت آن حالات در تحریر گنجایش ندارد میفرمودند شب قدر بر سبیل بدست در شبی از شبها اونا میشود دست هفتم معین نیست مگر درین شب بسبب کثرت دعا و نماز که در مردم احای این شب مست برکات بسیار دریافت میشود و گاهی شب قدر درین تاریخ نیز میشود میفرمودند جمعیت و حضور این ایام ذخیره تمام سال میشود از مخرج راست که اگر درین ماه قصوری و فتوری راه یافته در تمام سال اثر آن می ماند بنده شنیدیم زبانی استاد خود که از حدیث شریف مستفادی کرد که اگر این ماه جمعیت و طاعت میکند در ساله سال توفیق نیک جمعیت مخطوط میداد میفرمودند حضرت شیخ رحمۃ الله در هر سال اعتکاف در غره آخره ماه رمضان میفرمودند و کسانی که بمقامات اجازت طریقه میرسیدند درین ایام بعطای خرقه تبرک آنها را سرفرازمینمودند و تاکید میکردند که در این اوقات مردم در حلقه مراقبه البسته حاضر شوند تا تیرقیات باطنی بهره یاب گردان بعد انقضای رمضان میفرمودند که از برکات عیال نسبتهای غزلیان کثیر الانوار و پراز لمعان گردید و انفسوس که تمام سال چهار رمضان نشد اگر چه در همه هر وقتی که باشد صفای حاصل است و از برکات این وعده انا اجزی به چه خالی نیست لیکن کیفیات صلیم رمضان شریف ندارد گفت اقم مسکین گوید در حدیث شریف است الصمیمی ولا اجزی به چه نترد بعضی اجزی بصیغه مجهول ثابت است در بیصورت روزه را در روتیه دخل تمام گشت فطولی للصائمین

فصل نهم در ذکر کمشوات و بعضی از کرامات حضرت ایشان

الله تعالى حضرت ایشان را محض تفضلات خود کشف مقامات الهیه صحیح عنایت فرموده بود که معلوم است
 آنحضرت موافق نفس الامر می افتاد میفرمودند حضرت شیخ از شادی نمودند که معلومات و وجدانیات شما تمام
 صحیح است و سر مو خلافتی ندارد و لهذا اصحاب حضرت ایشان اگر کشفی داشتند سیر خود در مقامات عیان میدیدند
 و الا در هر مقام حالات مناسب آن مقام چنانچه حضرت محمد در رضی الله تعالی عنه بیان فرموده اند در باطن
 خود می یافتند میفرمودند کشف و وجدان فقیر یا پیران کبار خود همیشه مطابق می افتاد مگر یکبار از فقیر
 خطای واقع شد که حضرت شیخ در حق بزرگی فرمودند بسبب شما تا بحالات رسیده است بنده خلافت
 آن عرض نمود فرمودند در دید شما خطا رفته آنچه ما گفته ایم صحیح است اما بعد چند روز بحال بنده عنایت
 نموده فرمودند که دید شما صحیح بود ما خطا کردیم میفرمودند فقیر در گفتن بشارت مقامات بسیار تامل
 می نماید و الا انوار آن مقام در باطن سالک عیان می بیند باز متوقع الهام می شود باز استفسار تغییرات
 حالات و میکند اگر درین معامله الهام موافق گردید و حالات و کیفیات در باطن او جده ر و د ا پس
 بشارت آن مقام میگویم که ترا آن مقام مناسبتی بهم رسیده است بغرض و قوف آنکه نسبت باطن مثل
 اولیا و متقدمین حاصل شده تا مساوات لازم آید اگر بر ذکر و مراقبه مواظبت کنی و با مجاری قضا وضا
 پیش گیری از فتوحات آن مقام تمتعات خواهی گرفت مستفیدان توحی الی الله و انقطاعی از ماسوا
 باذواق و کیفیات و صحبت مرشدان حاصل نموده در خلوتها شسته بتعمیر اوقات بو طائف عبادت
 در مقامات الهیه ترقیات نموده اند در سبب ر فیاض تجلی نیست تصور در هم سالکان است گفت راقم
 مسکین بزرگان پیشین بقدم مجاهده تفصیل مقامات و سلوک براه ولایت رسیده اند و در سالها
 سلوک شان بر ریاضات شاقه با تنها انجامیده حالات قوی و آثار ولایت بوجه احسن ایشان ظاهر گشت و
 درین طریقة بجزب و توجه مرشدان جلالا مناسبتی بمقامات بهم میرسد بقدر مناسب انوار و برکات مقامات ظهور
 می نماید اما اصحاب این طریقة بالترام ذکر و عبادات که عمری بسبگذرانند تصفیه دل از هوا و از اله توجیه بغیر ترکیه
 نفس از ذایل و اطمینان با کیفیات و حالات نقد احوال آنها میگردد و خرق عادات موقوف بر مجاہدت است
 نه شتر قرب و ولایت میفرمودند یکی از اجله نمای الهی درباره فقیر که شکر آن مقدور بیان نیست آنست که
 فقیر را درین وقت کشف مقامات الهیه مطابق نفس الامر و تملیک سالکان راه تا غایات این طریق از بزرگان

این خاندان که درین وقت ارشاد طالبان می نمایند امتیاز بخشید بعضی از افغانان بر بشارت حضرت
ایشان انکاری نمودند ایشان بنور فرست دریافت فرمودند که اگر شمارا باور نیست یحیی را از قدمای
اکابرین مقرر نمایند تا روح او ظهور نموده بر صحت این بشارت شهادت بدهد عرض نمودند اگر سرور عالم
صلی الله علیه وسلم تصدیق فرمایند دعوی تصدیق نیز دیگر گردد حضرت ایشان فاتحه بروج پیغامبر
غدا خوانده باصحاب خود متوجه جناب مقدس نشستند و درین توجہ اهل مراقبه راغبی دست داد سرور
کائنات علیه افضل الصلوة ظهور نموده منکران را زجر فرمودند که بشارت مرزا صاحب همه صحیح است شاه
عبد الحفیظ که از حضرت شیخ رحمۃ الله علیهما بمقامات عالیه رسیده بودند میگفتند من از خدمت حضرت ایشان
استفاده نموده ام مرا فرمودند که بجهت حصول قوت شمارا باز تو جهات در هر مقامی کنیم چندی در ولایت
قلبی توجہ می نمودند فقیر دوزی برای امتحان مراقب این مقام گذشته متوجه مقامی دیگر در حضور ایشان
نشستم مراد جبر گفتند من ترا گفتم متوجه بل باش توجہ بمقام دیگر توجہ میکنی از آن روز بنده را یقین حاصل
شد که کشف ایشان بسیار صحیح است شاه معزالدین خلیفه احمد خان زیری بامریه خود بجهت تصحیح مقامات
نزد حضرت ایشان آمد بعد توجہ بحال او فرمودند نسبت تو پنجمین مقام رسیده است پس تو پنجمین بشارت
فرموده وی بصحت کشف حضرت ایشان اقرار نمود میرزا بهادر که از حضرت شیخ مقامات طریقه کسب کرده
بخدمت آنحضرت نیز استفاده میکرد میگفت که در حضور حضرت ایشان مقام متوجه الهیه گذشته بجهت
امتحان در مقام دیگر مراقبه نمودم مرا منع فرمودند که توجہ بجهت پرانگده کن و در همین مقام متوجه باش
ترا بمقامات سافله هم مناسبت است اما بهت بر ترقی باید گماشت شیخ محمد احسان بر مرزا حضرت حافظ
محمد محسن پیر حضرت سید رحمۃ الله علیهما مراقب بودند بی اختیار از زبان برآمد که شما در باره صحت
بشارت حضرت مرزا صاحب چه میفرمایند ایشان از مرزا خود برآمده فرمودند همه صحیح اینچنین شنوا بصحت
کشف حضرت ایشان بسیارست و دلیل قوی بر صحت بشارت تغیر حالات سالک در هر مقام موافق
امام الطریقه مجدد الف ثانی است رضی الله تعالی عنه که اصحاب حضرت ایشان بان امتیاز دارند و کیفیات
در باطن خود می یابند همچنین آنچه از کشف کونی و کشف قلوب و کشف قبور بیان میفرمودند مطابق واقع بود
بدر محمد قاسم بحضور بارک عرض نمود که محمد قاسم در عظیم آباد قید شده است توجہ برای نخلصی او باید فرمود

آنکه سکوت نموده فرمودند قید نشده است او را باد لالان پر خاموشی شده بود اما بخیر گذشت غلی بجان خود
فرستاده است فردا پس فردا میرسد همچنان واقع شده زوجه غلام مصطفی خان قاپاانه برای توهمی نشست
هر روز شخصی را بهمت اطلاع بحضور شریف می فرستاد روزی آن شخص بی اذن آن آمده عرض نمود که منظر
استقاضه توجبه شسته است حضرت ایشان اندکی سکوت نموده فرمودند دروغ گو بی اذن آمده وی هنوز در
نواب است بتقصیر خود اعتراف نمود روزی بنده بخدمت حاضر بود که شیخ غلام حسن را بعد توجبه فرمودند
تو مگر طعام پرستش کفار خورده که از باطن تو ظلمت کفر معلوم میشود گفت از دست هند و چینی تناول نمودم
این همه که ورت باطن من از آن است مولوی غلام محی الدین را وقت رخصت فرمودند که پیش ایشان دیوار
بنظر آمد شاید از راه برگردد ایشان بعد چند ماه برگشته آمدند ملاسیم را وقت رخصت گفتند که باز ملاقات
بنظرم نمی آید و همچنان بظهور آمد میفرمودند خواطر قلوب عزیزان زیاد تر از ایشان می شناسم که در چه باب
خطو می نماید بنده عرض نمودم حضرت چه مطلع نمی فرمایند فرمودند از پرده داری که ظل و صف ستار است
رو می نماید روزی بحضور ایشان شسته بودم پیری بی ادب آمده گفت آمده ام تا بنیم طنطنه جانمانان حکایت
یا شیطانی حضرت ایشان ازین لفظ متغیر شدند بنده بدل گفتم بنمیدان از درویشی دورست برین خاطر اشترا
نموده بغضب فرمودند و رنوبه را انکار میکنی میر علی صغیر میگفتند در ایامی که هنوز پیش نب را آورده بودم
روزی قدم بس حضرت ایشان نمودم از روی الطاف سر من بدو دست برداشتند بدل من گذاشت
که مرا ساده رو دانسته دست بر روی من رسانیدند و ازین خطره بدو باطن من تغییری راه یافت بعد
دوازده سال آن خطره ظاهر نمودند من در تعجب فتم کی از اشرف بر خطره دوم از فوت حافظه محمد احسان
میفرمودند بحضرت ایشان بجهت تسویه فرزند خود عرض نمودم و بدلم گذاشت که اگر محمد حسن نام او نهند
رضی بنده باشد بجهت دین حظه فرمودند نام فرزند شما محمد حسن مقرر کردیم همچنین غلام عسکری خان میگفتند
که نام فرزند من با اشرف حظه دل بنده غلام قادر نهادند روزی سر قبر بن فاحشه متوجه شستمند فرمودند
در قبرش آتش و دوزخ شعله میزند و آن زن باز بانها آتشین بالا می رود و پایین می آید در این آتش تزد
داریم باری ثواب ختم تهلیل بروح او بختم بر تقدیر ایمان آمرزیده میگردد بعد گذاردن ثواب ختم تهلیل
فرمودند الحمد للہ ایمان رفته بود کله طیب کار خود کرد و از عذاب نجات یافت گفت فقیر را قم در حدیث

آمده است که هر که بمقتاد هزار بار کلمه طیبه بنام خود یا بنام دیگر بخواند مغفرت گناهان میشود و روزی قبر بر
 ثواب امیرخان مراقبه نمودند فرمودند بخفوه معلوم میشود و وجه مغفرتش سیادت و رسوائی و طعن غلظت
 نسبت بخاندان رسول کریم صلی الله علیه و سلم شرف آن جهان ست و از طعن و لعن ثواب اعمال
 بدگویان در جریده اعمال مطعون تیت میگردد گفت فقیر را قم شخصی حضرت شیخ محی الدین اکبر رحمة الله
 علیه را در خواب دید که بر سر منبر و عظمی نمایند و اولیا و انبیاء علیهم السلام در آنجا حاضرند گفت بودند انبیاء
 علیهم السلام در مجلس شام جای تعجب ست فرمودند این مرتبه از انعام و اکرام شاعرین زن یافته از غنیت
 و طعن شما که درباره ما می نمایند ثواب و رحمت الهی متواتر میرسد شخصی بی ادب برین مکشوفات حضرت
 ایشان انکار کرده بطریق امتحان عرض نمود احوال این قبر که یکی از یاران منست دریافت فرمایند ایشان
 بعد سکوت فرمودند دروغ مگو این قبر یکی از زنان ست و قبر یار تو نیست عذر خواست که امتحان کشف
 حضرت ایشان نموده بودم شخصی عرض نمود که احوال فلان قرابتی سن که دین روز ما مرده است تا
 معلوم میشود و برای عفو جرائم و د عاف نماید بعد تضرع بجناب الهی و استغفار در باره میت همت
 و د عاف فرمودند الحمد لله او را مغفرت نمودند میت بخواب اقرارای خود آمده گفت مراد عای حضرت
 ایشان آمرزیدند بد عای و همت حضرت ایشان با ارباب حاجات بکام خود رسیده است و
 بیمار آن مشرف بر هلاک شفا یافته میفرمودند ما فقیریم مقدورید و اندازیم بتوسل بجناب پیران
 کبار سلب امراض می نمایم و بغایت الهی این بار شفا حاصل میشود و والده میر علی اصغر بیمار بود
 متوجه سلب مرضش گردیدند الهام شد که هنوز وقت شفا نرسیده بعد چند روز در دلتخانه خود در شرف
 داشتند و بیمار بر مسافت بعیده بود با الهام غیبی فرمودند وقت صحت او رسیده است و همت
 بشفای او غائبانه نمودند فی الفور شفا یافت پیر علی بیماری صعب داشت و هیچ دار و دبه نمیشد توجه
 بسلب مرضش نمودند صحت یافت همسایه حضرت ایشان از شدت مرض جان بلب بود و دعا نمودند
 که الهی مرا تاب غم گمش نیست ابر شفاء عطا فرما دعا با جابت رسید و درد و سهر روز تند ترست
 اگر دید موجب تعجب بیمار این گشت که احیاء اموات اعجاز حضرت عیسی نبی ست علیه السلام گفت
 را قم مسکین عفی عنه شفا مشرف بر هلاک از مرض جسمانی بتوجهات ایشان چیرا جای تعجب باشد

شفای امراض و عافی بر القات حضرت ایشان سلم داشته و بعنائیات آنحضرت مردگان غفلت حیات جاودانی یافته
 قنار ماسوا و لقا بصفات خدا حاصل نمودند الشیخ یحیی و عیبت و صف حال ایشان بود احیای سنن نبوی
 صلی الله علیه و سلم و امامت مع سیه میفرمودند افکار دانا هم نفوس القار حایه قلوب نیمودند جزاه الله خیر الجزاء وقتیکه
 غلام مصطفی خان اجل فرارسید و گردنش از ریطاقی بر سینه افتاد و بهوش از سرش رفت باتماس اقربا و در
 چنین حالت بجهت حصول فاقتش صرف همت نمودند طاقت رفته و حواس گسسته بر جا آمد و بهوش تمام سخن
 گفت والده شریفه عسکریخان که داخل طریقۀ آنحضرت ایشان بود روزی بعد فراغ از مراقبه دامن مبارک گرفت
 تا که در باره دختر من بشارت تولد فرزند نظر باین دامن از دست ندادم حضرت بایشان اندکی سکوت نموده
 فرمودند خاطر جمعه ارند الله تعالی دختر شما از فرزند گرامت خواهد نمود بعنائیات الهی انچنان واقع شد گفت اقم
 آن فرزند در آغاز شباب خود خو هست که در طریقۀ چشتیه ارادت نماید حضرت خوا بقتش بند رضی الله تعالی عنه
 بخوابش آمد فرمودند ای پس از خامس کجا میروی توجه بجالش فرمودند دلش ذاکر شد و کفایتی حاصل نمود و
 بخدمت حضرت ایشان آمده ارادت و بخت در طریقۀ نقشبندیه نمود روزی میفرمودند یکبار بی زانو و راحله
 میرفتم الله تعالی در هر منزل از دست یگانگان سامان ضروری همای نمود و ناگهان در راه بارانی شدید
 نازل شد هوا سرد بود و قفا اید کشیدند ما نمودیم الهی باران گرد بر گرد ما بارید و ما بار فغان خشک بمنزل
 رسم انچنان واقع شد غضب غیرت ایشان نموده قهر قبا بود جل سلطان میفرمودند در او اکل حال
 مردم را که طریقۀ از من گرفته بودند از اظهار نام خود منع کرده بودم که پیش هر کس نام فقیر نباید گرفت
 روزی حضرت حافظ سعد الله رحمه الله علیه از محمد رفیع پرسیدند که شما طریقۀ از ک گرفته اید وی گفت
 از بزرگان خود بایستی که رو بروی آنحضرت نام فقیر میگرفتند مرا غیرت آمد و سخت ناخوش شدم
 دیدم که مثل شیخ طریقۀ ما حضرت ابابکر صدیق رضوان الله علیه هم از روی برگشتند در دوسه روز
 هلاک شد همچنین چند بے ادب سنرای گستاخی با خود یافتند عفی الله عنه میفرمودند فرج فقیر
 تارک است و غضب در نهایت شدت و این معنی شایان هدایت و ارشاد نیست سالها دعا نمودیم
 تا الله تعالی تیغ غضب را بکشد فرمودند ما حدث غضب چنانچه باید زفته است و مغضوب علیه البتة ایند میرسد و
 نسبت باطنش تیار میشود میفرمودند بجز غضب نسبت وی مثل شهاب ثاقب از مقام خود فرود می آید و باندک

رضای خاطر نسبت مرضی عنه مانند هوای آتشین بوق میرود نقلهای کشف و کرمست حضرت ایشان بسیار است
بدون نقل کفایت یافت که عمده کرمست استقامت بر اتباع مصطفی است صلی الله علیه وسلم و بهایت و ایصال
طالبان به مرتب قرب خدا بی خاوص و در پانچین کرمان عظیمه حضرت ایشان از پهرین شمس و امین من الابرار است یعنی انوار

فصل شازدهم در ذکر کیفیت انتقال حضرت ایشان از عالم فانی به عالم جاودانی

حضرت ایشان از چند مدت قبل از انتقال خود مشوق رفیق اعلی غالب بودند و انوار رطل از توجه خاطر بابل انجمنان فرمودند
هر لحظه در مشغول خود می فرودند و بر وظائف عبادات نیادتی نمودند درین ایام از دو عالم از باب طریق
بسیار شد و فوج فوج آمده داخل طریق گردیدند و حلقه های ذکر و مراقبه بحجیت تمام حضور اقرای مخلصان گشت و در
وقت نیاده از صد کس در صحبت مبارک حاضر میشدند و انوار و برکات توجهات شریفه با کمال تمام ترقی گرفت و انوار
را بطرف رخصت نموده فرمودند که باز ملاقات ما و شما معلوم نمیشود و هیچکس که شعر از قرب انتقال حضرت ایشان
بود در دلباشا تاثیر نمود و اشکها از چشمها روان شد بلاعبه الزاق نوشتند که عمر از شداد متجاوز بود و وقت نزدیک رسید
به عای خیر یاد آور باشند همچنین دیگر عزیزان سخنی که مخبر از واقعه ناگزیر باشد تحریر بنمودند و روزی در اظهار انتمهای
الهی که ستمگر شکرمستم میفرمودند الله تعالی تفضلات خود هیچ آرزو در دل فقیر نگذاشت که به حصول بهیت
باسلام حقیقی مشرف ساخت از علم حظ و افر بخشید و بر عمل نیک استقامت کرمست فرمود از لوازم طریق انجمنی باید
از کشف و تصرف و کرمست عنایت نمود و صلحا بهجت کسب فیوض نزد بنده فرستاد و بمقامات طریق رسانیده
به هدایت راه خود مقرر گردانید از دنیا و اهل آن بر کنار داشت و در دل غیر خود را جا نگذاشت آرزوی مانده که شهادت
ظاهری که در قرب الهی درجه علیا دارد و بزرگان فقیر اکثر شربت شهادت چشیدند و اندام فقیر پرنا توهم و ضعف در
غایت قوت و جهاد و ینوقت میسر نیست حصول نیز به نظر لطاهر تحسری نماید و عجب است از کسی که مرگ را دوست
ندارد مرگست که موجب بقای الهی است مرگست که سبب یاریت سات پناهی است مرگست که هدایا و ایامیر سازد مرگست که بدو
عمر بزرگ سرور میگردد و فقیر شتاق زیارت را و طیب کبری دین است و سخت آرزو دارد که بدو مصطفی و خلیل خدا
مشرف گردد و علیها الصلوٰه و التسلیمات و زیارت امیر المؤمنین صدیق اکبر و امام حسن مجتبی سید الطائفه حضرت جنید و
حضرت خواجه نقشبند و حضرت محمد رضی الله تعالی عنه فیض یاب شود دل فقیر بخدمت این کار محبت خاص دارد

رضی الله تعالی عنهما الله تعالی این آرزوی حضرت ایشان بر منصفه ظهور جلوه گر ساختنشان را بدرجه شهادت رساند
 باشد اودت نماهیری باشد اودت باطنی که به مطالع صوفیه عبارت از حصول مرتبه فنا فی الله است انضمام یافته
 در جات قریب آنحضرت باعلی علین مرتقی گردانند شب چارشنبه هفتم محرم سنه هزار و صد و نود و پنج هجری پاسبی از
 مشرب گذشته چند کس بر در حضرت ایشان مستکنند خادم عرض نمود که بعضی مردم برای زیارت آمده اند فرمودند
 بیایید بکس و نگوئید یکی از اینها مغل و لایت ای بود حضرت ایشان از خوابگاه برآمده بر اینها ایستادند
 مغل پرسید که مرزا جانجانان شما میفرمودند آری دو کس دیگر گفتند بلی مرزا جانجانان ایشان اند پس آن
 بدینست کوه طبا بنجه بر حضرت ایشان دو کوه بر پهلوی چپ و راست ایستاد حضرت که از ضعف ناتوانی پیری می
 نداشتند بخاک افتادند مردم خبر شد چراغ حاضر آمد صبح خواب بخت خان چراغ فرنگی باین پیغام فرستاد که شفیقا
 که مرگب این گناه بزرگ شده اند معلوم نمیدارم تحقیق رسد قصاص کرده شود فرمودند اگر اراده ای بشفا
 تعلق یافته بهر صورت زخم بهر شیوه دو حاجت چراغ دیگر نیست شخصی که از کتاب این امر نموده اگر معلوم شود
 ما او را بکل نمودیم تا تیر معاف فرمایند سه و یقید حیات بودند هر روز ضعف قوی تر میشد و از نهایت
 ضعف آواز مبارک شنیده نمی شد روز سوم روز جمعه بعد نماز صبح از بنده پرسیدند که یازده نماز از
 ما قضا شده و تمام بدن خون آلود است طاقت برداشتن سرنیت مسئله این است اگر بیمار را قوت
 برداشتن سرنیت باشد نماز موقوف باید داشت و با اشاره ابر و ادا کنند شمارا درین مسئله چه معلوم است
 عرض نمودم مسئله آن است که حضرت ایشان فرمودند بعد از گذشتن نیمه روز هر دو دست برداشته آدیری
 فاتحه خوانند چنانچه حضرت خواجه نقشبند در چنین حالت فاتحه خوانده بودند وقت عصر بنده حاضر بودم
 فرمودند که روز چه قدر باقی است عرض نمودم چنانکه گفتمی فرمودند هنوز مغرب دو دست وقت نماز مغرب
 شب شنیده که بگاه دهم محرم بود و دوسه با ترغش شدت نمودند و جان مبارک بعالم جاودانی انتقال
 فرمود رضی الله تعالی عنه و جزاه الله عنا خیر الجزاء تاریخهای وفات حضرت ایشان بسیار گفته اند و تا این
 نوشته میشود اول آیه شریفه اولاد مع الذین الصالحین و دوم جمله حدیث شریف که در حق یکی از اصحاب
 رضی الله تعالی عنهما از زبان مبارک حبیب خدا صلی الله علیه و سلم برآمده تاریخ وفات حضرت ایشان
 است عاشق حمید افان شهید شب وفات آنحضرت عزیزی بخواب دید که نیمه قرآن مجید بر آسان بزرگ

رفت و در برکات دین متین فتوری یافت گفت فقیر را قم تعجیرش میتواند که صدق قول حضرت ایشان باشد میفرمودند بعد انتقال با مقامات طریقه موقوف خواهد شد و نسبت اهل اینخانان اگر نهایت ترقی نماید تا بولایات خواهد رسید شازده سال از انتقال حضرت ایشان گذشته است مستفیدان خلفای ایشان را دیده ام و احوال اصحاب این طریقه که در بلاد بعیده می باشند شنیده ام اگر باحوال کیفیات ولایت قلبی رسیده باشند غنیمت است و احوال مقامات عالیه از ادراک و راست رسیدن تا با نجاس متعجیر و الله اعلم شخصی دیگر در واقعه دیدگویا آفتاب عالم تاب بر وسط السماء در رخشان بود بر زمین افتاد و تا یکی جهان را در گرفت الحق وجود مسعود حضرت ایشان باعث مہمت و رفاه خلق خدا بود و بعد انتقال ایشان در دوازده حوادث گوناگون بکشد بعد وفات حضرت ایشان قطب و باتاسه سال کامل عالم را هلاک گردانید و بیماری سرسام و خارش و جدری در بلاد هندوستان پید گشته تا سالها مردم را بیمار داشت و چنان سرچشم نهاد و فتنه های عالم آشوب برخواست بخت خان که بر قفای او متکلب این امر شده بودند و وی در اجرای حد تغافل کرد و غریب مرد و اتباع او با هم مجادلات نموده بخت حیات بر بستند و نشان از ان ظالمان پید نیست اگر چه حضرت ایشان خون خود بر نمودند اما غیرت آگهی که بر دوستان خود دارد در انتقام مظلومان و داداری ملهوفان است فرود هیچ قومی را خدا رسوا نکرد و تا دل صاحب بد نامد بر دبد بهمانا نکته تقریر اقدار ناگزیر معلوم حضرت ایشان بود که در دیوان خود میفرمایند بیست بلوح تربت من یافتند از غیب تحریری که این مقتول را جز بیگناهی نیست تقصیری و شباهت آنحضرت تا نیمه و زبیران که از شش ماه بند بود آنقدر بارید که هر طرف آب حمت روان گردید و بر مزار مبارک انوار برکات بسیار مرتبه فاضل شد که در دلهای زائران را نورانی ساخت و تو جهات روحانی حضرت ایشان شامل حال مقبسان انوار از شریف است و در باطن های خود ترقیات می نمایند و مزار ابراهیم بیگ از فقیر در مرتبه قلب توجهات میگرفت برای زیارت مزار مقدس رفت توجه بر بطیفه دعا او فرمودند تا سه ماه اثر توجه باقی بود اصالتهای که از تفرقه های گوناگون احوال باطنی کم کرده بود بعد سالها بر مزار مبارک آمده در یوزه توجه نمود و زپاده از نیمه و ز متوجه روح مقدس نشست احوال قدیمه او باز درست گشت گویا هرگز فتوری در باطن نداشت در ویشی گفت از زیارت مزار فاضل انوار خوا

بسیار دیده ام روزی عرض نمودم که امروز تو جبر بالا ستیفا بحال بنده فرما بنده التماس با حاجت رسید
 و ترقی خوب دریافتم چون از زیارت برآمدم عزیزی که احوال باطن خوب می مشاخصت گفت
 امروز احوال تو در ترقی معلوم می شود و گفتم چرا نباشد که تو جهات بلیغ بحال بنده فقیر نموده اند و با
 مقامات این طریقه در هر مقامی که رسیده اند همین زیارت مزار مبارک ترقیات در انوار باطن
 خود می یابند بعضی از بزرگان گفته اند که فیض مزار شریف حضرت ایشان برادر باطن ما تا اثر تمام
 است که در طریقه احمدیه مزار باین علو و قوه نفوذ نسبت درین شهر نیست شخصی سر مزار مبارک
 اقامت داشت شبی در قیام لیل قصوری نمود از مزار مبارک برآمد و او را بیدار نمودند فرمودند تو
 مرا مرده الهکاشته همه احوال تو مرا معلوم است برخیز نماز کن التفات حضرت ایشان بحال مخلصان
 بسیارست قاضی شتار الله در واقعه دیدند شما برجا باشی فقیر همراه شماست بعد انتقال پنجشنبه
 هیچ مانعی در میان نیست عزیزی که حضرت ایشان بجانش عنایتی داشتند از غم معاش تردد داشت
 او را در منامی فرمودند غم مخورند بهر معاش تو زیاده تر از سابق خواهی نمود و انگیزان واقع شد مولود
 نعیم الله در نزد پیر سامان مهمی فرو مانده بودند در واقعه ظاهر شده فرمودند ساختگی این کار نموده است
 در نگاه آن شب آن هم بخوبی سرانجام یافت رضی الله تعالی عنه وارضاه عفت پناه عصمت
 دستگاه زوجه شریف حضرت ایشان طریقه از آنحضرت گرفته بهین صحبت مبارک بر تبه
 حضور و آگاهی رسیدند و اجازت ارشاد در صالحه یافته تاثیر گرم در دلها می نمودند واقعات
 و مبشرات نیک میدیدند شبی دیدند که سرور کائنات صلی الله علیه وسلم بحال ایشان عنایت
 بلیغ فرمودند حالات باطنی ایشان زیاده شد تا دیری خوشبوی معطر از آنجا روح اقرار بود حضرت
 مجد رضی الله تعالی عنه بحال ایشان التفات داشتند و بهر کات عنایات عالیّه آنجناب در باطن
 خود می یافتند حضرت ایشان میفرمودند که ایشان را عارضه سودا لاحق گشت و غلبه جنون
 عقل هست و ساخت موفقت با فقیر کم کردند لکن در باطن ایشان فتوری نمایان راه یافت و
 آن تاثیر و گرمی های نسبت باطنی مختفی گشت اما فقیر حرکات سودای ایشان معاف کرده ام
 که دیوانه مغذ و دست مخلصان مرا نیز بپاس اخلاص فقیر مواسات ایشان ضرر و فقیر برنج افتهای

ایشان صبر تحمل نموده فواید بسیار یافته خدایشان را جزا و خیر گرامیست فرماید که منت
واحسان بر فقیر ثابت دارند

فصل هفتم

در ذکر بعضی از خلفای خدا شناسای حضرت ایشان رحمه الله علیه

خلفای حضرت ایشان بسیار بودند علین اوراق گنجایش تحریر احوال آنها ندارد و مذکور بر جماعتی سیکم لیکن
تفصیل حالات و واردات عزیزان مطلع نیست مجلی از احوال آنها می نویسم که باین تفسیر صحیح است
مبارک حضرت ایشان یاد می آید موافق بشارت آنحضرت نام مقامات این اعزّه مر معلوم است
و کیفیات و انوار باطن این اکابر نیز بوجدان خود دریافت نموده اما اساسی مقامات بتفصیل
نوشتن ضرورتی ندارد بحکم کافی است احوال باطنی شخصی منحصر در استغراق و سکر و شوق و ذوق
و ظهور احوال توحید نیست از اصحاب کبار رضی الله تعالی عنهم اجمعین حالات و کثرت خرق عادات
مروی نیست و در مقامات قرب از همه اولیا سبقت دارند مگر دست ادراک از حالاتی که بر
بواطن آن اکابر وارد بود کوتاه است احوال اصحاب این طریقه بسبب مقامات متنوعه و اختلافها
دارد و در حصول اطمینان راسخ بلکه حضور و نسبت مع الله و تهذیب اخلاق و متابعت سنت
ساوی الاقدام اند احوال متعارفه از سکر و ذوق و شوق و استغراق و بنحودی و واردات
توحید موافق تحقیق کبر این طریقه و معلومات متوسلان از مقتضیات لطیفه قلب است معلوم و حالات
لطائف دیگر چیزی دیگر است که بر رسیدن بان مقامات تصدیق آن متصور نیست که آن کیفیات
جدید است تقدیم معارف و آیه شریفه ولا یحیطون به علما مبنی از ان مقامات است

حضرت میر سلمان رحمۃ اللہ علیہ

از سائنس کما کیمیا سبب پیدا کیا اند قطع علاقہ دنیا و ترک اسباب نمود تحصیل غنیات الہی پر داخلہ اند و تحصیل علوم ظاہر باطن با حضرت ایشان شریک بود و محبت مشایخ کرام آنحضرت رضی اللہ تعالیٰ عنہم دریافتہ بمقامات طریقہ رسیدہ اند و از خدمت حضرت ایشان نیز استفادہ نموده اما آنحضرت احترام ایشان بسیار فرمودند کہ نظر الطاف بران کبار در بارہ ایشان معروف بود و قدر سالکان بزیارت و استفادہ بزرگان پیدا شود ایشان را بجناب مبارک رود الباطن اتحاد و انسجام چنانچہ بایشان نوشته اند کہ از یاد عہدہای قدیم حاتی میگردد و بر تنہائی خود ترجیح می آید کہ در قالب تحریر نیکی

تشریف سقانی و قناعت اخلاص بوجهکم	و تقر الہوی فی روضۃ الانس صناحت
اقتنا زمانا والعیون تریرۃ	واصبحت یوما والحجون سو افک

شیخ احمد خادم سرکار مفید کارست لطیف قلب و از قید قالب برآردہ اما استعلا و انیم و ضعیف است افتان خیزان بمقصود میرود و خدا بمنزل معبود رساند سلب مرض قلبی قالب معمول حضرت ماست رضی اللہ تعالیٰ عنہم حقیقتا آنجناب قوت و قدرت آن عطا فرمودہ است چرا از راه انکسار خود را درین امر معذور میدارید فیض اللہ خان ہر روز پیش خود نوشتانہ بقدر با نصد نفس سلب مرض ایشان نمایند تا کبیدہ است قصد سفر حجاز مبارک است اما اندکی بتال این جہت بعمل باید آورد و مباد حق شرعی کسی تلف شود از رحلت ایشان بخاطر مبارک بسیار غم و الم رسید

چنانچہ میر حسین خان نوشته اند کہ از خبر رحلت میر سلمان چہ نویسم کہ بر من چہ گذشت **و** یار رفت و ما جو نقش پا بجاک افتادہ ایم : سایہ میکردید کاشل این نارسا افتادگی : احمد شہد ما ہم بر سر را ہم کیفیت واقعه ایشان و در کجا آسودہ اند بنویسند چند نفس کہ باقیست حق تعالی در رضا خود بگذارد **حضرت مولوی شہداء اللہ اشرف و اسبق خلفا حضرت ایشان اند سلب ایشان بحضرت شیخ جلال اکبر ولیا بختی رحمۃ اللہ علیہ بہ و وارودہ و اسطیر رسید و نسب حضرت شیخ جلال بجناب امیر المومنین حضرت عثمان رضی اللہ تعالیٰ عنہ منتهی میشود ایشان زبدہ علمای ربانی مقرب بارگاہ نیردانی اند در علوم عقلی و نقلی تبحر تام دارند در تفکر و عمل بمرتبہ اجہاد رسیدہ کتابی مبسوط در علم فقہ با بیان خود دلایل و مخارج مجتہدان اند سبک بجز در ہر مسئلہ تالیف نموده اند و آنچہ نزد ایشان اقوی ثابت شد آنرا رسالہ جدا اسمی با خدا الا قوی تحریر فرمودہ در اصول نیز مختارات خود نوشتہ**

لے خدا نوشتہ
راست اندانند
سید من خلوت
سکنت
و حال آنکہ از ان
حق و باطل
نہن مخفیست
بودیم کہ
مال و کتب
از وصل بار
فک و بدین
شہید ما دردی
جالیہ و زبانی
بیش اجماعی
ہستند

تفسیر طرالی جامع اقوال قدما و مفسرین تا دیلات جدید که بر لطیف روحانی ایشان از مبدا ریاض ریخته ارقام نمودند
و بسیار در تصوف تحقیق معارف حضرت مجددی اله تعالی عنه نگاشته صفات و ذریع جو و طبع و قوت فکر و سلامت
عقل ایشان را اند الوصف است از حقیقت شیخ الشیخ محمد عابد قدس سره گرفته توجیحات ایشان بفتاوی قلمی سیدان
باز با اتباع امر حضرت بخدمت حضرت ایشان رجوع نموده حسن تربیت بلیغ جمیع مقامات احمیه فائز شده اند و از بس عمت
سیر و شوق و طول اهل خود تمام سلوک نیطر لایقه در پناه توجه با انجام رسانیده نهاده ساله بود که فراغ از تحصیل علم
ظاهر و ظلال طریق یافته با شاعت علم و فیض باطن پرداختند و هدایت و ارشاد و راه را و جی بخشیده بر زبان حضرت
ایشان بلقب علم الهدی سرافراز گشتند ایشان در ایام خردی جد خود حضرت شیخ جلال پانی قی را رحمة الله علیه
دیدند الطاف بسیار بحال ایشان فرموده پیشانی مبارک خود را بر پیشانی ایشان لبیدند بعد از آن ایام زیارت
حضرت غوث الثقلین شریف شدند و آنحضرت خرمای تر ایشان عطا فرموده یکبار امیر المؤمنین علی رضی کرم الله
بنحو اب و پدرند و باره ایشان به بشاشت تمام میفرمایند انت می بمنزله هاد و زمین مع می علیه السلام
حضرت ایشان تعبیر این خواب چنین فرمودند که صورت مثالی فقیر بصورت جد بزرگوار فقیر اعلی علی مرتضی رضی الله
تعالی عنه متمثل شدند شما را این کلمات بمنبر ساخته می تواند که بعد فقیر خلافت طریق بشما منتقل گردد و بعد واقعه
حضرت ایشان حضرت غوث الثقلین دیده اند که تشریف آورده کلمات تعزیت با تم آنحضرت مذکور فرمودند
از واقعه حضرت ایشان آساف داشتند حضرت ایشان تعریف و مدح ایشان بسیار می نمودند میفرمودند نسبت
ایشان بالنسبت فقیر در علوم مساوی است و در عرض و قوت متفاوت و ایشان ضمنی فقیر
اند و فقیر ضمنی حضرت شیخ توس هرگز نمی که بفقیر میرسد ایشان در آن شریک ندید که بد ایشان شکایت
فقیر است از اهل جماع کلمات ظاهری باطنی ایشان عزیزترین موجودات اند و در دل فقیر مهابت ایشان نشانی
از روی صلاح و تقوی می دانت روح مجسم اند و روح خیریت منور طریقت ملک صفت که ملائکه تعلیم ایشان مینمایند بقی
فقیر زبانی ایشان شنیده ام میگفتند حضرت ایشان میفرمودند اگر خدا بختی بر روز قیامت از بنده پرسد که
در مدگاه ما تخلص چه آوردی عرض کنم ثناء الله پانی قی را روزی فقیر بجنور حاضر بودم و ملقه ذکر و مراقبه منعقد بود
ایشان درآمدند فرمودند شما چه عمل مینمایند که ملائکه بجهت تعلیم شما با خالی نموده الحق فقیر کمال اصحاب حضرت
ایشان دیده ام این فیوض و برکات طایفه احمیه که و ذات ایشان جمع دست و هیچ کی ملائکه نموده ام اگر چه

عزیزان
از پانی قی
نشین
در آن بود
در وقت
در مدگاه
سلام

ما را راجعها و نعمتها کرامت کرده اند که از بیان حساب فزون است **مولوی احمد الشرحه علیہ**
 فرزند کلان مولوی ثناء اللہ از مخصوصان اصحاب حضرت ایشان علم ظاهر از والد ماجد خود و دیگر علمای خوانده اند
 و در وقت تحقیر علم تمام شب ببطالہ کتاب مشغول بوده میل بالکل شراب کم می نمودند قرآن مجید یاد کرده در علم قرار
 تجوید مہارت تمام داشتند ہر روز بیست یک سیپارہ تلاوت میکردند و طریقہ از حضرت ایشان گرفته کثرت ذکر و مراقبہ
 پیش از گفتن ہر روز سی پنچہزار بار ذکر تہلیل می نمودند از صبح تا بچاشت بلند مراقب می نشستند توجہات علیہ حضرت
 ایشان کثرت ذکر و مراقبہ بمقامات بلند و واردات ارجمند رسیدہ اجازت طریقہ یافتند مردم را بہ تلقین فرمود مراقبہ
 مشغول سلوک راہ مولوی می نمودند عنایت حضرت ایشان بحال ایشان بسیار بود و غایبانہ ترجمہ ترقیات ایشان
 داشتند و در مکتوبی میفرمایند توجہ بشما امروز نافہ نشدہ و نخواہد شد ترقیات شمار در فزون است تجلیات کمالات
 رسالت گاہ گاہ نمود میکنند و بقید صلحہ ارشاد کہ صبح و شام مذکور و نافہ و ایدر سر و بسیار رسانیدہ و وقوع قری
 پیدا شد اللہ تعالی فتوحات و دجہانی ارزانی دارد و جای دیگر میفرمایند احمد اللہ در حقیقت کعبہ توجہ میشود و در وقت
 در حقیقت قرآن غل میگردد و انتہی ایشان بکمال جہد در ذکر و عبادت جمیع مقامات عالیہ طریقہ رسیدہ شانی رفیع پیدا نمودند
 با اینہم کمالات ظاہر و باطن الولد سرا بیہ دقت ایشان صلاقی می آید جوان سہ سالہ بودند کہ از خجہان گذشتند
 والد ایشان میفرمودند کہ بسبب تائین فرزند بظاہر افراد محبت من با او بود حق سبحانہ از کمال غیرت و ردل ایشان خود
 محبت غیر نمیکند اردیر از خجہان برداشت و محبت غیر و ردل من نگذاشت ایشان شجاع ترین مردم بودند با کفا
 بار اہمیا و نمودہ بر مرتبہ غازیان فی سبیل اللہ رسیدند یکبار گروہی از قزاقان بر ایشان سید سہاب اشیا را حادہ ایشان گرفتہ
 بردند ایشان تنہا پادہ تجاہد پرور خستہ از بیست سوار غنیمت سر سپر سباب خود باز گرفتہ ان اللہ یحب الجبل الشجاع
 وصف خود ساختند شمع صنفۃ اللہ علیہ فرزند ویم مولوی ثناء اللہ علم خواندہ بود و کتب میں تحصیل نمودہ طریقہ
 از حضرت ایشان داشت و ایام شباب بحریث حق پیوست مولوی لیل اللہ فرزند سیوم مولوی ثناء اللہ علم فقہ خواندہ
 بفن اصول و مقول مناسبت دارد و طریقہ و شغل قلبی از حضرت ایشان گرفته خدایش سلامت دارا و زوجہ شریفہ مولوی
 ثناء اللہ کسب فیوض باطنی از حضرت ایشان نمودہ باحوال فنا و بقا کہ ارباب نسبت اینچنان دان دارند رسیدہ اجازت
 تسلیم طریقہ یافتہ باوقات نیک و ظایف طاعت و ذکر و مراقبہ از محقولان بارگاہ است آنحضرت مکتوبی بان عیفہ
 میفرمایند اگر مستورات توفیق یابند از شما توجہ خواهند اجازت است تا این خبر را بد خدا جناب پیران میدقوی است

و شمارگاه گاه توجیه میسر و ترقی معلوم می شود و بزرگراهی جل شانہ و قبلع رسالت پناهی صلی اللہ علیہ وسلم مفید باشد و رعایا
 ذوی الحقوق و اخلاق حسنه لازم گیرند که موجب نیکنامی و کامیابی دارین است **شیخ محمد مراد** از قدامی
 اصحاب حضرت ایشان اندر طریقه آنحضرت گرفته تاسی و پنج سال هر روز یکبار در طلقه ذکر حاضر شده اند و صحبت
 مبارک بمقامات مصطلحه طریقه رسیده و نسبتی بلند حاصل نمودند و جناب فیضیاب خصوصیتی بهم رسانیده که دیگری از اصحاب
 در آن شریک نیست معاملات و دو تمانه بایشان تعلق داشت حضرت ایشان میفرمودند که در اصحاب در رفعت نسبت
 کسی بایشان مساوات ندارد کمالات که در ذات ایشان جمع است بسبب پیشه تجارت طالبی بایشان رجوع نمیکند
 زیرا که فیض را علم و عقل سلیم و کشف صریح با وجدان صحیح و شرف نسب تجمل ظاهر و دولت فقر و قناعت در کار است انتهی
 مولوی نعیم اللہ نوشته اند که ایشان متعجب اند و بارها این معنی تجربه رسیده و اللہ اعلم گفت فیقر را قم متعجبانه و عالای
 کمالات باطنی نیست پیش عظمت کبریا خبر تسلیم است منی آید غرط اجابت دعا اکل حلال صدق مقال و خلاص است قبول
 و عاین هر سه امر داخل تمام است نزد فقر حالات نسبت ایشان از آن قبل نیست که با دراک هر کسی در آید خدا تعالی
 ایشان را سلامت دارد **شیخ عبد الرحمن** از برادران شیخ محمد مراد متوجهات حضرت ایشان احوال عالیه
 مغلوب حالات نسبت مع اللہ بود و قاضی شمار اللہ میفرمودند از پس ظهور کیفیات نسبت بمجد و دیدن ربی ان تعظیم
 و تکریم اختیار میگردید اذ او ذکر الله وصف حالش بود حقه اللہ علیہ **میر علم اللہ کنکونی**
 رحمۃ اللہ علیہ از قدامی اصحاب اکابر خلفا و شیفته جمال معرفت افزای حضرت ایشان اند صحبت حضرت
 شیخ نیز در بامته اند و بامر آنحضرت التزام خدمت حضرت ایشان نموده سلوک طریقه احمدیه تمام نموده بحالات
 عالیه و واردات سامیه رسیده اند و نسبت ایشان سکر غلبه داشت و صحو و بشیاری نسبتهای مجددیه آن کیفیت
 مستیها را استور نتوانست ساخت سرشار شراب ظهور محبت الهی و مخمور ذوق باده حضور و گاهی بودند و کمال محبت
 بر زبان ایشان فنی و حکایات عاشقانه شک یز چشم ایشان گشتی گریه ابر و بخش احوال ایشان بودند و نا مشغور انگیزی سوز
 سینه ایشان می نمود محبت ایشان شوق محبت خدای بخشیدار سیمای ایشان نور نسبت مع اللہ می درخشید
 استغراق قوی و بنحودی و دراز میبختند محبت آنحضرت بر ایشان غالب بود و از غلبات محبت لفظ قربانت شوم بجا
 سلام بحضرت ایشان میفرستادند و قیله از وطن زیارت آنحضرت می آمدند اگر از رنج راه می شدند بزرگ مراقبت حضرت
 ایشان جالاک از جوش محبت و بیابان لوردی بی اگ گشتند یکبار حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالی عنه

۹۰

حضرت شاد

بنیخ الدین

فرد حضرت

غافل شده

نیز ایشان

استفاده

دارند

و تحبیکه

باده شاد

یاد آید

۱۲

۱۲

بجواب دیدند خوستند که قدم بس نمایند فرمودند از برای خدا این چه حرکت است عرض نمودند یا ابن رسول الله ص
ما یقرن است ازین لفظ آنها را بنسب طنوه و لطفات بسیار بحال ایشان فرمودند شیخی بخواب دیدند که اگر چه پیش
آنحضرت شیخ فرید و شیخ عبدالقدوس رحمۃ الله علیهم تشریف آورده و سبب نسبت نقشبندی را باطن ایشان
نمودند و اتقای نسب خاندان خود فرموده رفتند بعد از آن ارواح بزرگان نقشبندی مثل حضرت مجدد
ثانی حضرت ایشان قدس الله سره را تشریف فرماده نسبت بپستی از قلب ایشان کشیده باز از نسبت
نقشبندی سینه ایشان را معور فرمودند ایشان را ازین خود جز و شرف زیارت اکابر طائقی و صوفی و صفا
در یافت که هیچ تاب و طاق نگذاشت و وقت صبح بخیر حضرت ایشان آمده آنها را این قعه نمودند حضرت
ایشان را بجانب میر خود حضرت شیخ قدس الله سره العزیز برود میفرمودند و الله را هیچ از حال ایشان نگذاشت
نکردیم حضرت شیخ بنور فرست در یافته فرمودند بزرگان بحال ایشان تصریف نموده آنها کیفیات نسبت
فرموده اند لیکن عزیزان نقشبندی در رسیده باز نسبت خاندان خود ایشان را عطا نمودند و مقاماتی که
ازین طریق حاصل کرده اند صحیح و بجا است بالجمله ایشان بگرم جوشی طینت استعدا خود و آثار حرارت نسبت
چشمیت و قهوا خستند که آن حالات محل غلبه طالبان راه مولی است تمام عمر بسره جوشها محبت بسر برود و حیاتی
آنحضرت رخت سفر و ارباب بقایر بستند و وجه شریفه طریقه از حضرت ایشان گرفته سرشار باره محبت خدا بود
بعد واقعه ناگزیر خود بخواب حضرت ایشان آمده گفت ملائک مراد پریش گاه که باجل جلاله ایستاده نمودند
من در انوار بی متناهی استغراقی یافته به ملاگردانی شاید مقصود شما تمام ابواب مغفرت رحمت بر من گشاده
فالحمد لله الحمد للشیخ مراد الله عرف غلام کالی رحمه الله علیه زاجله خلفا حضرت ایشان
در علم و عمل شانی عالی داشتند ایشان از انجمله اند که حضرت شیخ ترویج آنهارا خود بحضرت ایشان نموده بود
ایشان بین ترویج آنحضرت بمقامات آنها طریقه رسیده خلافت یافتند و در ملک بنگاله مرجع و اب طلاب
گشتند میت کمالات ایشان در آن دیار بیدار و بابر و خست و نجات خلق حسنه و شامم مقام کامله
ایشان مقام جاها را معطر ساخت مردم بسیار سرما به جمعیت آگاهی از ان قبول بارگاه الهی اندوخته بباد
خدا پرده افکند از انجمله محمدرضا احوال نیک از محمد و انش محمد در ایشان را صحاب ایشان استفاد از حضرت
ایشان نمودند محمد و انش کار نسبت به این جنایات آنحضرت از فنای قلب فنای نفس بفرق رسانیده بفرمود

آگاهی و کیفیات استهلاک و محال که خاصه قنای نفس است قوت خوش دارد محمد درویش در باطن تبرقیات
 کثیره رسیده به نسبت کمالات مشرف شد ایشان اراده کردند که تفسیر کلام الله بر زبان بربیجیه تیسر طریقی
 تصنیف نمایند حضرت ایشان منع فرمودند که اشاعه انوار طریقه موجب حصول خلاص مرتبه احسان شود
 اوقات مصروف بهین مشغول باید داشت بخیر و ذکر و مراقبه هر نیاید پرداخت ایشان قبل از انتقال آنحضرت انتقال نمودند
حضرت شیخ محمد احسان رحمه الله علیه از قدما ی اصحاب اکمل خلفای حضرت ایشان از اولاد حضرت
 حافظ محمد حسن در نسب شیخ عبدالحق رحمه الله علیه میسرند و او اهل ایام جوانی از جبل فنادانی و عقیده ایشان از خرافی
 و در ظاهر از طریق مستقیم انصرافی پیدا شد و در رویا دیده اند که حضرت ایشان شیرو برنج تناول نموده بقیه اش را ایشان
 عطا فرمود پس بدست مبارک شرف توبه و ارادت در یافتند و درین راه بکمال استقامت ثبات و وزیده
 تبرقیات کثیره رسیدند و بنیایات مقامات طریقه احمدیه فایز شده باطن خود را منظر انوار آگاهی ساختند و نسبت
 ایشان جذبی و شورشی قوی بود و در سیر لایت قلبی و تنیایی و صیحه های بخودی بسیار داشتند از حرارت شوق
 و گرمی طیش باطنی در موسم سرما ایشان را حاجت بدباس مینمود و از غلبه جذبات محبت تا بامتاع هم مبارک نشد
 و آواز سماع داشتند روزی و حضور مبارک فریادی بر آورده و خود را دیدند آنحضرت فرمودند در نسبت شما ذوق و
 شوق خوب پیدا شده اگر چنین نسبت گرم جذبه و حالات عشق و محبت کفایت کنند صحبت ما را ترک نمایند و
 الاسبا و اینچنین فریاد و اخره موجب ضرر شما گردد و درینوقت ذکر و مراقبه جمعی از ملا یک کرام فریاد شما متفرق شدند
 و یکی ازینها بسوس شما تیز تر نگریست اگر کار باطن خود حواله نکند و چه کنیم که ازین مقام شورش بمقام طمانیت سید که
 نسبت طمانین نسبت قرن مشابیه است و از شایسته ریاد و ایشان عرض نمودند بنده بشور سن طمانیت کاری ندارم
 مقصود رضا جناب ایست پس حضرت ایشان ایشان طفره در مقام فوق نمودند و احوال آنجا فایض گردیده بیتا بهیا
 ایشان را طمانی بنحید اما مقتضای استعداد کرم ایشان باقی بود که گاه بی اختیار فریاد بر آورده و بخود نمی توانند
 روزی کسی نزد ایشان گفت که روزی که مولوی ثناء الله سبزه ی از وجه شبیه مقرر شده فرمودند از سیمه حضرت مجد و شرف
 الله تعالی عنین انوار نسبت می آید که اینهمه کدورتها را می باید ببرد و این سخن فیض کثیری فایض شد ایشان ای بر آورده
 بخود و قناد یکبار با سماع این شعر **شعر** رفتم از میکده اما بدعا میخوانم که که ازین در زردم لغزش مستان جدی
 بیتا بهیا نمودم چنین شورش محبت ایشان را مضطرب میباشتم بسا اوقات نغمه عاشقانه بخود خسته عشق است

در نسبت در شوق شورش

که حیات افراد و لهای طالبان است عشق است که بقا بخش جانها را سالکان است هرگز نیز از کدو نشسته و بخت
 نبت است بر جریده عالم دوام به **فرد** در عشق ترانیت تحقیق ز تقلید: چاک بگیان زن خاک بر لعل
یعت کار عاشق و یار عاشق است: حاصل روزگار عاشق است: ایشان میفرمودند در هنگام غارتگری
 شاه درانی من بر دروازه کوچ خود بهمت تمام متوجه شستم که کسی از غارتگران درون که چه بنیاید بفضل الهی تا شب هرگز
 کسی در آنجا نیامد روزی شخصی که در پهل و پشت بخدمت ایشان عرض نمود شد سبب این مرض که هرگز نمیشود
 بهمت گما رید منی که اسم مبارک الله بگوشت ایشان رسید نعره زدند و در وقت زایل شد میفرمودند در وقت شکست
 لشکر ما رحیم از فلبه کفار فقیر و ران لشکر بود و در چنین وقت قیامت انگیز نسبت باطن فقر بخله تمام ظهور داشت
 که از شدت سرما و غارت و قتل کفار هیچ خبر نبود و بتوجه ارواح عزیزان محفیظ ما ندیم میفرمودند در ایام کسب و
 طریقه فقر را فقر و فاقه سخت دریافت سه فاقه بی در پی را یک فاقه میدادند روزی حضرت ایشان احوال فقیر
 بیسالی خود عرض نمودم متاسف شده اند که آرد و کره خاص کرامت فرمودند بمن تبرک شریف تنگی بفرامی
 شد میفرمودند تا ششماه بخدمت حاضر باشی حضرت ایشان کسب سعادت نموده ام از جهت فیوض کثیره حاصل شد
 که هیچ ریاضت مجاهده یخچین ترقیات میسر نیست **شیخ غلام حسن رحمته الله علیه** از برادران شیخ
 محمد حسان از مخصوصان اصحاب و زبده اصحاب حضرت ایشان اند بزمید عنایت اختصاص داشتند طریقه شریفه
 از حضرت گرفته بمقامات نسبت اینخاندان رسیده اوقات بیاد الهی خوش داشتند **شیخ محمد میر رحمته الله**
 علیه از اولاد امجاد شیخ فرید گنج شکر رحمته الله علیه از ابله خلفای حضرت ایشان اند متغال طریقه عیبه بسته نموده
 حلقی از اذواق و شوق آن نسبت شریفه حاصل کردند و در طریقه تقصیدیه ارادت بدست حضرت ایشان نهاده
 بالترام صحبت شریفه بمقامات نهایت طریقه رسیده اجازت یافتند نسبت قوی حالات بلند داشتند و در زاویه
 قناعت توکل بیا و خدا موکلت می نمودند حضرت ایشان میفرمودند نسبت ایشان بسیار قویست اگر قلبت با
 از ایشان استفاده نماید ایشان در وقت سلوک تمام شب مراقبه میکردند و از کثرت مراقبه کشف و وجدان نیک
 داشتند طالبان بخدمت ایشان رجوع آردند و حلقه ارباب زکری جمعیت تمام منعقد گردید اما عمر ایشان دفا کرد
 و در حین حیات حضرت ایشان بر مرضات الصدور در گذشتند و از موت ایشان بر دل آنحضرت غم و الم بسیار
 گذشت چنانچه بمردی شنار الله سنبهیل نوشته اند که شیخ محمد میر از اکابران طریقه ممتاز بودند و نوزدهم از پنج

رحلت نمودند و الهی تخت بقبر رسید چون انتقال با هم بر طبعی قریب است تشلی شدیم خود را بعباد الله از ادای حضرت
 خواجہ نقشبند رضی الله تعالی عنہ طریقہ انشیخ محمد منیر گرفته بعد وفات ایشان صحبت حضرت ایشان را با فتنه بتوجهات
 علیہ بمقامات بلند رسیده اجازت تعلیم طریقہ یافتند آنحضرت میفرمودند که نسبت ایشان بسیار قوی است لکن اگر مقام
 نمودند حاجی جمال الدین از اصحاب شیخ محمد منیر بمن صحبت مبارک حضرت ایشان نسبت علیہ کسب کردند و زیارت حضرت
 شریفین سیده اگر گشته قناعت بیاد منی خوش میگذرانند **مولوی قلندر بخش رحمتہ اللہ علیہ**
 از خلص اصحاب وزیدہ خلفای حضرت ایشان اند عالم بودند بعلم دینی علم معتدل نیز تحصیل نموده قرآن مجید را در
 طریقہ از حضرت ایشان گرفته بتوجهات علیہ بنیایات مقامات طریقہ رسیدند و اجازت تعلیم طریقہ مدرس علم داشتند و
 سلوک بالمشق متعال نمودند و در علم طب نیز مهارت داشتند علاج علل بدنی و قلبی میفرمودند ایشان را بخدمت آنحضرت
 نهایت خلاص بود و مصاحب خاص بودند در رمضان المبارک در تزیین قرآن مجید میخواندند و از صبح سحر تزیین
 حروف کد اب تلاوت ایشان بود آنحضرت بسیار خوش میشدند در هر سال از وطن بیزارت حضرت ایشان
 کسب انوار حضور می نمودند تا آنکه رحمت حق پیوستند **میر نعیم اللہ رحمتہ اللہ علیہ** از اکابر خلفای حضرت ایشان
 صحبت حضرت حاجی محمد افضل دریافتند و بخدمت خلیفہ ایشان شیخ محمد عظیم سیدہ بالترجم صحبت حضرت ایشان
 مقامات سلوک طریقہ احمدی تمام نموده اجازت تعلیم طریقہ یافتند بعلم ادب حسن اخلاق موصوف بودند و محبت آنحضرت رخی
 بکمال و بتعلیم طریقہ و درس علم دین اشتغال داشتند قرآن مجید یاد نموده علم قرات و تجوید از قاری عبد الغفور شند دارند آنحضرت
 باستماع قرآن مجید از ایشان در تزیین بسیار محفظ میشدند روزی فرمودند فقیر از مولوی قلندر بخش سید نعیم اللہ
 تہذیب طلاق ایشان کی باخوش نشدہ روزی حضرت سید نعیم اللہ مخاطبند و میفرمودند شما هر قدری که در بار خدا و رضا
 مولی برآمدید چشم نمی نهید اگر شمارم از او طان خود تبا بید حلقہ مراقبہ بی جمعیت بی برکت گزشت ایشان حسین حیات
 حضرت ایشان از جهان حلت نمودند **مولوی ثناء اللہ سنہلی رحمتہ اللہ علیہ** از اعظم خلفای حضرت
 ایشان اند عالم علم حاصل نموده علم حدیث و قرآن از خدمت شاه ولی اللہ محدث رحمتہ اللہ علیہ فرمودند طریقہ از
 از خواجہ موسی خان خلیفہ حضرت شیخ رحمتہ اللہ علیہ گرفته بزرگوار و مراقبہ نموده و بامرا ایشان استفادہ کمال
 باطنی از حضرت ایشان نموده بنیایات مقامات سلوک طریقہ رسیدند و بتعلیم طریقہ مجاز گردیده و در بلکہ سنہل حدیث
 علوم و ہدایت سلوک را خدا بزرگوار آختند بعلم عمل و بصیرت مقامات موصوف و باخلاق نیک و ذات حسنہ معروف بودند

ایشان میفرمودند از فضل درس حدیث و تفسیر نور و مغایر حال بشود و نسبت حمیدیه قوه و ترقی سیگیز میفرمودند
 یکبار اندکی از لحام کی از امر تناول نمودم احوال باطنی را می شنیدم چنانکه توبه و نیاز مندی کردم هرگز آن حالات
 پیدا نشد اگرچه کیفیت نسبت دایره شال حاصل است اما احوال و ذوقی هیچ نمی یابم صاحب نفعات گفته است
 که یکی ازین طایفه فرمود از غایت تشنگی آب یک لشکری خورده بودم همه حالات باطنی من تباه شد منی را بشد
 که اثر آن که درت باقی است نهی ایشان شبنم رسول خدا را بخواب دیدم و صلی الله علیه و سلم که بحال ایشان عنایت
 نموده که و بیرون میفرمودند و اینچنان قطع شد که بعد دیدن این خواب یکی از غلبه کرد و بجهت ضروریات
 ایشان معین ساخت حضرت ایشان با ایشان نوشته اند الله تعالی انما کنتم شهودا و انما نفعنا به فی فقر کرم سازند
 که در آن ضلع عالمی نهیده و در ویشی صاحب نسبت نیست بخاطر جمع بکار خود مشغول باید بود و تشویش را بخاطر راه
 نیاید و اوقات را در اوقات منافع دینی ظاهر او باطن او صرف دارند و سبحان خدا را در وقت داده است شکر آن
 همین است قال المجید الشکر صرف النعمه فی مرضیات المنعمین و دوست که خدیق بود
 بدل می شود و فقر و مشکلی نیست که آسان نشود و در باید که هر آسان نشود اگر نه غیب چیزی همین گرد و غیب
 آنرا قبول باید نمود که در همین بابی طلب سوال منافی توکل نیست اگر اعتماد بر آن باشد خود را توکل زایل است
 رفع تفرقه خاطر است و توکل هر نفس موجب جمعیت و احوال باطنی و صوفیه همین جمیع است و الله تعالی توکل را در حدیث
 بنویس علیه السلام و ایضا در ویشانی ظاهر مقام عالیجاه مجددیه را ضلعی نخواهد گذشت و در تعلیم طریق و در سبب تفسیر
 و صرف اوقات با محمل متضمن فواید و در بیان دانسته خود را بهر دو حضرت مجدد و فی الدار و اما هم هر روز بود ملاقه
 هیچ از هم گیرند و بجنابا و تعالی امیدوار و از غیروا امید باشند و از آشوب کفار و مشبه اندیشه کنند و انشاء الله
 تعالی و دوستان را مفرقی نخواهد رسید و فقیر را حاضر شناسند انتمی حاجی محمد با طریق از ایشان گرفته و ترجیحات
 حضرت ایشان نسبت حضور و آگاهی حاصل نمود باز بخدمت مولوی نعیم الله صحبت داشته سید احمد علی از انساب
 ایشان بخدمت آنحضرت استفاده کرده و خلوص جذبات نسبت قلبی گردید و از بس جذبات بتایا خراب خود کرد که در
 آنرا وقت بیقرار و از سکر حالات سرشار می بود و بکن تربیت حضرت ایشان بهوش آمدگار و حال باطن بافتنای
 نفس ساینده اجازت تعلیم طریق و در و بهوش کیفیتهای نسبت مع الله است میر عبد الباقی از اهل
 خلقای حضرت ایشان از حلقی از علوم ظاهر نیز دارند سالها کتب فیوض صحبت آنحضرت نموده بخیایات مقامات

و
 فی القلوب و فی
 کون فیهم
 در مقامی
 نسبت و بیکه

طریقه رسیدند بحال علم تکمیل آن بسته اند و با خلاق نیکای عارفان مثال تناسبتی تمام دارند حضرت ایشان همواره
دوستان ایشان بکجهت استخاره میفرمودند معیلات ایشان مطابق واقع میشد بخ بار زیارت رسول خدا صلی الله
علیه و سلم مشرف شده اند و بنیای آنرا بنجانب مقدس ممتاز گردیده خلیفه محمد بن حنیف رحمه الله علیه از خلفای
جلیل القدر حضرت ایشان ندوای خود بآباد الداء خود یک توجه از آنحضرت گرفته تحصیل علوم و کتب طب
و شغل نمودند می گفتند الله تعالی بعد حصول خط و افر از علم همین توجه حضرت ایشان بطلبه خود بنده را عطا فرمود
و بجزجوی مقصود بخدمت درویشان بسیار گزاشتم هیچ جا دلم آرام نیافت بخدمت حضرت ایشان جمیع آورده بخ
و طلب آنرا شوقها کشید بدم در اینجا یافتیم توجبهات علیه بقامات طریقه رسیده با جازات خلافت مشرف شدیم
ایشان بکس و تکمیل آنرا بر امور شریعت و طریقت راسخ بودند نسبت قوی از اخراجات سلوک طریقه حمید
و تشکر در علاج امراض و ابلان ممتاز بودند و درین حیات آنحضرت بر حجت حق پیوستند حضرت شاه
بهیک رحمة الله علیه از اولاد حضرت مجدد و فی الله تعالی عنه توجبهات حضرت ایشان از نسبت خلافت
با کرام خود و از اندیشه کار باطنی با کمال است رسانیدند و با جازات آنحضرت هدایت ایشان راه مولی نمود
و بر تبارع حسن و جلیلی علیه السلام و در طریقه حمید پیوستند و در وقتیکه از ایشان کفار مسلک انکی فرستاد
مستتر که میرفتی خراب نموده اند و میگویند که انش ایشان از قبر برآند ایشان سستی بر سر یکی از کفار بودند و انفور
آنکشد و انش ایشان هم همان بگریختن از انفور چون خرق عبادت کفار دست تعرض از مزار است باز و انش
مردی بخبر آنحضرت رحمه الله علیه برادران شاه بهیک علیه السلام حضرت ایشان گرفته کار نسبت
ایشان از انبار کتاب ساینده بودند و انحراف نیکو داشتند و در علم ظاهر میگفتند و در عین مشاباب از ینجی انکی گذشتند
شاه محمد سالم رحمه الله علیه از قدما می اصحاب زبده کفار حضرت ایشان از ده سال کسب فیض صحبت
سازگار نموده مقام سلوک طریقه را انجام رسانیدند و با جازت تعلیم طریقه یافته هدایت طالبان انقدر پرداختند
و در بسیار توجبهات ایشان بر هر چه حضور و انکی رسیدند بر وضع و آداب حضرت ایشان اهتمام داشتند و در وقتیکه
ایشان از نشسته اند الباعیتم فی الله تعالی غریبت و انحراف طریقت تقید انکید و مردم بخاکسار عی بی نفسی محال نمایند که
ان نفس در عیست است و حق حقیقتی مسلم و محبت فقر و علما لازم گردید و بر کز ادع زان بهر که بگوید و نیازند انکی
رونده در حجت و از خرافت است بر نفیهای انکی شکر و حب و دیند و اگر کسی رجوع بطریقه نماید مسأ او باید که و از

خداستنی بناید خست مگر بکینه محبت خود نماید پس مضایقه ندارد و هر جا باشد با خدا باشد با شماست استیلا
و محبت پیران طریقه باشد اسلام شاه رحمة الله رحمة الله علیه از کل خلفاء حضرت ایشان
بکمال محبت اخلاص اختصاص اختمند از ملکات سنده بطایب خدا برآمده هر جا درویشی شنیدند بخدمتش سیدند
صحبت حضرت شاه ولی الله محدث رحمة الله علیه در یافته اند و باستان ولایت نشان حضرت ایشان
رسیده تا جاسال کسب فیوض محبت مبارک نمودند که رسولک قریب بهایت مقامات طریقه رسانیده
اجازت یافتند ایشان را معاملات جلالی که در صورت ایدار نفس و معنی را در حق متضمن است بخش می آید
صبر بلکه مبالغه بشود ایشان بود و فقر و قناعت و زراویه یا خدا و ترک اسومی استقامت و ختمند سواران
وقت را از روی بود و در روز قبول فرمایند پذیرا نمیشد و خانه ایشان شبها چراغی جز نور و خدا و نورها
توقتی جز وقت اتباع مصطفی نبود و علی الله علیه و سلم سالها قبای عربانی در بر و کلاه موب و سرنگی در گردن داشته اند و در محبت
ایشان جم غفیری از طالبان جمع آمد و حلقه مراقبه جمعیت تمام انقطاع یافت و کس از اجازت تعلیم طریقه داده بود
شاه خدا بخش از اصحاب ایشان احوال نیک داشت بخدمت مرزا منظر رحمة الله علیه نیز رسیده و صحبت حضرت ایشان
در یافته بعد ایشان حلقه و کرم مراقبه جمعیت داشت می نیز از پنجان در گذشت محمد اکبر طریقه ایشان را در فیض
صحبت حضرت مرزا منظر در یافته ترقیات نموده از حضرت ایشان مایه ترحمات گرفته با فقر بسیار است و در
گرفته و خود در یافته پرداخت نسبت باطن کم میکنند و فقیر الله سبحانه و تعالی ملو ضایع می باشد
طریقه از صفی عبد الرحمن خلیفه حضرت شیخ رحمة الله علیه گرفته بخدمت حضرت ایشان رسیدند و همین تدریس حضرت
ایشان قریب با نهایی مقامات طریقه رسیده اجازت هدایت طالبان حق یافتند و در کمال حلقه و کرم مراقبه جمعیت
میر میرین خان رحمة الله علیه از سادات کبار و عمده صحاب زبده اصحاب حضرت ایشان اندک کالات و طایف
و باطن آریه بودند و طریقه از آنحضرت گرفته با نهایی مقامات طریقه فائز شد و اجازت تعلیم طریقه یافته هدایت طالبان
بر ختمند جمعی کثیر از برکت صحبت ایشان کسب حضور و جمعیت نمود و بخدمت آنحضرت محبت راسخ و در اتباع اوضاع
الطوا حضرت ایشان همه یلغ و ختمند بهند و باره ایشان میفرمودند که میر میرین را زوایا خدا بکبریا بخوانان و طریقه پیران
و منقبت ایشان عباراتی نذران یافت بر محمد از اصحاب ایشان بعنایات حضرت ایشان نسبت باطن ایشان بطنان
نفس ساینده کشف کونی صحیح دارد و اخبار مستقبله بدعوی میگردد و بخنان واقع میشود و ملاک ارواح را عیان می

میگفت روزی در موسم سرما وقت صبح در دریا غسل میکردم گرگان رسیده بر لب دریا ایستادند و من شنیدم که بجهت
 بحضرت میرزاخان نمودم دیدم که معصوم در دست رسیده و گرگان را از آنجا دفع فرمودند و میرزاخان
 رحمه الله علیه برادر میرزاخان در اخلاص و محبت حضرت ایشان از اکثر عزیزان بصفت میداشتند و طریقه از
 آنحضرت گرفته بقام اجازه طریقه رسیدند و ابوبنیاب مودب باخلاق حسن هذب بودند چنانچه در کتب حضرت
 ایشان بایشان نوشته اند و او بسیار آویست که از شما بظهور میرسد و دیگر برادران را شریک نمودن غلطی است نمایان
 حقیقتی نسخه دو و شما از این هم صحیح تر فرمایید امر و در هم شوال تقریب تعریف و الدنیر گوارش که جامع برادران
 مناقب بودند و از انتقال ازین عالم داعی بیادگار گذاشته در آنوله حاضر مقرر عیارات عزیزی فانی و تکلیفی
 که با ایشان بجای آورده ام در وقت قدم باین خاکدان تقدیم و تاخیر چندم همسفر بودیم و آنکه وقت رجوع
 برطن صلی است نیز بقاصد چند نفس هم قافله ایم بهیست امر و در گزار زنده حریفان خبری نیست به فرودست
 دین نرم که از ما اثری نیست بد ضعف بر تبه نیست که سلف در حالت اضطرار اتفاق می افتد اگر چه خطی از زند
 نمانده اما حیات صوفی غنیمت است هم از هر چه و او هم از برای دیگران مردم محل شمار بقاعده طریقه و تادایسته
 بکری حقیقتی رسانیده است طرفه عینف خوش استعدادی است در عالم عقیده و اخلاص بیشتر و مردان است میگویند
 مسامدی کمال است بنوده رسیده اند میرزاخان شیخ مقرر است حلقه دین ایام صبح و شام خواب می شود و مردم
 خوش استعداد فرام آورده اند حقیقتی فرصتی دهد که سیر ملک مطلقا می تمامی رسانند جای شما خالی است و درین
 عمر بچشم فیوض برکات بمرتبه ایست که در تحریرینی آید الحمد لله علی ذالک و الصلوة والسلام علی رسول و آله
 میرزاخان میرزاخان میرزاخان رحمه الله علیه از اقربای میرزاخان زبده خدای حضرت ایشان
 و بوجاهت ظاهر و خلوات باطن و ادب کامله موصوف طریقه از آنحضرت گرفته که کار سلوک باطن قریب بانتهای
 رسانیده باحوال مقامات طریقه فارشد و از بس اخلاص که ذکر رابطه بدوام رسانیده باهکاسان ارواح علیه
 حضرت ایشان نیز وقتی خوش داشتند بزرگان گفته مجتبی و ذکر رابطه صلی است راسخ و کسب کلمات و کیفیات
 الهیه این طریق از هر دو طریق ذکر و مراقبه موصلتر است ایشان جمیع فیوض الهی و مظهر توارکاهی بودند و اجازت
 هدایت طریق باطن یافته طالبان التلقین فرمود مراقبه می نمودند و مرشد آباد ایشان را مرید بیامری پیدا شدند
 مجموعی از باب قلوب انعقاد یافت و طلب قوت حلال پیشه تجارت می نمودند اما مشغول ظاهر ایشان را از

تعمیر اوقات بوظایف عبادات باز نمیداشتند و آیه شریفه رجال لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن
 ذکر الله وصف حال ایشان بود مدتی است که از اینجهان رخت سفر بستند **محمد حسن عرب**
 رحمه الله علیه از قدما می اصحاب حضرت ایشان تنهاده قوی داشت صایم الدهر بود چهل هزار بار ذکر
 کلید طبعه مسلمانان و هزار نفی و اثبات بحسب نفس جناب او هزار بار سوره اخلاص درود و استغفار هر روز طویقه
 داشت بنیادت الهی آیه شریفه و اذکرو الله کثیر العالکة تفکرات وصف مالش بود شبها بیداری
 و روزها در حضور آنحضرت خدمتگاری می نمودند از برکت صیام و کثرت ذکر کشفی صحیح و وجدانی سلیم داشت
 و در سه سال سلوک طریقه احمدیه با تمام رسانیده خلافت یافت بولن خود رفته مرجع طلاب گردید حضرت ایشان
 میفرمودند که در تمام عمر یک کس طلب خدا و مجاهد راه مولی نزد فقیر آمده و آن کس محمد حسن عرب بود و این لفظ
 در وصف او کافیست **محمد قایم کشمیری** رحمه الله علیه از اصحاب خواجه موسی خان در طلب
 مقصود و رنج سفر بسیار کشیده و صحبت درویشان بسیار در یافته صیام و قیام علی الدوام داشت و مجاهد بود
 و راه خدا با مر ایشان بخیرت حضرت ایشان جمیع نمود و بحسن تربیت آنحضرت در سه سال با نتهای مقامات
 طریقه رسیده اجازت تعلیم طریقه یافت برای دیدن حضرت خواجه موسی خان به بخارا رفت ایشان را در مرض
 موت یافت بعد واقعه ایشان دید که حضرت ایشان بجال او توجهات فرمودند پس بین توجه آنحضرت او را
 در آنجا قبولی پیدا آمد و مردم بسیار بطلب بقدر جمع نمودند او را و در آنجا قرار یافت یکبار روی در خواب دید
 که روی باغی در مدینه منوره دارد و در آنجا نهری از حضرت ایشان جاری است و آب از آن نهر در باغ او جاری است
 و درخت و گل انصاف می افزاید از خجسته او را اشتیاق زیارت روضه مقدسه مدتی صلی الله علیه و آله
 غالب آمد و عزیمت حج نمود و میگذشت من و پیغمبر دارم نذر کردم که یکی را بجای او رخانه خدا و دیگری خادم مسجد نبوی
 گردانم صلی الله علیه و آله و سلم **فیض محمد رحمه الله علیه** از یاران خواجه موسی خان ابرار ایشان استفاده از
 حضرت ایشان می نمود و یکبار او را قبضه صابون پیش آمد و هیچ وجه بسلی نمی یافت و می بجای آنی نفس سیده
 بود حضرت خواجه نقشبند راضی الله تعالی عنه دید سیرا بنده ای پسرک من اینقدر ترا چه کم است که عمل کن و تصفیه
 قلبت بنواظر و تزکیه نفس از ذل استیلا برنج است فکرت و شست پس بعد مدتی در ازادی خدمتی نمایان
 بنمودند که آنحضرت بجالش نهران منته فرمودند امر و در وقت صبح قیصر خواستید است و بکمال عنایت باشت

در بخارا مدتی است که در اینجهان رخت سفر بستند
 فی انوار و در آنجا قرار یافت یکبار روی در خواب دید
 که روی باغی در مدینه منوره دارد و در آنجا نهری از حضرت ایشان جاری است و آب از آن نهر در باغ او جاری است
 و درخت و گل انصاف می افزاید از خجسته او را اشتیاق زیارت روضه مقدسه مدتی صلی الله علیه و آله
 غالب آمد و عزیمت حج نمود و میگذشت من و پیغمبر دارم نذر کردم که یکی را بجای او رخانه خدا و دیگری خادم مسجد نبوی
 گردانم صلی الله علیه و آله و سلم
 فیض محمد رحمه الله علیه از یاران خواجه موسی خان ابرار ایشان استفاده از
 حضرت ایشان می نمود و یکبار او را قبضه صابون پیش آمد و هیچ وجه بسلی نمی یافت و می بجای آنی نفس سیده
 بود حضرت خواجه نقشبند راضی الله تعالی عنه دید سیرا بنده ای پسرک من اینقدر ترا چه کم است که عمل کن و تصفیه
 قلبت بنواظر و تزکیه نفس از ذل استیلا برنج است فکرت و شست پس بعد مدتی در ازادی خدمتی نمایان
 بنمودند که آنحضرت بجالش نهران منته فرمودند امر و در وقت صبح قیصر خواستید است و بکمال عنایت باشت

و می توجیهات فرمودند و عقده الانجیل را با بیایک التفات آن مهر فرشتا فرای لها بکاشاد و فیضی بزل انگش
 دار و شد که تدارک تنگیهای ویرینه مصرعه خدمت ترا بکنند کبریا کند به حضرت خواجہ احرار قدس اللہ
 سرہ العزیز فرموده اند ما هر چه یافته ایم خدمت یافته ایم و در راههای وقف زیادہ از بیست کس و بیش
 را خدمت ما لش بدن کرده ایم تا بمین ضالی و درویشان را آب معرفت شمس شوی یافته از لطف التفات
 ما سوای آن صاف گردید و از خدمت کی از شایخ وقت ما که بخدمت حضرت مجدد عنی اللہ تعالی عنہ انکاری نیست
 علم حدیث سند میگرد و روح مبارک حضرت مجدد حضرت ایشان را از توجہ بحال می منع فرمود بجلقه شریفه می آمد اما
 توجہ حضرت نمی یافت میفرمودند حتی محبت خدمت قدیم شمار آفت است اما منی پیران کبار نیست که توجہ
 کنیم در آن نزدیکی ویرانجونی لایق شد و کار بزرنجیر کشید و جو شمشهائی جنون میخوانند **فرو**
 نقشبندی عجب قافلہ سالار اند که بر نازده پندان بزم قافله رایہ و جهان عارفه بسودا و در گذشت
 غفر اللہ مولوی قطب الدین رحمۃ اللہ علیہ علم از علم عالم دارند و در شایخ بی نظیرند
 سبق از کار خدمت کی از بزرگان انجاندان گرفته شرف استفادہ محبت حضرت خواجہ میرعلی شایخ یافته
 و تا هفت سال لازم خدمت ایشان بوده کار سلوک باطنی تا بقای قلب فنا نفس و امانت و راستان و انجاء
 رسانیدند و با خواجہ میرالدین شاه عبدالعزیز خلد حضرت محمد زبیر شاه عبداللطیف قدس سرہ شایخ محمد عابد
 رحمۃ اللہ علیہ محبت داشتند و نسبت خود قوی گسیا کردند از تمام محبت حضرت ایشان نموده سالها استفادہ
 کردند و بقایا عالمه فایز شده قریب با شتای سلوک در طریقہ مجددی رسیدند و فیضی بر ایشان غلبہ قوت مذهب
 الاضلاع بر این ایجاب بوده و آخر عمر استلک و محلا انبیا باطنی بر ایشان غالب شده از خود رفته ساخت و
 بر حق پیوستند مولوی غلام محیی رحمۃ اللہ علیہ از اجله علمای تحریر و زبده فضلاء خوش تقریر
 بکارم شفات موصوفه بودند حفظ قرآن مجید نموده بدرس علم ظاہری پرداختند بر کتب علم معقول و حاشی میفید
 از شتہ اندیشیها و زمینی و غایبہ از کاوشند طریقہ قادریہ از خدمت کی از مشایخ انجاندان عالی گرفته سالها
 در کربلا و عراق و شام و مصر و قضا و متغنا از انجیا بسر برده شانی و وجاہتی بهم رسانیدند و از کما آت
 حضرت را نشان بزرگوار ایشان پرداخت از طاب پورپ حرام طواف آستان لایت نشان بدین شرف زیار
 در کربلا و شام و قضا و متغنا از انجیا بسر برده شانی و وجاہتی بهم رسانیدند و از کما آت

هیچ کیفیت ایشان را ندیدیم اما در سنی مغفل باطنی پیش قدم بودند که اولین نهار الهیه توفیق و اداست
 سبحانه و ادراک حالات کیفیات از ثمرات دوام غفل بالله است بروقت خود می شود اگر در دنیا از احوال
 صوفیه چیزی هست مگر در آخرت که دار جز است کیفیات عمل اخلاص ظهوری نماید بیت توبندگی جوگدایان
 بشرط حدیث که که خواجہ خود در پیش بنده پروری دانند یکی گفته است التلذذ بالکساء فمن البکاء
 دیگری فرموده اللذنه فی الصلوة شرک حکمت الهی یکی را کیفیات اذکار مخطوط میاید و دیگر را بجل
 اسرار سرازیر میفرماید یکی را محض توفیق یا در طاعت ممتاز میگرداند هر سه کس از مقبولان درگاه اند لهذا
 فرموده اند مناسن علم و مناسن عمل چنانچه علم اسرار و حقائق و مشاهد تفصیل تجلیات الهیه از اوست چنانچه
 باطنی نیز اقل قلیل سهل کار محبت و توفیق مرئوسات الهی است **اللَّهُ وَفَّقَنَا لِمَا كُنَّا نَحْتَجُّهُ**
 ایشان را بنات الهی حالات کیفیات طریقه دار شدن گرفت به جذبات نسبت نقشبندی ظاهر شدند
 تا پنج سال کسب فیوض محبت شریفه نموده سرسلک تلمذاتی را می رسانیدند و احادیث تعلیم طریقه یافته سالها در
 خانای بطن رفتند ایشان را آنجا قبولی پیدا شد و طالبان جمیع آورند و در علم ظاهر موقوف کرده بباطن
 باطن اشتغال نمودند و برگشته توجیه الی الله مراقبات میفرمودند از و در حالات و غلبات نسبت باطنی جزی
 نمیشنند اما عمر ایشان فاکر و شیخ خاندان قادریه ایشان بیمار بود بسبب مرض توجیه فرمودند مرض ایشان منتقل
 و بهمان مرض در گذشتند از جهت بخاطر حضرت ایشان غم و الم راه یافت چنانچه جزیری نوشند که زخم صلت روی
 غلام محبی مریمی ندارد و فقه جانگاہ ایشان در سینه آتش زرد و زهره آب گردانید ان الله و ان الله را جعون
 غیر از صبر جاریست که فردا ما هم میرسیم ایشان در بیان مسئله وحدت و جد و وحدت شهید و رساله نوشته بتوسط حضرت
 ایشان را آورده مورد تحسین شدند و آنحضرت بر ورق آن رساله ازین عبارت مرقوم فرمود بحمد الله فیصلی علی سوله
 سرگروه علماء محول جامع علم معقول و منقول مید ظلام محبی ایضاً اندلی فایتمی که بسبب اخوت طریقه باین همچنان یعنی
 جانبا نماند و از آنجمله بای فیر رساله مختصری در تصویر مسئله وحدت وجود و وحدت شهید و تحریر نموده از نظر گذرانید
 حق نیست با اینهمه ایجاز قدر کافیست بر بیان وافی جزا هم الله خیر الجزاء اما تعرض بسبب تطبیق ضرورتی
 مدخفات که این توفیق بن کشفین اگرچه خالی از تکلفی نیست متضمن مصلوحه است هی الاملا حیدر الفشتین
العظیمین رحم الله عبد الصنف لم يتعسف والسلا مری علی من اتبع الهدی

گفت فقیر را قم تطبیق ورین و مسئله که یکی از متقیات مقامی است و دیگری از مقامی دیگر است و یکفایض پیش از باب
حال محال است اما در تحقیق هر دو مشرب غفای نیست کیسکه در طریقه مجددیه به علم و وجدان سیر نموده بروی تعمیق ظاهر است
مولوی غلام محی الدین رحمۃ اللہ علیہ از سادات صحیح النسب نسب بجنرت غوث الثقلین میر سید رضی اللہ
تعالی عنه عالم بودند معلوم محقول بمنقول حافظ کلام اللہ و اهر حدیث رسول صلی اللہ علیہ وسلم از هجره جاد از ماسوا مفرد
بمقام توکل رسیده بطلب غدای یگانہ از آشنا و یگانہ بریده با مشایخ وقت خود صحبت داشته و از انظار رعیت بزرگان
بجہرہ داشته ذکر و غغال خرق اہل اللہ نموده و کفایتی از اذواق قلبی حاصل فرمودہ و از کمال قطعش این را تسلی نمیدادند
ایشان مولوی غلام محی الدین مولوی عبدالحق مکر و بخدمت حضرت ایشان رسیده اہلکار طلب طریقت بودند آنحضرت
آن ہر دو بزرگ را قبول کردہ ایشان را فرمودند کہ در شاد حشری معلوم میشود چندی دیگر در طلب فقر سعی کنید
ایشان تا دو سال بخدمت مشایخ دہلی و ہر جا درویشی شنیدند رسیدند ہر جا دل ایشان تملی نیافت پس بخدمت
مبارک رجوع نموده تا شش سال بالتزام صحبت شریف از تجلیات صفات و شیوات گذشتہ تا تجلیات ذاتیہ و ہمس
فائز شدند و اجازت تعلیم طریقت یافتند آنحضرت روز عطای خرقہ اجازت بایشان فرمودند کہ شماراد و واقفہ بشارتی
از غیب خواہد رسید پس بغیر گفتند من کی از اجلہ بزرگان را بخوابیدم کہ سورہ والضحی تا آخر آن بر من خواندند
و این بشارت حصول ہدایت و ترقیات و مقام رضا است ایشان میگفتند کہ در ایامی کہ بخدمت ایشان رجوع
آوردیم در حلقہ ذکر دیدیم کہ غوث الاعظم بجای ایشان نشستہ اند و نیز کیا دیدیم کہ حضرت غوث الثقلین تشریف آوردند
حضرت ایشان مدیہ نیازی از درون حجرہ آوردہ بخدمت آنحضرت گذرانیدند مرا یقین حاصل شد کہ فیض قادری
نیز درین خاندان مثال است کہ فیض التفات غوث اعظم در بصورت آنجناب متمثل شدہ و دوبار تہنیر آذربانی کی از ثقات
شنیدہ ام استاد ایشان مولوی بابا اللہ زادہ زیارت مزار فالق الاوار حضرت غوث الثقلین بمعہ اند آنحضرت
در خواہ ایشان آمدہ فرمودند فرزندم غلام محی الدین پیش شما ملزمی نماید دیدن او دیدن من است حاجت اختیار رنج
سفر نیست مولوی نعیم اللہ نوشتہ اند کہ کیا پیر این ایشان بزرگوار پوشیدم آنچنان فیوض برکات یافتم کہ گاہے
بچنین حالات نرسیدہ بودم ایشان را در او رنگ آہو و اصحاب فیض طلب بیا جمیع آمدند و صحبت افادہ گرمی گوشت مدتی
در آنجا بودہ و کج رفتند زیارت حرمین شریفین دریافتہ و ہر جا از خدا یا قریب مدیہ مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم آسودند
مولوی نعیم اللہ بزرگوار کجی عمدہ خلفای حضرت ایشان جامع اند و علم مقبول و منقول و در وقت تحصیل علم غلام

که شغل باطنی بر داند و منافی بشارت یافتند که حصول این دولت بصحبت شیخ کامل حاصل است و هنوز وقت
آن نرسیده پس بعد تحصیل علم طریقه نقشبندی از حلقه محمد جمیل که ذکر ایشان سابقاً گذشت گرفته بخدمت حضرت
ایشان رجوع آوردند و بالتزام صحبت خدمت در چهار سال بمقامات علییه طریقه رسیده تجلیات ذاتیه و انکی
فائز شدند و خرقه اجازت و خلافت یافته در وطن خود مرجع طالبان گردیدند و در صحبت ایشان لها جمعیت
و حضور حاصل است بکمال استقامت بر طریقه شریف و اتباع سنن نبویه و اخلاق حسنه آراسته اند و اگر غشیه بهر وقایع
اوقات بیاد خدا مسمو میگردند حضرت ایشان بجال ایشان عنایت بسیار داشتند چنانچه از حال خود چنین نوشته اند که
آنحضرت درباره فقر فرموده اند صحبت چهار سال شما برابر صحبت دوازده سال دیگران است و از نور نسبت و
فیض صحبت شما عالمی منور خواهد شد و فتوحات و وجهانی حق سبحانه شمار از زانی خواهد داشت انتهی الله تعالی
ایشان را با این کمالات سلامت دارد و کرامت الله و اسد علی بیاب را از اصحاب ایشان شنیده ام که باحوال
نیک ممتاز اند مولوی کلیم الله نیگالی رحمه الله علیه از خلفای حلیل القدر حضرت ایشان اند طریقه از
خدمت مبارک گرفته سالها فیوض باطنی حاصل نموده به نسبت کمالات رسیده و اجازت یافته در وطن خود وقتند
ایشان میگفتند مرا از مطالعہ مکتوبات شریفه حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه محبت عقیده قوی بخدمت ایشان پیدا
ماز انوار کلام شریف و تحقیقات ایشان لای محضوری و آگاهی بر دوام حال گشت یکبار در خانه قاضی مرشد آباد
بهضیافت بودم بمحور خوردن طعام قضا حضور و صفای باطن را کمال شد و که در قی بر دل طاری گشت که بهر عمل
و در نمیشد عتیاق صحبتی و ایشان غایب که شاید بمن التفات بزرگی آن صفا حضور باز حاصل گردد بخدمت
بزرگان رجوع آوردم هیچ جامل مرا جمعیت و آگاهی دست نداد بخدمت حضرت ایشان فائز شده و بمحور دید
فائض الانوار دل را اطمینانی حاصل گردید طریقه نقشبندی از حضرت ایشان گرفته بجال فقر تو جهات فرمودند تا
پانزده روز اثر توجہ در باطن خود نه دریافتم آنحضرت میفرمودند که لطائف شما خوب جاری شده بنده ساکت بودم
روزی در راهی میرفتم ناگهان لای حرکت آمده و آواز اسم ذات بگوش من سیده مضطرباً خست فقر را تم حرکت کر ایشان
بچشم سرعیان دیده ام حرکت ذکر مبتدی را خوش می آید اما کار دوام توجہ بخدا و ظهور که از ما سوا است ایشان
میگفتند در شکلی سخت در مانده بودم هیچ باب بر آمد کار بتظنی آمدنم حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه صحبت روح
حاجت منزع نمودم و در خوابی دیدم که در بانی است زخار در نهایت طعیان باد صهر طوفانی ایگنجه است و

من گشتی کا غلین میخوام که از طرف روانی آب بیرون برم بغایت مضطرب ارم که با خیال رسیدن بسا حل ممکن نیست شخصی از غیب بن گفت بیم مدار گشتی تو بعد و حضرت مجد و بمنزل میرسد دیدم که با وساکن شد گشتی بخت تمام بمقصود رسید و در دست روز آن شکل حل گشت رجوع فقیر در بر آمد حاجات بجناب امام ربانی میشود و کار را بتریب باسانی می شود رحمة الله علیه میر سراج الامین رحمة الله علیه از سادات کبار قصبه سونی پت انداز خدمت عزیزی طریقه قادری گرفته بشغل باطنی مواظبت می نمودند و بعضی از کار خاندان شطاریا از بزرگی اخذ کرده بجناب واردات رسید می گفتند که اسم ذات بمترتیه بر من استیلا یافت که هر جا اسم مبارک الله مشاهده می نمودم یکبار دیدم که دیوار طرف قبله بشکافت و جمال کعبه شریفه بحجاب عیان گردید ارواح اولیا را بچشم سیر یاری می نمودم و حرارت و شوق قلبی نقد و شتم امدل مرا اطمینانی نبود تا آنکه بخدمت حضرت ایشان پیوستم جمعیت و طمانیت حاصل و آنچه آرزو داشتم بدست آمد ایشان ساها بخدمت آنحضرت استفاده نموده اند و بمقام اجازت طریقه رسیده از آنجا ترقیات کردند نسبت ایشان تا کمالات رسیده بودند متفاته قوی بشعند حضرت ایشان میفرمودند لایب محمدی المشرک اند صاحب نسبت قوی در آخر عمر قرآن مجید حفظ میکردند حفظ تمام ناکرده از اینجهان در گذشتند سید علی رحمة الله علیه در شرح الصدور در حدیثی آورده که هر که حفظ تمام ناکرده میسر دلا یک براسمی میدید بجز و استشمام رائحه آن قرآن تمام یاد او میگرد و فرزند ایشان میر غلام حسین که طریقه از حضرت ایشان دارند در واقعه از روح عزیزی پرسیدند که از حال پدرم میر سراج الامین بگو گفت و رجوع را تلاوت قرآن مجید مینمایند سیوطی در همان کتاب نقول تلاوت اموات و رقبه بسیار آورده و در حدیث است که المعبشون عقوبون و كما تموتون تبعثون تحمل است که ایشان نیز تلاوت میکرده باشند این تلاوت اموات بنا بر عادت متخطا نفوس ایشان است و دوران هیچ کفنی نیست ملاز تکلیف نیاست یکی از اولیا گفته است اگر در بهشت نماز مرا آن نیاز نیست لذت نماز و مناجات را زیاده تر از لذات آخرت دانسته آرزوی عبادت دارد و در بهشت آنچه خواهد میسر بود و حصول ضوان الله البرکات و شاه محمد شفیع رحمة الله علیه طریقه از خدمت بزرگی گرفته با التزام صحبت مبارک حضرت ایشان کار باطن خود بمقامات بلند رسانیده بود و تجلیات ذاتیه فایز گردیده بیا دایمی وقت خوش داشتند محمد واصل و محمد حسین از خدمت کی از عزیزان این طریقه ذکر مرآتیه تلقین یافتند هر ده سال در محبتش کسب لذت جمعیت نمودند و سکر حالات نقد و وقت ساخته تمام شب در چرخ و بهای مراقبه

در بیان
کینه و محبت
حالات حضور
میتواند

بسری بودند بعد انتقال به خود بخود حضرت ایشان رسیده تحصیل فیوض طریقه پر و خفتند و ران نزدیکی
 محمد واصل گرد و در جوار حضرت خواجہ باقی باشند قدس الله سرہ مدنی یافت محمد حسین در سالها التزام صحبت
 آنحضرت ترقیات خوب نموده کیفیات نیک پیدا کرد و در سیر ولایت قلبی شکار عاشقانه میخواند و
 فخر ناز توتهای مراشته و بس به یعلی الله که جهان جمله قلیل است و قلیل ده دلهارا با هنر از آورده ذوقی حاصل
 میکرد و سیر سلوک تا به نسبت کمالات رسانید چون خود گیر متعزای نسبت قلبی بود از بیرنگی و لطافت نسبت مجرودی
 چندان مخلوط نگرید روزی فقیه بحال او توجیه نموده بر کیفیات هر مقام آگاه ساختم گفت حالات کیفیات
 هر مقام جدا جدا باید یافتم اما نسبت کمالات بدیافت من نمی آید گفتم امام طریقه حضرت مجدد واصل این نسبت
 عالی بجز جهل و نکارت نگفته اند که ادراک و وجدان از تجلیات ذالیه کوتاه پس چند مدت بصبر و جبر و صحبت
 مبارک حاضر میشد هر گاه آن لطافت و بیرنگی قوی یافت و در مقام قدما گاهی راسخ پیدا شد شکایتش
 بشکر مبدل گشت اجازت تعلیم طریقه یافته بوطن رفت شیخ غلام حسین ستمانی فیسری گزیده صحاب
 اکبر و حضرت ایشان نزد در بلده پشیا به ملک پنجاب علم فقه خوانده اند و از خدمت شیخ غلام قادر شاه
 قادری طریقه قادریه گرفته با حضرت محمد میر مفت سال صحبت داشته صفوی عبدالرحمن خلیفه حضرت شیخ الشیخ
 محمد عابد را رحمة الله علیه دیده بودند و توجیهات گرفته از کثرت ذکر که هر روز پنجاه مرتبه و اثبات بحس نفس
 تا هفت سال می نمود و در صحبتی حاصل فرموده بخد مت حضرت رسیده سالها التزام صحبت مبارک نمودند و توجیهات
 علیه مراتب سلوک طریقه ترقیات کردند کار سیر و سلوک باطنی از تجلیات اسم الطاهر گردانیده معانی باطن
 خود و تجلیات اسم الباطن رسانیدند لهذا از گریه های حبس نفس کیفیات ولایت و نفس الباطن تا ثیر است
 کرم شوقی افراد آزادی دینی تکلفی بسیار دارند و جدانیات ایشان در ادراک حالات باطن صحیح است در
 راه پیرایه فغانان از ایشان طریقه گرفته اند و توجیهات ایشان گرمی و حرارت قلبی کسب کرده فقیر صحاب
 ایشان را از کیفیات و برکات صحبت ایشان بهره دریافته و کس را از ان جماعه متمنا ز دیده ام در ویشی با خدا
 بودن است سعادت کسی است که عمر خود بپا د آید اتباع رسالت چنانی صلی الله علیه و سلم بسیر نماید و برای
 حیات نقد وقت خود فرماید ایشان پنج رفته بودند الحمد لله که شرف زیارت عرین شریفین یافته بسلا مراتب صحبت
 مولوی عبدالکریم و مولوی عبدالحکیم از ملک پور بعد از غایت از تحصیل علوم با شتاع آوازه

کمالات حضرت ایشان بجز نور نور رسیده طریق نقشبندی که فتنه چند سال کسب فیوض انوار حضور و آگاهی
 نموده بمقام اجازت رسیدند و بار غدا طالع البان باذن گشته بوطن فتنه بر روی عبدالکریم در این اوقات
 قضا نمودند و بر روی عبدالحکیم انزاد کرده و ترک سوا گفته و گوشه قناعت بیاد آبی برداشتند و وقت نیمروز
 اندکی طعام همزه خورده به تنهایی بمراقبه و ذکر مشغول میشدند لهذا نسبت ایشان قوتی بسیار بهم و مصدر خرقا
 عادات گردیدند یکی از اغنیایا نزرده هزار روپیه بدیده آرد و که بدوست شهابیت میگفت از بس که قبول نکونیکبار
 بیماری مجذوم گل ولای آب منوی ایشان تبرکاً بدن مایید و عسال و منو تشنه آتش نوش نمود و چند روز صحت
 یافت ایشان را بظهر چنین که امت قبولی پیدا شد و در حقیقت پدید آمد اوقات و اعمال و احوال ایشان حاجی فطرس
 پس اندکان مقام بطالت استال از التفات اسوار سته و جان بیا و سولی چو سته در بر روی خلق بستانه سعادتی است
 که مقصود و دوستان خدا است **نواب ارشاد خان** از مخصوصان جناب حضرت ایشان اند بکارم او صاحب
 موصوف بودند و در محبت و اعتقاد آنحضرت شانی مالی داشتند که دست هر کسی بجا نمواند رسید بواحد محبت و محبت
 حضرت ایشان با وجود علالت بسیار نسبت اینخاندان کسب نموده اجازت ارشاد طریق یافته خدمتهای لائقه
 آنجناب بجای آورده قریب و محبتی خاص پیدا نموده نظیر علیخان نرزدند ایشان طریق از حضرت ایشان شد مدتی است
 که پدر و پسر هر دو ازین خاکدان بال تعلق فشانده بعالم جاودانی خرت اقامت کشیدند **غلام مصطفی خان**
 رحمه الله علیه از اصحاب حضرت شاه ولی الله محدث رحمه الله علیه بحسن تربیت حضرت ایشان خلقی افزاینست
 خاندان حموی حاصل نمود و در سلوک نسبت باطن تجلیات ذاتیه و انجلی رسیده اجازت تعلیم طریق یافته چند کس را
 مشغول یا دخی سبحانه نموده با خلاق نرم آراسته بودند و تعلیم خلق خدا که منظر کمالات آبی است بر ایشان استیلا داشت
 او فی متوسلان خود را در تمام عمر بلفظ تو یا و کرده اند همه را با احترام پیش می آمدند در وقت عطای تنخواه نوکران را
 زیاده بر اقرار عنایت می نمودند بخدمت آنحضرت اخلاص تمام داشتند خدمتهای پسندیده بجای آورده و بجناب آبی
 قبولی بهم رسانیدند که خادم درویشان و در فیوض و برکات با ایشان است **نعم الما الصالح للرجل الصالح**
 رصف ایشان بود حضرت ایشان بعد از تقرب بر از ایشان تشریف فرما شدند و آیری مراقب شسته سر برشته
 فرمودند سبحان الله اگر فقیر را بمیقین معلوم شود که قبر من اینچنین محفوظ انوار آبی خواهد شد نوبت شادایانه بر آستانه
 خود بلند آوازه نمایم اینهمه نور و مغفرت و رحمت از من خلاص ایشان است **اخون نور محمد قندلاری** رحمه الله علیه

حضرت
 ارشاد خان
 صاحب

مدتی در
 خدمت
 آنحضرت

از علم دین بهره داشتند طریقه از اخون فقیر گرفته بوزرش زکار آنجا ندان حازت تعلیم طریقه یافته بودند سوزی و در سینه
و گدازی و در دل داشتند اما در دل ایشان بشکین نمی یافت بخدمت حضرت رسیده طریقه نقشبندی گرفتند و سالها
کسب فیوض صحبت نمودند کار سلوک طریقه احمدیه قریب با اعتبار رسانیدند نسبت نورانی داشتند بجلوت و انزوا بسر
میبردند بعد واقعه حضرت ایشان گفتند که منعوب میثابت آنحضرت ترویج طریقه بمن رسیده از روح مبارک حضرت
ایشان محمد معصوم و از حضرت خواجه نقشبند قدس الله اسرارها نسبتی تازه با وسعیت یافته ام و دولت افاضات
باطنیه از خانه مغل انتقال نموده بخانه افغان رونق افزای حوال طالبان گردیده شخصی که بخدمت حضرت محمد زبیر
مشکلی آنجا ندان صحبت داشته میگفت انوار و برکات باطن ایشان بسیار زیاده شده گویا نه خشکی بود که از لال اند
جاری گشت و چند کس که بخدمت بجهت اخذ طریقه رجوع نمودند نیز میگفتند که فیوض بسیار و رخصت ایشان حاصل میشود
لذا ادعوی عریض می نمودند که فیضی طی مقامات که در صحبت حضرت ایشان مدت بسیار حاصل میشد باندک
توجه من تعدادات طالبان خدا میگردد بالجمله بعلم به عمل ضبط اوقات بوضع طریقه احمدیه آراسته بودند اما عمر
ایشان و فائز و چند روز خست حیات بر بستند غفر الله له ملائسم از اجل خلای حضرت ایشان سلوک باطنی در
طریقه احمدیه تبهات علیه آنحضرت قریب با انجام رسانیده خلافت کسب مقامات تا بکلمات تربیت کرده و بطریق
طفره تا آنجا که خدا خواست رسیده حالات نیک دارد در هر سال از وطن بخدمت مبارک آمده انوار طریقه حاصل نموده
در خلاص محبت و متابعت حضرت ایشان راسخ است هیچکاری با اجازت آنحضرت نمیکرد و یکبار منجوست که قی
نماید گوی خود بند نموده بخدمت مبارک رسیده که اگر اذن شود دستفراغ بکنم لهذا بکمال متابعت آنحضرت بمقتدا
بارگاه اکی گشت طالبان بخدمت او رجوع آوردند و بمن توجه او جمعیت و حضور میرسند زبانی ثقه شنیدم
که یکبار شخصی توجه بخدیه تمام نموده بود تا ب نیار و ده نادیری مضطرب و بیثباتی می نمود و آخر بهمان حال رجعت حق
پیرسنت ذات کثیر البرکات او بسیار غلیظت است بدرس علم و تعلیم طریقه اوقات خوش می گذارد ملا عبدالرزاق
در علم فقه و اصول مهارت تمام دارد و بالتزام صحبت مبارک حضرت ایشان حالات نیک پیدا کرد و در مدارج ترقی
ترقیات نموده تا بکلمات فائز گردید اجازت تعلیم طریقه یافته با فاضل علم ظاهر و باطن صرف اوقات نیکش در ملا جلیل
بصحبت حضرت ایشان پیوسته سالها کسب انوار باطن نمود و نسبت باطن تا بکلمات رسانیده اجازت تعلیم طریقه یافته و
ممل وقت خوش دارد و هر که خدا خواست طریقه مشغولی باطن گفته اند که اکی دلش را زنده ساخت ملا عبد الله

گذرانیده آخر بدولت ترک دنیا مغرور و مفتخر گردید و بخدمت پیرگی از خلفای طریقه قادریه استفاده ننموده و سال
هزار و صد و سی هجری انتقال ازین عالم فرمود و در هزار و صد و سی و سه ولادت فقیر و در عمر شانزده سالگی گردن می
بروشت و در بستن کمر همت بسته دست از دنیا برداشت و پای سعی از سر ساخته در راه فقر گذشت علوم
متعارف در عهد پدر خوانده بود و کتب حدیث در خدمت حاجی محمد فضل سیالکوئی تلخیص شیخ المحدثین شیخ عبداللہ
ابن سالم کی گذرانید و قرآن مجید را از حافظ عبدالیول ملوی تلخیص شیخ القراشج عبدالخالق شوقی سند کرد
و ذکر طریقه نقشبندیہ با خرقة و اجازت مطلقه از جناب حضرت سید السامات سید نور محمد بدادنی رضی اللہ تعالی
عنه کہ بدو واسطه بحضرت قیوم ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنه میرسد گرفت و عمری در خدمت ایشان
بسر برده بعد وفات ایشان از مشائخ متعدده این طریقه استفاده نمود و آخر آستانہ فیض ایشان حضرت شیخ الشیخ
شیخ محمد عابد سنامی رضی اللہ تعالی عنه کہ ایشان نیز بدو واسطه بحضرت مجدد رضی اللہ تعالی عنه میرسد جہہ نیاز
سود مدتی خدمت ایشان کرده خرقة و اجازت طریقه قادریه و سہروردیہ و حشمتیہ حاصل نمود تا امروز کہ ہزار و
و ہشتاد و پنج ہجری است بحکم این حضرات از سی سال تربیت طالبان خدا مشغول است خدا خاتمہ بخیر کند
برکت حبیبہ علی اللہ علیہ سلم مکتوب و ویکم در دفع اعتراض کا حوالہ مترسلان طریقه احمدیہ موافق با جمیع
مقامات بلند انتہائیت فخر و مادہ شہہ نوشتہ اند کی انکہ خلفای حضرات منہند عوامی مقامات بلند میکنند
آثار آن شل و لیای متقدمین ازینہا بظہور نمی رسد و بگوئیم اگر میدان خود را بشارتہای عالی میدهند و حال
آہنہا دلالت بلکہ بشارتہا نمیکند و مساوات آن درویشان با اکابر سابقین بلکہ فضل برآہنہا لازم
می آید و این منعی مستبعدی نماید جواب شہہ اول بدانند کہ بزرگان پیشین با وجود تحقق فتاوی کمالات علیا
کرده اند و کتب قوم ازین مقالات مملو است غایۃ فی الباب جامعہ از آن طائفہ بانہا را این مورامور بوده اند
و فرقہ بحکم ظہر سکر معذور پس در شان ایشان نیز ازین ہر دو احتمال یکی را تجویزی تو اند نمود و هیچ کمالی غیر از
بنوہ بالامساخر مکرر و در سہد فیاض بخل و دین مکن نیست پس در حق این بزرگان حسن ظن راجع بانہا است
آخر از صلیحی مسلمین ند و مراد از ظہور آثار کمال اگر استقامت است کہ فوق کرامت است پس این منعی خود را
اقتویای این طریقه بقدرہ ظاہر میگردد و ضعف را اعتباری نہ و اگر مقصود از آثار صدور خرقة عادات و مکاشفات
است کہ منظر عوام است پس این مقدمات با جمیع صوفیہ از شر الطولایت انودنہ از لازم آن منعی نیست کہ

صاحب کرام که فضل جمیع امت مرحومه بوده اند کمتر صدرا این مورثه و چون مجاهدات و ریاضات این طریق بطور صحابه و
 تابعین کتاب سنت است اذواق موحید اهل سیرت نیز مشابه اذواق همان جماعت است فارغی که من
 المستوفی جوایب شبهه دوم اگر در یافتن آثار باطنی اهل کمال امر ساقی نیست علی الخصوص در آن نسبت یکسانی این
 طریق کار هر عمر و زنده اما از ارباب فرست صحیح مخفی نمی ماند و آثار ظاهری که کثرت طاعت و ریاضت و اذواق و
 و شوق و تجرد و انقطاع باشد اهل خلاص و ریا و ارباب حق و باطل شریکند و از صد و معاضی حیاتا غیر مقصودین
 هیچ کس محفوظ نیست حق نیست که بنابر بعد زمان ثروت و قرب قیامت منعقد تمام در امور ظاهر و باطن یافته است
 لیکن این بشارت های حقیقه نیست مقصود این شایع از بشارت است که مرید از انتقام نصیبی یافته به مثل
 ادبیای مشهوره قوه و رفعت در مقام رسانیده اما مساوات با آنها لازم آید و اگر مرید خوش استعدادی عمری بزرگان
 عهد و عهد بکار برود و شریک دولت آن بزرگان شود و استحال ندارد و هلیت فیض روح القدس را از دست ندهد و
 دیگران هم بکنند آنچه میسر میگرد و بدانند که نسبت این حضرات انوکاسی است مثل الطیبع نور شمس و در اوقات
 نور صفتی می باید که انوار پر لازم مرات مرید گردد و انعکاس مبدل تحقیق شود و مرید بمرتبه کمال تکمیل رسید پس بعض
 اوقات عکس مقام در آینه باطن مریدی افتد و هنوز آن مقام تحقیق نرسیده و پیر کشف و یقین و نظر تحقیق را که از نظر داده
 آن مرید را بشارت آن مقام میفرماید و بعد مفارقت آن نسبت که بشرط محافات ظاهر شده بود و رو با ستار
 بی آرویس آثار اگر ظهور نماید و این اغلاط درین جزو زمان بسیار روح یافته است که در پیران نسبت کشفی یکسان است
 و مریدان بنابر منفعت است التماس بشارت مقام و اجازت ارشاد و در خطاب اند مکتوب سووم و در بیان
 لفظ نسبت بطور صوفیه پیرسیده بودند که لفظ نسبت در اصطلاح صوفیه چه معنی دارد بدانند که نسبت در لغت
 عرب عبارت است از علاقه بین الطرفين در اصطلاح این قوم مراد است از علاقه که میان حق جل شانده و خلق واقع است
 که تشکیل تعبیر میکنند از آن بصالحیت و مصروفیت چون نسبت کمال با کوزه و از ظاهر کتاب سنت همین معلوم می شود
 و صوفیه اگر چه در تعبیر از آن نسبت بطور وحدت و کثرت میکنند مثل ظهور آب و در صورت و جناب میکنند
 کثرت اعتباری فراهم و وحدت حقیقی ما مطلق نیست حال این تعبیرات عینیه خلق است با حق و انجمنی بتاویلات
 و تمثیلات مشروع و مقول می سازند و اگر چه در آن نسبت اصل باطل چون نسبت اندای منبسط شمس با شمس مغرب
 و ظل اینجا یعنی تجلی است یعنی ظهوری در مرتبه ثانیه و این کثرت ظنی نیز عمل وحدت حقیقی شمس و اندک این قدر فرق است

در
 سید
 سید
 سید

میان تعبیر اول ثانی که هر چند ظلال حقیقتی دیگر غیر از اصل نیست همان اصل در مرتبه ثانی ظهور کرده خود را ظلال خوانده
 است اما اصل مواطعاتی کمی بر دیگری انجای صحیح نیست در اسمی و دریا صحیح است پس شهودیه باین تعبیر من وجه
 اثبات غیر توحیدی کنند بطوریکه در توحید وجود حقیقی ظلال نکند و این معنی را از کتاب صوفیه سنت آسانی میتوان استنباط
 کرد و تصویر معنی نسبت بطور اول از کتب صوفیه وجودیه باید دریافت بطور شهودیه نیست که نزد ایشان تعالیق
 ممکنات در مرتبه علم الهی مرکب اند از اعدام و وجود باین معنی که اعدام ضایفه یعنی عدم العلم که معبر است بجهل و عدم القدر
 که معبر است بعجز و غیرهما مفهومات تکایره دارند و بشرقی در علم الهی پیدا کرده اند و مرایای صفات حقیقیه که متقابل
 آن اعدامات اند گردیده و انوار آن صفات در آن مرایا منعکس گشته و این مخلوط مبادی تعینات عالم شتاند
 پس نزد ایشان عیان ثابتی فی العلم مرکب اند از اعدام ضایفه و ظلال صفات حقیقیه در مراتب خارج ظلال که ظلال خارج
 حقیقی است مصدر آن را خارجیه گفته اند پس عیان خارجیه نزد ایشان بوجود ظلی موجودند و وجود حقیقی و در خارج
 ظلی تحقق اندند در خارج حقیقی که موطن تحقق وجود حقیقی است و در عالم هر چه هست از وجود توابع آن ظلال و انعکاسا
 مستفاد است از حضرت وجود الحق صل شأنه فلا موجود با الوجود و حقیقی فی الخارج حقیقی الا الله فهذا هو التوحید
 و چون عدم نشأ شر و نقص است و وجود مبدأ خیر و کمال عالم مرکب است از عدم و وجود بلکه عدم ذاتی است و
 وجود عاریتی ناچار عالم مجموعه من قبح خواهد بود و اما وجه حسن استفاد از حضرت وجود است و جهات قبح هر حال از نظر
 عدم پس هرگاه سالک بقوه استعداد خود و جذب مشایخ که ظلال جذبه الهیه است بسیر علمی از حقیض مکان با وج
 و جوب قطع مسافتی که عبارتست از خرق حجب ظلمانی و نورانی که موافق حدیث در میان حق و خلق واقع است فریاد
 برکات آن نسبت محاذات که در میان ظاهر و مظهر تحقق بود بر رفع این حجب که نالغ انوار ظهور شمس حقیقه در مرآت تعین
 سالک بود تمام بظهور میرسد و استیلای آن انوار آن آئینه را مستور میسازد اینجالت را بربست فنای تعبیر میکنند
 و بعد فنا لازم است که وجود موهوب را بجنابا قدس مناسب هر مقام عطا میفرمایند که سالک بآن وجود کاخانه
 بشریت و احکام شریعت را برپا تواند داشت آنرا نسبت بقای میگویند پس سالک اگر خرق حجب ظلمانی
 و نورانی تمام کرده و از تجلیات صفات شئیونات گذشته تجلی ذات بحت مشرف شده و زمان بوقت باقی
 است بنی میگرد و بدرجه عصمت که عبارت است از عدم احتمال صدور شر میرسد و اگر نه بقدر طی مسافت
 از امکان بسوی وجود بل از عدم که شرف است و در ترقی افتد و بوجود حق که خیر محض است نزدیک تر میگردد

و چون ظلمات عدم در ستماء انوار وجود مضمحل گشته است بیشتر مصدر خبری شود اما با احتمال وقوع شرا حیا ناولی
 و نائب بنی میگرد و تربیت و اصلاح بنی نوع خود میکند نیست معنی آنچه میگویند که انبیا معصوم اند و اولیا
 محفوظ و این است معنی ظهور نسبت که در اصطلاح قوم است بسبیل ایجا و بشرط صوفیه شهودیه مجردیه رحیم الله فاهم
 و اسلام مکتوب چهارم در بیان علم حضوری و حصولی خدا و این سوال شما که بعد حصول افتا
 که مستلزم دوام حضور است که غفلتی از جناب حق تعالی رو میدهد سبب چیست بدانند که بنای این شهر
 بر اشتباهی است بیا نشانه علم بر دو قسم است حضوری و حصولی حضوری لازم نفس عالم است یا عین است
 چنانچه علم نفس بخود و عوارض خود و حصول حصول صور معلومات است در مراتب ذهن بتوسط عقل و حواس
 و سالک که بسیر علی از حقیقت امکان اوج و جوب عروج نماید این علم از قبیل علم حضوریست نه حصولی و کیفیت تعلق
 علم حضوری عارف بجناب الهی است که نزد صوفیه وجودشیا علی است نه حقیقی یعنی این کثرت که مرئی میگردد ظلال
 حضرت وجود حقیقی اند و در خارج غیر وجود و اعتدال نیست تعدد و کثرت ظلال از راه تکرر شیوات وجود است
 و ظلال تا وقتی که از اصل خود غافل است و از ظلیت خود آگاه نیست جو مستقل بلای خود در پندار ثابت می کند و درین
 تکلم بلفظ انا اشاره بهمان وجود و همی نماید چون قطع مسافت اصطلاحی قوم که عبارت است از رفع حجب قربانی
 و ظلماتی بین الحق و الخلق که از حدیث ثابت است میسرش میگرد و باصل خود وصل میشود خود را بیش از ظلال
 اصل بنی بنید و وجود خود و قول این است مستعار از آنجناب می دانند و درمی باید که نظر را حقیقی علی نه نسبت بلکه همان
 اصل در مرتبه ثانی بتعین علی ظهور کرده است آن زمان او را واضح می شود که مثالی به مرجع اناد نفس امر اصل است
 نه ظل آنگاه علم حضوری او که لازم این تعین علی او بود و تعلق باصل میگرد و اشاره بلفظ انا او را راجع می شود باصل
 چون این اعتباری است از اعتبارات اصل ثانی آن انا راجع بظل می کند و چون این حالت مستمر میگردد آنرا در او
 حضور میگویند و این حضور را بعد تحقق قنای اول نیست اگر گاهی فتوری در این حالت روی میدهند فرت در علم
 العالم واقع می شود نه در عین علم حضوری و علم حصولی عارف مثل عوام ناس لاتی می ماند تا حواس باقیست که تمضیت
 امور بشری موقوف بر آن است و این علم را اصلا در جناب قدس با نیست که حواس را در آن آگاه و علی و منشأ
 این شبهات این است که ذهل علم العالم را فتور علم حضوری دانسته منکر دوام حضوری شود نه حضرت فاروق رضی الله عنه
 که فرموده است اصل و اصل الحقیق اشاره باین هر دو علم است که تهنیتش تعلق باصل حصولی دارد و حضور در صلوة از قبل

در سبب
 در سبب
 در سبب

علم حضور است ظاهر است که صلوة انجناب البتة حضور خواهد بود و تدبیر جهانی تصور بسیار صریح نیست مگر در بیان بر دو قسم علم
 جمع نشود این هر دو کار در یک جزو زمان و نفس واحد متشکی نیست و اندک گشت معنی قول خلیفه ثانی رضی الله عنیه صحیح
 نیست و اندک فاهم و السلام مکتوب پنجم در بیان اجوبه شبهات که بر کلام حضرت مجدد مینمایند
 برخورد از اجوبه شبهاتی که بر مقالات کرامت آیات قیوم ربانی مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه بنعم
 پیچیدگان دارد می بخوند استفسار کرده اند بطلان در آمد و ریابند که بنای این اعتراضات بر جهل است یا بر حسد
 و این رسم انکار معمول قدیم اهل تعصب است در تکبیر شیخ اکبر رحمة الله علیه اکابر و دیگر رساله نوشته اند و حضرت مجدد
 در کتب خود جوابهای همه شبهات بطریق دفع و حل تحریر فرموده و از اولاد امجاد ایشان حضرت شایه نجفی رحمة
 الله علیه رساله مفصل درین باب حضرت مولوی فرخ شاه رحمة الله علیه رساله اسمی بکشف الغطاء عن وجه الخطا
 بطریق اجمال تحریر نموده اند و از مخلصان آن جناب مولانا محمد بیگ ترکی ثم الملکی رساله اسمی بعطیة الودایک لافاضل
 بین الخطاء و الاصول مشتمل بر تفصیل اسود و اجوبه در رد رساله محمد ربی تمییز شیخ کردی ثم المدنی نوشته و بهر
 علمای مذاهبل رابعه دیار عرب مسلح گردانیده و ماده حسد ظهور معارف غیر متعارف است از جناب ایشان
 که در قرن اول ثانی شیوع داشته و بعد قرون ثانی مشهور و باخیر و پرده کون رفته از خصوصیت طینت منظر
 ایشان که بقیت طینت مقدس جناب رساله بوده بروز نموده اند فی فی ترازی تربت یشر بگرفته اند *
 پنهان ز شام در دم بهر بند هشته اند و انصاف آنست که اول در شان قایل مقامات نظر کنند اگر متبع کتاب
 سنت است و اکثر اعمال احوال و موزون بمنزله شرعیات است پس شبهات کلام ادرا موافق محکمات کلام ادرا
 تا دلیل کنند یا بجام السواد الحلانیه و اگر دارند و او را معذور دارند چرا که این قوم را عذرهای بسیار عارض میخورد گاه
 در غلبه حال عبارات ایشان بمرادات ایشان مساعدت نمیکند و گاه در محلهای کثیف بنا بر خلط و هم خیال
 خطا واقع می شود و در آن خطا مثل خطای اجتهادی معذورانند و گاه اطلاع بر اصطلاح ایشان میسر نمی آید پس برجا
 این مورد ترک اعتراض لازم است خصوصاً بر کرامت آن نظام حضرت مجدد محض فضولی است که بنای طایفه ایشان بر تسلیم
 سنت مصنفات ایشان مشهور است و همین نصیحت و مغفلت است و بیشتر سبب بیجان این فتنه انکار توحید وجودی است
 و اثبات توحید شهودیست چرا که از چهار صد سال یعنی از عهد حضرت شیخ ابن عربی رحمة الله علیه تا عهد مبارک ایشان
 ادعیه اجماع و اذان مردم از مسکله جدت وجود مملو بوده است و انکار حضرت مجدد بر توحید وجودی نه مثل انکار

علمای ظاهر است بلکه از مقامی که وجودیه کلمی کنند تصدیق و تسلیم آن می نمایند این قدر است که مقصود اصلی را فوق بنمایند
میفرمایند و غیرتی فی الجمله بین الحی و الخلق نجی که محل وحدت وجود حقیقی که مستحق در خارج حقیقی است مگر در ثبات نمی کنند
بخلاف وجودیه که در میان حق و خلق عینیه اثبات می نمایند و تصویر سلسله وحدت وجود و وحدت شهود و در دو مکتوبی دیگر
نوشته شده و اسلام مکتوب ششم در جواب شبهات بعد حمد و صلوة از فقیر جا نجانان مولوی حبیب الله بهران
سلمه الرحمن مطالعه فرمایند که التفات نام طبع لای مشتمل بر شبهاتی که همه متوجه مقالات کرامت سمات حضرت قیوم رباً
مجدد الف ثانی رضی الله عنه بود و در دو مکتوب و ما این شبهات از عدم اطلاع بر مصطلحات آن بخانیان نشی خند
اگر میسر شود مجلدات ثلثه مکاتیب حضرت ایشان مطالعه فرمایند تا جامع خواهد شد و فقیر امتثالاً لامر حرمی چند
می نگارید باید دانست که حضرات صوفیه لفظ وجود را بر سه معنی اطلاق می نمایند یکی وجود یعنی کون محصل که امر متزعمی
و معقول ثانوی است دوم وجود مبسوط که منشأ استمرار معنی اول و مجبر بظواهر وجود و بعد از اول است و بدیهی است این
هر دو وجود از حضرت ذات تعالی و تقدس متاخرند و ذات باین هر دو وجود مصدر آثار نمی تواند شد سیوم
وجودی که اول الادایل و مبدا را الهادی است و بر عزم قوم عین ذات است و ذات بآن وجود مصدر آثار است و حضرت
ایشان میگویند که ذات او تعالی خود مصدر آثار خود است و هرگاه وجود و ذات هر دو در حقیقت یکی باشند صدر آثار
خواه بوجود و منسوب باید کرد خواه بذات مطلب احد است پس اختلاف راجع بمنزاع لفظی است تسلسل را اینجا چه دخل است
و تماشی حضرت ایشان از اطلاق لفظ وجود بر ذات او تعالی و تمسک به حل بالمواطات کی بر دیگری از راه احتیاط است
که در لسان شرع این اطلاق وارد نشده و صفات اهل الهی توفیقی اند و دو شبه دیگر که موجب حقیقت محمدی فضل حقیقت
کعبه حقیقت محمدی است صلی الله علیه و سلم از مکتوبات جلالت رفع میشود و تحریر جوابهای آنها طول دارد و آنچه در ادایل
قول حضرت غوث الثقلین رضی الله عنه فرموده علی رقبه کل و لا اله الا الله نوشته اند اگر مخصوص بعباسین دارند بجز
عاید بجا آنحضرت می شود و استثنای متقدمین خود ازین حکم ادب لازم است که بعضی از آنها اجداد و مشایخ آنحضرت اند و حکم
حدیث مرقوم لایدر است اول صیغرام اخیره استثنای متاخرین نیز مجوز است چرا که تقدیم و تاخیر امر نسبی است و هر تازی
یا متاخریت پس ممکن است که متاخر آنحضرت از آنحضرت فضل باشد فقیر در تفرقه حق و باطل در التفات نام مامور بودم و لا اله الا الله
صعد الله بهم ارباب الحق حقاً و ارباب الباطل باطلاً و السلام مکتوب هفتم و بیان فضل
حضرت غوث الثقلین حضرت مجدد و مجدد و صلوة از فقیر جا نجانان مطالعه فرمایند که التفات نام مشتمل بر

لله
الحکم
فی این
مکتوب
در بیان
فضل حضرت

استفسار فضل کی بردگری ازین هر دو جناب یعنی جناب قیوم ربانی مجدد الف ثانی و محبیب سبحانی شیخ عبد القادر جیلانی رضی اللہ تعالیٰ عنہما رسید مجدد افضل بر دو قسم است جزئی و کلی و ظاهر است که سوال از فضل خبری نیست مناد فضل کلی زیادت قرب الہی است این معنی امر باطنی است عقل با این بقوله کاری نیست مگر از کثرت قلب مناقب سراغی بمطلب میتواند بر ما افاده قطع نمیتواند کرد و نقل عبارت از کتاب سنت اجماع قرن مل است بدیهی است که وجود مبارک لایزال هر دو بزرگوار زمان و در دو کتاب سنت وقوع اجماع متاخر است اصول مثنی شرع ازین امر ساکت کشف محتمل خطاست بر مخالف محبت نیست اقوال مریدان که خالی از غلو محبت پیران نمی باشند از اعتبارات ساقط است نیز صاحب کشفی که احاطه کمالات این حضرات بکند و حکم بحکم بر فضل کلی طرفی از طرفین نماید بنظر نمی آید پس طریق اسلم تفویض این امر بکلم الہی و سکوت ازین تفصیلها است مقرر فضایل این هر دو بزرگ باید بود و درین باب لبازاد باید کشف کرد این مسئله از ضروریات دینی نیست که تکلم در آن ضرور باشد و از دیوانگیهای عشقی که از اینجا ب حضرت مجدد است و دم زدن مناسبت نیست که حرف از عالم عقل می رود و برگز در پیش کم نیاید زد و از حد برون قدم نیاید زد و عالم هر دو است جمال زلی است و باید دید و دوم نیاید زد و مکتوب هشتم در تطبیق دو مفهوم که از کلام حضرت مجدد و معلوم می شود و محذوف نوشته اند که مکشوف حضرت مجدد در مسئله حقایق ممکنات آن است که در مرتبه وحدت عبارت از تفصیل کمالات الهیه در خانه علم الہی است در مقابل هر صفت کمال عدم صفاتی آن صفت ثبوتی و تمایزی پیدا کرده است در مقابله صفت علم عدم العلم که معبر بجل است در مقابله صفت قدرت عدم القدرت که معبر بجز است و قسم علی بذات آن عدم تمایز بنا بر مقابله و محاذات مراد و محال انوار و ظلال آن صفات گشته مبادی تعینات عالم حقایق ممکنات شده اند آن اعدام بجای مواد آن حقایق اند و آن علو و ظلال بجای صور حال اند و در آن بنا بر همین اقتضای اعیان خارجیه ممکنات که بر سطر آن حقایق مصدر آثار شده اند و وجود و عدم هر دو را قبول می کنند و بهمین وجه مصادر خیر و شر میگردند و نیز مکشوف آنحضرت است که مبادی تعینات حضرت انبیا علیهم السلام بصلوة صفات اند که اصول ظلال مذکورہ اند و وجود و وجوبی دارند پس باید که در حقایق این حضرات عدم دخل نباشد و حال آنکه این حضرات نیز از ممکنات اند و حقیقت ممکن موافق تحقیق ایشان تجلط عدم نمی باشند و به تطبیق چیست بخود چون مقابل و محاذات در میان اعدام تمایز و وجودات صفات مقدسه در مرتبه علم الہی مقرر شد پس چنانچه اعدام محال صفات گشته اند صفات نیز مرایای آن اعدام گردیده اند اما اینجا محال بالعکس است در اینجا صفات

بجای ماده و اعدام بجای صور حال اند جهت عدم در صورت ضعیف واقع شده و جهت وجود قوی و بهمین جهت حضرت
 انبیا علیهم السلام معصوم اند و مصدر شریکند و وجود خارجی ایشان عدم وجود هر دو را قبول میکنند و از قدرت
 و خل عدم در حقایق این حضرات برای ثبوت امکان کافی است و اسلام مکتوب بنهم در بیان معنی
 قول صوفیه که صوفی تا خود را از کافر فرنگ بدتر نداند از کافر فرنگ بدتر است
 پرسیده بودند که صوفی تا خود را از کافر فرنگ بدتر نداند از کافر فرنگ بدتر است اینچنین چگونه است آید که صوفی
 البته مومن گاه عالم متقی می باشد و در حالت صحو و اوقات علم او صفات و اعراض خود دارد و مناط فضل فردی
 بر فرد دیگر از افراد کینوع همین اوصاف اعراض اند و ذات حقیقت شخص پس صوفی با وجود علم با تصاف کافر فرنگ
 بکفر و ماصی علم با تصاف خود بایمان فضایل دیگر چگونه خود را بدتر می تواند داشت و اگر تکلیف چنین بدانند آن
 فضایل را از آن رذائل بدتر دانسته باشد و فساد این عقیده شرعاً و عقلاً بدیهی است و جای نقد و مذهب حضرات
 مجذوبه با حقایق ممکنات مرکب اند از اعدام ضایفه و ظلال صفات حقیقیه یعنی آن اعدام بنا بر تقابل سواد صفات
 در علم الکی ثبوت پیدا کرده و مالمای الی الی و سواد صفات گشته و مبادی تعینات عالم گردیده و در خارج ظالی و ظلال خارج
 حقیقی است بصنع خداوندی بوجود ظالی موجود شده اند و بنا بر این ترکیب عدم وجود مصدر آثار خیر و شر گشته اند از جهت
 عدم ذاتی کسب شرعی نمایند و از جهت وجود ظالی کسب خیر و منفی نیست که در عالم حس هرگاه شخصی بر مایه امتی از انوار
 شمس نظری کند بلاخط اولی همان نور را می بیند مایه را چرا که مایه در ششسان نور مختلف و مستور گشته است هرگاه
 مایه الفرض در خود نگاه کند بجا طاول همان تعین مایه را می خود را خواهد دید نه انوار را چرا که نظر او بر ظاهر نیست پس نظر
 صوفی بر ظاهر شایع غریفه و خمیس به جهت وجود آن مظاهر که در آنها ظاهر شده است مصدر خیر گشته می افتد و چون
 در خود نظری کند نگاه او بر جهت عدم ذاتی او است منشأ شر است خواه بافتاد و خود را از خیر و کمال مطلقا عاری
 خواهد دید و خیر و کمال عاریتی را که از جهت وجود کسب کرده از آن خود نخواهد یافت ناچار خود را از کافر فرنگ بدتر
 انشای خمیس بدتر خواهد فهمید از اینجا معلوم شد که مقصود قایل این قول آنست که صوفی کامل خیر و کمال با اصلا
 منسوب بخود نمی نماید و مستعار میدانند و این است معنی فنای تام و حاصل شهود صحیح و اگر صوفی را نظر بر جهت وجود
 و انوار مستعاره می افتد و جهت مراتب او که عدم است مستور میشود از دعوای انانیتش هر بر می زنند و همین است
 سرانجامی گفتن همین بن منظور است که اگر چه آنجا که در یوید خود معذور بود و در یوید خطا کرد از غلبه سکود جهت

وجود وجهت عدم تمیز نتوانست کرد و بسیاری از سالکان بی راه را بخینین غلط واقع می شود الا من عصم الله تعالی
برکت حبیب صلی الله علیه و آله و عجمه و سلم مکتوب و هم در دفع شبهه که حریت صبر ولی که به بلای شدید
مبتلا بود و دعا براس دفع آن نه نمود بر صبر حضرت ایوب پیغمبر علیه السلام که دعا
بجهت دفع بلا فرمود لازم می آید نوشته بودند که بزرگی ببلای شدید مشابه ببلای حضرت ایوب
علیه السلام مبتلا بود بزرگی دیگر بعیادت او رفت و بر سید چه حال داری جواب داد که حال ظاهر است و هنوز
رب انی مسئلت الضمیر بگفته ام یعنی مثل ایوب علیه السلام بسبب نیاورده ام و اما ان وزنه رخ می باشد و نیست
مقام صبرین لی ارفع از مقام صبر آن نبی معلوم می شود و چون مقام صبر پس رفیع است فضل علی بر نبی لازم می آید
عل این شبهه باید فرمود که آب بخار و دود بادی نظار این شبهه وارومی شود و اگر تا تل کنند محل شبه نیست بیا نش که
اگر چه حضرت ایوب علیه السلام رب انی مسئلت الضمیر وانت ارحم الراحمین و نیز انی مسئلت الشیطان
بفصحه عذاب گفته و این آیات بظاهر دلالت بر مبتلای و بصبری دارد لیکن و سبحانه جل شاناه که عالم
السر و الضمیر است میفرماید انا و احدنا که صاحب الامر العبد انه اقرب پس معلوم شد که این
بصبری که بجناب نیز متضمن لطیفه و یگانه صبر بوده و اگر نه حق تعالی با وجود ظهور بصبری اثبات صبر بخیرت
میفرمود و سرش نیست که نفس شریف آنحضرت مدت طویل بر انواع بلا از با کمال احوال اولاد و شدت مغر و فقر و
اذا نت و حقارت مردم نسبت بوی صبر نمود چون دیگر که وقت نزول رحمت رسید و دانست که کشف این که پیش
تبصره و ناری حلق است اوب این وقت بصبریت ترقی از مقام صبر کرده بمقام رضا که فوق جمیع مقامات تزلزل
رسید و بر عار بصبری صبر فرمود و تبصره و ناری برآمد و در صله این ادب محمود بر نعم العبد گردید و ضاعت
منصبه نه ادب پوشید که ادب مشتق از اوب است یعنی رجوع بهوای نفس خود که رعایت صبر چندین سال
باغذ کرد و بلکه پنهانی حق تعالی رجوع نمود و الحمد لله حق تعالی بداد بجناب رسیده با وجود بصبری ظاهر حال باطن
او را منظور داشته اثبات صبر فرمود و گفت انا و احدنا که صاحب الامر العبد انه اقرب و آنچه
حضرت شیخ اکبر رحمه الله و فضل یوبی میفرماید که الصدوق حسن النفس عن الشکوة الی العباد حضرت
ایوب علیه السلام شکوه بسوی غیر نکرده بجناب خداوندی عرض حال خود ننموده پس ترک صبر ننمود و جواب این
شبهه نمیتواند شد چرا که چون بنی بجناب آبی خیزد بنی باب غاری نکرده و دم نزده و زیاده صبر آن لی

نویس
ایوب علیه السلام
بسیار از سالکان بی راه را بخینین غلط واقع می شود
الا من عصم الله تعالی
برکت حبیب صلی الله علیه و آله و عجمه و سلم
مکتوب و هم در دفع شبهه که حریت صبر ولی که به بلای شدید
مبتلا بود و دعا براس دفع آن نه نمود بر صبر حضرت ایوب پیغمبر علیه السلام که دعا
بجهت دفع بلا فرمود لازم می آید نوشته بودند که بزرگی ببلای شدید مشابه ببلای حضرت ایوب
علیه السلام مبتلا بود بزرگی دیگر بعیادت او رفت و بر سید چه حال داری جواب داد که حال ظاهر است و هنوز
رب انی مسئلت الضمیر بگفته ام یعنی مثل ایوب علیه السلام بسبب نیاورده ام و اما ان وزنه رخ می باشد و نیست
مقام صبرین لی ارفع از مقام صبر آن نبی معلوم می شود و چون مقام صبر پس رفیع است فضل علی بر نبی لازم می آید
عل این شبهه باید فرمود که آب بخار و دود بادی نظار این شبهه وارومی شود و اگر تا تل کنند محل شبه نیست بیا نش که
اگر چه حضرت ایوب علیه السلام رب انی مسئلت الضمیر وانت ارحم الراحمین و نیز انی مسئلت الشیطان
بفصحه عذاب گفته و این آیات بظاهر دلالت بر مبتلای و بصبری دارد لیکن و سبحانه جل شاناه که عالم
السر و الضمیر است میفرماید انا و احدنا که صاحب الامر العبد انه اقرب پس معلوم شد که این
بصبری که بجناب نیز متضمن لطیفه و یگانه صبر بوده و اگر نه حق تعالی با وجود ظهور بصبری اثبات صبر بخیرت
میفرمود و سرش نیست که نفس شریف آنحضرت مدت طویل بر انواع بلا از با کمال احوال اولاد و شدت مغر و فقر و
اذا نت و حقارت مردم نسبت بوی صبر نمود چون دیگر که وقت نزول رحمت رسید و دانست که کشف این که پیش
تبصره و ناری حلق است اوب این وقت بصبریت ترقی از مقام صبر کرده بمقام رضا که فوق جمیع مقامات تزلزل
رسید و بر عار بصبری صبر فرمود و تبصره و ناری برآمد و در صله این ادب محمود بر نعم العبد گردید و ضاعت
منصبه نه ادب پوشید که ادب مشتق از اوب است یعنی رجوع بهوای نفس خود که رعایت صبر چندین سال
باغذ کرد و بلکه پنهانی حق تعالی رجوع نمود و الحمد لله حق تعالی بداد بجناب رسیده با وجود بصبری ظاهر حال باطن
او را منظور داشته اثبات صبر فرمود و گفت انا و احدنا که صاحب الامر العبد انه اقرب و آنچه
حضرت شیخ اکبر رحمه الله و فضل یوبی میفرماید که الصدوق حسن النفس عن الشکوة الی العباد حضرت
ایوب علیه السلام شکوه بسوی غیر نکرده بجناب خداوندی عرض حال خود ننموده پس ترک صبر ننمود و جواب این
شبهه نمیتواند شد چرا که چون بنی بجناب آبی خیزد بنی باب غاری نکرده و دم نزده و زیاده صبر آن لی

طلب علم باحوال پر دو مجتهد نماید چون غالب شدن آن دو که طرف ثانی اعلم است جائز است و باطل که وجهی که غیر کنیم نیز
جائز است و در متعلقه احکامات اند و تحصر عقل و چهار حال خالی نه چرا که تقلید عامی است یا عالم دین هر دو را باعث بر
انتقال یا غرض دینی است یا دنیوی پس اگر عامی و عامی است از معرفت فقه و از مذاهب خود جز اهم نمیداند
و از انتقال بلاد و حصول مال یا جاه کرده پس مراد اخف است که تحقیق انتقال او استیفاء است و اگر عالم فقیه
بود و برای دنیا انتقال میکند پس مراد او شد است زیرا که ملاحت بذاهب میکنند برای غرض دینی این معنی
غیر جائز است و اگر در مذاهب خود فقیه است با عفا انتقال می سبب نبی است و مذاهب دیگری نزد او ترجیح یافته
است بقوه اول پس بر این چنین کس انتقال واجب است و بروایتی جایز و اگر عامی از فقه است و در مذاهب خود
بتفقه مشغول شده و جاهل مانده و مذاهب غیر را بر خود سهل و سیرل الا در آن گفته و او را تفقه دین موجود است
بر این چنین کس نیز انتقال واجب است زیرا که تفقه در مذاهب بهتر است از جهل در جمیع مذاهب که غالباً عباد جاهل
صحیح نبود و اگر انتقال را هیچ سببی دینی یا دنیوی نیست بلکه از هر دو مذاهب قصد مجرد عمل بود پس جائز است عامی یا
و ممنوع است مرفقه را زیرا که او در مدتی فقه این مذاهب حال کرده چون مذاهب دیگر انتقال کند عمری دیگر باید
برای تفقه در آن مذاهب از عمل که مقصود است با و ماند پس و لا ترک انتقال اولی است و آنچه میگویند که اگر غیر خفی
بمذاهب خفی انتقال کند جائز است عکس آن جائز نیست محض حکم تصبب است لیلی ندارد زیرا که آنکه کلمه حقیقت
برابر اند و اگر در تقدیم مذاهب خفی یا مذاهب دیگر بر مذاهب نفسی از آیه و حدیث وارد بودی تقلید آن مذاهب بر
هر فرد است و واجب بودی و تقلید دیگر جائز نبود و این خلیف اجماع است صاحب طبع مفتوی که خفی است
است گفته که جائز است مرد یا زوجه را انتقال از مذاهب فقهی بمذاهب خفی عکس آن را باید که بکلیت مذاهب خفیه
کنند و بعضی مسائل بسیار کس از خلف و سلف انتقال نموده اند اگر جائز نبود میگردیدی و هر که بخلاف آن گوید
قول بی دلیل است و ما مقبول السلام علی من اتبع الهدی مکتوب مفهیم و عقیده اهل سنت و
جماعت و رقی اصحاب رضی الله عنهم نوشته بودند که در حق معاویه بن ابی سفیان موی صحابی و در آن
و اتباع او غنی الله عنهم و رضی عنهم چه اعتقاد باید کرد بدانند که علمای مذاهب اهل سنت شایعات حضرات صحابه را
بنابر حسن ظن که در شان خیر القرون لازم است تا دلیل میکنند و اگر تا قبل اوایل نباشد تفویض بحجاب آبی نمیباشد و
جرات بدم و طعن ممنوع میداند چرا که در قرون ثلثه مشهور با تخریج یکی از علمای محدثین مجتهدین با وجود قریب

زمان اطلاع ام بر احوال ایشان با وجود اقرار نسبت خطاب الحالفان حضرت علی رضی تجویر طعنی شان این
 جماعت کرده و اگر چند روز میان لشکر شام و لشکر کوفه محاربه و ملائمه واقع شده از شدت تعصب بوده و بسیار
 عقیده کفر پیدا کرده و ماده تعصب کتب معتبره مذکور است و بعد رفته غمها را میرا المین عثمان است رضی الله عنه
 و طریق اسلامین است زیرا که در وقت نزاع عسکری حضرت صحابه سینه فرقه شده بودند جماعت جانب خلیفه برقی علی بن
 ابی طالب رضی الله تعالی عنه گرفته و جماعت دوم بطرف امیر شام رفتند و فرقه سیوم توقف نمودند و شک نیست که
 محدثان و مجتهدان آن قرون در اخذ حدیث بر مرویات هر سینه فرقه و توفیق مساوی داشتند اگر احدی را از آن فرقه
 مثله مطعون بکفر و فسق میداشتند قبول روایت از آن فرقه نمیکردند و بنیای اجتهاد و استنباط بر آن بنا نمیکردند
 و اگر طعن در شان آنهار وادارند ملحقین اسلام بر هم میخورد پس در کف لسان از مطاعن آنها حکمت دینی است
 و حرمت صحبت بخریشتر علیه الصلوٰه و السلام علاوه آن و اگر مخالفان گویند که حفظ حرمت قرابت آنحضرت
 ضرورتیست قبول است لیکن اهل قرابت آنحضرت تصریح بتکلیف منازعان ثابت نیست و حشمت و نفرت
 خود لازم نزاع است مبنی بر صدور این چنین خطا از اهل خیل القرون غلبی مستبعد و مستکوه است اگر چه آن خطا حطائے
 اجتهادی باشد که موده و القریب آنحضرت واجب است بر جمیع افراد امت و اگر استکراه نیز در میان نباشد رضا
 باذیت اهل قرابت رسول صلی الله علیه و سلم لازم می آید و دیگر بحث ازین مسئله مناسب نیست سکوت با افسوس تمام
 در این مقام اولی است و فرقه شیعه چون از مسلک عدل انحراف نموده اند و اعتماد بر اخباری اصل کرده و آن
 نفوس زکیه را بر نفوس خبیثه خود قیاس نمودند رفته رفته بتکلیف صحاب کرام که مبدا و تواتر خبر نبوت و اقلان کتاب و
 سنت بودند مبتلا گردیدند و فهمیدند که پیغمبری که حق تعالی نبوت بر او ختم کرده و بکافیه امام مبعوث ساخته و درین امر
 تاسخ ادیان و باقی باقرض زمان است و ما اهل اسلام (الرحمه الله للعالمین) در غمان او و جماعه که در طول
 عهد نبوت صحبت با او داشته باشند و دقیقه از بدل احوال و احوال و در خدمت او تاجیای او در تریح غمیت
 بعد مات او فرو گذاشته بدستگیری او از ورطه کفر نمیستند و بسا علل نجات نه میستند طرفه حسن طنی بخدا و
 رسول دارند خدا نخواست اگر حقیقت کار این چنین باشد که از عموافای شان اسباب یقین پس لایقین را از چنین
 خدای چه امید رحمت باشد و از چنان پیغمبری چه توقع شفاعت حوال میبایران سابق و امم ایشان پوشیده
 نیست و واقعات اولیای این امت نیز نهان نه هرگز دیده و شنیده که بعد از تحال کلی از بزرگان و غیره

صله از نزد
 اهل اسلام
 و کتب دینی
 تمام ۱۴

متردد و منکر گردیده و بالافلا و ادعادات و زریده باشند درین صورت بر بخت پیغمبر که مقصود از ان اصلاح است
کدام فایده مرتب میشود و نیز باین حساب خیر القرون شر القرون میگردد و خیر الامم شر الامم میشود خدا انما فیض کند و اسلام
مکتوب نوزدهم در بیان عقیده اهل سنت و جماعت باجمال حاد و مصلیای نوشته بود
که از اختلاف شیعی و سنی در شان صحابه و اهل بیت رضوان الله علیهم جمیع طریقی میشود و چرا که باین مقدار اهل
بر اجازت و خبر عقل صدق و کذب است مگر تساوتات که افاده یقین نمایند و این قسم اخبار در منیاب کمتر است
پس علاج تحصیل اطمینان چیست مخدو و این مسئله از ضروریات دین و ارکان ایمان نیست توحید باری و تصدیق نبوت
بالاجمال باری نجات کافیت و ایمان محل منجی و مضمون کلام طریقه که تصدیق و اقراران آدمی مسلمان می شود و همین است
و در شان صحابه و اهل بیت رضوان الله علیهم جمیع نیز حسن ظن محل و محبت بر عایت شرف صحبت حسن خدمت آنها
و قرب قرابت اینها با جناب رسالت علیه الصلوٰه و التحیات بس است و مطالعه تفصیل احوال آن بزرگان از کتب تاریخ خوب
یمنان فتنه است چرا که منصب عصمت بعد از اهل سنت مخصوص مسلم جناب حضرت انبیا است علیهم التحیه و الثناء و جمیع
است از غیر آنها اگر چه صدیقین و اولیا باشند پس گوی از ایشان در محال است ظهور بعضی مخالفات اتفاق می افتد و اینهم فایده
زود مقرون بعفو میگردد و از عافیت صفای باطن تصفیة می انجامد و اینکار باب نفوس خبیثه قیاس بر خود کرده اثبات
کنند و عداوت با استمرار در میان آن کابر میکنند و بر آن تفریحات کرده نقطه را دانه می نمایند از اعتبار ساقط است بدانند
که انکار آن طبقه مستلزم انکار تاثیر وجود مبارک آنحضرت و مستوجب نفی فایده بعثت است مهند فقر روزی و درین مسئله
مثال بودم و از مبدا ریاض سلت طریقی نجات از هلاک این تشکیک می نمودم این عبارت بر باطن فقیر وارد شد
قل امنت بالله کما هو عند نفسه و رسول الله کما هو عند ربه و الله کما هو عند نفسه
و بدیهی است که این مطالب علیا فوق مراتب جمیع مخالفات است و تقویض امر بجماعی است بلاغانه که مرتبه نفس الامر است
بیخ فرت را درین مقام بحال دم زدن نیست فالحمد لله علی نواله و الصلوة و السلام علی سوله محمد و آله
مکتوب نوزدهم در بیان خلفا که موافق حدیث دوازده از قریش خواهند بود نوشته
بودند که در حدیث شریف وارد است که آنحضرت علیه الصلوٰه و السلام فرموده که بعد من دوازده خلیفه از قریش خواهند بود
اهل سنت ازین دوازده تن خلفای اربعه که تصدیقی خلافت خاصه بودند و هشت تن دیگر از قریش که تسلط بر خلافت
یافته اند و چهار کفار و اعدا کلمه الحق کرده اند مردی دارند و شیعه دوازده امام سلام الله علیهم را می گویند و با اعتقاد تو

۵۲
تو چو بمان
آردم خنجر
نیاید چو او
میخون
است از در
و بمان آردم
بر سر خدا
چو چو چو
ذات رسول
مقرر است
نور رب او
و بمان آردم
بمال دم صفا
او چو بمان
مقرر و بمان
نور رسول او

حق درین مسئله که ام جانب است مخدو و احق بجانب اهل سنت معلوم میشود بدانند که لفظ خلافت علم است از آنکه ظاهری باشد یا باطنی و خلفای آنحضرت می باید که جامع خلافتین باشند و خلیفه آنرا می گویند که ام خلافت را متمشی سازد و تشییت خلافت ظاهری موقوف بر قدرت و استطاعت است یعنی خزان افواج که شرط نفاذ حکم است ظاهر است بعد خلفا از یک سلسله خلافت کردند حضرت امام حسن علیه السلام با شش ده از حضرات ایماط الهادی که در پیج وقتی قادر برین مرتبه اند تغییر آنحضرت علیه الصلوٰه و السلام که خلفا از قریش باشند نیز متعبر برین است و اگر نه از اهل بیت یا از بنی اشتم میفرمودند و جمع من المذنبین یا یوجبه متیوان کرد که ترویج ظاهرین که موقوف بر اسباب ظاهر است و بجای روح آن قابلیت از نفوس مرئی حضرات امه علیهم السلام داتن شده چنانچه صوفیه اهل سنت بر ثبوت قطبیت دوازده امام صلوات الله علیهم متفق اند و در ذات بابرکات خلفای اربعه رضوان الله علیهم و حضرت امام حسن سلام الله علیه هر دو معنی جمع برده و بعد صلح در میان امیر شام حضرت امام حسن سلام الله علیه حضرت امام مهدی صاحب الزمان خلافت باطنی باین حضرات تعلق داشته است و در ذات صاحب الزمان نیز هر دو معنی تحقق خواهد بود و خلافت ظاهری بخلفای دیگر امانتین عدد اثنا عشر در صورت تکلفی بخیر و بدو اسلام مکتوب بستم و در بیان توجیه ملائت حضرت عاقله از حضرت امیر المومنین علی رضی الله تعالی عنه نوشته بودند که با حدیث صحیح ملائت حضرت صدیق رضی الله عنهما از جناب مرتضوی رضی الله تعالی عنه در عهد مبارک بنوی صلی الله تعالی علیه وسلم و بعد از آن نیز قطع نظر از واقعه حرب جمل که باعث دیگر دشت ثابت است و این معنی خالی از اشکال نیست که از جناب صدیق بسیار بعد است بمرصل که انحراف از حضرت مرتضی فرماید بآنکه حضرت صدیق خود روایت میکنند که حضرت مرتضی و فاطمه زهرا دست ترین مردم بودند پیش آنحضرت صلی الله علیه و سلم و ماگاه در خلاف و نزاع طرفین معذوری باشند و حق هر دو جانب میباشد چنانچه در مقام مخفی ماند که در قضیه انکاح حضرت مرتضی چون اضطراب جناب سالت آب علیه الصلوٰه و تسلیات احساس نمود باقتضای استیلائی عتبت و لغتوای صلیت وقت بناترکیکن و تسلیه آنحضرت صلی الله علیه و سلم بعضی الفاظ که باعث دل سروی آنحضرت علیه السلام از حضرت صدیق گردد و معروف دشت و استماع این خبر حضرت صدیق را جوشت آورد و چرا اینار و تکلم مقربان بارگاه اینچنین کلمات و چنین اوقات موجب سقوط محب ز نظر محبوب میگردد و ظاهر است که بالاتر ازین از قی نمی باشد پس انحراف حضرت صدیق از حضرت مرتضی رضی الله عنهما بحکم غیرت محبت و اقتضای بشری است که از ان چهار نیست نه از راه دیگر و از محبت باقیست نه از حکم حضرت مرتضی باین کلمات نیز نه از جهت

عداوت حضرت صدیق بوده است که محبوب محبوب بن محبوب می باشد بلکه بحجت پیغمبر بوده است صلی الله علیه و سلم که از ان
 نیز گزیده بود پس بیصورت هر دو طرف حق ثابت است و هر دو معذور اند بلکه با جور که بنای هر دو امر بر محبت پیغمبر است
 علیه السلام چنانچه جماعت و ملائک حضرت خیر النساء علیہ التیمه و الثنا از جناب حضرت صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه از
 احادیث صحیح به ثبوت رسیده و این محل و شبهه است یکی آنکه حضرت قبول بوجود متقبل و انقطاع از دنیا بر قدری
 از مال با وجود اجتماع جواب معقول از حضرت صدیق چه اطلاق را که فرمودند و می گویم آنکه حضرت صدیق در مقام رعایت
 فرزند رسول صلی الله علیه و سلم درین امر سهل چه امساحت نمودند جواب آنکه طایف مال میراث که حلال تر از ان مالی در عالم
 نمی باشد منافی ترک دنیا و بعد از تقوی نیست بلکه قدر مال حلال را متقی بشیرتی خناسد و با بصیرت باقیست از
 احتیاج چاره نیست منع حضرت صدیق بحجت حدیث شریف است مخی معاشر الانبیاء لا خوف و چون حضرت
 صدیق از زبان مبارک بنی معصوم این حدیث را شنیده باشند در حق صدیق قطعی است مسامحه و چنین امور
 جایز نیست تسلی نشدن حضرت خیر النساء این جواب یا با نیجهت خواهد بود که ثبوت اثر بآیه توریث واقع شده
 و این حدیث تا آنوقت ظاهر باشد شهرت هم نرسیده باشد تا بر حضرت فاطمه حجت تواند شد یا از راه مازک مزاجی خود
 بدو که لازم صابرا و گپهاست و حکم لا تبدل الخلق الله بهیچ کمالی خصوصیات مزاجی را تغییر نمی تواند داد
 شدت غضب حضرت موسی علیه السلام تا دم و پسین زائل نشد و قصه چنانچه زون آنجناب بی روی ملک موت علیه السلام
 مشهور است پس در بیصورت هر دو معذور اند و هر دو طرف حق ثابت می نمود و اهل سنت را حسن ظن و اهل حق را شایسته
 طریقت واجب است و السلام علی من اتبع الهدی مکتوب است و یکم در بیان التزام اتباع سنت سینه و تحصیل
 مرتبه حضور و جمعیت و آگاهی مخدوم آنچه از ضعف طالبان این زمان و طلب کشف کرامت اینها از درویشان
 و عدم مبالغات نسبت قرن اول نوشته اند معلوم شد بدانند که سنها را سیل مشایخ دیگر مرید گرفتن چه ضرورت و
 عقلائی مخلصان هر که التماس امر مذکور نماید تسلی او باین ترتیب باید کرد که او سبحانه جلشاده که حکیم حقیقی است بمثلوق آیه
 قل ان کنتم تحبون الله فاتبعوا حبیبکم الله بنای حب و رضای خود را که مقصود و صوفیان هیچ طرق است بل اتباع
 پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم نهاده و آن طیب حاذق را با موراتی و نهیاتی چند که بجای دوا و پیرنیز اند برای اصلاح است
 که بجلت غفلت و معصیت مبتلا بودند فرستاده هر که این نسخه بکار بست در صحت و شفا بر روی خود و کند و هر که با نمود
 خود را ضائع و تلف نمود این نسخه را صحتی است و حقیقی صورتش نصیب عوام مسلمین است و آن بعد تصحیح عقاید و حسب

کتاب سنت استعمال جوامع است و متغال مردی و جزا آن بنماست حس است بس صورت نجات است و تحقیق این
 نسخ خود اصل است تنویر قلب تزکیه نفوس است بریاضات و مجاہدات بارعایت صورت مذکور و حاصل آن ظهور
 تجلیات مکاشفات است صورت معبرایمان اسلام است و تحقیق عبارت از احسان که در حدیث آمده آن
 تعبیه ملک کائنات است و صورت بی حقیقت در مرتبه دوائی امراض ظاهر جلد است از قبیل اورام و خروج که به طلائع
 از آن کرده میشود و بی فایده نیست مثل ظهور حقیقت به صورت که غیر مفید است بلکه حقیقت نیست که الهی است از آن
 الله منها و حقیقت بجای تنقیه است که اخراج مواد فاسده بران موقوف تا احتمال کمث مرض باقی نماند و کمال شفا
 مرض مهوده بحر اجتماع این هر دو میسر نمیشود ازین بیان باید دریافت چه از محالیه آنجناب علیه السلام در طبائع
 احباب کرام چه آثار محبت و شفا بر ظهور رسیده نمیست که غیر از غلبه محبت خدا بر علل و بدل مجبور در اتباع و بهتر ضامن
 رسول و علیه تحیت و ثناء و ولادت از طاعت و نفرت از معصیت امری نبوده داده بظهور آثار دوام حضور قلب تهذیب
 نفس بوده و از برکت محبت آنحضرت استعمال نسخ شریعت حاصل شده بوده و از ادواق و مواجید قرون متاخره
 تکلم نموده اند و با وجود حصول کمال صورت حقیقت که زیاده بران متصور نیست بیشتر اهتمام بحفظ آن صورت که محافظ
 حقیقت فایده آن متغال خواص عام است کرده اند و اعتنا به شان کشف کرامت نفرموده اند و این مورد را از لوازم و
 شرائط کمال مذمت پس مریدی که طالب صحت کامل یعنی نسبت محمدیه باشد باید که اتبع سنت بنویس راهبتر از جمیع اشیاء
 و مجاہدات شناسد و الوار و بر کاتی که بران مترتب گردد و فضل از همین صفات و اندوخته و جود و ادواق متعارف
 در جهت جمعیت باطن دوام حضور اعتقادی نه نهند و در محبت عزیزی که ازین امور اثری در یاد او را نماند بسبب خدا
 علیه سلام و استغاثه شمس لازم گردد و بخورد و میز این راه فریفته نشود و اگر چه لازمه باشد مکتوب است و ویم و جواب
 شاه ابو الفتح و بیان بعضی در جاحل حلقه مجددیه التفات نامی سامی از خدمت مجدد مژده گرانی بعد عمری رسید جانانه
 رسانید و باعث تجدید تقویت نسبت اخلاص گردیده و آنچه از آغاز و انجام سلوک نوشته اند بطلان و رد ازین اظهار
 آثار که بظهور میرسد امید است علی الخصوص این امور حاصله را که ماده غرور اکثر مردم میشود و قدر قیمت نهادن و طلب خدا
 جل و علا بما فخر از امر او مدافعت و درونی دست بدر و نیزه کشا و تامل بحر وحدت وجود بر کنار بودن و نسبت حضرت
 تا که ریاضات ایشان اتباع سنت مینماید و معارف شان سر از حقایق شریعت علیه است آرزو نمودن لیل طهارت طلب
 معلومت است با هر کس که در عالم علی در جاکم خود آلوده گشت افادات حضرت و الله ماجد حضرت میان نیست و صاحب

از دروات غریبه و احوالات عجیده و استیلا غیبت ظهور وحدت به تحریر آمد همه آثار تلویحات لطیفه قلبیت
و مقام تکلیف منتهای این لطیفه از تنگنای امکان برآمده بوسعت آباد مقدمه وجوب رسیدن است در اندیشه
ظلال اسما و صفات که مبادی تعینات عالم اند سیر کردن در ظل خاص که مبدء الیقین امر است نانی شدن
و همان ظل بقا حاصل نمودن است و این معنی مجرب است در اصطلاح قوم بطنای قلب و ولایت صغری که ولایت
اولیا است و معارف وحدت وجود از ولایت ظلی که محل سکونت ناشی و در نی مقام در ضمن قلب نفس را
هم رنگی از فنا میسر میگردد و اثر حصول این ولایت دوام حضور است با حق جل شانۀ بمرتبه که غفلت عارض نشود
و تعلق با سوادگان مطلقا و بالا ازین مقامیست که سیر سالک در اصول این ظلال که مسمی با اسما و صفات اند
واقع میشود و معامله با لطیفه نفس افتد که از عالم خلق است چنانچه در مقام سابق با قلب لطیف الوجود دیگر
که از عالم امر اند و عروج آنها ابر کز ظلال است کار افتاده بود و درینجا نفس را حقیقت فنا حاصل میشود و اماره
مطمئن میگردد و عدو مخالف محب موافق میشود و استحقاق دعوت و ارشاد بهم میرساند و چون این مقام فرق
بعد الجمع است تمیز صحیح حاصل کرده سر وحدت شهودی که خبر از غیریت حق از خلق میدهد مفهوم می نماید و
بوصول بان مقام عالی ملزم مریضات محبوب حقیقی جانشانه بودن اجتناب از مغفوات او نمودن است بیک
کلفت از میان بر خیزد و شریعت مقتضای طبیعت گردد و اعتقاد و عمل حسب کتاب سنت بلا تا مل کلفت
میسر آید و این مقام مجرب است بطنای نفس و ولایت کبری که ولایت انبیا است علیهم الصلوٰه و به برکت اتباع
آنحضرت خواص است و نیز حاصل است و درینجا سیر سالک در کمالات اسماء صفات که تعلق با اسم همانها
دارند واقع است فوق آن ولایت و ولایت ملائکه است که مجرب بولایت علیا است و در آنجا میر در کمالات متعلقه
هوا الباطن است و فائده حصول آن ولایت قابلیت تجلی ذات بهم رسانیدن است و عالی تر از این مقام کمالات
نبوت و رسالت است اینجا با وجود عدم جوار انفکاک اسماء و صفات از حضرت ذات تعالی تقدست تجلی
مجرد ذات مشهود عارف میگردد و اینجا سر و کار بعناصرا راجع که هوول لطیفه نفس اندمی افتد یعنی در ولایت علیا
بعناصرتلثه سوائی خاک و در کمالات نبوت بخصر خاک فقط و هرگاه ذات عالی را اعتبار آتش و شبنم بسیار آفات تر
ازین کمالات نیز مقامات ثابت و در محل خود مذکور و مهم ترین مقاصد درین راه تحصیل فنا و قلب و فنا
نفس است و مراتب دیگر مبنی برین هر دو فنا است و در هر مقامی ازین مقامات مسطور عروجی و نزولی است

و فناء بقا آنچه محرز گردید موافق تحقیق حضرات مجددیه رضوان الله علیهم جمیعین مناسب مذاق اکابر متقدمین
 است اما شیخ دیگر آنها را در بیناب دارند که باعث سالکان میگردد و این طور تقدیم جذب بر سلوک است
 و هر چند تا غیر نفس مفید شیخ را در باطن مرید مدخلی تمام است استعداد مستفید نیز مترقا است و از روی احتیاجها
 بسیار است خدا بدار داد و شمار بسد و اسلام سطری چند مکتوب شاه ابوالفتح که متضمن فوائد بعضی اشغال حقیقه
 است غفلتی فرمودند که بعد کثرت مزاولت آن از مغاک سینه آوازی بسیط متمدن مثل دوی نخل محسوس
 گردید و هر روز در ترازید بود تا آنکه رفته رفته او را حرکت قلب منوهری را که ثابت و اولابتدا و الا نهایتا
 است حمل آن برسم جلال الصبح در گرفت و آواز بسیط متمدن ساخت چنانکه از ابتدا در قالب با نظرف که مقام
 روح است یک نخت آوازی مستطیل گردید و گاهی سطح سینه را فرا گرفت و همان آواز بعد مدتی آنقدر سستیل
 نمود که در تمام بدن سرایت کرد حتی که بوقت توجه یکموازان صورت خالی نیست آنقدر مغلوب میکند که توجع
 بما لوفات طبعی تکلیف دست میدهد و ملاحظه غیر از میان مرتفع میشود و سایر آن حضرت ذات و اعیان
 موجودات تأدیر میشود و میگرد و چون قدری افاقته بهم میرسد مصدر بحالات عجیب و مکاشفات غریب میشود چنانکه
 اگر همین صورت متوجه قبر عزیز می کند کشف احوال صاحب قبر میسر گردد و اگر نفس کو این مستقبلا نماید و غلب
 اوقات بی کم و کاست بر می آید و اگر سویی مردی کفی از جمله استعدادی داشته باشد متوجه شود تا غیر حرارت
 آنرا در دل احساس میکند پیشته ذکر روح قدری میسر بود الحال آن آواز بدین متمیز ج گردیده تفرقه و ذکر
 قلب در روح شکل شده و صرّح الجبر که یکتبقات مکتوب لبست و سیوم در بیان مسئله تجوید وجود
 بر خوردارا مسئله وحدت و جو حسیل تماس شما مرقوم میگردد بدانند که در شرح کتاب مراتب ستمی نویسنده که حقیقتا
 بعلم قدیم خویش حقایق کبیر و جزیه را میداند و علم نبی مستلزم وجود ان شئی است و در علم پس باید که اشیا تمامها موجود
 بوجود علمی از فی باشد ازین راه است که صدق با عیان نباشد فی العلم قائل اند چون در وجودات اشیا در مرتبه علم که
 نزد قوم مسی است بباطن وجود تقدم و تاخر زمانی نیست بخلاف وجود خارجی که تقدم و تاخر در ان بدیهی باید که وجود
 علمی غیر وجود خارجی باشد و باید که مقدم بر ان بود مانند تقدم اهل بر خ و تقدم ذی نخل بر نخل و کیفیت صدور
 وجود خارجی اشیا از وجود علمی آنها است که چون حقیقتا میجو ابد که صورتی را از صور علییه در خارج که عبارت
 است از وجود مبسوط و مسی است نزد قوم بظاهر وجود و موجود گردانند و تا مطلقا بصورت را از ان صورت

بظهور آرد و در میان آن صورت و نور این وجود بستی معلوم الذهنیه و مجبور الکیفیه پیدا میکند و مرات وجود
 منبسط بظلال عکس آن صورت منبسط بیناید بطوریکه آن انصبغ بر هم زن اطلاق وجود نگردد و در مثل المثل الاعلی
 چنانکه عکس ای در وقت مقابله مرات در مرات پیدای شود و نور مرات بدان مسلوب نمیکرد و عقل اعتباری
 صحیح صورت مرتبه بعدی را ندیخی شکل و لون مرآتیه نمیتواند گفت که آنجا نه دخول است و نه از شام اگر چه بظاهری فهم
 عوام صورت مرتبه و صفت مرآتیه در یک طرف است که مرات باشد و بحسب حقیقت هر یکی از صورت و مرآتیه صورت
 از مرات پیداست و تقعر و تحدب مرات از صورت هویداست مولانا ای جامی در مراتب ستمینفرماید اگر وجود را
 بر مراتب اعتبار کند ظاهر در وی آثار و احکام صور علییه است نه ان صور بنفسها لان الیهیان الثابتة فی العلمات
 رلیحة الوجع فی الخارج و اگر صور علییه مرات قرار دهند ظاهر در وی تجلیات اسما و صفات و شیونات
 حضرت وجود است نه وجود بعینه چنانچه نشان مرات کوفی و خزانه علم بشایه صنفه منقوشی است و وجود منبسط بجا
 آینه صیقلی در مقابل آن نه نقشی از آن صفر برآمده و نه صورتی در مرات وجود برآمده که خروج صورت علی از مرتبه علم
 مستلزم جهل است و دخول صورت در مرات وجود موجب قیام حادث تقدیم و این هر دو محالست پس در میان
 وجود و ظاهر وجود از انکاس آثار و احکام طر فیه طلسمی است بر پا که مبر است در اصطلاح قوم بر تبه و هم و دائر امکان
 که متضمن تنزلات ثلثه امکانیه است از تنزلات خسته مشهوره یعنی تنزل روحی و مثالی و جسدی چنانچه مرتبه علم واهی
 متضمن تنزل خوبی است یعنی وحدت و احدیت هر دو عبارت است از ملاحظه اوسمانه شیونات صفات خود را
 اجمالاً و تفصیلاً در مرتبه علم و میگویند که در خارج غیر از وجود احدی هیچ شی را تحقق و ثبوتی نیست و کثرت مرتبه در مرتبه
 مهم کائن است و حکمت بالغه زین و هم را اتفاق داده است بنابر آثار ابدی بر آن نهاده نهایی است که بر فاعل و هم مرتفع
 گردد و مراد قوم از اطلاق و هم بر مرتبه است که این کثرت را حقیقت و یگرنیست همان وجود واحد درین مرات وجود
 منبسط تجلیات کثرت تجلی شده است و منشأ نقد و تجلیات متکثره شیونات است که در حضرت وجود و مندرج بود
 اند و در مرتبه علم منفذ شده مثل الفتح شجر از بذر حقایق ممکنات گردیده است و عکس آن حقایق در مرات وجود
 منبسط افتاده مسمی بعال شده چون وجود و همی اشیا حقیقتی دیگر ندارد بلکه عکس وجود علمی است و نفس اشیا بمان
 وجود علمی موجود اند و از مرتبه علم بر نیامده اند چنانچه مذکور شد و علم صفتی است از صفات الهیه است و صفات
 عین ذات اند بر علم صوفیه وجودیه پس باین تقریر وجود اشیا عین وجود حق باشد چنانچه حضرت شیخ اکبر رحمة الله علیه

میفرمایند آن شست قلت حق و ثابت شد که غیر از وجود واحد و خارج موجودی نیست نیست منی و حد
وجود و این منی مشکوف و مشهود این حضرات است رحمة الله علیهم این مکتوب بر پیردان حضرت شیخ عبداللہ
بیرہ حضرت مجدد الف ثانی است رحمة الله علیهم طریقی که تسلیک آن قیوم ربانی حضرت مجدد الف ثانی شیخ احمد
سہروردی رضی اللہ تعالی عنہ و لغضا ببرکاتہ مخصوص انداجمال آن برین سوال است که لسان مرکب ز اجزای عشرہ
است و آنرا الطائف عشرہ می نامند پنج ازان از عالم خلق آن نفس عناصر ربیعہ است و پنج از عالم امر یعنی عالمی که از
اوصاف و لوازم جهانی منزہ و مبرست دان قلب روح و سر و خفی و باخفی است حقیقتا بعد تسویہ یک جهانی انسانی
که از اجزای عالم خلق ترتیب ترکیب یافته بود هر یکی را از خمسہ عالم امر که فوق العرش بلا مکانی موصوف اند بموضع
از مواضع جهانی انسانی که مناسبتی بآن داشت تعلق بخشید تا انسان جامع خلق و امر شود و مستحق اسم صغیر گردد پس
اول مشغول بلطفه میکند و آن تعلق دارد بموضع که زیر پستان چپ متعلق است و آنرا قلب صنوبری میخوانند و طریق
مشغولی چنان است که سالک متوجہ قلب صنوبری شود بداند که این موضع بنابر جوره است که آن لطیفه بآن تعلق دارد و دوم
مبارک اللہ بر این موضع جاری گرداند و در آن وقت دم زیر ناف حبس کند و زبان بکام چپا نزد جمیع حواس یکسو گرد
تو به تمام قلب صنوبری نموده مسملی سم مذکور بصفت چون بیچگون ملاحظه نماید و تصور صورت قلب تصور نفس اللہ
وصفتی از صفات مثل سمیع و بصیر و حاضر و ناظر بیج نماید و دوم تا آنوقت نگاہ دارد که در حضور فتیر و خللی نیفتد و بنظر
مداومت نماید و در اوقات چه نشستن بر فراستن و چه خوردن و آشامیدن و چه گفتن و چه خفتن شعور باقی باشد
و نگاہ داشت جہد بلطف نماید البتہ بفضل الہی حرارت و گرمی و شوق و ذوق خواهد یافت و آثار و انوار آن
مرتب خواهد شد و نور قلب را زرد مقرر نموده اند فنا نیست ہم دست خواهد داد و دیگری در آن غیبت بقدر
استعداد و یران خواهد کشاد و کمال کشایش این لطیفه است که در فعل حق سبحانہ تعالی فانی گردد و پیمان فعل باقی
شود پس سالک درین وقت خود را مسلوب بالفعل و بیکار خواهد یافت و تمامی افعال خود را افعال حقیقتا خواهد
دانست و معلوم و مشهود و غیر حق جل و علا نخواهد ماند اما سدا مطلقا فراموش خواهد شد و این فراموشی کسی را
تأمت و داز کسی را تا تمام عمر میماند بجدی که اگر تکلیف او بایاد و پند بیا و نمی آید سالک درین وقت داخل دائرہ
ولایت می شود و این قیام و تقای قلب می نامند و ولایت این لطیفه زیر قدم حضرت آدم علی نبینا و علیہ السلام
و اسلام است هر کز آدمی المشرب باشد وصول و بجانب تعالی و تقدس از زمین لطیفه خواهد بود و سیر و پیرا

لطائف نخواهد افتاد مگر آنکه مرشد کامل همیشه شرف

راست است تعلق دارد و این لطیفه بنفای و بقا و صفات

در سیر این لطیفه صفات خود را از خود خوب می یابد و بخی منسوب

می شناسد که حق تعالی می شنود و می بیند و خود نرسد دارد و نه بصیر و حصول این

نور این لطیفه سرخ است و ولایت این لطیفه زیر قدم حضرت ابراهیم علی نبینا و علیه الصلو

ابراهیمی المشرّب باشد وصول بجناب تعالی و تقدس بعد قطع لطیفه قلب زمین لطیفه خواهد بود

سر که ما بین وسط سینه و قلب تعلق دارد و مشغول میکنند و این لطیفه را تجلی شیوات خاتمه فنا و بقا حاصل می شود

و این لطیفه را نور سفید نشان میدهد و ولایت این لطیفه زیر قدم حضرت موسی علی نبینا و علیه الصلو و اسلام است

و وصول موسوی المشرّب بجناب و تعالی و تقدس بعد مراتب سابقه از همین لطیفه خواهد بود و من بعد بلطفه

خفی که ما بین روح و وسط سینه تعلق دارد و مشغول میکنند فنا این لطیفه در صفات سلیمیه است و نور این

لطیفه را نور سیاه عین کرده اند و ولایت این لطیفه زیر قدم حضرت عیسی است علی نبینا و علیه الصلو و اسلام

و وصول عیسوی المشرّب بجناب و تعالی و تقدس بعد قطع درجات سابقه از همین لطیفه خواهد بود و من بعد بلطفه

اخفی که بوسط سینه تعلق دارد و مشغول میسازند فنا این لطیفه تجلی مرتبه برزخیه در مرتبه تنزیه و مرتبه احدیت مجرّد است

می شود و نور این لطیفه را نور سبز فرموده اند و ولایت این لطیفه زیر قدم حضرت افضل المرسلین خاتم النبیین صلی الله

عیه و سلم و اوصحابه افضل الصلو و تهما و اکملها هر که محمدی المشرّب باشد وصول و بجناب تقدس و تعالی از همین

لطیفه خواهد بود بعد طی مراتب سابقه لطیفه قلب را از تجلی ظلال صفات نصیبیه است و سیر در دایره ظلال ولایت

صغری که ولایت اولیا است و لطیفه انفس از تجلی صفات بهره است و سیر در دایره صفات ولایت کبری که

ولایت انبیاست علیهم السلام و از عناصر اربعه سه عنصر را غیر از خاک از تجلی صفات باعتبار اسم الباطن حس است

چنانچه نفس از تجلی صفات باعتبار اسم الظاهر نصیب بود و سیر درین دایره ولایت ملائکه است و عنصر خاک را

از تجلی ذات بهره است که کمالات نبوت است و بعد از حصول کمال لطائف عشره و فتای آنها تجلی برهوت

و حدانی افتد چون که از لطائف خمسة عالم امر فراغ حاصل می نمایند و معامله با لطائف عالم خلق می افتد و این

نفس مطمئن میگردد و برضا مشرف می شود و اسلام حقیقی حاصل میکند بعد و حصول عناصر اربعه سیر واقع می شود

و عناصر اربعه اول نفس

بها و کمالات رسالت کمالات اولوالعزم صل

رضی و اثبات میکنند باین طریق که سپس بدستور سابق نموده

موضع لطیفه نفس سحر میرسانند و آنرا بجانب راست آورده الا

بسی که گذار او بر لطائف که در سینه جا دارد واقع شود و بلاخط می نمایند که مقصود

سایت بجز ذات بی چون و آنرا بازگشت می نمایند چون در یکدم عدد ذکر بهیست و یک عدد در

هر روز بکند که یک هزار از ضربت بحساب آید اما بشرطیکه مقرون بشماره باشد پس ثمره فنا مترب

بماند خواهد شد و دادیم ترانج گنج مقصود نشان و اگر نرسیدیم تو شاید برسی و گفت فقیر را قم

عفی عنه متاخران این طایفه از عدم فرصت سالکان بعد القای حرکت ذکر در لطائف عشره که از روی

ترکیب هفت انداز تهذیب لطیفه قلب من بعد تهذیب لطیفه نفس اختیار کرده اند که در ضمن سیر این

هر دو لطیفه لطائف اربعه عالم امر را نیز رنگی از فنا و بقا و عروج و صعود تا باصول خود حاصل میشود و بتدریج

کمال خود میرسند و سپس در ذکر اسم ذات مسموع از حضرت ایشان و معمول از اصحاب ایشان

نیست حرکت قلبی چندان ضروریست مقصود توجه الی الله است این که متضمن بعضی فوائد بود و بر کا

نوشته فالحمد لله کما یحب ربنا و یرضی و صلی الله علی سیدنا محمد و علی آله و اصحابه و بارک و سلم *

سید

احمد علی احسانه که درین شان فرخی اقتران کتاب فیض آفتاب مقامات منظرهای از رشحات کلمات هر ملک

تقطب زمان شاه غلام علی شاه جمعه الله در مطبع مجتبیای واقع در ملی بهنام خباب موسوی حافظ محمد عبد الاحد

با و امل ماه شوال الحکم ۱۳۹۹ هجری حسن النباع یافته مقبول طبابع

صاحب لان گردیده نقطه

مبینه کرده

مادر دوسری
دو نفر از این
شماره اول
بازنشد و
بازنشده که
اول می نماند
که به امید
سوره بقره
به یزید فرستاد
انتهای

بعد نماز پنجشنبه ذکر طریق کیفیت فاتحه بار و اح مشایخ و عزیزیان معمول چنین بود که اول از یاران
می پرسیدند که نزد کسی ختم تهنیل یا ختم قرآن هست چنان اجابت می نمودند میفرمودند که ده بار قل هو الله باسم الله
نخوانید بعد از آن میفرمودند که ده بار در دو خوانید بعد از آن میفرمودند که ده بار سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله و الله
اکبر و لا حول و لا قوة الا بالله نخوانید بعد از آن برای بعضی میت این کلمه
تیز تر یا ده بیکر و ده بار اللهم اغفره و ارحمه بعد از آن دست برداشته سوره فاتحه خوانده با و از بلند
میگفتند که ثواب این کلمات طیبات که درین حلقه خوانده شد و ثواب ختم تهنیل و ختم قرآن مجید بر روح فطان
گذرانید یا لان میگفتند که گذرانیدیم ^{ای پیش از او در کس او را} و اما آنکه انت السميع العليم بعد از آن آهسته در حق اود حای مغفرت
میخواندند اما در فاتحه نیز خدا صلی الله علیه و سلم باین عبارت میگفتند که ثواب این کلمات طیبات و ختمهای تهنیل و کلام
مجید و ثواب این یازده فقره روح بر فروع مقدس طهر منو حضرت رسول الله صلی الله علیه و سلم گذرانیدیم بعد از آن
آهسته تکرار این کلمات می نمودند اللهم اذفنا حبة و متفاعت و اثبا عه و در فاتحه بعض مشایخ طریقت کلام
درین همچنین این کلمات را تکرار می نمودند و نام ایشان عظیم تمام می بودند بعد از آن برای دریافت آثار قبولیت آن نیاز
زمانی مراقبه نموده فاتحه بخوانند و ذکر طریق کیفیت تعویذ برای هر مرضی و درودی که باشد
معمول چنین بود هرگاه بخوانند کسی را تعویذ دهند این کلمات را نوشته عنایت میفرمودند و میگفتند که در بازو
و یا در گوبند و بسم الله الرحمن الرحيم اَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ كُلِّهَا مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ بِسْمِ اللهِ
كَابُضٌ مَعَ اسْمِهِ سُبْحَانَكَ اَرْضِي وَاذْفِ السَّمَاءَ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ وَاَعُوذُ اِلَّا بِاللّهِ الْعَلِيِّ
الْعَظِيمِ وَصَلَّى اللهُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَاٰلِهِ وَاَصْحَابِهِ اَجْمَعِينَ یا حضرت
مجد در حق الله تعالی عنک صاحبان حرز را در ضمن تو سپردیم تعویذ برای طفل ^{بسم الله الرحمن الرحيم}
اَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَا تُبْصِرُ مِنْ تَرْكِبِ سَيْفَانَ وَهَامَتِ تَحْتَهُ الْفُتُوحُ الْاَحْوَلُ
لَا تُقَوِّدُ اِلَّا بِاللّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ وَصَلَّى اللهُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَاٰلِهِ وَاَصْحَابِهِ اَجْمَعِينَ
تعویذ برای رفع تب لرزه ^{بسم الله الرحمن الرحيم} اَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَا تُبْصِرُ مِنْ تَرْكِبِ سَيْفَانَ وَهَامَتِ تَحْتَهُ الْفُتُوحُ الْاَحْوَلُ
لَا تُقَوِّدُ اِلَّا بِاللّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ وَصَلَّى اللهُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَاٰلِهِ وَاَصْحَابِهِ اَجْمَعِينَ
وَاَرَادَ وَلِيهِ كَيْدًا لَجَعَلْنَا مُمَّا الْاَخْسَرِينَ بِالْحَقِّ اَنْتَ اَلْمُنَافِقُ وَبِالْحَقِّ اَنْتَ وَصَلَّى اللهُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَاٰلِهِ
وَاَصْحَابِهِ اَجْمَعِينَ ذکر طریق کیفیت تعویذات دیگر که فقیر را اجازت آنها رسیده برای دفع
حره یعنی سرخ باد این دعا هفت بار بخواند و از یکین اشارت کند بسم الله الرحمن الرحيم اللهم صر على

[illegible]

۱۰۵ - ۱۰۴ - ۱۰۳ - ۱۰۲ - ۱۰۱ - ۱۰۰ - ۹۹ - ۹۸ - ۹۷ - ۹۶ - ۹۵ - ۹۴ - ۹۳ - ۹۲ - ۹۱ - ۹۰ - ۸۹ - ۸۸ - ۸۷ - ۸۶ - ۸۵ - ۸۴ - ۸۳ - ۸۲ - ۸۱ - ۸۰ - ۷۹ - ۷۸ - ۷۷ - ۷۶ - ۷۵ - ۷۴ - ۷۳ - ۷۲ - ۷۱ - ۷۰ - ۶۹ - ۶۸ - ۶۷ - ۶۶ - ۶۵ - ۶۴ - ۶۳ - ۶۲ - ۶۱ - ۶۰ - ۵۹ - ۵۸ - ۵۷ - ۵۶ - ۵۵ - ۵۴ - ۵۳ - ۵۲ - ۵۱ - ۵۰ - ۴۹ - ۴۸ - ۴۷ - ۴۶ - ۴۵ - ۴۴ - ۴۳ - ۴۲ - ۴۱ - ۴۰ - ۳۹ - ۳۸ - ۳۷ - ۳۶ - ۳۵ - ۳۴ - ۳۳ - ۳۲ - ۳۱ - ۳۰ - ۲۹ - ۲۸ - ۲۷ - ۲۶ - ۲۵ - ۲۴ - ۲۳ - ۲۲ - ۲۱ - ۲۰ - ۱۹ - ۱۸ - ۱۷ - ۱۶ - ۱۵ - ۱۴ - ۱۳ - ۱۲ - ۱۱ - ۱۰ - ۹ - ۸ - ۷ - ۶ - ۵ - ۴ - ۳ - ۲ - ۱

[illegible]

هو يَكْسَعُ فِي السَّوْجِ بِرَأْيِ رَفْعِ الْبُاسِ نَزْدَ رُفْدِ زَكَوْرَهْ نُوشْتَهْ دَر كُنْدِ دَسْمِ الْمَثَرِ الرَّحْمَنِ الرَّسِيمِ
لَا حَيْثُ كُلِّ صَبْرٍ وَكَثْرٍ بِأَكْرَحِيَّةٍ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَأَعْلَى كِبَائِهِمُ الْمُجْمَعِينَ
وذكر طريق کیفیت استنجاء آب ^{فرا بیاوردن} میفرمودند که طریق سئون در اینجا نیست هرگاه مستنجی از استنجاء بگلوخ فارغ
شود باید که اول آب بردست رست خود بریزد و تا بند دست سه بار بشوید بعد بر دست چپ بریزد و سه بار
بشوید بعد از آن هر دو را جمع نموده سه بار بشوید و همچنین بعد از استنجاء پیش از وضو عمل آورد بعد از آن کناره مخرج
جانب رست سه بار از سه غره بشوید بعد از آن کناره چپا سه غره بشوید بعد میانه مخرج را همچنین سه بار از
سه غره بشوید بعد از آن آب را بر تمام مخرج بریزد و سه بار بشوید و بمبالغه بمالد بعد تری آب از دست یا از رقره
پاک کند مگر در ماه رمضان المبارک که بمبالغه در آن نکنند از خوف احتمال سرایت آب در جوف چنانکه در مضمضه ذکر
ستنجی را باید که درین ماه برای استنجاء آب بزرگشاده نشینند و مخرج را بمبالغه نالد تا رطوبت در جوف سرایت نکند
و بموجب فساد روزه نگردد بلکه صائم را درین ماه احوط آنست که عادت قضای حاجت بشب گیرد تا احتیاج
استنجاء آب در روز نغیند و اگر ضرورت شود باید که در استنجاء الکفا بگلوخ نماید و استنجاء آب بشب کند که معمول مشایخ
همچنین بود و از طریق کیفیت وضو معمول چنین بود که در بطرات آب و سه باغ وضو احتیاط بطبع می نمودند
که فوق آن متعصب نیست و رعایت جمع مذاهب در جمیع احکام صلوٰه و وضو آن قدر مرعی میشدند که هیچ ادبی از
آداب روقتی از اوقات اصلا فر و گذشت نمیشد زیرا که میفرمودند هر چه درین مرتبه سنت یا ادب در دیگر مذاهب
بعینه همان فرضست یا واجب پس سالک رعایت این همه ضرورت است از اینجاست که میفرمودند فقیر ناموست
باقامت امر است تا رعایت جمیع احکام مطابق همه مذاهب کرده آید و آب اگر شستن در عین از جانبای ریخ
میرنجند و بطرف سرنگستان فرو میکشیدند و میفرمودند که حضرت شاه ولی الله صاحب نیز درین ساعلمه بافقیر
شارکت دارند و در شستن هر دو پای بمبالغه تمام نمیدادند و میفرمودند که خلقت جل مثل خلقت ابل است یعنی
بسیار کم و ناهست واقع شده که آب با سانی بران جاری نمیوان کرد مگر بگلف بمبالغه پس باین عبارت یاران
را نیز اشارت بمبالغه در شستن این هر دو اعضا نمیدادند و ^{فرا بیاوردن} لَّا عَقَابَ مِنْ اِنَّا نَزَّلْنَا شَرَاتِ بَامْنَعِي سَتِ
و همیشه یا وضوی بودند و اصحاب انیر مجا و مست آن تا کید بلنج رفتی و میفرمودند دوام وضو از لوازم این طریق
است خاصه در اوقات طعام و در اوقات منام سالک او وضو ضرورت و اگر شکسته شود زود وضو بکنند
و در صورت عدم تیم نیز وضو است همچنین در خافاه و مشایخ وزیران بی وضو نباید رفت که از اداب

[illegible]

آنقدر مشغول بودند که در جمیع نماز زیاد از شصت بار در شمار می آمد و از طالبان زمانه تهجد هم ادغام نشود و بطول قرات و طول مراقبه برسد خدا ایشان را توفیق رفیق داد و که تا قدر این صلوة و قدر دعای این وقت را بداند حضرت مولانا یعقوب چرخ فی قدس الله سره در رساله النسیه میفرماید که رسول الله صلی الله علیه وسلم صحابه را گفت **عَلَيْكُمْ بِقِيَامِ اللَّيْلِ فَإِنَّهُ دَابُّ الصَّالِحِينَ فَبِكُلِّ وَهْقٍ قَدَّ بَ إِلَى رَبِّكُمْ وَمَا كَفَرَةُ الشَّيَاطِينِ وَمَنْ مَنَّا** عَنِ الْإِسْحَاقِ یعنی بر شما باد که شب بیدار باشید که آن رقا را صاحبان سنت یعنی انبیا و رسل و اولیا شب بیدار بودندی شما نیز اختیار کنید شب بیدار بودن را آن قرب و رحمت حقست و سبب کفارت گناهانست و سبب بازداشتن از گناهانست و دیگر آمده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده **أَقْدَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ إِلَى اللَّهِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الْأَخِيرِ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِنْ مِثْلِ يَلَاكُ اللَّهُ فِي ذَلِكَ السَّاعَةِ فَكُنْ** یعنی نزدیک ترین بودن بر رحمت خدا بندگان سیاه شبست اگر توانی که باشی از کسی که یاد میکند مر خدا تعالی را در آن وقت بپاش از ایشان و در فضیلت شب خیزان احادیث بسیارست **وَلِكُلِّ طَرِيقٍ كَيْفِيَّةٌ قَرَأَتْ وَصَلَوَةُ التَّحْدِثِ** محمول چنین بود که در صلوة التهجید قرات بین السور و ظهر مثل عم قیصار لون دو سوره در هر رکعت میخوانند و میفرمودند که در تعین سوره اختلاف مشایخ است بعضی تکرار سوره اخلاص میکنند و گوی در هر دو گناهیست و آن رسول قرات مینماید و بعضی سوره یس و فاتحنا الماشکخ ما جهنم الله بیشتر تکرار سوره یس و دوست داشته اند هر قدر که باشد چنانچه حضرت خواجہ غزالی قدس الله سره میفرماید که چون سه دل جمع شوند کار بنده مومن بر آید **دَلَّ شَبَّ دَلَّ قُرْآنَ دَلَّ بَنَدَهُ مومن دل قرآن سوره یس و دل شب شب خیرست و بعضی ده ده آیت را** ازین سوره بر پشت رکعت تقسیم کرده خوانده اند و در دو رکعت باقی تکرار سوره اخلاص نموده و بعض در هر رکعت تکرار این سوره بالاستیعاب میکنند و بعض در رکعت اولی یازده بار و آخری ده یا پنجاه در هر رکعت یک یک بار کم کرده تا بد و بار میرسانند چنانچه عدد سوره مجموع در ده رکعت شصت و پنج بار بحساب می آید و حضرت شیخ رضی الله عنہ سوره شصت و پنج بار در ده رکعت تهجد بیان طور میخوانند که در دو گناهیست و اولی هفده بار و در نهمین پانزده بار و در ثانی سی و نه بار و در العج یازده بار و در خامس نه بار تکرار می نمودند اما طریق اسلام حسن دین باب نیست که طالب از دو حال خالی نیست یا نیست او را تکرار سوره اخلاص هر قدر که تواند بار حایت طاق اولی ترست که **اللَّهُ وَرَجَبُ الْوَسْطَى بِأَقْلَسِ بَكْلَمٍ فَأَقْدَبُ مَا كَفَرَةُ الشَّيَاطِينِ وَمَنْ مَنَّا عَنِ الْإِسْحَاقِ** که درین باب گفت هر چه از قرات میسر آید آنست و زیاده که توسیع رحمت الهی مقتضی آنست و این همه طول قرات

[illegible]

و قصر آن قدر رغبت و انبساط خاطر است بقضای وقت و حال که کند چنانچه تا بدو رکعت نخصت است
 و کرطیق کیفیت آداب صلوٰۃ و فضیلت جماعت حضرت ایشان محمد مصوم رضی اللہ
 تعالیٰ عنہ میفرماید که مصلی را باید که نماز با آداب شروع و محافظه سنن را کند و در وقت تحریم بستم سر بر پای انگشتان ا
 بجانب قبله کرده ایستاده بر سر گوش برساند و باین برداشتن ماسوی را پس پشت اندازد و از همه بکشد و توجیه را
 بخصرت ذو الجلال و الاکرام دست کند و وحدانی التوجه شده در وقت فرو آوردن دست اثبات بزرگی و کبریا
 مراد را نماید و الله اکبر بگوید یعنی کبریا بی از ماصحاوی او تعالیٰ کند و در بعضی حد تمام معنی دارد تا قال او مخالف حال او
 نشود و که اثبات کبریا بی مراد را نماید و در دل او غیر او را کبریا بی باشد **اللّٰهُ اَكْبَرُ** از ابو عمر حاجی رضی اللہ
 تعالیٰ عنہ پرسیدند **مَا لَكَ تَتَوَضَّعُ عَنِ التَّكْبِيرِ الْاَوَّلِ فِي الْفَرَاغِ فَقَالَ لَئِنْ فَرَضْتِي لَخَالَفَ الْقَدْرَ مِنْ قَوْلِ لَسْتَ كَبَرُ فَنِي**
فَلْيَبْقَ شَيْءٌ اَكْبَرُ مِنْهُ اَوْ قَدْ اَكْبَرُ شَيْءًا سِوَاهُ عَلَيَّ مَرَّةً اَوْ ثَمَانِيَةً كَذَبَ نَفْسُهُ عَلَيَّ اِسْلَامَهُ وَ بَدَانِكَ اَوْ سَبْحًا بَزُرْكَ نَزَارَتِ
 که این عبادت من شایان جناب قدس او باشد و با حضرت مقدس برسد و دستها را زیر ناف بر بندد و هر چند
 در طول قرات گوشه بهتر بود اگر در نوافل باشد و در فرائض قصاص بر قدر سنون کند و رعایت قوم نماید اگر امام باشد
 و نماستاده است نظر بر سجده گاه بدو زود در حدیث آمده است **صُغِبَ بَصْرُكَ يَسْمَعُ صَوْتَ سَجْدَتِكَ** و چون
 بر کعب رود نظر بر پشت پای کند و زانو را به دو دست محکم گیرد و انگشتان دستها را فرخ سازد و پشت را بهوار دارد
 و سر را پشت برابر دارد و او را فی تسبیح رکوع و سجود سه بار است و اگر زیاده گوید تا هفت یا نه یا یازده بهتر بود و علی الخصوص
 در صورت طول قیام و قرات طول رکوع و سجود با پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم فرموده است **اَعْطُوا اَكْلَ سَعَادَةٍ**
حَقًّا مِنَ التَّوَكُّلِ وَ الشُّعْبُورِ و اگر امام باشد از سه تا پنج زیاده بگوید و چون چنین کند شروع نماز بجا آورده باشد
قَالَ اللَّهُ تَعَالٰى قَدْ اَقَمْتُ الْمُعْتَمِدُونَ الدِّينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَشَعَتِ السَّمَوَاتُ قَالَ ابْنُ
عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا فَيَقُولُ تَعَالٰى الْفَلَاحُ عَلَى الْوَحْيِ لَيَقَالَ الْفَلَاحُ هُوَ التَّجَرُّحُ فِي الدِّيَارِ
وَالْعُمْرُ فِي الْعَيْشَةِ وَ فِي الْاٰخِرَةِ النِّجَاحُ من التار و در جمیع ارکان نماز دل حاضر دارد چون بوا کلمه بعد عهد نبوت و شیوع
 هوا و بهت اکثر اهل عالم از نماز که شتون اسلام است محاسن دارند و از جماعت تغافل می ورزند و قد صرف اول نمیدانند
 و آداب مسجد و جمعه و اذان را بجای نمی آرند و اکثر صوفیه خام نماز را به اصلاح عوام تصور نمینمایند و خواص را مستغنی میدانند و از
 برکات آن محروم می مانند و کسی که از برکات نماز محروم باشد معلوم است که از برکات ایمان و معرفت چه بهره خواهد داشت
 پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم فرموده **لِكُلِّ شَيْءٍ صِفَةٌ وَ صِفَةُ الْاِيْمَانِ الصَّلَاةُ وَ صِفَةُ الصَّلَاةِ التَّكْبِيرُ الْاَوَّلُ**
 صِفَةُ الشَّيْءِ فَالْعَمَلُ ۱۲

و قصر آن قدر رغبت و انبساط خاطر است بقضای وقت و حال که کند چنانچه تا بدو رکعت نخصت است
 و کرطیق کیفیت آداب صلوٰۃ و فضیلت جماعت حضرت ایشان محمد مصوم رضی اللہ
 تعالیٰ عنہ میفرماید که مصلی را باید که نماز با آداب شروع و محافظه سنن را کند و در وقت تحریم بستم سر بر پای انگشتان ا
 بجانب قبله کرده ایستاده بر سر گوش برساند و باین برداشتن ماسوی را پس پشت اندازد و از همه بکشد و توجیه را
 بخصرت ذو الجلال و الاکرام دست کند و وحدانی التوجه شده در وقت فرو آوردن دست اثبات بزرگی و کبریا
 مراد را نماید و الله اکبر بگوید یعنی کبریا بی از ماصحاوی او تعالیٰ کند و در بعضی حد تمام معنی دارد تا قال او مخالف حال او
 نشود و که اثبات کبریا بی مراد را نماید و در دل او غیر او را کبریا بی باشد **اللّٰهُ اَكْبَرُ** از ابو عمر حاجی رضی اللہ
 تعالیٰ عنہ پرسیدند **مَا لَكَ تَتَوَضَّعُ عَنِ التَّكْبِيرِ الْاَوَّلِ فِي الْفَرَاغِ فَقَالَ لَئِنْ فَرَضْتِي لَخَالَفَ الْقَدْرَ مِنْ قَوْلِ لَسْتَ كَبَرُ فَنِي**
فَلْيَبْقَ شَيْءٌ اَكْبَرُ مِنْهُ اَوْ قَدْ اَكْبَرُ شَيْءًا سِوَاهُ عَلَيَّ مَرَّةً اَوْ ثَمَانِيَةً كَذَبَ نَفْسُهُ عَلَيَّ اِسْلَامَهُ وَ بَدَانِكَ اَوْ سَبْحًا بَزُرْكَ نَزَارَتِ
 که این عبادت من شایان جناب قدس او باشد و با حضرت مقدس برسد و دستها را زیر ناف بر بندد و هر چند
 در طول قرات گوشه بهتر بود اگر در نوافل باشد و در فرائض قصاص بر قدر سنون کند و رعایت قوم نماید اگر امام باشد
 و نماستاده است نظر بر سجده گاه بدو زود در حدیث آمده است **صُغِبَ بَصْرُكَ يَسْمَعُ صَوْتَ سَجْدَتِكَ** و چون
 بر کعب رود نظر بر پشت پای کند و زانو را به دو دست محکم گیرد و انگشتان دستها را فرخ سازد و پشت را بهوار دارد
 و سر را پشت برابر دارد و او را فی تسبیح رکوع و سجود سه بار است و اگر زیاده گوید تا هفت یا نه یا یازده بهتر بود و علی الخصوص
 در صورت طول قیام و قرات طول رکوع و سجود با پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم فرموده است **اَعْطُوا اَكْلَ سَعَادَةٍ**
حَقًّا مِنَ التَّوَكُّلِ وَ الشُّعْبُورِ و اگر امام باشد از سه تا پنج زیاده بگوید و چون چنین کند شروع نماز بجا آورده باشد
قَالَ اللَّهُ تَعَالٰى قَدْ اَقَمْتُ الْمُعْتَمِدُونَ الدِّينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَشَعَتِ السَّمَوَاتُ قَالَ ابْنُ
عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا فَيَقُولُ تَعَالٰى الْفَلَاحُ عَلَى الْوَحْيِ لَيَقَالَ الْفَلَاحُ هُوَ التَّجَرُّحُ فِي الدِّيَارِ
وَالْعُمْرُ فِي الْعَيْشَةِ وَ فِي الْاٰخِرَةِ النِّجَاحُ من التار و در جمیع ارکان نماز دل حاضر دارد چون بوا کلمه بعد عهد نبوت و شیوع
 هوا و بهت اکثر اهل عالم از نماز که شتون اسلام است محاسن دارند و از جماعت تغافل می ورزند و قد صرف اول نمیدانند
 و آداب مسجد و جمعه و اذان را بجای نمی آرند و اکثر صوفیه خام نماز را به اصلاح عوام تصور نمینمایند و خواص را مستغنی میدانند و از
 برکات آن محروم می مانند و کسی که از برکات نماز محروم باشد معلوم است که از برکات ایمان و معرفت چه بهره خواهد داشت
 پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم فرموده **لِكُلِّ شَيْءٍ صِفَةٌ وَ صِفَةُ الْاِيْمَانِ الصَّلَاةُ وَ صِفَةُ الصَّلَاةِ التَّكْبِيرُ الْاَوَّلُ**
 صِفَةُ الشَّيْءِ فَالْعَمَلُ ۱۲

انتهی کلامه شریف معمول حضرت الشبان نیز چنین بود که بیشتر اوقات مابین عبارت بلکه مع شئی زائد باینکه
 آن ترغیب تبرک آن ترمیم میفرمودند و ذکر طریق کیفیت صلوة الاستخاره معمول چنین بود که
 استخاره در جمیع کارها اقدام می نمودند چه در سفر چه در حضر بلکه در سفر برای هر منزل استخاره میکردند و میفرمودند
 یا باید و یا هر امر که شروع کند بعد از استخاره در آن اقدام نماید اگر فرصت ادای دو رکعت استخاره نیابد بر صرف دعا اکتفا
 کند که همه خیر بخش خواهد آمد هیچ خواب و رویا در استخاره مسنون در کافیت که آنکه مشایخ طریقت اقبال توجه خاطر بر این
 اطمینان خود بر این افزوده اند که بعد از استخاره اگر دل بر آن اقبال کند شروع در آن امر نماید و الا ترک به طریق مسنون
 نیست که اول دو رکعت نماز بنیت استخاره گذارد و در رکعت اولی بعد از فاتحه قل یا ایها الکفرون و در ثانیه قل هو الله
 احد بخواند و بعد سلام این دعا بخواند اللهم انی استخیرک بعلمک و مستقدرک بقدرک و اسئلك من فضلك
 اعظم فانک تقدر و لا اقدر و تعلم و لا اعلم و انت علام الغیوب اللهم انک تعلم ان فی ذی و معاشی
 و عاقبه امری او عاجل امری و اجله فاقدیره فی و کسیره فی ثم بارک فی فیئره و ان کنت تعلم ان هذا الامر خیر لى
 فی ذی و معاشی و عاقبه امری فاصرفه عنی و اصر فی عنی و اقدر لى ان یتیر خیرت کان ثم تصنی
 به صاحب سفر السعادت میفرماید که عادت جاهلیت آن بود که چون قصد سفر یا کاری میکردند
 استقسام بازلام و زجر طیر و عیاف و فال تطیر و امثال این امور که شمار اهل شرک کفرست
 لازم میکردند صاحب شرع تعویض کرد آن را بوجیه و افتقار و عبودیت و توکل و سوال رشد
 و فلاح از و اهب مطلق که همه خیرات در دست قدرت اوست و در سند احمد از روایت سعد و قاص آمده که سعادت
 بنی آدم در استخاره است حق از حق و رضا بقضای حق و تفاوت بنی آدم در ترک استخاره است و ناخوشنودی بقضای
 حق و استقسام بازلام عمارت است از ترقرعه و آن در جاهلیت جهان بود که چون قصد کاری میکردند سه مرتبه میگفتند هر یکی
 افعیل و بر دیگری لا فعیل و بر سوم لاشی یا غالی نوشته و در ظرفی می انداختند و یکی از آنها برمی آوردند اگر افعیل بر آمد
 در پی آنکار می رفتند و اگر لا فعیل می آمد نمیکردند و اگر غالی یا لاشی آمد بازی انداختند تا آنکه یکی از افعیل یا لا فعیل بر آید
 و زجر طیر و عیاف را ندانند پس گمانست چون قصد کاری میکردند پرنده را می پراشیدند اگر بخت برست می پدید می آمد و شگون
 می آید و اگر بدست چپ می پراشانند باز می پراشند و در افعیل و طیر مشک با آنهاست که از عادت جاهلیت بود
 و الا اکثر استعمال فلل و نیکی و طیر در بدست اما فال نیک گرفتن شمرع و مسنونت که اوقع فی الیومین است
 رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا یطیر و در حدیث که وارد است و در رکعت نماز
 قل هو الله احد بخواند و بعد سلام این دعا بخواند اللهم انی استخیرک بعلمک و مستقدرک بقدرک و اسئلك من فضلك

آن که در اول دعا
 میگوید یا ایها الکفرون
 و در ثانیه قل هو الله احد
 بخواند و بعد سلام این دعا
 بخواند اللهم انی استخیرک بعلمک
 و مستقدرک بقدرک و اسئلك من فضلك
 اعظم فانک تقدر و لا اقدر و تعلم و لا اعلم و انت علام الغیوب
 اللهم انک تعلم ان فی ذی و معاشی و عاقبه امری او عاجل امری و اجله
 فاقدیره فی و کسیره فی ثم بارک فی فیئره و ان کنت تعلم ان هذا الامر
 خیر لى فی ذی و معاشی و عاقبه امری فاصرفه عنی و اصر فی عنی و اقدر لى
 ان یتیر خیرت کان ثم تصنی به صاحب سفر السعادت میفرماید که عادت
 جاهلیت آن بود که چون قصد سفر یا کاری میکردند استقسام بازلام و زجر
 طیر و عیاف و فال تطیر و امثال این امور که شمار اهل شرک کفرست لازم
 میکردند صاحب شرع تعویض کرد آن را بوجیه و افتقار و عبودیت و توکل و سوال
 رشد و فلاح از و اهب مطلق که همه خیرات در دست قدرت اوست و در سند احمد
 از روایت سعد و قاص آمده که سعادت بنی آدم در استخاره است حق از حق و رضا
 بقضای حق و تفاوت بنی آدم در ترک استخاره است و ناخوشنودی بقضای حق و
 استقسام بازلام عمارت است از ترقرعه و آن در جاهلیت جهان بود که چون قصد
 کاری میکردند سه مرتبه میگفتند هر یکی افعیل و بر دیگری لا فعیل و بر سوم
 لاشی یا غالی نوشته و در ظرفی می انداختند و یکی از آنها برمی آوردند اگر
 افعیل بر آمد در پی آنکار می رفتند و اگر لا فعیل می آمد نمیکردند و اگر غالی یا
 لاشی آمد بازی انداختند تا آنکه یکی از افعیل یا لا فعیل بر آید و زجر طیر و
 عیاف را ندانند پس گمانست چون قصد کاری میکردند پرنده را می پراشیدند اگر
 بخت برست می پدید می آمد و شگون می آید و اگر بدست چپ می پراشانند باز می
 پراشند و در افعیل و طیر مشک با آنهاست که از عادت جاهلیت بود و الا اکثر
 استعمال فلل و نیکی و طیر در بدست اما فال نیک گرفتن شمرع و مسنونت که
 اوقع فی الیومین است رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا یطیر و در حدیث که
 وارد است و در رکعت نماز قل هو الله احد بخواند و بعد سلام این دعا بخواند
 اللهم انی استخیرک بعلمک و مستقدرک بقدرک و اسئلك من فضلك

و در حدیث که وارد است و در رکعت نماز قل هو الله احد بخواند و بعد سلام این دعا بخواند اللهم انی استخیرک بعلمک و مستقدرک بقدرک و اسئلك من فضلك

خوانده بعد از آن خواب و در همچنین تکرار یا علم عظمی و یا غیر خبری است و بخار در و اول آخر سه بار خوانده در خواب و
البته مقصود از خواب بیدار و پس الولی حضرت شاه ولی الله دلهوی در رساله قول الجلیل میفرماید هر که خوابد که بخورد
و شام بیدار و وضو کند و لباس پاکیزه پوشید و استقبال قبله بر دست راست خواب و دو بخواند و شمس هفت بار و لیل هفت
بار و الله احد هفت بار و در روایتی بدل قل هو الله سوره و شمس هفت بار بعد از آن این دعا بخواند اللهم ادرني
فِي مَنْ عَمِلَ كَذَا فَكَذَّبَكَ اَوْ اجْعَلَ لِي مِنْ اَمْسٍ عَنِّي فَكَانَ وَفَّقَكَ قَادِرِي فِي مَنَامِي مَا اسْتَدْرَكَ بِهِ عَلَيَّ
اجَابَةِ دَعْوَتِي و در شریک اگر بیدار و الا در شب دوم نیز بکند تا هفت شب همچنین بکند انشا الله تعالی از هفتم
تجاوز کند جماعتی از یاران با تجربه کرده اند انتهی پوشیده نیست که قید نماز درین کیفیت مذکور شده اگر نماز هم بخواند
اولی است تا عمل موافق سنت واقع شود و معمول حضرت ایشان همیشه بر ستار مسنون بوده است که کیفیت آن در اول
ثبت شد و در طریق کیفیت صلوٰۃ تسبیح معمول چنین بود که میفرمودند هر که خواهد که صلوٰۃ تسبیح بخواند بموجب
حدیث برین کیفیت است که پیش از رکوع و بعد از قرات در حالت قیام کلمه سبحان الله و الحمد لله و کلا الی
الا الله و الله اکبر یا زده بار بخواند بعد از آن در رکوع و سجود و قومه و جلوسه و بعد از سجده تین ده بار بخواند چنانچه در
هر رکعت بقدر و بخمار میشود و در مجموع در هر چهار رکعت سیصد بار تسبیح در حساب ید و فضیلت این صلوٰۃ در حدیث وارد
که تمام گمان خواننده این نماز کمزیده شود و اگر توفیق یابد هر روز بخواند و الا در هفته و اگر نتواند در ماهی یا در سالی و اگر
اینهم نتواند در تمام عمر خود یکبار بخواند و اگر طریق کیفیت صلوٰۃ کج معقول چنین بود که در رو جمعه لباس پف
و پوشاک نفیس می پوشیدند و استعمال خوشبوی نمودند و شکر محاسن و سرمد و چشم می کشیدند و نماز در وقت اول
ادایکریزد و خطبه مختصر و نماز را طویل میخواندند و میفرمودند که بموجب حدیث طویل قرات و قصر خطبه از فقاہت است
و گاه بعد از جمعه بر دو رکعت سنت اختصار مینمودند چنانچه پیش از ظهر گاه دو رکعت گاه چهار میگذاردند و میفرمودند که
این هم سنت است و بعد از هر نماز هر دو دست را بر دشته با و از بلند میفرمودند که فاتحه علی حضرت النبی صلی
علیه وسلم علی ابی بکر و عمر و عثمان و علینا رضی الله تعالی عنهم جمیع بعد از آن سوره فاتحه میخواندند و یاران نیز در
قرات این سوره متابعت مینمودند بعد از آن در و پنجاب سالت تاب علی صاحبها الصلوٰۃ والسلام خوانده هر دو
دست بر روی مبارک فرود می آوردند و بعد از آن بمراتبه میشدند و هر که از یاران در خدمت شریف حاضری بود
او را توجیه میدادند و بعد از تشریف بمکان شریف میفرمودند و در طریق کیفیت خطبه ولی الحمد
لله الذی اٰتٰناک علی عبدیه الکتاب و لک جعل لک عقیقا و نسئد ان کا لاله الا الله و حدها

از غارین یا سر
لغت سمعنا
رسول الله صلی
الله علیه و سلم
بقول ان طول
صلوة الرجل و
قصر خطبه یا تیس
فیسئنا بعد الصلوٰۃ
و یغفر الخطیئة
انتمی
خبر مستفیض
علاء و در بیان
علیه خبره

لَا شَرِيكَ لَهُ وَلَشَهِدَ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ خَيْرُ الْوَرَى أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ الدُّنْيَا حَضْرَةٌ وَحُلُوٌّ
وَأَنَّ مُسْتَفِيعَكُمْ فِيهَا مَنْ ظَرَفَكُمْ تَعْلُونَ فَاتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُوا إِذَا قُتِلْتُمْ مُسْلِمُونَ
سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
وَكَاة بَابِ عِبَارَتِ مِيخَائِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقْتَ فَسَوَاتِ وَالَّذِي مَنَّ عَلَيْنَا فِهْدَانَا وَأَنْعَمْنَا
وَأَعْطَانَا وَالَّذِي أَطْعَمَنَا وَاسْقَانَا وَالَّذِي يُمَيِّنُنَا وَيُجَيِّنُنَا وَلَشَهِدَ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ
لَا شَرِيكَ لَهُ وَلَشَهِدَ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ
أَمَّا بَعْدُ فَأَوْصِيكُمْ عِبَادَ اللَّهِ وَنَفْسِي بِتَقْوَى اللَّهِ فَإِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَرُّكُمْ وَكَاهِلِينَ عِبَارَتِ
نِيَّزِيلِ فِي الْفِرْدَوْسِ وَدَقَّ أَمْرُكَ لِلَّهِ وَالشُّكْرُ عَلَى نِعْمَاءِ اللَّهِ وَالصَّبْرُ عَلَى بَلَاءِ اللَّهِ قَالَ
اللَّهُ تَعَالَى فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُوا بِهِ وَاعْمَلُوا الصَّالِحَاتِ فَكُنْ أَزْوَاجًا وَقِيلَ مَنْ
عِبَادِي الشَّاكِرُونَ وَإِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ إِنَّهُ جَوَادٌ كَرِيمٌ غَفُورٌ رَحِيمٌ

ذكر طريق كيفية خطبة ثانية

الْحَمْدُ لِلَّهِ الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَلَشَهِدَ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ
وَلَشَهِدَ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ أَفْضَلِ صَلَوَاتِكَ عَدَدَ مَعْلُومَاتِكَ
وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَأَزْوَاجِهِ وَأَوْلَادِهِ وَأَحْفَادِهِ أَجْمَعِينَ خُصُوصًا عَلَى أَفْضَلِ النَّاسِ
بَعْدَ النَّبِيِّينَ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ وَعُمَرَ الْفَارُوقِ وَعُثْمَانَ ذِي الشُّرُوكِ وَعَلِيَّ بْنِ الْمُرْتَضَى وَ
الْحُسَيْنَ وَعَلَى سَيِّدَةِ النِّسَاءِ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ وَعَلَى عَمَّتَيْهِ الْكَرِيمَيْنِ
وَعَلَى كُلِّ مَنْ اخْتَارَهُ اللَّهُ يَهْدِيهِ إِلَى الْإِيمَانِ وَتَابِعَهُمْ بِالْإِحْسَانِ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا
وَلِخَلَائِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا
إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَلِلَّهِ الْحَمْدُ
وَكَاة بَابِ عِبَارَتِ مِيخَائِيلَ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ أَفْضَلِ صَلَوَاتِكَ عَدَدَ مَعْلُومَاتِكَ

رسانید که آنچه قوت و سرعت ظهور نسبت در برابر مبارک حضرت خواجہ باقی بالله و حضرت خواجہ قطب الدین قدس الشہ
 تعالی سر ہما لا قدس معلوم میشود در رزق کی از اولیای است مروجہ معلوم نمیشود و فرمودند آری این کیفیت مطلوب
 فہست ذکر طریق کیفیت روزہ ماہ مبارک رمضان و بیان فضیلت آن محمول چنین بود
 کہ ما وجود ضعف پیری کہ سن شریف از ہشتاد تجاوز نمودہ بود روزہ ماہ مبارک رمضان میباشند و محرم خوردند مگر بہ نیت
 اتباع سنت گاہ شربت آب بخورد و میفرمودند کہ سفت سحر از برای تقویت بدن و تصفیہ باطن تو جہالی اللہ است نہ برکات
 سیری شکم و بانکہ علمای عدول با فطار قوی میدادند بر عایت غرمتی نمی پسندیدند و روزہ عاشورہ و عوفہ نہیں میداشتند
 و ثواب آن بیان میفرمودند کہ حکم صیام در ہر دار و چنانکہ و حنہ ماہ مبارک و شش و زبجد عید و چنین سترہ و در ہر ماہ
 ہمین حکم دارد و از شروع شہر شعبان فضائل ماہ مبارک رمضان بیان میفرمودند کہ انصف اینما بہ اتمام نشان ماہ مبارک رمضان
 و نظر کشی چنان معلوم میشود کہ گویا نوری بسط مثل سفیدہ صبح از افق علم دیدہ شرفا و غربا از انوار و برکات خود عالم
 را فرا گرفته تا آنکہ ہلال ماہ مبارک رمضان دیدہ میشود ہر روز آن نور و برکات در ترقی و تدریجی باشد و بعد از زوایت آن
 ہلال چنان نماید کہ گویا آفتاب جہاں تاب از جانب مغرب طلوع نمودہ و از شعبان انوار فیوض برکات خود تمام عالم را
 چنان منور ساختہ کہ نور آفتاب با کمال نورانیت مثل نور چراغ در پیش او بر تو فرغ ندارد بلکہ هیچ فرقی در میان لیل و
 نہار معلوم نمیشود و این معاملہ ہر روز قوت و مغزنی می پذیرد و در سن قال فی مدہ فروری ماہ رمضان و ایام او
 کہ چون صبح عید است ہر شام او و بعد از زوایت ہلال ماہ شوال چنان ظاہر میگردد کہ آن آفتاب غروب نمودہ و عالم
 تیرہ و تاریک شد و فیوض و برکات ماہ رمضان کہ بہ نسبت طالبان نزول میگردد از محیط حضور و بیان پیر و دست نسبت
 باطن ایشان در نماہ مانند آئینہ مصفا مثل پارچہ ملوث کہ از شست و شو صفائی نگیرد و در نظر کشی معائنہ میگردد و
 و در غیر این ماہ اگر ہزاران ہزار سال عبادات یا ریاضات شاقہ نماید عشر عشرین آن صفا کہ درین ماہ بی مشقت و
 ریاضت در اندک فرصت میسر می آید حاصل نشود و از نجاست کہ در خیر و برکت این ماہ خیر و برکت تمام سال است
 و از محرومی برکات این ماہ حرمان از برکات تمام سال و ہم از نجاست کہ تطوع این ماہ در حکم فرضیہ و فرضیہ این
 ماہ در حکم قہر و فرضیہ است و در غیر این ماہ و لکینہ القدر و غیرہم القدر شہد این فضیلت جد است و دیگر فضائل
 روزہ و حجاب و شمار است چنانکہ حضرت غریزان قدس اللہ سرہ میفرمایند کہ فائدہ روزہ تشریف است بار و جانان
 و قہر کردن بنفس امارہ و خصوصیت الصوم لی وانا اجزی بہ و ثواب بی نہایت ایمان بوی الصائمون اجزوا
 بہ حساب و راہ گذر شیطان گرفتن و سپر حاصل کردن کہ الصوم جنة من النار و احوال گرسنگان یافتن

دل ہما را کی
 بہرست از ہزار
 در حدیث
 منہای عقل
 منہای ہر ماہ
 است و من و دنیا
 آن قوام داد
 در انوار فضل
 من شایان
 رستم
 عابدان جبر
 در سترہ و سترہ
 ماہیہ و سترہ
 غنی کہ جبر
 کہ عمر
 نیست
 منہای ہر ماہ
 از نشان جبر
 نفع از حق

و بخشودن و بدو نادمانی رسیدن که لایزال و سرخشان و فوخته عند افطاره و فوخته عند لقاء سرشته
 بی صوم میسر نمی آید انتی ازین راه یاران طریقه از سافت بعید میش از رسیدن این ماه مثل زائران بیت الحرام
 احرام می ست می بستند و مانند حاجیان لبیک گوین قافله قافله از هر جانب و اطراف برای تحصیل فوائد این
 ماه بخدمت شریف رسیده شریک دولت خدمت و شامل برکات این ماه میشوند و فیوض و برکات چنانکه
 شاید از صحبت بابرکت ایشان حاصل نمودند و از سماع کلام مجید و قیام لیل حظ وافر می ربوند و از مقام خود برقیات
 نموده بمقامات عالیات میسریند و مشرف به بشارات عالییه میشوند و هر که اقبال اجازت و لائق منصب خلافت
 میسیدند و را با اجازت خلعت خلافت سرفراز فرموده بخصمت میگردند فی الجمله در خانقاه شریف از کثرت طالبان
 و اجتماع خدمتشان درین ماه هر روز روز عید و هر شب شب تیره بوده و معمول خانقاه حضرت شیخ رضی الله
 تعالی عنه همچنین بود که پیش این ماه تاجهای یارچه سفید برای خلعت اجازت یاران تیار گرانیده نگا و
 میداشته و لائق آنرا عطا میفرمودند

تمت با تحب العاقبت

فهرست لطائف خمسہ المعروف بمقامات منبریه

الطیفة اول شلمبر یا ز فصل

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۳	فصل اول در ذکر طریق نقشبندیه مجتبه	۱۲	فصل چهارم در ذکر کنیه ولادت		ایشان از شیخ الشیوخ محمد مابدهم
۴	فصل دوم در ذکر سلسله نقشبندیه	۱۵	حضرت ایشان و غیر ذلک	۲۸	فصل پنجم در ذکر کنیه و ولادت
	و قادیرو و چنقیر و حمله علیه		فصل پنجم در ذکر استغاده حضرت		امتیاز حضرت ایشان بر اهل زمان دارد
۶	فصل سوم در ذکر حلقه اول و ثانیه		ایشان از حضرت لومحمد باونی	۳۱	فصل دهم در ذکر تاثیر محبت شریف
	اربع حضرت ایشان یعنی سیدالاست	۲۲	فصل ششم در ذکر استغاده حضرت		حضرت ایشان -
	سید نور محمد باونی رحمة الله علیه		ایشان از حضرت حاجی محمد فضل	۳۳	فصل یازدهم در ذکر ترک و زهد
	و حضرت حاجی محمد فضل رحمة الله علیه	۲۴	فصل هفتم در ذکر استغاده حضرت		اوصاف حضرت ایشان -
	و حضرت حافظ سعد الله رحمة الله علیه		ایشان از حضرت حافظ سعد الله	۳۶	لطیفة دوم شلمبر یا ز فصل
	و شیخ الشیوخ محمد مابدهم رحمة الله علیه	۲۶	فصل هشتم در ذکر استغاده حضرت		فصل دوازدهم در ذکر ملوکات حضرت ایشان

در هر روز
 از این کتاب
 در هر روز
 از این کتاب
 در هر روز
 از این کتاب

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۴۳	فصل سیزدهم در ذکر نماز هفت روزگی	۱۱۶	تغویذ برای روزه و نماز	۱۳۴	ذکر طریق کیفیت صلوة الاستسرا
۴۴	که با صیبا خودی نمودند	۱۱۷	ذکر طریق کیفیت تغویذات دیگر که	۱۳۵	طریق اخری
۴۵	لطیفه سوم شکر چاه افضل	۱۱۸	تغیر اجازت آنها رسیده	۱۳۶	ذکر طریق کیفیت صلوة استسرا
۴۶	فصل چهاردهم در ذکر بعضی از عبادات	۱۱۹	برای دفع در چشم	۱۳۷	ذکر طریق کیفیت صلوة هجده
۴۷	حضرت ایشان و آنچه ذکر او مای	۱۲۰	برای دفع جدری	۱۳۸	ذکر طریق کیفیت خطبه ولی
۴۸	کرام بر زمان آنحضرت گذر شده	۱۲۱	برای شفای مریض	۱۳۹	ذکر طریق کیفیت خطبه ثانیه
۴۹	فصل پانزدهم در ذکر بعضی از کشتی	۱۲۲	و نیز برای شفا	۱۴۰	ذکر طریق کیفیت صلوة عیدین
۵۰	و تصرفات حضرت ایشان	۱۲۳	برای محافظت زرعیت	۱۴۱	ذکر طریق کیفیت صلوة التراويح
۵۱	فصل شانزدهم در ذکر مقام حضرت	۱۲۴	برای دفع پریشان خوابی	۱۴۲	ذکر طریق کیفیت روزه ماه مبارک
۵۲	ایشان از عالم قاطع با علم جاودانی	۱۲۵	برای دفع آکاس گلو	۱۴۳	رمضان و بیان فضیلت آن
۵۳	فصل هجدهم در ذکر خلفای حضرت ایشان	۱۲۶	برای دفع بواسیر		
۵۴	لطیفه چهارم شکر چاه افضل	۱۲۷	ذکر طریق کیفیت استسرا		
۵۵	فصل نوزدهم در ذکر بعضی از کتب	۱۲۸	ذکر طریق کیفیت وضو		
۵۶	شرعیات حضرت ایشان رضی الله تعالی عنه	۱۲۹	ذکر طریق کیفیت صلوة		
۵۷	لطیفه پنجم در بیان معمولات نظم	۱۳۰	ذکر طریق کیفیت رفع سباه		
۵۸	ذکر طریق کیفیت ختم حضرت خواجه	۱۳۱	ذکر طریق کیفیت تعداد رکعات نماز		
۵۹	ذکر طریق کیفیت ختم حضرت مجدد	۱۳۲	ذکر طریق کیفیت صلوة استسرا		
۶۰	ذکر طریق کیفیت فاتحه با دوح مشاء	۱۳۳	و ترغیب بان		
۶۱	و عزیزان	۱۳۴	ذکر طریق کیفیت قرائت و سایر		
۶۲	ذکر طریق کیفیت تغویذ برای هر مرض	۱۳۵	ذکر طریق کیفیت آداب		
۶۳	و دردی که باشد	۱۳۶	فضیلت جماعت		
۶۴	تغویذ برای طفل	۱۳۷			

هوالغنی

بسم الله الرحمن الرحیم

بعد حمد و صلوة گرفتار خود بینی و منی در ویش دلش عبد القی مجدوی اهل ماری نماید که دین آوان کجس
 سنی معدن الغیرة والايمان برادر طریق عبد الرحمن خان رساله مؤلفه در ذکر حالات مقامات حضرت
 شمس الدین جمیب اللہ خباب مرزا منظر بانجامان شهید رحمت اللہ علیہ در قالب طبع در آمد از انوار کائنات
 آن رساله حضرت قطب فلک الارشاد غوث الاقطاب والاوقاد منظر کمالات غنی و علی مرشد باشد
 المشتبه بشاه غلام علی اندر رحمت اللہ علیہ و اخای احوال و انکسار که در مزاج شریف از بس بود دران رساله
 فکر دیگر یاران حضرت شهید فرموده اند و حال خود کما فی فی نه نوشتند و این امر عالی از غایت بنو که ذکر این
 خلیفه عظیم الشان دران رساله نباشد لهذا فقیر قدری ذکر شریف حضرت مع فکر غفار مجمل و منتخب از جواهر علوم بیک
 فقیر شاه رؤف احمد مرحوم تالیف فرموده اند و نیز چیزی که علم فیه بدان رسیده بود این را نمود و تالیف شاه صاحب
 مسطور نیز قطره ایست از بحر غریب که بنجله راسعدی انشا کند و دیگر املا کند چه سلم الثبوت
 هست که ارشاد حضرت ایشان در عین حیات خود بعدی شده که شاید به مثل ناسبق در بعض افراد اگر شده
 بعید نمی نماید از اقصای روم و شام تا بحیچین و از مشرق تا مغرب غلای حضرت ایشان در عین حیات منتشر
 شده اند از روی شک آنست که خود بوی نه آنکه عطار گوید پس بعد استخوانه سنونه در ویت منام که دلالت بر حسن
 ارقام ذکر شریف داشته باشد شروع کرده شد و هو استخوان فصل در ذکر ولادت شریف
 ولادت شریف حضرت ایشان در سنه هزار و یکصد و پنجاه و هشت در قصبه بلیاله ضلع پنجاب ظهور آید
 شرفش از منظر بود بر می آید نسب شریف حضرت مرتضی علی کرم الله وجهه میرسد و اله شریف میجو است
 مردی متراض و مجاهد بوده اند که باها خوش داده می خوردند و در صحرا رفته ذکر می نمودند

ناصرالدین قادری بودند مزار پیر ایشان و نیز مزار ایشان در حلیش پوره عقب عید گاه محمد شاهی در حضرت دینی
واقع است و این نسبت چشمتیه و شطاریه نیز حلی و ششمنه چهل روز کامل خواب نکردند و شب اندک میخوردند و نیت
روزه هم برای رعوت نفس نمیکردند قبل ولادت آنحضرت حضرت اسد الله العالی را بخواب دیدند فرمود اندک
پسرخورد و اینام من نهید بعد تولد ایشان علی نام نهادند چون حضرت ایشان بسن تمیز رسیدند تا دبا خود را غلام
علی مشهور رسانقتند والد و شریفه بزرگی را بخواب دیدند که فرمود ما من عب القادر نهید لا قم کوید شاید آن بزرگ
حضرت غوث الاعظم شیخ عبدالقادر جیلانی رحمه الله علیه باشند علم آنحضرت که مری بزرگ بودند و در یکاه و قریه
حفظ نمودند بحکم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم عبد الله نام نهادند والد آنحضرت برای آنکه بیعت از پیر خود که
صحبت و از حضرت علیه السلام بودند آنحضرت را از وطن طلبیدند از قضا می آبی آن بزرگ در شب رسیدن ایشان
که یازدهم رجب بود انتقال فرمودند والد ماجد فرمودند ما برای بیعت طلبیده بودیم تقدیر نمود الحال هر جا
که بود آنحضرت را مزار رسد و حفظ لایق کنید بزرگان که در دینی در آنوقت متعین بودند آنها را دریافته حضرت ضیاء الله
و شاه عبدالعدل هر دو خلیفه حضرت خواجه محمد زبیر و خواجه میر درد فرزند خواجه ناصر و مولوی فخر الدین
و شاه نالو و شاه غلام سادات چشتی و دیگر اعز را دریافته و در سنه هزار یکصد و هشتاد که عمر
شریف بست و دو ساله بود در خانقاه شریف حضرت شهید رسیدند بحال **س** از برای سجده
عشق استانی یافتیم به سرزمینی بود منظور آسمانی یافتیم به عرض بیعت نمودند فرمودند با منیکه ذوق و شوق
باشد بجا بیعت کنید بجا سگه لایق نیست عرض نمودند مرا همین منظور است فرمودند مبارک است این بیعت
ساختند حضرت ایشان در احوال خود نوشتند اندک بعد حصول مناسبتی بعلم حدیث و تفسیر بیعت در خانقاه
قادریه بست مبارک حضرت شهید نمودم تلقین و طریق نقشبندیه مجددیه فرمودند پانزده سال در حلقه فکر و
مراقبه شرف سعادت یافتیم بعده این کمینه را با جازت مطلقه بخواهند در اول ارادت تردد و هشتم که شغل
و طریق نقشبندیه میسکنم رضای حضرت غوث الاعظم باشند یانه دیدم که حضرت غوث نقبلین در مکانی تشریف دارند
و نفاذی آن مکان مکانیست که حضرت شاه نقشبند تشریف میدارند رحمت الله علیه بخوانم که نزد حضرت
نقشبند حاضر شوم فرمودند مقصود خداست بروید رضا ایقده نیست در اول آن سختی بسیار از معاش بمن رسید
پاره آوردی که با ششم که شسته توکل را بجای خود ساختم که نه بویا بنزد خشتی زیر سر دهم از شدت ضعف کبار
خبر توید برای فضل تبر من است او سبحانه به است کسی فتوحی فرستاد بجا سال است که بگوشه فنا

نشسته ام گویند چون آنحضرت یکبار در بستند و گفتند اگر بمیرم در همین حجره بمیرم تا یه الی در رسید شخصی آمد
گفت در یکشاید حضرت ایشان نکشادند باز گفت از شما کارست یکشاید نکشادند چند رویه پیه از شکاف
اندخته رفت از همون روز قوتها کشاده شد پس آن صد ماکس از علماء و صلیحان از اقلیم قطع منازل نموده
بخدمت شتافتند بعضی حکم آن سرور صلی الله علیه و سلم در واقعه بخدمت رسیده اند مثل مولانا خالده رومی
و شیخ احمد کردی و سید اسماعیل مدنی و بعضی بدالالت بزرگان بیعت نمودند مثل مولانا محمد جان و بعضی
ذات آنحضرت را بخواب دیده مشرف شدند قریب دو صد کس کم و بیش در خاقانه شریف می بودند کفایت
ایشان بوجهی همیامیدند با وجود چنین کمال بجدی بود که روزی فرمودند سگ که بخانه من آید میگویم الی
من کمیت که دوستان نزد او سید که در آنم بجهت این مخلوق خود بر من رحم فرما و چنین کسی که برای طلب می آید
بواسطه او قریب بچون اکثر عمل حضرت ایشان بر حدیث شریف بود از فرزندان حضرت شاه ولی الله محدث سنده
حدیث دارند و نیز از مرشد خود و کلام الله حفظ داشتند لیکن مردمان آگاهی نداشتند خواب بسیار کم میفرمودند
وقت تجدید مردم اگر در خواب غفلت میبودند بیدار میفرمودند و خود نماز تهجد خوانده بمراقبه و تلاوت کلام شریف
شریف مشغول می بودند و مقدار ده و سیپاره هر روزه میخواندند مگر در ضعف قدری کم شده بودند تا
صبح اول وقت بجماعت ادا نموده بحلقه و مراقبه تا اشراق می پرداختند و بسبب هجوم چند بار حلقه
میشد مردم اول بر می خاستند بجای شان دیگران می نشستند بعد از آن درس حدیث و تفسیر طالبان
میفرمودند و هر که برای ملاقات می آمد قدری مهلت داده و خدمت میفرمودند و عندسیقتند که فقیران در فکر
گور مشغول اند و نیز او را شیری یا تحفه میدادند یکبار نواب محمد امیر خان که از اولا حضرت غوث الاعظم و نواسه
حضرت خواجه باقی بالله رحمت الله علیها بودند و آنحضرت از جهت بزرگ زادگی تکریم شان بسیار میفرمودند
قدری نشستند آنحضرت عنده فرموده و خدمت دادند دل شان از غلبه محبت بر نمی خاست آنحضرت بنجام
فرمودند که قبایح مکان آورده به نواب صاحب نذر کن که ایشان نمی خیزند اما مکان نذر نموده خود میروم
فی الفور برخاستند وقت طعام قدری از آن قریب زوال تناول میفرمودند اکثر طعام اغذیه که کلفت کرده
برای حضرت میفرستادند نمی خوردند بلکه برای طالبان تیر مکرده می داشتند مگر مسانگان را کسی که از
اهل شهر در آن وقت حاضری بودند تقسیم میفرمودند و گاهی دیگر با چنین میگوشتند هر کسی که میخواست میبرد
آری اگر کسی مبلغان میخواستند و محل شبی بوزاول انان چه سهم حصه می بر آوردند که نزد امام غلام

رحمة الله علیه قبل حوالان حوالش و انصاب ادای از کوفه هانزست که صدقه قرض نسبت نفل ثواب
 بیشتر دارد بعد برای نیا دیوان سیمما حضرت خواجه بهارالدین نقشبند رحمت الله علیه علوا و غیره تیار میکردند
 از فقر تقسیم مینمودند و نیاز والد خود تیری کردند و در او آیین که در مصرف فقرای خالقاه می شدند میدادند و
 هر کس که اهل حاجت پیش می آمد آنرا میدادند و گاهی شخصی بی اطلاع می بود با وجود دیدن او و از جانب او رد
 میکرد و انیدند و مردم کتابهای برده همون کتاب برای بیج می آوردند تخمین آن کتاب میفرمودند و مبلغان
 میدادند و حیاط گاهی میگفت حضرت این کتاب از کتب خانه جناب مست و علامت موجود دست بعنف رنج
 شده منع میفرمودند و میگفتند صاحب یک کاتب چند کتاب نمی نویسد بر سر اصل سخن رویم و گوئیم بعد تناول طعام
 قدری قبل از ساخته بمطالع کتب بدینیه مثل نجات و آداب المریدین و غیره و تخریرات ضروری استقال میفرمود
 پس نماز او کرده چیزی در رس تعسیر و حدیث فرموده نماز عصر میخواند بعد مذکور کتب حدیث و تصوف مثل
 مکتوبات امام ربانی و مخاوف و رساله قشیری فرموده تا شام بجلقه ذکر و توجه مشغول می بودند بعد نماز شام
 توجه به پیران خاص داده تناول طعام نموده نماز عشا خوانده اکثر شب نشسته ذکر و مراقبه میکنند و اینها اگر خواب
 بسیار غلبه میکرد اندکی بمصلی بطور است میگردند گاهی بر چهارپای خوابیده باشند لیکن معلوم نیست که
 گاهی پا دراز کرده باشند اکثر بطور اعتدال مراقبه است و ائین سرور علیه الصلوٰه و السلام این بهیت منقول است
 و از اولیاء کرام مثل غوث الاعظم ثابت است می نشستند از غایت حیا پا درازتر کرده باشند حتی که وفات
 بر همین طور شده و فوج فقر تقسیم میفرمودند و خود لباس خشن عادت داشتند اگر جامه نفیس کسی
 میپوشید و او را فرموده چند جامه خفیه تصدق میفرمودند همچنین در دیگر شایا میفرمودند اگر چند کس
 بهوشند بهتر است از یک کس و عادت اکثر این سرور صلی الله علیه و سلم هم همین بود که لباس غلیظ خشن
 می پوشیدند چنانچه در بخاری و مسلم از عائشه رضی الله عنهما منقول است که پا در خشن و تهنید ملک برآورده
 فرمود و بر همین روح آن سرور صلی الله علیه و سلم قبض شد و سخاوت بدرجه علیا داشتند و رعایت انضباط بسیار
 بود بوقت خلعه مردمان میدادند و حیا بر پنجاب چنان غالب بود که شکل مردمان چه که شکل خود هم در آئینه
 نمی دیدند شفت در باره مؤمنان چنان داشتند که اکثر در شب و عا میفرمودند حکیم قدرت الله خان که بمش
 بودند اکثر اوقات ایشان در رعایت حضرت ایشان صرف میشد یکبار از سببی مجوس شدند چه سببها در
 خلاص او شان نفرموده باشند و اگر دنیا و مجلس شریف نمی بودند و اگر لایق فقر اگر مجلس سفیان فری

بود اگر کسی غیبت میکرد میفرمودند احوق به بدی من استم شخصی ذکر شاه عالم بادشاه به بدی کرد حضرت صائم
 بودند فرمودند نفوس که روزه رفت کسی عرض نمود حضرت ذکر بد کسی نفرموده اند فرمودند صاحب اگر چه نکرده
 لیکن شنیدم که ذکر و سماع و غیبت بلا برست امر بالمعروف و نهی عن المنکر که شیوه شریف بود بهاد شاه
 چه قدر حساب فرموده اند و هرگز درین امر خوف نداشتند مکتوبی که بپادشاه اکبر شاه در حساب نوشته اند
 در مکتوبات شریف موجود است سید سید علی بی که از مدینه منوره باذن آن سرور صلی الله علیه و سلم حاضر شده بود
 بحکم حضرت ایشان در آنجا بنویسید که در مسجد جامع نهاده اند رفتند آمده عرض نمودند اگر چه برکات حضرت رسالت
 صلی الله علیه و سلم در آنجا محسوس میشود لیکن ظلمت کفر نیز در آنجا موجود است تحقیق شد تضاد ویر بعضی اکابر در آنجا
 بود و درین مقدمه بهاد شاه نوشتند آن تضاد ویر را بر آورده اند و آب شمشیر بهاد و رئیس ملک بندیل کجند یکبار
 کلاه نصاری پوشیده حاضر خدمت شدند آنحضرت در پیش آمده آنرا منع فرمودند آنحضرت عرض نمود اگر همین
 احتساب هست باز نخواهم آمد فرمودند شما را در خانه مانیاره آن شخص مغلوب غضب شده بر خاست تا از نیم
 صافه و الا ان رفته کلاه خود بکلاه منگارداده باز حاضر شدند و عیت نمود بعض را به سهولت منع میفرمودند که در احتساب
 اول سهولت باید یکسره علی میگفتند که عم من ریش نداشتند بنجد است شریف حاضر شدند حضرت دیده بهی
 فرمودند عجیب است میر صاحب ماریش ندارند بعد بانها طمیش آمدند فرمودند هر چه هست از خانه آن شما
 هست مایان گماشته شما هستیم الغرض آن شخص رفتند و گوی پس ازین ریش تراشیدند ترک و تجرد بر مرتبه
 داشتند که بادشاه وقت دید که امر او نماند میفرمودند که چیزی خرج خالقاه معین کنند اکثر این قطعه بر زبان فطیر
 بیان میگذاشت قطعه خاک نشینی است سیلانیم و نیک بود و انتر سلطانیم و هست چهل سال که می پوشم
 که نداشتند خلعت عریانیم و نواب امیر خان والی بلده کوک و سرور پنج پهن آرد و نمود شاه رؤف احمد صاحب
 فرمودند بنویسید ما بروی فقر و قناعت نمی بریم و بامیر خان بگوی که روزی مقدّر است به اکثر
 میفرمودند ها گیر ما مواعید آبی است و فی الشتاء یزکک و ما نلق عد و ن سبحان الله اوسبحا
 کفایت جمیع همات دین و دنیا ی ایشان میفرموده و اخراجات خالقاه از غیب بود میفرمودند درین طریق جاری
 چیز ضرورت دست شکسته پاشکته دینی و دست یقینی درست آخر عمر ضعف بسیار روداده بود اما
 چون این شعر بخواند درین ضعف می نشستند و قوه بقوت میفرمودند للی حفظ هر چند پیر خسته دل
 و ناتوان شدم هر که که یاد روی تو کردم جهان شدم و مرتبه حقیق بجانب سرور کائنات داشتند هرگاه

۹

۱۰

۱۱

۱۲

۱۳

۱۴

۱۵

۱۶

۱۷

۱۸

۱۹

۲۰

۲۱

۲۲

۲۳

۲۴

۲۵

۲۶

۲۷

۲۸

۲۹

۳۰

۳۱

۳۲

۳۳

۳۴

۳۵

هارم شریف میگرفتند قیاب میشدند یکبار خادم قدم شریف تبرک آب آورد گفت سایه رسول خدا صلی الله علیه
 وسلم بر ذات ایشان باشد از شنیدن این کلام مبتاب شدند و بوسه بروئی پیشانی آنخادم دادند و فرمودند
 که من که باشم که سایه رسول خدا بر من باشد و آنخادم را بنواختند در مرض موت ترمذی شریف بر سینند
 مبارک بود اگر در حدیث کدام فعل حضرت صلی الله علیه وسلم می برآمد بران عمل مینمودند گوشت شانه بر
 می طلبیدند و آنرا طبع میفرمودند که سمنون است و از قرآن شریف ذوق نهایت بود در صلوٰه و امان و توجه
 از والد فقیر ختمها شنیده اند و احیاناً بوقت غلبه شوق اگر زیاده می شنیدند مبتاب میشدند میگفتند بس کنید زیاده
 طاقت ندارم و اکثر اشعار ردی شنیدند و بران وجهی میرسید لیکن از بس که کوه استقامت بودند آنرا
 ضبط میفرمودند ابو الحسن زوری قص میفرمودند سید الطائفه جنید شسته بود زوری فرمود انّا یسقیب
 اللّٰه یبن یسمعون جنید گفت وَ تَرٰی الْجِبَالَ تَحْمِلُهَا جَاهِلَةٌ وَ هِیَ تَمُرُّ وَ السَّحَابُ جَنَیْتُ نَهَیْتُ سَاقِمٌ
 بود را تم گوید گاهی در طریقه مجددیه ظهور نبوت چشمتی که ارث از والد حضرت مجدد دست نیز ظهور میفرمایند
 حضرت مجدد و نیز با وجود کمال تلکن احیاناً حالت ذوق و شوق منقول است خوبی شکل و شمائل حرکات
 و سکانت و آنچه خوبان همه دارند توتهناداری به سبحان الله سخن از کجا بگزارید ع هر چه استاد
 ازل گفت بگویم بگویم به لطافت طبع جدی داشتند که اگر کسی دود نمنا کوی کشید رنجه میشدند و میخ میوزانید
 میفرمودند سجد را افغانان لباس دانی کرده اند از بعض کسان شنیدم که خود بخود احیاناً بوی خوش از مکان
 شریف ایشان می آمد و کسان را بیرون میفرمودند همانا که ظهور روح حضرت رسالت صلوات الله علیه وسلم
 و دیگران نمود میفرمودند من صورت حضرت خواجۀ نقشبند و حضرت مجدد و ساینه بهمین یکبار یک پهلوشل شد
 استاد از روح حضرت مجدد نمودم همون وقت صورت شریف ایشان را معلق در دیوار دیدم کل آن بیاری
 سلب نمودند و میفرمودند لیک اکابر چشمتی که سرستان ذوق محبت اند سماع و سر و دست که دل را
 زنگارنگ شوق می آرد پوده آنچه را خرق میسازد و زکام متوسلان سلسله نقشبندیه که باده نوشان
 جام مودت ایم حدیث و درود است که قلب را گوناگون اذواق می بخشد رخ آن ایشانند من چنین بارب
 و چنین قتی که اسم مبارک بر زبان می برآمده آه گفته دست بالامی کردند و گاهی هر دو دست کشاده
 بهم می آوردند چنانچه کسی را باغوش کشند و شعر مولوی علیه الرحمته میخواندند سو یا آداب دانان
 دیگر اند و سوخته جان و روانان دیگر اند و فصل در موقوفات حضرت ایشان میفرمودند

در فقیر قای فاقه و قاف قناعت و یای یی یاد الاهی و آری ریاضت است هر که بجا آورد فای فضل خدا و قاف
 قرب مولی و یای یاری و آری رحمت یافت و الا فای فیض و قاف قهر و یای یاس و آری رسوائی است
 آید میفرمودند که طالب ذوق و شوق و کشف و کرامات طالب خدمت را رقم گوید حافظ میفرماید **س** شرم ما
 باد ازین خرقه آلوده خود و گردین فضل و کرم نام کرامات بریم و ولہ با خرابات نشینان زکرات ملات و سخن
 وقتی و هر نکته مکانی دارد و میفرمودند که در کمالات وصل عریانی میشود و بدان مقام نصیب سالک بجز یاس
 و محرومی نیست هر چند وصول است حصول نیست میفرمودند طالب با یکدیگر وقت کیفیات علمی از عبادت
 فکر و آگاه باشد از نماز چه کیفیت رومی و در از تلاوت چه نسبت ظهور میفرماید از درس حدیث و اشغلی
 تحلیل ربانی چه ذوق حاصل میشود همچنین از لقمه شک چه ظلمت می افتد بر علی بن العقیاس دیگر گنا مان میفرمود
 در ولایت خطرات مضرانند و در کمالات نبوت مضرت نیست امیر المؤمنین عمر رضی اللہ عنہ میفرمودند اجمعین
 البین و ان فی الصلوٰۃ شفاء و آفتاب ز نظرات قلب مانع نیست میفرمودند که در خوردن یکی رضائی نفس است
 و یکی حق نفس رضائی نفس غذا بسیار لطیف است و حق نفس بمقدار توانائی و الفاضل و سن میفرمودند طریقه
 نقشبندی عبارت از چهار چیز است تحلیط گی و دوام حضور و جذبات و واردات میفرمودند پیغمبر خدا صلی اللہ
 علیہ وسلم جامع جمیع کمالات بودند لیکن هر وقت مناسب استعداد آن قرن در افراد است کمال ظهور میفرماید
 کما لیکه ناشی از بدن فیض مخزن آنحضرت است و آن اگر سینه ماندن و جهاد کردن و عبادت نمودن در
 صحابه کرام جلوه گرفته و کما لیکه ناشی از قلب آنحضرت بود صلی اللہ علیہ وسلم و آن استغراق و بخود می ذوق
 و شوق و آه و لغز و اسرار توحید و وجودی از زبان جنید بغدادی رحمت اللہ علیہ با و لیائی است ظاهر گردید
 و کما لیکه ناشی از لطیفه نفس آنجناب است که عبارت از اجماع و استتلاک در نسبت باطن است با کابر
 نقشبندی وقت خواب نقشبند رضی اللہ عنہ میگوید گشت و کما لیکه ناشی از اسم شریف محمد است صلی اللہ علیہ
 وسلم از دوره حضرت مجدد الف ثانی مکشوف شد میفرمودند چنانکه طلب حلال فرض است بر مومنان
 همچنین ترک حلال فرض است بر عارفان را رقم گوید عمل صوفیان بر غنیمت است میفرمودند هر که تابع هوا
 کی بنده خدا است ای عزیز تا که در بند آتی بنده آتی میفرمودند شب اگر سنگی شب معراج درویشان است
 میفرمودند صوفی دنیا و آخرت را پس پشت انداخته متوجه مولی گشته **للمو لوی** ملت عاشق زلمتها
 چه است به عاشقان را نذهب و ملت جد است به میفرمودند وقت دعا التوار فالض می شوند فرق نمود

۹
۱۰
۱۱
۱۲
۱۳
۱۴
۱۵
۱۶
۱۷
۱۸
۱۹
۲۰
۲۱
۲۲
۲۳
۲۴
۲۵
۲۶
۲۷
۲۸
۲۹
۳۰
۳۱
۳۲
۳۳
۳۴
۳۵
۳۶
۳۷
۳۸
۳۹
۴۰
۴۱
۴۲
۴۳
۴۴
۴۵
۴۶
۴۷
۴۸
۴۹
۵۰
۵۱
۵۲
۵۳
۵۴
۵۵
۵۶
۵۷
۵۸
۵۹
۶۰
۶۱
۶۲
۶۳
۶۴
۶۵
۶۶
۶۷
۶۸
۶۹
۷۰
۷۱
۷۲
۷۳
۷۴
۷۵
۷۶
۷۷
۷۸
۷۹
۸۰
۸۱
۸۲
۸۳
۸۴
۸۵
۸۶
۸۷
۸۸
۸۹
۹۰
۹۱
۹۲
۹۳
۹۴
۹۵
۹۶
۹۷
۹۸
۹۹
۱۰۰

باید که شیخ این کبروی نظم کرده ابیات نلن جوین و خرقه پوشین و آب شویذ سیپاره کلام و حدیث پیروی
 هم نسخه دوچار علمی که نافع است و درین نه لغوی علی و ذرا غرضی و تار یک گلبد که بی روشنی آن به میوه
 مستی نبرد شمع غازی و بایک دو آشنای که یزد به نیم جود در پیش چشم هست شان ملک بخوی بدین آن
 سادسیت که حسرت برادران و جویای تخت قیصر ملک سگندری و وزیر اشعار جامالی میخوانند در ماکر
 لنگه زیر لنگه بالا بونی غم دزد غم کلاه کرک بویا و پوستک و دکنه یزد در دو سنگه
 ایقدر پس بود جماله راه عاشق ز نلایا بالی راه را قلم گوید ابیات حافظ حمت الله علیه نیز مناس
 حالت تحت فلک میروند و دیار زیرک و از باده این و دمنی و فرشته و کتاب و
 گوشه چمن و من این مقام بدینا و آخرت ندیم و اگر چه دریم افتد هر دم بختی و که هر که کنج
 قناعت بکنم دنیا و د به فروخت یوسف مصری محترمین شنه و میفرمودند عقل نورانی نیست
 که بلا واسطه بمقصود ولالت نماید و ظلمات آنکه بچراغ هدایت مشرب راه آرد میفرمودند طالب را باید
 که یک لمح از یاد مطلوب غافل نباشد این شربت عاشقی ست خسرو و بے خون جگر چشید
 نتوان و میفرمودند حب الدنیا راس کل خطیئه و راس گنا مان کفر است اهل دنیا کافران
 مطلق اند و روز و شب در بوق بوق و زرق بقی اند و میفرمودند زوال عین آنست که سالک انکافتن نتواند
 چنانکه خواجہ احرار رضی الله عنه فرموده اند انا سخن گفتن آسان است و انا را زائل کردن مشکل است میفرمودند
 در معنی بیت ثنائی بهر چه از دوست و امانی چه کفران حرف چایمان بهر چه از یار و رفیق چه بخت
 آن نقش چه زیاده سالک در ابتدا قلب از لواقل ماند و انکاف فراتس و سن مولده کند میفرمودند
 طریقه محمدیه چار دریای فیض دارد نسبت نقش بندی و قادری و جیشی و سهروردی لیکن اول
 غالب است میفرمودند کفر طریقت آنست که هتیا زید خیزد و بجز ذات حق هیچ در نظر ندارد منصو جلیج
 گوید گفت بدین الله و الکفر واجب و لدی و عند المسلمین قبیح و میفرمودند هر که بخند
 شدن خواهد خدمت مرشد کند مع هر که خدمت کرد او مخدوم شد میفرمودند الحال ضعیف شده ام بیشتر
 در مسجد جامع شاهجهان آباد آب تلخ حوض میخوردم و سیپاره کلام مجید میخواندم هزار نفی و اثبات
 میکردم نسبت باطن چنان قوی بود که تمام مسجد پراز نور میشد همچنین در هر کج که میگفتم شتر بر مزار
 غنچه اگر میرفتم نسبتش بهت میگشت من خود را بپست میکردم و تو وضع آن بزرگ میکردم

۱
 ۲
 ۳
 ۴
 ۵
 ۶
 ۷
 ۸
 ۹
 ۱۰
 ۱۱
 ۱۲
 ۱۳
 ۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

سیفر بودند زنا توانی خود انقدر خبر دارم که از رخش نتوانم که دیده بردارم *

فصل در مکاشفات الهامات حضرت ایشان قس الله سره

فرمودند روزی در یثربی فراق آنحضرت صلی الله علیه و سلم خاک پاشیدم از این امر که در شهر
نیک نیست ظلمتی هم پیدا شد میروح الله که مخلص حضرت شهید بود او شان را در خواب دیدم که
میگویند که آنحضرت صلی الله علیه و سلم منتظر شماست سستاند از غایت شوق در خدمت رسیدم معاف
فرمودند تا وقت معافه بشکل شریف خود بودند بعد بر شکل سید میر کلال رحمت الله علیه شدند روز
قبل نماز عشاء خواب رفتم آنحضرت صلی الله علیه و سلم آمده منع فرمودند و وعید بیان فرمودند یکبار
از آنحضرت صلی الله علیه و سلم در خواب پرسیدم یا رسول الله من رأی فی حق رأی الحق حدیث شما
است فرمودند آری مدام تسبیح و تحمید خوانده بروح آنحضرت میگزارانیم یکبار ترک شد دیدم آنحضرت
صلی الله علیه و سلم بهیون شکل که در شمال ترمذی بیانت آمده شکایت فرمودند یکبار خوف تلاش
دو زنج بسیار غلبه کرد آنحضرت صلی الله علیه و سلم را دیدم تشریف آورده فرمودند که هر که با محبت
دارد در دو زنج خوابد رفت یکبار آنحضرت صلی الله علیه و سلم را دیدم فرمودند نام تو عبد الله و عبد
الرحمن هست یکبار دیدم که گوشت چهره من دو گوشت از گوشت چهره مبارک حضرت سلطان ایشام
شده و بد نمی نماید یکبار دیدم شخصی پیر این حضرت مذکور آورد و گفت ایشان پیر توان من گفتم پیر من را
جاسخا نامان رحمة الله علیه هستند چند بار مکرار کرد آخر گفت سلطان المشلح پیر صحبت شما هستند
یکبار حضرت مجد و تشریف آورده فرمودند تو خلیفه من هستی یکبار حضرت خواجه قشربند تشریف
آورده در پیر من داخل شدند روزی دیدم بزرگ آمده نزد من نشست نام پرسیدم گفت
بهاء الدین یکبار شخصی خلعت آورده گفت غوث الاعظم ترا عنایت کردند مولانا خاله عرض نمودند خلعت
تقطیبت باشد حضرت ایشان فرمودند از تو وضع نام آن مقام نمیگیرم روزی بر مرزا حضرت خواجه باقی
بالله رفته عرض توجه نمودم از مرزا آمده توجه کردند وقت استوار بود روزی بر خاستم حسرت میخورم
چرا که تماد کمیفیتش در بیان نمی آید روزی بر مرزا حضرت خواجه قطب الدین رفته گفتم شی الله شی الله
دیدم یک حوض پر از آب که از کناره او آب میریزد و القاشند سینند تو از نسبت مجددی پرست گنجائش

دیگر نذر روزی هم از سلطان ایشاخ رفته عرض توجه نمودم فرمودند کمالات احمدی شما حاصلست
 عرض کردم نسبت خود نیز عطا فرمایند توجه فرمودند دیدم چهره ایشان مثل من شده و چهره من
 مثل ایشان نهایت محظوظ شدم یکبار در عرس حضرت خواجه محمد زبیر رحمه الله حاضر شدم ایشان
 تشریف آورده فرمودند عبادت بکثرت کنید درین راه نقب دی باید تا درسی از تصرفی بشاید عرض
 کردم مرتبه شاهچه طور حاصل شود فرمودند اکثر نقب یکبار مکاتم معطر گشت بالا مکرمه یتیم دیدم بر فرق من
 روح معطر منور جلوه نماست در حوالی آن مثل شعثان آفتاب تجلی ست جبران گشتم که این کیست بعد آن
 بنماظر گزشت شاید روح مبارک آن سرور صلی الله علیه وسلم یا روح غوث الاعظم رضی الله عنه باشد
 باین نقل روزی در میان اهل خاقانه تزلزل نظمی پیش آمد حضرت مجدد الف ثانی رضی الله عنه آمده فرمودند
 هر که نزاع نماید از خاقانه بد کند یکبار سیدة النساء رضی الله عنها در مکاتم آمده فرمودند من برای تو زنده
 شده ام و آمده ام روزی طعام مشکوک خورده بودم دیدم حضرت شهید فی میکند و میفرمایند طعام هم جایز
 نباید خورد یکبار لهم ساختند منصب قیومیت بتوعطا شد روزی الهام شد از تو طریقه جدیدی برآمد روزی
 برای وسعت مکان عرض نمودم الهام شد تو اهل و عیال نداری چه حاجت ست روزی مکان همسایه
 طلب نمودم الهام شد چه همسایه را تحلیف میسرسانی و بد میکنی روزی بقصید زیارت حرین شریفین
 نیم قد برخاستم الهام شد ترا همین جا ماندن بهتر است روزی گفتم یا شیخ عبدالقادر شیدا لعل الهام شد
 آگویا ارحم الراحمین شیدا لعل روزی الهام شد حضرت سلطان ایشاخ خلفای خود بد کن فرستادند
 شما به کابل و بخاری بفربید کلام ربانی که از صورت و سخن مبراست سه بار شنیدم یکبار در سه دو بار
 در مکان مسکون که الحال سکونت دارم یعنی خاقانه شریف شهنش گفتم یا رسول الله او از آمد لیک و نام من
 عبد صالح فرمودند

فصل در بعضی کرامات حضرت ایشان

بر سالکان راه الهی و طالبان فیض نامتناهی مخفی و محجب نیست که هیچ کرامتی و خرق عادی با محبت
 خدا و اتباع سید انبیا علیه و علی آله الصلوٰة و السلام برابر نیست و این هر دو امر در وجود با وجود حضرت
 ایشان با مرتبه کمال بودند و عظم کرامت و فضل خرق عادات تصرف در باطن طالبان و القا

فیض و برکات حضرت سبحان بصدر و زبان است و این امور از انجذاب چندان بظهور رسیدند که تجربه
 آن دفتر باید هزاران دلهائی ارادت مندان را ذاکر گردانیدند و صد بار بجزایات و وارادات الهیه
 رسانیدند و بسیاران بمقامات و حالات عالیه فائز فرمودند اما تصرف در کنونات و اخبار مغیبات
 مطابق نفس امر بالهام الهی و عمل مشکلات و برآمد حاجات از دعا انهم بسیار بود و قریب آمد اکثر کارهای مردم
 بدعای انجذاب بانضمام میرسید و بسیاری عقد های مفتوح میشد بارها موافق فرموده بطوری آید که
 بمصدق **ع** مطلق آن آواز خود از شیشه بود و دیگر چه از حلقوم عبد الله بود و کلام کرمیت نظام
 آن عالی مقام سراسر لاهام خوارق اولیا بر تویی بحجره پیغمبر خدست صلی الله علیه و سلم بسیاری کسان
 در زمان انجذاب را دیده اند طریقه نموده شرف یاب حضور شدند و بمقامات عالیه رسیده با و طمان
 خود رفتند و با وجود کثرت طلبان هر یک را توجه از مقام بمقامی می بردند و از حالتی بجای می رسیدند
 و از قوت توجه کارسینین با یام قلیله میفرمودند اکثر فساق و فجار از توجه شریف تاب شده براه راست
 آمدند و بعضی کفار باندک التفات انجذاب مشرف باسلام شدند کرمیت روزی هفت و بیچ بر همین
 راه و در مجلس شریف آمد شکل محبوب و صورت مرغوب و شست همه اهل محفل رو بجنب و **ع**
 آوردند حضرت ایشان را نظر عنایت بوی افتاد فی الحال زنا را کفر از گردن خود دریده خلعت ایمان پوشید
 قامت خود را از زیور کلمه شهادت بیاراست حسن را از نور اسلام جلاداده برخاست **ع** بنشین
 بگمایان در دوست که هر کس بنشست باین طائفه شاهی شد و برخاست **ع** کرمیت مولوی
 کرمیت الله را که از خادمان حضرت ایشان بودند روزی در جنب بشت شد انجذاب دست مبارک
 خود را بآنجایاناده دست فرمود فی الحال رفع شد کرمیت یکبار بخشی روان توجه فرمودند بپایان شد
 کرمیت میان احمد یار که علیه صحاب حضرت ایشان بودند گفتند که من برای تجارت میرفتم در این
 راه بصحرا دیدم که حضرت ایشان تشریف آورده قریب بهل من استاده فرمودند که بهل را بتر بکنید
 و بدو آید و این قافله جدا شده بگذرید که قطاع الطریق آمده این قافله را تعارت خواهند کرد این سخن
 گفته از نظر غائب شدند من بهل را دو آید و از قافله جدا شدیم بقضائی الهی همه قافله را دزدان بفار
 بردند من بخیر و غنی داخل منزل شدم کرمیت میان نصف شاه که یکی از مخلصان حضرت ایشان
 است گفت که من در او اهل حال که بخدمت حضرت ایشان می آمدم در درشت راه گم کردم ناگاه

بزرگی نموده شده مرابراه رست آوردند گفتند که شما کیستید گفتند تو برای بیعت پیش کسی که میروی
 من بهانم دوبار مرا این واقعه پیش آمد **کرمست** و نیز میان احمد یا نقل مینمودند که یکبار من همراه حضرت
 ایشان بهجت تغزیت در خانه صاحب که مرید حضرت ایشان بود رفتم که دختر کلان سالش مرده بود حضرت
 ایشان بطرف آن ضعیفه خطاب کرده فرمودند که الله تعالی ترا فرزند النعم البدل عنایت فرماید آن زن
 عمر رسیده گستاخانه عرض نمود که ای حضرت حالا من پیر شده ام و شوهر من نیز پیرست ظاهراً حالا
 پیراشدن خلاف عقل است حضرت ایشان فرمودند حق تعالی قادر است بعد از آن حضرت ایشان
 و من از خانه بیرون آیم در مسجد یکم متصل دروازه آن ضعیفه بود حضرت ایشان تشریف آورده و وضو
 و دو رکعت نماز گذارده بهجت فرزندان زن دعا فرمودند بعد از آن خطاب بطرف من نموده فرمودند که
 برائی اولاد آن زن بجناب الهی عرض کردیم اثر اجابت دعا ظاهر شد انشاء الله تعالی فرزندان تولد خواهند
 بعد از آن بموجب فرموده حضرت ایشان الله تعالی آن زن را پسر عنایت فرمود و کلان سال شد
 الحمد لله علی ذلک **کرمست** زنی آمده برای شفای بیماری عرض نمود و او را تبرک از دستار خوان
 نو عطا فرمودند آن و کباب بود چون در خانه آمد دید آن کباب مبدل بجواهر شده بود معلوم نمود که اجل
 بیمار رسیده است همچنان واقع شد **کرمست** میر اکبر علی صاحب که از خلص نیازمندان حضرت
 ایشان استن برای بیماری زنی از اقارب خود عرض نمودند از پس که سوال مکرر نمودند حضرت
 ایشان فرمودند اکبر علی زندگی او زیاد از پانزده روز معلوم نمیشود بتقدیر الهی روز پانزدهم وفات
 نمود لیکن در ایام مرض او میر صاحب موصوف توجه آن زن را نموده بودند چون بر جنازه اش
 حضرت ایشان تشریف آوردند فرمودند اکبر علی مکرر توجه این زن را نمودی برکات معلوم میشود که است
 قریب خانقاه مبارک مکان رضی بود و حضرت ایشان را برای کلفت خانقاه معلی بایست مکان شد
 از زنی که متصرف بر آن مکان بود دست دعا نمودند زنکه با نمود آخر کیا رسیم شریف خان که از غره
 دلی بودند برای فهمانش او فرستادند که اگر شمارا عازم می آید قیمت لطیف اخفا میفرسم شما بطریق
 نذر بگذرانید آن نابکار که عداوت با اهل الله داشت قول حکیم موصوف قبول نمود بلکه درباره حضرت ایشان
 کلمه بیوده گفت که سب بزرگان عادت اینفرقه ملعونه است حکیم برخاسته نزد ایشان حاضر شد و
 بیان حال نمودند حضرت ایشان رو با آسمان نموده عرض نمودند که صاحب شنیدید کلام او احوال

نخواهم گرفت تا وقتی که خود آمده التجانه نماید بحسب تقدیر الهی موت در خاندان او شان افتاد و در او شان یک
 بچه باقی ماند چون او هم بیمار شد و نهند که از شومی فعل باست آن بچه را حاضر نمودند و مکان را پیش نهاد
 حضرت ایشان پیشکش نمودند که **مرگ** حکیم رکن الدین خان رهنصب وزارت بادشاه حاصل گشت
 آنحضرت سفارش غزیری بیکم نمودند حکیم در آن امر تندهی نه نمود موجب ملال حضرت ایشان گشت
 بعد چند روز مغزول شد و باز بآن منصب ممتاز گشت **مرگ** از شاه نظام الدین صوبه دهانه
 ملول شد و مغزول شد که **مرگ** یکبار چند کس از خلفای حضرت ایشان از راه دور بخدمت آمدند و دانشای
 راه گفتند معمول حضرت ایشان است که بوقت شرف اندوزی قد موسی تبرک عنایت فرمایند یک
 گفت که مرا این مرتبه خواش مصلی است دیگری گفت که من کلاه میخوام سوم کس چیزی دیگر گفت چون
 بحضور پرنور رسیدند هر کس را موافق تمنای او عنایت فرمودند و مثل این واقعه اکثر آنجناب بظهور
 می آمد بارها موافق خطرات قلبی ارشاد میفرمودند که **مرگ** روزی برای عیادت حکیم نامه از خان
 رفته بودند حکیم مسطور حالت نزاع داشت و چشم بند کرده بی هوش افتاده بود و اقرای وی از حضرت ایشان
 اتماس بسیار من نمودند حضرت لمح متوجه شدند فی القور بوش آمد چشم کشاده بسیار سخنان از آنجناب بعضی رسانید
 چون آنجناب قدم از خانه وی بیرون نهادند همو فوقت جان داد که **مرگ** شخصی از آنجا از دیار کابل
 به هندوستان می آمد وقت عبور بر دریای انگل اشتروی معه کالای تجارت و آب غرق شد گفت که
 لیکن اینیا حضرت ایشان کنم اگر ختر من زنده بود سپاه بر آید بکمالی سبحانه از دیار آمد چون بحضور
 رسید این واقعه بعضی رسانید فرمودند نیاز من دادی گفت دادم **مرگ** است عم میان احمد یار
 صاحب ابرائی که فتنه بملغان بادشاه حبس نمود میان احمد یار بخدمت حضرت ایشان گریان
 آمد و آنجناب فرمودند که شما چند کس جمع شده بقلعه رفته خلاص کرده بیارید میان موصوف گفت که هر
 روز وازه قلعه چوکی است و سپاه میان پلشن به نگهبانی معین چگونه رفته آوریم فرمودند شمار ازین چه
 کار است بگفته من بروید و بیارید ایشان رفتند و بچکس از نگهبانان و روزه و سپاه میان پلشن نید
 که این چه کسانی و کجای روزند آنرا از حبس زنده بر آوردند و بچکس متعرض احوال شان نشد **مرگ**
 پسر مولوی فضل امام بسیار علیل شد و خواب دید که حضرت ایشان تشریف آورده چیزی نو خاندند چون
 صبح شد شفا یافت بحضور آنجناب بملغان نیاز آورده فرمودند که این شکر از عنایت شهبانه باست که **مرگ**

شخصی پیش حضرت ایشان آمد و گفت که پسر من از دو ماه کم شده است توجه فرمایند که بیاید فرمودند که پسر تو در خانه بماند در دل خود حیران گشت که من همین وقت از خانه آمده ام اینجا فرمودند که در خانه است غرض موافق فرمودن آنحضرت بخانه رفت دید که در خانه نشسته است اگر هست عورتی بخدمت حضرت ایشان آمده عرض کرد که پسر من در فقر سپاه کو که بود و گری گشته است و همه لباس دور کرده لنگوئی بسته از دین و شریعت رسته ملنگ شده قدح بنگ مینوشد اینجا فرمود که بنشین نشست همه لطافت از دل جاری شدند پس توجه بجال پسرش فرمودند از فقر خلاصت برآمده برادر است شد اگر هست عورتی سقه زیر سایه فیض پایه دیوار پراوار آن افتخار الابرار سکونت داشت روزی از شدت مرض قریب نزع شد آنشب اقربائی وی حضرت ایشان را تر دوی بردند اینجا تشریف برده توجه فرمودند از غنایت الهی صحت کلی یافت اگر هست مولوی اگر هست الله صاحب میفرمودند در هنگامیکه بخدمت تشریف میبودم عجائب غرائب مشاهده مینمودم یکبار بعد نماز فجر وقت مراقبه و ذکر من کتاب در نفل گرفته برای قصد خواندن روانه شدم نظر تشریف بر من افتاد و غضب فرمودند بنشین و مشغول شو بسکه تلخ بودم گفتم در خدمت تشریف برائی آن حاضر می مانم که بے محنت حاصل شود و الالبه محنت هر جا میتواند شد فرمودند بحق بهاء الدین بے محنت میباشی بنشین همین که بجانب من متوجه شد نماز بهوش رفتم و میقتادم و گویا که دل از سینه من بیرون آمد بعد مدت بهوش آمدم حضرت از حلقه فرغت شده بودند و آفتاب بمن رسیده بود و خواص صحابه مثل شاه ابوسعید صاحب حاضر بودند شرمند شدم فرمودند چه شده بود عرض نمودم خواب غلبه کرد تبسم فرمودند

فصل در ذکر وفات حضرت ایشان

و اما آرزوی شهادت داشتند لیکن میفرمودند از باعث شهادت حضرت پیر و مرشد قدس الله سره چه چیز محنت بر مرد مهار سید سه سال قحط عظیم ایشان رونمود که هزار باجان تار شدند و قتل و قتال که فیما بین مردمان واقع شد خارج از تحریر است که لا انجی بس ازین امر از شهادت خود میسر رسم را تم گوید در حدیث وارد است لَوْ قَالَ الدُّنْيَا أَهْوَنُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ قَتْلِ نَفْسٍ مُؤْمِنَةٍ أَوْ كَذَلِكَ قَالَ اللَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ از حدیث جمل صفین و حربه و کربلا تا چند صد سال و حروب در میان بنی امیه و بنی امامت ائمه ائمه و بنی امامت ائمه و بنی امامت ائمه عثمان بن عفان بود و در منی الشرحه حضرت ایشان را در آخر عمر بن بوسیر و عارض غلبه نموده بود و درین

ع
شبه
نکته
ش
زیب
سخت
نزد
زحمت
نیزی
نفس
سلمان
۱۲
۱۳
۱۴

بشکام حضرت والد م در بلده کهنه بود و در کاتب کثیره در هنگام قلیل فرستادند چه منظور عین بود که بعد از
 بر جای من ایشان باشند انشاء الله که در مکتوب در ذکر والد خود علیه الرحمة نقل خواهم نمود عرض اوشان
 سر میم شده اهل و عیال را در کهنه که شسته رسیدند و قنیکه حاضر خدمت شدند فرمودند آرزو چنینی است
 که بوقت ملاقات شما بیار خواهم که بیست لیکن یخنین وقت رسید بدله طاقت گریه هم نیست و عنایت بسیار
 فرمودند و عادت متمر چنین بود که وقت شایبه مرض وصیت نامه تحریر میفرمودند و زبانے هم تا کی میفرمودند
 که دوام ذکر و پرداخت نسبت و اخلاق حسنه و معاشرت با هم و عدم چون و چرا بر مجاری قضا و بایکد گر
 برادران طریقه اتحاد لازم شناسند و بفقر و قناعت و رضا و تسلیم و توکل فراغت نمایند و مَنْ اَصْدَقُ
 مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا و نیز فرمودند جنازه من در آثار شریف نبویه که در مسجد جامع بنهاده اند برند و عرض شفاعت
 از رسول خدا صلی الله علیه و سلم نمایند همچنین کردند نماز در جامع مسجد خوانده در آثار شریف بردند و قبرگاه
 که نزد حضرت بودند فرمودند که باین تربت در گنبد خور و نهند میفرمودند که حضرت خواجہ بہاؤ الدین نقشبند
 رحمۃ اللہ علیہ فرمودند کہ فاتحہ خواندن پیش جنازه ما و کلمہ طیبہ آیت شریفه بی ادبی است این دو بیت بخواند
 مفسرانیم کہ در کویت و ششیش از جمال روی تو به دست بکشاجان فیل ما به آفرین بر بست
 و بر پہلوی تو به من هم میگویی پیش جنازه من همین اشعار بخوانید و نیز دو بیت عربی با سحر خوش بخوانید
 و کذات علی الکریه بعد از آن من الحسنات و القلب السلیع فحسب الزاد
 الله کلشیء ذاکان الوفود علی الکریم و شریف بود کہ مولوی کریمت اللہ صاحب را فرمودند کہ زود
 میان صاحب رطلب نماین یعنی شاه ابوسعید رحمۃ اللہ علیہ مگر از وقت این لفظ مفہوم شد مولوی صاحب
 بزودی برخاسته و ادم رطلب نمودند چونکہ از دروازه داخل شد تا نظر شریف بر ایشان گماشتند
 و در همین حال بست و دوم صفر بعد از شراق در ہیئت اعتبار سنہ ہزار و صد و چیل در استغراق شب
 حق ازین داریہ ملال انتقال فرمودند ہزار ہا کس خبر و خشت افروشدند حاضر شدند و نماز در مسجد جامع رفت
 خواندند و امامت نما حضرت شاه ابوسعید صاحب فرمودند و خلفا شریف پہلوی ہمین حضرت شہیدین
 کردند الحال در آن خطبہ سہمق اندچ جنازه شریفه شاه ابوسعید علیہ الرحمة کہ در لونک وقت ماودت از
 بیت اللہ وفات یافتن نیز آرد پہلوی حضرت ایشان دفن کردند الحال مرا حضرت ایشان در وسط
 واقع هست رحمۃ اللہ علیہم تاریخ وفات نوالہ مفصلا و نیز مصرع فارسی ع جان بجای بقش بند

ثانی داد و دینار شاه رفوف احمد صاحب رباعی در غایت زیبایی گفته اند رباعی چون جناب شاه عبید
قیوم زمان + زینحان فرمود علت سویی جنات کریم + سال او با حال او جستم چو ای رفت ز دل +
گفت بی زرق و زینحان و جنات انجم

فصل در ذکر بعض خلفای حضرت ایشان

جامع کمالات رب حمید حافظ الشرع والقرآن لمجید مرشد نا و مولانا حضرت شاه ابوسعید بن حضرت
صفی القدر بن حضرت عزیز القدر بن حضرت محمد عیسی بن حضرت سیف الدین بن حضرت خواجه محمد معصوم
بن حضرت محمد والف ثانی رضی الله عنهم و اودت شریف دوم ذلیقه ۹۵۰ هـ که هزاره یکصد و نود و شش
هجری در بلده مصطفی آباد عرف ربوبه ظهور آمده حال شریف ایشان از ابتدای عمر بر صلاح ماثور گشته
میفرمودند در او اهل علم بحسب اتفاق در بلده که بنوعیهت میان ضیاء الهی صاحب که از اقارب بودند که
واقع شد در مکانی فروکش شدیم در راه آمد و رفت که در مسجد برای نماز میفرستیم در روشنی بود که اکثر ستر برهنه
داشت مگر بوقت آمد و شدن ستر عورت خود میکرد که کسی پرسید که ترا چه شد چون ایشان را می بینی
ستر میکنی گفت وقتی باشد که ایشان منصبی حاصل شود که مرجع اقارب خود گردند فوق کما قال در عمر ده
سالگی تقریباً قرآن شریف حفظ فرمودند و بعد به تجوید از قاری نسیم علیه الرحمة حاصل نمودند و در قرآن خوا
جمن ترتیل رونق ده قرار گشتند هر کس که قرآن شریف ایشان میشنید میگوشت میفرمودند مرا بر خوش خوانی
خود اعتماد چندان نبود تا آنکه بعض از عرب قرآن من در حرم محترم شنید و تحسین نمود چه تحسین عمر چندان
اعتبار ندارد و اعراض بعد حفظ قرآن شریف از علوم عقلیه و نقلیه بهره حاصل نمودند اکثر کتب در سینه از
افتی شرف الدین و برنجی از حضرت مولانا رفیع الدین محدث فیه شاه ولی الله محدث خوانند قاضی
شرح سلم میفرمودند از ایشان خوانده ام و نیز شنیده ام که از مولانا مذکور دارند و از مرشد خود یعنی
حضرت ایشان و خال خود حضرت سراج احمد بن حضرت محمد مرشد از حضرت شاه عبدالعزیز رسیده
حدیث حاصل نمودند در عین تحصیل علم اراده خدا طلبی پیدا شد اولی رادت بخدمت والد ماجد خود
آوردند و ایشان بطریقه آبائی کرام خود مستقیم بودند و ترک دنیا و انقطاع غالب داشتند بحدی که لایق
لضر الشرفان آرزو نمود که عهده بخشگیری قبول فرمایند مگر عرض قبول نیفتاد و داماد در شغل

واوراد خود مصروف بودند و زوقی بعلوم حدیث شریف داشتند و از اہل فن و فوج معرض بودند و وفات شان
 ووش نہ بہت و پنجم شعبان ۱۳۳۵ سنہ یکہزار و دوصد و سی و شش ہجری در بلدہ الہند واقع شد تہذیب
 وفات آنحضرت فانی از ضوان المود و دمت سید احمد صاحب و مولوی اسماعیل شہید و دیگر اعزہ
 تہذیب و فہم بر خود گرفتند در راہ علی بنی یعنی چہر کے سوختہ افتادہ بود و نقش شریف را بر آتش برزدند و
 کے راسب نہ رسید الغرض از بسکہ نازہ شوق متعل بود بعد محبت والدہ خود با مہارت او شان نزد
 حضرت شاہ در گاہی کہ بدو وسطہ بحضرت خواجہ محمد زبیر قدس اللہ سرہ ملحق میشوند رسیدند و لو شان
 استغراق ہجری داشتند کہ وقت نماز مردمان آگاہ میگرددند و گرمی ہجری داشتند کہ اگر التفات بعد
 کس میفرمودند بیہوش میشدند یکبار در نماز از شوق الہی قدری بدن در حرکت آمد اول امام پس او
 تمام جماعت بعد از ان اہل محلہ در و جد شدند و رقصہا میگرداند و مادر زادے بودند در تخت ہزارہا منقطع
 پنجاب سنہ یکہزار و صد و شصت و دو ہجری متولد شدند تاریخ ولادت سعدن فیض حق ست از
 ابتدائی عمر در ایام طفولیت ایشان را جذبہ رسید از وطن برآمدند و در صحرای کشن چون بسن رسیدند
 رسیدند قدری افتادہ بہر سید علی جز کلام اللہ شریف از کے خواندند و نماز صحیح کردند با مغلوب
 شدند و برگ درختا قناعت نمودند کہ وقت افتادہ میشد بیہوش میشدند آخر در صحرائی بلدہ بالون ہزار
 سلطان التارکین رسیدند و اختطریقہ و بیعت در طریقہ قادریہ حافظ جمال اللہ رحمۃ اللہ علیہ نمودند
 ملاقات از غنیاء میفرمودند اگر کے بوقت خواب ایشان روپیہ در چادر ایشان بستہ میرفت بوی
 نجاست ایشان را می آمد و رفتہ در دریای انداختند بطریق کہ در طلس نیاید کہ مہت کی از مخلصان
 ایشان را شیر پیش آمد ایشان را یاد کرد طہا پنچ شیر رازند کہ مہت کی از نواب احمد یار خان عظیم
 بود و عاف نمودند کہ سببست فرزند وجود آمدند کہ مہت کی بار بقالی آمدہ بر پای ایشان افتادہ گفت
 من خود دیدم ایشان را کہ دروازہ مکان افتادہ ایشان آن مکان را بجانب دیگر افکندند من بعافیت
 ماندم کہ مہت کی شخصی را فرمودند فادات بسوزد سوخت تاریخ وفات ایشان مات قطب الوری علی مر
 مزار ایشان در بلدہ رہبر واقع است الغرض شاہ مذکور بر حال ایشان عنایت فرمودند و در چند
 روز اجازت و خلافت دادند ایشان را شورش بدرجہ کمال پیدا شد و مردمان بسیار جمع آمدند و در حلقہ
 بیہوشی و وجد بسیار میسرید و غریبائی عظیم برپا میشد چونکہ در نسبت مجددیان امور تہذیب میشوند

و بہر زبانی در قاضی نسبت نداشتند مثل صاحب کرامت در کمال افسردگی و آسودگی عمر بسر می برد و سماع ایشان
قرآن و حضور ایشان نماز و شیوہ ایشان امر بالمعروف و نہی عن المنکر میکرد و حالات صاحب حضرت
شہید علیہ الرحمۃ بر این منوال یافتند و نیز حضرت ایشان را در بر آپور دیدہ بودند و قتیکہ آن قبلہ صفا کی نشان
در ہنگامیکہ صوبہ داری و ہلی شاہ نظام الدین متعلق بود از جہت کہ ورتے کہ از جانب صوبہ دار ہم رسیدہ بود
تشریف بردہ بودند الغرض ایشان خود را بہ ہلی رسانیدند در آن ہنگام ہلی از اہل علم و صلاح مملو بود و فرزندان
حضرت شاہ ولی اللہ شاہ عبدالعزیز و شاہ رفیع الدین و شاہ عبدالقادر علیہم الرحمۃ زندہ بودند و نیز
حضرت قاضی شنا اللہ یانی پی زندہ بود و ایشان مکتوبے بقاضی صاحب در مقدمہ خطابی فرستادند و شاہ
جوابش بکمال تعظیم نوشتند و مصلحت دادند کہ از حضرت شاہ غلام علی بہتر کسے نیست پس ایشان بخد مت
حضرت رسیدند و مقبول در گاہ شدند و هنوز حضرت شاہ در گاہی زندہ بودند و میفرمودند اگر مثل حضرت
ایشان مرشد نمی بود و خوف از جانب مرشد سابق بسیار بود لیکن حضرت ایشان چنین حمایت میفرمود
کہ ہرگز آسیب بمن نہ رسیدہ حضرت مجدد الف ثانی در مکتوبات ارقام فرمودہ اند اگر طالب رشد خود
نزد شخص دیگر بنید بے انکار پیر اول بخد مت او حاضر شود و ایشان در محبت پیر اول خود در سخ بود و چنانچہ
شخصی غیبت حضرت شاہ در گاہی در مجلس حضرت ایشان نمود و ایشان نیز نشسته بودند آن شخص را
گمان بود کہ ایشان منکر او شان شدہ در خدمت حضرت ایشان حاضر شدہ اند ایشان غضب آمد و طمانچہ
اورا زدند و نیز حضرت ایشان بر آن شخص غضبناک شدہ فرمودند غیبت بزرگان طریقہ یاسینی میفرمودند اول
او شان را از من کہ ورتے بود لیکن آخر بار کہ برہمہور رقم زائل شد فالحمد للہ علی ذلک و در راہ سلوک
بحسب استدعا بعضی یاران را نہ نوشتند و بخد مت حضرت ایشان بردند حضرت ایشان تحسین
بسیار فرمودند و آخر رسالہ سطرے چند در مبع رسالہ ایشان نوشتند و آن کتبہ در آخر رسالہ مرقوم
ست و آن رسالہ فی الحال دستور العمل طریقہ مظہریہ مجددیست در ہر اقلیم کہ فیضیاب این طریقہ ہستند البتہ
آخر سالہ موجود دارند بعضی بزرگان در مکہ معظمہ آن را عربی کردہ در عرب ہجون مروج ست غلب کہ در
بلاد و م ترکی ہم شدہ است کہ است میان عظیم اللہ صاحب نقل میکنند کہ من در سرکار نواب محمد
امیرخان نوکر بودم کہ ایشان آدم در طلب من فرستادند بحسب اتفاق در خانہ نمودم و بعد آمدن اہل خانہ
بمن اطلاع دادند کہ دیگر فرستادند حاضر شدیم بغضب فرمودند کہ تر طلب میکنم نمی آئی اگر نواب ترا

طلب بکنم باید غدر نمودم که هرگز مرا اطلاع نشده که حضرت ملاحظه اند الغرض بعد آن روز آمدن من
هر روز معین شد و در توجّهات عجایب و غرائب مشاهده نمودم هرگز در مقام فوقانی توجّه نداشتند تا که شب
در مقام تختانی بالیقین وصول نمودم چون میر تقی و وصول دست سید او صبح در مقام دیگر توجّه میفرمود
و این امر مکرر بود و گاهی که در رفتن سرکار در خانه دیر میشد و از خانه بیرون می آمدم که بزودی بسر کار برسم
و امروز در خدمت حاضر نشوم چون بمقامی میر رسیدم که از انجمن راه خانقاه پس میماند پس از آنجا گویا که
مهرکشیید و چارناچار انجمن شاه شریف بخدمت میر رسیدم و این اعظم تصرفات بود که مرمت یکبار از رپا
بسنبل می رفتند زیر سیفنی که منزل اول بود و دریای بود و وقت عشاء بر دیر رسیدند ملاح بنود بر
عرابه بودند صاحب عرابه مشرک بود آن را فرمودند که عرابه را بدین از نهیبت ایشان بنیخت بعبادت الله
در آب صحیح و سالم گذشت آن مشرک بمعاینه این کرمیت مشرف باسلام گشت کرمیت مرز طهماسب در
قلعه دعوت نمود نشانها و نامی بسیار جمع بودند گفتند ما کرمیت بزرگی ندیدیم ایشان لغوه زدند همه قفاوند
و معتقد شدند که کرمیت حکیم فرخ حسین که از صاحبان حضرت ایشان بودند کلمه نا ملاکم در شان ایشان
گفت ایشان در غضب شده فرمودند که سنای این خوابی یافت همچنان شد مہتمم گردیده خضیه را بغیر نهاد
کرمیت بعد الموت شیخ احمد بخش که از مریدان قدیمی بود در دلی برای زیارت مزار شریف ایشان حاضر
شد در خواب فرمودند که کاغذ سندی نامی که از فرنگی گرفته و بنچست آن را پاره کن که اهل اسلام را
نشانید شیخ مذکور میگفت که مرا هرگز یاد نبود که آن سند نزد من است چون تفحص کردم از جای که نشان
داده بودند برآمد همون وقت پاره کردم و محبت کفار از دل من بریده شد فالحمد لله علی ذلک کرمیت میان
محمد صخر صاحب نقل میگردد که گاهی نماز تہجد من فوت میشد یکبار بخدمت شریف عرض کردم فرمودند فاما
ما را بگوید بوقت تہجد ما را یاد دہانیده باشد شمار شصتہ میکنم بقدر ذمہ ماست باقی اختیار شماست میگفتند
ما چنین شد که گویا کسے مرا می نشانند کرمیت چون ایشان در سفر حجاز در بارہ سورت رسیدند اتفاقاً مسجد
بود که در آن مسجد شخصی از غنیکہ کہ یوسف علیخان نام داشت و خود را در زمره فخر افاضل شتہ بود تہ بند زده
در سجده نشست چون خبر ایشان شنید آمدن در مسجد موقوف نمود و مدتے بر این گذشت یکبار از غایت
پناز حاضر شد و صد رویہ نذر نمود و حضرت را و اقام را در محل خود برد و زوجه خود بر بیت کنانید مردم تعجب
نمیکردند کہ این شخص از میان خراف آمدن مسجد ترک نموده بود و چه جایکہ نذر نکند و یکی از مخلصان راسخ

الاتفاق کرده و کرامت چون در بلد به بلخی رسیدیم جهازی که رای نمودیم و بسبب صحبت حضرت بعضی مردمان دیگر غیبت شمرده در چهار عشریک شدند حضرت فرمودند درین چهار نشستن مصلحت معلوم نمیشود که رای را و پس گرفتند که از نافذ مختلف و عده هم مکرر شده بود و آخر در چهار دیگر نشستن و این چهار سابق پس حج رسید و بهار بسین حج را دریافت حجاج چهار اول تا یکسال ماندند چون حضرت ایشان را مضر اخراج گشت حضرت والد در لکنه بود و خطوط مکرر در طلب ایشان فرستادند مقصود همین بود که بر جای خود بنشینند من جمله یک مکتوب از آنها مرقوم میشود و مکتوب مختصر دیگر که در فوائد طریقه نوشته اند آن هم برای نفع طالبان ضمانندرج میشود و مکتوبات دیگر که بنام ایشان هستند از مجلد مکتوبات باطلیه مکتوب اول بنی مت شریف صاحبزاده عالی نسب و الاحسب حضرت شاه ابوسعید صاحب سلمه که باکم السلام علیه ورحمة الله درینو لاین فقیر را مرض غارش و ضعف و شدت نفس مستولی گردیده که طاقت نشستن و برخاستن خیل و شوار علاوه اینکه در دگر از چندی ظاهر شده که نماز بر قهار خواندن هم محال حضرت شاه رفیع الدین صاحب میفرمودند ازین هر دو شخص بر سبیل بدلیت پیش شما بالضرورت باشند پس درینوقت که اشتداد امر افاضی بعدی رسیده که طاقت نشستن نماند و فور کلی در بسته ضروری آمده درینوقت آمدن شما بسیار مناسب است جلد تر خود را برسانند و مولوی بشارت الله صاحب نصرت برای بیمار داری ایشان خود گرفته اند آمدن ایشان معلوم نمیشود و قبل ازین چند خطوط متواتر در طلب شما مع تبرکات جدید روانه کرده شد تعجب است که قصد آمدن اینجا نکرده اند فقیر بحسب ظاهر صحت محال و فوس که شما این قدر تاخیر مینمایند و خوابان درین معامله تاخیر میکنند می بینم که منصب آخر مقامات این خاندان عالی شان بشما متعلق و وابسته شد و پیشتر از آن در بیماری سابق دیده بودم که شما بر چارپای مانده شسته اند و بیست بشما عطا کردند و سوائی شما قابل این توجهات غریبه و عجیبه کسی نیست بخیر در رسیدن نخط خود را جریده روانه این صوب نمایند و بر خوردار احمد سعید را بجای خود اینجا بگذارند و به عائی حسن خاتمه و در دو دستغفار و ختم کلمه طیب و قرآن مجید و ختم پیران کبار و لقای جانفزا و اتباع حبیب مصطفی مد و فرما باشند و السلام

مکتوب ثانی بعد حمد و صلوة معلوم نماینده مقامات و مصطلحات که در طریقه علییه مامور با حضرت مجدد الف ثانی رضی الله عنه مقرر است در هر درجه از ان کیفیات و حالات و انوار و اسرار پیش میروند و بدون آن اختیار طریقه معبث است عمر چه اصداع نماید و مقامات عشره از توبه تارضا اگر لازم باطن شود

نشود ازین طریق چه فائده در سیر لطائف عالم امر کیفیات بسیار میشود و در سیر لطیفه قلبی که مراقبه احدیت
 صرفه باز مراقبه معیت مینمایند بخودی و استغراق قطع تعلقات و آرزو و اغیر دست میدهد و در سیر
 لطیفه نفس مراقبه اقربیت و محبت معمول است و استهلاک و ضحلال و قنای انا و غیره حاصل میشود و در
 سیر لطائف عالم خلق سوائی عنصر خاک فیض بر عناصر نمته می آید و مناسبته تجلیات سمی الباطن و ملا
 اعلى عليهم السلام و تهذیب لطیفه قلبیه می یابند و در کمالات ثلثه سیر نگهبان و لطافت نسبت باطن فرموده
 و در حقائق سبعة وسعت انوار و هدایت انچه نظری است و زیارت حضرات انبیاء علیهم السلام و ازود
 محبت ذاتیه ثابت است ع تا یا را که خواهد میلش مکه باشد **س** نه سلطان خریدار هر بنده ایت *
 نه در زیر هر زنده زنده ایت بدینچنین علوم و معارف اگر سالک این طریق را که نماید مبارک والا
 بجای و خودی کسب کرده است فوعل له در صحبت هر که ازین قسم حالات حاصل شود بهتر است والا
 طریق بدنام و ازین کسب شایخ را عاری لایق محب مریدان اند طریق بدنام نمایند و خود را بر میگیرند
 هدا هم الله سبحانه الی رضائه و شتیاق لقاءه آمین الحمد لله که حضرت مولوی بشارت الله صاحب و
 حضرت حافظ البوسعد صاحب سلمه الله تعالی جلهم حالا شاعه الطریقه بانیمقامات مناسبتی بهم رسانیده اند
 و عزیزان دیگر نیز الله تعالی توفیق استقامت و اتباع سنت و محبت مشایخ و ترک و انزوا و یاس از خلق
 امید از خدا سمانه و تعالی اینها را و جمیع دوستان مرا و من افتاده خاک پیر عمر مریدان و این حالات
 عطا فرماید بنابر افعال مینویسم زیرا که مرشدان در تحریر اجازت نامه ها هر دو لفظ مینویسند پس میگویم
 دست ایشان که بهتر از دست من است دست من است بیعت بخد مت ایشان که اقوای ذریع سعادت
 و نجات است بیعت من است الله تعالی مبارک فرماید بشرطیکه اهل اهل دنیا اعراض نمایند و پاکست
 بر در حق تصدق و عده کریم مطلق بل سلطان نشینند و ایشانند ارکان طریقه من و حاصل توفیقات
 سالهای من اللهم وقتنی و یا ایا هم لرضا تک و مرضات حبیب صلی الله علیه وسلم و اجل آخرت تا خیرا
 من الاولی آمین آمین انتهی عبارة المکتوبین الغرض حکم حضرت ایشان بنحضرته بجای حضرت
 ایشان شستند تا نه سال تقریباً هدایت طالبان فرمودند و تلخی و سختی و فقر و فاقه که شیوه مرضیه
 طریقه نطقه است بسیار چشیدند که بیانش تفصیل دارد در سال یکم از و و صد مهمل و نه غزم حرمین شیرین
 نمودند اهل دهری را رنج بسیار و او فرزند خود را یعنی حضرت شاه احمد سعید سلمه الله تعالی را بهر جای

خود گذشتند اهل هر شهر مقدم شهرت غنیمت شناخته از سردیاست تا افتند و رمضان شریف در بند سنی
واقع شد یک ختم کلام الله در ترویج به بلده مذکور فرمودند و در شوال بهار سوار شدند ابتدای ذیحجه
در جده رسیدند مولانا محمد جان علیه الرحمه والغفران که در وقت خود گویا شیخ الحرم بودند چنانچه ذکر شان
در خلفای حضرت ایشان خواهد آمد انشاء الله تعالی برای استقبال آمدند آخر دوم یا سوم شهر مذکور در بله حرام
داخل شدند اهل حرین از قضاة و مفتین و امرای علمای نهایت تعظیم پیش آمدند شیخ عبد الله السراج و شیخ عمر
مفتی شافعیه و مفتی سید عبد الله میر غنی حنفی و شیخ یسین حنفی عم او شان و شیخ محمد عابد سندی و دیگر
اعزای ملاقات حاضر شدند و تشرع مرض از اسهال و حمی در شهر محرم و بله محرم روداد در عین مرض
و بی هوشی اشتیاق مدینه منوره از حد غالب آمد همین که فی الجمله فاقه شد غم مدینه نمودند برج الاول یام مولد
شریف موسی یونس بودند کس در خواب دید گویا آنحضرت صلی الله علیه و آله یاران بجانب مکان ایشان تشریف
می برند الا اینکه یکی پیام بخت و امیر المؤمنین عمر رضی الله عنه بر سب سوار اند کسی در تعبیرش گفت شاید که امتیاز
امیر المؤمنین برای آن بوده باشند که ایشان از کسب و شان هستند و حلقه مردمان اینقدر جمع میشدند که
مکان مملو میشد شیخ الحرم دعوتی فرستاد و گفت که این دعوت از جناب آن سرورست و مدینه منوره
آنقدر مرض تخفیف شد که قریب نیم کرده پیاده میتوان رفتن بعد فرخت از زیارت حرین شریفین
رجوع بجانب وطن فرمودند و مرض روز بروز در ترقی بود اول رمضان یک روزه داشتند که اگر ضرر
نخواهد شد باقی تمام خواهم نمود در آن روزه شدت زیاد شد حکم لغوی کردند و فرمودند اگر چه بر سر
و مسافر حکم نیست لیکن طبیعت میخواهد که فدیها داده شود و بست و دوم رمضان به بلده
توالت داخل کشند نواب وزیر الدوله العظیم و تکریم بسیار نمود و روز عید سکرات موت شروع شدند
وصیت و پذیر باین نالائق باتباع سنگ و اجتناب از اهل دنیا فرمودند و فرمودند اگر چه در اهل
دنیا خواهی رفت دلیل خواهی شد و الا ایشان چون سگان بر دروازه تو خواهند غلطید و فرمودند هر
مار از شغال و او را در سیده ترا بلکه عبد المعنی را اجازت دادم فرمودند وقت که ام نماز هست مولوی
حمید الله صاحب عرض کردند هر نماز که خواهند حضرت او افتند فرمودند شب تمام شنب در نماز
گذشته هست بعد نماز ظهر حافظه البقره سوره یس حکم کردند سه بار شنیدند بعد مرتبه سوم فرمودند
یس لعنه الحال کم دیر مانده هست فرمودند امرو نواب در خانه نیاید پیشتر شخصی از انبای دنیا

رسید فرمودند که از آمدن امر طلبت می آید بین ظهر و عصر یوم عید الفطر روز شنبه انتقال فرمودند و نواب و امانی
شهر حاضر آمدند مولوی حبیب الدین صاحب و دیگر اهل قافله متکفل غسل شدند مولوی غلیل الرحمن
قاضی شهر امانت نماز کردند تا بوقت شرفش را نقل بدلی کردند بعد چهل روز بخش مبارک از صندوق
برآورده در لحد نهادند جهان معلوم میشد که همین وقت غسل داده اند و هیچ تغیر نبود و پینه که در زیر پلوی
هنایت خوش بود دشت مردم به تبرک بردند قریب تربت حضرت ایشان مدفون شدند تاریخ وفات
مردمان بس یا گفتند یک عربی و دیگر فارسی نقل کرده میشد و دینور الله مضجع و قارمولوی غلیل احمد
صاحب چنین گفتند امام و مرشد شاه ابوسعید سعید + بروز عید جو شد و اهل جناب خدا +
دل شکسته و مغرم گفت تاریخش + ستون محکم دین بنی قادیان + حضرت شاه احمد سعید صاحب
سلمه الله تعالی فرزند اکبر ایشان هستند ولادت ایشان در سنه یک هزار و دویست و هفتاد و دو و تاریخ
ولادت ظهر نیریز آن بحسن ترتیب والد ماجد خود حفظ کلام شریف فرمودند و علوم عقلیه از مولوی فضل
امام مفتی شرف الدین و غیره میخواندند و حدیث شریف از تلامذت حضرت شاه عبدالغنی رحمۃ الله علیہ
رشد الدین خان و غیره خواندند و سلوک طریقه مجددی از حضرت ایشان و والد خود حاصل نموده با جاز
و خلافت مشرف گشتند مردمان را از علم ظاهر و باطن بهره رسانیدند حضرت ایشان در احوال ایشان
در رساله خود چنین نوشته اند احمد سعید فرزند حضرت ابوسعید بعلم و عمل و حفظ قرآن مجید و احوال نسبت
شریفه قریب است بوالد ماجد خود و انتهی کلام الشریف و نیز حضرت ایشان در مکتوبی ارقام فرمودند
الله تعالی شاه چار کس را سلامت داد که ارتباط مودت بهتر از قرابت است حضرت ابوسعید سعید
الله سبحانه و تعالی احمد سعید محله الله تعالی محمد و ارون احمد راف الله به بشارت الله محله الله به بشارت الله
الله تعالی در عمر این چهار بزرگ برکت عطا نماید و موجب رواج طریقه فرماید و کثر ائمه بین انتهی ایشان
بعد وفات و در قائم مقام حضرتین شدند و طالبان از هند و خراسان رو بایشان آوردند و حسب حوصله
خود فواید بردند خلفای ایشان در ضلوع قندار و غریب شهر تمام دارند سلمه الله تعالی و الباقه و جل
آخره خیر من اولاده کاتب فرزند ثانی ایشانست حافظ عبدالغنی فرزند ثالث ایشان مناسبتی بفقہ و
حدیث بهرسانیده با خلاق حمیده موصوف اند سلمه الله تعالی تاریخ ولادت شان ضیاء الرحمن مولوی
محمد شریف تحصیل علوم در اسپور و غیره نموده حاضر خدمت ایشان شدند عنایت فرادان بر حال

ایشان فرموده از مقامات سلوک گذرانیده خلافت داده و حضرت فرمودند در ضلع پنجاب و کشمیر شتهار
 تمام یافتند مردمان بسیار از ایشان فوائد برداشتند در بلده هوشیار پور وفات یافتند تا بوقت ایشان
 نقل کرده بسر میبردند قریب روضه حضرت محمد مصوم دفن کردند ملا عبد دی ترکستانی در حیات
 حضرت ایشان سلوک از ایشان در لکهنو کردند و حضرت یافتند مردمان بلغار و غیره فائد از ایشان
 گرفتند ملا علاء الدین کسب طریقه از ایشان نموده به پیشاور رفت حاکم اشراغ پیداشد رو با وینا
 بمردمان افاده مارسانید شاه سعد الله صاحب در خدمت حضرت ایشان رسیدند شمرع سلوک از
 حضرت ایشان کردند بعد از ایشان توجیهات گرفتند و اجازت و خلافت یافتند بجهن شریفین یافتند
 از انجا شرف اندوز شده در حیدرآباد دکن رفتند و ارشاد تمام یافتند صغیر و کبیر آن ملک باخلاص
 تمام پیش آمدند صد و پنجاه کس در خانقاه ایشان طیفه خواندند عرس حضرتین به تکلف تمام می کنند انقطاع
 از اهل دنیا و سخاوت نهایت دارند ملا عبد الکرم ترکستانی نیز بخدمت حضرت ایشان حاضر آمدند نسبتی بودند
 بعد از آن توجیهات از ایشان گرفته اجازت یافته رخصت شدند در شهر سبزه طریقه ایشان رواج تمام یافته
 هزارها کس حلقه بگوش شدند خانقاه و دیهات و لنگر خانه عظیم برپا دارند امیر شهر اخلاص تمام دارند
 ملا غلام محمد از ضلع الگ آمده در حیات حضرت ایشان نسبت از ایشان کسب کرد و در وطن مردمان
 را رفع رسانید بجهن شریفین رفته از انجا شرف شده در راه وفات یافت حضرت مرزا عبد الغفور خوجوی از
 عنوان شباب بخدمت شریف حضرت ایشان حاضر شدند عنایت بسیار یافتند در سلب امراض توجیه شریف
 ایشان اکسیر بود در میان را حضرت ایشان اکثر بخدمت ایشان میفرستادند گاهی در یکتوجه سلب میفرمودند
 شخصی در طریقه داخل شد فرمودند نزد ایشان به بریده الطائف جاری کنند در یک توجه لطائف جاری
 نموده نزد حضرت ایشان فرستادند حضرت مجرود و دیدن معلوم فرمودند مریدان ایشان رکعت شد
 عجایب و غرائب بیان مینمودند ملاقات از ارواح دست میداد دختر ایشان مال مسروق را بیان میکرد
 که غلام جاهلست بعض خلفای ایشان در ترکستان شهرت تمام دارند شیخ زمن تاریخ وفات ایشان است
 سلخ شوال یا غره ذیقعد در بلده خرمه وفات فرمودند اکثر مریدان حضرت ایشان میان محمد صغیر و میان
 احمد یا غلب که مولوی محمد جان توجیهات از ایشان گرفته اند حضرت شاه رؤف احمد علیه الرحمة برادر
 خاله از حضرت والد المستند پیشتر همراه والدیم بخدمت حضرت شاه در گاهی شتافتند و فتیکه او شان بخور

بحضرت ایشان آوردند ایشان نیز اتباع کرده بخدمت حاضر شدند عنایت فرماوان از حضرت ایشان شاهزاده
 نمودند جامع مخطوطات و مکتوبات و مقامات حضرت ایشان اند و کتب دیگر نیز در فقه و غیره تصنیف و تدوین
 اشعار ایشان در هندی و فارسی شهرت دارند نسبت ایشان بحضرت مجدد بوسطه شیخ محمد یحیی علیه الرحمة
 میرسد که فرزند صغر حضرت مجدد هستند بعد حصول خلافت در بلده بهوپال رفتند در آنجا روح تمام
 یافتند امر او فخر ادر حلقه حاضر میشدند و بعد وفات والد مابعد یکسال یا دو سال دوهند وستان ماندند
 قصد حرمین شیراز نمودند و در حجر مخازی بیلک وفات یافتند قریب پیر علی که لقب بیلک شده است دفن
 حضرت شاه خطیب احمد مرحوم فرزند ایشان بحسب نسخه اخلاق حمیده بودند علم و سخا و تحمل جفا شنیده ایشان
 بودند نسبت از والد خود کسب کردند و سفر حج همراه ایشان رفتند بعد وفات والد غولیش رونق ده
 مجلس ابا خود شدند در بلده بهوپال شهر حمادی الثانی سنه یک هزار و دصد و شصت و شش وفات
 یافتند تاریخ وفات هو افول من المقرین و قتیکه در گور نهادند چشما کشاوند رحمة الله علیه شاه عبدالرحمن مجدد
 جالندهری نسبت ایشان بوسطه حضرت شیخ سیف الدین بحضرت مجدد رحمة الله علیه ملحق میشود والد
 ایشان شاه سیف الرحمن مرید حضرت شهید بودند ایشان بیعت از حضرت ایشان نمودند و کسب اسمعت
 فرمودند در تهذیب اخلاق بے نظیر بودند مردمان پنجاب شیفته اخلاق ایشان هستند مریدان نیز
 بسیار دارند یکبار کج تشریف برده بوطن آمدند باز شعیان غالب آمد بجرین شیراز رفتند بوقت مرگ
 در ملک سنه سنه یک هزار و دصد و پنجاه و شصت وفات یافتند و مولوی بشارت الله صاحب پیشتر
 از خسرو و حضرت مولانا غیم الله بهر کجی بیعت کرده بودند بعد بخدمت حضرت ایشان حاضر آمدند و
 حضرت عنایت خاص بود بر حال ایشان چنانچه از مکتوبات شریف هر یک است و نیز نوشته اند مولوی
 رحمت اصحاب من ممتاز اند در علم ظاهر و کمال داشتند نسبت ایشان بحضرت شیخ بدین بهر کجی
 رحمه الله میرسد مولوی کرم الله محدث پدر ایشان اسلام آوردند و مرید مولوی فخر الدین شدند و حضرت
 شاه عبدالعزیز زلفیه غریزی بکامطراوشان تصنیف کردند ایشان بخدمت حضرت ایشان آمده بیعت کردند
 و اجازت یافتند الترابی دلی در فن قرارة و وجوہات سبعه شاگرد ایشان هستند با و سطره با و سطره در
 راه حرمین شیرازین که بار و دم قصد کرده رفته اند وفات یافتند حضرت مولانا خالد شهرزوری کردی رحمة الله
 علیه عالم نامدار بودند در هر فن مستعد و عجیب داشتند پنجاه کتاب حدیث سند داشتند از علمای هند و ستان

فی الجمله مح حضرت شاه عبدالعزیز می نمودند اشعار فارسی و عربی شان در رساله نظم گوئی سبقت از فردوسی و
 فرزدق برده بود و حضرت ایشان اشعار ایشان بعارف جامی مناسبت میفرمودند تصانیف عربی و فارسی که مح
 حضرت ایشان نظم نموده اند کم از منظومات خسرو جامی که در ملح سلطان المشائخ و خواجہ احرار نظم کرده اند
 نتوان گفت تحصیل علوم نموده در بعضی مدارس بدین مشغول میبودند و عجمه خطیبی در سر داشتند اتفاقات مردم
 مرزا رحیم الله بیگ که جهان گشت بود نیز ایشان شده شکایت از عدم و جهان مرشد نموده بحسن دلالت
 مرزا صاحب بحضرت دلی رسید و نه ماه در خدمت حضرت ایشان بود و بعضی کسان در حق حضرت ایشان
 کلام نالایم گفتند ایشان آن شخص را بصورت خشم دیدند عقا و ایشان از یاد پذیرفت خدمت آنکشی بزرگ
 خود مسلم داشته بودند و هم از دور پسین از صف نعل گرون کج کرده می نشستند انقض حضرت
 عنایت بسیار مبذول داشتند و بعد غایات از خلافت بهر و فرمودند و نام از حضرت شیخ محمد عابد و دل
 ایشان کرده بخدا سپردند گویند حضرت بوقت رخصت بشارت قطبیت آمد یا عنایت فرموده بودند و قتیکه
 آنجا رفتند ریاضتها بسیار کشیدند هجوم خلق چندان شد که گویا سلطنت آن دیار بایشان تعلق یافت
 خلفای ایشان و خلفای خلفای ایشان هزارها کس شده باشند و قتیکه بیرون حضرت غوث الثقلین متوجه
 میشدند حضرت خواجہ نقشبند را میدیدند که میفرمایند متوجه ما باش شاید کسی نقل میکرد که دو اب ایشان
 از خلف شبه میخورند انقض کرامات بسیار ظهور نمود و عیان آن دیار را قدری بنود گویند و الی بعد و
 را آنجلس خود غضب شده بر آوردند نام حضرت ایشان یکبار گرفتند مردمان بی هوش شده افتادند شیخ
 عبدالوهاب غلیفه ایشان که صاحب کرامات و مرجع خلایق شده بود بخلافی از ایشان نمود نسبت او جلب نام
 شد و مقتول مردمان گردیدند تا این که حضرت والد بم بیت الله رفتند بهر از عجز و انکسار پیش آمد ایشان باز فرمود
 از توجهات بنو خاندن شنیده ام من بعد او را باز قبول پیدا آمد و هم بعد چند سال وفات نمود و مولانا مرحوم از
 اکثر مریدان خود را با طاعت والد ماجد حکم کرده بودند مریدان ایشان در عرب می آمدند و می گفتند که مولانا ناگزیر
 بعد حضرت ایشان شمار مقدم نمیداشتند کتب که بنام حضرت والد را قلم نموده نقل آن مکتوب اینجی میکنم در این
 مکتوب مرکز دایره غربت و بهجری خالد کزنی شهر زوری بحر منصفه س عالی مخدومی جناب ابی
 سعید مجد دی منصومی میرساند اگر چه بهین بهمت حضرت قبله عالم روحی فدا فیوض خاندان عالیه آبا و اجداد
 کرام آن مخدوم عالم مقام که باین مقصر گننام رسیده است بزور از خیر تحریر و فایز از حوصله تقریر است

اما فحواي ما لا يدرك كله لا يترك كله بمقام شکر گذاری برآمده عرض حضور می نماید که یک قلم تمامی مملکت روم و عربستان و دیار حجاز و عراق و بعضی از ممالک قلم و عجم و جمیع گردستانان از جذبات و تاثیرات طریقه علیہ شمسار و ذکر نما حضرت امام ربانی مجد و منور الف ثانی قدسنا الله سرہ السامی انار لیل و النهار و در محافل و مجالس و مساجد و مدارس زبان زد صفار و کبارست بخو یکم هرگز و بیچ قرآن از قرون و بیچ قلم از اقا لیم منظم نیست که گوی زمانه نظیر این زمره را شنیده یا دیده فلک دوار این رغبت و اجتماع را دیده باشد از آنجا که شدت رغبت حضرت صاحب قبله و آن قیله معلوم خاطر حزین این مہجور مسکین بود بمقام گستاخی برآمده فرج افزای غلط آنجناب و سایر احباب شد هر چند اظهار اینگونه امور صورت گستاخی و خود بینی دارد این فقیر را شرمندہ می دارد اما رعایت جانب دوستان را مقدم داشته بمقام بے آفری آمده و گرنہ نوشتن این امور ازین نالائق محض دور بود امید وارجو اینکه مشافہتہ یا مرسلہ چنانکہ مقتضای شیمہ کریمہ است از ذکر جمیل این مسکین ذیل در حضور حضرت بافر و سعادت حضرت صاحب قبله کوین کوتاہی نفرمایند و بآئی تقریب کان مارادان استان کہ موقف بختیاران درستان است یاد نمایند و خود نیز گاہ گاہی بہ نیم نگاہی زنگ قساوت را از دل باغینوایان دور نمایند و گرچہ نویسہ دریناہ ہمیں منعام و من ہمت پیران گرام باشند بمنہ انتہی و نیز قصیدہ عربیہ ایشان کہ در حق حضرت ایشان نشاء نمودند نقلش کردہ میشود تا ناظران از ان حظ وافر حاصل کنند

لا
از
وق
د
۱۲۱۲

قصیدہ عربیہ در مدح حضرت ایشان

<p>کملت مساقہ کعبتہ الآمال واراح مربکے اطلیج من السر نجان من قید الاقارب والوطن وہموم اسہتے و حسرة اخوت و مواعظ السادات والعلماء واعاذنے من فرقة افاقث اعنی رو افن اردجیان الی</p>	<p>حمد المن قد من بالاکمال ومن استوار الحط والترحال وعلاۃ الاحباب والاموال وعموم عم او خیال الخال وملاۃ الحما و العبدال واجار نے من اُسۃ محضال ہم اشنع المخلوق فی الافعال</p>
--	---

ومضلب الکاشی سمیل اذ
 سحق له من مدع کذاب
 وغلاة فرس والعراق وفي الخبر
 وشرا اهل بطوس سمو الرضی
 ومن الهزارة والبلوج لمفدة
 ومن الافاغنة لتي جيلوا على
 وفساد قطاع الطريق بنجیر
 منعو الاذان وعاية الاسلام
 وبجوم امواج البحار الزاخرة
 ومن اثلثت العلوج الطاغية
 وانا لن اعلی المارب والمني
 من نور الآفاق بعد ظلامها
 اعني غلام علی القمر الذی
 تمثله ما سغ الا انه
 هو یم فصل طود طول والکرم
 نجس الهمدی بدر الدجی بحر التقی
 کالارض حلما ولببال تمکنا
 عین الشریقة معدن العرفان
 قطب الطریق قدوة الوداد
 شیخ الانام وقبلة الاسلام
 باد الالاولی بهدی مختلف
 محبوب رب العالمین من ان قدس
 کم من جهول بالهوس مکیول

قد حارلما شب نار حبالی
 بعد اله من منکر قوال
 قد بشره والعبادة الدجال
 ولفوسهم سمو احبه آل
 وتمرد الامرار والافیال
 خوض المفاسد وفتح م قتال
 ومن المجوس وما لهم من وال
 ضلوا وفاضوا الیوم فی الاضلال
 واذیة المکاسن والتمثال
 ماثلهم فی الارض عال غال
 لى عن لقار المرشد المفضل
 وهی جمیع الخلق بعد ضلال
 من یخطی بحیة الریسیم البالی
 مانافش الادبار فی التمثال
 ینبوع کل فضیلة وخصال
 کنز الفیوض خزانة الاحوال
 وشمس ضور او سمار معالی
 عون البریة منبع الافضال
 غوث الخلائق رحلة الابدال
 صد العظام ومرجع الاشکال
 داع الالمو لى بصوت عال
 بهداه قل یا قدوة الامثال
 نجاه من یخطی کحل عقال

کم من و لے کامل من مدہ
 کم منکر علوشانہ قدرائے
 سب سے کمال تمام اہل نقیصہ
 اخفاء رب المنزل جل جلالہ
 یا اہل مکہ حوالہ درویش الفنا
 و سبیت خیف دوع و رکض نوحہ
 و اسکن بذالوادی المقدس خالفا
 حجبہ مقامک بالمطاف بلا صفا
 ما لیسے الاسفے رضاہ بہ ملتزم
 من شام لعا من بروق و یارہ
 آنت من تلقا ردین مصرہ
 فہجرت اسے قائلہم اکتو
 و نویت حبران الاحبہ والوطن
 فطوسے منازل سے مسیرہ منزل
 فنیت اصحابے علی مینا قہم
 من لے بتبلیغ اسلام لاقوتی
 سلب الہوی بے فغانی خاطرے
 قدعان حین تشریف بومالہ
 یارب لا احصی شمارک اند
 واللہ لو اعطیت عمر الآخرہ
 وایتج من کل مبت شرعہ
 و امیط عنہ النفس و الشیطان کے
 حضرت عسبری کلمہ فی حمدہ

قدمد عتہ عجب باب الاحوال
 فاذا قہ المولے اشدر کمال
 و مزیل نقص بسبع اہل کمال
 فی قبة الاعزاز والاجلال
 و احب حجازا ان سمعت مقالی
 و منی منی والرمی للامیال
 نقلے ہوئے الکوین باستقبال
 من طوف حضرتہ کعبتہ الایمال
 ما الطوف الاحوالہ سبح لیل
 بمشام روض الشام کیف پیالے
 نارافاسی الببال باللبال
 ارجع الیکم من الاستشغال
 و رکبت متن الاکتہ الصہال
 و ابسجارساح شلال
 و مواعدی من فطر شوق جمال
 و بسط عذرا العذر والایمال
 غیر الخفیہ و طیف شوق وصال
 من لے بشکر عطیۃ الایصال
 سفہ علی من شمس برج نفل
 و ترک غنیر احمد کل فحال
 الفالسان فی الوف مقال
 لایلہا نے بخطرة فی الببال
 بشر اثرے ابد بلا امہال

ما قدرن علی کفار عطیتہ
 این العطا یا وہی غنیمت عیدہ
 ام کیف احمدنا ظما او ناثرا
 سلب التجوز و الجبار بلع +
 الہ الخلاق فی نفوت کمالہ
 فالعجز لطفہ و التحیہ فکر لہ
 علما قضیت الہنا فی اشہر
 و وہیت اقداما علی طی الفلا
 و جبتنا حفظا من الآفات +
 و رزقتنا تقبیل عقیۃ قبلہ
 قارزق الہ العالمین بحقہ +
 و امدنا ببقائہ و بقاءہ +
 زو من حیاتی فی اطالہ عمرہ
 و اجعلنی مسعودا بحسن قبولہ +
 زد کل یوم فی فوائد و وقعہ
 و امنی مرضیاً لدیہ و راضیاً
 فالحمد للرب الرحیم المنعم
 ثم الصلوۃ علی الرسول المجتبی

فضلا عن التفصیل بالا جمال
 کیف التشرک و ہو بعض لوال
 ذاتا ثقت عن حنیض خیال
 منی تقدسہ عن الامثال
 سجانہ من خالق متعال +
 ما شیخ الا اسکوت بجال +
 طیا بعد مسافۃ الاحوال +
 و نزول غور و ارتقا رجاہ
 و منحتنا اسنا من الاهیال
 فاز لمقبل منہ بالاقبال +
 اد بایلیق بذالجنب العالی
 و عطاء و لوا الہ المتواسلہ +
 اوم الورع سجاء تحت ظلالہ
 و امنی ما یرضیہ من اعمال +
 ما دست حیا فی جمیع الاحمال +
 عنہ رضی یحیدرے مفاز مآلہ
 القادر المتقدس الفعال +
 خیر الوری و اصحب بعد الال

و نیز یک قصیدہ فارسی کہ در سلالہ نظم جوابی ندارد نقل کردہ میشود

قصیدہ فارسیہ در مدح حضرت لشیان

کہ عالم زندہ شد ہار دگر از ابر نیسان
 بدی رویان ہمہ جمعند مطرب در غزلخوا

و ہذا زین خبر آن شاہ خوبان را بہ پہنایی
 صف نظرگان در تظارش چشم در اند

خزایان و جهان با صد هزاران عشوه وستان
 گذارد از کعب پالاله را مرهم بدایع دل
 بر دآب از لطافت تازه گلہائی بہاری را
 غلام قد خود سازد ہمہ آزاد سروان را
 کند آگندہ از رشک رخ گل را بخون دل
 سرور و روشن بدیدار شد لیش دیدہ نرگس
 بوجہ داورى و عزم گشت گلستان امروز
 کہت اندرتراکت سخت بنیاد بدل محکم
 زیکسو دلبران ہر ہفت کردہ برقع افکنده
 ز دیگر سو گلستان شد بد انسان خرم و خندان
 بکمال صنعت از معشوقہ قدرت بدائع ہا
 بنفشہ میزند با خال جانان لاف ہمرنگی
 کند باز دہن را غنچہ فاش آہستہ آہستہ
 بر یاقین از خط و سبیل زلف دلبران گوید
 بروی برگ گل ہر قطرہ ترالہ میچکد گوی
 و فرشتہ سبز گلشن بر زمزمینہ طعنہ
 دم از اعجاز عیسے میزند بادی سحر کاہے
 ہزاران را بہ بوی گل اگر رہ دیدہ شد روشن
 گلستان سبز طوطی سبز خا سبز در بہرست
 سمندر باشدند از سایہ گل آتشین آبی
 دجوش گرہ بہار بہار غنچہ میخند و
 ہزاران گل شکفتند از نسیم صبح در یکدم
 امام اولیا سیاح بیدائی خداستین

کند تشریف را یکدم بصر گلشن از دانی
 ہند دایغ غلامی لالہ رویان را بہ پیشانی
 دہد آب از خجالت نونہالان گلستانی
 دہد شمشاد را از لاف رعنائی پیشانی
 کند شرمندہ طاووس چین را از خزانہ
 دہد از بای بوسش سبیل ترابریشانی
 کند گلزار را غیرت فراسے بلخ رضوان
 ز نو ز ادوان بستانی و خوبان شبستانی
 ہمہ ہستند اشک خامہ صورت گری مانے
 نباشد حامل تحریر و صفش غیر حیرانے
 نوشتہ بر حواشی چین از خط ریحانے
 گل شبنم زدہ باروئی دران خوی افشانے
 بدیدہ میکند نرگس اشارت ہای پنهانی
 زند سرو سہے باقد خوبان لاف پیانی
 کہ ہر لعل یمانے بستہ مروارید عمانی
 بخت دد در شکفتن لالہ یا قوت رمانے
 نشان می بخت از احیای موتی ابر نیسانے
 لبان چشم یعقوب از شمیم ماہ کنعانے
 کلیسا را درین محفل کجا نید خوش الحانی
 و خوش پر ز لطف گلستان گشتن بستانے
 چو معشوقان بیباک از خروش عاشق فانی
 ہو دلہائے مریدان از نگاہ قطب ربانے
 ندیم کبریا سباح دریائی خدا دانے

همین رهنمایان شمع جمع اولیای دین
 چراغ آفرینش مهر برج دانش و پیش
 امین قدس عبد الله شہ کز التفات او
 یمن شد گویا ہندوستان از یمن افشار
 اگر چه مشعل تالش بود شاہ جهان آباد
 ز اقصای خطا تا غایت مغرب زمین امروز
 ز نور شید کمالش نیست جز خفاش بے بہر
 بس از مظہر بخردی در ضمیر کس نشد مضمیر
 نرید مہر را با فیض اولاف جهان گیری
 نباشد یاد او در حضرتش تاب سبک روحی
 سبق گویان سابق گردین ایام می بودند
 سخت نسبت غرای انقوٹ سعادت مند
 بزرگانے کہ صد دفتر معارف گفته اند از بر
 بسی چون قطب بسطامی و منصور ست در کواثر
 از قطاب جهان دعوی ہمتایش میزید
 چنان ارواح زاری شد ز روحانیش دہلی
 اگر چه کافر ستانت باشند از وجود او
 بے پیر مرد گمبہا بود گلزار ہدایت را
 اگر معمار لطفش قصہ ایمان را درین آخر
 مرانادیدہ باشد با سر کوشش سر و کاری
 بے تو بیخ گردن اہل توران و خراسانم
 بدلی ظلمت کفر ست گفتند و بدل گفتہ
 نشد با طول صحبت ز اولیای شیر و لہجہ

دلیل پیشوایان قبلہ اعیان روحانی
 کلمہ گنج حکمت مخزن اسرار مسجی
 و ہر سنگ سیدہ خاصیت لعل بر خشت
 دادم میدہد زونفخہ انفاس رحمان
 ولی از شعلش از قاف تا قاف ست نورانی
 بنا شد ہیچ کس مانند او از نوع انسان
 بجز احوال نہ بیند کس دین عالم و دہان
 کمالانے کہ ظاہر گشت بر قیوم ربانے
 نباشد جہیز را با قدر او امکان ہمسائی
 نباشد کوہ بابا ہمتش حد گردان جانے
 بحفل می نشستندش بجان بہر سبق توانے
 ندارد ہوش در دم یا نظر اندر قدم برانے
 بنزدیکش ہمہ ہستند اطفال دبستانے
 انا الحق بر زبان ہر گز نمی رانند و سبحانے
 سہارا اگر سزد یا مہر تابان لاف رخسانے
 نمیکرد و بگرد قلعہ او فکرتفسانے
 بہشت و این سخن نبود خلاف نص قرآنے
 و گروہ زافریش یافت سر سہری و بیانے
 اساس از تو ہستی روی بہادی تو برانے
 پس از دیدن عراقے رانند با پیر ملتانی
 بدار الکفر رفتن چون پسندی گرسلمانے
 بظلمت روا گرد و جستجوی آب جویانے
 میسرانچہ از روی شد مرانادیدہ از آنے

<p>بجائے شونہ اش ای آنکہ میخوای شدن آزاد در تخت ابرکروی صخره روزی خاتم عهد به بدبختی خود ناید که خون گریه سپه بجی لیتمے گفت من نزدیک و نشناشمش گفتم ز بنده خالروبان در شش بلا صد زنهار تنهای قبولش دارم و داعم که نا اہلم + سک از سگ بسی کمتر تو بجم الدین صفت جانان گریزان از منیب با نفسم صعوہ سان سویت بخود کن تشنا گردیم چون از خویش بیگانہ بدین سان مظہری شد جان پاکت جان جانان ز جام فیض خود کن خالدرماندہ راسیپ</p>	<p>ز تسویلات نفسانی و طبیعات شیطانی بموری کے خمیدی حاصل ملک سلیمانے در ان کویت و دار دیل سوئی عالم خانے مگر نقل ابوہل و محمد رانید رانے زلف نہ ہند آن اکسیر عظم را آسانے مدیار و ج شہ نقشبند و غوث گیلانی برین سگ بنگر از روی کرم ز انسان کہ سبک زہی دولت بلطف این صعوہ را گر باز کرد عطای احمدی فرما چو ما گردیم سلیمانے بچشم اہل پیش این زبان خود جان جانانے کہ اولب تشنہ مستقے و تو دریای احسانی</p>
--	---

بعد حضرت ایشان یک سال یا دو سال زندہ ماند در طاعون در جہر شہادت یافتند گویند چار
کس ابرجای خود بتقاب نصب کردند کہ بعد من فلان و بعد فلان فلان ہر چار کس در ہمون طاعون
متقاب وفات یافتند الحال قائم مقام ایشان شیخ عبداللہ نہایت مرد بزرگ شہیدہ میشود سلم اللہ
تعالی حضرت رسالت پناہ علیہ وسلم نیز در غزوہ موتہ سہ کس را اصحابہ کرام یعنی زید بن حارثہ و جعفر
طیار و عبداللہ ابن رواحہ رہتقاب امیر فرمودہ بودند ہر سہ بزرگ شہید در ہمون جنگ شدند بعد
ایشان خالد بن الولید بحکم رایت گرفت و فتح شد و خطاب سیف اللہ ریافت رضی اللہ تعالی عنہم
مولوی عبدالرحمن شاہجہان پوری سلمہ اللہ تعالی نیز بزرگان رسیدن بیچ مقصود اجل شد آخر
بخدمت حضرت ایشان حاضر آمدند سلوک نمودہ قلعت خلافت یافتند محب غلوت و القطار از اہل
دنیا نمودہ اند التفاتے بالیشان نداشتند لواب فرخ آباد چہ قدر آرزو داشت و حاضر خدمت میشد لیکن
از ایشان التفاتی باظہور نیامد مجازان ایشان اکثر نسبت قوی و کثیف صحیح دارند و در ضلع فرخ آباد
و شاہجہان پور طبقہ ایشان رواج تمام دارد سلمہ اللہ تعالی علی رؤس الطالبین میرطالب علی
المشہر مولوی عبدالغفار علم ظاہری خواندہ از حضرت ایشان کب نسبت قلبی نمودہ بچہرین

شریفین متوجہ شدہ دربلدہ زبید از ملک یمن رواجی یافت گویند قاضی آن ملک نیز شدہ بود
 اللہ علم سید اسماعیل مدنی علیہ الرحمۃ بیشتر بیعت از مولانا خالد نموده نسبت نقشبندی کسب نمودند
 روزی در واقعہ دید آن سرور ررضی اللہ علیہ وسلم کہ میفرمایند کہ ہدی برد و از شاہ غلام علی کسب
 نسبت مجددی کن بچشم شریف حاضر آمدہ اجازت و خلافت یافتند و بوطن رفتند و کشف و وجہ
 صحیح داشتند ذکر رفتن ایشان در آثار بنویس و ادراک کردن ظلمت آنجا بیشتر گشت مرزا رحیم اللہ
 بیک مسمی محمد درویش عظیم آبادی رحمہ اللہ ترک علاقہ روزگار نمودہ مجددت حضرت ایشان
 شتافتند کسب نسبت نمودند با جازت و خلافت مشرف شدہ نگیم سیاہ پوشیدہ بزینار
 حضرت خواجہ نقشبند رفتند اکثر بلاد اسلام مثل ترم و شام و حجاز و عراق و مغرب و ماوراء النہر
 و خراسان و ہندوستان سیر نمودند میگفتند مثل شاہ غلام علی شیخ یا فخر از والدین حقوق
 معاف کنانیدند در امر معروف و نہی عن المنکر خونی نہ داشتند شہزادہ کامران والی ہرات از مخلصان
 ایشان شدہ در حساب اورا الفاظ سخت و بیباک میفرمودند همچنین دیگر ولات ترکستان غاشیہ بر
 دوش ایشان شدہ بودند و سبب امور شرعیہ از ہر جا بنجیدہ شدہ می برآمدند از بادشاہ قہقند کہ غلام
 تمام دہشت رنجہ شدہ برآمدند آخر در شہر سبز قرار گرفتند جاکمش دیہہ کلان نذر نمود و تعیین حکومت
 خود از ان دیہہ برداشت در آخر عمر نکاح نمودند و خدمت صادر و وارد بر ذمہ خود گرفتند
 استانہ پیدا شدہ تہب شافعی اختیار نمودہ بودند لہذا در بخارا و غیرہ طلقب بالیشان شافعی
 ہستند بعض حکام ترکستان کہ از والی شہر سبز غبار داشت ایشان را با خفا قتل کنانید مشرب
 شہادت یافتند اناللہ وانا الیہ راجعون حضرت اخوند شیر محمد رحمۃ اللہ علیہ تحصیل علوم نمودہ
 از عقبہ بوسی حضرت ایشان مشرف شدہ کسب نسبت نمودہ اجازت یافتند در خدمت حضرت
 ایشان بسیار ذہول از علم ظاہری طاری شدہ میفرمودند حال بن باین حد رسید کہ ترکیب
 ہل از علم خود متعسر شد باز رجوع بعلم ظاہر نمود کہ مباد تلف نشود صد تا کس از علم بہرہ بستند
 و تلامذہ خود را بتقوی و افعال خیر امر میفرمودند کسیکہ در مجلس غیبت کسی از طلبا میکرد بدو
 جرمانہ مقرر کردہ بودند در آخر عمر بسیار ضعیف شدہ بودند کتب بیع نمودند و درس تدریس را
 ترک دادند و بجز تلاوت قرآن شریف و صلوة مفروضہ گویا کاری نہ داشتند آخر الامر سکونت در ملک ہند و تلامذہ

که دارالرحوب شده است کرده دستند و هم در عین بیاری متوجه حرمین شیرین به نیت هجرت شدند
 در بلده ملتان رفته وفات یافتند مولانا محمد جان شیخ الحرم رحمت الله علیه بعد تحصیل علم بخندست
 حضرت ایشان رسیدند و ریاضتهای بسیار کشیدند هر روز زیارت حضرت خواجه قطب الدین
 هفت کرده میفرقتند و شب آنجا در عبادت مشغول میبودند صبح یک سبوی آب که آب آنجا نهایت
 گوارست برای حضرت ایشان می آوردند خادمی نقل کرد که فرزند من قریب مرگ رسیده بود وقت
 شب بدرگاه قطب الاقطاب آوردم ایشان در مراقبه بودند پیش ایشان آن بچه را بردم و عرض نما
 و سلب مرض نمودم ایشان همون وقت سلب مرض کردند شفا یافت شخصی دیگر نقل نمود که بجهت
 زنی که قرار شد مریب بود که در زنا گرفتار شوم بایشان عرض نمودم و غنیمت الحال هیچ چیزی بغیر
 زنا باقی نمانده اگر از من واقع شد نام شما پیش جناب باری خواهم گرفت که ایشان بحال من عنایت
 مبذول نمایند شتند ایشان عمل لاحول و لا قوة الا بالله بمن تعلیم نمودند من گفتیم سبحان الله همیشه
 با منخوانم فرمودند الحال بگفته من بخوان بخوانم گویا سه سکندری در میان من و آن زن حاصل شد
 بوقت شهبازی من تا دوسه سال برفت رخصت و خلافت از حضرت ایشان یافته بحرم محترم رسیدند
 در ابتدا معصومها بسیار رسیدند آخردر فتوح کشاده شد و سلطانان را رجوع بایشان شد خلفای
 ایشان تا مقبول و اضلاع روم منتشر شدند موجب سلطان روم مقرر شد مادر سلطان یکی
 از متقدمان ایشان گشت خانقا به بنا کردند و خدمت صادر و واردمیفرمودند تا آنکه در حدود
 یک هزار و صد و شصت و شش در عین مکه عظمه بخوار رحمت پیوستند سید احمد کردی در بغداد
 اخذ طریق از مولانا خالد نمودند باز باذن آن مصلح و صلی الله علیه و سلم از بغداد بدلی آمدند و طریقه مجددیه
 از حضرت ایشان کسب نمودند در راه یار شده بودند حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم با خواب
 دیدند در و تعلیم فرمودند برای شفا خوانند و شفا یافتند سید عبد الله مغنی ایشان نیز سابق از مولانا
 خالد علیه الرحمة اخذ فیض کرده حاضر خدمت حضرت ایشان شدند و اجازت یافتند ملا پیر محمد سلوک
 از حضرت ایشان تمام کرده عجب استغراق داشت بر مزار حضرت شهید می نشست گویند تمام
 شبی گذشت و اگر بارش می آمد پیر و امش نبود در ضلع کثیر شهرت تمام یافت ملا کل محمد علیه الرحمة
 از غنیمت خدمت حضرت ایشان حاضر آمده کسب نسبت نموده بخلاف مشرف گشت بر دمان

بمردمان ولایت فایده رسانید چند کس را اجازت داد بیخ رفت و وفات یافت مولوی بهرانی
 المشهور بمولوی محمد جان علیه الرحمة کسب فیض از حضرت ایشان نموده بخلاف متا
 گردید مردم آنجا که امته از ایشان نقل می نمایند هزاران کس را بقصد تار بهدایت رسانید
 مولانا محمد عظیم علیه الرحمة بحسب مردم مذهب الاخلاق بودند که یاجبالت ایشان بر اخلاقی حمید
 مجبول بود با اجازت حضرت ایشان مشرف شده بودند بعد انتقال حضرت ایشان بحرین تشریف
 رفتند و انتقال فرمودند مولوی نور محمد علیه الرحمة ریاضات کثیره کشید بخدمت حضرت حاضر
 آمده بیعت نموده به اشغال و مراقبات پرداخته اجازت یافت گویند حضرت ایشان میفرمودند
 که چار کس فخر خاندان من هستند مولوی شیر محمد و مولوی محمد جان و مولوی محمد عظیم و مولوی
 نور محمد این چهار هم پیا له و هم نواله بودند و هر چهار کس عالم بمتحر بودند مرزا مراد بیگ علیه الرحمة
 گویند از کمال زهد حضرت ایشان ایشان را بنید وقت میفرمودند نسبت قوی داشتند مردمان
 را از ایشان کفیه های عظیم حاصل شد مجاز حضرت ایشان بودند و در حیات حضرت ایشان وفات
 یافتند پائین مرزا حضرت شهید مدفون شدند هنی که محمد منور امام مسجد اکبر آبادی از خلفای حضرت
 ایشان نسبت قوی داشتند و فاضله فیوض میفرمودند میان محمد اصغر صاحب نهایت قوی نسبت
 بودند با حضرت ایشان بخدمت و الد می نشستند و الد را بر ایشان عنایت بغایت بود
 نظم سنن خانقاه شریف تعقیب ایشان داشت مردمها از توجهات ایشان حظ وافر می بردند
 اول سفر بحرین شریفین کرده آمدند بعد همراه والد ماجد رفتند باز به بی آمدند در سنه یک هزار
 و دصد و پنجاه و پنج وفات یافتند هم در خانقاه مدفون شدند میر نقش علی کسب نسبت از
 حضرت ایشان نموده به لکن شهر رفتند میان احمد یار علیه الرحمة سوداگر بودند تمام نسبت مجدد
 از حضرت ایشان را بودند و قبر ایشان نیز در خانقاه هست میان قمر الدین از بزرگان قادری
 منکره طریقه مجددیه بودند از لشوار بخدمت حضرت ایشان رسیدند حلقه بگوش شده اجازت
 یافتند و رفتند محمد شیرخان از ولایت افغانه آمده کسب نسبت نموده رفت شیخ جلیل الرحمن
 علیه الرحمة خادم خاص حضرت ایشان بودند نسبت قوی داشتند حضرت ایشان را عنایت

خاص بر ایشان بود شخصی در عین حلقه ذکر ایشان را که روی حضرت ایشان نشسته بودند
 تلو از دلیشان بر پای حضرت ایشان افتادند و غریق شربت شهادت نوشیدند و این عالم
 در آخر مرض حضرت ایشان بوقوع آمد قبر این شهید نیز باین تربت حضرت شهید هست الله اعلم

شجره منظومه سلسله نقشبندیه مجددیه نظریه

بسم الله الرحمن الرحيم

الهی از برای شاه لولاک	شفیع روز محشر احمد پاک	پی بویگر صدیق خردمند	کرد و مند دین حق یارب صند
بسلطان کوز حجاب عظیم	طایب شریع از وی مستقیم	پی قاسم که از اهل یقین بود	بسی ثابت قدم در راه دین بود
بحرمت گلشن باغ هدایت	امام جعفر شاه ولایت	بحق باغزید عارف حق	که شد وصل کرد فکر سلطان
بحرمت بوحسن آن خواجه معروض	که در زهد و ورع برین بود معروض	بجو القاسم که بوده کبرگانی	نبودش درعبایات مثل و پاشا
برآی بوعلی مهر حقیقت	که بوده سالک چرخ طریقت	بیوسف خواجه صاحب کیمیا	که جانرا کس نملرز و سوز
بعبداخالق آن مهربان	که همتا این شد در دست خالق	برآی عارف کامل فلک فر	محمد عارف تابنده اختر
بحضرت خواجه محمود کامل	که گنج معرفت او رست حاصل	بپیر میر علی سردار عالم	که از وی یافت و فتن نسل عالم
بحضرت خواجه بابا سمای	که از بس اشت ز خود حق شای	بی میر کمال مست لوحید	که بر چرخ طریقت بود پدید
بی خواجه بهاء الدین یکتا	که نامد در جهان شمشاد همتا	پی خواجه علاء الدین عطا	که گشت از وی معطر پیروز
بحضرت خواجه مولانا یعقوب	که چون یوسف بعالم بود محبوب	پی حضرت عبید الله احرار	که کشش در جهان کم بود بار
به مولانا محمد سعدن البود	که از وی دید هر کس روزی بود	بپیر حضرت محمد محرم راز	که اندر فقر بود او شاه ممتاز
برآی خواجه اکنکی خوشخو	که در زهد و تقاوت بود نیکو	بقیص عام خواجه باقی باقی	که از سر حقیقت بود آگاه
بی حضرت مجد الدف ثانی	که چون حمد و محمود خوانی	برآی حضرت خواجه نعمت	که در خلق و مروت بود واحد
بحضرت شیخ سیف الدین ویش	که تیغ جوهر حق داشت و خوشتر	پی نور محمد گوچو خوشید	شجاع حق معبل شیدا جاوید
بحضرت شیخ شمس الدین تالان	حسب کتب مرزا جهان جانان	بحق شاد عابد کامل	که اوی بود عاقد و عامل
بشاه بوسعید عارف حق	بعالم بود از شرف مطلق	بی انور سعید شاه دولان	هنوده مثل او در دین و عرفان
بشاه ولی البنی شاه آفاق	نصیه اش بل مودت و اطلاق	خداوند اباین پیران عظام	بکن در دوسر ایام نیک انجام

بسم الله الرحمن الرحيم

برای آگاهی طالبان باخبرت جدول تاریخ وفات مشایخ طریقت علیهم السلام

السلسلة للمشايع النقشبندية الاولیة				
تعداد	نام بزرگان	روز و تاریخ و ماه وفات	سنة وفات	جای فرار یا بارگ
۱	حضرت محمد مصطفی صلعم	دوشنبه ۱۲	ربیع الاول	سنه هجری
۲	حضرت ابوبکر صدیق رضی	شنبه ۲۲	جمادی الاخری	سنه هجری
۳	حضرت سلمان فارسی	۱۰	رجب	سنه ۳۳ هجری سفینه الاولیا
۴	حضرت امام جعفر صادق	۲۴	جمادی الاول	سنه ۴۸ هجری
۵	حضرت امام جعفر صادق	دوشنبه ۱	رجب	سنه ۴۸ هجری
۶	حضرت ابیزید بسطامی	۱۴	شعبان	سنه ۵۲ هجری
۷	حضرت خواجہ ابو الحسن خرقانی	۱۵	رمضان	سنه ۵۲ هجری
۸	حضرت خواجہ ابو علی فارسی	۴	ربیع الاول	سنه ۵۲ هجری
۹	حضرت خواجہ ابوسفیان	۲۶	رجب	سنه ۵۲ هجری
۱۰	حضرت خواجہ عبدالحق	۱۵	ربیع الاول	سنه ۵۲ هجری
۱۱	حضرت خواجہ عارف	عزہ	شوال	سنه ۵۲ هجری
۱۲	حضرت خواجہ محمود انجیر	۱۶	ربیع الاول	سنه ۵۲ هجری
۱۳	حضرت خواجہ عزیز علی	۲۶	رمضان	سنه ۵۲ هجری
۱۴	حضرت خواجہ محمد بابا ساسی	۱۰	جمادی الاخری	سنه ۵۲ هجری
۱۵	حضرت سید امیر کمال	۱۵	وزد و بضع	سنه ۵۲ هجری
۱۶	حضرت خواجہ بابا و الدین	شنبه ۲۲	ربیع الاول	سنه ۵۲ هجری
۱۷	حضرت خواجہ علاء الدین	شنبه ۲۲	ربیع الاول	سنه ۵۲ هجری

در این جدول تاریخ وفات مشایخ طریقت علیهم السلام درج شده است. این مشایخ از بزرگان و اولیای طریقت نقشبندی هستند. در این جدول، نام، روز و تاریخ و ماه وفات، سنه وفات و جای فرار یا بارگ آنها درج شده است. این جدول برای آگاهی طالبان باخبرت تهیه شده است.

تبریز فیضی فیضی فیضی فیضی

ملفوظات امام المتقین آیت من آیات رب العالمین محبوب العلی شایع علام علی صاحب

بشارت بر سر دایت حقیقت آگاه عارف الله مولود علام السید محمد صاحب دام فیضیه

مطهر بن مراد آلمیه مهلبا عاصمی علی بریلوی طبع شد
تانی مروج طریقه مجدیه

بسم الله الرحمن الرحيم

آرایش عروس و بیاخته کلام فصحا بحلیه ستایش احد بی ابتدا نیست
 که بر عارض جوهر حسان از آب لسان ضیف ترجمان نبیانه اگرام علیهم
 و سلام زنگ جلاشیده و پیرایش شاید مقدمه بیان بلغا بزور نیایش
 و حسن استقامت که بخساره گوهر عرفان از طراوت زبان گوهر
 نشان اولیا عظام تازگی و ضیا بخشیده بلیت انبیا را جوهر حسان
 دهی و اولیا را گوهر عرفان دهی و عقل عطا در ادراک ادنی کنه اسماء
 صفات او دایره وار سرگردان ست و نهیم اتعقل صغیر می تمام
 ذات او آینه مثال حیران ز علیا اعلی و بالا بالاج بلک
 نمیکنند در اینجا مقاس از عقول
 نیست ادراک و سبحان الله
 الله اکبر و لا اله الا الله

اصفیا

ولا قُوَّةَ الا بالله العلی العظیم و صلوات و انیات و تحیات زکیات بروح
 پرستوح آن سرور انبیاء مبر القیاماء اوج رسالت و غفار قاف
 قربت خلیل جلیل رب جمیل و بیل سبیل خداوند جمیل اول اوائل لیل
 دلائل مستدار انوار الهیه و منتهار عروج کمالیه مثل اعلاء الهیه و هیولاء عوالم
 غیر متناهیة شافع امم جمیع انبیاء کرام شافی همه امراض و استقام سیه
 هر دو سراخواجده دین و دنیا امام انبیا پیشوای اولیا شفیع روز جزا محبوب
 کبریا منظر اصفیا احمد محبت بی محمد مصطفی صلی الله علیه و علی آله و صحبه
 صلوة الله المملک الاعلی باد - اما بعد سیگوید فقیر رؤف احمد
 مجددی نسباً و طریقه غنی عنه که چون اخوت پناه و الادستگاه کاشف
 اسرار شریعت و طریقت واقف انوار حقیقت و معرفت حافظ کلام الهیه
 شاه ابوسعید سلمه الله تعالی که اسرار السعید من و غبط بغیر از جبین
 سینش ظاهر است و انوار السعید من سعد فی لطن اُمّه از پیشانی نورشائیش
 باهر مجوز این میچدان گردیدند که ملفوظات حضرت پیر دستگیر قطب دوران
 قیوم زمان مهر سپهر ولایت ماه سمار هدایت تیر بُرج اتقا گوهر درج
 اجتباب آفتاب مطلع ارشاد آفتاب افق امداد سراج محفل صفا چرخ
 بزم رضا منظر اسرار الهیه مهبط انوار نامتناهیة مورد فیض سبحانی مقصد
 برکات رحمانی مروج طریقه مجددیه مکمل کمالات احمدیه سالک مسالک

مصدر

صراط مستقیم شریعت و ایمان ناجی مناجی سبیل طریقت و احسان کشف
اسرار خلقت و محبت واقف انوار محبت و محبوبیت مجدد مائتة ثالثة العشر
مروج شریعت خیر البشر - قصیده

امام جملة خلائق امیر سر و سرا
بشیر معرفت و بادشاه هر دو جهان
خیر تر خدایم شد ره نردان
دوامی درد درون و شفا و جلال
رحیل راه الهی کفیل شرع نبی
صفای عارض خوبی کمال مجبوی
ضیاء مهر ولایت مه عروج کمال
طیب علت دل طائر ریاض تن
فقیر در گه داور امیر انس و ملک
تسیم فیض محبت قرار مشتاقان
کتاب راز خدا و صغیف سیم
ولی ایزد و او بجملة سر و علن
+ ایت دو جهان با دمی من و ن
کلیم پوش محبت بطور و نهج کلیم

بسم الله الرحمن الرحیم

محیط رحمت و دریای جود و بحر عطا
برای گم شدگان شکل خضر راه نما
امام امت و سر دار دین بحد و سخا
دلیل وحدت و برهان دین بعلم و ذکا
رئیس انس انیس ملک جلیس خدا
حبیب ات الهی محبت اهل صفا
به انتظام همه خلق مثل قطب رحا
برنگات رسل طاهر از معاویه
وجود فیض الهی و صالح الصلحا
خلیل یار گم کسب یا بغر و علا
کریم عالم و محبوب اکرم الکراما
وجود نور ظهور و شیر و غنا
همه اوج صفا طائر ریاض علا
کلیم باری و طور تجلی سولا

شفا فی جمله مرض شافعی بروز جزا	شبه زمین و زمان حضرت غلام علی
--------------------------------	-------------------------------

قد سنا الله تعالى باسرارهم والوارهم که در محافل قدسی مشاکل از
 دُرر غر معارف و نصائح بزبان گوهر نشان میریزند و از جواهر زوهر
 سلوک و جذبه بلسان ضیف ترجمان بیان بیف نمایند در رشته تحریر
 انتظام ده و بسکات قیم آر لعدا باشارت آن واجب الاطاعت این
 کمترین خاکروبان خالقاه عرش اشتباه حضرت پیرستگیر با وجود عدم
 لیاقت محرر کلام فیض نظام آنحضرت گردید و الله الموفق والمعين و به نسبت
 بدانکه ملفوظات حضرت پیر و ستگیر برین نهج ترقیم خواهم نمود که اول تاریخ
 و روز نوشته هر چه که در آن روز و بروی این فقیر از زبان گوهر نشان
 ارشاد فرمودند ثبت خواهم ساخت و بجای اسم مبارک حضرت پیر و ستگیر
 لفظ حضرت ایشان میگنارم و غرض من درین تالیف بجز ثواب امری
 دیگر نیست امید از جناب حضرت حق جلشانه آنست که از ثمره شجره
 خیر فیض اثر انما الاعمال بالنیات برومند شوم و ما توفیقی الا بالله
 و بحسبی و نعم الوکیل - روز سه شنبه یارنج و دوازدهم شهر
 ربیع الآخر ۱۳۱۲ هجری - فدوی در محفل منزل حاضر گردید
 در آن اثنا در حضور فیض گنج زکرفقیه آید حضرت ایشان بزبان گوار
 ارشاد فرمودند که در فقیر حرف فا عبارت از فاقه کشیدن و بتوکل

فرایند

نتیجه
 فایده و تحقیق
 نظم و ضبط

نشستن است و حرف قاف از قناعت کردن و رشته جبهه گسستن
 و یا عبارت از یاد ایزد منان و فراموشی از هر دو جهان و حرف راء
 از ریاضت کردن و مجاهده نمودن است پس هر که این همه ساخت کار خود
 در تضرع و قاف و قاف و قاف قرب و یار یاری در آرزوی رحمت
 و رویت یافت و آلا قاف فضیلت و قاف تهر و یار یاس و آرا
 رسوا نیست لغو و بانه عن ذلک - هم در انروز ذکر سماع آمد حضرت
 ایشان فرمودند که اهل سماع آنها اند که متوجه الی الله و معروض عمتن
 سواه اند چه می شنوند از حق میدانند غیرت از نظر ایشان ملاحظه
 شده است و میفرمودند که حضرت نظام الدین اولیا رضی الله عنه
 میفرمودند که ای کاش من در سماع مردمی و هم میفرمودند که حضرت
 نظام الدین اولیا رضی الله تعالی عنه تا آخر عمر درین حشر ماندند که
 حضرت فرید الدین گنجشکر قدس سره روزی از راه عنایت و توجبه
 بغایت بمن ارشاد فرمودند که آنچه خواهی از ما بطلب من استقامت
 طلبیدم و مردن در سماع نخواستم نفسوس که وقت از دست رفت
 و هم میفرمودند که در وجد و تواجد فرقی است و جدنی اختیار
 رقص گردن است و تواجد با اختیار و هم میفرمودند که تواجد بدستی
 نیت نیز در صوفیه جائز است چنانچه در مجلس حضرت نظام الدین اولیا

قدس سره بود و بهم میفرمودند که در مجلس شریف حضرت نظام الدین
سماع بود بلا فراق میروندی حضور نسا و امارد بلکه دست بردست زدن
هم نبود پس اینچنین سماع در شرع هم جایز است چنانچه در فوائد القواد
و سیر الاولیا نوشته است و بهم میفرمودند که حضرت قطب المتقین خواجه
بختیار اوشی کالی قدسنا الله تعالی بسره الاقدس در سماع تبرکات این
بیت از دار فانی بیکان جاد وانی رحلت نمودند **بیت**

کشتگان خنجر تسلیم را   هر زمان از غیب جان دیگرست
الله الله چه کلام احمد جامست که جام وصال مینوشاند و از دامن هستی
میریزد و هم در اندرز ذکر جامعیت انسان آمد ارشاد فرمودند که
حضرت امام محمد غزالی رحمه الله علیه رحمه واسعه نوشته اند که انسان
جامع جمیع ممکنات برین پنج است که هر چه در همه عالم است در این
فقط هم موجود که سر انسان نمونه فلک و خطرات مشابه ملک و استخوان
بمنزله کوهها و خون چون دریا و رگها استوار بشکل اشجار و مرد و چشمان
مثال مهر تابان و ماه رخشان قس علی هذا لکن ما میگوئیم که انسان جام
جمیع ممکنات بر منطبق است که همه عالم ظهور اسما و صفات است و انسان
منظیره ذات و ذات جامع جمیع صفات است و بهم میفرمودند که قلب
انسان آئینه جهان نماست لکن عارف می بیند که همه عالم در دل

من ست بلکه حق جل و علاسم در من جلوه گریست اکثر اولیا در نیالت
 بوحت وجود قائل اند و لغره انا الحق و سبحانی با اعظم شانی و لیسن فی
 جنتی سوی الله نیستند - مولانا جام گفته

ما آئینه جهان نمائیم	ما نور جمال کبریا میسیم
موجود و بجز وجود ما نیست	در حیرت نگه کنی تو ما میسیم
هر قطره که بنگری ز دریا	در یاب که قطره نیست ما میسیم

و عارف نامی مولانا عبد الرحمن جامی هم با این مقام اشارت فرموده اند

مکن ز تنگنای عدم ناکشیده رخت	واجب ز بارگاه قدیم ناهاده گام
در حیرت که این همه نقش عجیب	بر لوح صورت آمده مشهود خاص عالم
باده نهان جام نهان آید پدید	در جام عکس باده در باده رنگ جام
جامی معاد مبداء واحد تست بس	مادر میان کثرت موهوم و اسلام

و جمعی از اولیای عظام بوحث شهود قائل اند و میگویند که عالم رنگ
 آئینه خانه ایست که انوار آفتاب چهره معشوق حقیقی درین پانته است

عکس کو توجیه در آئینه جام افتاد	عارف از خنده می در طبع خام افتاد
---------------------------------	----------------------------------

فایده مؤلف گوید غنی عنه که سماع آوازی را گویند که نئی آلات باشد
 و غنا مع آلات ست پس اختلاف هیچ یک از علما بحرمت غنا نیست
 که از نص و استغفر و من استطعت منهم بصوتک حرمت غنا

گرام

باز می بینیم

ظاهرست که مفسرین موافقا نوشته اند کریمه و من لشری لهوا لحدیث
 هم ازین قبیل است و احادیث هم در حرمت غنا بسیار اند چنانچه
 الشَّيْطَانُ أَوَّلُ مَنْ كَلَّمَ وَأَوَّلُ مَنْ تَغَيَّرَ وَدِيكَرُ الْغَنَاءِ يَنْبِثُ
 الْفِئَاقَ فِي الْقَلْبِ كَمَا يَنْبِثُ الْهَمَاءُ الْبَثْلَةَ - پس اختلاف علما در حرمت
 سماع است نه در عناوشنیدن آواز نسا و اما در هم داخل بهین قسمست
 پس سماع یعنی آوازی که از نسا و اما رد نباشد و مرا میریم بود اهل قلوب
 را که ذوق و شوق و وجد و بنجودی و اضطرابی و الوار و اسرار و ترفیات
 می بخشد بشر و طلیکه متصفین نوشته اند جائزست و الا فلا
 روز چهارشنبه تاریخ سیر و هشتم هجری کور در حضور فیض گنج حضرت
 ایشان حاضر شدیم در آنوقت تفسیر سوره الکافرون بلسان غبرافسان
 ارشاد فرمودند سخن در ناسخ و منسوخ افتاد که اهل شرک نسبت نزد
 تقدیر و تلون او امر بجناب اقدس الهی جلشانه میسازند نفوذ با الله
 فرمودند که حق سبحانه تعالی حکیم مطلق است و بنی آدم مثال مریض و پیغمبر
 بزرگ عطار و صاعف بلسان نسخ پس در هر زمان بر عایت موسم و امر حبه
 حکیم نسخه مینگارد چرا که غرض حکیم شفای مریض است پس حق تعالی
 مناسب هترین نسخه بدایت بنی آدم به پیغمبر آن او لوالعزم میفرستاد
 حتی که پیغمبر با علیه من اصلوا و افضلها و من اتیلمات الکلمها جلوه ظهور

نسخه
 شیطان اول
 است که نوشته
 کرد و اول سماع
 در غنا نوشته
 شد
 غنا میریم بود
 تفاوت با پیغمبر
 میریم با کتاب
 نوشته ۱۲۱۱

یافتند مناسب هر وقت با حضرت احکام نازل شدند بعد از ان ذکر
 امام ربانی مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه آمد فرمودند که تعریف حضرت
 مجدد و قدس سره چه بیان توان کرد که مقابل اولیاء هزار سال یک وجود
 مبارک ایشانست و هم میفرمودند که حضرت خواجه خراجگان پیر پیران
 قانی فی الله خواجه باقی بالله نقشبندی رضی الله تعالی عنه فرموده اند
 که شیخ احمد آقا بیست که مثل ما هزاران ستارگان در سایه جنب ایشان
 گم اند و معارف شیخ احمد قابل مطالعه بسیار کرام اند علی نبینا وعلیهم
 الصلوٰة والسلام و هم میفرمودند که شیخ عبدالحق دلبوسی رحمه الله علیه
 در رساله خود نوشته اند که من در باره حضرت مجدد و تفکر کردم تا ناگاه آتی
 که در باره رفیع اشتباه حضرت موسی علی نبینا وعلیه التحیات والتسلیمات
 نازل شده است در دل من وارد شد پس حضرت ایشان را میفرمودند که
 از اینجا معلوم شد هر که معتقد حضرت مجدد دست موسی است و هر که منکر است
 فرعون است فعوذ بالله منها و هم میفرمودند که شیخ عبدالحق رحمه الله
 علیه السلام نامه بنحو حسام الدین احمد خلیفه حضرت خواجه باقی بالله
 رحمه الله علیه نوشته اند در آن ترقیم نموده که میان شیخ احمد سلمه الله
 تعالی می آیند احوال دل من در گروان گشته و غشاوه بشری در دل
 من نمانده و بنحاط آمده که با اینچنین بزرگان بد نباید بود پس از لفظ

غشاده معلوم شد که اعترافات ایشان همه از راه بشریت و نفسانیت
بودند از راه حقیقت این سخن جواب همه اعترافات شیخ است پس
انما ذکر فضیلت حضرت حضرتین یعنی حضرت خازن الرحمة خواجه محمد سعید
و عروة و تقی حضرت خواجه محمد معصوم رضی الله تعالی عنهما آن حضرت
ایشان منتهی بودند که حضرت خواجه باقی بالله نور اله مرقدہ فرموده اند که اولاد
شیخ احمد پاریزی جوهر اند و هم میفرمودند که حضرتین تا به انتها مقامات
حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی بسوا السامی رسیده اند پس
عرض کرده شد که حضرت قاضی ثنائی رحمه الله علیه پانی پتی نوشته
اند که حضرت خواجه محمد معصوم رضی الله عنه تجدد شرکت دارند حضرت
ایشان فرمودند که شرکت تجدد جزا نمیتوان گفت مگر حضرت مجدد الف
ثانی رضی الله عنه در حق ایشان فرموده اند که معالیه ما تو مثل معالیه
مباحث شرح و قایم است بحد خود که جدا و قایم آنچه تحریر میکرد صاحب
شرح و قایم یاد و حفظ میساخت یعنی آنچه معارف بر من مکتوب
شده اند تو آنرا حاصل کرده است ۵ تو یک نکته زین لوح نگذاشتی
و هر آنچه نهادم تو برداشتی و بعد از آن در مجلس شریف اتفاقاً ذکر
میرغیاث الدین که از خلفاء حاجی غلام معصوم رحمه الله علیه بودند آن
حضرت ایشان بزبان فصاحت بیان این شعر میرغیاث الدین ایشان

کردند و فرمودند که صاحب ذوق و شوق بودند

توسل بر و بنماز گس فزگان بکشا	تاوکی بر مجیزا به شکاک اندا
-------------------------------	-----------------------------

روز پنجشنبه تاریخ چهارم شهر مذکور در حضور پرنور حاضر شده شرف
بشرف آستان بوسی گردیدم شاه کل محمد غزنوی که از خلفا حضرت
ایشان اند استفسار طریقه توجیه خواستند حضرت ایشان ارشاد فرمودند
که طایفه توجیه حضرت علیه نقشبندیه مجددیه منظره رضوان الله تعالی
علیهم اجمعین که بهار سیده آید یاران خود میگویند برین پنجیم است که اول تجیه
بر ارواح طیبه حضرت امام الانبیاء سید صفیا احمد محبتی محمد مصطفی
علیه و علی آله من الصلوٰه افضلها و من التسلیات اکملها و حضرت پیران
کبار و مرشدان کاشف اسرار خصوصاً خواجه خواجگان پیر پیران حضرت
خواجه بهاء الدین نقشبند و خواجه عبید الله احرار و حضرت امام ربانی مجدد
الف ثانی شیخ احمد سهندی و حضرت مرزا صاحب منظر اسرار و مصدر الاول
قطب زمان حضرت جان جان رضی الله تعالی عنہم اجمعین خوانده دعا و
تضرع از جناب الهی نموده و استمداد از پیران خواسته متوجه بطرف قلب
طالب می شوم بانظور که قلب خود محاذ می قلب طالب ساخته هست بنیام
و نور ذکر می که از پیران کبار بقلب من آمده است در قلب البقام می کنم
حتی که قلب لب اگر میگرد و بعد از آن بلبیطفه روح و سر و خفی و اخفی

بطریقه سابقه ذکر القامی سازم و سبب سه توجه در هر لطیفه بنمایم بعد از آن
منوجه بطریق خطه قلب الگشته بهمیت ال از اله بنمایم و حضور
و جمعیت القامیکنم و از بهمت قلب خود انجذاب قلب طالب بسوی بالا
میکنم باز بهین طریق به لایق نیاید بر آمده است و در قلب مراقبه احد
که مسمی اسم مبارک الله میکنم اینست که قلوب صفات کمال و مسنده از
نقصان و زوال تصور کنند و در اله و هو معکم اینها کنتم
می سازند یعنی هر لحظه و هر لمحہ معیت الهی در دل خیال میکنند بلکه
در هر لطیفه از لطائف بلکه در هر رگ و پے بلکه در تمام عالم معیت
سبحانه یحون و مینمون چنانچه نص قرآنی بران ناظر است و تجلی است
و وحدت الوجود و ذوق و شوق و استغراق و پیخودی و آه و غرور و
وجد و تواجد حاصل میشود و بعد از آن در لطیفه نفس مراقبه افریت
نخن اقبیر الیه من جبل الورد میکنند و فیض این مراقبه بلطیفه نفس
با شرکت لطائف عالم امر وار و میشود باز بحضور والا این عاصی پر معاصی
عرض نمود که توجه برای از اله مرض سچہ طور عطا میفرماید حضرت
ایشان فرمودند که طریقه توجه از اله مرض در قدما برد و سنج بود یکی آنکه
مقابل مرض نشسته تصد صحت مرض ساخته متوجه الهی شده می نشستند
و اگر آنکه بهمت و خیال سلب مرض از مرض کرده بر خود می اندازند چنانچه

حضرت مولانا جامی رحمة الله علیه برای عیادت مریض رفته که بر روی
 بسیار درم بود مولانا توجه ساختند تا آنکه درم او بر روی مبارک
 مولانا ظهور کرد حضرت قیوم زمان مزار جان جان قلبی و روحی فدا
 قدسنا الله تعالی بسره الیم شاه کل محمد عزاله مرض باینطور سفیر نمود
 که محاذی مریض نشسته دید توجه خواستند و قدح آب با چادر سفید و
 یا چیز دیگر نهاده بهیند علیه نقشبنده محضر مریض ساخته بران می انداختند
 باز حضرت ایشان فرمودند که من ازاله مرض از جسم مریض پس نشسته
 مدام باز بحضور آمدن مولوی شیر محمد صاحب عرض نمودند که توجه بجهت
 حصول شفاء بجهت طور میفرمایند حضرت ایشان فرمودند که متوجه بطن
 طالبه نور که در قلب است در مرد یک چشم القا کنند و هم حضرت ایشان
 میفرمودند که توجه بجهت ازاله جهل نسبت درین طریق میفرمایند یعنی
 رفع جهل قلب طالب ساخته القاء انداک نمایند و نیز حضرت ایشان میفرمودند
 که طور مظهر هم در طریقه است هر گرامی خواهند که عبور بر مقامات عالیه
 زود و شتاب گردد و انوار و اسرار مقام عالی بر طالب ایقامی کنند
 باین طریق که خود را در آن مقام داخل کرده انوار آن مقام بر قلب طالب
 اندازند در آنوقت مولوی شاه محمد عظیم صاحب حاضر بودند عرض کردند
 که انوار آن مقام آورده بر طالب اندازند یا طالب ابسمت در آن مقام

داخل میفرمایند حضرت ایشان فرمودند که شما همین طور بکنید و نیز حضرت
ایشان ارشاد فرمودند که حضرت مرزا صاحب قبله قدس الله سره باین
تفصیل مقامات نمیفرمودند چنانکه من تفصیل میکنم و هم مرا الهام بانی
شده است که از سینه تو طریق برآمده است و نیز حضرت ایشان فرموده است
که طریق تو وجه جماعه کثیره که ما میکنیم نیست که قلوب همه جماعت بخیاں مجتمع
ساخته تضرع بجناب حق جل و علا می نمایم که الهی هر یک را بمقام خود
رسان پس ثبوت خود بسوی همه قلوب متوجه می سازم از فضل الهی هر یک را
عروج واقع می شود پس در الوقت ذکر ذوق و شوق در حضور آید حضرت
ایشان فرمودند که طالب ذوق و شوق و کشف و کرامات هم طالب خدا
جل شانہ طالب اباید که طلب ذات بحت کند و هر چه که در راه آید نفی سازد
و بگوید که نیست هیچ مقصود بجز ذات پاک و نقل فرمودند که از حضرت پیرو شد
ما قلبی و روحی فداه در ابتدا حال کسی مرا گفت که فلان شخص طالب ذوق و
شوق و کشف و کرامت است فرمودند که هر که طالب این شعبه است او را بگویند
که از خانقاه من بروید و نزد من نیاید پس انیخبر بما رسید در حضور پر نور حاضر
شدم و عرض نمودم که حضرت چنین فرموده اند یا نه حضرت ارشاد فرمودند
که بله من گفته ام من عرض نمودم که باز عرضی حضور چیست فرمودند که در اینجا
سنگ نمک لیسیدن است اگر کسی طالب پئے این بهرگی باشد نزد من

بیایم والا لاپس من عرض نمودم که مرا همین منظور است فرمودند خوب بیایم

ما برائے استقامت آمدیم	نئے بے کشف و کرامت آئیم
------------------------	-------------------------

و نیز حضرت ایشان فرمودند که حضرت قیوم زمان قطب جهان عارف بلند
سیر قبله عالم خواجه محمدریس رضی اللہ تعالیٰ عنہ سر مبارک خود بر قلب
طالب نهاد و توجہ صیغہ نمودند و مناقب حضرت قبله عالم بسیار بیان ساختند
و در تعریف حضرت خواجه ضیاء اللہ کہ از اعظم خلفا حضرت قبله عالم بودند
فرمودند کہ ہر کہ دیدن نسبت مجددی مجسم خواہد خواہ ضیاء اللہ رحمۃ اللہ علیہ
را بیند و نیز فرمودند کہ حضرت خواجه ضیاء اللہ در آخر شب گریہ وزاری
میکردند و مردمان را زجر آو تنبیہا بیدار میساختند و میگفتند کہ ای مردای بر
شما کہ دعوی محبت الہی مینویسید و یار و محبوب شما بیدار است و متوجہ شما
است و شما خفتہاید و غافل از و در دعوی محبت شما دروغ گوید الا حال
عاشقان نیست ۵

مجنون خیال زلف لیلے در دشت	در دشت بختجوی لیلے میگشت
میگشت بشت و بر زبانش لیلے	لیلی میگشت تا زبانش میگشت

بعد از آن در مجلس شریف کسی گفت کہ سبحان اللہ عجب اکابران اینظر فیہ
شریفہ اند کہ از بہت و توجہ بقاماتے کہ در خیال و ہم نمی آیند میرسانند
حضرت ایشان فرمودند این برکات از جناب حضرت امام ربانی مجدد الف

ثانیست قدسنا الله تعالیٰ باسرارہ السامی کہ نے محنت کیفیات و اسرار ایشیا
مقام مے آئند والا در طریقہ دیگران مجاہدات و ریاضات شاقہ می کشند و
حصول این دولت عظمیٰ و مہبت کبیر کم دست میدہد ۵
آنکہ بہ تبریز یافت یک نظر شمس دین ۵ سحر و کند برود و طہنتہ زہر علیہ
و نیز حضرت ایشان میفرمودند کہ اینمہ عنایت حضرت خواجہ بہار الدین
است رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہ در سجدہ و رقتہ و عاود التجا بجناب کار ساز حقیقی
جلت غلطہ کردہ بودند کہ الہی مرا طریقہ عنایت کن کہ لہستہ موصول باشد
حق تعالیٰ مجیب عوات و عامی ایشان استجاب فرمود و طریقہ عنایت کرد کہ
البتہ موصول است و نیز حضرت خواجہ بہار الدین نقشبند قدسنا اللہ تعالیٰ
باسرارہ السامی فرمودند کہ در طریقہ ما محدودی نیست و در طریقہ ما مجاہد نیست
با مراد انیم و در طریقہ ما اندراج النہایت فی السبب ایتہ است ۵

آخر باحب تمناشی

اول با آخر ہر منہشی

حضرت ایشان فرمودند کہ معنی اللہ اچ النہایت فی البعد ایہ اینست کہ درین
طریقہ علیہ خضر و اکامی کہ عبارت از توجہ الی اللہ در ابتدا سپید شود و بہ
و بنیطری یا کم خطرگی دست میدہد و تا با انجامیرسد کہ ہرگز خطرہ غیر در دل نمی آید
اگر رضا عمر نذر سالہ یا بدخیال یا صواخطیر دل نمیکرد پس ہمین نتا دیگران
است و یا معنی این کلام شریف اینست کہ درین طریق جذبہ مقدم بر سلوک

در طرق دیگران جذبه موخر و نیز حضرت ایشان این شعر میخوانند

از قتل من مترس که دیوانیان حشر | مجسم کنند بهر تو صد بگیاه را

روز جمعه تارخ پانزدهم شهر مذکور این غلام بمحل عالیتا حاضر شد
حضرت ایشان فرمودند که آدمی را باید که همه وقت متوجه الی الله باشد
و در هر وقت از اوقات و در هر فعل از افعال تمیز انوار و اسرار و فیوض و برکات
نماید مثلاً چون نماز خواند خیال کند که انوار و برکات بچه کیفیت می آیند
و وقت خواندن قرآن بچه طور می آیند و بخواندن در و چه فیض می آید و به
تسلیل لسانی چه برکات دست میدهند و از مطالعه احادیث چه هراس منکشف
میشود و بر همین پنج خیال مضرات نماید از مر منیات و شبهات مثلاً از لقمه
شبهه چه ظلمت می آید و از غیبت چه ضرر یا ظن رسیده و از دروغ چه ظلمت
بر دل آید علی هذا القیاس از جمیع مناسی ضرر خود فهمد و احتراز نماید تم کلام
الشریف را قلم گوید که طالب را باید که در هر لحظه و هر لحظه در خود خیال کند که
چه خیر از من سرزوده است اگر موافق کتاب و سنن است شکر بجا آورد و اگر
نغزو باشد مخالف قرآن و حدیث است توبه و استغفار نماید گناه پوشیده
را توبه پوشیده و گناه ظاهراً توبه آشکارا کند و در توبه کردن درنگ نکند
چرا که اگر انا کاتبین در نوشتن گناه توقف میکنند اگر شخص توبه کند گناه نمینویسند
والا میگذارند و نیز حضرت ایشان قبل از حلقه لفظ الله دوسه بار گفتند

در آنوقت کیفیت که برین فدوی رود و ادب بیان آن در تحریر نمی آید و حضرت ایشان
هم در آنوقت دست مبارک بالا ساخته در عجب حالتی شدند و بزرگان مبارک
نمی اختیار این شعر را ننداختند ای خدا قربان احسانت شوم چه آنچه
احسانهاست قربانت شوم چه پس شخصی در حضور حاضر شد دست دعا
تلقین ذکر ساخت حضرت ایشان قلبی و روحی فدا فرمودند که زبان خود بکلام
لفظ مبارک الله الله در اسم اول بضم با و در ثانی به سکون با بخمال از قلب
که موضع اوزیر پستان چپ بقاصله دو انگشت است بگو برینطور که گویا لفظ
مبارک الله در دل می آید و بعد از گفتن لفظ مبارک الله بست و سی مرتبه
بخوان که خداوند مقصود من توفی و رضای تو محبت خود ده و معرفت
خود ده پس برین منطوقه اوست نموده باشی - بعد از آن شخصی دیگر عرض نمود
که یکمرد عالم است و اراده بیعت از حضرت دارد و لاکن میگوید که من در چند جا
خدمت بزرگان و حبس و ریاضت کرده ام بحال مرا لطافت نمانده است
حضرت ایشان ارشاد فرمودند که در طریق من مجاهده نیست مگر وقوف
قلبی که عبارت از توجه دل بسوی ذات الهی و نگه داشتن خطرات گذشته
و آینده از دل هر لحظه هر لمحّه این روشنی باید کرد و نگه داشتن خطرات
گذشته و آینده برینطور باید کرد که چون خطره در دل آید که فلان کار در زمان
گذشته بچه طور شده بود و همونوقت از دل دفع کند که تمام قصه در دل نیاید

و یاد دل آید که در فلان جا میروم و در اینجا اینچنین کار کنم و در آنجا این
 منفعت است ایندفع کند حاصل آنکه چون خطر غیر خدا آمدن خواهد نمود
 دفع کند و در دل آمدن ندید پس در آنوقت ذکر توجه آمد حضرت ایشان فرمودند
 که توجه سریع تاثیر بنظر می شود که صورت خود را صورت مرشد خود تصور
 کند و مراقبه معیت ملحوظ داشته توجه همت بر قلب طالب نماید الطالب
 را ذوق و شوق دست میدهد ع تا بارگرا خواهد میلش بکعبه باشد و
 نیز در حضور ذکر تزویج صوفیه آمد حضرت ایشان فرمودند که حضرت وقت
 اسرار کاشف انوار خواجہ عبدالشہ احرار رضی اللہ تعالیٰ عنہ میفرمودند که ازین
 گناہی سرزوده است اگر پنجاه سال زندہ مانم و توبہ و استغفار بجا آورم گفت
 آن نمی شود و یا ران مجلس عرض نمودند که کدام گناہ بوقوع آمده فرمودند
 پس خیال باید ساخت که با وجود این چشم ظاہری اینچنین مضرت باطنی
 و احوال کار خانہ ظاہری ایشان ظاہر و باہر مشہور و معروف است کہ مولانا
 جامی رحمۃ اللہ علیہ در شان ایشان نوشته اند

بندیر عبید اللہی آمد

چو فقر اند قباہی شایب آمد

و نیز شخصی از حضرت ایشان عرض نمود کہ حضرت مرزا صاحب قبلہ منظر رحمان
 جان جانان رضی اللہ تعالیٰ عنہ را از طلقہ قادریہ ہم فائدہ رسیدہ است
 یا نہ حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ فیض حضرت نقشبندیہ قادریہ و چشتیہ

حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسرار و السامی را که رسیده
 حضرت مرزا صاحب قبله را بهم حاصل شده است و فائده از روح مبارک
 حضرت غوث الاعظم محبوب سبحانی شیخ عبد القادر جیلانی و از روح حضرت
 قطب المحققین خواجه قطب الدین نجف تیار کاکی بهم حصول گردیده است و فیضی که
 از روح حضرت غوث الواصلین خواجه بهاء الدین نقشبندیہ ست ظاهر و باهر
 بعد از آن تذکره حدیث توجیه در حضور والا آمد حضرت ایشان فرمودند که یک نفر
 میان کرامت الله را در جنب بشت شد من دست خود بران نهاده است
 نمودم احوال دور رفع شد بالکلیه و در حضور میان کرامت الله بهم موجود بودند
 اقرار نمودند و نیز حضرت ایشان فرمودند که روز کشتی روان کردم استاده
 روز شنبه تاریخ شانزدهم شهر مذکور فقیر در حضور نور حضرت ایشان حاضر
 شده عرض نمود که در طریق نقشبندیہ چه چیز فرض است ارشاد فرمودند که دو
 چیز قوت قلبی و نگه داشتن خاطر و ایضا ذکر مسئله زکوة در حضور آمد حضرت ایشان
 ارشاد نمودند که زکوة بعد یک سال لازم می آید لیکن من بهر وقت که مبلغان نزد من
 می آیند ادا میکنم و ایضا فرمودند که از حضرت شیخ شبلی شخصی مسئله زکوة پرسیدم و فرمود
 یکصد و بیست و دو پیوسته آن بعد یک سال میشود لیکن قول باغیت که مبلغ دو پیوسته
 آن صد و یکصد پیوسته اهرامه ای جلب غلظت تصدق میکنم و ایضا در مجلس شریف تذکره
 مقام صل عیانی آمد ارشاد فرمودند که در کمال احوال عیانی میسر میشود آن عبارت
 است

حدیث

تذکره

از تجلی ذاتی که معراست از اعتبارات قیضات و در احوال است از اطلاق
 صفات در اینجا بجز ذات بحت دیگر نمیتوان گفت و در آن مقام نصیب سالک بجز
 یاس و ناامیدی محرومی نیست هر چند وصول است حصول نیست نه ذوق
 نه شوق نه آه است نه لغوه نه وجد است نه تواجد نه استغراق است نه بنحو دی
 اینهمه احوال در ولایت قلبی حاصل میشوند که ابتدای این خاندانست و آن
 در استیاء و درینجا نسبت خود هم در ادراک سالک نمی آید و ایضا حضرت ایشان
 فرمودند که احوال قلب که بر سالک می آیند نسبت آن مثل باران شدید بوی
 می گردد و بعد از آن چون از قلب عروج میکند و بلطفه نفس سیر واقع
 می شود نسبت آن مانند بارش خفیف جلوه گر میگردد و چون از لطیفه نفس
 معامله بالا میرود پس برفقند که عروج نماید نسبت مفهوم نمی شود استیلا
 و ضحلال زیاده تر میگردد و نسبت بار یکتر صورت شبنم بنظر می آید و
 نایار که احوال و میلش بکه باشد و روز یکشنبه تارخ هفدهم شهر مذکور
 فقیر در محفل فیض منزل حضرت ایشان حاضر شده شرف آستان بوسه حاصل
 کرده و حضور ذکر کلاخ آمد ارشاد فرمودند که صوفی را کلاخ گردن نشاید و صحبت
 نسا نباید و ایضا فرمودند که در آداب المریدین حضرت ضیاء الدین ابو نجیب
 عبدالقاهر سهروردی رضی الله تعالی عنه نوشته اند که فی زمانه کلاخ نباید
 کرد پس وای بر آن صوفی که درین زمانه باین امر دست دراز نماید و ایضا فرمودند

که حضرت غوث الثقلین محبوب سبحانی سید محی الدین ابو محمد عبد القادر جیلانی
 المحسنی الحسینی رضی الله تعالی عنه چون عقد نکاح بستند صوفیه آن زمان
 متعجب شدند حضرت فرمودند که من این امر از امر ربانی کرده ام و ایضا فرمودند
 که صوفی مازک و تجرید و در گردانی از دنیا و انحراف از ماسوی الله و خلوت
 و دوری از صحبت غمخیزان باید کرد و نکاح مانع این چیزهاست چرا که نساء
 صبر و توکل و قناعت نمیشود الا ما اشار الله که بعضی زنان صاحب توکل
 میباشند و نسبت باطنی میدارند چنانکه نقل است که حضرت غوث الثقلین
 رضی الله تعالی عنه برای زیارت خانه کعبه معطر رفته بودند نه زاده و حمله
 و نه خدم و رفقا ناگاه شخصی دیگر در راه ملاقی شد پرسیدند کجا میروی
 آن شخص گفت من بنیت حج میروم اراده کرده ام که تنهائی زاده و حمله
 بروم حضرت فرمودند من هم چنین کرده ام غرض آن شخص همراه حضرت
 به قاعی رسید ناگاه عورتی بر هوا پرواز نموده نزد ایشان آمد و گفت من
 از حبش نور شما مشاءه نموده ام امروز دعوت شما بر ماست ایشان
 قبول کردند چون وقت طعام آمد دیدند که یک خوان طعام از آسمان بر
 زمین فرود آمد دروشش نان و تسه ظروف و دوام و سه کوزه آب پس آن زن
 سه حصه ساخت یک حصه خود گرفت و دو حصه ایشان را داد و گفت الحمد لله
 حق تعالی پرداخت مهربانان این ساخت پس آن عورت بر هوا پرواز نمود

و حضرت مع آن شخص دیگر در خانه کعبه معظمه رسیدند بعد از آن از قضا
 الهی آن شخص دیگر را جان فوت شد باز دیدند که همون عورت حبشی بر هوامی آید
 حتی که بر خانه کعبه فرود آید و نزد حضرت حاضر شد و گفت که ای محی المونی
 زنده کن این شخص را پس از حکم الهی جلشانه آن شخص زنده گشت و برست
 و ایضا حضرت ایشان فرمودند که در وصال حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی
 عنه سه روایت اند نهم و یازدهم و هفدهم شهر ربیع الثانی را قم گوید غنی عنه
 تاریخ ولادت و عمر و ارتحال حضرت غوث الثقلین رضی الله تعالی عنه شخصی
 در یک بیت نظم نموده است بیت تولد عاشق و کامل شده عمر و وصال
 دان تو معشوق الهی ؛ و ایضا شخصی برای بیعت در حضور حاضر شد حضرت
 ایشان هر دو دست او به دست مبارک خود گرفته استغفر الله ربی من کل ذنب
 و اتوب الیه سه بار خوانید بعد از آنست با الله و ملائکته و کتبه و رسله و الیوم اخر
 و القدر خیره و شره من الله تعالی و البعث بعد الموت آمین با الله کما هو بآیه
 و صفاته و قبلت جمیع احکامه خوانید و کلمه شهادت یکبار و کلمه طیبه سه بار
 تا به لا اله الا الله خوانید بعد از آن آن شخص را پرسیدند که تو در کدام طریقه
 اراده بیعت داری آن شخص عرض نمود که خاندان قادریه حضرت ایشان فائز
 بار و اح حضرت غوث الاعظم و جمیع اولیاء سلسله علییه قادریه خوانند و ذکر
 قلبی که معمول حضرات نقشبندیه است تلقین فرمودند فیض و برکات در آنوقت

و مجلس شریف بسیار ظاهر شد :

روز دوشنبه تیار پنج میثم هرند کور در مجلس شریف حاضر شدم و
 در آن روز عرس حضرت محسب المکی نظام الدین اولیا بود من از حضرت ایشان
 مرخص شده بزیارت فرار پزانوار حضرت نظام الدین رضی الله تعالی عنه رفتم
 تمام روز در آنجا ماندم بوقت شام در حضور آدم باین سبب از کلام فیض نظام
 حضرت ایشان سستی نمودیم مگر وقت شام چون بحضور والا حاضر شدم حضرت
 ایشان ارشاد فرمودند که هر که فاتحه بنام نبی از انبیاء عظام و یا ولی از اولیاء
 کرام خوانده متوجه بطن آن نبی دلی شده باشند از فیض البتة بهره در گردد
 روز سه شنبه تیار پنج فوز و هم شهرند کور فدی در محفل فیض منزل حاضر
 گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که حضور دو قسم است یکی حضور ذکر است
 در اول حال که لطافت ذکر اگر بگیرند نگه داشت آن بایه کرد و دوم حضور
 مع الله که آنرا در طریقۀ مایاداد توجه و آگاهی در حضور میگویند و در طرق دیگر
 شه و خوانند و آن بیانی دل بست بسوی او سبحانه چون این حاصل شود
 نگه داشت این ضروری است حتی که ملکه دل شود و حضور دائمی گردد و غایت
 نیاید اگر چه در ظاهر معالجه دنیا معسر باشد لیکن در باطن باو سبحانه مالوف بود چنانچه
 گفته اند دل بیار و دست بکار و این حضور دائمی نزد حضرت محی الدین ابن
 العربی رضی الله تعالی عنه وقتی میسر شود که در خواب هم غفلت از حضرت

رب العزت نیاید و نزد ما وقتی است که چون از خواب بیدار شود دل را آگاه
 یابد و نزد مولانا جامی وقتی که متوجه بدل شود دل را بمشاهده ذات یابد حضور
 دائمی است و ایضا حضرت ایشان فرمودند که خطرات در مرتبه ولایت ضرر
 میرسانند و در مرتبه کمالات نبوت خطره نیک مضر نیست چنانکه حضرت امام
 الاولیاء امام الاصفیاء عمر بن الخطاب رضی الله عنه در عین صلوة تدبیر
 غزای اعدای خدا و درستی صفوف لشکر میفرمودند و حضور ایشان از تخیلات
 از دل نمیرفت چنانکه مشاهد آفتاب که از تخیلات دل از نظر نمیرود و این
 کمال حضور و مشاهد است حق تعالی میسر گرداند و ادبیم تراز گنج مقصود
 نشان و گران رسیدیم تو شاید برسی و بعد از آن در حضور ذکر طعام صوفیه
 آمد حضرت ایشان فرمودند که یکی رضا نفس است یکی حق نفس رضا نفس
 خدای مکتف و ملطف و بسیار خوردن است و حق نفس آنکه چندان خور که توانا
 فروض و سنن باقی ماند را قلم گوید عفی عنه چنانکه بزرگ گفته است
 نه چندان بخور که توانست بر آید نه چندانکه از ضعف جانت بر آید و ایضا
 حضرت ایشان فرمودند که در خالقه حضرت نظام الدین اولیا رضی الله عنه
 صوفی گدائی میکردند و یکروز و تا چند روز آنرا میخوردند و ایضا فرمودند که بعضی
 صوفیه مزدوری میکردند و میخوردند چنانکه احمد شبلی رحمه الله علیه که پسر
 بارون رشید بودند بروز سبت مزدوری میکردند و هفتش روز مزدوری

میخوردند و در عبادت حق جل و علا بسجده بودند و گاهی از خانه بیرون
 رشید میخوردند و در مسجد تقاضای میباشند روزی بیرون رشید نزد ایشان
 آمد و گفت ای پسر تو مرا رسوا کرده مردمان میگویند که پسر پادشاه با خیال
 تباه است ایشان فرمودند ای پدر ترا از من رسوائی نیست از تو مرا البته
 تنگ می آید بیرون رشید گفت بچه طور فرمودند که این طائران که بر هوا پرنده
 میکنند اینها را طلب کن بیرون رشید آنها را آواز داد طائران بالاتر
 رفتند باز ایشان اشاره فرمودند طائران بهمو بطور پیش ایشان آمده
 ایستادند پس ایشان گفتند که مشاهد نمودی که از آواز تو میگریزند و
 اشاره من می آیند پس احمد شبلی بشهری بلده دیگر رفتند یک لعل در بازو
 ایشان دالده ایشان بست و یک قرآن مجید برای تلاوت همراه بردند چون
 در آن مقام رسیدند ده خشت برداری معماران بر دوش سبب فرود می میگردند
 در صحرا مسجدی بود در آن شش روز خلوت مینمودند و سستی و کمی خفا که عادت
 فرودان بست ایشان در فرود می نمیگردند امیر که مالک آنجا بود مشاهده کرد
 و مقتدا ایشان گشت که این عجیب شخص اند که در فرود می هیچ نقصان نمیکند
 و هیچ وقت نماز نمیخوانند القصه ایشان بعبادت قدیمه یکبار به دوش سبب برآ
 فرود می نیامدند امیر از فرودان پرسید که فلان شخص امروز چه نیامده است
 و کجا سکونت دارد شخصی گفت که در فلان مسجد آنمرد قیام دارد و طبیعت او علیل

امیر نزار ایشان رفت و عیادت نمود و مراسم اخلاص بجای آورد ایشان را
 بیماری شدید بود فرمودند که سه حصیت من اند اگر بجای آری امیر عرض کرد
 که آنچه ارشاد شود لبسته بجای خواهم آورد فرمودند که من پس را رون رشیدم
 و از دگای چنیز نگرفته ام مگر این لعل که بزور بر بازوی ما بستند و یک کلام بجهت
 من از خود همراه آورده بودم پس الحال آن هر دو نزد من موجود اند پس اول صیت
 اینست که این هر دو امانت به مارون رشید رسانید دوم آنکه من در تمام عمر
 هیچکاری موافق رضای او سبحانه تعالی نکرده ام و بجز تقصیر و عصیان از
 من ظهور نیامده لازم که بعد از مرگ رو سپاه کرده رسن در گردن من انداز
 و در تمام شهر کوچه بکوچه بگردان و بگویند که هر که بنده کسی باشد وافرمانی حساب
 خود کند حال او چنین خواهد شد - سوم آنکه نشان قبر ما ننمایند - این وصایا مؤثر
 و از پنجبان فانی ارشاد نمودند - امیر بسیار تاسف و تالم گشت و خواست
 که موافق وصیت رسن بگردن لبسته بگردانند آواز غیب ندای لاریب بگوشش
 آمد که ای من ادب اینچنین نه ادبی از مقربان ما میکنی و از غضب بانیتری
 و ایضا ذکر قصه و درویشی آمد حضرت ایشان فرمودند که درویشی اکابران
 سابق میکردند که بر مجاهدات و ریاضات قیام می ورزیدند و طعام قلیل بعد
 از ایام کثیر منجورند و حق نفس او میکردند و رضای نفس ترک می ساختند
 و از نام بردن درویشی شرم می آید که در من طور متصفین متقدمین نیست

پس فرمودند ع عیبها جمله گفتی هنرش نیز بگو در من توجه الی الله و از غیر
 ادا اخراجات کلی از تفصیلات ایزدی ست و بجز حق و رضای جل و علا مقصود
 و مطلوبی در کونین نمی شمارم ست تقاضای یارم و دوش ویدار نگارم از دنیا
 و آخرت کاری ندارم خواهم که همیشه در هوای توزیم و خاک که شوم
 زیر پائی توزیم و مقصود من خسته ز کونین توئی و از بهر تو میرم و براس
 توزیم و ایضا حضرت ایشان بعضی اوقات در کمال شوق الهی جل جلاله
 این رباعی لعش تمام می اختیار میفرمودند خوران بنظاره نگارم صفت
 و رضوان ز تعجب گفت خود برکت زد و یک خال سیاه بر آن رخ مطرب
 زد و ابدال ز بیم جنگ بر مصحف زد و ایضا این بنده عرضی متضمن حال
 خود بحضور گذرانید حضرت ایشان در جواب آن سطره چندان قاف فرمودند
 آزا تبرکات ایراد مینمایم و آن انیت

بسم الله الرحمن الرحیم رقعہ شریفہ رسید بمضامین مندرجہ اش گرواندید
 الله تعالی شمارا بمقامات و علوم و معارف آباء و ائمه در سیر قلبی تلویات
 پیش می آیند اینهمه از تلویات ست سعی فرمایند و بجناب الهی سبحانه التجا
 نمایند که احوال باطنی یکسین بر و حضوری که حضرت حق سبحانه را بذات مبارک
 است بر توان بر باطن شریف ظهور نماید حضور علی غیبت مبر از جنت فوق که
 مقویم میشود و دوام پذیرد و شامل جمیع جهات گردد تا نسبت نقشبندی حاصل

گردد و از کیفیات و حالات گذشته بغیر توجه تمام نقد وقت نباشد بلکه آنهم
 مستملک گردد و این استلک علامت تمامی سیر لطیفه قلبی است و اسلام و
 روز چهارشنبه یاریخ بستم شهر مذکور در حضور پر نور حاضر شد حضرت
 ایشان فرمودند که طریقه علیه نقشبندی عبارت از چهار چیز است یکی سخیگی
 دوم دوام حضور و آگاهی شوم جذبات چهارم داروات و ایضا فرمودند که
 سفر در وطن که از مصطلحات طریقه نقشبندی است نزد من نیست که از خصایل
 زائل بسوی حسانت رود و مقامات عشره صوفیه حاصل کند
 یعنی از بیصبری بسوی صبر رود و از نل توکل بجانب توکل و از نل قناعتی
 بطرف قناعت سفر نماید و پس علی هذا ایضا حضرت ایشان فرمودند که طریق
 حصول این مقامات عشره برین پنج است که کثرت تحلیل نماید و از کمال طبع لا اله
 نفی بیصبری نماید یعنی نیست مقصود من بیصبری الا الله مگر ذات پاک مقصود نیست
 و مداومت چندی نماید انشاء الله تعالی مقام صبر بحصول انجامد و همچنین نفی بدو
 و نل قناعتی و غیر نماید و ایضا حضرت ایشان فرمودند که خلوت در انجمن
 عبارت است از حضور و توجه و آگاهی و یاد و است و شهود که این الفاظ خمس
 مستند یعنی مستند و ایضا حضرت ایشان فرمودند که کمال مرتبه ولایت نزد همه
 اکابران رضی الله تعالی عنهم اجمعین آنست که خطره با سواد در دل نیاید توجه
 و شهود بحضرت حق جل و علا ملکه دل شود و نزد حضرت مجدد الف ثانی رضی الله

قلعه غنه ماورائی نیست حق تعالی نصیب نماید و ایضا حضرت ایشان فرمودند
 که از سینه تا فرق من مثل لوحی است مصفا که هرگز خطره غیر خطیر نمیکرد و در خیال
 ماسومی الله نمی آید و اگر در ظاهر بهم متوجه بکسی جانب میشوم مثال احوال مولانا
 روم رضی الله عنه خطای می آید و قافیه اندیشم و دلدار من و گویدم بیشتر
 جز دیدار من و ایضا حضرت ایشان بیان لطائف سبع فرمودند که پنجم از
 عالم امر اند و در عالم خلق و آن پنجم که از عالم امر اند قلب در روح و سر
 و خفی و اخفی و آن دو که از عالم خلق اند نفس و قالب است و موضع قلب
 زیر پستان چپ بفاصله دو انگشت و موضع لطیفه روح زیر پستان راست
 بفاصله دو انگشت و موضع لطیفه شراب زیر پستان چپ نزدیک وسط سینه
 و موضع لطیفه خفی برابر پستان راست نزدیک وسط سینه بفاصله دو انگشت و
 موضع لطیفه اخفی در وسط سینه و موضع لطیفه نفس در پیشانی است این
 شش لطائف شدند و هفتم لطیفه قالب است که مرکب از عناصر اربعه است
 و باعتبار عناصر ده لطیفه میشوند چنانکه لطائف عشره میگویند و

روز پنجشنبه سبت و یکم شهر مذکور در حضور پیر نور حضرت ایشان قلبی
 و روحی فداه حاضر شد م ارشاد فرمودند که پنجم با علیه افضل الصلوة و کمال
 التحیات جامع جمیع کمالات نبوت و رسالت و ولایت اند لکن ظهور هر یک
 موقت بوقت خاص و مختص زمانه از از منته و شخصی از اشخاص بود که در افراد

است جلوه گر گردید مثلاً کمالی که ناشی از بدن مبارک آن سرور زمین و زمان
 علیه و علی آله من الصلوات التها و من التحیات لکله و آن گرسنه ماندن جهان
 کردن و عبادت نمودن بود در صحابه کرام رضی الله تعالی عنهم اجمعین جلوه
 ظهور یافت و کلماتی که ناشی از قلب مبارک آنحضرت است علیه الصلوة
 و السلام که در آن ذوق و شوق و اشتغاق و پیخودی و آه و نعره و سراسر وجود
 است از زمانه حضرت جنید بغدادی رحمه الله علیه با و لیاء است ظاهر گردید
 و کما لیکه ناشی از لطیفه نفس اشرف النفوس آن سرور است علیه صلوة
 الله الملك الاکبر که عبارت از استملاک و استحلال است به اکابران سلسله
 علی نقشبندیه از وقت خواجه خواجگان بهار الملة و الدین خواجه بهار آله
 نقشبند رضی الله تعالی عنه هوید اگشت و کما لیکه ناشی از اسم شریف محمد
 علیه صلوة الله الملك الصمد است بعد از هزار سال بحضرت مجدد الف ثانی
 قدسنا الله تعالی بامر ابراهیم جلوه گر گردید غرض هر کما لیکه از کلامان ظاهر
 گردیده عکس و پرتو نیست از کمال پیغمبر علیه صلوة الله الملك الاکبر که جامع
 جمیع کمالات اند **انچه** خوبان همه دارند تو تنها داری **هـ**

از زمان محمد و الف ثانی

فرد

اخرات تو از صفات ما پاک	اگنه تو بدون ز حد ادراک
هم از تو شیر شمع انجم	هم از تو بلند قصر افلاک
آدم ز تو شد منور ایمنه	پیداست مقام ذره خاک

و درین اثنا ذکر اطمینان نفس و حصول مقام رضا آمد حضرت ایشان ارشاد
 فرمودند که در طریقه ما اول تصفیه قلب که عبارت از بیان ماسوی دود
 حضور و آگاهی ست بتوجه و کثرت ذکر و مراقبه میفرمایند و در ضمن آن نفس
 اربعه را تهذیبی بهم میرسد بعد از آن به ترکیه لطیفه نفس مشغول میشوند و
 آن عبارت است از استملاک و ضحلال شکستگی انا که ساکات اطلاق لفظ
 انا بر خود متعذر میداند در نیوقت راضی و مرضی می شود و فنا انا حاصل
 میگردد و نفس اماره مطمئن می شود و خصایل زوایل زایل میگردد و یعنی غرور
 تکبر و حسد و بغض و کینه و عجب و غیره بمبدل بحسنات میشوند و
 روز جمعه تاریخ بست و دوم شهر مذکور در محفل فیض منزل حاضر
 گردیدیم شخصی از حضرت ایشان سوال سلوک طریقه نقشبندیه مجددیه نمود
 ایشان سلوک تماما از اول تا آخر بطور اختصار بیان فرمودند بنده در این
 رشک کسیر آن کیمیای قلوب آن هیچ خوش اسلوب بود یاد نمائده است
 مگر حاصل آن تحریر می نمایم بدانکه انسان از لطائف عشره ترکیب یافته است
 که پنج از آن از عالم امر اند قلب و روح و سر و خفی و اخفی و پنج از عالم خلق
 نفس و باه و خاک و آب و آتش - و از تحت اثری تا عرض عالم خلق است
 و بالایی آن عالم امر پس اول سالک را ذکر قلبی و نگه داشتن خاطر و توفیق
 قلبی تلقین میفرمایند چون دل را بی خطرگی یا کم خطرگی و حضور آگاهی حاصل
 اینجا

جنبات و داروات می آیند و نای قلمی که مراد از نسیان ماسواست میگوید
و تجلی افعال متجلی میشود که سالک نسبت افعال بخود و همه عالم در انحال میکند
همه فعل را فعل فاعل حقیقی میدانند و می بینند و میگویند ۵

طره ناز را دو تا کرد که کردیار کرد	دل بدو عالم آشنا کرد که کردیار کرد
کعبه دیر و تکه سا که سا یار خست	کافر و رند و پارسا کرد که کردیار کرد

و هم در سیر لطیفه قلبی ذوق و شوق دآه و نعره و استغراق و بیخودی و وجد و نص
نقد و قت سالک میگرد و د توحید و جودی منکشف می شود و نعره انا الحق و
سبحانی میزنند و نه اختیار میبندند ۵

من نمیگویم انا الحق یا میگوید بگو	چون نمیگویم مراد لدا میگوید بگو
-----------------------------------	---------------------------------

هر گاه که غیرت از نظر مرقع می شود خود را عین او می انگارد و از زبان حال
تبرختم این مقال می در آید ۵

عظمت

ماز دریا نیم و دریا هم زماست	این سخن داند کسی که آشناست
------------------------------	----------------------------

و بجز یک وجود نمی شناسند

آفتابی در هزاران آبگینه تافت	پس برنگی هر یکی تابلی عیان انداخت
جمله یک نورست لیکن رنگهای مختلف	گفت و گوئی در میان این دآه انداخت

و گاهی کسوف فایده پوشند و میگویند

فرود

خواجہ ملوک که من منم من منم	جان من دست در تنم من منم من منم
-----------------------------	---------------------------------

فارش و نهان او نمم گنج و روان او نمم	گوهر کان او نمم من نه نمم نه نمم
شمس نمم قمر نمم بحر نمم گه نمم	جوهر نمم و زمر نمم من نه نمم من نمم
و گاهی خلعت بقامی باید انا	

نقاش بر نقشم عیان من عاشقِ دیرینه ام	دیگر کسی فی در میان من عاشقِ دیرینه ام
من هم ز منیم هم بهما من با تو هم چو چای	هم آتش هم بهما من عاشقِ دیرینه ام

و درین لایه قلب اول به احدیت میفرمایند یعنی بحاطب مسیحی اسم مبارک
 الله و دل مینمایند بعد از آن مراقبه بصیحت و هو معکم انما کنتم ملحوظ میسازند
 و توحید وجود از بعد از آن مراقبه منکشف میشود و چون سالک سیر لطیفه قلب تمام
 می نماید در سیر لطیفه روح عروج واقع میشود و در آن تجلی صفات ثبوتیه الهیه
 منکشف می شود که سالک صفات خود را و صفات همه عالم را محو و متلاشی در
 صفات حق می بیند بعد از آن سیر در لطیفه سر واقع میشود و در آن تجلی شیون
 ذاتیه الهیه میشود و بعد از آن سیر در لطیفه خفی در آن تجلی صفات سلویه الهیه منکشف
 میگردد و بعد از آن سیر در لطیفه اخفی و در آن تجلی شان جامع الهی منکشف میشود
 بعد از آن به ترکیه لطیفه نفس مشغول میشوند اینهمه که گفته شد طریقه تلقین حضرت
 امام ربانی مجدد الف ثانی رضی الله عنه بود لیکن حضرتین را راه دراز و کوتاه بسته
 اند و قول خود کرده اند که بعد از تصفیه لطیفه قلب تا به ترکیه لطیفه نفس می پردازند
 و در این قلب این با تصفیه لطائف اربعه هم نمی بماند و غرض تا اینجا

و قطع میشوند دایره امکان و دایره ولایت صغری و حاصل این دو
 دایره جمیع مقامات عشره که عبارت از توبه و انابت و زهد و ورع و توکل و غیر
 است میگردند بعد از آن تهنیدیه با لطیفه نفس مشغول میشوند و فشار انا و توحید
 شود می منکشف میگردند و مراقبه اتریه بت درین مقام میکنند یعنی لحاظ معنی
 سخن اقرب الیه من جبل الوریه میکنند و درین لطیفه سه و نیم دایره قطع میشوند که
 دایره ولایت کبری متضمن این دایره است بعد از آن سیر عناصر شش سوای
 عنصر خاک شروع میشود و این را ولایت علیا میگویند که ولایت طهارت
 است بعد از آن دایره کمالات نبوت منکشف میشود و برینجا سیر در عنصر خاک
 است و تجلی ذاتی دائمی میشود پس از آن دایره کمالات رسالت بعد از آن
 دایره کمالات احوال العزم هویدا می گردد و بعد از آن سیر کفالت و اقامت می شود
 دایره حقیقت کعبه و دایره حقیقت قرآن و دایره حقیقت صلوة و دایره
 عبودیت صرفه و دایره حقیقت ابراهیمی و دایره حقیقت موسوی و دایره
 حقیقت محمدی و دایره حقیقت احمدی و دایره حب صرفه و دایره اربعین
 منکشف میگردند که انصیب است که تا به اینجا برسد و گرا بختمی است که سیر
 این مقامات نماید عقل عاقلان نکته شناس درینجا غرقه لجه سحر است
 بهوشندان دقیقه شناس درین مقام سرور حجب تفکر و لک فضل الله یزید
 یشار بعد از آن حضرت ایشان فرمودند که حضرت مجدد الف ثانی رضی الله
 تعالی عنه

هموزن اولیا و هزار ساله اند

روز شنبه تاریخ بست و سوم شهر مذکور غلام در حضور آئینم حاضر
گشت در آنوقت مذکور طلب اکل حلال آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند چنانکه
طلب حلال فرض است بر مومنان همچنین ترک حلال واجب است بر عارفان پس
در آن اشارت ذکر ترک کردن هوا می نفسانی آمد فرمودند که هر که در متابعت هوا
گفته بنده خداست یغیر تر آنکه در بند آبی بنده آبی بعد از آن مذکور بی نفسی
صوفیه فرمودند که در خالقاه ابو العباس ابن قصاب علیه الرحمة شخصی
برای بیعت آمد کوزه آب برآستنجاب طلب کرد یک صوفی کوزه از آب پر کرده
داد شخص مذکور کوزه را بشکست و دیگر طلب کرد کوزه دیگر دادند آن هم
بشکست و دیگر طلب نمود حتی که تمام کوزه های خالقاه بشکست و گفت که از شیخ
خود بگوئید که ریش خود برای استنجار بیاورد حضرت ابو العباس را خبر شده آمدند و
محاسن خود بدست خود گرفته فرمودند که زهی سعادت پسر قصاب که ریش او
بکار استنجار مسلمانی آید آن شخص برپای مبارک افتاد و بیعت نمود و گفت که
من در نفسی خسته می‌دیدم بعد از آن مذکور صبر در حضور آمد حضرت ایشان
فرمودند که بزرگی بود صابر و تمام بدن مبارکش مجروح بود حتی که از موی سر
تا ناخن پا کهرها افتادند و لحم جسد میخوردند روزی از مرید خود آن بزرگ پرسید
که در بدن من جامی نمی‌گرم مانده است یا نه مرید گفت نه الا زبان مبارک

فرمود شکر که لسان برای ادای شکر باقی مانده است و گفت که همچنین در باطن
 نعل قلب جانی بغیر از کرم نمانده است شکر است که دل برای ذکر باقی است و
 باز فرمود که حضرت ایوب علی بنیاء علیه الصلوٰۃ و السلام ربّی اِنّی مُسْنِنُ الْفُزْأ
 اَرْحَمُ الرَّاحِمِینَ فرمودند من تا حال نگفته ام بعد از ذکر در انحراف نمودن از اسباب
 اللہ آمد حضرت ایشان فرمودند که حضرت شیخ مشاء الدینوری رضی اللہ تعالیٰ
 عنہ میفرمودند که چهل سال شده اند که روی من در مایه بهشت باز میکنند
 میخواهند که ببینند من چشم از غیر استعاره کرده ام هم بسویش نمی نگرم و
 روز یکشنبه تاریخ بست و چهارم شهر مذکور در حضور حاضر شد حضرت
 ایشان فرمودند که طریقه قدما ریاضات و مجاہدات بود حضرت خواجہ
 خواجگان پیر پیران مریم و لہاسی در دمنند خواجہ بہار الدین نقشبند رضی اللہ
 عنہ عمل پرست فرموده اند و راہ را آسان ساخته بر حیب آیہ یُرِیدُ اللہُ لَکُم
 الْیُسْرَ وَلَا یُرِیدُ لَکُمُ الْعُسْرَ ریاضات شاقه منع کرده برای ما کم ہستان چنان
 بالغ فرموده اند و درین طریقه علیہ نے سخت از توجہات پیران کبار فیض
 مے آید و سالک حقیقی از ہر مقام می یابد سبحان اللہ عجبت ان خواجہ خواجگان
 است کہ زبان در وصف آن قاصر است ۵

	سنگہ کہ بریشرب و بطحا زدند	نوبت آخر یہ بخار از دند	
روز و دو شنبہ بست و پنجم شهر مذکور در حضور پرورد حاضر گردیدم حضرت			

ایشان فرمودند که من آنچه در راه الهی بگفتم امید هم بهر وقت تکلیف ثواب
در دل بینمایم ثواب یک حصه بروح حضرت سید الاولین و الاخرین علیه
افضل صلوٰۃ الصلین و یک حصه به پیر و مرشد خود قلبی و روحی فداه که ایشان
میدانند و پیران ایشان بهر طوریکه فهمند تقسیم نمایند و یک حصه بوالدین شریفین
خود و مخم ششم پس بدان ایشان که در مقامات درویشان آمد حضرت ایشان فرمود
که حضرت ابوالحسن خرقانی و یک بزرگ دیگر رضی الله تعالی عنهما نزد ابوالعباس
قصاب علیه الرحمه رفتند و از ایشان پرسیدند که شادی دوام بهتر است یا
غم همیشگی این قصاب فرمودند که الحمد لله که من ازین برد و برترم در مقامی
رفته ام که سرور و خرن برد و در آنجا مدخل نیست ۵

از وصل و فصل رفت و در منزلی در آیم	شادی و غم گنجد در محفلی که بایم
------------------------------------	---------------------------------

بعد از آن در حضور سخن بمعنی ولایت افتاد حضرت ایشان فرمودند که ولایت کبر
و او بمعنی نصرت است و بفتح و او بمعنی قرب الهی و در طریق بفتح باید و بالکسر
ضروری نیست و الاضا فرمودند که ولی بر وزن فعل صفت مشبه است
بمعنی فاعل و مفعول برد و آمده است یعنی دوست دارند حق و دوست داشته
شده حق حاصل برد و یک است یعنی حق تعالی نگاه میدارد و او را از معاصی
مناسبی یا احتراز مینماید و از منیات از مد حق جل و علا بلکه اعراض از جمیع
ماسوی الله میکند بعد از آن در مجلس شریف سخن کشف و کرامات آمد

حضرت ایشان فرمودند که کثرت کرامات از سیاح سناج بواهی سید لطفه
 جنید بغدادی شروع گردیده بسبب تقلیل طعام با پرهنر حرام و قلت کلام خلوت
 از عوام و قلت نوم از دوام صوم و کثرت ذکر و دوام فکر و غیره من الجاهات
 و المریاضات لیکن در بطریق شریف حضرت امام الاصفیاء سید الاولیاء خواجہ
 بہار الدین نقشبند رضی اللہ تعالیٰ عنہ بنامی طریقہ برد و چیز نهادند کی محبت
 دوم متابعت شریعت و عمل بالغریبت اختیار کردند اگر میتوان شد و اگر نہ
 ہم رخصت داد پس درین طریقہ علیہ کرامت اینست کہ مہمت کردہ القای
 ذکر در دل طالب مینماید و توجہ نموده جمیع در قلب طالب پیچ کند و متوجہ
 شدہ حضور و آگاہی و جذبات و ارادات در دلشای طلبان می آزند و خوا
 ہمین اگر امت می شنوند اگر چه نزد عوام کرامت مثل احیاء اموات و دیگر
 عادات ست کہ آنها در راہ الحق بکار نمی آید و این عین راہ است و طریقہ
 انیقہ این اولیاء عظام مثل طریقت صحابہ کرام ست کہ در آنها حضور و جمیع
 بود و کشف و کرامت ۵

ما برائے استقامت آیدیم	تھے پئے کشف و کرامت آیدیم
------------------------	---------------------------

روز سہ شنبہ بستی و ششم شہرند کور بندہ در محفل فیض منزل حاضر
 گردیدیم حضرت ایشان فرمودند کہ در طریقہ نقشبندیہ دو چیز اختیار می کنند
 اتباع سنت و توجہ بقلب چنانکہ طریقہ اصحاب کرام بود و صحابہ کرام افضل

جمیع اولیاء ائمت هستند در کمالات که کمالات ایشان اصول اند و کمالات
 اولیا فروع و ظلال پس در هر طریقی که طور و نهج صحابه باشد افضل طرق دیگر
 باشد بعد از آن در حضورند کور جمعیت و بخطرگی آمد حضرت ایشان فرمودند که چون
 از دل خطرات زایل میشوند و درون قلب نمی آیند برون قلب بحوالی می نمایند
 پس باید که از اینجا رفع کند و از حوالیش دفع کند و چون از اینجا هم منفع
 میشوند بحس مشترک در پیشانی مجتمع میگردند و چون از خطرات در مقام
 هم فراغ میگرد و مورد آنها بمتخیله دماغ میگرد و چون از تفصلا پروردگار
 و توجهات پیران کبار از اینجا میروند بکسی جانمی آیند لیکن زوایش اینچنین
 حاصل شدن بسیار مشکل فلک فضل است و توفیق من ایشان بعد از آن در
 حضور پر نورند که الهامات آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که الهام را
 اکمل حلال و صدق مقال و طهارت دوام و خلوت عوام باید و احترامات
 از منهیات می شاید و الهام بر چند قسم یکی القای خداوند بر ذریه فلک و قسم صدای
 ملک عیون ندای و حافی چهارم آواز نفس مطمئنه و فانیست پس هر نوعیکه باشد
 چند افعاض و توجیه نماید که الهام غیبی صدای آری کرد و ضلال شیطان باشد و توجیه
 روز چهارشنبه بستم و هفتم شهر مذکور این غلام در حضور آقا قبله امام
 و کعبه خواص و عوام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که فاعبار
 از زوال آرزو ما ست و بزرگی که گفته باین معنی اشارت است

تمنا ہی تیری اگر ہوتا	ترسی آرزو ہو اگر آرزو ہے
-----------------------	--------------------------

بعد ازان وہ حضور پر نور مذکور و دو مصائب و ابتلاء متفرقان حق جل و علی آمد
حضرت ایشان فرمودند کہ مبتلا بپلا ساختن و غمگین بنہا نمودن ایشان
معموق نازنین ست بصدق عشق عاشق مسکین ۵

نیست نئے موجب پی آزار ما	امتحان میخواہد از مایار ما
--------------------------	----------------------------

راقم گوید غمی عنہ آہ صد آہ چہ انکہ عاشق گریا نیست و خند نیست و چونکہ
غمگین عاشق مجبور است او سرور است آلام عاشق مضطر آرام معشوق
دلبرست رقت عاشق شبہ از رحمت معشوق رعناست ۵

چند انکہ طپید بسمل ما	خندان تر گشت قاتل ما
-----------------------	----------------------

والیفا حضرت ایشان در ان مجلس فرمودند کہ مرد با تمیز و و حیرت
و د و درست دارد دل شکستہ و پاشی شکستہ و دینی درست و یقینے
درست یعنی دل شکستہ از آرزو و جز تمنا و مولا و پاشی شکستہ از تک و پو
در جستجوی ماسوی و دینے درست موافق شریعت و سنت و یقینے درست
مناسب حقیقت و معرفت ۵

روز پنجشنبہ بہشت ہوشتم شہر مذکور فد و نی محفل عالی حاضر گردید حضرت
ایشان فرمودند کہ ایمان باللہ فرض و سہ معنی این سخن ارشاد کردند یکی آنکہ
ایمان آوردن بوحدا نیت حق جل و علی - دوم دانستن ہر کار کہ بوقوع

می آید از قضاء صد جلالت عظمت - سوم آنکه هر فرحت و غم و هر شتر واکم پیش
 آید از حق داند و از حق گوید و از حق بنید و از رو و غم شادان و از صد و الم
 خندان باشد - رستم گوید عفی عنه چرا که آنچه از محبوبست مرغوبست و هر چه
 هست از دوست مصلحت بدوست ۵

ما صحر اگر گشت با دوست ما و نیم دوست	و بقتل من ضایع او است ما و نیم دوست
قهر او عین ضایع او و عین مراد	الغیر از آن این چه گوشت ایم دوست

عاشق را باید که جور محبوب را عین جان بنید و جفا را عین وفا ۵

جود و ایتان عاشق بیتاب	تشنه لب شناسد از آب قبا سیلاب
------------------------	-------------------------------

ناله ناله در شتامز یاده تر لذت نیست انعام در جور یاده تر مسرتی از اگر ام ۵

بدگفتی و خرسند عفا کشته نکو گفتی	جواب تلخ نیز مید لب لب شکر خارا
----------------------------------	---------------------------------

آری هر که چنین نیست از عشق هم قرین نیست عاشق بیچاره آواره و غمگین باید
 و متلذذ بغم بیچارگی و متفرح با دوا رگی شاید که از هر زخم ناوک که بشنم عین
 بنید و از غمزه ابرو کمال ششخصی چه خوش میفهمد باید ۵

خوبان دل و جان بتلا منحوهند	زخمی که زنده مر جانی منحوهند
این قوم این قوم چشم بد و درین قوم	خون میریزند و خون بها منحوهند

بعد از آن در حضور پر نور مذکور سماع و اهل سماع آمد حضرت ایشان ارشاد
 فرمودند که از حضرت پیر طریقت مادی حقیقت قطب بحری و کوهی حضرت

خواجہ عبدالقدوس گنگوہی رحمۃ اللہ علیہ حرم سماع گفته شد فرمودند کہ موجب
حرم سماع اینست کہ در سماع میلان قلب می فسق میشود و مراجعہ بسو
حق میشود پس فتنہ سبب و دلدل و سبب موجد و دوافع اشراط
فات البشر و طوایف حضرت ایشان فرمودند کہ سماع در ولایت قلبی بہتہ
ترقی می بخشد و بلویات عالیہ تلاوت قرآن و خواندن درود و کثرت نماز
علی تفاوت درجات ولایت و ایضا حضرت ایشان فرمودند کہ نسبت
نقشبندیہ مجددیہ کہ برنگ سحاب رفیق سایہ ستر بر فرق ماست اواز سماع
و نغمہ و دہ کہ گاہی بسج میرسد اورا خرق میکند و متوجہ می نماید
و ذوق و شوق پیدا میکند و بیتاب می سازد

روزی جمعہ بہت و نہم شہر مذکور بندہ کترین اقبلہ اصحاب بن حاضر
حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ فقر و فاقہ کمال طریقہ است در ایشانرا
طور پیغمبر علیہ صلوٰۃ اللہ اکبر میباید و خلاف آن نشاید و احوال آنحضرت
صلی اللہ علیہ وسلم این بود کہ از نہایت گرسنگی سنگ بر شکم می بستند
و بتوکل می نشستند و صبر بر بلا میکردند و شکر بر عطا و در قلت لمعاکم
حضرت احادیث بسیار وارد اند چنانکہ ما شیخ محمد صلی اللہ علیہ وسلم
بخیر الشعیرومین متابعتین حتی قبض رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و ما شیخ
رسول اللہ آہ ہم در شامل ترندی آمدہ است فقر میگویند کہ شب گرسنگی

لیله المعراج درویشان ست و همیگم نیند که درویش اگر بعد از سه روز طعام طلبه و صوفی نیست اور از خانقاه بدرخواهد کرد و نقل ست که در دل بزرگ بعد از شبانروز خطر طعام آمد الهام شد که امی دون همت صحبت مرابیان خسته بعد از ان در حضور پرفورند که حضور مع الله آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که حضور در دل چنین باید که هرگز خطر غیر نیاید و ایضاً فرمودند که بزرگ در مقبره سزنجیب آورده شسته بود یک گریه هم در اینجا بکین موش متوجه بدل بود اتفاقاً در قلب آن بزرگ خطر غیر آمد عثمانی نازل شد که امی دون همت از موش کمتر نیم و تولد گریه کم نه پسین بین که گریه بچسان متوجه موش ست و تو انغسید هم آغوش ست و از یاد من فراموش و ایضاً حضرت ایشان ارشاد فرمودند که حضور و جمعیت و توحید و جود و سیر لطیفه قلب میشود لیکن فناء انا و ضحلال و استهلاك در سیر لطیفه نفس توقع می آید و شکستگی و نابودگی رستی نقد وقت سالک میگردد و چنانکه حضرت مولانا روم میفرماید ۵

چیت معراج فنا این نیستی	عاشق از اندب و دین نیستی
-------------------------	--------------------------

بعد از ان در حضور ذکر افضلیت بعد از صحابه آمد که در قرن تابعین فاضلتر کیست حضرت ایشان فرمودند که اختلاف درین مسئله بعضی بسبب نسب و عبادت حضرت امام العارفین زین العابدین رضی الله عنه رافضیت داده اند بعضی بسبب فقر و زهد و ترک و تجرید و افراط محبت حضرت خاتم الرسل علیه السلام

حضرت اولیس قرنی قدس سره را افضل فرموده اند و بعضی بسبب ترویج
شریعت و تجدید ملت حضرت عمر بن عبدالعزیز رحمۃ اللہ علیہ را افضل نموده اند
و بعضی بسبب اشعار شریعت و اجرای طرق طریقت حضرت حسن بصری رضی اللہ
تعالی عنہ گفتہ اند.

روز شنبه سلخ ربیع الثانی غلام در حضور قبله امام حاضر گردید حضرت ایشان
ارشاد فرمودند که عرفان انوار آنست که سالک امتیاز فیوض و برکات انوار
و اسرار در برشی علمند و علمند مبینای بعضی فرق بین کند در انوار خواندن قرآن
و در دو نوافل و غیره و عرفان ظلمات آنست که در ظلمت برشی از مشیاء
سناهی مثل اکل حرام و شبیه غیبت و فحش و غیره امتیازی نماید و ایضا در آن
مجلس میان رمضان شاه که خلیفه مولوی عبدالقادر صاحب رحمۃ اللہ علیہ
در حضور حاضر شدند و عرض نمودند که من در واقعه دیده ام که حضرت امام الاعلیین
عمر بن الخطاب رضی اللہ تعالی عنہ ازین جهان رحلت نموده اند و ام کلثوم رضی
اللہ عنہما اشک ماتم از دیده پر نعم می بارند من در آن رویا گریستم و از شدت
تالم بیدار شدم و در تعبیرش حیران ام حضرت ایشان ارشاد فرمودند که از شما
امر معروف ترک شده باشد یا خواهد شد و همبرین تعبیر شایع بیان فرمودند که
عالمگیر بادشاه در ویا و فات آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دیده بود و همون
روز ارتحال شاه علیهم السلامی بر یومی واقع شد و ایضا شخصی در مجلس شریف حاضر

شد گفت که در مکتوب شیخ احمد حنین نوشته است حضرت ایشان فرمودند
 شیخ احمد کیست - آن شخص گفت که شیخ احمد سرسندی - فرمودند پرواز
 مجلس من اینچنین که ادبی پرین رو برو من میکنی غرض آن شخص از مجلس
 ساقند تبعه ازان در حضور پر نور مذکور سفر حجاز آمد حضرت ایشان فرمودند که
 از نام بیت الله شریف انواری محیط من میگردد و دلم در شوق طواف از
 اختیار میرود الا ینما فرمودند که من یکبار بقصد خانه کعبه نیم قد از جاشیست
 خود برخاسته بودم که الهام گردید که ترا در نیمکان ماندن ادوی است که
 منفعتیست برای خلق و الا ینما فرمودند که دو رکعت در خانه کعبه بخوان
 مثل یک رکعت جای دیگر است که باطمینان قومه جلسه گذارده باشد پس در آن
 تذکره احوال صوفیه آمد حضرت ایشان فرمودند که صوفی دنیا و آخرت را پشت
 انداخته متوجه الی الله میباشد و از غیر حق جل و علا سرکاری ندارد

عاشقان از مدب طاعت است

ملت عاشق ز ملتها جد است

بعد ازان در حضور مذکور نسبت مجددیه آمد حضرت ایشان دست بدعا بسته
 فرمودند که الهی در زندگی و در نزع دور قبر باین نسبت شریفه مملودار و وحی
 و حشر و نشر هم باین نسبت علیه مشهور گردان و الا ینما حضرت ایشان دست دعا
 بجناب الهی بر داشته و تبرع و زاری این رباعی میخوانند گفتند که یا رحمان
 حال ما را بهم برین پنج گردان

منگر که دل این چمن پر خون شد	بنگر که ازین سر آفانی چون شد
مصطفی بکف و پاره و دیده بدو	ما یک اجل خنده زان بیرون شد

روز یکشنبه غره جمادی الاولی بنده در حضور فیض گنج خرافسر گرد حضرت
ایشان فرمودند که روزی حضرت مولوی شاه عبدالعزیز صاحب دمن
در یک مجلس بودیم ناگاه تذکره نسبت نقشبندیه آمد مولوی صاحب فرمودند
که نسبت انیلقیبه نقشبندیه بے نمک است من گفتم که ما همان خوان نسبت
نہ نمک نیستیم نسبت میخواہیم کہ با کیفیات و جذبات و واردات و انوار و
اسرار باشد پس اختیار بر زبانم این شعر آمد ۵

آنقدر عشق تو بدخوی در دمر	اکه تسلی بدو عالم نتوان کرد مرا
---------------------------	---------------------------------

والینما حضرت ایشان درس مکتوبات حضرت مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالی
باسرارہ السامی میفرمودند در مقامی تامل نموده متوجه گردیدند بعد از لمحہ
مبارک بر دوات ارشاد کردند کہ عصای پیر بجای پیر بعد از ان اشاره
بمکتوبات قدسی آیات نموده فرمودند کہ اینهم بجای پرست و این
مصرعہ خوانند ع گفت انسان پاره انسان بود و بعد از ان در حضور
مذکور صبر اولیا اللہ آمد حضرت ایشان فرمودند کہ پس حضرت فرید الدین
گنج شکر رحمۃ اللہ علیہ رحلت نموده مردمان خبر رسانیدند حضرت گنج شکر
فرمودند کہ این کچہ سگ را در جای بنده اند بعد از ان مذکور اکابر را احوا

وحدت الوجود آمد حضرت ایشان فرمودند که بمحمد این مقام لعل کائنات است
و در بحر فردیت جوهر گوهر مطلبی محی الدین ابن العزلی قدس سره هستند چنانکه فرموده

لا اَکون فی الکل ولا ابلیس	لا ملک سلیمان ولا بلقیس
فالکل عبارة وانت المعنی	یا من هو للقلوب مغناطیس

و اکثر اولیای رضی الله عنهم اجمعین خواص همین کلمه عرفان هستند را قلم گوید عقی غده که
مولانا روم قدس سره فرموده اند

سجده خود را میکند هر لحظه او	سجده پیش آئینه ست از بهر او
------------------------------	-----------------------------

و مولانا مغزنی رضی الله تعالی عنه فرموده اند

ز دریا موج گوناگون بر آمد	ز بچونی بزرگ چون بر آمد
گهی در صورت لیلی فروشد	گهی در کنوت مجنون بر آمد
چو یار آمد ز خلوتخانه ببردن	همون نقش درون ببردن بر آمد

و مولانا احمد جام رحمه الله علیه فرمودند

ماز دریا سیم و دریا هم ز سبت	این سخن مانده کسی کو آشناست
------------------------------	-----------------------------

و مولانا عبدالرحمن جامی قدس سره فرموده اند

چیت میدانی صدائی چنگ عود	انت حسبی انت کافی یا دود و
چست صورت جناب قدس عشق	لیک در هر صورتی خود را نمود
در لباس حسن لیلی جلوه کرد	صبر و آرام از دل مجنون بود

پیش روی خود ز غذا پرده بست در حقیقت خود بخود خست عشق	صد در غمم بر رخ و امن کشود و امن و محزون بجز ناسم نبود
---	---

پس حضرت ایشان فرمودند که این همه اکابران را اگر حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی با سراره السامی بهمت تمام توجّه فرماید نقیص است ازین مقام عروج واقع شود لیکن حضرت محی الدین ابن العربی قدس سره درین بحر خیال غرق اند که تا بلب آوردن ایشان متعذرت اما امید است که ایشان هم از نیت مقام عروج نمایند و اینها حضرت ایشان در ذکر مشاهد حقا جل و علا این شعر صیغه فرمودند

چو غلام آفتابم نه ز آفتاب گیم	نه شبم نه شب پرستم که حدیث خوابم
-------------------------------	----------------------------------

روز دوشنبه دوم جمادی الاولی سنه یک هزار و صد و سی و یکم از هجرت خاتم الرسل علی صاحبها الصلوٰۃ و التحیات بمحفل فیض منزل حاضر گردیدیم حضرت ایشان فرمودند که بقول امام محمد غزالی رحمه الله علیه فنا عبارت است از گرم شدن خصائل رذائل و نزد حضرت محبوب بجائی غوث صدانی سید محی الدین ابو محمد عبد القادر جیلانی رضی الله تعالی عنهم فنا سه قسم است یکی فنا خلق یعنی امید و بیم از خلق نماند و دوم فنا فی هوای یعنی آرزو غیر از حق تعالی و تقدس اصلا در دل نماند و هم در معنی شعر حضرت ایشان است
سبب آن مستم که جام فی هوای باشد مرا به گردش از ساغر حشمت تو بس باشد مرا به

سوم قنای اراده یعنی هیچ اراده در دل باقی نماند بزرگترین سرموده
 آید آن لا اَرید - و اراده اصل است مبره را چنانکه چشم اصل است مبرج
 و قنای خلق و قنای هوا موافق اصطلاح حضرات مجددیه در سیر لطیفه قلب
 که عبارت از تجلی افعال است میسر میگردد و قنای اراده در لطیفه نفس ظاهر
 میگردد و ایضاً حضرت ایشان ارشاد فرمودند که در حضرات مجددیه نسبت
 به لطیفه علویه می شود قنای اول قنای قلب است که عبارت از تسکین هوا
 است و قلب زیر قدم حضرت آدم است علی نبینا و علیه الصلوٰة و السلام هر
 را که حق سبحانه تعالی مشرف ازین ولایت میسازد و معامله تقرب خود باز
 راه میفرماید او آدمی المشرق باشد چنانکه بعد از ان قنای لطیفه روح است
 که زیر قدم حضرت نوح و حضرت ابراهیم است علی نبینا و علیهما السلام هر
 را که مختص این ولایت میگردد و او ابراهیمی المشرق میگویند
 و در سه شنبه سوم چشمه دوی الاولی بنده بحضور فیض گنجور حاضر
 گردید و حضرت ایشان ارشاد فرمودند که قلب زیر قدم حضرت آدم است
 و در سیر این ولایت تجلی افعالی منکشف میشود و روح زیر قدم حضرت
 نوح و حضرت ابراهیم است و در سیرش تجلی صفات ثبوتیه الهیه منکشف میگردد
 و لطیفه سر زیر قدم حضرت موسی است و در سیرش تجلی شیونات ذاتیه الهیه
 منکشف می شود و لطیفه خفی زیر قدم حضرت عیسی است و در سیرش تجلی صفات

سلبیه الهیه منکشف میشود و لطیفه اخفی در زیر قدم حضرت خاتم الرسل
 است علیه علیهم الصلوٰۃ و التسلیمات و در سیرش تجلی شان جامع الهی
 منکشف میشود که اصل صفات است چنانکه شعثان که اصل نور آفتاب است
 و اقرب از آفتاب است و درین لطیفه تجلی ذاتی هم کالبرق جلوه گر میگردد
 و ایضا فرمودند که در سیر لطیفه روح سلب صفات از خود و نسبت آن بخصرت
 حق سبحانه تعالی و در سیر لطیفه سرافتمحال ذات در ذات او سبحانه در لطیفه حق
 تفریه جناب کبریا از جمیع مظاہر در لطیفه اخفی تخلق باخلاق حق سبحانه نقد
 وقت سالک میگردد و بعد از آن ندکوک کسب صوفیه آمد حضرت ایشان فرمودند
 که بعضی صوفیه برای اکل حلال کسب تجارت و غیره میکنند لیکن بعد از نماز صبح
 تا به ظهر مشغول بکار میشوند باقی اوقات را در اصحاب خود بخلق و مراقبه بذر
 و توجه میپردازند و ایضا فرمودند صوفیه هر کس که میکند چون آواز اذان
 میشوند که رشته تسمیه نماز مینمایند بزرگے بود که کسب حلاجی میکرد و از وی
 چند رشته مانتا میت پارچه باقیمانده بودند که آواز اذان بگوشش رسید
 او وقف نمود حتی که رشته مانتا تمام کرد بعد از آن برای آب وضو و نود و چهار
 انداخت بجای آب در اہم در و لو پڑشند و چون دلو را کشیدند دید کہ بجای آب
 در اہم آمده اند بزرگین انداخته و باز دلو در چاه برای آب فرو انداخت
 و باز دلو را پڑشند باز انداخت بار سوم از چاهلوات دلو طلبید باز

انداخت و گفت الهی از من تسخر میکنی من اینهارا چه میکنم مرا برای وضو آب
در کارست و من میدانم که از من گناهی سرزوده است که در نماز تاخیر کرده
ام و مغفرت تو وسیع ترست از گناه من نظر رحمت تو بار حال من بخشش
کن بر احوال من آشنی برای وضو عنایت ساز ای الله کار ساز و ایضا
حضرت ایشان فرمودند که امام قشیری رحمه الله علیه روزی برای استنجا
کلوخ میجستند در دستش لعلی آمد بر زمین انداختند و گفتند که من برای استنجا
کلوخ میخواهم و تو مرا لعل میدی لعل شما بشما مبارک باد مراد کار نیست -
غرض آنکه قدر دنیا در نظر عارفان از خرد له هم کمترست هر که طالب یارست
ازین بنیادست - را قلم گوید غنی عنه که هر که برین مبتلاست کی عاشق خداست
طالب یزدان و ارسته ایست از هر دو جهان بجهان شخصی چه خوش گفته و
چه در دلی منی شفته

گیرم که سریت از بلور و لیشمست	سنگش داند هر آنکه او را چشمست
این مسند قائم و سمور و سنجاب	در دیده نور یا لشینان لیشمست

بعد از آن در حضور فیض لجنه کور عرفان انوار و برکات دعا آمد حضرت ایشان
فرمودند که بوقت دعا انوار و برکات می آیند لیکن فرق نمودن شمس است
که این انوار دعاست یا اجابت بعضی اکابر نوشته اند که ثقات بهر دست
اگر دست دهد نشان اجابت است و من باینطور امتیاز میکنم که اگر در دعا نمود

انبساط قلب و انشراح دل است علامت اجابت است والا انوار دعا و ایضا
 حضرت ایشان فرمودند که روزی حضرت عزرا صاحب قبله منظر اسرار رحمت
 مصدر انوار سبحان حضرت جان جان نور الله مرقد هم برای کاری عاظمه
 انوار آید ارشاد کردند که مهیة قبولیت دعا است من بدل گفتم که این کار
 نخواهد شد بحکم الهی آن کار بوقوع نیاید و ایضا فرمودند که روزی برای کار
 حضرت قاضی ثناء الله بانی تپی رحمة الله علیه دعا نمودم معلوم کردم که قبول
 نشده است باز دعا نمودم باز مرا عدم اجابت معلوم گشت گفتم که قبول
 نگردیده است باز دعا کردم پس انبساط در قلب من آمد گفتم دعا هم آغوش دعا
 گردید آنکار از فضل حق سبحانه برآمد بعد از آن تذکره دعا نمودن غیر از جناب
 الهی جلشانه آمد حضرت ایشان فرمودند که دعا کردن و دعا نمودن غیر از حق
 جل و علا البته در شریعت نادر است اما استمداد خواستن از دوستان خدا
 اگر بیب تقرب خداست رواست را قم گوید عفی عنه که کاری از بزرگان
 خواستن خطاست و نامرعی کبریاست و حل اشک از حق تعالی طلب نمودن
 توجه بزرگان بجاست و عین رضاست آدمی را باید که استمداد از مقربان
 حق تعالی باین طور نماید که یا حضرت توجه فرماید و دعا بکنید که حق تعالی مرا
 برادر سازد و ایضا حضرت ایشان فرمودند که من روزی میگفتم یا حضرت
 شیخ عبده القادر جیلانی شینا لله آواز غیب للسمع من سیکه بگو یا ارحم الراحمین

شایا الله و ایضا حضرت ایشان فرمودند که پیشه بازار اختیار نمودن مفید
 نذر و لیکن به نیت رفع احتیاج خلق که مردمان را احتیاج این امر واقع میشود
 از من بمحصل انجامد و موثر حقیقی کسب و اسباب نداند و اکثر اولیاء الله قدس
 الله تعالی با سران هم ترک اسباب و تعلقات نموده بتوکل حق جل و علا می نشینند
 را قلم گوید عفی عنه که اسباب منقسم اند بسه قسم اول اسباب قطعی هستند
 چنانکه خوردن سبب دفع جوع است ترک کردن این موجب اثم است مثلاً
 شخصی طعام نمیخورد و در بر روی او حاضر است میگوید که توکل کرده ام بخدا تا شکم
 مرا پر کند و یا از دست خود نمیخورد و میگوید که اگر او سبحانه بخوراند بخورم اثم
 علی هذا القیاس و قسم دوم اسباب ظنی هستند چنانکه تجارت و نوکری اختیار
 کردن و پیشه کسب ساختن و دوا و مرض نمودن و غیره ازین خیاست اما ترک کردن
 این اسباب و بتوکل نشستن اولی است و قسم سوم اسباب وهمیه هستند چنانکه
 فال گرفتن و در کار ساعات سعد و نحس لمحو و داشتن در بر سعادت و نحسست هر چیزی
 که بعضی مردمان نوشته اند عمل نمودن از قبیل شرکت و ترک کردن این است
 و اولیاء الله که ترک اسباب تعلقات مینمایند همین دو قسم اخیرند و ایضا حضرت
 ایشان فرمودند که روزی بمزار پیرانوار حضرت پیر طریقت مادی حقیقت مرشد
 اندراج النهایه فی البدایات فی السیاحه محمد باقی بالله عطره الله قبره و نور الله
 مرجعه حاضر شدم و عرض نمودم که از توبه شما حضرت شیخ احمد سهروردی امام

ربانی مجد و الف ثانی گشتند قدسنا الله تعالی با سراره السامی من نیز امیدواریم
 حضور دیدیم که حضرت خواجہ از فرار مبارک بیرون آمدند و ہمت و توجہ بہن
 فرمودند وقت استوا بود و اگر باشد جلسہ خفیفہ نمودہ بر خاستم و درنگ
 کما ینبغی نمودم الی الآن مرا حسرتیست و از توجہ آنحضرت آنچنان اثر در خود
 یافتیم کہ در بیان نمی آید و ایضا حضرت ایشان فرمودند کہ حضرت امیر خسرو دہلوی
 رحمۃ اللہ علیہ نجم دست حضرت بوعلی قلندر قدس سرہ آمدہ شرف قد مبوس
 بمحصول انجا رسیدند حضرت بوعلی قلندر فرمودند کہ تو ہمون خسرو دست کہ تا ما
 وہی ہی میکنی حضرت امیر عرض کردند کہ بلے باز حضرت بوعلی قلندر فرمود
 کہ تو اشعار منظوم میسازی و من ہم غزلی گفتم ام پس غزل خود خواندند حضرت
 امیر را از استماعش جوش سرشک از چشم بزرگ چشمہ سرزد حضرت بوعلی قلندر
 فرمودند کہ از کلام من چیزی می فہمی کہ در گریہ می آئی حضرت امیر گفتند کہ
 گریہ من برنا فہمی بہت کہ کلام حضرت نمی فہمم برنا رسائی طبع خود میگردد حضرت
 بوعلی قلندر بسیار خوش شدند و دعا می در حق ایشان فرمودند کہ خسرو خوش
 خواہی زلیست و خوش خواہی فرد و خوش خواہی بر خاست ۴

روز چہار شنبہ چہارم شہرند کور بحضور والا حاضر گردیدیم چند
 طالبان برای حصول شرف استناء بوس حضرت ایشان باز سمرقند آمدہ بودند
 حضرت ایشان بجناب اطعی تصریح داری کردند بعد از ان اشارت بمزار

پرانوار حضرت قبله دین و ایمان منظر انوار رحمان و مرزا جان جان رحمت است
 علیه نور الله مرقد فرموده گفتند که یا حضرت مرزا صاحب قبله من لیت
 این یستم که اینچنین اکابران از چنین سفر دور و دور از قطع مراحل منتهی
 منازل نموده نزد من بیایند این همه عنایت شماست و در حضور شما
 می آیند من بهون کیم و پنجابی نالائق که بودم ششم آنکه عنایت شماست که
 مردمان خاک اینجا کمل البصیرتند نگاه کیمیا اثر شما بس وجودم را رتبه
 طلا داده است ۵

نیادرم از خانه چیزی نخواست	تو دادی همه چیز من چیزت است
رتبه من همین که بر خاک نشسته ام پس این شکر فرمودند ۵	
خاک نشینی ست سلیمانیم	عار بود آنکه سلطایم
پس از آن فرمودند زبان ندارم که شکر جناب الهی بجا آورم و شکر حضرت جناب آن سرور علیه صلوة الله الملك الاکبر و شکر جناب حضرت جان جان منظر رحمة الله علی روحه الالهی اظهار نمایم ۵	
شکر فیض تو چمن چون کنده امی بر بهار	که اگر خار و گل همه پرورده است
روزی پنجشنبه پنجم شهر مذکور غلام محضو قبله امام حاضر گردید حضرت ایشان بروضة منوره حضرت خواجه جگن پیر پیران خواجه باقی باه رضی الله تعالی عنه تشریف بردند فدوی هم در کاب سعادت حاضر بود	

حضرت ایشان بسیار معارف در اشائی راه بیان فرمودند لیکن درین وقت
از یاد رفتند و چون بمکان فیض نشان خود تشریف آوردند حکیم عبدالکریم
جبهانی از حضرت ایشان رساله مراقبات که من تصنیفات آنحضرت است
عرض نموده نقل ساختند و این غلام را نیز آنقبله خاص و عام قلبی و روحی
فداه قبل ازین عنایت فرموده بودند و آن اینست +

بسم الله الرحمن الرحیم - بعد حمد و صلوة واضح باد که اکابران این
طریقه تشریف مقامات قرب در عالم مثال بکشف صحیح و معاینه صریح دیده
تعبیر از ان مقامات بدائرة مناسب یافته اند که آن مقامات بیعت و
نیچون ست و دائرة هم بیعت است و الا جائیکه خداست دائرة کجاست
دائرة اولی دائرة امکان است در نصف سافل آن سیر آفاقی دست
میدهد و آن عبارت از دیدن انوار است بیرون باطن خود برنگهای
متنفره و در نصف عالی آن سیر و سلوک افقی است و آن مشاهد انوار و
تجلیات است در باطن خود منامات و واقعات را اعتبار ننهاده سعی و
جهد در حصول و عام حضور و آگاهی باید نمود در اینجا ذکر اسم ذات و نفوذ
اثبات و تسبیل سانی نیز ترقی می بخشد و مراقبه احدیت صرفه حضرت ذات
که مسمی اسم مبارک الله است مینمایند و قوف قلبی توجه بدل و لحاظ
معنی که نیست هیچ مقصود بجز ذات پاک باصحت الفاظ ذکر و بجا هدایت

دل از خواطر علی الدوام میباید که دل نماند و ذکر کثیر نیکشاید توجبه بدل و توجبه
 بحضرت ذات اکسبحانه و نگاه داشت خواطر ذکر بصحت الفاظ و نظامی و بارگشت
 نیست هیچ مقصود و بجز ذات پاک یا آنکه انچه اوند مقصود من قوی در صفا
 تو با ملاحظه نیستی خود و اثبات هستی حضرت ذات پاک بانگسار و تضرع باید
 که دائمی باشد چون بنظر گری یا کم خطر گری که خاطر مانع توجبه و کیفیت نشود تا
 به چهار گطری برسد مراقبه معیت و هویت کلمه انما گفتیم در هر لحظه و لمحہ باید نمود
 و ذکر تهلیل لسانی نیز و این مراقبه در ولایت صغری میکنند که دائره ثانی
 است و اینجا سیر تجلیات افعالیه الهیه و ظلال اسماء و صفات است و توجبه
 و جود و ذوق و شوق و آه و ناله و استغراق و بیخودی و دوام حضور و توجبه
 و غیره حاصل میشود و چون توجبه احاطه شجعت نماید و انتظار می نماید
 سیر در دائره ولایت کبری مینمایند و این دائره ثالث است متضمن سه دور
 یک قوس در دائره اولی مراقبه اقریب نحن اقرب الیه من جبل
 الوردین میکنند و ذکر تهلیل نصف سافل دائره اولی مشتمل تجلیات اسماء
 و صفات زائده است و نصف عالی آن متضمن شیون و اعتبارات ذاتیه
 و دائره ثانی اصول آن تجلیات و دائره ثالثه اصول آن اصول و قوس
 اصول آن اصول و درین دوم و سوم و قوس مراقبه محبت یحیی و یحیی و یحیی
 مینمایند و درین ولایت کبری که ولایت انبیاست علیهم السلام توحید شهود

دو دور کبری
 در ولایت کبری
 در ولایت کبری

دو دور کبری
 در ولایت کبری
 در ولایت کبری

و فناء انا و استهلاك و انحلال و نسبت باطن اسلام حقیقی و شرح صد و دو
 عالم را اطل و جود و توابع و جود حضرت سبحانه یافتن و فناء و اعلیٰ صفات و
 تخلیق با خلاق نیک است میدهد و بمحصل این همه تجلیات ظلال سماء و صفات
 و تجلیات اسمائی و صفاتی سیر اسم ظاهر تمام میشود من بعد سیر اسم الباطن و
 تجلیات و حالات آن پیش می آید و این دایره از بعد مقامات است و این سیر
 ولایت علیا مقرر کرده اند و در اینجا نماز نافله با طول قنوت و مراقبه مسمی الباطن
 موجب ترقی می شود بعد از آن سیر تجلی ذاتی و الهی دست میدهد و این سیر
 بالغیر کمالات نبوت کرده اند و این دایره خامسه است و تجلیات و صفات و مقامات
 دارند اول کمالات نبوت است در اینجا مراقبه ذات بحت از اعتبارات مینمانند
 لطیفه غفر خاک در اینجا مورد فیض است تلاوت قرآن مجید در اینجا ترقی می بخشد
 و کفایت حالات باطن و بیرونگی و یکینی فقد وقت میشود و ایمانیات و تقاضا
 را قوت میدهد و استدلالتی بهی میگردد و کشف سیر ارحم و مطلقه قرآنی
 بمحققان این درجا حاصل میشود درجه دوم دایره کمالات رسالت است
 درجه سوم دایره کمالات ادکوا العزم است درین هر دو دایره مورد فیض نیست
 وحدانی سالک است که بعد تصفیه حصول فنا فی لطائف خمس عالم امر و تبت
 لطائف خمس عالم خلق هیتی دیگر یافته و در خالق سبعة که بعد ازین پیش
 خواهد آمد نیز مورد فیض نیست وحدانی است و تلاوت قرآن مجید مخصوص صادر

نکات

نماز را موجب ترقی میشود بعضی اکابر بعد حصول کمالات ثلثه سیر حقائق انبیا
 علیهم السلام معتبر نمودند و آثره خلقت حقیقت ابراهیمی است علیه السلام در نیجا ذات
 حضرت ذات بلحاظ آنکه حقیقت ابراهیمی از انبیا ناشی است میانیه و صلوة ابراهیم
 بسیار بخوانند و آثره محبت ذاتیه حقیقت موسوی علیه السلام است در نیجا و راقبه حضرت
 ذات که منشأ حقیقت موسوی است میکنند و درود اللهم صل علی سیدنا محمد
 و علی اهل بیته من الانبیاء خصوصاً علی کل یک موسی و بارک و سلم در میکند و آثره
 محبت ذاتیه شمرجه یا محبوبیت ذاتیه حقیقت محمدی است صلی الله علیه و سلم در نیجا
 و راقبه حضرت ذات بلحاظ آنکه منشأ حقیقت محمدی است صلی الله علیه و سلم نمایند
 و در حقیقت احمدی که محبوبیت صرفه ذاتیه است و راقبه حضرت ذات او سجانه
 که منشأ حقیقت احمدیست صلی الله علیه و سلم باید نمود و در حب صرفه ذاتیه
 و راقبه حضرت ذات است بلحاظ حب ذاتیه و کثرت صلوة اللهم صل علی سیدنا
 محمد و علی آله و اصحابه افضل صله الیک بعد معلومایت و بارک و سلم و دلالت
 درین مقامات ترقیات می نخبند بعد ازین مرتبه لائعین و اطلاق حضرت ذات
 سجانه من بعد و آثره حقیقت کعبه حسی که آن عبادت از ظهور عظمت و کبر پائی
 حضرت ذات است در نیجا و راقبه حضرت ذات باعتبار سجدیت آن مکانات
 را می کنند و آثره حقیقت قرآن عبادت از سبده و وسعت حضرت ذات است
 در نیجا و راقبه حضرت ذات باعتبار که منشأ حقیقت قرآنی است نمایند

ستغفیر

قالبه

و امره حقیقت صلوة که عبارت از کمال وسعت حضرت ذات ست سبحانه
 در پنجاه مراقبه حضرت ذات که منشأ حقیقت صلوة ست مستغفیر مرتبه مقبوض
 صرفه است و آنجا سیر نظری میتواند شد نه سیر قدمی که آن در مقام عابدیت
 میشود اینست آسمانی مقامات و مراقبات طریقه علیها حمیدیه که تفصیل آن در
 مکتوبات شریفه مندرج ست و در ولایت ثلثه ظهور کیفیات می شود و آنچه خود
 در استغراق و توحید وجودی و استملاک و انحلال و توحید شهودی و فنا و با
 کیفیات لطیفه قالبه ظهور تجلیات ذاتیه و انمی در کمالات ثلثه و در حقیقت
 سبعة لطافت و بساطت و وسعت و بزرگیها و نئے کیفیات در نسبت باطن هم
 میرسد و قوت ایمانیات و عقائد حقه و کسی که کثرت مراقبات در این مقامات
 عالیات مینماید در بساطت و بزرگی هر مقام فرق میتواند کرد و الله اعلم
 تم کلامه الشریف

روز جمعه ششم جمادی الاولی ۱۳۱۰ هجری در حضور فیض گنج حضرت
 اگر دیدم قبل از من حضرت ایشان چند سخنان هدایت عنوان ارشاد فرموده
 بودند جناب اخوی صاحب در آن مجلس حاضر بودند زبانی ایشان تحریر مینمایم
 که حضرت ایشان ارشاد فرمودند که هر که برای ملاقات بزرگان میرود باید
 که اول در رکعت نماز خواند بعد از آن قلب را متوجه آن بزرگ ساخته قطع راه
 نموده و داخل محضر الا اگر دکه تا از فیض بهره ور شود و در صحبت آن بزرگ

خاموش نشیند که بموجب مصرعه ^ع خموشی معینی دارد که در گفتن نمی آید
 و ایضاً فرمودند که در حدیث شریف آمده است که قال رسول الله علیه وسلم
 ایاکم و بیئات الاستوائ و ایضاً فرمودند که حضرت امیر المؤمنین ابو بکر صدیق
 رضی الله تعالی عنه در دهن مبارک خود پارامی سنگ می داشتند تا آواز بلند
 از دهن نیاید و نیز حضرت قبله عالم حواجه محمد زبیر قدسنا الله بستره الا قدس
 نبات در دهن داشتند و کلام قلیل میفرمودند چرا که بر انسان بیشتر آفات از
 زبان می آید و رفع اکثر بلیات خموشی مینماید بعد از آن بیت مشنوی مولانا
 روم خوانند ^ع

ای زبان هم سخن بگو	ای زبان هم گنج نه پان تویی
--------------------	----------------------------

و ایضاً حضرت ایشان در آن مجالس فیض نشان این شعر اکثر زبان شریف
 می خوانند ^ع

بشقت گزینون پیدانمیکردم چه میکردم	چو مجنون سرشوی صحرانمیکردم چه میکردم
-----------------------------------	--------------------------------------

بعد از آن عرض نمودم که مولانای نور محمد صاحب اراده بیعت دارند حضرت
 ایشان فرمودند که بیعت سه قسم است یکی بیعت توسل است که شخصی برای
 توسل گرفتن به پیران کبار حضرات نقشبندیه یا قادریه یا چشتیه و غیرهم
 به طریقیه که میخواهد بیعت مینماید و دوم بیعت برای رفع معاصی این بیعت
 می شکند از صد گناه پس نتیجه بدین جائز است بلکه از دوزخ معاف لازم

شماره هفت برای آنکه بگوید باطن است و

روز شنبه هفتم جمادی الاولی ۱۳۳۰ هجری بنده بعضه فیض گنج

عافیه را بدست ایشان فرمودند که حضرت شیخ یحیی امیری رحمه الله علیه
نوشته اند که آدمی چون مبتلا بر امراض و بلا میگردد و آه و نعره از شدت
در دوز بیاورد حق سبحانه تعالی بملأ که میفرماید که آشفته و باله فانی اُحیث
بگاه بعد از ان این شعر خوانده

چند آنکه پسید بسمل ما	خندان ترکشت قاتل ما
-----------------------	---------------------

پس نص تضرع فرمودند که اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ اللَّهُمَّ
إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدِّينِ
وَالدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَمَّ الْعَافِيَةَ بَعْدَ زَانِ حَضْرَتِ
ذَکُورِ بَسْتَنِ دِیُوسْتَنِ اُمِّ حَضْرَتِ اِیْشَانَ فرمودند که بعضی اکابران بَسْتَنِ را
بر پیوستن مقدم می شمارند و بعضی عارفان بَسْتَنِ را بر بَسْتَنِ مقدم دارند
یعنی چون سل از حق گشت فصل از ماسوی الله گردد یا چون فصل از راهی
گشت وصل سخن گردد یا رقم گوید غفی عنه که هر دو اقوال درست اند که چنانچه
عشق الهی در دل شعله نیزند میزمن تن سوخته میگردد و نیز چون آئینه دل از گرد و
خاطر ماسوی الله پاک مصطفی میگردد و انوار خساریار جلوه نماید

آئینه گزنگ آلایش جداست	پر شمع نور و اسرار خداست
------------------------	--------------------------

رو تو ز نگار از رخ او پاک کن	بعد از آن نور را در اک کن
بعد از آن حضرت ایشان فرمودند که نزد من بویستن مقدم است بگرستن که تا	محبّت الهی نمی آید محبت دنیا نمیرود و بعضی عارفان هر دو را معاً فرموده اند
یعنی وقتیکه اتصال بحق گردد، انفصال از خلق میشود و چون انفصال از تعلقات خلق میشود، اتصال از حق میگیرد - رباعی للمولف	
چون رشته خلاص عالم گشت	در راه محبت الهی بنشست
رفت نه تقدّم و تاخرا اینجا است	آن دم که گشت در همان دم پیوست
بعد از آن در حضور پر نورند کور گم شدن در طلب حق جل و علا آمد حضرت ایشان	این دو بهره فرمودند
بگفت کهانی مین که بون سکه میوتم آه	ای کو دهنم مین گئی آئی آب گنوا
یعنی افسانه عشق میگویم بشنوید اسی یاران که در جستجوی یار و گم و پوی نگار	رفته بودم خود را گم کردم چه جای یافتن - راغم گوید عفی عنه آری گم ساز
خود یافتن اوست نه	
زخم از خویش نگارم آمد	ببخودی طهر بکارم آمد
پرده خودی حجاب چهره معشوق ابدیت هر که این را دید ادا دید	
نقاب چهره ندارد نگار دلکش با	تو خود حجاب خودی حافظ از میان
و ایضا حضرت ایشان فرمودند که خودی خدای یعنی از خودی عداوتی است	

خدا را آیین خودی نه برکنند ی بختانه پیوندی و تا از خودی خود دور گردی از
وصل خدا مسرور گردی آری درین راه سع با خودی کفر بخودی نیست
راقم را درین مقام نقلی باید آمده است آنرا بسک نظم آورده مینویسم نظم

نهایت بدل طالب کیمیا
خیالش کنفش حجر داشت او
ولی حنّ انائب مصطفی
دوای همه سوز و درد و خون
چو کسیر خالص شد پاک او
بیامد بنزدیکش آنمرد زود
بیاموز ما را سبق در سبق
از انحضرت او را نه تاثیر بود
پس لبسته تاثیر کامل شود
نماید به عکسش بود گر عیار
شدی حاضر آن طالب کیمیا
بصه آرزوی ادب عرض کرد
سوالم شنو بهر ذات خدا
مرا کیمیا زود ارشاد کن

کیه چاکه بود مرد خدا
لبشوقش همه کار بگذاشت او
دران عهد یک عارف با صفا
شفای همه رنجهای درون
چو کردی نطنر جانب خاک او
غرض آن شبه دین دران صبر بود
بگفت که من طالب تیر حق
ولی در دلش شوق کسیر بود
اگر صاف چون آئینه دل شود
که بیند بدل عکس رو نگار
همه وقت نزدیک آن صفا
یکدور از انحضرت نیکم بود
که ای گوهر محض ذات خدا
دل پر تمشای من شاد کن

<p> بگفت آن ولی خوب نزد مریبا که اینست و اینست و اینست و این مگر خطره شکل میمون بدل پس آن مرد گفت ای ولی زمان اگر دادن نسخه منظور بود نفیید آن مرد راز نهان اگر دور این خطره از دل شود زمیمون مراد این خود می ترست برو از خود می تارسی با خدا تو خود گشته پرو و روی یار بحسن خود آراش نظاره کن بشو نسخه ماسومی الله را نقطه تابه که میکنی سومی خط که شد از نقطه بود خط در عیان بس این نکته کافیست رافت خموش </p>	<p> زمین باید کن نسخه کیسیا بنا کن تو این نسخه را این چنین نیاری بد وقت ای مشتغل ز تو فیض نیاب ست جمله جهان پس از ذکر میمون ترا شد چه شود که در پرده گفت آن ولی زمان بلا شبها کسیر حاصل شود اگر این رو و از دلت کیسیاست خدا را از خود بگذر ای جان ما خدا را ببین و خودی را گذا حجاب خودی را از خود پار کن بجو نکته قلب آگاه را ز خط بگذر و فهم کن در نقطه دلی آن نقطه را تو کردی نهان مکن ظاهر این راز را را بهوش </p>
--	--

و ایضا حضرت ایشان فرمودند که مزاح هم آنحضرت صلی الله علیه و سلم
 میفرمودند لیکن مزاحی که درو شائبه کذب نباشد چنانچه در حدیث شریف

آمده است که پیرزنی بخدمت آنحضرت صلی الله علیه و سلم آمد و عرض نمود
 که شنیده‌ام که پیرزنان در بهشت نمیروند این سخن راست است یا باطل
 حضرت بطور مزاح فرمودند که جوانان زمان در بهشت داخل خواهند شد
 نه پیران - آن پیرزان غمگین شده بخانه خود مرخص گردید باز آن زن
 حضرت صلی الله علیه و سلم ارشاد کردند که زن پیرا حق سبحانه تعالی
 خلعت نوجوانی عطا فرموده در حبت داخل خواهد ساخت پس در بهشت
 البسته پیر نباشد بلکه جوان باشد و ایضا حضرت ایشان فرمودند که قبل
 ازین مزاج من هم مائل بمزاج بود روزی مرا الهام شد که مزاج نباید کرد
 روز یکشنبه هشتم جمادی الاولی ۲۳۱ هجری در حضور فیض کعبه
 حاضر گردیدم حضرت ایشان بطرف میر قمر الدین سمرقندی مخاطب شدند و ارشاد
 فرمودند که آدمی را باید که اوقات خود را ضائع ننماید تصنیع اوقات جمیع
 نقصان درجات است بعد از آن ارشاد فرمودند که پیغمبر صلی الله علیه
 و سلم نماز تهنید سیزده رکعت با طول قرار و درازی قومه و جلسه گزارند
 گاهی نه رکعت و گاهی پنج رکعت بنا بر علی اختلاف الروایات و الاوقات
 و بعد از نماز صبح می‌نشینند حتی که آفتاب بسوی مشرق چندان می‌براند که
 دست عنقریب بجانب مغرب میماند در آنوقت دو رکعت شکر النهار و دو رکعت
 نماز استخاره میخوانند و دعا میفرمودند که الهی کاریکه در حق من در دین و دنیا

حضرت ایشان فرمودند که در روز هزار بار باید خواند و کلمه تمجید و دیگر اعمیه
 مأثور و مستغفار هر قدر که میسر آید باید خواند و باقی شب و روز بذكر تسبیح و
 تهلیل لسانی و مراقبات باید پرداخت و منزل کلام مجید هم باید خواند
 روز و شب نه نهم جمادی الاولیٰ ۱۳۳۰ هجری در حضور داماد
 حاضر گشتم حضرت ایشان از مولوی شیر محمد پرسیدند که جذبات یکدم
 لطیفه بشما پیدا شود و فیض یکدم مقام می آید مولوی صاحب عرض نمود
 که از توجهات حضرت جذبات هر لطیفه را می شود و فیض اول بلطفه
 می آید بعد متوجه بعد میگرد و مضحمل و مستلک میگرد و پس حضرت ایشان
 ارشاد فرمودند که حضرت محسب سبحانی محمد و الف ثانی قدس سره است
 بسره السامی فرموده اند که چون نفس مطمئنه میگرد و راضی و مرضی میشود
 معالیه متعلق بعد میگرد و شرح صدر بحصول می انجامد و در ایامانیات
 محتاج دلیل نشود و نظری بهی میگرد و اعتقاد می کشفی بعد از آن حضرت
 ایشان فرمودند که سبحان الله عجب طریقه علیه حضرت نقشبندیه است
 رضی الله تعالی عنه که آسان ترست و نافع تر و بعد از آن در حضور بعض
 کبیر که کور نسبت حضرات نقشبندیه رفوان الله تعالی عنهم اجمعین آمد
 حضرت ایشان فرمودند که قبل از حضرت خواجه عبد الخالق غجدانی و سنا
 الله تعالی با سراره السامی نسبت احسان بود و از ایشان پر خجست

این نسبت و حضور و آگاهی رونمود بعد از آن از جناب حضرت خواجه
 بهاء الدین نقشبند رضی الله عنه طریقه جدیده انهار گردید که ایشان
 تا دوازده روز دعا فرمودند که المعی مرا طریقه عنایت فرما که البته وصل
 باشد حق تعالی و عامی ایشان استجاب گردانید و طریقه آسان تر و وصل
 تر عنایت فرموده و ایضا حضرت ایشان فرمودند که روزی بخبر پیر
 حضرت خواجه قطب الدین مختیار کاکی رحمه الله علیه حاضر شده بودم
 و طلب توجه دادم و از ایشان نمودم و عرض کردم که شئیاً للسه شئیاً
 دیدم بمشاهده قلبی که یک حوض است بلبب بهاء طاهر که از کنار هاشم
 آب میریزد و القاشد که سینه تو از انوار عرفان مجدوی اینچنین ملاک است
 که گنجایش نور دیگر ندارد و ایضا حضرت فرمودند که روزی بروضه منوره
 حضرت نظام الدین رفتم و عرض نمودم که توجه بمن فرمایید حضرت نظام
 او ایاق قدس سره فرمودند که جمیع کمالات احمدی شمارا حاصل اند و عرض
 نمودم که نسبت خود بهم عطا فرماید ایشان توجه فرمودند و از نسبت
 خود مخطوط ساختند و آثار آن بهم در خود یافتند و مشاهده نمودم که رنگ چهره
 ایشان متجلی در صورت من گردید و چهره من بشکل چهره ایشان گشته
 من تو شدم تو من شدی من تن شدم تو جان شدی ؟
 تا کس نگوید بعد ازین من و گیرم تو دیگری ؟

روز سه شنبه و هم جامی الاولی ۲۳۳ هجری در محفل فیض
منزل حاضر گردیدم حضرت ایشانرا در آنوقت از شدت ضعف قلب وقت
نشستن نبود شخصی عرض نمود که حضرت را کمال ضعف است تا بپایین
با نواع ادویات باید فرمود حضرت ایشانرا حرارت محبت الهی جوش
زد و نعل اختیار این شعر خواندند

هر چند پیر خسته دانا توان شدم | هر گاه که یاد روی تو کردم جوان شدم

پس برخاستند و بیاران اهل طریق توجیه فرمودند ایضا حضرت ایشان
فرمودند که سیر الی اله عبارتست از انقطاع سائر تعلقات گذشتن
آرزوها و چون تعلقات با انقطاع رسید و آرزوها گم گردید سیرت یافته
شروع گشت و ایضا حضرت ایشان فرمودند که روزی حضرت مولانا
مرشدنا و دینا منظر اسرار رحمان مرزا جان جان علیه رحمه الرحمن بسبب
طاری شدن ضعف توجه موقوف نمودند بیاران برای توجیه آمده منظر
عنایت نشسته بودند پس حضرت مرزا صاحب دقایق این شعر را خواندند

خضر احسد بمیر جو بروئی یار با فر | کند آخرین نگاه در و پاند اگر گیرد

و بقوت تمام برخاستند و بیاران توجه فرمودند و ایضا حضرت ایشان
میر قمر الدین سمرقندی را فرمودند که متوجه شو ما همت میکنم که لطافت
عالم و لطیفه نفس و عناصر ثلثه تو همه یک شوند بعد از آن مولوی شبیر محمد

و مولوی محمد عظیم و معتبول البنی کبروی کشمیری و میان محمد جان رار شاو
 فرمودند که شمار چهار اصحاب متوجه شوید که ما توجه بشما میکنم که لطائف
 خمسہ شما از لطیفہ نفس متحد شوند و مسافتی بیان نماند و هشتم
 گوید غنی عنه که یکشدن لطائف عبارتست از تمام شدن سیر بر لطیفہ و هر
 لطیفہ از آخری اتحادی دارد یعنی انتہاء لطیفہ قلبی و ابتدای روحی بهم پیوسته
 است و نفس علیهما البواقی علی سبیل ترتیب اللطائف پس هر سالکی که سیر
 یک لطیفہ تمام میکند قدم در لطیفہ دیگری نهد و شروع سیر او مینماید و سلوک
 مقامات برد و قسم است یک سلوک هر مقام تمام نمودن است که از توجه مرشد
 خود از آنجا میسر مقام یک لطیفہ تا انتہای آن قطع مینماید بعد از آن سیر
 لطیفہ دیگر مشغول میشود و دوم سلوک مقامات بطور طفره است و آن نیست
 که مرشد هرگز اینخواهد که کارش زودتر با انجام رسد توجه بلطیفہ اول میکند
 و هنوز سیر لطیفہ اول قطع نگردد و بداند که انوار لطیفہ ثانی در او القا میکند همچنان
 لطیفہ ثانی قطع نشده که توجه بلطیفہ ثالث مینماید علی بن القیاس از توجه
 خود خطی از هر مقامی و فیضی و انواری و کیفیتی از هر جا در باطن سالک القا
 مینماید پس آن سالک صاحب طفره گویا که هر مقام را بطور اجمال می بیند
 بعد از آن تفصیل هر مقام بهم بنایت خداوندی جلشانه حاصل میشود و حضرت
 ایشان که با اصحاب را بعد بر یک شدن لطائف توجه فرمودند معلوم گردید که

که اول ایشان از تسلیک لطائف بطور طفره فرموده بودند و الحال به تمامیت
سیر بر لطیفه توجیه میفرمودند.

روز چهارشنبه یازدهم جمادی الاولی ۱۲۳۱ هجری قمری فقیر بمحض
آن قبله برناو سپر حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند که روزی من و حضرت
شاه عبدالعزیز صاحب و حضرت شاه رفیع الدین در یک مجلس بودیم اتفاقاً
من کور فضیلت علم بر عبادت آمد شاه رفیع الدین فرمودند که دیر خد شریف
که فضل علم بر عبادت آمده است مراد از آن علم مسألیست من گفتم که مراد
از آن علم علم بالله است و علم بالله دو معنی دارد یکی آنکه مستغرق باشد
در ذات خدا و دوم آنکه اوقات از قضاء حکیم مطلق و یا فعل قادر بر حق بیند
بعد از آن در حضور من کور فضیلت اولاد حضرت مجدد الف ثانی قدسنا
لسره السامی آمد حضرت ایشان فرمودند که حضرت محبوب بجانی مجد و
ثانی رضی الله عنه فرموده اند که نسبت من در تمام اولاد من ساری است
باشد تا زمان قیامت لیکن در بعضی بحین حیات ظهور مییابد و در بعضی وقت
مات جلوه گرمیشود و کسی را محرومی از این نسبت شریفه نخواهد شد و ایضاً
حضرت ایشان فرمودند که دل من میخواهد که این خاتمه حضرت مرشدنا
و قبلت نامها را منظر رحمان حضرت جان جان قدسنا الله تعالی بسره الاقد
وسیع گردد باز فرمودند که من اهل و عیال ندارم که برای آن میخواهم که هر کس

من محض نشد است که مردمان بر اطلب حق جل و علا از او طاعت می آیند
 و جای استقامت نمی یابند برای اینها وسعت مکان می خواهم و نیز فرمودند
 که بعد از من درین مکان میان ابوسعید نشیند و بحلقه و مراقبه و بدرش حد
 و تفسیر مشغول شوند پس از آن فرمودند که خداوند ابعد از من چه طور شود بطور
 من نماند یا بهنج دیگر بعد از آن فرمودند که بعضی کسان میگویند که نیست
 غایت بر حال ایشان چراست نمیفهمند که میان ابوسعید یا نصد کس مریدان
 خود را ترک کرده نزد من آمده اند و قبل ازین خرقه خلافت از مشائخ دیگری
 بودند پس در حین حیات مرشد خود خلافت و اجازت را گذاشته حلقه
 بیعت من بگردان اخلاص خود انداختند و از پیری بجانب مریدی شتافتند
 پس چگونه مورد غایت و مصد رهبت نباشند - و ایضا در آن
 روز تذکره اسمای خواجه های نقشبندیه رضوان الله تعالی علیهم اجمعین آمد
 حضرت ایشان فرمودند که خواجه های نقشبندیه که ختم ایشان مشهور است
 هفت اند اول خواجه عبد الجبار غجدانی دوم خواجه عارف ریوگری سوم
 خواجه محمود انجیر قنوی چهارم خواجه علی رستنی پنجم خواجه بابای سماش ششم
 خواجه امیر کلال هفتم خواجه بهاء الدین نقشبند قدس الله تعالی بآرام
 روز پنجشنبه و او دهم حمادی الاولی ۲۳۱ هجری در حضور عالی
 حاضر گردید میر قمر الدین سمرقندی از حضرت ایشان عرض نمودند که حضرت

و از حضرت ابوهریره رضی الله تعالی عنه که روایات احادیث بسیار
 آمده است سببش این بود که عمر ایشان دراز شده بود و هم آنحضرت
 صلی الله علیه و سلم روزی از حضرت ابوهریره فرمودند که چادر خود را
 کن ایشان چادر را دراز کردند پس آنحضرت علیه افضل الصلوات و کمل التحیات
 بهر دو دست مبارک خود سه کت نوری انداختند و فرمودند که بر سینه خود
 ببال حضرت ابوهریره همچنان کردند حق تعالی قوت حافظه ایشان را چنان عطا
 فرمود که هیچ شئی از یادش نبرفت چنانچه هفت هزار و پنجاه احادیث از آن
 حضرت صلی الله علیه و سلم روایت کردند پس عرض نموده شد که اینجا شویم
 که توجه و بهمت نمودن هم مروی از پیغمبر علیه صلوات الله الملك الاکبر
 حضرت ایشان فرمودند که ازین القاسم دوم میشود که آن صدر انبیا علیه
 صلوات الله الملك الاعلی القاسم حفظ بسینه حضرت ابوهریره رضی الله
 تعالی عنه کردند لیکن بهمت نمودن آن بهما می اوج رسالت و عنقاصی
 قاف قربت علیه من الصلوات اتها و اکملها از حدیث دیگر ظاهر و باهر است
 که حضرت ابی بن کعب رضی الله عنه را خطره جهالت بدل آمد حضرت امام
 علیه صلوات الله الملك الاعلی بهمت دست مبارک خود بقلب ایشان زدند
 نه الحال از قلب ایشان آن خطره مرتفع شد و از لوح سینه دلی سینه
 ایشان آن نفس باطل محو شد و ایشان گفتند کانی انظر الی الله فرقا

و هم آن سید و اولاد صلی الله علیه و سلم اصحاب دیگر را برای نفع خطرات
 ماسومی دست مبارک خود که رشک بد بیضای موسوی بود از سر و تانان
 کشیدند چنان اثر آن همت ظاهر گردید که تا حین حیات او گاهی بیستم خطره
 در سینه بی کینه اش نیارامید و ایضا در حضور فیض گنجور مذکور شیخ طاهر
 لاهوری که از خلفای حضرت مجدد الف ثانی بودند آمد حضرت ایشان
 فرمودند که حضرت شیخ طاهر شان عظیم و مرتبه نفیم دارند اکثر ادوات
 ایشان از الهام میشد که اسی طاهر بگو که قدم من بر مفارق اولیاء است
 بعد از آن حضرت ایشان فرمودند که روزی مجدد الف ثانی قدس الله
 تعالی بصره السامی در حلقه نشسته بودند که از راه مکاشفه احوال
 شیخ طاهر بر آنحضرت ظاهر گشت فرمودند که مرا معلوم شده است که شخصی
 از حاضران این حلقه طوق ظلمات گردان خواهد انداخت و از راه هدایت
 و صراط ارشاد برگشته خود را راهی بادیه کفر خواهد ساخت عیاذ الله
 سبحانه عن ذلک و من در پیشانی او لفظ هو الکافر نوشته دیده ام
 یاران حلقه که حلقه بندگی بگوش اخلاص انداخته بودند و مریدان طریقه
 که خورشند دیت بمیدان ارادت تاخته بودند ازین احوال مرید مرید
 از ترس مال و عید شدید خائف از زوال ایمان گردیدند آخر الامر عرض
 نمودند که هر یک از ما ترسان ازین سخن است و متاعم ازین رنج و محن

چشمه داریم که از عین عنایت نظر فرمایند و این مدینه محال بکتابت
 امنیت در آرد شخصی از ماکه مال کارنا بهنجارش در قهر این دریای بلاست
 و مرد از ماکه حال کرد از ناسزاوارش غواض تجمه ابتلاست ارشاد کنید که
 آن ناشاد کیست و نامش چیست چون اینجا مش گفته آمد نامش هم بفرمایند
 پس آن واقف اسرار رحمانی حضرت مجده الف ثانی قدسنا الله تعالی
 بسره السامی فرمودند که این شیخ طاهر لاهوریست یاران حیران شدند
 که اینچنین مرد مغز نه پوست مطهر راه بادیه ضلالت گیرد و از نور نطلبت
 بعد از ایام معدوده موافق فرموده آنحضرت بوقوع آمد که شیخ طاهر طاهر
 اسلام را مبدل از خباثت کفر ساخت و زنا را رتداد بگردن انداخت
 چونکه شیخ استاد حضرتین بودند صاحبزاده عرض نمودند که آنحضرت
 توجه فرمایند که شیخ طاهر باز بشرف اسلام شرف شود حضرت امام
 ربانی متوجه گردیدند معلوم شد که در حق او در لوح محفوظ لفظ هو الکافر
 مرقوم است باز آنحضرت در جناب الی تبصرع تمام عرض نمودند که الهی حضرت
 غوث الثقلین رضی الله عنه فرموده اند که هیچکس از قضای میرم دسترس
 نیست مگر مرا نیز فرموده اند که الرجل من نیازع الله فلا من یوافقه
 چون یکے از دوستان خود را این مرتبه کرامت فرمودی من هم میگویم
 که بواسطه این بلا برگردد الله تعالی و عامی الی شانرا با جابت رسانید

مرد آن است که در این قدر از آنکه بفرموده آنحضرت

و شیخ طاهر البشرف اسلام بلکه بشرف ولایت خاصه مشرف فرمود
 و بنزد قرب خویش امتیازی بخشید بعد از آن حضرت ایشان فرمودند
 که تقدیر بر سه قسم است یکی تقدیر معلق است که حق تعالی
 موقوف ساخته است آنرا بدعائی یا بدواهی دوم تقدیر مبرم است که
 آن موقوف بکسی نیست آنچه نوشته است بوقوع می آید سوم تقدیر
 بعلم الهی است جلشانه که آن بطوح محفوظانه بطور تعلیق نوشته است و
 نه ابرام خاصان خدا را عرض نمودن در آن رواست و قول الرحیل
 من نیازع القدر لامن یوافقه در حق همین تقدیر است و ایضاً حضرت
 ایشان فرمودند که روزی بروی برده منوره حضرت پیرومرشد خود نشست
 بودم و متوجه بطن نسبت علیه چشیده شدم دیدم که جناب حضرت امام
 ربانی مجده و الف ثانی قدسنا الله تعالی با سراره السامی تشریف آوردند
 و فرمودند که ای صاحب اینچنین باید نسبتی که از حضرت خواجه باقی با
 رضی الله تعالی عنه رسیده است متوجه باو باید بود و پرداخت آن
 باید نمود و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که حضرت مرزا صاحب و
 رضی الله تعالی عنه میفرمودند که حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی
 عنه از چهار کس بیعت نموده بودند و مراسته کس معلوم اند یکی از اولاد
 ماجد خود حضرت ابو صالح رحمه الله علیه دوم از شیخ ابو سعید مخزومی

این تقدیر
 معلق
 مبرم
 بعلم الهی

قدس سره. شوم از حماد و دایس رحمه الله علیه حضرت حماد گپه ساز بودند لیکن
 بر گپه ایشان گپه مگس نمی نشست این از جمله خوارق ایشان بود روز
 شخصی نزد ایشان آمده اجازت برای سفر تجارت طلب کرد ایشان فرمودند
 که درین سفر نقصان جالی جان تو بنظر می آید ترک این می شاید بعد از آن
 شخص بخدمت حضرت غوث الاعظم آمده اجازت سفر خواست حضرت غوث
 رخصت دادند پس آن شخص به تجارت رفت چون از انجام مراجعت نمود و
 در اثناء راه در خواب دید که قطاع الطريق از هر چهار طرف غلبه نمود و سبب
 و اموال و اجناس و نقد و شش همه ربودند و بدن را از اضراب شمشیر ترمیم
 نمودند چون از خواب بیدار شد مال و جان سلاست یافت قطع منازل
 طی مراحل نمود و بصحت و عافیت داخل خانه خود گردید و بعد از آن بخدمت
 حضرت حماد آمد ایشان فرمودند که حضرت عبدالقادر جیلانی قضا را از دعا
 رد ساختند و از بیداری بخواب انداختند و آیتنا حضرت ایشان فرمودند
 که روزی حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه بر فرار پیرانوار حضرت حماد
 نشسته بودند که یکبار رنگ چهره مبارک متغیر شد دست و عا بر داشتند و
 تضرع بجناب حق جل و علا نمودند بعد از ساعتی رنگ چهره ایشان بسلامت
 اصلی عود نمود برخواستند و فاتحه بروح پرفروش حضرت حماد خواندند
 شخصی از آنحضرت طلب انگشتران اخیال کرد حضرت غوث الاعظم فرمودند

که موزی حضرت حماد رضی اللہ تعالیٰ عنہ مراد حوض آب ایام سرشتی
 انداخته بودند تمام بدن من از آن آب سردتر گشته بود و کتاب در دست
 من بود دست بالا کرده اورا محفوظ داشتم چون از آن آب بیرون آمدم
 حضرت حماد فرمودند که من تمکین شما میدیدم و برای امتحان در آب انداخته
 بودم پس امروز حضرت حماد فرمودند که از آن دستی که شما در آب انداخته
 بودم آن دست من خشک گردید و شما دعا بکنید که دست من باز به نیهم
 سابق گردد من دعا کردم و همراه من پانصد کس از اولیاد دست دعا کشانده
 الله الحمد که مقرون با جابت گشت و دست حضرت بطریق سابق صحیح و سالم
 گردید پس از استماع این واقعه شکر مردان هم پر حضرت غوث الاعظم
 انکار این امر نمودند و زبان بلعن کشودند که تصرفات خود در حق پیر و مرشد
 خود هم اجرا میسازند حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالیٰ عنہ ازین انکار مطلع
 شده ارشاد فرمودند که تا در عرصه چهل روز جناب حضرت حماد و باس حمه
 تعالیٰ علیه خود از شما خواهند فرمود ناگاه خلیفه حضرت حماد از راه دور در آن
 آمد گفت که مرا پیرین فرموده است که آنچه عبد القادر میگویند بجاست
 بعد از آن حضرت ایشان توجیه یاران نمودند و بملقه و مراقبه مشغول شدند
 پس در همین حلقه نظر فیض از بجانب بر خور و اسعادت اطراف میان آن
 طالب عمره کرده ما خواص صاحب فرمودند که ایشانرا توجیه بفرموده باید کرد

عرض کردند که حضرت توبه فرمایند که لطافت خمس ایشان با هم متحد شوند حضرت
ایشان فرمودند که اینها یک میشوند لیکن شخصی ازین مجددی نمیشود مجددی
وقتی میشود که نسبت کمالات پیدا کند.

روز جمعه سیزدهم جمادی الاولی ^{۱۳۳۱} هـ بحضور والا حاضر گردیدیم
حضرت ایشان فرمودند که جذبه از اسم ذات پیدا میشود و کشف راه سلوک
از لغی و اثبات یعنی اسم مبارک الله الله از دل بجای نهد و گفتن ممد جذبه است
و کلمه لا اله الا الله کاشف راه سلوک است و ایضاً فرمودند که قبل از حضرت
مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی بسره السامی و قوت قلبی و نگاشت خواهر
بود و طریق اسم ذات برین نیج بود چنانچه حضرت پیر و مرشد من ملا حکیم اسم
ذات تلقین فرمودند و بر دوف و قوت قلبی و نگاشت کشف نمودند لیکن چونکه از
مکاتیب شریف حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه تلقین نمودن
اسم ذات پیدا و هویداست معمول من هم برین افتاده است و سالک را مفید
در حصول جذبه بسیار است و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که طفلانرا که بعد از
شروع حروف مفردات میگویند و میگویند که بگو الف ز بر از بر اینش ا
سینش انیت که بالا بیا و زیر آیی یعنی پست شو پیش او یعنی پیش او تعالی
حاصل انیت که بالا بیا و انا خود را بگذار که پیش او تعالی انیت نیست
آخود را فنا سازی بار بآن بارگاه نیایی تا هستی نیستی و چون نیستی هستی.

روز شنبه چهاردهم دی^{۱۳۳۱} سال اولی^{۱۳۳۱} هـ غلام محضو قبله
 انام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که بزرگ را حضرت خضر علی
 نبیناد علیه الصلوٰۃ والسلام برای نماز از خواب بیدار ساخت آن بزرگ فرمود
 که شمار از نماز من چه کارست حضرت خضر فرمودند که خیر و برای من دعا
 بکنید آن بزرگ فرمود شما دعا کنید در حق من باز من باز حضرت خضر فرمودند
 که شما بکنید آن بزرگ دعا فرمودند و قرآن نصیب یک عنه - و الايضاً
 حضرت ایشان فرمودند که کمال اولیا حضو و آگاهی و بیخطرگی ست چنانکه
 فرموده اند آخر کار انتظارست و حاصل کار انتظار حضرت مجدد الف ثانی
 قدسنا الله تعالی بسره سامی فرموده اند که کمال آنست که انتظار بهم نماند
 چنانکه استملاک انتظار در علم حضوری میشود و در کمال قرب انتظار نماند مثلاً شخصی
 دست خود از پس پشت برآورده مقابل روی خود میکند انتظارست چون
 بر دمک دیده می نهد انتظار و مشاهده نماند و الايضاً حضرت ایشان فرمودند
 که هر شخصی را علم نفس خودست لکن علم علم غیبست و الايضاً فرمودند که حضرت
 شیخ آدم بنوری رضی الله تعالی عنه در احوال حضرت پیر و مر خود مجدد
 الف ثانی قدسنا الله تعالی با سراره السامی نوشته اند که از توجه کابران
 طریقت در دل سالک توجهی پیدا میشود و از توجه مرشد من زوال توجّه
 از دل میشود و شتایان با بینهما فافهم و هم حضرت ایشان درین باب
 فرقی ست میان هر دو

فرمودند که حدیث شریف است کان الله فی علم حصول این دو کت عظمی
 و موجب کبری در کمالات میسر میشود و
 بود خدا می تقالی یعنی قبل خلق مخلوقات را بر سفید

روز یکشنبه پانزدهم جمادی الاولی ۱۲۳۵ هـ بمحض فیض گنج
 حاضر گردیدیم حضرت ایشان فرمودند که از کریم فیض الطبع الرسول فقد
 اطاع الله بعضه اکابران طریقت که بتوحید وجودی قائل اند خدا
 گرفته اند حضرت ایشان یعنی پیغمبر علیه صلوات الله ملک الاکبرین
 ذات حضرت خداوند میفهمند و بوحده و جود قائل اند و نزد ما ازین کریم
 این شرب ثابت نمیشود زیرا که حضرت رسالت پناهی هر چه از او افتاد
 فرموده اند همه از حق سبحانه آورده اند پس گاه عت رسول عین خود است
 و احکامی که برای آنحضرت صلی الله علیه و سلم نازل شده اند و قسم
 اند بعضی بوحی جلی نزول فرموده و آن آیات کلام است و بعضی بوحی
 خفی بر قلب مبارک نزول نموده و آنرا حدیث قدسی میگویند پس آن حضرت هر چه ارشاد
 کرده اند فرموده حق است سبحانه - هم درین محل نقل فرمودند که روز در مجلس حضرت
 سلطان ابوسعید ابوالخیر قدس سره و جمعی از اعیان شهر حاضر بودند و در آن مجمع سید اولی
 رسول هم نیز تشریف داشتند درین اثنا مجذوبی مغلوب احوال آن حضرت شیخ آن مجذوب
 مقدم از سید نشاند سید را این حرکت ناخوش آمد حضرت شیخ فرمودند
 و بطن آن سید خطاب نمودند که تعظیم شما از جهت رسول هست

این حدیث شریف است
 که در کتاب
 جامع
 است

و تعظیم این مجذوب از جهت خداست لهذا این مجذوب را بر شما تقدیم نمودم
پس حضرت ایشان را شاد کردند که مرا هم این نعل خوش نمی آید و آن مجذوب
گمانی که پیدا کرده بود بپوشید که حبیب خدا صلی الله علیه و سلم بود و بپوشید
آنحضرت هیچکس را بحضرت حق راه نیست ۵

محال است سعدی که راه صفا	توان رفت جز در پی مصطفی
--------------------------	-------------------------

هم درین محل فرمودند که حضرت پیرا مجد و الف ثانی رضی الله عنه فرمودند
که در حین ادای نماز در وقت قیام نظر بسجده گاه داشتن عمل مسنون
و این عمل بر چندین از تعینات که نه بروفی سنت واقع شوند بهتر و مفیدتر
ست و نیز فرمودند که طریقه خواجگانیه هر چند اتباع است لیکن از حضرت
شاه نقشبند رضی الله عنه در عمل تقید تمام بوقوع آمده و حضرت مجد و
رضی الله عنه همین طریقه اتباع سنت را شائع و رایج فرموده اند
روز و شب شانه زده جمادی الاولی در حضور فیض گنج صاحب
گردیدم حضرت ایشان را شاد فرمودند که قنایز و قدما عبارت است از
نی شعوری است و قنایز از عدم شعور به شعوری یعنی چنانچه
شعور با سومی الله در دل شد فنا حاصل گردید و چون شعور بشعوری هم
نماند فنا و الفناء گشت چنانچه مولوی جامی رحمه الله علیه نیز همین فرموده
اند و سالک را اجازت طریقه دادن هم برین مقام مقرر ساخته اند

ازان شیرینی طلبیدند و مولوی شیر محمد صاحب اجازت طریقه دادند
 و خرقه و کلاه مبارک خود پوشانیدند و فاتحه بار و اح بنندگان طریقه علیه
 نقشبندیه خوانده استمداد از پیران خواستند بسیار دعا و حق ایشان
 نمودند و ایضا در آن اثنا حضرت ایشان فرمودند که محل اجازت این طریقه
 شریفه محبه دیه اوست بعد از تصفیه قلب است که چون در قلب حضور آگاهی
 بنیطری حاصل شد قابل اجازت تلقین طریقه گشت بعد ازان بعد از ترکه
 لطیفه نفس نیز محل اوسط اجازت است چنانچه من اکثر سالکان را بعد از ترکه
 نفس اجازت طریقه میدهم بعد ازان چون سالک نسبت کمالات پیدا کند
 قابل خلافت شود پس اول محل اجازت قلب است و ثانی نفس و ثالث حصول
 نسبت کمالات و گاهی بعضی اهل کمالات ناقص را هم اجازت طریقه میدهند
 چنانچه حضرت خواجه خاجگان خواجه بهاء الدین نقشبند رضی الله تعالی عنه
 را رضا و عنا اجازت طریقه حضرت مولانا چرخ را داده بودند و فرموده بودند
 که آنچه از من تمود سیده است بمردم برسان پس کار ایشان بعد از انتقال
 حضرت خواجه بخدمت حضرت علامه الدین عطار بانتهار رسید و ایضا حضرت
 ایشان فرمودند که امروز کسی از خجیب من گفت که زود نیاز حضرت مجذبات ثانی
 رضی الله تعالی عنه را رضا و عنا باید کرد پس شیرینی طلبیده نیاز نمودند
 روز سه شنبه هجدهم جمادی الاولی ۱۳۳۱ هـ غلام مجذوب

خاص عام حاضر گردید حضرت ایشان قلبی روحی فداه ارشاد فرمودند که حضرت غوث الاعظم
 محبوب بجائی شیخ عبدالقادر جیلانی رضی الله تعالی عنه خدمت سال بودند دوران عهد
 یک عارف کامل و غوث وقت در بغداد بود که گاهی نظر مردمان غائب میشد و گاهی
 حاضر حضرت غوث الاعظم برای زیارت آن بزرگ الله رفعتند و ایشان دیگر شخصی ملا
 شده گفت که شما بکجا میروید ایشان فرمودند برای زیارت آن بزرگ - آن شخص گفت
 من نیز در اینجا میروم امتحان کمال خواهم کرد پس شخصی گریان سقه آمد و گفت
 که من هم نزد آن بزرگ میروم و یک مسئله بپرسم که جواب از آن نیاید چون حضرت
 غوث الاعظم مع آن دو کسان بخدمت آن بزرگ رسیدند آن بزرگ
 فرمودند آن هر دو کسان را که شما نزد من برای امتحان آمده اید مسئله
 شما اینست و جواب شما این مسئله هر یک جواب هر یک فرمودند بعد از آن
 یک کس را فرمودند که تو در دنیا غرق باد چنان شد یک کس را فرمودند
 که ایمان تو سلب گردد شد اتفاقاً آن شخص عقد خود از دختر از میان برداشته
 نمود و نصاری شد بوقت نزع او را گفتند که تو عالم و حافظ کلام الله
 بودی چیزی یاد داری گفت همه فراموش از دلم کرده ام هر یک آیت یاد
 دارم و آن اینست وَبِمَا يُوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ
 وَالمُشْرِكِينَ پس آن بزرگ حضرت غوث الاعظم را فرمودند که شما الله
 در اینجا آمده اید هر تبه شما بسیار بلند خواهد شد و می بینم من که شما بر منبر

استاده خواهند گفت که قدمی علی مرتضیٰ کمالی علیه السلام و ایضا حضرت ایشان
فرمودند که حضرت حماد و تاس هم حضرت غوث الاعظم رضی الله عنه را نیز همین
بشارت داده بودند و ایضا حضرت ایشان فرمودند که حضرت غوث الاعظم
شیرخواره بودند و در رمضان مبارک روزه میشدند بعد از آن در خصوص دگر
برای بیعت آمدن حضرت ایشان یک را بطریقه قادریه یک کس را در سلسله نقشبندیه
بیعت نمودند و فرمودند که اکثر از آباء اجداد من متصل سلسله علیه قادریه بودند
من هم از پیر و مرشد خود بیعت در همین سلسله کرده ام لیکن سلوک طریقه نقشبندیه
نموده ام و هر کس که درین طریقه علیه مجددیه بیعت نماید خواه به سلسله قادریه
خواه نقشبندیه خواه چشتیه خواه سهروردیه ذکر و مراقبات طریقه نقشبندیه
اورا تلقین فرمایند که عمل این اکابران بر طریقه نقشبندیه است و ایضا فرمودند
که چهار انهار اسرار الهی درین طریقه مجددیه جاری اند و از آن نقشبندی
اند و یک قادری و نیم چشتی و نیم سهروردی و ایضا حضرت ایشان فرمودند
که جناب حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند و حضرت غوث الاعظم محی الدین
جیلانی و حضرت خواجه معین الدین چشتی و حضرت شیخ شهاب الدین سهروردی
رضی الله تعالی عنهم اجمعین هر یک ازین اکابران مصدر اسرار الهی است
و منظر انوار نامتناهی یک را بر دیگرے فضل دادن نشاید و کمال یک را
فوق کمال دیگری دانستن زیانمندی نماید مثل این بزرگواران مثل آمینه است

که مختلف الالوان باشند مثلاً چهار آئینها اند که یکے سرخ ست و دوجو
 سبز و سومی زرد و چهارمی سفید و در هر یک عکس آفتاب متجلی است و شش
 و انوار وحدت شمس هو یا پس در پر تو آفتاب همه مساوی اند اگرچه غیر
 در رنگ است اما در فیض آفتاب هر یک از دیگری هم سنگ است و ایضاً حضرت
 ایشان فرمودند که جمله مردمان چهار قسم اند یکی نامرود و آن طالب دنیا اند
 و دوم مرد و آن طالب دنیا و عقبی اند سوم مردانند که آن طالب عقبی مع
 لقاند چهارم جوان مردانند و آن معرف طالب دیدار خدا اند از دنیا و
 آخرت کاری ندارند چنانکه بزرگ فرموده است ۵

مادر دو جهان غیر خدا کار نداریم	مایار بحسن حضرت جبار نداریم
مستانه فدایم سر و پای پریش	حاجت کسی حجت و دوستار نداریم

و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که روزی در مشاهد دیدیم که حضرت خوا
 بهاد الدین نقشبند رضی الله تعالی عنه در مکانی نشسته اند حضرت
 غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه هم در راه آن مکان تشریف دارند و خود
 که در حضور پرنور خواجه روم چون حضرت غوث الاعظم را دیدیم از پاس ادب
 و راجا استاودم و بخدمت حضرت خواجه نقشبند مناسب ندانستم حضرت
 غوث الثقلین رضی الله تعالی عنه مرا دیده بعد الطاف فرمودند که چه
 میسالیتم است و دیدید خدمت خواجه پیر شریف و بحضور خواجه حاضر گردیدیم

و الايضاً حضرت ايشان فرمودند که درین طریقه شریفه نقشبندیه محرومی نیست
و هر که بدیخت ازلی باشد درین طریقه داخل نمیشود و هر که در طریقه آمد او محروم
ازین نسبت نخواهد رفت؛

روز چهارشنبه میجد هم جمادی الاول ۱۳۳۳ هـ در بیخصور عالی حاضر
گردید حضرت ايشان فرمودند که دایره اول که بر سالک مکشوف می شود
دایره امکانست و در آن مراقبه احدیت میکنند و دایره ثانی دایره ولایت
قلبیست که آنرا ولایت صغری نامند و در آن دایره مراقبه معیت میکنند و
دایره ثالث دایره ولایت کبریست که تشتمل بر دو دایره یک قوسیت و درین
دایره اولی ولایت کبری مراقبه اقرابت میکنند و در اینجا مورد فیض نفس است
با شرکت لطائف عالم امر و در دو نیم دایره مراقبه محبت میکنند و مورد
فیض در اینجا لطیفه نفس است فقط و الايضاً حضرت ايشان فرمودند که در
حضرت ذات حق سبحانه با همه عالم نزد علما علمیست و نزد صوفیه معیت ذات
است و هم برین مثالی فرمودند که گرد باد و یک لبسوی آسمان میرود خاک
و قیم آن باد و از هر ذره خاک معیت ذاتی بادست و الا خاک بکار محضست
بدون باد حرکت این غیر ممکنست و باد هستست نیست نما و خاک نیستست
هست نما که با در صورت بنظر نمی آید و بمعنی فاعل هست و خاک بنظر نمی آید و
ظاهر و بیاطن بحرکت و لاشئ هست و همچنین روح هست که قیم جسمست

و هست ست نیست نما و جسم نیست ست هست نما و هر ذره جسم از حرکت
روح متحرک است و الا جسم بیکار محض است و معیت روح از هر ذره ذره جسم
ثابت است و همچنین واجب الوجود است که قیوم جمیع ممکنات است و بدون
تحرک واجب حرکت یک ذره از ذرات ممکنات غیر ممکن است که قیوم همه عالم
اوست پس معیت ذاتی ثابت شد و الله سبحانه اعلم بحقائق الامور کلاما به
روز پنجشنبه نوزدهم جمادی الاولی ۱۲۳۱ هجری قمریه در محفل فیض اکبر
حاضر شد حضرت ایشان فرمودند که شخصی قابل سیری و لائق مستند نشینی
ارشاد و قتی شود که علم مسائل ضروری دارد و مقامات عشره صوفیه تکمیل
و قناعت در بدو و صبر و غیره حاصل باشند و اجتناب از صحبت ارباب
دنیا لازم گیرد و از صحبت مشایخ کرام فیضها دریافته باشد صاحب کشف
باشد یا ادراک از خطر ه ماسوی الله پاک بود ظاهر بشریعت آراسته و
باطن بطریقیت پیراسته باشد بعد از آن فرمودند که ما احوال خود چه نمایم
که بموجب مقوله عراقی است ۵

بزمین چو سجده کردم ز زمین بید ابر آمد	که مرا خراب کردی تو بسجده ریائی
بطواف کعبه رفتم بحرم رهیم ندادند	که برون در چه کردی که در میان آئی

روز جمعه سیم جمادی الاولی ۱۲۳۱ هجری قمریه در محفل فیض اکبر حاضر گردیدم
حضرت ایشان ارشاد فرمودند که در کشف احتمال خطا و صواب هر دو است

و وجدان محتمل خطا نیست مثلاً شخصی از دور صورت چهار پایه دید و دانست
 که شیر است و فی الحقیقه آن شیر نیست بلکه چهارپائی دیگر است و یا آب دید
 و آن سراب بود پس مثال بل کشف اینست و وجدان مثل دریافتن هوا که بنظر
 نمی آید و حرارت و برودت آن محسوس میشود درین ادراک جهال خطا نیست
 پس حضرت ایشان فرمودند که مرا ادراک وجدانی صحیح عنایت فرموده اند که
 از نزدیک و دور پیش و پس احیاء و اموات ادراک انوار و نسبتها حاصل
 میشود بعد از آن خطاب به بنده کرده فرمودند که تو مطالعه سائل پران
 نقشبندی مثل فقرات حضرت خواجه احرار رضی الله عنه و ریشات و غیره که
 بنده خاموش ماند فرمودند که بزرگان این سلسله همین حضور و جمعیت را در
 کتب خود بطلالان ترغیب میفرمایند و بگرمی و ذوق و شوق چندان عتبات
 ننهاده اند

روز شنبه سبت و یکم جمادی الاولی ۱۲۳۱ هـ بنده بحضور فیض
 کبجور حاضر گردید و خوانم از حضرت ایشان عرض نمودند که من خوابی دیده
 ام که آن قبله از من می پرسند که تو چون تلاوت کلام الله مینمائی و دیوارها
 از پامی افتند یا نه پس من در خواب عرض نموده ام که بوقت خواندن
 قرآن شریف فیض و برکت نازل میشود لیکن دیوارها نمی افتند و اینست
 جد از کسی اکابر سابق هم مروی نیست حضرت ایشان میفرمایند که

از آیه کریمه تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا
 فِي الْأَرْضِ وَلَا فُسَادًا هُمُ الْمُتَّبِعُونَ این معنی مفهوم میشود حضرت ایشان تعبیر
 این واقعہ چنان ارشاد کردند کہ مراد از دیوار ما هستی سالک است یعنی باید
 کہ بوقت تلاوت کلام اللہ قارعی از هستی و انانیت خود تہی شود و دیوار
 بشریت و انانیت خود را برنج و بن برکنند و معنی این کریمہ باین طور تاویل
 کردہ شود کہ کمال تسبیح حضرت حق درین دارالآخرت کسانے را
 عطا میکنم کہ ارادہ بکبر بشریت و علو انانیت خود در زمین وجود نکرده اند
 و فساد و صفات رویہ و اخلاق دنیہ اختیار نفرمودہ و آیتنا حضرت ایشان
 ارشاد فرمودند کہ حالات صوفیان خالقاہ معلوم میکنید کہ ہر کس چہ
 وقوف قلبی میکند و چہ مقدار تسلیل لسانی بالحاط معانی میخواند و در اسم
 ذات قلبی و زبانی چندان مداومت مینماید و درود و استغفار و تلاوت کلام اللہ
 مجید بچہ اندازہ در و میسازد و دلیل و شمار را بچہ الحوار میگزارد و اوقات
 را بچہ عنوان منضبط میدارد پس ہر کہ مشغول اینکار و مالوف این اذکار
 باشد او را در خالقاہ دارند و الابرار سازند کہ قابل صحبت فقر و
 لائق ہمت اولیائست ۵

این کریمہ تاویل
 فرمودہ شد
 از آیتنا حضرت ایشان
 ارشاد فرمودند کہ ہر کس
 چہ مقدار تسلیل لسانی
 بالحاط معانی میخواند
 و در اسم ذات قلبی و
 زبانی چندان مداومت
 مینماید و درود و استغفار
 و تلاوت کلام اللہ مجید
 بچہ اندازہ در و میسازد
 و دلیل و شمار را بچہ
 الحوار میگزارد و اوقات
 را بچہ عنوان منضبط
 میدارد پس ہر کہ مشغول
 اینکار و مالوف این اذکار
 باشد او را در خالقاہ دارند
 و الابرار سازند کہ قابل
 صحبت فقر و لائق ہمت
 اولیائست ۵

رفت ہر کس کہ دلیل بھزار	نیست در ذکر خدا مصروف کار
بھزار او غفلت دل آلودہ	تعبت او ستم قاتل آمدہ

هر که غافل یکدم از یاد خداست	ساعتی با او شستن نارد است
------------------------------	---------------------------

و ایشا حضرت ایشان فرمودند که حضرت فانی فی الله خواجه باقی بالله
رضی الله تعالی عنه عنایت نامه خود بحضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه
نوشته بودند متضمن این احوال که درینو لایران طریقہ ما در مقامی بند شده اند
عروج واقع نمیشود حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه نیاز نامه به
این نوشتند که یار از افرایند که کثرت اشغال و مراقبات و تسلیل تسبیح و
تلاوت و نوافل نمایند تا عروج واقع شود

کثرت اشغال دل را واکند	آن خیال قد سومی بالا کشد
------------------------	--------------------------

روز یکشنبه سبت دوم جمادی الاولی ۱۲۳۱ هـ غلام مع
اخوان صاحب ازان قبله امام خص گردیده زیارت تحت شریف حضرت
قبله عالم خواجه محمد زبیر معرض عن غیر زفته بود ازین باعث از کلام فیض
نظام آن مادی خواص و عوام مستفیض گردید مگر بزبانی مولوی صاحب
شاه محمد عظیم سلمه الله سبحانه شنیدم که حضرت ایشان ارشاد فرمودند
که شخصی روزی صحبت ما آمد توجه نمودم بهم اثری در او را کش نیامد
دیگر توجه نمودم آنروز هم اثری در خود نیافت روز سوم چون توجه کردم
ذکر قلبی را و غلبه نمود دست بر قلب خود نهاده آه کشید و گفت که دل
من الله الله میکند و از کثرت شوق دل خود بدست گرفته بر میسد

فرحان و شادان میشد بعد از آن حضرت ایشان این شعر فرمودند
 ازان تیغی که آبلش شست جرم کشتگانش را
 بودم دل نشین ز نغمه که می بوسم دامنش را
 روز دوشنبه بستی سوم جمادی الاولی چون اخوان صاحب
 این عاصی از زیارت تخت شریف مراجعت نموده بحضور فیض گنجور حاضر
 گردیدند حضرت ایشان فرمودند که به تخت شریف مراقبه کرده بودید عرض
 نمودیم که به تخت شریف متوجه شده نشسته بودیم بسیار برکات الوار
 مشاهده نمودیم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که برکات آنجا چه بیان
 نموده شود که حضرت قبله عالم قطب ارشاد در عهد خود بودند و نام ایشان
 عبدالملک بود و هر کس که این منصب اردنام او همین باشد بعد از آن حضرت
 ایشان فرمودند که من هم تا قوتی در پا بود و توانائی در اعضا پایا
 در مجلس عرس حضرت قبله عالم معرض عن غیر خواجه محمد زبیر رضی الله
 تعالی عنه حاضر شدیم روزی در عرس حاضر شده بودم که مشاهده نمودم
 حضرت قبله عالم را و ایشان بمن ارشاد فرمودند که کثرت عبادت
 بکنید که درین راه تعب باید تا در از نصرت بکشاید بعد از آن در حضور
 درس مکاتیب شریفه حضرت امام ربانی قدسنا الله تعالی باسراجه آ
 شد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که این معارف بسیار بلند اند از فهم

عرفا و از عقل عقلا و در الود اند بعد از ان فرمودند که حال ما در فهم این مکتوبات
 قدسی آیات مثل شخصی است که از سکان ولایت فارس بود و امی و ناخوانده
 محض بود و صوکرده و در بقیه نشسته کلام الله مجید کشاده انگشت بر سطر
 میدادند و میگفت الهی را گفتی راست گفتی در سفتی و در سفتی و ایضا در مکاتیب
 شریف مذکور حدیث و فقا را ناویدن خود و صفات خود را از اصل خود
 را عدم محض یافتن آمد حضرت ایشان از مولو یصاحب حاوی فروع و اهل
 واقف معقول و منقول مولوی شیر محمد صاحب سلمه الله تعالی پرسیدند که شما
 اینحال دست میداد ایشان عرض نمودند که گاهی از عنایات حضور این احوال
 می آید که جمیع صفات خود از خود و سلب می یابیم بلکه و بخود را هم معدوم محض
 می یابیم حضرت ایشان فرمودند که چون این احوال از عنایت الهی دوام
 پذیرد و فقا نفس حاصل گردد و ایضا حضرت ایشان فرمودند که معارف که
 حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه بیان فرموده اند احدی من الاست
 انما انساخه است و ایضا حضرت ایشان فرمودند که حضرت خواجه عبید الله
 احوار علیه رحمه الغفار فرموده اند که انا الحق گفتن آسان است و دور شدن
 انا مشکل است

انا الحق گفتن آسان است این	انرا دور کردن مشکل است این
و ایضا حضرت ایشان فرمودند که حضرت فخر الواعظین خواجه معین الدین	

حسن چشتی سنجری قدس سره ابد از هفت در طعام میخوردند و استنجا و وضو
میپاشیدند پس در تمام هفته احتیاج وضو نمی شد و در کورستان ساکن
میشدند چون به بند وستان تشریف آوردند قبولیت خداوندی زیاده
از حد گردید و آنکه میگویند که ایشان بر ارضی ملک خود نزد پادشاه
هند وستان تشریف آورده بودند خلاف عقل معلوم میشود چرا که آنچنین
نارک دنیا طلبی غمگینا کی گردد و از ارضی کی راضی میشود

هر که زمین خودی قطع کند بهر دست	او چه کند ملک الملک خدا ملک است
گیرم که ستر از بلور و شیشم است	سنگی مانند هر آنکه او را چشم است
این سند فاقم و سمور و سنجاب	در دیده بُوریا نشینان چشم است

و ایضاً شیخ عبدالحق رحمته الله علیه نوشته اند که آن معین الدین دیگر بود
که بجهت اراضی ملک نزد سلطان آمده بودند و ایضا حضرت ایشان فرمودند
که حضرت عارف کامل شیخ آدم بنوری رحمه الله تعالی علیه هر کسی را
دست گرفته مصافحه بیعت نمودند همو نوقت او را به مقام فنا قلبی میرسانید
روزی در حضور ایشان شخصی فاسق آمد و گفت مرا بیعت فرمایند ایشان
فرمودند که اول ظاهر خود را بشریعت نبوی علی صاحبها الصلوٰة و السلام
از بسته نما بعد از آن بخدمت ما در آئی آن مرد بیدل شد و ایشان را
الهام شد که چه کاری کردی که طالب از در خود محروم رانده ای و تلقین

نساختی ایشان شخصی را فرمودند که زود آن مرد را بیارید آن شخص زود آن مرد
 بسرعت تمام رفت و گفت که بیا حضرت شیخ ترا می طلبد آن مرد گفت من
 نمی آیم پس شخصی دیگر را حضرت شیخ فرستاد زان مرد نیامد آخر الامر شخصی
 را حضرت شیخ فرمودند که در گوش آن مرد از طرف من لفظ مبارک الله
 بگویند آن شخص دوان نزدیک آن مرد رسید و گفت که ای تاده باش
 که من یک سخن از تو خواهم گفت آن مرد قدری توقف نمود آن شخص در گوش
 او گفت که حضرت شیخ آدم ترا لفظ مبارک الله فرموده اند بمجرب شنیدن
 این اسم شریف آن مرد را خرق حجب گردید و ولایت نقشبندی حاصل گشت
 و ایضا حضرت ایشان فرمودند که حضرت شیخ آدم نبوری قدس سره بر کرا
 مرید میکردند بوقت بیعت همون ساعت بقضای قلبی رسانیدندی و
 روز سه شنبه بست چهارم جمادی الاولی غلام در حضور فیض
 گنجور آن قبله خواص و عوام حاضر گردید در آن وقت درس مکتوبات
 قدسی آیات حضرت امام ربانی محبوب جهانی واقف اسرار مقطعات
 قرآنی کاشف رموز متشابهاست فرقانی مجید و الف ثانی قدسنا الله تعالی
 باسره السامی بود در آن نوشته بودند که شخصی از حضرت محمد و الف
 ثانی رضی الله تعالی عنه سوال کرده بود که مرشد کامل کمال ساکت از یک
 ولایت بسوی ولایت دیگر میرد یا در آن ولایت که مقام است ترقیا

می بخشد حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه در جواب نوشته بودند که از
 یک ولایت دیگر بدون معلوم الوقوع نیست مگر در همون ولایت از توجه
 مرشد ترقیات واقع میشود و ثم کلامه الشریف - حضرت ایشان فرمودند
 که حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه در اوایل حال این مکتوب نوشته
 اند بعد از آن آنحضرت قدس سره در مکتوب دیگر ارقام فرموده که شیخ کامل
 از یک ولایت به ولایت دیگر میرود و چنانچه حضرت مجدد الف ثانی رضی الله
 عنه خود صاحبزاده کلان یعنی منظر تصدیق و مورد تحقیق کاشف استیلا
 و قاطع واقف اسرار حقائق وارث الانبیاء والمرسلین ^{بسیار} صغیر و آقا
 عالم عامل فاروق بین الحق و الباطل مفر الخلائق شیخ محمد صادق علیه
 السلام الخالق را توجه و همت فرموده از مقام ولایت موسوی به ولایت
 محمدی علی صاحبها الصلوات والتحیات رسانیدند و ایضا حضرت ایشان
 فرمودند که شیخ الشیخ ما اعنی قطب الاقطاب غوث الشیخ و الشاب غوث
 آگاه مجاهد فی سبیل الله سیاح بحار لاهوت طیار جو بهوت قطب الرحا
 سالک صراط المقصود مرکز دایره خلت و قیومیت مورد فیض محبت و
 محبوبیت العابد الزاهد شیخ محمد عابد رضی الله عنه و ارضاء عنا حجاب
 قیوم الزمان محسوب ^{بسیار} حقایق فلک لایت بنجم سمار هدایت غرض ^{بسیار}
 بهوت سیار معارج الوهیت عنقار قاف قربت طایرس یا من محبت

منظر بركات يزدان حضرت مولانا قبلتنا و ما دينا ميزاجانجان عليه الصلوة
 از ولايت موسوى توجه فرموده بولايت محمدى على مصدرنا الصلوة والسلام
 رسانيدند و هم جناب پيرور شد ما مشاهد نمودند که ما مقابل جناب سيد بشر
 عليه صلوات الله الملك الاكبر شتام پس ديدم که در جائيکه من بودم حضرت
 صلى الله عليه وسلم تشریف دارند و در مقامیکه آنحضرت عليه الصلوات
 و التسليمات تشریف داشته بودند من هشتم بعد از ان ديدم که در هر دو جهان
 بعد از ان مشاهد نمودم که در هر دو مقام من هستم.

روز چهارشنبه بست و پنجم جمادى الاولى اين عاصى پرمعاصي
 بمحل فغير مشاكل حاضر گرديدم حضرت ايشان فرمودند که طالبی که
 پیش شيخ بيايد بايد که اول استخاره کرده او را داخل طريق سازد پس
 غرض نموده شد که هر شيخ را حاجت استخاره نمودن است يانے حضرت
 ايشان قبله در و ايشان ارشاد فرمودند که صاحب مقام ولايت کبری که
 خصائل نذائل او مبدل بحسنات گردید و فناء انا حاصل شده و بشرح
 صدر اسلام حقيقى همسید است اذ احاط استخاره نیت چرا که در الوقت کار او
 عين رضای مولا است که خود معدوم محض گردیده و نیت شده است.
 روز پنجم بست و پنجم جمادى الاولى غلام بخدمت آقبله انا

ایضاً
در بیان
بیت

حاضر گردید شخصی برای بیعت نمودن حاضر گردیده بود حضرت ایشان قبلاً
در ویشان قلبی و روحی فداه از آن شخص پرسیدند که در کدام طریقه شریف
اراده بیعت داریم آن شخص عرض نمود که در طریقه علییه قادریه تلقیه بندگی
در گردن اخلاص انداخته بیعت خواهم نمود حضرت ایشان شیرینی طلبید
فاتحه بروح پرفروش سید الاولین و آخرین علیه افضل صلوٰۃ المصلین
و از کی سلام آملین و بروح طیبیه حضرت خوث الاعظم سید محی الدین
عبد القادر جیلانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ بار و اح پیران ایشان تابه
آن سرور علیه صلوٰۃ اللہ الملک الاکبر نام بنام و متوسلان طریقه ایشان
تابه حضرت مولانا و قبلت تا و تا وینا منظر رحمان حضرت مرزا جان جان
اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین خواندند بعد از آن هر دو دست آن شخص بهر دو
دست مبارک خود بطور مصافحه گرفت استغفر اللہ ربی من کل ذنب
الغوب الیه سه بار و کلمه طیبیه دو بار و کلمه شهادت یکبار خواندند و
بعد از آن دعا بجناب الهی توسل پیران طریقه قادریه برای کشود کارها
دینی و دنیوی آن شخص جمیع یاران حاضر و غائب و جمیع مومنان فرمودند
پس از آن ذکر قلبی و نگه داشت خاطر در قوف قلبی و مراقبه احدیت که
معمول طریقه نعلیه نقشبندیه است تلقین فرمودند و معمول جناب حضرت ایشان
همین است که طالب در هر طریقه که بیعت نماید از کار و مراقبات طریقه

علیه نقشبند یلقین میکردند چنانچه عنوان خاندان مجددیه بر همین ستر
 یافته است که داخل در سلسله میکنند و سلوک و تسلیمات طریقه شریفه
 نقشبندیه میفرمایند بعد از آن حضرت ایشان شخصی دیگر را در طریقه شریفه
 نقشبندیه بیعت فرمودند بر پنج سابق و بر شیرینی فاتحه بار و اح سلسله
 نقشبندیه خوانده صرف سه بار اللهم مغفرتک اوسع من ذنوبی و رستگ
 از جی غندی من علی خوانیدند و عاف فرمودند که اللهم اجعل للتقین ما ما
 و هم دعا نمودند که الهی از نسبت شریفه حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند
 الله عنه این شخص را حفظ و افرعنایت فرما و آن شخص در آنوقت اثری تمام
 خود از آن نسبت شریفه یافت و بسیار برکات و فیوض مشاهده کرده
 نگاه پاکبازان گمیا هست

روز جمعه بیست و هفتم جمادی الاول فدی در حضور بر نور حاضر
 گردید حضرت ایشان شخصی را بصیحت ادای صلوٰه میفرمودند که نماز را با
 خشوع و خضوع با طمانینت قومه و جلک در نذهب امام ابو حنیفه رضی الله
 تعالی عنه واجب و در بعضی مذہب فرض باید خواند و ایضا حضرت ایشان
 فرمودند که شخصی از صحابه در مسجد نماز طمانینت قومه و جلک خوانده و
 حضور آن سرور صلی الله علیه و سلم آمده گفت السلام علیک یا رسول الله
 آنحضرت جواب سلام داده فرمودند که نماز بخوان و بیا باز آن شخص نماز

بطریق سابق ادا کرده بحضور حاضر شد باز آنحضرت علیه الصلوٰۃ و التحیات
فرمودند که نماز بخوان که تو گویا نماز نخوانده باز آن شخص نماز خواند باز
فرمودند که صَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تَصَلِّ پس آن شخص عرض نمود که یا رسول الله
صلی الله علیه و سلم نماز یکم مرا یاد بود خواندم آن سرور علیه تحیات
الملک الاکبر ادا صلوٰۃ با طمانینت قومه و جلسه تلقین فرمودند بعد از آن
حضرت ایشان از شاد فرمودند که شخصی در خواندن یک نماز اجزیه نماز
می یابد و مردی اجزیه نماز و مردی اجزیه نماز بهین نهی کسی اجزیه نماز می یابد کسی
میخواند و هیچ اجزیه نیابد پس معلوم شد که کسیکه بار عایت سنن و آداب
تدبیر و خشوع و خضوع و اطمینان صلوٰۃ ادا میکند اجزیه زیاد تر می یابد و
بر که ازین کمتر نماید اجزیه کمتر می یابد و احوال بعضی عارفان برین عنوان
در نماز می شود ۵

چونکه با کسب معرفت می شدند	همچو بسمل از جهان بیرون شدند
----------------------------	------------------------------

و ایضا حضرت ایشان بلسان گوهر فشان ارشاد فرمودند که روزی
تا گاه خوشبو چندان بمشام جانم رسید که مست وید و هو شمع گردنمید و
تمام مکان معطر گشت چون در آن حال پیش زبانه فرحت افزا چشم باز
کرده بجانب بالا نگریستم مشاهده نمودم که بر فرق من روحیست منوره
مطر معطر جلوه نما و ظهور انوار بزرگ شعشان آفتاب حوالی آن متعلی

و بالاسی زیبای آن ز یور فیوض و برکات متجلی حیران گشتم که این چیست
 و متعجب گردیدم که این کیست آگاه ازین سر فرمودند و از نام و نشان اطلاق
 ننمودند بعد از آن در خاطر خطیر شد که باینچنین تجمل شاید که ظهور روح پر فوج
 جناب سید البشر علیه صلوات الله الملك الاکبر گردیده است و یا روح پاک
 حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه را قم این سطور گوید یعنی که این
 خاصه حضرت ایشان است که در اکثر اوقات تمام مکان شریف معطر می
 و اهل مجلس می شمیدند خوشبوی مانند عطر حسن و ایضا در آن روز و خانقاه
 عرش اشتباه قضیه در بعضی مردمان بوقوع آمد حضرت ایشان ارشاد فرمود
 که روح پاک جناب حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه تشریف
 ارشاد فرمودند که در خانقاه هر که قضیه نماید او را بیرون باید حجت
 روز شنبه بیست و هشتم جمادی الاولی غلام بخنور آن قبله نام
 حاضر گردید درس مکتوبات قدسی آیات در آنوقت شروع شده بود و
 معمول حضرت ایشان بدانم همین بود که کلام فیض نظام حضرت مجدد الف
 رضی الله تعالی عنه بعد از عصر خوانده میشد پس حضرت ایشان متوجه شده
 در مراقبه نشسته سماع مکتوبات شریفه مینمودند و زبان گوهر نشان ارشاد
 نمودند که من ازین مکتوبات قدسی آیات فیضی اخذ مینمایم چنانکه مریدان
 از پیران خود اخذ فیوض و برکات مینمایند و ایضا فرمودند که سبحان الله

چه تقدیر پس قنبریه نخست حق جل جلاله بیان فرموده اند کلام ایشان در بیان
 انسانیست الحق که سر اسرار الحکم ربانیست چون کلام شریف فیض
 نظام آئین نامه انجمن بادیه خواص و عوامست مستحکم را برین قیاس
 باید ساخت و بوصف و سپاس او باید پرداخت

من چه گویم وصف آن عالیجناب	نیست پیغمبر و لے دارد کتاب
----------------------------	----------------------------

بقدر آن حضرت ایشان برای توجّه فرمودن متوجه بحلقه مستفیدان طریقت
 که حلقه اخلاص بگردن ارادت داشتند می گشتند چون نظر فرمودند که جمیع
 مستفیدان با اخلاص و مخلصان باختصاص بشمارست که مردمان از شهر
 دکن و غزنی و تاشکند و حصار و قندهار و کابل و پشاور و ملتان و کشمیر
 و لاهور و سرهند و امر و هند و سبصل و بریلی و رامپور و لکهنو و جالین و بکیر
 و کور و کپور و عظیم آباد و دهاک و بنگاله و حیدرآباد و پونه و غیره با طلب حق
 جل و علا و طمان خود گذشته آمده بودند و حضرت ایشان را دران ایام
 تصعق بسیار بود و ارشاد کردند که باری مردمان مقرر شود کسی که شخص خاص
 را در حلقه صبیح اختصاص کنی و کسی که را در حلقه عصر و بقیه مردمان را برود
 دیگر بهمین عنوان گروهی سنی مردمان آرید که توجّه بگیرند و چون همه را
 توجّه رسد باز کسی که اول مردمان بیایند و از توجّه مستفیض شوند و ایضاً
 حضرت ایشان فرمودند که معمول حضرت مجدد الف ثانی رضی الله عنه

و حضرتین و جناب پیروم شد برحق حضرت مرزا صاحب قبله رضی الله تعالی
عنهم اجمعین همین بود که باری مردمان مقرر بود و ایضا حضرت ایشان
فرمودند روزی مرا الحام ربانی شده بود که حضرت نظام الدین اولیا خلقا
خود را بطرف دکن فرستاده بودند شما خلقای خود را بطرف ولایت کابل
و بخارا و قندهار بفرستید.

روز یکشنبه است و نهم جمادی الاولی بنده بحضوره الاحاضر
گردید حضرت ایشان مولوی شکیر محمد را ارشاد فرمودند که شمارا نزول پناه
از عروج واقعت باید که کلمه لا اله الا الله بسیار گویند و کلمه محمد رسول الله
بعد از صد مرتبه بخوانید که عروج زیاده گردد و ایضا حضرت ایشان فرمودند
که هر سال که عروج زیاده شود در تحلیل لسانی هر بار کلمه محمد رسول الله
ضم کرده بخواند تا که نزول زیاده گردد و هر سال که عروج و نزول مساوی
باشد در تحلیل کلمه محمد رسول الله بعد از ده بار یا پانزده بار بخواند نه طریق
در باب حصول عروج و نزول بسیار مفید است و ایضا حضرت ایشان
ارشاد فرمودند که روزی من بهم پناهی خود نشسته بودیم و خلقای عظم
حضرت پیروم شد برحق حضرت قاضی سناء الدین پانی پتی و حضرت
محمد جان رحمۃ الله علیهما هم در آن مجلس شریف نشستند شخصی آمد و گفت
که برای مدوخرم معاش حضرت مولوی سناء الله جنبه ملی رحمۃ الله علیه

مبلغ یکروپیه بر سائر مقرر شده است اهل مجلس گفتند که مبلغان
سائر قریب بجزمت اند ظلمت در باطن ایشان از تصرف اینچنین مبلغان
خواهد آمد حضرت محمد جان فرمودند که میراب فیض جناب حضرت امام باقر
مجدد الف ثانی وقتیکه میریزد کوههای ظلمت را بزرگ کاه میریزد
و این سخن فرمودند و آهی کشیدند و بیفتادند و بیوش گشتند

روز دوشنبه سلخ جمادی الاولی نیده و بمحفل فیض منزل خانه
گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که میان محمد از خلفای حضرت
پیر و مرشد بر حق بودند روزی ایشانرا قبض واقع شد حضرت پیر و مرشد
توجه فرمودند رفیع قبض نکردید بعد از آن روح مبارک حضرت عروج
خواجگان پیران خواجه بزرگ بهاءالدین نقشبند رضی الله تعالی عنه
بلو و آرا گردید ارشاد کرد که ای پسر این نسبت به کم است یعنی ترقی از
احوال اگر واقع نمیشود این نسبت هم بسیار است پرداخته همین باید کرد
روزی میان محمد موصوف و مجلس سکران حضرت پیر و مرشد بر حق
مرزا صاحب و قبله اتفاقا نشسته بودند در آنجا که حضرت مرزا صاحب
قبله بطور امانت آمد میان مسلمین مخالفت نمود و از اهل مجلس نشاء
برخواست چون بحضور حضرت مرزا صاحب قبله حاضر گردید حضرت مرزا
صاحب قبله بسیار خشمناک شد و توجه فرمودند فی الحال رفیع قبض گردید

و عروج واقع شد باز حضرت ایشان فرمودند که ترقی که بسبب خدمت
میشود از ریاضات این کس عشر عشر آن نمیشود خدمت است که با چندین
ساله را در طریقه العین میسر می آید و خدمت است که سالک را بجزایات
الحیة میرساند.

روز شنبه غره جمادی الآخره بنده حاضر حضور گردید اگر گری
که طعام عاشقان است افتاد حضرت ایشان حدیث شریف خواندند که پیغمبر
خدا صلی الله علیه و سلم گاهی طعامی سیر شکم تناول فرمودند و همچنین
گرامر رضوان الله تعالی علیهم اجمعین گری گشاید اندو آویک استند
ریاضات شاقه و مجاهدات شدید و کشیده اند برگ در خان و بیخ گیاه
توت ایشان بود پارچهای کمنه که در راه افتاده بودند آنرا پاک بسته
لباس خود میساختند کسی بعد از پانزده روز میخورد و کسی قریب یکماه
همیخورد و میخورد کسی شصت سال پشت بر زمین ننهاد کسی چهل سال
خواب نکرد حضرت بزرگ شاه نقشبند رضی الله تعالی عنه در طریقه خود
توسط را اختیار فرموده گفته اند که از نیم آثار کم نباید خورد تا قوت
عبادت ساقط نگردد و امام غزالی رحمه الله علیه فرموده اند که شنبه
و ادا می دیگر که همراه نان می خورد باید که درین نیم آثار داخل نباشد و
نیز حضرت ایشان فرمودند که قیاس حال خود بحالت رسالت پناهی

صلی اللہ علیہ وسلم نباید کرد که آنحضرت فرمود که من مثل شما مردمان
نیستم بلکه طعام و شراب پیش پروردگار خود تناول میکنم *

روز چهارشنبه دوم جمادی الآخره غلام محفل فیض منزل حاضر
گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که آدمی را باید که نظر بر صدق متواضع
حق سبحانه داشته نگاه بظن سبب ظنیه و وهمیه ننماید و یقین داند که
اور روزی میرساند هر کرا پیدا کرده است روزش مهیا کرده است * مصرعه
رزق را روزی رسان بر مید * و ایضا حضرت ایشان فرمودند که
قبل از بنا خانقاه بسبب قلت مکان برای اقامت صوفیان آرزو
نهایت بود و در جوار مکانی بود که مالک آن بیع میساخت شخصی گفت
که این مکان را شما خرید نمائید در آن زمان یک خرمره در ملک داشتیم
در جناب کار ساز حقیقی جلت عظمت دعا بجست بر آمدن این مدعا نمودم
حق سبحانه و تعالی دعا را بهم آغوش مدعا گردانید و قومی از غیب ستا
که آن مکان را خرید کرده در تحت تصرف خود آورد و چند مکانات
دیگر بمبلغ هفت هشت هزار روپیه خریده داخل خانقاه نمودم تا الی الان
خرچ از غیب الغیب عنایت میفرماید و کار وائی و ادای احتیاج بود
احسن کما ینبغي بینماید *

روز پنجشنبه سوم جمادی الآخره بنده بحضور فیض گنجور حاضر گردید

حضرت ایشان بزبان گوهر نشان ارشاد فرمودند که احوال صوفیان
خاتفا معلوم نمایند که نماز تہجد میخوانند و مداومت برین بینمایند یا نه
کسیکه مداومت برین امر نمیکند او را تقصید بلوغ گفتند و خود در آن خفته
را بیدار و بیدار را متوجه ببار نمایند که فرموده اند

یک چشم زدن غافل از آن باد نباشی	و شاید که گناهی کند آگاه نباشی
---------------------------------	--------------------------------

پس از سی سال انیمتی محقق شد بخاقانی

که یکدم یا خدا بودن به از ملک سلیمانی

روز جمعه چهارم جمادی الآخره فقیر بجناب فیضآب حضرت پیر
دستگیر حاضر گردید حضرت ایشان برای صلوٰۃ عصر در مسجد شریف
آورده بودند بعد ادا ی نماز ملاکل محمد غزنوی کلام از کسی شخص کردند
حضرت ایشان بسیارند جعفر فرمودند که در بارگاه حضرت حق جل و علا آمد
نظم ادب نباید شد و متوجه بجانب غیر او سجانه نباید گردید و برومی
با شاه ظاہری چه قدر آداب مکتوبه دارید پس بحضور پادشاه حقیقی چون
رو آریز زیاده ترک خود باید که کشید و خود را عدم محض گردانید و نیست
شده بر در یار در آئید و ایضا حضرت ایشان فرمودند که صوفی را لازم
ست که در صلوٰۃ لحاظ نماید که در قیام چه کیفیت حاصل شده و در رکوع
چه انوار طاری شده و در سجده چه اسرار بیدار گشته و در قاعده چه فطر

شده و بعد از نماز انجام را خیال کند که چه برکات بسبب ادای صلوٰه دست داد بعد از آن درس مکتوبات قدسی آیات شروع شد حضرت ایشان بسیار اسرار و غوامض مقامات عالیہ بیان فرمودند و در آن اشنا میرالدین سمرقندی عرض نمودند که فشار اعود دست و عدم را عود نیست حضرت ایشان فرمودند که وجود عدم را عود دست و وجود فشار اعود نیست مرتبہ عدم است و مرتبہ فنا آخر چون اعدام پایے مے آید فنا فی فنا حاصل میشود بعد از آن این شعر فرمودند

وصل اعدام گرتوانی کرد	کار مردان مردوانی کرد
-----------------------	-----------------------

بعد از آن مولوی شیر محمد عرض نمودند که مرا عدسیت می آید و تا یکپاں میماند و گاهی کم و گاهی زیاد و از ذکر آن حالت میرو و حضرت ایشان فرمودند که در الوقت ذکر نباید کرد بلکه پرداخت آن نسبت باید نمود که آن احوال چندان بطور آید که هرگز نرود پس حضرت ایشان بزبان گوشتان این مصرعہ خوانند مصرع بر نمی خیزد بتعظیم قیامت گرد باد

بعد از آن شخصی آب برای دم نمودن بحجت شفا می مرلیض در حضور آورد حضرت ایشان قدری آب پس خورده خود در آن آب بخوره انداختند و این نقل فرمودند که دار اشکوه در حضور بزرگے آب بحجت شفا می مرلیض بستاد که این را نوش فرموده عنایت فرماید که سوره المومنین شفا در خبر دار است

ایشان قدری از آن آب نوش فرموده فرستادند و انجیبت الهی ایشانرا
اسهال شد که خداوند ایمان کامل دارم بانی اگر آن مریض را شفا
حاصل شد شعر بر ایمان ماست والاداکر برادر گرفتاری ما و ایضا حضرت
ایشان میفرمودند که من هر روز این دعا میخوانم و هر یک را باید خواند
اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَعَافِنِي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاشْفِنِي شِفَاءً عَاجِلًا
لَا يُعَادِرُ سَقَمًا وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ
إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ وایضا حضرت ایشان فرمودند که در
کلام نسبت مستظم ظاهر میشود بعد از آن ارشاد کردند که قبل ازین عرضی
مولوی بشارت الله صاحب آمده بود در آن احوال باطن خود را از ابتدا
تا انتها ترقیم نموده بودند و میان احمد یار صاحب که صاحب اک صحیح
هم در آن وقت موجود بودند چون آن عرضی میخواندم نسبت همه مقامات
که در آن ثبت بودند ظاهر گردید چنانکه میان احمد یار صاحب هم معلوم کردند
بعد از آن حضرت ایشان فرمودند که میان ابوسعید صاحب هم در احوال باطن
خود رساله تحریر نموده اند من آنرا من اوله الی اخره دیده ام مطابق
مکتوبات شریف حضرت امام بانی است بعد از آن حضرت ایشان فرمودند
که مولانا خالدرومی را هم گفته ام که احوال باطن خود تحریر سازند انشاء
الله تعالی او شان هم نگاشته خواهند فرستاده مولانا خالده فضل

2
 3
 4
 5

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله
والحمد لله رب العالمين

حضرت ایشان هستند که در بغداد شریف بهدایت طالبان در نهامی سنان
مختار اند مرجع عالم اند عرضی ایشان بجناب حضرت ایشان آمده بود
متضمن این احوال بود که صد کس عالم متبحر صاحبان یف از یاران این
فقیر قابل اجازت گردیده اند و پانصد کس از اکابر علماء داخل طریق شده
اند و تعداد عوام و خواص مردمان که بیعت نموده اند چه بیان آید +
روز شنبه پنجم جمادی الآخره بحضور بر نور حاضر شدم سطر حی چپ
از مکتوبات قدسی آیات حضرت مجد الف ثانی رضی الله تعالی عنه
بموجب امر شریف در حضور خواندم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که
معنی این کلام فیض نظام بغیر تمام فهمیده میشود لیکن فیض و برکات نقد
وقت است و ایضا حضرت ایشان فرمودند که در سیر لطیفه قلب اول تلونیا
می آیند از قسم قبض و بسط و فراغ و سرور و ذوق و شوق و قنایه قلب
از قلب باز گردیده به فنا و بقا رسید از تلونیات است و به تکمیل
پوست بعد از آن در سیر لطیفه نفس هم تلونیات می آیند و احوال آگونان
در پیش میشود و چون از بو قلمونی باز میگردد و بقا و بقا میرسد از
تلون به تکمیل می در آید بعد از آن احوال و سیر در بر لطیفه قلوب است
و تلونیات پیدا میشوند لیکن لطائف عالم امر را مائی از تلون و سائی
تا تکمیل نیست و اگر هست به بیعت است لا با اصاله +

روزیک شنبه ششم جمادی الآخره غلام مجبور فیض گنج حاضری
 شخصی از مکّه معظمه اسم مبارک ایشان شنیده آمده بود از و پرسیدند
 که توجّه شنیده آمده گفت که من در بیت الله بودم که قافله از بغداد
 آمده بود مردمان آن کاروان در حرم شریف مذکور مینمودند که در بغداد
 شریف شخصیست عالم متبحر مولانا خالد نام دارد و بهندوستان رفت
 طریق نقشبندیّه از حضرت قیوم زمان غوث جهان کاشف اسرار و حلی
 مولانا غلام علی رضی الله تعالی عنه اخذ کرده خرقة خلافت پوشیده
 آمده است در اقلیم روم شهره آفاق گردیده عالمان تسلیم روم اکابر
 مژدوم بدست او بیعت نمودند پس من از استماع این سخنان مشتاق القاد
 حضور گردیدم آخر الامر از عنایت الهی تا به این استان فیض نشان رسیدم
 روز دوشنبه نهم جمادی الآخره

در محصل فیض محل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند
 که نسبت نقشبندیّه عبارت از دوام حضور و آگاهی و گم شدن
 خطرات از دل اکابران طریق شریفه مقرر نموده اند لیکن نزد
 من کم شدن خطرات بجای گم شدن خطرات است و آیه
 حضرت ایشان قلبی و روحی فدا داد ارشاد فرمودند که چهار قسم فنا که
 جناب غوث صدانی قطب زمانی حضرت مسید محی الدین عبدالقادر ابوالمحمد

عبد القادر جیلانی الحسینی الحسینی رضی اللہ تعالیٰ عنہ وارضاه عنا
فرموده اند چنانچه در ماسبق مذکور شده اند در فنای قلبی که عبارت از سیاه
ماسوی است حاصل میشوند.

روز سه شنبه هشتم جمادی الآخره فدوی جان نثار در حضور آن
محبوب پروردگار حاضر گردید حضرت ایشان بزبان گوهر نشان ارشاد
فرمودند که جمیع تصنیفات اکابران طریقت و تالیفات عارفان به
مملو است از توحید و جود و ذوق و شوق و بیان مقدمات عشره که عبارت
از توحید و انابت و صبر و قناعت و زهد و توکل و رضا و تسلیم و غیره است
و ران مندرج لیکن مقابلاتیکه حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ
تحریر فرموده اند هیچکس از عارفان این معارف در سبک تحریر منظم نکرده
و در زمین و آسمان کتابی در عرفان یزدان مثل مکتوبات قدسی آیات
حضرت مجدد نیست و ایضا حضرت ایشان فرمودند که سالک را در سیر
لطیفه قلب و نفس و فکر خفی و نفی و اثبات و تهلیل سانی ترقی می بخشد و
سیر خاصه ثلثه کثرت نوافل باطل و قنات و در کمالات ثلثه تلاوت
کلام اللہ مجید و در حقائق سبغه خواندن در و موجب ترقیات می شود
بعد از آن در حضور مکتوب ریاضت و عبادت آمد حضرت ایشان فرمودند که
بعضی اولیاء را رسوخیت بجناب حق سبحانه از کمال زهد و ریاضت و

ترک و سخرید حاصل میشود و جمعی را قرب الهی جلشان از کثرت عبادت میسر
 میشود لیکن مقام اهل عبادت بر صاحب ثوکل و زهد و ریاضت عالیست
 و ایضا فرمودند که هر که یقین زیاده مقام او اعلا و ایضا حضرت ایشان
 فرمودند که حضرت شاه گلشن رحمة الله علیه صاحب کشف و کرامات و زهد
 در ریاضات بود سی سال عمر در گلیم گذرانیدند و بعد از سه روز قدری تنهال
 میفرمودند طعام پوست خرپزه و تر بود و پوست ششیا همی دیگر خوردگی بود
 هر موسم بود که در کوچه و بازار افتاده بودند آنرا برداشته پاک ساخته
 میخوردند و در مسجد جامع استقامت می ورزیدند و چون شدت عطش میشد
 دوسه کف آب حوض می نوشیدند و آن بسیار شور بود و زمی عورت فاشه
 بحسن کمال آراسته و بجمال پیراسته از دریچه بام رو بر آوذه نظاره میکرد
 یاران طریقه که در آن مجلس حاضر بودند از ایشان عرض نمودند که اینکار
 را توجه فرمایند که بهدایت آید ایشان تسامی فرمودند چون یار اسباب
 بسیار کردند ایشان مشوجه شدند بحکم خداوندی جلشان بعد از دوسه
 گهر می آن عورت ترک لباس کرده خلق سر نموده کفنی گلیم پوشیده
 ایشان آمد و توبه و استغفار باینده حرام مابقی ساخته از ایشان بیعت نمود
 و حلقه بندی در گوش اخلاص انداخت و هم در آن عهد حضرت قیوم
 زمان عرض عن غیر قبله عالم خواجه محمد زبیر رضی الله تعالی عنه بودند

و سوار شاد و ساد و هدایت از وجود باجود ایشان فریب نزن بود
 صاحب عبادت کثیر بودند بعد از نماز مغرب صلوٰۃ او این میخواندند
 و در آن ده سیپارهای کلام اللہ مجید قرات میفرمودند بعد از آن حلقه
 رجال مینمودند و توجه میفرمودند بعد از آن در محله الشریف برده حلقه
 نسا مینمودند و توجه میفرمودند بوقت نصف شب چند گهری استراحت
 نموده برای تهجد می برخاستند و در صلوٰۃ تهجد چهل بار یا شصت بار سوره
 یسین میخواندند بعد از آن در مراقبه تا بچاشت اوقات بسری میبردند پس از آن
 حلقه رجال میکردند و همه روز توجه نمودن و هدایت ساختن مملکت میگردیدند
 و بعد از آن قدری قیلوله نموده برای نماز فی الزوال برخاسته بطول
 قرات در چهار گهری ادا میفرمودند بعد از آن ختم خواجه ثا خوانده بنماز
 ظهر می پرداختند بعد از آن تلاوت کلام اللہ نموده طعام تناول میفرمودند
 و همین وقت طعام آنحضرت بود بعد از نماز عصر مشکات شریف بایکتوبات
 مذکور میشد و چون از محله ابمسجد شریف می آوردند امرا بایان دوشانها
 و مندلیهای خود از آستانه فیض نشانه تا بمسجد شریف بر زمین می انداختند
 تا که قدم مبارک بر زمین نیفتد و اگر بعبادت مرعوض و یا باجابت دعوت
 سوار می شدند سواری ایشان مثل پادشاهان جلوه گر بودی روزی
 ایشان سوار شده بریر جامع مسجد گداز فرمودند و حضرت شاه گلشن حمتا

علیه دیدند که شخصی در نالکی شسته است و بسیار پاکباز در کابان میدوند
 و مجمع کثیر بزرگ غلامان گردوش پاکلی او هستند و انوار محیط آن نالکی پنجین
 ست که گویا از بالاسی نالکی تا فلک نوریت لامع و تمام کوجه و بازار مملو
 از آن نور گردیده است حضرت شاه گلشن گلیم گفته خود را از سر انداختند و
 یاران خود را فرمودند که این را در آتش بسوزانید یاران عرض نمودند که
 چیست فرمودند که این امیر که میروند آنچنان در سواری این نوریت که
 من در گلیم خود گاه بی شمه اش مشاهده نکرده ام و با و صفیکه سی سال درین
 گلیم بر ریاضت صرف کرده ام شخصی عرض نمود که حضرت محمد زبیر هستند
 ایشان فرمودند لله الحمد که پزیرا ده ما هستند آبرومی بابا قیامند و مریدان
 خود را برای استفاده بخدمت حضرت قبله عالم فرستادند و فرمودند جایگاه
 حضرت ایشان تشریف دارند ما را مرید گرفتن جائز نیست و درین شان
 ذکر ریاضات و مجاهدات اولیای بی متقدمین بیان فرمودند و تا سبب بسیار
 خوردند که از دست ما هیچ نمی آید بعد از آن بمقام شکر آمده فرمودند که از فضل
 الهی در اینجا اگر شخصی می آید و موافق فرموده ما کار میکند اورا البته چیزها
 دارد میشوند و این شعر خواندند

عاشق کجا که یار بجانش نظر نکرد	اینخواجه در نیست دگر ز طلیبست
روز چهارشنبه نهم جمادی	لاخره ۱۲۳۱ هـ بحضور والا حاضر

گردیدم مخفی از خطرات و وساوس طالبان بمیان آمد حضرت ایشان
 فرمودند که وساوس و خطرات که بر دل می آیند چهار قسم اند شیطانی ملکی
 نفسانی حقانی و وساوس و خطراتیکه شیطانی باشند از جانب یسار
 می آیند و ملکی از طرف یمن و نفسانی از سمت فوق که دماغ است و
 حقانی از فوق الفوق بر دل نزول میکنند و ایضا فرمودند که حضرت
 مسید بشر علیه صلوٰۃ الہیہ الیک الاکبر ارشاد فرمودند که ذلک من
 کمال الایمان یعنی این آمدن خطرات مقتضای کمال ایمانست چه
 هر جا یکجای می باشد البسته سخت آمدن در میشود و ایضا حضرت
 ایشان فرمودند که درین طریقہ شریفہ از عنایت پروردگار و از توجہ
 پران کبار خطرات از دل طالبان کم میشود بعد از آن کم میشوند در
 قلب نیرومند مثل گیسوها که بر آئینه می نشینند و در آن آئینه رفتن نتواند
 و یا خس و خاشاک که بر روی دریا می باشد و در آب رفته نیاید همچنین
 خطرات بیرون آیند و در دل نمی در آیند بعد از آن از انجام منفع
 شہد بلطفہ نفس می آیند و پس از تزکیہ نفس بمخیله ظهور کنند و احسان
 از آنجا نیز روند و در هیچ جای هم وقت نمی آیند صاحب این مقام
 اگر فرضاً عمر نود ساله داده شود هرگز خطر و غیره در دل او نیاید
 روز پنجشنبه و ہم جادوی الآخِرہ غلام در محفل فیض منزل حاضر

گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که هر که یقین زیاده است مقام قرب او
اعلیٰ تر است باید دانست که مقام یقین سه اند اول علم یقین است
دویم عین یقین شوم حق یقین است که تفصیل این در کتب مسطور است
احتیاج ارقام ندارد و الاضاح حضرت ایشان فرمودند که روزی هزار
پُرانوار حضرت خواجه قطب الدین نجیب کاکاکی رضی الله تعالی عنه رفت
بودم باله العلی العظیم خواجه را دیدم که از فرار خود بیرون آمده استقبال
من نمودند و بسیار نواز شها فرمودند *

روز جمعه یازدهم جمادی الآخره بحضور عالی حاضر گردیدم در آن
وقت نه کوروفات بزرگان آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که جناب
والد ماجد من رحمۃ الله علیه طریقه شریفه قادریه داشتند چون وقت
ارتحال ایشان رسید ارشاد فرمودند که جناب حضرت غوث الاعظم
محبوب جهانی عبید القادر جیلانی رضی الله تعالی عنه تشریف آورده اند
پس اشارت از دست مبارک خود کردند که این ایستاده اند حضرت
غوث الاعظم و جان بحق تسلیم شدند اللهم نور قبره و بزر و منفعه و بسیار
کرامات و خرق عادات او شان بیان نموده بودند *

روز شنبه دوازدهم جمادی الآخره بنده بحضور فیض گنج
حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که عرضی مولوی بشایت

آمده بود در جواب این ارقام نمودیم که از گذشته نامم و متغیر باشند
و آینده را اجتناب لازم شناسند و علی‌الده و ام مشغول یاد الهی
باشند هم درین اثنا شخصی عرض نمود که حضرت ایشان برای من
چیزی ارقام فرمایند حضرت ایشان این آیه کریمه نوشتند **قُلْ لِلّٰهِ**
تَعٰذِرُهُمْ و تفسیر آن نیز برین پنج قلمی نمودند که تفویض امور جزئی و
کلی بحضرت الله سبحانه باید کرد و از تدبیر و معاش و فکر آن هیچ نباید فرمود
و تعلقات ماسوی الله را بگذار و امور خویش را با و تعالی بسپار

سپردم بتو بایه خویش را	تو دانی حساب کم و بیش را
------------------------	--------------------------

روز یکشنبه سیزدهم جمادی الاخره بحضور شیخ محمد باقر
گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که متصوفین متقدمین فرموده اند
که راه الهی جل و جلالت دو گام است گامی بیرون هستی خود زدن و بگام
دیگر بنحدا پیوستن است و حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه فرموده
اند که راهی که در صد و قطع آنیم همگی هفت گام است دو گام بعالم
خلق تعلق دارد و پنج گام بعالم امر اول که سالک در عالم امر قدم میزد
تجلی افعالی و دومی که عبارت از فنای قلبی است و بگام دوم تجلی
صفات شهودیه که عبارت از فنای روحی است و بگام سوم تجلی شیوات
ذاتیه الهیه که عبارت از فنای سری است و بگام چهارم تجلی صفات

سلبیه الحیه که عبارت از فنا، خفی است و گام پنجم شان جامع الهی
 که عبارت از فنا را خفی است و دو گام که تعلق بعالی م خلق دارد و گام
 اول فنا لطیفه نفس است و گام دوم فنا لطیفه قالب بعد از آن حضرت
 ایشان ارشاد فرمودند که تا به اینجا که قطع لطائف سبعة میشوند نصف
 راه سوار طریقه شریفه مجددیه ملی میشود و نصف دیگر که باقی است از این
 نصف اول بمراتب وسیع تر و عالی تر است و آن عبارت است از کمالات
 ثلثه و حقائق سبعة که تفصیل آنها در مکتوب اب قدسی آیات حضرت امام
 ربانی رضی الله تعالی عنه مفصلاً و مشروحاً مسطریست و

روز و شنبه چهاردهم جمادی الآخره.

سید به فضل فیض منزل حاضر گردیدیم حضرت ایشان در آن وقت
 بر سر غلام مجیدی فرمودند و در غرر معانی را برشته تحقیق
 و تدقیق انتظام میدادند شخصی عرض نمود که وقت حضرت
 ایشان از حضرت مولوی عبدالعزیز صاحب زیاده است
 حضرت ایشان فرمودند که توبه ایشان بجز علم و دریای بیاند
 ز گل گل بسطه مهیامی سازند و من از گل غنچه میکنم.

روز سه شنبه پانزدهم جمادی الآخره غلام محضو آن قبله
 امام حاضر گردید حضرت ارشاد فرمودند که روزی حضرت شاه گلشن

علیه نشسته بودند ناگاه مردی از در آمد ایشان برای تعظیم او سرودند
 برخاستند مردان متحیرانند بعد از آن ایشان از آن مرد می پرسیدند
 که از تو بوی مرشد من می آید آن مرد عرض کرد که نزد من هیچ چیز نیست الا
 کتابی ایشان کتاب را کشاده دیدند در وسط خنجر از دست خط خالی
 حضرت منظر اسرار سرمد حضرت شیخ عبدالاحد رضی الله تعالی عنه متحرک بودند
 و ایضا حضرت ایشان فرمودند که روزی مولوی رفیع الدین صاحب مظهر
 نقاشی کتابی میخواند من نیز در آن مجلس حاضر بودم ناگاه انوار و برکات
 بسیار آمدند گفتم که از خواندن این دو سطر فیضی کثیر دارد شد مولوی صاحب
 فرمودند که این دو سطر نوشته حضرت عبدالاحد اند و ایضا حضرت ایشان
 فرمودند که روز دیگر هم برین منج واقع شد گفتم که فیضی بنوع دیگر آمد مولوی
 صاحب فرمودند که این سطر مقرر حضرت شاه ولی الله اند حنّه الله علیه
 را قم گوید عقی عنه که اولیاء الله گلهای باغ وحدت اند هر گلی را بوی
 علیحدّه و رنگی جدا عطا فرموده است هر کسی را که قوت شامه داده اند
 تیز و رنگ و بو میباید و این همه رنگ ظهور آن بزرگ است که در هر گلی
 رنگ دیگر جلوه گر گردیده است عاشق شنیده هر رنگی که می بیند رنگ بزرگ
 می شناسد و هر بوی که می بوید بوی محبوب حقیقی در آن میجوید ناچار بزرگ
 بلبل از جام تقیاری نمل مینوشد و در غل میگو شد

روز چهارشنبه شانزدهم جمادی الآخره بنده در حضور سر
 نور حاضر گردید و در آن وقت مردمان غزنوی و بختیاری در حضور
 بنده حاضر بوده رخصت خواستند حضرت ایشان ارشاد فرمودند که از شما
 یک کس در اینجا ماند و چند مدت استقامت ورزید که تا نسبت باطنی پیدا کرد
 راهی بوطن خود گردد و شیخ گل محمد غزنوی هم در آن مجلس حاضر بودند حضرت
 ایشان فرمودند که گل محمد را به پهنه که پیر بخارا شده است و اینجا آمده بود
 و کلام الله مجید هم خوانده بود از تفصیلات احوال جلشانه و عنایات پیران
 کبار رسی الله تعالی عنهم اجمعین و چند مدت کلام الله مجید ختم کرده و علم
 نفع تحصیل کرده نسبت باطن بقوت تمام پیداخت و خرقه خلافت ازین
 گرفته در بخارا شریف پیری شده و ایت و ارشاد بمردمان آن یارمینما
 بعد از آن حضرت ایشان این شعر خواندند

بنشین بگدایان در دوست که گریں | بنشست باین طائفه شاهی شد و رنجنا

روز پنجشنبه هفدهم جمادی الآخره در محفل فیض منزل حاضر گردیدیم
 حضرت ایشان ارشاد فرمودند که چون نفس مطمئنه بگیرد و از خصال
 زوایل محسنات مسکون گردد و ع شاهی شده بر تخت صدر مینشیند
 و این حالت بعد از قطع و اُره ولایت کبری که متضمن است دو اُرد یک
 قوس است مبسر میشود و شرح صند حصول می بخاند و نظری بهی میگرد

و استلالی کشفی که فنا فی نفس عبارت از آنست بعد از آن حضرت ایشان
 فرمودند که کمال این فنا بعد از مدت مدید حاصل میشود حضرت خواجہ باقی
 بالہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ فرمودہ اند کہ سالک کہ تا چهل سال خلوت
 اختیار کند و ہر روز بر چهل ہزار اسم ذات و نفی و اثبات مداومت نماید
 و آن وقت بحال فنا میرسد و ایضا حضرت ایشان فرمودند کہ حضرت
 ایشان شہید نور اللہ مرقدہ الحمید ارشاد میفرمودند کہ سی سال خدمت
 پیران کبار نمودم چہار سال خدمت حضرت منظر انوار سبحانی سید نور محمد
 بدایونی رسیدہ توجہ گرفتم و شش سال بعد از انتقال ایشان ہزار پرانوار
 حاضر شدم بعد از آن خدمت عارف باللہ حضرت حافظ سعد اللہ علیہ
 رحمۃ اللہ رفتم و دوازده سال خدمت آن مرشد با کمال گذرانیدم پس
 انتقال ایشان خدمت منور زاہد و عابد حضرت شیخ محمد عابد رضی اللہ تعالیٰ
 عنہ آدمم و دہ سال توجہ شریف ایشان مستفیض شدم بعد از وفات
 شریف ایشان سی سال شدہ اند کہ با شغال و اذکار و حلقہ و قہرہ
 مشغولم و مردمان را بیعت و ہدایت مینمایم پس الحال کہ شصت سال
 دین راہ گزرانیدہ ام فنا و قلبی تہامیت و اکلیت میسر گردیدہ است
 و تعلق علمی و حبی کما ینفی در دل نماندہ است و خود را مرده می یابم از
 ہستی نامی و از خودی نشانی نماندہ است مردمان کہ نزد من می آیند

و سلامی میکنند و یا پیام دیگران میرسانند میدانیم که من مرده ام ای خان بقبر
 می آیند و سلام میکنند و کلام میگویند و پیام میرسانند چون بار دیگر میگویند
 من فجور در خود نظر میکنم میگویم که شاید من زنده ام و ایضاً حضرت ایشان
 فرمودند که جناب قیوم زمان خلیفه رحمان قطب شام و روم حضرت ایشان
 عروۃ الوثقی خواجه محمد معصوم رضی الله تعالی عنه میفرمودند که مردمان کلبه
 طیبه اشتغال دارند و لا اله الا الله که میگویند بجای الا الله الا انما تحقق میشود
 تا وقتی که فانی نفس که عبارت از شکستگی اناست حاصل نیست بجای
 الا الله الا اناست و هم حضرت ایشان عروۃ الوثقی خواجه محمد معصوم رضی
 تعالی عنه نوشته اند که روزی من بسیار تضرع و زاری بجناب باری
 عز اسمع بجهت فانی انا نمودم مشاهده کردم که بسیار زار و آزر گردن نفس
 من بد می آیند و می شکستند بعد از آن بخدمت حضرت والد می رفتم
 بمحمد الف ثانی رضی الله تعالی عنه حاضر شده اظهار این واقعه ساختم حضرت
 والدی فرمودند که تا هنوز فانی کامل نگردیده بعد از مدت مدید اتفاق
 طواف بیت الله افتاد و در اینجا از فضل او سبحانه جل شانه حصول این
 دولت عظمی و موهبت کبری نقد و قوت گردید و الله الحمد و الهیته که بعد از
 حصول این سعادت هر کلمه لا اله الا الله که گرفتار بودم بیرون آمده بکلمه
 طیبه لا اله الا الله مشغول گشتم ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء و الله

و ایضا حضرت ایشان فرمودند که بزرگ بوقت انتقال وصیت نموده
 بود که بعد از من بروز چهلیم که اجتماع مردمان خواهد شد طائری از غیب می آید
 پس بر سر کس که بنشیند خلیفه من است حاضران از اجتماع این واقعه
 متحیر شدند بقضای الهی جلشانه بعد از واقعه آن بزرگ بروز چهلیم همون
 واقعه در پیش آمد که طائرت از آسمان پرواز نموده در مجمع مردمان آمده بر
 فرق شخصی بازاری اهل حرفه بنشست مردمان دیدند که این شخص قابل
 خلافت و لائق اجازت طریقت نیست لیکن بموجب فرمودن آن بزرگ
 آن شخص را گفتند که خرقه خلافت ترا وصیت نموده اند آن شخص گفت که
 من مرد بازاری ام لیاقت این امر ندارم آخر الامر گفتن همه صاحبان
 شرف خود فهمیده گفت که من در بازار رفته داد و ستد گذشته از مردمان
 اهل معامله انقطاع نموده می آیم پس آن شخص در بازار رفته انفصال معات
 کرده آمد و خرقه و دستار آن بزرگ پوشید حق تعالی همون وقت
 از نسبت باطنی سرفراز نموده و ایضا حضرت ایشان فرمودند که شاه
 عبدالرحمن قادری مردی بزرگ بودند و در ترک و تجرید قدم نهادند
 اکثر اوقات بر گاوی سوار میشدند چهارمان و پارچه پیر بالایی سر خود
 می بستند و جلنگه چهارپائی بجای لباس می پوشیدند خرق عادت
 بسیار از ایشان صادر می شد بعد از وفات ایشان فرزند ایشان بجای

ایشان نشستند رجوع مردمان بطرف ایشان شد شاه حسین نام مردی
 از مردمان شاه عبدالرحمن رحمه الله علیهما در وقتیکه مجمع بسیار بخدمت
 پسرزاده نشسته بود آمده عرض نمود که اگر تبرک جهانگه بلبوس شدن من بین
 عنایت شود امید دارم و این سخن را چند بار تکرار کرده مردمان گفتند که این
 مرد دیوانه است که بجهلنگه را می طلبد خیر بگیرد و شاه حسین همونوقت آن جهلنگه
 را که بهتر از خلقها می فاشه داد و در بر خود پوشیده همونوقت توجه جمیع مردمان
 او شد و قائم مقام پیر خود شدند بعد از آن در حضور پرنور مذکور حلیه مبارک جناب
 محبوب کبریا سید هر دو سر احمد محبت بی محمد مصطفی علیه و علی آله من اهل بیت
 ائمه و من تسلیمات اکمل آمد حضرت ایشان این شعر فرمودند

بصورتیکه تو می کمتر آفرم خدا	ترا کشیده و دست از قلم کشیده خدا
------------------------------	----------------------------------

بعد از آن ارشاد فرمودند که شعر دیگر هم یاد آمده است لیکن خواندنش
 تقاضای ادب نیست پس بگفتن بعضی حاضران مجلس خواندند و آن نیست
 تو باین جمال و خوبی چو بطور جلوه آئی   آرزوی بگوید آنکس که بگفت آن ترانی
 روز شنبه نوزدهم جمادی الآخره حاضر حضور گردیدم درین شمس
 ذکر شبها تیکه بعضی عزیزان بر کلام حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی
 الله تعالی عنه نموده اند آمد حضرت ایشان ارشاد کردند که فضیلت پناهی
 مولوی سید محی الدین رحمه الله علیه از گزیده اصحاب زبده احباب

حضرت ایشان شهید رضی الله تعالی عنه بودند از زبانی مولوی فخر الدین
چشتی رحمه الله علیه نقل میگرداند که مولوی صاحب مرحوم میفرمودند که جو
اعراضات چنانچه حضرت مجدد خود در مکتوبات شریف قلمی نموده اند از
هیچکس نخواهد شد بعد از آن فرمودند که میدانی که مولوی غلام محی الدین کلام
شخص بودند بزرگے بودند جنید می صبر و توکل و قناعت در ریاضت ایشان
مانند جنیدیان بود و گویند که از خاتمه حضرت سید الطائفة جنید قدس سره
بودند مردمان میگفتند که حضرت مرزا صاحب قبله چرا پیش ایشان نمی آیند
ایشان میگفتند که مردمان عقلی ندارند از پیرزادگی چه می شود۔ ایشان
از فرزندان حضرت غوث الاعظم بودند مولوی باب الله صاحب مرحوم
که استاد ایشان بودند اراده کردند که در بغداد شریف حاضر شوند حضرت
غوث پاک رضی الله عنه در واقعه بالیشان ارشاد کردند که پیش شما فرزند
من غلام محی الدین حاضر است حاجت آید اینجاست
روز یکشنبه بیستم جمادی الآخره غلام بحضور پرنور القبله امام حاضر
گردید حضرت ایشان از در نگاه خداوندانه بر آوا ب فدویانه این عاصی
پرمعاصی از کمال الطاف فرموده ارشاد کردند و روز شده است که
توجه بر لطیفه نفس این شخص کرده ام انوار لطیفه مذکور از جنین این از دور
ظهور میکنند باز حضرت ایشان فرمودند که سبحان الله عجیب عنایات

جناب مجد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ است که در هر مقامیکه توجیه
 میکنم انوار آن مقام همووقت بر سالک وارد میشوند این همه عنایات
 پیران کبارست رضی اللہ تعالیٰ عنهم اجمعین +

روز دوشنبه بست و یکم جمادی الآخره فدونی بمحفل فیض
 منزل باریاب گردیده بشرف دیدار فیض آثار حضور والاستفیض گشت
 حضرت ایشان خطاب باین شکسته و دلخسته فرموده ارشاد کرد
 که در نسبت بهر یک کمال رو میدید و این همه اذواق و اشواق منوط
 بولایت قلبی اند و ایضا حضرت ایشان فرمودند که درین طریقه شریفه
 نقشبندیه ذکر شرط است و نگذاشت خواطر و وقوف قلبی و بازگشت
 شطرت و توجه مرشد هم رکن است اعظم از ارکان این راه - بعد از آن در
 حضور مذکور آمد که حضرت علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ فرموده اند که جمیع
 علوم در بار بسم الله مندرج اند بلکه در نقطه با حضرت ایشان این با
 خوانند +

رباعی

دل گفت مرا علم لدنی بویست	تعلیم کن اگر ترا دسترس است
گفتم که الف گفت اگر گفتم هیچ	در خانه اگر گشت بکجاست

راقم گوید عقیقه آنکه مندرج شدن جمیع علوم در نقطه ظاهر یا بمعنی نیز
 میتواند شد که هر خطی که کشیده شود مبدأ و نقطه بود بلکه مبدأ چه معلوم

نقطه بود که چون کشیده شود صورت خط می شود پس علم عبارت از
خط است که مندرج است در نقطه - بعد از آن در حضور مذکور مجاهدات و
ریاضات و ترک و تجرید آمد حضرت ایشان فرمودند که از مایان هیچ کاری
نمیشود در روزگامها میکنم و در شب می خیم درین راه در شب بیدار بود
ست و خموش از گفتار شدن است قلت طعام و خلوت از انام می بایا
دری از معرفت بکشاید پس این شعر خوانند

جان بده و جان بده و جان بده	فائده در گفتن بسیار چیست
-----------------------------	--------------------------

روز سه شنبه بستان و دوم جمادی الآخره بحضور والا حاضر
گردیم در آنوقت درس مکتوبات قدسی حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه
بود نوشته بودند که در ابتدای مراقبه احدیت سیمی هم مبارک الله می
که جامع جمیع صفات کمال و منزله از نقصان و زوال است نه لحاظ
صفات که الله سمیع است یا بصیر یا علیم است یا قدیر پس مولوی شاه
محمد عظیم صاحب عرض نمودند که لحاظ سمیع و بصیر و علم و قدرت و غیره نسبت
چه وجه دارد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که درین مراقبه ذاتیکه جامع
جمیع صفات است ملحوظ می نمایند نه لحاظ صفتی از صفات چرا که از ذات
که مقصود بالذات است لبسومی صفات که مقصود بالعرض توجه نمودن
از مقصود حقیقی بمطلوب عرضی میل ساختن است

روز چهارشنبه بست و سوم جمادی الآخره در محفل فیض
 منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که ذاکران محسب
 حقیقی و عابدان مطلوب تحقیقی که لیل و نهار در یاد پروردگار مصروف اند
 و شب و روز در عبادت آن شمع دل افروز مالوف میفرمایند که لیرین الله
 ما اذکره - آه صد آه که مادر فکر طعام و شراب مشغولیم پس مرا باید گفت
 لیرین الله ما اکل و اشرب - بعد از آن در حضورند کور فقیر آمد حضرت ایشان
 ارشاد فرمودند که الفقیر من خلا عن المراد امن خلا عن الزاد - بعد از آن
 در حضورند کور صبر و قناعت آمد حضرت ایشان فرمودند که حضرت خواجه
 ناصر رحمه الله علیه کمال صبر و قناعت داشتند و کوه تمکین بودند فاقه با
 میکشیدند و از جای خود نمجنبیدند بر هر روز انوی خود در سن بسته بزرگ
 می نشستند که خیال بر خاستن نیاید و دام از جناب حق جل و علا التجا
 می نمودند که الهی اگر من از بنی فاطمه ام فاقه از خانه من بدر نرود مرا
 فراخی رزق میسر نشود حضرت خواجه میر درد که پسر ایشان بودند میفرمودند
 که مراد تمام عمر یک و نیم فاقه میسر شده است یکی است و در روز دیگر
 که نیم بوده پانزده روز بود سبحان الله عجبت نعمتیت فاقه کشیدن هرگز آن
 آن باشد که صفت صمدیت طهر میکند و درینجا است که شب فاقه را
 لیلۃ المعراج صوفی گفته اند بعد از آن در حضورند کور توحید و جو آمد حضرت

ایشان فرمودند که مقوله محی الدین ابن عزلی ست العالم اعراض مجتمعه فی
 عین واحد و صوفیان دیگر که قائل به همه ادست اند کلمات و تلفظات ایشان
 در ظاهر مخالف شریعت معلوم میشوند و احوالاتیکه مکشوفات حضرت محبوب
 سبحانی مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه و توالبعان ایشان هستند
 ظاهر شریعت آراستند و باطن بطریق پیرایه اند قول ایشان است که
 معارفیکه سر مو مخالف شرع شریف باشد بخیر است مخزنه و نسبتی که از ذکر
 خفی و قوت قلبی حاصل میشود و آن حضور و آگاهی و جمیع است اعتبار
 میسازند و اکابران طریق دیگر احوالیکه از ذکر جهر و سماع بمحصل می انجامد
 مقبر میدانند و این بزرگواران آنرا غیر مقبر می شمارند لهذا امتصافان دیگر
 معترض بر مکشوفات ایشان هستند الحق که معارف ایشان از فهم فہما
 اعلا هستند و از درک ادراک بالا

روز پنجشنبه بستی و چهارم جمادی الآخره بنده بحضور الانصار
 گردید حضرت ایشان از شاد فرمودند که سبحان الله عجب فیض و برکات از
 خواندن حدیث شریف نبوی علی صاحبها الصلوٰۃ و التحیات ظهور میکند
 افسوس که مردمان چشم بصارت از دیدن این برکت دوخته اند فرد چند
 احادیث در مناقب صحابه کرام رضی الله تعالی عنہم اجمعین خوانده شد
 من مشاہدہ نمودم کہ جسم را از غسل زیادہ تر طہارت حاصل شد و

دل را از تصفیه عالی تر لطافتی شامل گشت بعد از آن فرمودند که من هر روز
در خیال خود در مدینه منوره حاضر شده بطواف روضه شریفه مشرف میشوم
و غبار مرقد مطهر بعین آرزو از جاردوب مژگان صفا می نمایم و خاک پاک
کحل دیده خود میسازم و بطواف قبه منوره جان می بازیم گاهی بدان
آستان جان بخش میبوسم و گاهی بران خاک حیات ده جبین میمالیم
آه صد آه

کف پاهای زمینی چو رسد تو نازنین را	بلب خیال الوسم همه عمر آن زمین را
------------------------------------	-----------------------------------

بعد از آن ارشاد فرمودند که احوال من مثل شعر حضرت ایقان شهید نورالله
مرقد الهجید است که فرموده اند

اگر چاقیت یک گردش نگاهم نیست	خدا کند همه نازش بجان من باشد
------------------------------	-------------------------------

و ایضا فرمودند که عاشق شیدا و طواف کوچه و لریا چون در ظاهر بار
نمی یابد در خیال بجای آمده که ما مهجور از درگاه یاریم و دور از طرفین
جواریم هر بار آه شرر بار زبان می آید و می سوزاند و هر ساعت ناله پرچهار
سر می کشد و جان را آتشی میدهد

بنامه که بلیلی خیال مجنون برد	آن کرشمه که لیلی برو نمود نثار
-------------------------------	--------------------------------

تصور فخر غمزه اش بر دل کشتگان مفارقت زخمهای ناله نشان میزند
و خیال شمشیر نازش بر سینه ماتم زوگان مهاجرت جراحت میدهد چون

بوقت چاشت از روز مسطور بنده در حلقه حاضر گردید اتفاقاً دو میان حلقه
جائے باقی نمانده بود بنده پس پشت فقرائیکه بهتر از صدر نشینی محل افتخار
است نشست حضرت ایشان بطرف این کترین درویشان نگاہی فرموده
این شعر بزبان مبارک خواندند ۵

فریضه است ترا آمدن بدر که دوست	اگر درون نهد بار آستان دریا
--------------------------------	-----------------------------

بعد از آن با خواص صاحب متوجه گردیده پرسیدند که امروز بزرگوار می باشد
حضور که ام کیفیت فائز است ایشان عرض کردند که کیفیت شکست و نیاز
بسیار ظاهر است حضرت ایشان فرمودند که امروز چونکه شب عرس مبارک
حضرت خواجه خواجگان پیر پیران اَلْفَانِی عمن سوا الله خواجه باقی باشد
رضی الله تعالی عنه است برکات بسیار و نسبت شریفه آنحضرت بهمانرا
گرفته و چرا چنین نباشد که چهارم حصه است محمدیه مرید ایشان است و
این مصرع بزبان مبارک خواندند ۵ دل شکسته بود گوهر خزینه ما ۵
بعد از آن فرمودند که اکثر اوقات همه وجود خود را مردک دیده تصور
نموده سجده جناب باری ادا مینمایم و گاهی از فواد الفواد خود سجده
بجای می آرم و بخيال خود کثرت این سجدات میکنم تا بحدیکه از خویش نامی
نشانی نمی گذارم باز خود را زنده تصوریده این عمل بجای می آرم ثم الی
باشاء الله تعالی ۵

روز جمعه بست و پنجم جمادی الآخره فدوی بخیل فیض منزل
حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که اکثر عشاقان جناب محبوب
و طلا مان دیدار مطلوب و فانی ندیده اند و جفائی کشیده اند از خنجر الم
مقتول گشته و از شتر غم مجروح شده اند میگویند که ۵

بجز ترک عشق یار ستمگار چاره نیست	آخر دست جان من این سنگ خاره نیست
----------------------------------	----------------------------------

لیکن ما نمیگویم که این کلام کمال نئے ادبانه و سخن نهایت گستاخانه است
ما حسن مطلع این غزل لبسته میخوانم ۵

روی عرق نشان تو کرد یخچین مرا	تقصیر آفتاب و گناه ستاره نیست
-------------------------------	-------------------------------

بعد از آن فرمودند که مراد از روی ذات محبوب و از عرق صفای شوی تا
حاصل آنکه مرانے سرو سامان خانه ویران شکسته بال مضطرب حال دل
برایان چشم گریان سینه کو بان آه بلب سرگرم مجلس تب دل و جان
طیبه حبیب و گریان دیده نهی الم حلیس با هم عشق آن محبوب که هر دم
در خطه تجلی دیگر متجلی میشود و بصفت دیگر ظهیر مسیحا زید ساخته است
تقصیر گروهی آفتاب و بر کشتگی ستاره نیست که منجمان سعادت و سعادت
را بر گروهی سبع سیارات موقوف ساخته اند ۵

روز شنبه بست و ششم جمادی الآخره غلام محض فیض گنیز
حاضر گردید حضرت ایشان شخصی را مراقبه اقریت تلقین فرمودند ۵

در این روز
حضرت امام
رضا علیه السلام
در مدینه منوره
فرمودند

عبارت است از لحاظ معنی کریمه سخن اقرب الیه من جبل لوردید
روزی شنبه بستی و نهم جمادی الآخره بحضور پنده حاضر
گردیدم حضرت ایشان پرسیدند که تو بر تخت شریف حضرت قبله عالم علی
سیر خواجه محمد زبیر رضی الله تعالی عنه بودی نسبت ایشان معلوم کردی
عرض نمودم که نسبت شریفه ایشان اینقدر ظهور میگیرد که گویا بر آسمان
میسوزد از هر سنگریزه آنجا بجای نار نوری بجلوه ظهور مییابد و طور هر حجر
آن مقام بزرگ شجره طور بنظرمی در آید و هر نخل آن مکان بجای باریک
باری تعالی عطا میفرماید خاکش همه ذره ذره نورست حضرت ایشان فرمودند
سبحان الله چه گفته شود و گوهر و صف ایشان چه گفته شود
روز و شنبه بستی و نهم جمادی الآخره فدی بحضور آن
محبوب جهانی قیوم زمانی حاضر گردید حضرت ایشان صفت توبه فرمود
رخصت کردند

در این روز
حضرت امام
رضا علیه السلام
در مدینه منوره
فرمودند

روز سه شنبه بستی و نهم جمادی الآخره بحفل فیض منزل حاضر
گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که شخصی که بطور اقامی نشیند شکل
لفظ محمدی شود علی صاحبها الصلوٰه و السلام باین پنج که سر بصورت میم و
کتفین بصورت حاد و کمر بزرگ حلقه میم ثانی و ساقین بشکل دال میگرد
باین وضع نشسته مراقبه اسم مبارک آنحضرت صلی الله علیه و سلم می
کنند

بسیار فیض وارد میشود و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که بوقت ذکر قلبی
 خیال باید کرد که فیض تجلی افعالیکه از قلب مبارک سید البشر علیه صلوة الله
 الملك الاکبر لقلب حضرت آدم ابو البشر علیه السلام رسیده است بر دل
 من می آید و در ذکر لطیفه روح تصور کن که فیض تجلی صفات ثبوتیه الهیه که
 از روح مبارک سید عالم صلی الله علیه وسلم بروح حضرت نوح و حضرت
 ابراهیم علی نبینا وعلیهما الصلوة و التسلیم رسیده است بلطیفه روح من
 فائز می شود و در وقت ذکر سر خیال نماید که فیض شیوات فائیه الهیه که از
 لطیفه سر مبارک حضرت سید العالمین علیه افضل صلوات المصلین بر حضرت
 موسی کلیم الله علی نبینا وعلیه صلوة الله رسیده است در لطیفه سر من
 می آید و در وقت ذکر لطیفه خفی خیال نماید که فیض تجلی صفات سلبیه الهیه
 که از لطیفه خفی حضرت سرور هر دو سر علیه صلوة الله الملك الاعلی بلطیفه
 خفی حضرت عیسی علی نبینا وعلیه الصلوات اتها واکملها رسیده است
 بلطیفه خفی من وارد میشود و در ذکر اخفی لحاظ باید کرد که فیض شان جامع
 الهی از لطیفه اخفی جناب خاتم پیغمبران علیه صلوات الله الملك المنان
 بلطیفه اخفی من ظهور میکند ازین مراقبات بسیار ترقی در نسبت میشود
 و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که بوقت ذکر هر لطیفه از لطائف که میکند
 همچون لطیفه مرشد خود و لطیفه مرشد مرشد خود تا جناب آنحضرت علیه التمجیات

بشکل اینها مقابل لطیفه خود تصور کرده فیض لطیفه شریفه حضرت سید شریف
 علیه صلوات الله الملك الاکبر بواسطه آن آئینه یاد لطیفه خود اخذ نمایند -
 بعد از آن حضرت ایشان ارشاد فرمودند که طالب را باید که هر لحظه و هر لمح
 در خیال وصل مطلوب خود باشد و منتظر جلوه او کشد پس آهی از دل فضا
 منزل خود کشیدند و فرمودند که مناسب حال امضربان فراق یار و یقین
 اشتیاق نگار این ابیات درد آلود و این اشعار غم آلود هستند و

ز گرمی بای دشمن تو مشب یا میگویم	سپند آساز جامی بستم و فریاد میگویم
فریبش میدادم که اینک یاری آید	بهر آواز پائے خاطر خود شاد میگویم

بعد از آن مذکور حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه آمد حضرت
 ایشان ارشاد فرمودند که هر کما لیکه در نوع انسان ممکن الوقوع است در ایشان
 جلوه ظهور یافته است مگر نبوت که ختم گردیده است بنحایت تمام الرسل علیه من الصلوات
 اتما ایشانند مطلع جمال پیغمبر منظر کمال سید بشر علیه صلوات الله الملك الاکبر

هر لطافت که نهان بود پس برده غیب	همه در صورت خوب تو عیان ساخته اند
هر چه بر صغیر اندیشه کشد کلب خیال	شکل مطبوع تو زیبا تر از آن ساخته اند

روز چهارشنبه غره رجب المرجب بنده بحضور فیض گنج حاضر گردید
 حضرت ایشان را در عرس حضرت مودود حشمتی رحمة الله علیه مشایخ طلبیه
 بود حضرت ایشان فرمودند که مادر جایکه مجلس سماع و وجد و تواجد باشد

هرگز ندیم اگر چه فاتحه بزرگ از بزرگان دین باشد بعد از آن ارشاد فرمودند
 که خداوند که از ما چه خطائے صادر شده که علی الصبح در مجلس بیعت طلب
 نمودند و از نجات که ما را مرد فقیر هسته در مجلس فقر طلبیدند بسیار خوش شیم
 بعد از آن ذکر و نسبت اولیبت افتاد حضرت ایشان فرمودند که هر که نسبت
 الیبت پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم یا بزرگی طلب نماید باید که هر روز در خلوت
 رفته دو گانه ادا نماید و فاتحه آن بزرگ خوانده متوجه روح آن بزرگ نشینند
 در چند روز این نسبت شریفه ظهور خواهد نمود و یا بعد از نماز عشاء بخمال خود
 دستهای مبارک سرور عالم صلی الله علیه وسلم بدست خود گرفته بیعت نماید
 و گوید یا رسول الله بالیتک علی خمس شهادة ان لا اله الا الله و ان محمدا
 رسول الله و اقام الصلوة و اتیاء الزکوة و صوم رمضان و حج الیت
 ان استطعت الیه سبیلا همچنین عمل هر شب نموده باشد

روز پنجشنبه و دوم رجب المرجب ^{۱۳۳۵} هـ غلام مجبور آن بادی
 خاص و عام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که طالب منو الله استعد
 توجه مرشد کامل مکمل در عرصه ده سال سلوک این طریقه شریفه مجددیه
 با تمام میرساند شخصی عرض نمود که خضائل رذائل مبدان محسنات گردیدن
 مستغنی الوقوع معلوم میشود حضرت ایشان فرمودند که خضائلیکه در جلالت
 انسان افتاده اند رفتن آن خیل دشوار است و درای آن تا سالک

تختوا با خلاق الله نگر و دوازده مره پیران طریقه در شمار نیاید بعد از آن در
حضورند کورشناختن نسبت آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که حق سبحانه
جل شانہ مرا چنان ادا کی و وجدانی عطا فرموده است که تمام بدن من حکم قلب
پیدا کرده است از هر چنانچه که شخصی می آید از مقابل رومی آید یا از پس پشت
یا از زمین یا از بسیار احوال نسبت باطن او معلوم میکنم و اعیان می بینم و
رو در جمعه سوّم رجب المرجب بنده بحضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت
ایشان مولوی شیر محمد و مولوی محمد عظیم سلمه الله تعالی را توجه بعنبر
ثلثه سوای عنبر خاک میکردند و فرمودند که در اینجا مراقبه مسامی الباطن
میکند که مبد فیض مسامی اسم الباطن است و مورد فیض عناصر ثلثه و
در اصطلاح حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه این مقام را ولایت
میگویند بعد از آن حضرت ایشان فرمودند که چنانچه مراقبه مسمی الباطن
میکند بهین پنج مراقبه اسم الظاهر در لطائف سبعه میکنند که مسامی
فیض در آن جا مسمی الظاهر و مورد فیض لطائف
سبعه است اگر چه این مراقبه اسم الظاهر
حضرت ایشان شهنشاه نور الله مرقدہ الجید مراقبتین نفرموده اند لیکن
کتوبات شریف حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه معلوم می شود
که این مراقبه در اینجا میفرایند و من بعضی طالبان را تلقین میکنم چنانچه

میان البوسید صاحب راسعه الله سبحانه فی الدارین تلقین کرده بودم و
حضرت ایشان این بنده لاشی را هم تلقین فرموده بود

روز شنبه چهارم رجب المرجب بحضور پرنور حاضر گردیدم حضرت ایشان
فرمودند که شکر عنایات الهی نعمات نامتناهی که در باب من نالائق صادر
می شوند بچه زبان ادا نمایم که مردمان برای طلب حق جل و علا از بغداد و
قسنبر و بخارا و قاشقند در نیامی آیند و از نسبت نقشبندیه مجدویه مستفیض
می شوند موافق استعداد خود هر کسی فیضی میگیرد من چه ام اینهمه عنایات حضرت
ایزد در همان بواسطه توجہات جناب مرزا جان جان شامل حال این کمینہ
در ایشان ست الحق که

گر بر تن من زبان شود هر موسی	یک شکر تو از هزار نتوانم کرد
------------------------------	------------------------------

بعد از آن فرمودند که دید قصور من انیت که سگ که بخانه من می آید
میگویم که الهی من چیستم که مقربان ترا وسیله نجات خود گردانم بهر این
که از مخلوقات ست گناہان مرا بیا مرز و نظر عنایت با فرما و همدان روز رسید
احمد بغدادی از اولاد حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه وارضاً
عنا احوال حضرت ایشان از زبانی مولانا خاں درومی مد ظلم العالی که از
اعظم خلفاء حضرت ایشان اند و در آن اقلیم متدی عالم و پیوای نبی

مستند شنیده ترک مشیخت خود نموده از بعد از شریف باراده بیعت نمودن
 بدست حضرت ایشان قطع منازل و طی مراحل نموده آمدند حضرت ایشان فرمودند
 محض ستاری آن سائر المصوب جزم نمیشی آن غافر الذنوب پرده این میبویست
 که بر پشت خاک این ناپاک بارش ابر رحمت و ترشم سحاب مکرمت چندان مینماید
 که هر قطره من بغیاضی از دریای محیط باج میخواهد والا حال من بمصدق این
 شکرست **ع**

نه نذریم نه طاوس نه آنیم چسرا	بهد صیاد پے کندن بال و پر
بعد از آن در حلقه بنشستند و از کمال شوق و نهایت ذوق این شعر خواندند	
دشمنی از عشق تو جان داد تو باشی زنده	زندگی بخش کسی عمر کسی جان کسی
روز یکشنبه پنجم رجب المرجب بنده بمحصل فیض منزل حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند که بکار آمده است این سخن که هجوم مخلوق که از اطراف الرعبه زمین مردمان و بیجا آمده استقامت و تکلیف می ورزند و قریب یکصد و چهل کس از طالبان راه یزدان مجتمع شده اند و روز بروز زیاد میشوند و در دل من هیچ خطره نمی آید که اینهارا مان خورش میباید و یا بهر پوشیدن پارچه مشکاید الحمد لله و الله که از قلم خطره خطرات دو جهان ربوده و خیال خیالات این و آن زدوده - را فرم گوید غفی عنه که بمصدق مقوله ناصر علی ع	
جمعی که سجده وحدت فرود کنند	اگر یار دوست یمنه بنجار و وضو کنند

چه جائی خطره غیر که عارف بلند سیر را کمال محال است و همدین اثنا و تفسیر کریمه
 اَلَا خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ اَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ كَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا
 بیان میفرمودند که صنایع باری قدرت الهی باید دید که چه صورتهای خوش و
 وضعهای لکشی آفریده و بقلب حسن تقویم کشیده است روزی هندی پسر و
 برهن بچه در مجلس من آمد صورت محبوب کسوت مرغوب میداشت مردمان آن
 مجلس همه ناروی توجه بجانب او آوردند مادامی چند و چند بهدایت او
 نمودم آخوالا مرد عا با جابت رسید و آن برهن بچه گریبان کفراز گردن خود
 درید و خلعت ایمان پوشید و قامت نمونه قیامت خود را از رویه مقوم ایما
 بیار است و حسن خود را از نور سلام جلاداد و برخاست

روز و شب ششم رجب المرجب بنده در حضور پرنور حاضر گردیم
 که امروز روز عرس خواجه خواجهگان پیر ایران خواجه معین الدین حشمتی است
 رضی الله تعالی عنه بعد از آن حضرت ایشان احوال حضرت خواجه بیان فرمودند
 که عمر حضرت خواجه هفتده یا هشتده ساله بود روزی ایشان در باغ خود که
 پراز میوه و آبهای جاری بود تشریف داشتند اتفاقاً شخص حضرت خواجه قلندر می
 آمد و درخواست آب نمود ایشان طبعی پراز میوه و کوزه آب شیرین برآ
 او آوردند آن درویش میوه را تناول فرموده آب را نوش کرد و در حق حضرت
 خواجه دعا کرد همو وقت دل حضرت خواجه از دنیا سرود شد و از آنچه در ملک

تصرف ایشان بود برآمدن اول طلب علم فرموده مردانه وارد طلب حق
 جل و علا در آمدند تا وقتیکه خدمت مبارک حضرت خواجه عثمان هر دنی رسیده
 قریب بست سال از خدمت شریف ایشان اخذ فیوض و برکات فرمودند و
 بمحض حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه نیز حاضر شده اند و حضرت خواجه
 یوسف همدانی را رضی الله تعالی عنه نیز زیارت نموده ششماه در خدمت
 ایشان بوده اند هم درین محفل فرمودند که مولانا بدرالدین سمرقندی که از اصحاب
 حضرت مجدد است رضی الله تعالی عنه لغت عجیبی در کتاب خود نوشته است
 که من از اتفاقات زمانه در حضرت دہلی حاضر شدم دیدم که یک غنچه پراز الود
 و برکات بطرف راستی واقع شده درون آن باغ در آدم دیدم که مزار پر الود
 حضرت ماخواجه باقی باله و صاحب است مشو به حضرت خواجه ششم حضرت خواجه
 عنایتی بحال من نمودند از نسبتهای مخصوصه خود عطا فرمودند بعد از آن زیارت
 حضرت خواجه قطب الدین رضی الله عنه رفتم و مراقب شدم حضرت خواجه اراد
 فرمودند که نسبتی که ترا از حضرت باقی باله رسیده است آن نسبت است
 بعد از آن زیارت حضرت سلطان نظام الدین عاشر شدم سلطان حیو فرمودند
 که در نسبت من محبوبیت غالب است بعد از آن بحسب اتفاق در حضرت حمیر
 رسیدم و زیارت خواجه بزرگ مشرف شدم حضرت خواجه فرمودند نسبتی
 که ترا از خواجه باقی باله رسیده است آن نسبت است من عرض کردم که حضرت

خواجه گامی حضرت خواجه باقی باله فرموده اند که مرا نسبت حضرت چشت
 رسیده است و آنحضرت چنین میفرمایند: سببش چیست حضرت خواجه فرمودند که
 من در خدمت حضرت خواجه یوسف همدانی رسیده از خدمت ایشان نسبتی
 نگرفته ام آن نسبت را از من جمیع اهل بیت گرفته اند و از حضرت خواجه قطب الدین حضرت
 خواجه باقی باله رسیده پس آن نسبت فی الحقیقه نسبت حضرت خواجه گان نقشبندی است
 که بمن رسیده است و از من بحضرت خواجه باقی باله رسیده بعد از آن حضرت
 ایشان فرمودند که بواسطه حضرت خواجه بزرگ اسلام در بلاد هندوستان
 رواج یافت و نسبت بسیار از آنحضرت صادر شدند و اهل یومنا ندانی
 بعد از آن حافظ را امر فرمودند که پنج آیت خواند و فاتحه حضرت خواجه خواند
 بعد از آن فرمودند که در طریق بزرگان نقشبندی نسبتهای متعدده ظهور
 اند لیکن اصل نسبت از حضرت خواجه نقشبندی است رضی الله عنه بعد از آن لطیفه
 فرموده اند که دیگر طعام حضرت خواجه بهاء الدین نقشبندی بختند در آن یک
 نمک بسیار حضرت محمد و ماعظم انداختند نسبت ایشان تیزی پیدا کرد و طفل
 سرخ در آن دیگر حضرت میر ابو العلی رحمه الله علیه کردند آن نسبت تیزتر شد
 حضرت محمد و در آن دیگر خجرات انداختند کیفیتی دیگر پیدا کرد و تیزبهای
 نسبتها بالطور نماز بعد از آن حضرت ایشان شاد فرمودند که من در شام دیده
 ام که حضرت سیده النساء فاطمة الزهراء رضی الله تعالی عنهما رونق افزای

نسبت
 خواجه
 نقشبندی

این مکان گردیده بمن ارشاد فرمودند که من برای تو زنده شده ام بعد از آن در حضور
 مذکور فضیلت اصحاب پیغمبر علیه و آله و صحبه صلوات الله الملك الاکبر آمد حضرت
 ایشان ارشاد فرمودند که افضل ترین جمیع ائمت و اشرف ترین همه اهل کلت خلفای
 الراشدین المهدیین اندر رضوان الله تعالی عنهم اجمعین که از هر یک از این اربعه
 آدازه هدایت بهر چار طرف زمین رسیده بعد از آن عشره مبشره که کسی عشر عشر
 ان کمال ایشان ندیده و نه مثل آن بشارت شنیده بعد از آن شهدای مدینه
 که هر یک بدر چرخ شهادت ست و ماه سیماهی ولایت بعد از آن اصحاب اهل
 بیعت الرضوان که تحت الشجره بیعت نموده سرسبز و شاداب از جو سبار
 ایمان گردیده اند بعد از آن اصحاب حد که جمیع اولیاء ائمت بمقابله احب
 آنها نمیرسند رضی الله عنهم و رضوا عنا بعد از آن مرتبه جمیع اصحاب رضوان
 الملك الوهاب ست و کسیکه بنظر ایمان آن سرور زمین و زمان را علیه صلوات
 الله الرحمن ویده است داخل زمره این کابرانست و از بشارت اصحابی
 کَالنَّجْمِ بِأَيْهَمُ أَقْدَرْتُمْ أَهْتُمْ شادان و فرحان و مبشر بجهان که کریمه
 کَلَّا وَعَلَى اللَّهِ الْحُسْنَى باطن بر آنست و

روز سه شنبه منقصر رجب المرجب این کمینه فقر اباریاب محفل آن شریف
 سیرا گردید و آنوقت درس کتبوات قدسی آیات حضرت امام ربانی قیوم
 زمانی مجد و الف ثانی رضی الله تعالی عنه بود و آن مقام مذمت دنیا و اهل

در بیان فضیلت
 اصحاب اربعه
 و مرتبه
 و اصحاب حد
 و اصحاب رضوان
 و اصحاب بیعت
 و اصحاب کمال

دنیا را قام فرموده بودند که هر که متلبس بدنیاست اورا جز حسرتی و ندانستی
 در روز جزا نیست حضرت ایشان ارشاد کردند که دنیا طلب یا دنی ست برایتان
 الیه و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که هر چیزیکه دل را از حق سبحانه تعالی غافل
 سازد او دنیا است و این شعر خوانند

چیت دنیا و لباس دنیو	از خدا غافل شدن ای مولوی
چیت دنیا از خدا غافل شدن	نہ لباس نصیب و فرزند وزن

و ایضاً فرمودند که روزی جناب پیغمبر علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الاکبر در خانہ
 حضرت سیدۃ النساء قرۃ عین الرسول الزہراء البتول رضی اللہ تعالیٰ عنہا
 تشریف آورده بودند دیدند که در دست مبارک آن سیدۃ النساء سوا
 نقرہ هستند فرمودند مالی و لل دنیا پس چون آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بجا
 خود تشریف آوردند و حضرت فاطمہ کہ فاطمہؑ بودند مہمان خود را از آن تشریف
 آن ہر دو دست برنجن را یک دست از دستہای خود جدا ساختہ بحضور آنجناب
 علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الوہاب فرستادند حضرت امام الانبیاء علیہ صلوٰۃ
 اللہ الملک الاعلیٰ آنرا بفقرا تصدق فرمودند و ایضاً حضرت ایشان ارشاد
 فرمودند کہ یکے از اصحاب صفہ وفات یافت در پارچہ پوشش او یک دم
 یافتند از آن سرور علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الاکبر عرض نمودند آن حضرت
 ارشاد فرمودند کئی من النار یعنی یک داغ از آتش ہمراہ خود ہمہ از آن

یکی دیگر از اصحاب صفه است حال فرمودند ناگاه دو در هم در پارچه اش یافتند
 آنحضرت علیه الصلوٰۃ وارشاد فرمودند که گمان من النار بعد از آن حضرت
 ایشان ارشاد فرمودند که بعضی از اصحاب مثل جناب جامع القرآن حضرت
 عثمان بن عفان و صاحب رجاء و خوف عبد الرحمن العوف رضی الله تعالی
 عنهما در حضور آن سرور عالم صلی الله علیه و سلم مال کثیر داشتند و اکثر از صحبا
 بعد از وفات آن سرور علیه الصلوات واکمل التحیات شست و اجلا
 دنیا کمال یافتند و حق آنست که در قرنی که ایشان را بجناب حق جل جلاله
 بود هیچ فتوری و قصوری راه نیافت پس معلوم شد که در حق اصحاب صفه که
 کئی من النار واقع شد بجهت آنکه ایشان دعوی ترک و تجرید کرده بودند و
 صدق دعوی ایشان تخلل واقع شد - را قم گوید عفی عنه پس از اینجا معلوم
 که صوفی را پیروی اصحاب صفه در کارست و الا ساقط از خیر اعتبارست
 و فروختند است بشمار آری هر که بجانب خط بنر محبوب ابل است اشتغال
 از دنیا و اهل دنیا در حق او سم قاتلست و وقف هر حضرت فرید الدین عطار
 قدس سره جایکه گفته اند چه درمائی نصائح سفته اند لفظ

زهر دار داز درون دنیا چو مار	گر چه ظاهرست پر نقش و نگار
میسناید خوب زیبا در نظم	لیکه از زهرش بود جان را خطر
زهر این مار منقش قاتلست	باشد از دوی دور هر کوی عاقلست

چون زمان مغرور رنگ و بو گردد	همچو طفلان منگرانند سُرخ دهند
هر دور فدی شومی دیگر خواسته	زال دنیا چون عروس آراسته
پس هلاک از زخم دندان میکند	لب به پیش شومی خندان میکند
پشت سپرد کرد و دادش سه طلاق	مقبل آن مرد یکم شد زین جفت ملا

و آنکه کثرت مال و منال و علوم مرتب جاه و جلال صحابه را عطا فرموده بودند
خود را بران قیاس نباید نمود و از آئینه دل رنگ این بی حاصل باید زدود
درین معنی حضرت مولانا روم چه خوش منظوم فرموده اند:

کار پاک از اقیاس از خود بگیری | اگر چه باشد در نوشتن شیرین

روز چهارشنبه هشتم رجب المرجب غلام مجتبی القبله امام حاضر
گردید در آنوقت درس جامع ترمذی بود - حدیث فضل عائشه
عَلَى النَّسَاءِ كَفَضِلِّ الثَّرِيَّةِ عَلَى مَسَاوِ الطَّعَامِ خوانده شد حضرت ایشان
ارشاد فرمودند که ازین حدیث شریف فضیلت حضرت عائشه صدیقه
رضی الله تعالی عنهما بر تمام زنان ثابت شد بعد از آن فرمودند فضیلتی
که ایشانراست از روی علم و اجتهاد و فقاہت و ترک و تجرید و مجتبی
آنحضرت است صلی الله علیه و سلم بر جمیع عورات فرمودند که در باب ترک
و تجرید ایشان واردست که روزی نزد ایشان هفده هزار درهم و دمانیر آمدند
همه را در همون مجلس تصدق کردند یک خر مهره نزد خود نگذاشتند و فضیلتی

که جناب فاطمة الزهراء رضی الله تعالی عنہا راست لبیبی است که لبعبة رسول الله
و شرافتیکه حضرت مریم است بجهت اینست حضرت عیسی بن مریم و طلیعه صلوة و
السلام واقع است و علوم تربتیکه حضرت آسیه است بسبب پرورش حضرت
موسی علی نبینا و علیہ التحیات است و بنیم بجهت شداء و تکالیف و مصائب
و طلیعه که از دست فرعون بالیشان رسید و دران ایوان ظلمت که از هر طرف
صرصر کفر و ضلالت می وزید شعل کجاو چراغ نور عرفان را بنخوشی رافند
حق سبحانه بمراتب اعلی رسانیده

روز پنجشنبه نهم رجب المرجب بنده در محفل فیض منزل حاضر گردید
در آنوقت درس مشنوی شریف حضرت مولانا روم قدس سره بود حضرت
ایشان بعد از فراغ آن بزبان گوهر نشان ارشاد فرمودند که در تمام است
سه کتب اند که مثله ندارند اول آن کلام الله المجید بعد از ان بنجاری
شریف پس از ان مشنوی مولانا روم که مثل آن گمانی بعد کلام الله و بنجاری
نیست اگر شخصی عمل برین مشنوی شریف نماید و تعلیم بر طریق حق و افراز
اسرار حق بیابد و از زمره و مسلمان حق جل و علا گردد بعد از ان مذکور حضرت
امام ربانی مجد الف ثانی رضی الله تعالی عنہ آمد حضرت ایشان فرمودند
که کما لیکه حضرت محمد و دارند کسی در است کم دارد حق آنست که اگر همه اولیا
الله صاحب حدت و جود و توجیه فرایند از راه تنگ جود بشاهراه شود آید

و یقین است که حضرت محی الدین ابن العشری قدس سره که مجتهد این طائفه
 و جودیه اند از توجیه حضرت مجدد این مقام تنگ بمقام اعلیٰ ترقی نمایند
 بعد از آن حضرت ایشان ارشاد فرمودند که پیران طریقت و مرشدان حقیقت
 سه قسم اند یکم ارباب کشف چنانچه حضرت ایشان شصید نورالهدی فرموده
 المجهیده دوم ارباب ادراک شوم ارباب چیل که مطابق کشف ادراک نسبت
 ندارند و در کمال این هر سه طائفه ریب و شک نیست بعد از آن مذکور
 شیخ سعدی شیرازی آمد حضرت ایشان فرمودند که انوار ولایت
 سر در دبه داشتند و مرد فهمیده هستند در دو شعر تمام سلوک بیان فرمود
 اند **شعر**

مرا پیر دانی مرشد شهاب	دو اندرز فرمود بر روی آب
یکم آنکه بر خویش خود بین مباحث	و اگر آنکه بر غیر بد بین مباحث
بعد از آن حضرت ایشان فرمودند که هر که از ملاقات دارد باید که لباس مابو شد و طوراً اختیار کند	
یا مرو با یا رازق پیر هن	یا بکش بر خانمان انگشت نیل
یا مکن با پیل بان دوستی	یا بنا کن خانه در خورد پیل
روز جمعه و هم رجب المرجب حاضری حضور گردیدم سخن در بیان ترک و تجرید افتاد حضرت ایشان این رباعی خواندند رباعی	

خاک نشینی ست سلیمانیم	تنگ بود فرس سلطانیم
هست چهل سال که می پوشش	کهنه نشد خلعت عریانیم
بعد از ان ذکر اشعار مولانا جمالی سرور دی که هجلی بیان ترک و تجرید است	
آمد حضرت ایشان را رشاد فرمودند که مولانا جمالی را ملاقات کن لانا عبد الرحمن	
جامی اتفاق افتاد مولانا جامی قبل از تعارف از ایشان فرمودند که چیز	
از اشعار جمالی باید داری چونکه ایشان در آنوقت بغیر لنگه لباسه	
نداشتند شعر حسب حال خود خواندند ۵	
ما را از خاک کویت پرنیست برتن	آنهم ز آب دیده چاک تا بدامن
بمجرد خواندن مولانا جامی فرمودند معلوم شد که جمالی توی بعد از ان	
حضرت ایشان اشعار جمالی خواندند و فرمودند که معاش را باین طور	
باید ساخت ۶	
لنگه زیر لنگه بالا	نغمه دزدی غم کالا
گدازک بور یا دپو بستک	دلکے پر زور د دوستک
اینقدر بس بود جمالی را	رند کے مست دلا د بالی را
بعد از ان اشعار سفیخ ابن سینا که بر وی رحمة الله علیه خواندند و فرمودند	
که معاش درویشان بدین سان می باشد ابیات	
نان جوین خرقه لپمین آب شور	سپاره کلام حدیث پیمبری

<p>هم نسخه دو حارز علم که نافع است تا یک کلمه که پی روشنی آن با یکد آشنای که نیز د به نیم جو این آن سعادت است که حسرت بردرد</p>	<p>در دین نه لغو بود علی و ثار عصری پیهود هستی نه بر شمع خاوری در پیش چشم بهشت شان ملک سحر جوای تاج قیصر و ملک سکندر</p>
--	---

بعد از آن که کور محبت افتاد حضرت ایشان این ابیات نورالعین
 واقف خوانند

<p>صبا بازلف یار من چه کردی مگر گر نگردی با تو گویم بشتی گرد کین از خاطر یار فلندی خار واقف را بستر</p>	<p>ز دی بر هم قرار من چه کردی که با مشت غبار من چه کردی بگو ای گریه کار من چه کردی بگو ای گلزار من چه کردی</p>
--	---

روز شنبه یازدهم رجب المرجب بمحض فیض کجور صاحب
 گردیدم در آنوقت حضرت ایشان درس حدیث میفرمودند ناگاه
 از خاندان چشمتی برای ملاقات حضرت ایشان آمد حضرت ایشان
 ارشاد فرمود که گزک اکابران که سرستان راوق محبت اند سماع و
 سرودیت که دل را رنگارنگ اشواق می آرد و پرده حجاب چهره
 یار خرق میسازد گزک امته سلان نقشبندیه که باد و نواشان جیام
 مودت ایم حدیث و درودیت که قلب را گوناگون از دواق سید

در برقع و نقاب از روی نگار و در سینا میصریح آن ایشانند من
 چنینم بر دم و بعد از آن آبی از دل کشیدند و فرمودند و اشوق الدنیه
 و اشوق الدنیه و احسرة الدنیه - بعد از آن در حضور مذکور حسن بصری
 رضی الله تعالی عنه آمد حضرت ایشان فرمودند که پدر و مادر ایشان از موالی
 بودند لیکن فضیلتی که ایشان دارند چنانست که در طفولیت بایم
 رضاعت حضرت ام سلمه رضی الله تعالی عنها که از ازواج منظرهات جنات
 سرور کائنات علیها افضل الصلوة بودند پستان خود را در دهن ایشان داد
 از قدرت یزدان شیر از پستان برآمد و ایشان نوش فرمودند و لایضا
 حضرت ایشان فرمودند که عادت شریف ایشان بود که چهل هزار بار
 سبحان الله میخواندند و علماء صوفیه را اخلاص است در فضیلت
 تسبیح و تهلیل متاخرین تحلیل ما افضل گفته اند و ایضا حضرت ایشان
 فرمودند که اکثر طرق و سلاسل صوفیه با ایشان میسرند متقدمان جمیع
 کبر و پیشوا جمیع صلحا هستند بعد از آن حضرت ایشان فرمودند که
 امرور زور وصال حضرت شاه ماصلا الدین قادری است که هزار بار اول
 ایشان در حضرت دلی بمجله حبش پوره واقعست یزاد و دیگر بجز
 داله نیز گوار این ذره بمقدار بودند که در شب گذشته این بدن ازین
 سلمی فانی رخت بر بسته بودند و من بهم میفرمود از وطن خود آمده بودم

چون درین مکان که حضرت و علی ست رسیدم و الدم بسیار خوش حال
 شدند که مرا از مرشد خود بیعت نمایند اتفاقاً بعد از چند ساعات جناب
 ایشان ارتحال فرمودند بعد از آن در حضور مذکور پیران حضرت غوث الاعظم
 آمد حضرت ایشان فرمودند که چهار پیر حضرت غوث داشتند یکی حماد و یکی
 دوم شیخ ابوالوفاء سوم و الد ایشان سید ابوالصلح چهارم شیخ ابوسعید
 مخزومی قدس الله اسرارهم

روز یکشنبه دوازدهم رجب المرجب این بنده ناکار حضرت
 آن مقبول درگاه پروردگار حاضر شد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که
 ذکر اسم ذات و یافعی و اثبات برای این میکنند که هر چه موعود بفرست
 امروز نقد گردونه آنکه از بهر خوف و درخ و تمنای بهشت آنانکه از آتش
 عشق برشته اند آرزوی بهشت را داشته اند پس آهی از دل فیض منزل
 کشیدند و فرمودند که وصلی شود قطعی شود از خودی گذشتن باید و بدو سستی
 شاید بعد از آن مذکور موت اولیا را الله آید حضرت ایشان فرمودند که از
 بعضی اولیا فرشته قبض کرده و چهارچهره بهشت پیچیده خواهد که بسوی
 آسمان میرود که آن روح قبل از بریدن فرشته از دست فرشته حبس
 کرده سجاب الهی برسد چنانچه در حدیث شریف دارد است و بعضی ارواح
 طیبه را در قبضه مانده فرشته را هم در خلی نیست از دست قدرت خود او

تبعض میسر باید

در کوی تو عاشقان چنان جان میدهند
که با ملک الموت نگنجد هرگز
روز دوشنبه سیزدهم رجب المرجب غلام در محفل قبله نام حاضر
گردید در الوقت مذکور حدیث قدسی **أَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ**
حضرت ایشان فرمودند که معنی این حدیث نزد من اینست که حق تعالی
ارشاد فرمود که هر که مرا بخمال و یا بوجه یا دکن من نزدیک او هستم چنانچه
تعبیر این حدیث است **إِذَا حَرَّكَ شَفْتَيْهِ بَيْنَ كُمَيَّ فَإِنَّا عِنْدَهُ**
دلالت بر این معنی می کند بعد از آن در حضور فیض گنج شریف آمد و کلمات
شوقیه بزبان خود آغاز کرد حضرت ایشان این شعر خواندند

مرفان چمن بهر سبزه
خواندند ترا با صلاحه
ندانم آن گل خندان چه رنگ بود
که مرغ هر چمن گفتگوی اود

و هم در آن مجلس این شعر خواندند

یکبار بگویم تلمیذ
مشهور شوم به بنطیس
بعد از آن فرمودند که اصل این مضمون در کلام حافظ شیرازی یافته می شود
و آن اینست

نام من نیست سحر بر لب جان رسوخ
ایل دل را بوی جان می آید از نام خوش
بعد از آن حضرت ایشان فرمودند که بعضی شعار حافظ شیرازی موافق مضامین

حدیث شریف هستند پس این شعر خوانند:

ساقیا عشرت امروز بفرود افکن	یا ز دیوان قضا خط امالی بمن آر
-----------------------------	--------------------------------

و فرمودند که مضمون این حدیث است إِذَا اَفْسَقْتَ فَلَا تَنْظُرْ حَبَابَكَ
وَإِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَنْظُرْ مَسَاكَ پس فرمودند که کار امروز حواله بفرود
مکن فرصت را غنیمت شمار - بعد از آن در حضورند که همیرو را جمع آمد
حضرت ایشان فرمودند که همیرو مرید حضرت بهاء الدین ذکر بایم لبانی
بود روزی حضرت بهاء الدین نماز میخواندند که ناگاه همیرو پیش نماز
ایشان بعد از نماز او را فرمودند که تو پیش نماز میرفتی این کار برگزیده
نه نمائی که گناه است - همیرو گفت که سبحان من در عشق یک ادنی بنده اینچنین
بیوش بودم که خیال شما و نماز شما نماند و شما که خود را عاشق خدا گویند
در عین حضور محبوب خیال گزشتن ما کردید ایشان افعال از کلام لازمتر
کشیدند و گریبان دریدند بعد از آن ایشان فرمودند که در حق تو دعائی
کنم که از و سلطان حق گردی - همیرو گفت اگر شمار اطاعت است مرا تا به
را بخواهی من رسانید و روی محبت من از آنسو گردانید بعد از آن در حضور
پروردگار قائم می آمد حضرت ایشان باین شعر خوانند:

قلند قطره در بای عشق است	قلند ز دره صحرای عشق است
--------------------------	--------------------------

بعد از آن این شعر خوانند:

صنایع و قلندر سوار بمن نحائی که دراز و دور بنیم ره در سم پاری

بعد از آن در حضورند که بر تصرفات او لیاری الله آمد که اعانت این طائفه
علیه شامل حال مخلصان میباشد برابرست که ایشان دسته مدبکار روانی
مردمان نمایند یا ما دسته از ایشان اعانت رسد حضرت ایشان ارشاد
فرمودند که اکثر از او لیاری الله حل مشکلات مردمان میشود و ایشان از
واقعہ خسب نداشتند بعد از آن میان الف شاه عرض نمودند که ما از
وطن خود که آنجاست بار آورده بیعت در حضور می آمدم در اثنای راه راه را
کم کردم ناگاه حضرت ایشان را دیدم که تشریف آورده بمن راه راست
نمودند پس من گفتم که شما کیستید از نام و نشان خود خبر دهید حضرت
ایشان فرمودند که من آنم که تونزد من برای بیعت می آئی دوباره
این واقعہ در پیش آمد بعد از آن حضرت ایشان فرمودند که میان محمدی
صاحب هم میگفتند که من برای تجارت میرفتم ناگاه دیدم که شما
تشریف آورده قریب بهل من ایستاده فرمودید که بهل را نیز بکنید
بدوانید و ازین قافله جدا شده بگذرید که قطاع الطریق می آیند و این
قافله را بر باد می گسند من بهل را بدوانید و از قافله جدا شدم بقضای
الهی این همه قافله را قطاعان طریق بغارت بردند و من بخیر و خونی
داخل منزل مقصود گردیدم

در بیان تصرفات
اولیای الله و اعانت
ایشان چنانچه

روز سه شنبه چهاردهم رجب المرجب بنده حاضر حضور گردیدم
 ذکر خطای کشف کوئی که از بزرگان واقع می شود افتاد حضرت ایشان
 فرمودند که بعضی اوقات بزرگان را چیزی کشف دریافت میشود لیکن در
 تعبیر آن مافیه خطائی میشود و تقصیر کشف نیست باید که تعبیر و قانع
 بدقت نظر مکنند هم درین اثنا شخصی حبیبی آمد حضرت ایشان نام او را پرسیدند
 او گفت نام من دادا خان است حضرت ایشان این رباعی خواندند -

ما فریاد از عشق و افریاد	کارم بیکه طرفه نگار افتاده
گرداوم شکسته دادا دادا	ورنه من و عشق هر چه بادا بادا

بعد از آن ذکر درود تجلیات آمد حضرت ایشان فرمودند که تجلیات مقننه
 بر سالک اورد میشود و آن بیچاره را فانی میسازد و این صرع بر زبان مبارک
 رانند مصرعه بر تبه از محل لیلی بدخشید سحره گاهی تجلی افعالی می
 درخشد و افعال عباد را از لطر سالک مستور میسازد و گاهی تجلی صفاتی
 در و میکند و صفات مخلوق را از لطر سالک مخفی میفرماید و گاهی تجلی
 ذات ظهور میفرماید و اضمحلال ذات عالم در ذات حضرت حق میسر آید -
 بعد از آن در حضور پر نورند کور عقل آمد حضرت ایشان فرمودند که عقل
 دو قسم است - یکی عقل نورانی - و دوم عقل منظم - عقل نورانی آنست
 که شخصی خود بخود اجتناب از نواهی و استقامت با و امر نماید و منظم

آنکه از بدایت مرشد احترام از منتهیات کند بعد از آن این نقل فرمودند که حضرت
 شاه عبدالرحیم نقشبندی رحمه الله علیه روزی در کوچه می رفتند ناگاه در
 شمار راه دیدند که بچه سگ کنار تالاب بگل افتاده و طاقت بیرون
 آمدن از آن گل نمیتواند مردمان را گفتند که این را بیرون آرید کسی بیرون
 نیاورد آخر الامر آن سگ بچه را بدست گرفته بیرون آوردند و اهل محله را
 فرمودند که کسی این را پرورش نکند در اینجا طبایخ بود گفت که من مشکل
 تربیت این میشوم ایشان آن بچه سگ را حواله طبایخ کردند و هشتاد روز
 بعد از چندی بار دیگر گذر ایشان در آن کوچه افتاد که موافق گذر یک کشتی است
 باقی گل و لایمی و سگ از مقابل ایشان می آید ایشان آن سگ را منع کرده
 خود از آن راه گند کردند سگ گفت که شما برین ظلم کردید که راه مشرک است
 برای ما و شما و شما را مانع گذشتن این راه گشتند ایشان گفتند که تو از آب
 تر بودی بجهت پلیه کشتن جامه خود منع نمودم سگ گفت که جامه شما از یک
 کوزه آب پاک میشد و حال آنکه در آنجا شما پلیدی ملوث شده است اگر مستن
 مفت دریا هم زایل نمیکرد و بعد از آن سگ گفت که صوفیان مذہب ایشان
 اختیار میکنند و شما را اختیار اختیار کرده اید ایشان گفتند بچه طوط
 سگ گفت که شما را از راه باز داشته خود گذر کردید باز سگ گفت که
 حق تعالی را از عقل نورانی می شناسند نه از عقل منظم ایشان گفتند که

تفسیر این برد و عقل بیان کن سگ گفت که عقل نورانی آنست که نه
نصیحت ناصح دهنده و عطا و اعطای پذیر شود و عقل منظم آنکه از بند و
نصیحت افتد *

روز چهارشنبه پانزدهم رجب المرجب بمحضر فیض کنجور حاضری
گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که طریقه شریفه نقشبندیه مان
و محفوظ است از وساوس شیطان چرا که این اکابران بنابر طریقه خود بر
محضر و آگاهی و جمیعت بنیاده اند و کشف انوار و ظهور رویا از حیرتبار
ساقط میباشند بخلاف طرق دیگر که بنای آنها بر انوار و اسرار است
بعد از آن فرمودند که روزی حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه را
واقع شد و در عین روشنی آن آواز میسبح مبارک ایشان رسید که
دوست ترا نماز در روزه معاف کردیم و دل تو از کدورت صاف کردیم
ایشان متحیر شدند که جناب آن سرور علیه صلوات الله الملك الاکبر را
هم صوم و صلوة معاف نبود مگر کمینه متوسلان آنجنابیم ارتفاع این
امر بچه طور گردد و کلمه تحمید بر زبان رانند و از سوسه آن نسیم رانده شده
مخلص یافتند مادی و معین ایشان که رحیم و رحمان بود از شر شیطان باز
دشته را ده ایت نمود آن تجلی شیطانی از نظر ایشان مرتفع شد باز
شیطان نداد و او که من بسیار کسان را ازین مقام عالی محضیض فرستاد

انگنہیم ہادی شاکہ خدا بود و موی محمد مصطفیٰ علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الاعلا
 فریب ما بر شما کاری نکرد و بعد از ان در حضور مذکور شغل باطنی آمد حضرت ایشان
 فرمودند ہر کہ مشغولست مقبولست و ہر کہ غافلست کئے مقبلست۔ رستم
 گوید مرد چہ خوش فرد گفتہ است۔ فرد

ہر آنکو غافل از حق کز زبانست	در ان دم کافرست اما نہانست
------------------------------	----------------------------

دہم در باب یاد محبوب رعنا چہ شعری زیبا نظم نمودہ است۔ شعر

پس از سی سال انہی محقق شد بخاقانی	کہ یکدم با خدا بودن بہ از ملک سلیمانی
-----------------------------------	---------------------------------------

بعد از ان در حضور مذکور متابعت مرشد آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ
 کار خلاف مرضی پیر بہ نسبت باطن یا خراب و اتر میسازد پس فرمودند کہ
 شخصے نے اجازت من خرزہ بحضور نواب برد باطن او سیاہ گردید او نہایت
 کہ سببش نیست استغفار و توبہ از گناہان خود کرد مسیح اثرش ظاہر نگشت
 بعد از ان گفت کہ این جرم بردن خرزہ کہ تا مرضی مرشد سرزد شدہ است
 ازین توبہ بینمایم فی الحال نہایت پیدا شد و نسبت باطنش بطور سابق ظاہر
 روز پنجشنبہ شانزدہم رجب المرجب در محل فیض منزل حاضر
 گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ ہر کہ از یاران من باہ صبر توکل
 قناعت و تقوی پیش کرد و حضور و محبت و انوار و کیفیات در قلب ارد
 از جانب من اورا اجازت نیست کہ طالبانرا بیعت نماید و در ہر کس ازین

صبر و توکل و غیره فتور نیست و او را مرید ساختن و بیعت ساختن قصور نیست
 اگر چه از اجازت یا فلکان من باشد حقیقه از من مجاز نیست
 روز جمعه مفسد هم رجب المحرم فدی می بخشود بر نور حاضر گردید
 حضرت ایشان ارشاد فرمودند که سیر آفاقی عبارتست از مشاهدۀ انوار
 بیرون خود و سیر نفسی بدین انوار سینه خود بعد از آن مذکور اندر انوار
 فی البدایه آمد فرمودند که معانی این عبارت بسیارست لیکن نزد من
 چنین لغت ر یافته که قسیمی که دل را حضور جمعیت حاصل شد و کیفیات
 جذبات و وارثا آمد اندر ارج نهایتست که این بر منوادر طریقه علیه
 نقشبندیه در بدایت حاصل میشود فرمودند که اکابران طرق دیگر قدر
 الله اسرار هم بعد حصول مقامات عشره که صبر و توکل و غیره است نتیجه
 بحضور و آگاهی میگردد این طائفه علیه نور الله مرقد هم مدار کار در بدایت
 بحضور و جمعیت ننهادند بعد از آن در حضور عالی سخن در اصطلاحات
 این طائفه کرام افتاد حضرت ایشان فرمودند که یکی از اصطلاحات
 سفرد و وطنست و آن عبارتست از خصائل بذائل بسوی حسنات رفتن
 یعنی از بصیری بجانب صبر و دیدن و از نفعی قناعی بقناعت آمدن و
 از نفعی توکلی بسوی توکل متوجه شدن و تهذیب اخلاق حاصل سیر سلوک
 گفته اند چنانچه حدیث شریف تاکید فرمایند تحصیل مکارم اخلاقست

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُنِي لِقَامِ مَكَارِمِ
 الْأَخْلَاقِ وَكَمَالِ الْحَاسِنِ الْأَفْعَالِ راقم گوید غرضی عنه که چون ذکر
 اصطلاحات سلسله علیه نقشبندیه در مقام آمده است نوشتن کلمات اینها
 باید لهذا تحریر مینمایم که حضرت الشیخ عسلی الدوام بر امی علی کون بن
 اصطلاحات امر میفرمودند لهذا تحریر مینمایم و این عبارت را از مکتوبات
 قدسی آیات پیران حضرت خواجه محمد معصوم رضی الله عنه ارقام میکنم
 باید دانست که کلماتیکه در سلسله علیه نقشبندیه شهرت دارد همگی دوازده
 کلمه است منها سفر در وطن و آن عبارت از سیر انفسی است که آنرا جند
 نیز گویند ابتدا معامله این بزرگواران ازین سیر است و سیر آفاقی که
 سلوک عبارت از ان است در ضمن این سیر قطع مینمایند و در سلاسل دیگر
 شروع کار از سیر آفاقی میکنند و انتها بسیر انفسی خاتمه این طریق است
 و اندراج نهایت در بایست بهین معنی است که سیر انفسی که نهایت
 دیگران است بایست اینها کابران است سیر آفاقی مطلوب را بیرون
 از خود جستن است و سیر انفسی در خود آمدن و گرد دل خود گردیدن درین
 معنی گفته اند

همچو بنامبر هر سوی دست | باله در زیر کلیم است هر چه است

شهاب خلوت در انجمن یعنی در انجمن که محل تفرقه است از راه باطن

با سطلوب خلوت داشته باشد و تفرقه بیرونی بحجره درونی راه نیاید

از برون در میان بازارم	از درون خلوتیست با یارم
------------------------	-------------------------

در ابته این معنی بتکلف است و در انتهای تکلف و درین طریقه این معنی چون در ابته ادست میدهد و راهی برای حصول آن وضع کرده اند آن خصائص این طریقه آمده است هر چند منتیان طریق دیگر این نیز است
میدهد و اندرین معنی گفته اند

از درون شو آشنا و از برون بیگانه و ش

ایچنین زیبا صفت کم می بود اندر جهان	
-------------------------------------	--

منها نظر بر قدم عبارت از آنست که در راه رفتن نظر بر قدم دوخته شود و بحسب آن متلونه پراکنده نکند تا بحسبیت اقرب باشد چه در ابته ادل عالم نظر است و پریشانی نظر در دل تاثیر میکند

بچه مشغول کنم دیده دل را که مدام	دل ترا سطلوب دیده ترا میخواهد
----------------------------------	-------------------------------

دارم همه جا با همه کس همه حال	در دل ز تو آرزو در دیده خیال
-------------------------------	------------------------------

منها هوش در دم عبارت از آنست که واقف نفس باشد تا بغفلت بر آید

نماندم خیهون کرده که می بینم	زمان زمان تو با من نفس شتاق
------------------------------	-----------------------------

کلمه سوم برای رفع تفرقه است که از آفاق میخیزد و کلمه چهارم وضع تفرقه نفس است منها یاد کرد و یادداشت سالک تا زمانی که در

در طریقت و تصنیع است و بحقیقت و ملکه حضور پیوسته است در مقام
یاد کرد است یعنی ذکر می که از شیخ خود تلقین گرفته است و اتم در تکرار او
بتکلف مشغول باشد تا بمرتب حضور برسد ۷

سر رشته دولت امر برادر یکف آر	دین عمر گرامی بخسارت مگذار
و اتم همه جا با همه کس در همه کار	میدار نفقه چشم دل جانب یار

چون حضور دادم نبرد و ذوق یابد و از تکلف دارد و ملکه گردد و کینه نفی
منفی نشود یادداشت بود ۷

دارم همه جا با همه کس در همه حال	در دل ز تو آرزو در دیده خیال
----------------------------------	------------------------------

و یادداشت راضی دیگر هم هست عالی دآن در خور این رساله نیست -
حضرت خواجه نقشبند قدس سره فرموده اند مقصود از ذکر آنست که دل
و ایمان حاضر باشند مع اله بوصف محبت و تعظیم منها بازگشت عبارت
از آنست که بعد از ذکر نفی اثبات معهود بدل گوید إِلَهِي أَنْتَ مَقْصُودِي
وَرِضَاكَ مَطْلُوبِي یعنی ازین ذکر فائده این کلمه نفی هر خاطرست نیکیابد
تا آنکه خالص شود ذکر فارغ شود ستر از ما سوا اگر خالص نیابد ذکر خود را
درین کلمه باید که بسبیل تقلید مرشد بگوید تا حاصل شود و ادراک برکت او
اخلاص منها نگاهداشت عبارت از مراقبه خواطرست یعنی وقت تکرار
کلمه طیبیه در دل اجتهاد کند که خاطر غیر در دل خطور نکند یک ساعت یا دو ساعت

این مراقبه و مجاهده ضرورت سالک را چه

ترا یک پند بس در هر دو عالم | از جانت بر نیاید جز خند ادم

منها وقوف قلبی عبارتست از بیداری دل و حضور قلب مع الحق سبحانه و چه سیکه نباشد مر قلب غفلت و غرضی غیر از حق تعالی پس لازم است سالک که دائم واقف و حاضر باشد بر قلبش در حال ذکر و گفتار و دلش را که غافل شود از ذکر و نه از مفهوش حضرت خواجه نقشبند قدس مجلس نفس در عایت عذر لازم میفرمودند و لیکن وقوف قلبی لازم میفرمودند در اثنا از ذکر و رابطه و غیرهما پس مقصود از ذکر و وقوف قلبی طرد غفلت است و حضور مذکور علی الدوام مخصوص و خشوع با اولی العظیم

مانند مرغی باش بان بر بینه دل پاسبان

گر بینه دل زایدت مستی و شور و قمقه

رو بر دل بنشین کان لبر چه گاهی | وقتی سحر می آید یا نیم شبی باشد

و بقول وقوف قلبی آنست که نگران و واقف دل بود و توجهی نظر بان داشته باشد قطع نظر از ذکر تا تفرقه بان راه نیابد و بنقوش ماسوا اثر نکرد گفته اند دل بیکار نیست یا با ماسوا آویخته است یا با مطلوب در آویخته آدمی تا بیدارست حواس ظاهره که جوایس اند خبار عالم بی میرسانند و در تفرقه میدارند و چون صاحب دل متوجه بدل خود گردد

گو یا حصن گردد دل ازین توجه پیدا میشود و نمیکزارد که اخبار عالم بدل
 درین هنگام دل بمقصد نفسی درآید و چه بیکاری در حق او مفقودست
 چون از این طرف ممنوع گشت چاره ندارد و غیر از توجه با لطف احتیاج
 نذکر و توجه مذکور ندارد و گفته اند دل از دشمن بازدار و دوست را
 طلب پس حاجت نیست زنگ از آئینه بزدامی غیر از ظهور نور هیچ نیست
 از حضرت ایشان شنیده ام که کسی را که ذکر قلبی درگیرد و متاثر نشود و یا
 از ذکر باز داشته بجز دو قوف قلبی امر باید کرد و توجهات باید نمود تا ذکر
 درگیرد و منها و قوف حدودی آنست که بر حد و نفی و اثبات برنجی که درین
 طریق معهودست واقف باشد تا در هر نفس طاق گوید نه جفت گفته اند که
 این ذکر در یک نفس چون به بست و یک عدد با شرائط معتبره برسد و نتیجه بران
 مترتب نشود از دیدنیستی و فنا و امثال آن بر بجا صلی این عمل دلیل کنند
 باید که سلوک و ذکر از سر گیرد با کمال اخلاص و تقوی شاید فائده یابد -

منها و قوف زمانی آنست که حساب کند اوقات خود اگر با اعمال خیر گذشته
 است شکر کند و اگر بکارهای ناشایسته گذشته است استغفار کند موفقت
 حال خود حسناث الایر ارسنات المقرین - منها سلطان ذکر نیست
 که ذکر تمام بدن را درگیرد و هر عضو در رنگ دل ذاکر و متوجه بطلب گردد

هر موی ز کیسوم به پرواز

هر دم بهوای هست و مساز

تم کلامه اشرف - روز شنبه یستم شهر رجب المرجب
 غلام بحضور آفتابه نام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که کلام
 را باید که تحلیل لسانی با صحت الفاظ و لمخاط معانی و وقوف قلبی و نگه داشتن
 خواطر و توجه الی الله بخواند و الا در طریقت محسوب و هم ذات و لغوی و اشتبا
 هم لمخاط معنی و غیره بانتظار فیض باید کرد +

روز یکشنبه نوزدهم شهر رجب المرجب بحضور فیض گنج حاضر گردید
 حضرت ایشان الوان لطائف بیان فرمودند و نور لطیفه نفس مثل
 صبح بیان کردند +

روز دوشنبه بیستم شهر رجب المرجب بمخلف فیض منزل حاضر گردید
 حضرت ایشان ارشاد فرمودند که کلمه طیبه لا اله الا الله آیتی
 ست از آیات قرآنی و محمد مصطفی الله کلمه الیت از کلام ربانی پس
 این کلمه طیبه را اگر بمخاط آنکه آیتی ست از کلام باری خوانده شود فیض
 بنوع دیگر می آید و اگر بمخاط اینکه این کلمه الیت که از خواندنش تامل
 مسلمان میشود و ما موریم از پیغمبر علیه صلوات الله الملك الاکبر بخواند
 این کلمه از زبان تصدیق داشتن معنی این در دل بخواند فیضی بنوع دیگر حاصل
 می شود و ایضا فرمودند که خواندن کلمه طیبه لمخاط معنی اول جنبی را حرام است
 و لمخاط ثانی بهر حال که باشد در جنابت باشد یا در حدث جاریست

و ایضا فرمودند که کلمه طیبه لسانی باشد یا قلبی لمجاظ معنی ثانی در لطائف
عالم امر ترقیات می بخشد و لمجاظ معنی اول در کمالات و حقائق فائده
تام می دهد و ایضا فرمودند که نصف کلمه طیبه که لا اله الا الله است ناشی
است از تجلی صفات و نصف که محمد رسول الله است ناشی است از تجلی ذات
پس فیضی که از نصف اول می آید مبدء ریش تجلی صفاتی است و فیضی که
از نصف آخری آید مبدء ریش تجلی ذاتی شتآن با مبینهما الحق که فرقیست
بسیار و تفاوتیست کثیر در انوار این هر دو و در اسرار و فیوض این هر دو هر
را دیده بنا عطا کرده مشابهه مینماید و ایضا فرمودند که طالب را باید که
یک لحظه از یاد مطلق غافل نباشد پس این شعر خواندند

این شربت عاشقی است خسرو	بیخون جگر چشید نتوان
-------------------------	----------------------

و ایضا فرمودند که فرق در میان تجرید و تفرید آنست که تجرید لقطاع
علائق ظاهر است و تفرید لقطاع علائق باطن - و ایضا فرمودند
معنی آیت که القرآن بالقرآن فائده انزل بالقرآن آنست که چون
ذکر فاسقان در کلام الله آید خرین باید بود که مبادا حال با چنان نشود
و چون مذکور مومنان آید خائف بود که مایه نچنین نیستیم و چون مذکور اوم
و نواهی آید غمگین شود که از من چنانکه فرموده اند بطور نمی آید پس علی هذا
و ایضا فرمودند حُب الدنیا راس کل خطیئه و راس گناهان کفر است

پس جب دنیا کفر شد چنانکہ مولانا میفرماید ۵

اہل دنیا کافر ان مطلق اند

روز و شب در حق بن و در حق زن اند

روز سہ شنبہ بستی و یکم رجب المرجب حاضر حضور گردیدم حضرت
ایشان فرمودند کہ صاحب حنفی مذہب را ضرورت کہ موطائی امام محمد
رحمۃ اللہ علیہ نزد خود داشته باشد کہ در ان کتاب عجب کاری کرده است کہ خبا
صریح و آثار صحیح برای تائید مذہب خود آورده اند بعد از ان ارشاد کردند
کہ در ہر چار مذہب چار خاصہ است کہ یکے را از دیگر می ممتاز ساخته است
خاصہ مذہب حنفی کتاب ہدایہ است کہ در مذہب دیگر مثل آن کتابی نیست
و در مذہب شافعی امام غزالی رحمۃ اللہ علیہ عجب محقق گزشتہ اند و در مذہب
حنبل حضرت غوث الاعظم سرآمد سقر بان جناب ائمہ ہستند و در مذہب
مالکی وجود شریف امام مالک خود آیتی است از آیات الہیہ فی اللہ عنہم
روز چہار شنبہ بستی و دوم رجب المرجب حاضر حضور
گردیدم مولوی کرم اللہ تجدد بیعت ثالثہ نمودند حضرت ایشان عنایت
بسیار بحال ایشان فرمودند و خرقة و کلاہ تبرک بایشان مرحمت نمود
و توجہات بلیغہ بحال ایشان عنایت فرمودند بعد از ان درس مشنوی
شریف حضرت مولوی معنوی قدس سرہ شروع شد حکایت طوطی و
بازرگان خواندہ میشد چون نوبت باین اشعار آمد ۵

این رودا باشد و فایردستان یاد آید ای همان زین مرغ زار	من درین حبس و شمار بوستان یک صبحی در میان مرغزار
حضرت ایشان معارف بلند و حقائق ارجمند بیان فرمودند نسبت مولانا ظهور نمود و آنحضرت را وقت خوش شده و تاثیر می عجیب حاضران حضور واقع شد گر میادست داده روز پنجشنبه بستی و سوم رجب المرجب حاضر حضور گردیدیم درس مشنوی شریف بود و احوال کمون و بروز که مشایخ کرام را واقع شود افتاد و مذکور این شعر مولانا بود	
کو کی مرغی ضعیف بیگناه	در درویش سلیمان سپاه
حضرت ایشان ارشاد کردند که وقتیکه احوال بروز بر عارف می آید چنان کلان میشود که در زمین و آسمان از غایت وسعت نمیگنجد بلکه زمین و آسمان و عرش و ما فیها در زادیه قلبش می در آید پس سلیمان با سپاه در دلش چه مقدار دارند و وقتیکه احوال کمون بر عارف می آید خود را از ذره هم خردتر می یابد بلکه هیچ نمی یابد بعد از آن برای توحته فرمودن یاران مشغول شدند شخصی را امر فرمودند که برای اهل حلقه با و کش بجنابند و ارشاد کردند که حضرت ایشان شهید رضی الله عنه میفرمودند که کشفای بیم شخص که با اهل حلقه با و کش می بجنابند	

در فیض توجه هر واحدی شریک میشود زیرا که از جهت او هر واحدی را
راحتی میرسد بعد از آن حضرت ایشان شهید نقل فرمودند که روزی
بخدمت مرشد خود حضرت سید السادات سید نور محمد رضی الله عنه
حاضر شدم دیدم که آنحضرت خوش نشسته اند موجب آن استفسار کردم
حضرت سید صاحب ارشاد کردند که امروز یادگشان بسیار برافرا
تقسیم نموده ام می بینم که بسبب قبولیت این عمل از جناب الهی فیض
و برکات بسیار مثل باران میبارد و هم در آن مجلس این شعر را بر زبان
مبارک راندند

س

ما را بغزه گشت و قضا را بهانه خست	خود سومی ماندید و حیارا بهانه خست
ز فتم بمسجد می پی نظاره رخس	دستی بر رخ کشید و در ا بهانه خست
دستی بدوش غیر نهاد از ره کرم	ما را چو دید لغزش پا را بهانه ساخت
زاهد داشت تاب جمال بی و زحان	کجی گرفت و ترسید ا را بهانه خست

روز جمعه بستی و چهارم شهر رجب غلام محصور قبله انام حاضر
گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که روزی در حلقه نشسته بودم
مشاهده نمودم که چادر نوری از فرار پُرانوار حضرت خواجه قطب الدین
بختیار کاکی نود الله مرقد ه آمده تمام حلقه را احاطه نمود و ایضا فرمود
که روزی در عالم مشاهده دیدم که در فرار برابر واقع شده اند یکی مرقد

منور حضرت نظام الدین ادلیا و دیگرے قبر مطہر حضرت ایشان شہید مطہر
 ارواحہما پس پیر اپنے مقابل من آمدند و دستم کہ این عنایت از حضرت
 نظام الدین دست قدس سرور از من پرسیدند کہ پیر شما نظام الدین دست
 گفتم کہ یرم مرزا منظر اند باز گفتند کہ پیر شما نظام الدین دست گفتم کہ مرزا
 بر تبرہ ثالث گفتند کہ پیر صحبت شما حضرت نظام الدین اند من ساکت
 ماندم اگر من اقرار پیری ایشان میکردم مرا می پوشانید بعد از ان در ان
 اثنا شخصی مغربی اسم مبارک حضرت شنیدہ قطع منازل و بطور محل
 از راه بغداد شریف بمولانا خالد رومی سلمہ شد تعالی ملاقات کردہ شخص
 والا حاضر گردید و شہرہ ارشاد و ہدایت مولانا دان دیار اطہار خستہ کہ
 قریب ہزار مردمان حلقہ ارادت بگردن اخلاص نہادہ اند و در جنت
 بدامن مولانا زردہ اند و یکہزار عالم متبحر داخل طریقہ شدہ و بستہ پیش مولانا
 ایستادہ اند حضرت ایشان فرمودند کہ از استماع این فرودہ دلم مقدار پر
 پشہ مسرور نگردیدہ چہ جای افتخار کہ قرینہ مسرت مقدم ست از افتخار
 بعد از ان ارشاد کردند کہ عباد الرحمن در زمان بسیار میباشند و عباد اللہ
 اقل قلیل کہ عبادت و بندگی ایشان خالص بر اذات خدا میباشند نہ بکبت
 آنکہ او تعالی از رزق سیدہ و پرورش مینماید با انواع عنایات مشرف مینماید
 و بخلاف فرقہ اولی کہ پرستش میکنند حق جل و علا را بصفات کاملہ او

شَتَّانَ بَابِنَّمَا پس فرمودند که نمیتوانم گفت که من عبد الله ام لیکن

الحال از چند مدت بر من عبد اللهیت ظهور میکند

روز شنبه بستی و پنجم رجب المرجب در حضور فیض گنجور حاضر گردیدم

حضرت ایشان فرمودند که حضرت شیخ محی الدین ابن العزلی قدس سره نوشته اند

که هیچ یک از فرق عالم بضلالت نرفته هر یک راه ایت پیوسته قائم

بصراط استقیمست و مویذ قول خود کریمه آورده اند وَهَا مِنْ دَابَّةٍ اَکْأُوهَا

اِخْذُ بِنَاصِيَتِهَا اِنَّ رَبِّي عَلٰی صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ و هم در معنی مولانا فرموده است

۲ پس بدی مطلق نباشد در جهان بدیه نسبت باشد این را هم بدان

و حافظ شیرازی میفرماید

پیرا گشت خطا در قلم صنع زلفت آفرین بر نظیر پاک خطا پوشش باد

پس حضرت ایشان فرمودند که آنچه مکشوف ما و پیران ماست در ای غیبت

روز یکشنبه بستی و ششم رجب المرجب فدوی بجهت فیض شریک

حاضر گردید حضرت ایشان چند عنایت نامحبات بلکه اسمی مولانا خالده رومی

سلمه الله تعالی دومی نامی مرزا رحیم سلمه الله تعالی سومی کاجی عبد الرحمن

سلمه الله تعالی ارقام فرمودند مضمون نامه فیض شمامه اولی غیبت که از شما

ارشاد شما در آن جوار دل را مسرتی حاصل گشت باید که از آمدن طلابان حتما

مردان غره نخواهند شد که نسبتی خود هر لحظه و لحظه ملحوظ دارند اینمه جوع خلق

و کثرت ارشاد و امداد و توجه پیران کبار و دانشمندان و هر ساعت توجه به
 پیران دارند و امیدوار عنایت ایشان باشند و السلام و مقصود نامه
 ثانی که بنام رحیم الله علیه و آله تعالی ارقام فرمودند اینست که لازمست
 که بر طالب کمال پیش آید و رجوع آورد و او را تلقین نموده باشد و در این ارشاد
 تخصیص نباید ساخت همه کس طالب یاراند چه مشیار و چه مست و السلام
 و مقصود نامه ثالث که بحاجی عبدالرحمن حسن علیه السلام تعالی تحریر فرموده اند
 اینست که احوال ترقیات باطن خود مع حالات رجوع طالبان و ترقیات
 ایشان ترقیم نمایند و السلام

روز دوشنبه بخت و منقلم رجب المرجب غلام محض و پرنور حاضر
 گردید حضرت ایشان بجناب المحضر عرض و تشریح نمودند و این شعر بعد غلبت
 شوق خواندند

افا غله شد و اسی ما بین	ای کس با یکی ما بین
بعد از آن مذکور جناب سید اولاد آدم سرور عالم منقلم المسلمین محبوب رب العالمین شفیع الذین خاتم النبیین علیه افضل صلوٰة المصلین آمد حضرت ایشان کرات مرات این شعر قصیده برده خواندند	
يَا حَبِيبَ الدِّينِ تَرْجِي شَفَاعَتَهُ	اَلْكَلَّ يَهْوِي مِنَ الْاَهْوَالِ مُتَخِمِ
روز دوشنبه بخت و هشتم رجب المرجب محض و الاحاضر گردیدیم	

بعد از آن این شعر خوانند ۵
 چه ایمان ۶ بهر چه از یار دور افتی چه زشت آن نقش چه زیبا ۷
 و از حاضران حضور پرسیدند که معنی این شعر بگوئید بسبب کفر باز آمدن از
 مطلوب صریح است لیکن از اسلام چه طور باز خواهد ماند حاضران ساکت ماندند
 حضرت ایشان فرمودند که باز ماندن از مطلوب از ایمان برین پنج بخمال
 می آید که سالک را در ابتدای احوال که حضور مع الله دست میدهد
 نوافل و تلاوت هم مستوری در آن واقع میشود و حال آنکه این تلاوت و نوافل
 از ایمان نیست پس سالک را در آنوقت پرداختن آن حضور باید و کثرت
 نوافل و تلاوت نشاید که مانع حضور است و هم حضرت ایشان در آنوقت
 این شعر خوانند ۵

صدیق تو بمنقار و فابگردار بال	هر یک که نه آشیفته دام تو باشد
-------------------------------	--------------------------------

بعد از آن در حضور فیض گنج رز که تکرار بیعت آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند
 که طالب بیعت از شیوخ متعدد و نمودن جائزست چنانچه صحابه لعنه
 وفات آنحضرت صلی الله علیه و سلم بحضرت صدیق اکبر رضی الله عنه بیعت
 نمودند و بعد از وفات ایشان از عمر بن الخطاب رضی الله تعالی عنه صحابه
 بیعت کردند و ظاهر است که بیعت صحابه از خلفای راشدین برای تنظیم امور
 اخروی بود و نه دنیوی پس از اینجا معلوم شد که تکرار بیعت جائزست در هر طریقت

بعد از آن در حضورند کور و آرد آمد حضرت ایشان فرمودند که وارد را
 در اصطلاح صوفیه دیگر روح القدس و آرد حق میگویند و نقشبندی
 عدم نامند و آن عبارتست از ورود فیض الهی حل سلطان چون بر سالک
 وارد می آید محو و تملاشی بسیار و چون کثرت واردات فائز میشوند
 سالک بهر واردی عدم میگردد و لیکن مراد آنست که در و این واردات
 متواتر گردد بلکه متصل چنانچه اکابران این طریقه علیه میفرمایند ۵

اصل اعدام گرتوانی کرد	کار مردان مردمانی کرد
-----------------------	-----------------------

و ایضا حضرت ایشان فرمودند که روزی جناب آن سرور علیه صلوات
 الله الملك الاکبر را در مشاهد دیدم که تشریف آورده بن فرمودند که نام
 تو عبد الله است و نیز عبد المؤمن است ۶

روز پنجشنبه غره شعبان ۱۳۳۱ هـ فدوی بحضور آن قطب عالم
 حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند که حضرت ایشان شهید نور الله
 المجدد میفرمودند که چون ماه شعبان المعظم دیده میشود طلال برکات رمضان
 المبارک طلوع میگردد و چون ماه شعبان بنصف میرسد آن طلال بکمال
 میگردد و چون ماه شعبان باخر میرسد و ماه رمضان طلوع میکند آن طلال
 برکات که بدر شده بود و آفتاب و آرتابانندگی و درخشندگی ظاهر میگردد
 بعد از آن در حضورند کور صوفیان وقت که بسطع در قص مشغولند

و توحید و جود و مذہب خود مقرر کرده اند آمد حضرت ایشان فرمودند
 که صوفیان این زمان که طبع و لعب و غنا و رفص مشغولند و توحید حیا
 شعار خود ساخته اند مثل اکابران توحید حالیہ خود را میدانند و بی شکی
 کلمات آنرا میگویند نمیدانند که بالحد و زندقیت گرفتار شده اند من از
 مذہب ایشان بیزارم و ایشان را از علمای ظاہر میدانند نمی فهمند که طریقه
 صوفیہ طریقه متابعت سنت سننہ است علی صاحبہا الصلوٰۃ و التحیۃ
 آن ایشانند من چنینم ہر دم
 روز جمعہ دوم شعبان المعظم بحضور والا حاضر گردیدم حضرت
 ایشان ارشاد فرمودند کہ صوفی را اجتناب از خلوت باید و کسب
 بخلوت شاید

قسمت بگزید هر که حاققت	زانکہ در خلوت صفای دلست
روز شنبہ سوم شعبان المعظم بندہ بحضور فیض گنج حاضر گردیدم	حضرت ایشان فرمودند

در پس آن طوطی صفت داشته اند	آنچه استاد ار گفت گویم
بعد از آن معارف بلند و حقائق ارجمند بیان فرمودند و ایضا سخنی	عرض حال و یابی نمود کہ جناب مسید کونین افضل البشر علیہ صلوات اللہ
الملک الکبریا در خواب دیدم حضرت ایشان فرمودند کہ میسر شدن نیاید	

آنحضرت صلی الله علیه وسلم در خواب بر چند وجه است یکی آنکه شخصی
 احیایمی سنت نمود یا اجتناب از بدعت کرد این عملش مجسم شده در
 خواب بنظرمی آید و یا آنکه هر عبادتیکه بجناب الهی مقبول گشت بمجسم
 حسن شده می بیند و شامل حلیه مبارک آن سرور زمین و زمان آن
 سید انس و جان علیه صلوات الله الملك الرحمان که در کتب حدیث محرر
 است اگر شخصی بهمنون قذریا و قامت در برابر چشم سرگین و جبین مبین و
 ابروی خمدار قوس و طلال دار و مژگان دراز و جلوه باناز و هو مشاوده
 نمود و عین سعادت دارین خود دیده دیده جان را بنظاره جمال آن
 محبوب نس و جان کشد الحق که واصل زمره من رآنی فقد رآی الحق
 فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَمُتُّ بِنِي كَرْدِيدٍ

روز نیکشنبه چهارم شعبان آنم عظم غلام محصور قبله خاص عام
 حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند که جناب مرشد ما و ما دینا حضرت
 ایشان شهید نور الله مرقد المجید میفرمودند که شبی جناب محبوب کبریا
 محمد مصطفی علیه فضل صلوات و اکمل تحیات الله الملك الاعلی را دیدم و
 برین پنج از زیارت آنجناب مشرف شدم که خود را هم بستر آن سرور
 یا نتم بوصله که بهیم مجابی و فصلی را در انجا انگیزش نبود و عنایات
 که باین بنده نمودند در این شرح بیان ست اثر آن صحبت کثیر الکرمت

در خود یافتیم :

روز دوشنبه نهم شعبان المعظم فدوی بجمل شریف حاضر گردید
ایشان فرمودند که حضرت شاه ولی الله رحمه الله علیه تطبیق در کلام حضرت
محمی الدین ابن العربی و حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنهما فرمود
اند و در توحید و وجود و شهود نزاع لفظی قرار داده اند ایشان بسیار بزرگ
بودند و طریقه نو آورده اند لیکن در ان مقام خطائی کرده اند حال را در
قال انداخته معارف کشفیه را در گفتگوی علمی آورده تطبیق نموده اند فر
است بسین درین هر دو مقام هرگز از معارف حضرت مجدد خطئی رسیده
او عیا نادیده است که توحید وجودی در ابتدا احوال ظاهر میشود یعنی در
سیر لطیفه قلب توحید شود بی سیر لطیفه نفس و معارف حضرت مجدد
ثانی در امی این هر دو مقامات است معارف محمی الدین ابن العربی قطره است
و معارف حضرت مجدد و دریای محیط است چه نسبت است بکوه آسمان عالی را
ه اگر محمی الدین ابن العربی رحمه الله علیه در زمان حضرت مجدد و بقید حیات بود
و این معارف می شنودند می فهمیدند و طلب فاده مینمودند و الاضاح حضرت
ایشان فرمودند که حق تعالی بکمال نهایت حد می ندارد و که کسی بپایان
برسد او سبحانه داد الوار است ثم در الوار

حیران ز تو انبیا و مرسل

احوال تو در اسی اول

هر کس بقدر حوصله و طاقت خود در بجانب دویده و خطی موافق استعداد
خود چشمیده لیکن کینه آهیش نرسیده است

در بنیان بارگاه است

غیر ازین پی نبرده اند که است

در بیان حقیقت

روز شنبه ششم شعبان المعظم بنده بحضور پرنور حاضر گردید حضرت
ایشان ارشاد فرمودند که فقر عبارت از چند اعمال است که سالک را از
آن از ضروریات است نه فقر نام علم سلوک و مراقبات است که کتب با این
مملو اند این خزینه ایست که در سینه باید داشت نه علم است که در سینه باید
نگاشت بعد از آن در حضورند کور آمد که ولایت ولی بعد از انتقال از اینجا
فانی باقی میماند الا در مواضع متعدده حضرت ایشان فرمودند که ولایت
بکس که بمعنی تصرف است درین اختلاف است که باقی میماند یا فی و صبح آن
که ولایت اکابران باقی میماند چنانچه تصرفات حضرت غوث الاعظم و
حضرت خواجه بهار الدین نقش بند و حضرت خواجه معین الدین دیگر اکابر

در بیان آنکه اولیای
بعد وفات و بیانی
باقی میماند یا نه

علیهم الرضوان تا الی الآن در زمین در میان جاریست و نمایان

روز چهارشنبه هفتم شعبان المعظم بمحل فیض منزل حاضر گردید
حضرت ایشان فرمودند که در بیطر لقیه انیقه نقشبندیه مجاهدات در ریاضات
و اربعیات نیست اکابران این طریقه هم اعمالی و او را می مقرر داشته
اند عمل ایشان برست سینه مصطفویه است علی صاحبها الصلوة و التحیة

در بیان آنکه در حقیقت
نقشبندیان و غیر
حضرت نقشبند

و اجتماع از بدعات نامرئیه لهذا در طریقه ایشان ذکر جهه سماع و وجد و
تواجد و آه و نعره نیست خاموش شده متوجه قلب می نشینند و بدو نام ذکر
خفی میسر دارند و نفی و اثبات بر نفس مینمایند و حبس نفس که حبس طریقه بود
که سوراخهای گوش و بینی از پنبه بند کرده حبس نفس در دماغ میکنند و ایشان
نفس را بزیارت حصر نموده بنحیال کلمه لا را از زیر ناف کشیده تا بدماغ میرسانند
والله را از دماغ بکف راست می آرند و الا الله را از کف راست کشیده
بقلب ضرب میدهند بنحی که همه لطائف که در سینه واقع اند در ضمن این آید
و چون نفس تنگی میکند میگذارند لیکن در هر نفس کلمه طیبه و طاق میگویند
و بوقت گذاردن نفس از بینی همراه دم کلمه محمد رسول الله متقابل قلب لحاظ
میگویند بطوریکه گویا این کلمه مبارک در دل در می آید و در رگ و پشه سر
می کند.

روز نهمین به ششم شعبان المعظم بحضور والا حاضر گردیدیم حضرت ایشان
فرمودند که من طالب را اول لطائف حکم عالم امر جدا جدا توجه میکنم
و بعد از تصفیه اینها بلیطفه نفس القای نسبت مینمایم و نیز هر پنج لطائف
را که بزرگ چراغ هر یک میدرخشد جمع نموده بهمت تمام پنج چراغان را
یک مشعل ساخته می طیرانم بعد از آن فرمودند ع تا یار کر اخوان و
میلش بکبه باشد.

در بیان حبس نفس و طریقه
صانع کرم و جبار

روز جمعه نهم شعبان ۱۲۳۱ هـ بحضور فیض گنج حاضر گردیدم در آن وقت درس مکتوبات قدسی آیات حضرت مجد الف ثانی قدسنا الله تعالی با سراره السامی بود مکتوب دولیت و شصتم که مخدوم زاده کلان علیه الرضوان در بیان طریقیه ایشان از آن طریق ممتاز ساخته اند نوشته اند خوانده شد حضرت ایشان فرمودند که سبحان الله معارفیکه ایشان تقریر فرموده اند هیچکس از امت مثل آن نگفته است و در سرار یکیشان بسکک تحریر تنظیم داده اند هیچ یک از اصحاب معرفت بزرگ آن نرفته کلام ایشان وحی منزل آسمانی هست و بیان ایشان تشریح غوامض ربانی و آنچه ایشان بیان مقامات نموده اند و راه مکاشفات پیموده اند هزاران طایفه از تسلیک فرموده اند نه آنکه بکند و کس آگاه این اسرار شده زبان بگوایی کشوده اند جهانی را از معارف جدیده سرفراز فرموده و صفات خود گردانیده اند و عالمی را از مقامات نو ممتاز ساخته مداح خود نموده اند

نه من بر آنکس عارض غل سرافتم پس | که عند لیب نواز هر طرف هزار اند

روز شنبه و نهم شعبان در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که درین طریقه شرقیه مدار کار بر پنج چیز نهاده اند یکی توجه سالک بجانب دل و دوم توجه دل بسوی خالق آب و گل شوم گردیدن از خطرات غافل چهارم ماندن بذكر مشغول پنجم لحاظ اینمنی در قلب

بیان طریقه عابد
نقشینه پنج چیز
تفصیل هر یک
نفع آنست

خداوند مقصود من توئی و رضای تو وجودم بخت محبت و معرفت خود
 بساز منزل پس هر که هر دم برین قضیه خمسه مائل است ورا پنج ناسخ حاصل
 است و هر که آن پنج ناسخ حاصل است او از مطلوب حقیقی واصل است
 اول ذکر شدن لطائف از ذکر دوم حصول جمعیت و بیخطرگی سوم پیدایش
 توجه قلب سوئی حضرت حق چهارم جذب و کشش لطائف سوئی فوق پنجم
 درود و واردات الهی سبانه بر دل سالک که تعبیر از آن بوجود عدم منبایند
 ع تا یار کر خواهد و سلیش بیکه باشد

روز یکشنبه یازدهم شعبان بحضور پر نور حاضر گردیدم در آنوقت
 در مشنوی شریف مولانا روم رحمه الله علیه بود حضرت ایشان بسیار
 معارف بیان فرمودند حاضران مجلس از بیان آنحضرت اضطرابی و بیستاید
 روداد و گریه و زاری طاری شد حضرت ایشان قلبی در روحی فداه از کمال
 شوق الهی آبی از دل فیض منزل خود کشیدند و فرمودند که آه اگر از جمال
 شوق خود شمه بیان نمایم هوش سامعان دوا می بیهوشی چشند و حواس
 شنوندگان بچو اس گردد و بیهات بیهات سیلاب سرشک مهاجرت بدای
 دریای حسرت و آلام شورانگیز است و گرداب اشک مفارقت بلجه لجه حیرت و
 او بام موج خیز دل ناصبور که از دیدار مجبورست چسان سرور گردد و دیده
 وصل جویان که از اندوه فراق گریانست بچه سان شادان شود

بیهوشی

بچہ مشغول کھنم دیدہ دل پاکہ دمام | دل تیرا می طلب دیدہ ترا سخواہ

و جان حزن کہ از اندوه و فراق غمگین ست بچہ طور تسکین یابد آہ از طاقا
صوری کہ منتفع الوقوع ست دست تنابر دہشتہ بو صصال خیال دل را
تسلی میدہم و مرد مک دیدہ خود از مرقان جدا ساختہ برکت پاسبی باز
آن نازنین می خنم پس میمالیم و می نالیم للمولف ۵

بطنی ہو قیس تصور میں بھی جو کیلا | رانی ہو مرد مک چشم کو کف پاسبی

گاہی قامت سراپا نقش تصویریدہ خود را شمار میسازیم و گاہی صورت
ریشک ملاحتش بخیاں آمد و دہ بصد عجز و نیاز جان میسازیم ۵

بدل تصور روز وصال باندہ کھک ہم | بلائین لیتے ہیں کیا کیا خیال باندہ کھک

روز و شب و دوازدم شعبان ۱۲۸۴ھ ندو می بھفل فیض منزل
حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ عارف آنست کہ ہر دفعہ
کہ پیش آید از منع و عطا و از جور و جفا ناشی از فضل خدا بیند و فرق در میان
عارف و متعرف آنست کہ عارف را ہر کہ چیزی عطا فرماید و یازد و کوب
مینماید بلا تامل و فکر از فعل حق بیند و متعرف آنست کہ بتأمل و فکر از
فعل او سبحانه می بیند ہر کہ در صورت قفاسیل و قالیع در احوال متجدد و متجدد
از ضرر و نفع و عطا و منع و قبض و بسط ضار و نافع و معطی و مانع قایل
و باسط حق را بیند و شناسد نہ تو قفی و رویتی اورا عارف بخواند و اگر

باول و هله از ان غافل بود و عنقریب ضربه فاعل مطلق را جل و کمره
در صورت و سائل و روال بط باز شناسد و در استعرف خواننده عارف و کلام
یکلی غافل بود و تاثیرات افعال را حواله بوسائلط کند و در اسبابی الهی
و مشرک کفخی خوانند که مذکره فی الفحات الانس للامام الاجل عبد الرحمن
جامی رحمه الله علیه بعد از ان حضرت ایشان این شعر خوانند ۵

تو مباش اصلاً کمال نیست و پس	تو در و گم شو کمال نیست و پس
------------------------------	------------------------------

روز سه شنبه سیر و هم شعبان ۱۲۳۳ هـ غلام محصور فیض کنجور القبله
انام حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند که معنی کلام اندراج النهایه فی
البدایه آنست که سالک را بنیخطرگی یا کم خطرگی حاصل شد و توجّه
الی الله پیدا گشت و جمعیت روداد مبتدی ایشانند ان عالیشان گردید
و همین حضور و جمعیت در انتظار دیگر آنست پس بدایت ایشان مندرج شد
در نهایت دیگران ۵

سیر داد و محبت چشم گر بنیا شود	جاده راه فنا بسم الله دیوان
--------------------------------	-----------------------------

بعد از ان در حضورند که توسط کشودی باطنی آمد حضرت ایشان فرمودند
که در وسط کشود راه و لایه وجود با جو و جناب امیر المومنین علی کرم الله وجهه
و حضرت فاطمه رضی الله عنهما درین توسط شریک اند بعد از ان آنکه
اثنا عشر و حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی عنهم اجمعین حامل بار

این امانت ولایت اند لیکن درین هزار دوم حضرت محمد الف ثانی قدسنا
 الله تعالی با سراره السامی نیز درین امر شرکت دارند مقررست که درین
 الف ثانی هر کس که بدرجه ولایت میرسد در هر خاندان که متوسل باشد
 بدون توسط ایشان نشود این راه غیر ممکنست توجه و امداد ایشان
 طو این مراحل مینماید اگر چه اقطاب و ابدال و او تاد و اغواث باشند
 ضروری نیست که خبر و آگاهی از توجه و مدد ایشان داشته باشند
 روز چهارشنبه چهاردهم شعبان بحضور فیض گنجور حاضر گردیم
 شخصی لفظ شکایت شدت گریزبان آورد حضرت ایشان فرمودند که
 شکایت از فعل محسوب نباید نمود بلکه از عنایت بمصیبت زیاده تر
 متلذذ باید شد از درد آه سرد و نکشم و از ماده طلال شربت زلال همیشه
 ع که هر چه ساقی مار نخت عین الطافست فیضاً فرمودند که روز
 در خدمت فیض درجت حضرت ایشان شهید نور الله مرقدہ المجید حاضر
 شده بودم ناگاه متوجه بجناب حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه
 شده عرض نمودم که سفارش من از پیرو مرشد من فرمایند حضرت ایشان
 شهید عطر اللہ قبره المجید بعد از فراغ حلقه متوجه باین بنده شده
 فرمودند الحال بحجت سفارش خود جناب غوث الاعظم قدس
 سره راجع می آوردید

روز پنجشنبه پانزدهم شعبان المعظم بحضور فیض گنجور حاضر گردیدیم
حضرت ایشان فرمودند که نماز جامع عبادات است و حاوی طاعت
دولت رویت که آن سرور انبیا علیه صلوات الله الملك الاعلیٰ را در الملیه
السراج حاصل شده بود بعد از نزول در دنیا همون اسرار مقام اسرینی
در نماز ظهور نمود موید این قول الصلوة مغرأج المؤمنین است و دلیل آن
دعوی جز اقرب ما یمکن ان العبد من الرب فی الصلوة و التبعان آن
سرور زمین فرمان را علیه صلوات الله الملك المنان بجهت اتباع آن
سرور و خلاص آن فضل بشر علیه علی آله صلوات الله الملك الاکبر نیز حفظ
و افزاین دولت عظمی و نصیب کل ازین موهبت کبری عطا فرموده اند
ذلک فضل الله یوتیه من یشاء

روز جمعه شانزدهم شعبان ۱۳۳۱ هـ غلام بحضور و الا حاضر گردید
شخصی چند مبلغان در حضور آورده عرض نمود که این را بقضایان و خانقا
معلی تقسیم فرمایند حضرت ایشان فرمودند که یک شکه بهر یک فقرایان
تقسیم خواهد شد و در الوقت در خانقاه یکصد و ده کس صوفیان بودند
که اوطان خود گزاشته اطلب حق جل و علا استقامت می ورزیدند
پس یک یک شکه بهر یک را تقسیم فرمودند و گفتند که ما هم دین زمره مستم
یک شکه حصه خود ما هم میگیریم بعد ازین این آریه خوانند و الله اعلم

وَأَنْتُمْ أَنْفَتَ أَرْهٖ

روز شنبه مقتد هم شعبان بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم در آنوقت
در حضور مذکور این حدیث شریف بود حَقَّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ خُمْسُ أَدَارِ
السَّلَامِ وَ عِيَادَةُ الْمَرِيضِ وَ اتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ وَ اجَابَةُ الدَّعْوَةِ وَ
تَشْمِيتُ الْعَاطِسِ حضرت ایشان فرمودند که اگر مریض از اقامت
و یا اهل محله و بدون این شخص خبر گیران او نیست بر ذمه این فرصت
خبر گیری او و الا صوفیه را در رفتن عیاده مریض شرطا ند که مریض ناک
و مستدع نباشد و اهل مجالس و خلافت طریق نباشند و در راه بازار
نباشد تا نگاه در رفتن پراکنده نشود و همچنین اجابت دعوت است
و قتیکه طعام شبیه نباشد و در آن مجلس غنا و فرامیر نباشند و نشأ
منوعی از اموال و لعب نباشد و داعی ظالم و مبتدع و فاسق و شریر نباشد
اجابت واجب است و الا ممنوع است اجابت وَلَا يَجُوزُ إِلَى طَعَامٍ
مُضَيِّعٍ يَا وَ سَمِعْتُ فِي الْمَحِيطِ مِثْلَ بَعْثِي أَنْ يَقَعْدَ عَلَى الْمَاءِ إِذَا كَانَ
عَلَيْنَا نَبَأُ أَزْغَنَّا أَوْ قَوْمٌ يَقْتَابُونَ أَوْ يَشْرَبُونَ الْخَمْرَ كَذَا فِي
مَطَالِبِ الْمُؤْمِنِينَ و ایضا فدوی در آن روز عرضی احوال خود
حضور گذرانید حضرت ایشان از سطرپی چند دستخط خاص خود آن عرضی
را فرین فرموده عنایت نمودند و آن عبارت اینست - الحمد لله که

احوال خوب است سعی نمایند که تصفیه قلب تزکیه نفس بر کمال حاصل شود
نسبت افعال از عباد و در سیر قلبی مسلوب میشود و بحضرت حق سبحانه و منسوب
و در سیر لطیفه نفس صفات را بحق منسوب نمایند نیست کمال این دو لطیفه
و در لطائف دیگر اسرار جدا جدا ظاهر میشود و اگر این همه اسرار پدید آید شود
بهتر و الا سبحانه العلی سبحانه التجا نمایند که توجه تمام به فراغت خاطر
در دل و در لطیفه نفس ظاهر شود و بر لطیفه نفس که مشار الیهائی اناست
توجه خواهم نمود و خدا می کریم قنای قلبی و قنای این لطیفه و قنای لطائف
دیگر نیز عطا فرماید فرموده اند فنا موهبت العلی است سبحانه حاصل این
فنا با ظهور نیستی است بر باطن سالک هرگاه افعال و صفات را بحق سبحانه
منسوب یافت خود را نیستی و عدم خواهد دید انکسار و شکست رذائل
نقد وقت خواهد شد.

روز یکشنبه هجدهم شعبان ۱۲۳۱ هـ این کمینه در ویشان بحضور
آن واقف دقایق قرآن کاشف حقائق فرقان حاضر گردید حضرت ایشان
معانی و تفسیر کلام الله بیان فرمودند بعد از آن ذکر تحمید و تکبیر تلیل
آمد حضرت ایشان معانی تطبیق آن ارشاد فرمودند و ایضا غلام عرضی قبل
ازین بحضور گذرانیده بود و جواب آن سرفراز فرمودند و آن اینست -
اغراق در القاب خطاب در شرع جائز نیست نباید کرد سعی نمایند که

این لطائف عالم امر و حالات آن با احوالیکه در سیر لطیفه نفس پیش می
آید یکی گردد و فنا نیستی و دید قصور غلبه نماید و در ذوال اخلاق شکستی
یابد و تمذیب اخلاق نقد وقت گردد و بجناب و ارباب عطیات سبحانه ^{سطه}
ارواح مبارک پیران کبار رحمة الله عليهم التجا نمایند که سر اقریت واضح
شود چنانچه سر وحدت و توحید در سیر لطیفه قلب مشهود میشود و اعمال موافق
طاقت اختیار کرده بران مواظبت فرمایند انشاء الله تعالی در جهت فوق
توجه کرده خواهد شد لیک اگر حالات لطائف با احوال این لطیفه یکی شود
و وسعت در نسبت پیدا گردد منظور همین است *

روز دوشنبه نوزدهم شعبان بجهل فیض منزل حاضر گردیم
در حضورند کورسعی و کوشش طلبان آمد حضرت ایشان فرمودند که شخصی
از هندوان بود چندان نام داشت از اهل مذہب خود و در ترک و تحسیر
ثابت قدم شخصی در طلب جاد و مسافت چند ماه قطع کرده آمده بود بطریق
که بهر قدم سجده کنان بر زمین دراز می شد باز برخاسته بجای سر قدم
ایستاده باز دراز می شد همین پنج تا بدرش رسید من بچشم خود آنرا دیدم
و از مجاہدہ او حیران گشتم بعد از آن حضرت ایشان استغفار خوانیدند
و فرمودند که مذکور هندوان و مجاہدات ایشان نباید کرد پس کلمه طیبه
سه بار خوانند و گفتند غمشتایا رسول الله و درود بر پیغمبر علیه صلوات

الله الملك لا کبر فرستاد پس شخصی در حضور عرض نمود که در اهل حق هم بسیار
 مجاهدات مردمان کشیده اند چنانچه در راه سفر حجاز حضرت ابراهیم بن ادهم
 بلخی رحمه الله علیه بهر قدم یک دو گانه او میفرمودند حضرت ایشان فرمودند
 بله - باز ارشاد گردید که حضرت آدم نبوی نور الله مرقدہ از مسجد قبا تا
 مسجد نبوی همین طریق بهشت هم یک دو گانه میخواندند
 روز سه شنبه بستم شعبان بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشان
 فرمودند که حاصل سیر و سلوک حضور مع اله است بیزاحمت خواطر در سیر لطیفه
 قلب در قلب توجه الی الله پیدا شود و بیخطرگی دست دهد و در لطیفه نفس در
 نفس در غما و بغما منقلب وقت گردد و کثرت انوار و اسرار متفرع اند بر این جناب
 راس المال نیست چنانچه نزد شخصی هست راس المال باقی الباقی طعام و جامه و کفش و دار
 موجود است اگر چه فی الحال نیست اما قادر است هر وقتیکه خواهد خرید نماید
 همچنین درین راه راس المال حضور است و باقی بران متفرع انوار هر مقام
 اشخاص را کثرت میشوند و اسرار اقل قلیل یا و نیز اسرار و انوار درین جهان
 همراه اند و در قبر هیچ ازینها همراه نمیرود مگر حضور و آگاهی پس جستجوی کار
 باید نه تگاپوی دیگر شاید کار این است بخیر این همه هیچ و البتہ حضرت ایشان
 فرمودند که اسرار لطیفه قلب همه اوست و اما الحق گفتن است و سیر لطیفه
 نفس شکستگی اوست و سیر لطیفه قالب هیچ بیان نفرمودند و ارشاد کردند که

حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه بیان فرموده اند و سرکالات ثلثه و مقامات جدیده دیگر مثل حقائق سبعة و غیره که حق سبحانه و تعالی خاص حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی بسره السامی را باین سرفراز فرموده است و بتوسط ایشان متوسلان ایشان را باین لبت عظمی و سوخت کبری نصیبی عطا کرده و خطی بخشیده است آنست که سبک دلیلیه کشفیه میگردد و نظری بدیهی میشود و کمال الطینان و صفاء اتصال بکیف و اتباع مومنا جائز به الشیء صلے الله علیه و سلم و برنگی و غایت لطافت باطن نقد و وقت میگردد و از غایت تنزیه حضرت ذات تعالی و تقدست جمیع نسب به نسبت صیغیت اتحاد و چه نسبت ظلیت و چه نسبت احاطه ذاتی و سراین وجود مسلوب میشود و کمال التراب و رَبِّ الْأَرْبَابِ - و از اینجا است که حضرت مجدد الف ثانی قدس سره فرموده که در اینجا نزدیک است که نزدیکان دور می جویند و اصلان راه معجری پویند - بعد از آن حضرت ایشان فرمودند که حضرت حاجی محمد فضل رحمة الله علیه که حضرت ایشان شهید نور الله مرقدہ البجید ایشان را پیرو میگویند اگر چه استفادہ باطن از ایشان نمی نمودند اما اراده استفادہ در ابتدا کرده بودند بسبب اراده استفادہ مرشد خود میدانستند و ایشان قریب سه سال در خدمت حضرت حجة الله تعالی نقشبند قدس سره گذرانیدند و

ہم ہمین قدر ایام در صحبت جناب حضرت عبداللہ قدس سرہ بسر بردند و
سلوک تمام از ہر دو صاحبان حاصل نموده بودند روزی بخدمت ایشان
دو کس از اصحاب حضرت مرشد عالی سیر خواجہ محمد زبیر قدس سرہ آمدند و نسبت
نے کیف ایشان را ادراک ناکرده با ہم گفتند کہ آنکہ انچہ در منست در دست
و دیگری گفت انچہ در دست در منست باز گفتند کہ ایشان نسبتی ندارند
حاصل آنکہ نسبت این مقامات عالیہ کمال نے کیف ست دست ادراک
از دامنش کوتاہ ست صاحب بن نسبت شریفہ خود نیز بجز جہالت و نگاہ
امری دیگر ندارد چہ جائی کہ دیگری شناسد۔ اولیائی تحت قبائی لا
یَعْرِفُونَهُمْ غَیْرِنِ *

روز چہار شنبہ نسبت و یکم شعبان بمحمد فیض گنجور صاحب
گرویدیم مذکور معنی نسبت در حضور آمد حضرت ایشان فرمودند کہ معنی نسبت
حضور و جمعیت و انکا ہیست و ایضاً در آنوقت مکتوب حضرت ایشان
نور اللہ مرقدہ الحمید خواندہ شد و در ان احوال اصل مذہب ہنود ان بیان
چہار کتب ایشان کہ آنہارا منزل قرار دادہ اند تحقیق فرمودند و ایضاً توضیح
کہ در یک کتاب معارف اند حضرت ایشان فرمودند کہ چیزی بر کلام حضرت
پیرو مرشد گفتن کمال نے ادبی ست لیکن نزد من معارف در کتب
اینان ثابت نیستند *

روز پخشینه بست و دوم شعبان بنده بحضور والا حاضر گردید
 حضرت ایشان ارشاد فرمودند که حضرت ایشان شمشید نور الله مرقد
 البجید طالبان را در مدت دو سال لطیفه قلبی تمام تسلیک میفرمودند و در
 یک سال لطیفه نفس و در دو سال دیگر تا کمالات میرسانیدند و در مدت
 پنج سال دیگر نصف سلوک که از کمالات باقی میماند تسلیک میفرمودند بعد
 از آن شخصی عرض نمود که در خدمت حضور کمتر از یک سال لطیفه قلبی
 می شود و مقامات دیگر نیز برین عنوان بزودی حاصل میگردد حضرت
 ایشان فرمودند که من نیز ازین امر حیرانم که در اینجا معامله کار بطولت
 نمی کشد مگر عنایات ایزد است که راه دور را بر من نزدیک ساخته است
 و بعد از آن فرمودند که طی تمام مسافت هر مقام بمدت همون ایام
 که ده سال است میشود اگر چه رنگ هر مقام از کثرت توجه و عنایت پیران
 بایام قلیله حصول می انجامد پس فرمودند که حضرت شیخ مولانا محمد عابد
 رضی الله تعالی عنه اکثر اشخاص را بزودی تسلیک فرموده بودند اتفاقاً
 قضیه اتفاقیه نادر شاهیه بمیان آمد باطن آنها مکرر شد گویا که از سبب تری
 گردیدند همین وجه حضرت ایشان شمشید نور الله مرقد البجید تا وقتیکه
 سالک را عرضی و طولی در یک مقام پیدا نمیشد می توجه بمقام دیگر نمیشد
 و مدت قطع سلوک برده سال مقرر ساختند ثلاث عشرة کامله

روز جمعه بستی و سوم شعبان در محفل فیض منزل حاضر گردیدیم
 در الوقت درس مکتوبات شریف حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی
 با سراره السامی بود مکتوب که لبها جزادامی کبارا عنی خواجده خرد و خواجیه
 کلان در بیان عقاید نوشته بودند خوانده شد حضرت ایشان فرمودند
 که این مکتوب فایده کثیر در علم عقاید دارد این را علما و نوشته بپردازان
 داده شود بعد از آن فاتحه خوانند و معنی الرحمن الرحیم بیان فرمودند
 که الرحمن - اِیْمَنْ سُبُلْ اَعْطٰی وَ الرَّحِیْم - اِیْمَنْ لَمْ یَسْئَلْ لِنَفْسٍ عَلَیْهِ
 روز شنبه بستی و چهارم شعبان در حضور عالی حاضر گردیدیم
 شخصی از حاضران مجلس مذکور کمال و اذکار نمود که حضرت شیخ
 فرید الدین گنجشکر رحمة الله تعالی علیه زبان خود ذکر می فرموده اند
 حضرت ایشان فرمودند که هر کس بزبان خود یا محبوب خود میکند و مفتی
 بخوار است اخود الفاظی مقرر نمایند بندگان را اصطلاح هندست -
 سند هیان را اصطلاح سندست عند لب شیدا و عشق مدوی آن
 کل غنا در زبان خود و فهمی سراید و قمری مبتلا در محبت قامت آن
 شمع اذریا بدل خود نغمه می نماید ۵

مرغان چمن بهر صبا حی خوانند ترا با اصطلاحی
 روز یکشنبه بستی و پنجم شعبان در محفل فیض منزل حاضر گردیدیم

حضرت ایشان فرمودند که حضرت خواجہ خواجگان پیر پیران خود بہاولپور
نقشبند رضی اللہ تعالیٰ عنہ وصیت فرمودند کہ ہمراہ جنازہ من کلام اللہ
و درود بخوانند کہ نئے ادبی ہست مگر ان شعر البستہ بخوانید ۵

مفلسا نیسم آمدہ در کوی تو	شئی للہ از جمال روی تو
دست بکشا جانب زنبیل ما	آفرین بر دست و بر بازوی تو

بعد ازان مذکور ذکر خفی در حضور آمد حضرت ایشان فرمودند کہ چون توجہ
بدل کردہ شود دل ذاکر میگردود و انتظار پیدا می شود بعد ازان لطیفہ
روح توجہ کردہ شود در ان ذکر جاری میشود و توجہ الی الہ پیدا میگردد
و ہمچنین در ہر لطیفہ از لطائف عالم امر کہ حاصل کار انتظار و توجہ بہست
حاصل میشود پس ازان انتظار کم میگردد و توجہ بہست تک و مضمحل میشود
نہ حقیقت انتظار و توجہ میرود بلکہ در ادراک نمی آید آزا ذکر خفی درین
طریق می نامند بعد ازان در لطیفہ نفس و عناصر ثلثہ پس بعضی خاک یا ہمت
و حدائی ہمین طور میشود ذلک فضل اللہ یؤتیہ من یشاء و اللہ ذو الفضل
العظیم روز دوشنبہ بہست و ششم شعبان المعظم بمجلس
عالی حضور حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند کہ معارفیکہ حضرت مجدد
الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ را مکشوف شدہ اند تہہ قسم اندیک قسم از
کسی نفرمودہ اند و در سلک تہریر و تقریر منتظم ننمودہ اند و یک قسم خالص

حقیقی

بادلادامها و خود بیان ساخته اند و یک قسم علی العموم بایران و متوسلان خود
 ارشاد کرده و هم تحریر و تفسیر نموده اند چنانچه سه جلد مکاتیب شریف و هفت
 رسائل مطول از است و ایضا حضرت ایشان احوال بیعت و حصول نسبت
 جناب حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه بیان فرمودند که ایشان اولاً
 بیعت از والد ماجد خود در خانه ان عالی شان چشتیه نموده بودند و اجازت
 خلافت این خاندان یافته بودند بلکه از والدین گوارا اجازت طرق دیگر
 مثل سهروردیه و کبرویه و قادریه و شطاریه و مداریه هم یافته بودند پس
 بمحمدت حضرت خواجه غانی فی الله باقی بالله رضی الله عنه رسیدند و
 سلوک طریقه شریفه نقشبندیه با کمال اتمام رسانیدند و خلافت یافتند
 روزی در مسجد مبارک حلقه صبح سینمودند که حضرت شاه سکندر حمه الله علیه
 خرقه جناب حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه بامر جد بزرگوار خود
 عارف و کاشف اسرار خفی و جلی حضرت شاه کمال کیتعلی قدس سره آورد
 بر سر ایشان انداختند ایشان در بحر انوار نسبت قادریه غرق شدند
 در آنوقت بخاطر ایشان گذشت که من خلیفه خاندان نقشبندیه ام المالح
 که نسبت قادریه مرا احاطه نموده است مبادا کبرای این طریق نخبیده
 فی الحال مشاهده نموند که حضرت غوث الاعظم مع حضرت شاه کمال
 کیتعلی و حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند مع اکابران تا حضرت غیا

باقی باشد و حضرت خواجه معین الدین چشتی و حضرت شیخ شهاب الدین
 سهروردی و حضرت شیخ نجم الدین کبری همه با آن شریف آوردند و حضرت
 خواجه میفرمودند که ایشان خلیفه من اند و حضرت غوث الاعظم میفرمودند
 که ایشان را در ایام طفولیت زبان خود کمال کتبهای چنانیده بود پس ایشان
 از من اند و حضرت خواجه معین الدین چشتی فرمودند که ایشان و ابایی و اجداد
 ایشان متوسل سلسله من اند همین نجم همه بزرگواران ارشاد میکردند
 آخر الامر همه اکابران در مقبول ساختن ایشان اتفاق نمودند و هر یک
 از نسبت شریفه خود سر فراز فرمود و خلیفه خود گردید ایشان در مرتبه
 از صبح تا بوقت ظهر این احوال مشاهده نمودند و باین دولت عظمی سرفراز
 شدند پس درین طریق مجد دیه نسبت هر خاندان شریف جلوه گریست گویا
 چهار دریا یکی پایان موج خیزاند و در دریای نسبت نقشبندیه و یک
 نسبت قادریه و یک لجه ایست که نصف آن از چشتیه و نصف دیگر از
 سهروردیه و کبرویه است نسبت نقشبندیه غالب است بر جمیع نسبتها پس
 قادریه باز چشتیه باز سهروردیه *

روز سه شنبه نسبت و هفتم شعبان المعظم بمجلس فیض منزل حاضر
 گردیدم در آنوقت در حضور مذکور کفر طریقت افتاد حضرت ایشان فرمودند
 که کفر طریقت آنست که امتیاز بر خیزد و غیرت نماند و بجز یکذات تعالی

و تقدس سیم چیز بنظر نیاید منصور حلاج فرموده ۵

كَفَرْتُ بِرَبِّهِ الشَّهِدَ الْكَفَرُ وَاجِبٌ لَدَيْهِ وَعَيْنُهُ الْكُتْلَيْنِ قَبِيحٌ

و ایضا حضرت ایشان فرمودند که پانصد رکعت در طوق و سلاسل منصور

حلاج میگذرانید و میگفت که نَفْيُ الْهَشَقِ رَكْعَتَانِ لَا يَصِحُّ وَضُوءُهُمَا إِلَّا

بِالَّذِي. و ایضا حضرت ایشان فرمودند که حضرت ابوهریره رضی الله عنه

میفرمودند که دو علم از انحضرت صلی الله علیه وسلم بمن رسیده اند یکی را

بر عالم افشا ساخته ام و دیگری را پنهان نموده ام اگر شما ازان اظهار

نمایم گردن مرا بزنند اکثر صوفیان آن علم ثانی را علم وحدت الوجود و آ

بهمه دست گفته اند و علما گفته اند که آن احوال منافقان است که آن سحر

علیه صلوات الله الملك الاکبر بیان فرموده بودند و جناب حضرت مجدد

الف ثانی رنسی الله تعالی عنه فرموده اند که آن اسرار دیگر اند و ازان

هر دو بعد ازان حضرت ایشان فرموده اند که اسرار توحیه وجودی باشد

یا معارف توحیه شهودی و یا مقامات دیگر آنچه حق سبحانه عنایت کند

نعمت است عظمی پس این شعر مولانا روم خواندند ۵

جان من و جانان من دین من و ایمان من

سلطان من سلطان من چیزی بده و پیش را

بعد ازان در حضورند که حضرت نظام الدین فخر العارفین آمد حضرت ایشان

فرمودند که اهل حشت میگویند که مثل ایشان اولیای در امت پیدا نشده
 است و در هر پیغمبری که یک فایده بود در ایشان آن هر یک ظهور نمود و همدان
 اشخاصی از مزار پُرانوار مادی سالکین رهبر عارفین حضرت خواجه قطب الدین
 بختیار کاکی اوشی رحمة الله علیه آمد حضرت ایشان فرمودند که چیزی از جسم
 کاک تبرک مزار ایشان آورده آن شخص عرض نمود که نه - فرمودند که این
 چه خطا کردی که چیزی تبرک نیاوردی بار دیگر برو چیزی بیا که در تبرک
 بندگان سیرت پنهان فایده ایست بی پایان بعد از آن ارشاد کردند که
 نقل است شخصی از مزار مبارک ایشان کاک آورده بود طائری در خانه او
 مرده بود قدری از آن کاک در آب سائیده بدین آن طائر انداخت اند
 قدرت از روی زنده شد و پرواز نمود *

روز چهارشنبه بستان و هشتم شعبان بحضور فیض گنج عارف گردیدیم
 در آن وقت مذکور ایمان آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که ایمان بر سه
 قسم است یکی ایمان عوام که لغیب آمده اند حق سبحانه جل شانده را ندیده اند
 و بجان گرویده اند و دوم ایمان اولیاء الله که اهل شهودند ایمان ایشان
 شهود است که حجاب ظلماتی که عبارت از نعل بصری و نعل قناعتی و نعل
 غیر است قطع کرده و حجاب نورانی که عبارت از صفات و شیونات و
 اعتبارات ذاتیه است طی نموده در مرتبه شهود رسیده اند سوم ایمان

اکابران که ازین مرتبه شهود هم گذرشته اند و بمقام کمال و عالی رسیده اند
ایمان ایشان در رنگ ایمان غیبی گردیده چرا که مشاهد راد مرتبه
کمال اتصال گنجایش نیست چنانچه شخصی مثلاً دست خود پس پشت داشت
غیب است و چون مقابل روی خود آورد مشاهده چون بمردمک دیده
چسپانید باز غیب پس در مرتبه وصل نه فصل هم غیبت متحقق شد اینجا
که میگویند خص الخواص برنگ عوام میباشند آنرا بشکلی مشکلم و مرتبت
از خفیه - بعد از آن در حضورند کور قبولیت دعا در حق اکابران آمد حضرت
ایشان فرمودند که مقبول جناب الله الاکبر حضرت شیم فریدالدین گنجشکر
نور الله مرقدہ الاطهر چون مریض شدند حضرت نظام الدین اولیا قدس
سره را فرمودند که یا نظام الدین در حق دفع مرض و ازاله علت من دعا
کن ایشان دعا فرمودند هیچ اثری ظاهر نشد در حضور عرض نمودند که عا
یا پست همان تابه آستان عالی آقبله و اسعلا ان نیمیر الله ایشان فرمودند
که ما دعا بجهت اجابت دعای تو خواهم نمود پس ایشان دعا فرمودند و
باجابت مقرون گشت.

روز پنجشنبه است و نهم شعبان المعظم در محفل فیض منزل حاضر
گودیدم حضرت ایشان بزبان گوهر نشان ارشاد فرمودند که دل من
مبتلای خلوت است درو کش از جلوت لاکن بکنج تنهایی نشستی بگو

عزت آرمیدن چگونه میسر شود که مردمان برای استفاده نزد من می آیند
 پس سعادت خود می شماریم و روی از خلوت بجلوت می آریم والا احوا لم
 بمصدق این شعر است ۵ جهانی تنگ میخوانم که در وی بهمین جا
 من و جای تو باشد ۵ بعد از ان ارشاد فرمودند که قبل ازین دم بدم از
 دل پُرالم آبی میکشیدم و دامن صبر و شکیبائی میدیدم الحال آه
 گم شده گاهی گاهی می آید و مرا از من می رباید ۵

آبی جوگرد بادز جایی برد مرا از کوی دوست آه کجایم برد مرا
 بعد از ان فرمودند که عشق می باید چرا که راز بے عشق نمیکشاید عشق است
 که تا بمعشوق میرساند و عشق است که بگوید بازار به تشمیری دواند - عشق
 است که از خانان جدا میکند - عشق است که در خویش و بیگانگان میسوزاند
 چون نیست ترا عشق تحقیق ز تعلیه چاکه بگریان زن خاکی لب افکن
 روز جمعه سی ام شعبان حاضر حضور گردیدم حضرت ایشان مطلع
 دیوان حافظ شیرازی خواندند ۵

الایا ایها الساقی ادر کاسا و ناولها که عشق آسان نمود اولی و قناد شکلا
 و فرمودند که نسبت قلب ظهور کرد پس شعر دیگر این فرل خواندند ۵
 بوی نافه کاغذ صبا زان طره بکشاید و ز تاب مشکینش چه خون افتاد در لبا
 پس آبی از دل فیض منزل کشید ۵ حاضران مجلس را در آنوقت حالتی

عجیب داد و احوالی غریب ظهور نمود. بعد از آن مذکور نماز آمد حضرت
ایشان فرمودند که شخصی چون تکبیر افتتاح گفته داخل نماز گردد و قیام نماید
بداند که بدن من و دل من بجناب کلمی استاده اند و چون رکوع کند بداند که بدن
من و دل من در حضور حق تعالی راکع اند و چون در سجده رود بداند که تن من
و قلب من در بارگاه کبریا سجده مینمایند. سَجَدَ لَكَ سَوَادِي وَ خِيَانِي وَ
اَمْنِي بِكَ قَوَادِمِي. بعد از آن مکتوبات شریف حضرت مجدد رضی الله تعالی
عنه شروع شد در میان آن معارف بلند بیان فرمودند و چون تمام شد
باین الفاظ تَوَلَّوْا اَنْفُسَكُمْ وَاَبَانَا مُسْلِمُونَ. حضرت ایشان فرمودند: **بیت**

الهی سبحانه و بهدایه النبی صلی الله علیه و سلم و بهدایه هذا الکتاب -

روز شنبه غره رمضان شریف بمحل میض منزل حاضر گردیدم حضرت
ایشان را در آنوقت ضعف و ناتوانی بود و شدت گریه هم ارشاد کردند
که مروه می وزید پس فرمودند که هر که خواهد که من مخدوم عالم گردم خدمت
پیر و مرشد خود اختیار کند مصرع هر که خدمت کرد او مخدوم شد. **+**
خدمت است که از مرتبه ادنی بمقام اعلی میرساند و ادب است که از حیض
خاک باوج فلک الافلاک ترقی می کناند **ع** خدمت ترا به کنگره کبریا کشد **+**
بعد از آن فرمودند که درین ایام که عمر به پیری رسید **+** ناتوانی بدن و
ضعف قلب بسیار گردیده و زهد و ریاضات و مجاهدات دراز کار دارد **+**

کم میشود و قبل ازین که طاق و توانائی بود در جامع مسجد آب حوض میخوردم
 و ده پارهای کلام الله مجید میخواندم و ده هزار نفی و اثبات مینمودم نسبت
 باین قوت ظهور میکرد که مسجد جامع مملو از انوار میگشت و در هر کجای میگذاشتم
 از انوار پر می شد و بهر فراری که میرفتم نسبت آن صاحب مزار است
 میشد و نسبت من غلبه مینمود پس من خود را از خود پست میکردم و ادب
 آن بزرگ مینمودم.

روز یکشنبه دوم رمضان شریف در محفل فیض منزل حاضر گردیدم
 حضرت ایشان فرمودند که ذکر می باید کرد و جد می باید نمود که راه بدون
 رفتن قطع نمیشود و ایضا فرمودند که القطار از ما سوا بجای باید و انحراف تا لم نه
 دنیا می دنی تا دریای فیض الهی در دل موجی زند و بحر انوار نامتناهی جوشی
 نماید جناب مرشد نا و اما من حضرت ایشان شنیدم نور الله مرقدہ البجید
 میفرمودند که گاهی چون در خانه میروم و المخانه بسبب ضروری چیزی ازین
 میطلبند حق سبحانه میفرماید لاکن از آمدن یک دینار هم معامله باطن بهنج
 سابق نمی ماند فتور می در نسبت راه میاید و اله باله ثم باله - بعد از آن
 حضورند کور فنا آمد حضرت ایشان فرمودند که چون دل بی شعور از ناسوی حق
 جل و علا گشت فنا حاصل شد و چون شعور بی شعوری بهم نماند فنا الفنا سیر
 گشت و ایضا فرمودند که جناب عارف آگاه حضرت خواجہ باقی بالله فی الله عنہ

دارضاه عناء فرموده اند که در نعل شعوری شعوری باشد معنی این کلام فیض نظام
 اینست که مشهوری از خلق باشد و شعور حضرت حق سبحانه بعد از ان ارشاد
 فرمودند که معنی دیگر این سخن که در نوبت بر من القاساخته اند اینست که در
 نعل شعوری مندرج شعوری هم باشد یعنی هر فعلی و ضرری که از خلق رسد از
 خالق بینه شعور غیریت مرفوع شود ضار و نافع حق را بینه لیکن با وجود این
 نعل شعوری شعور آن شخص هم باشد که واسطه است در میان چنانچه شخصی
 سالک را حلوا خوراند یا طمانچه زد سالک می بیند که فاعل این فعل اوست
 حق سبحانه لیکن این شخص را هم می بیند و میداند که این واسطه فعل است -
 و ایضا فرمودند که کار صوفیه دیدن است و کار علما دانستن فقر از حق بینند
 و علما از او سبحانه میدانند؛

روز دوشنبه سوم رمضان شریف در حضور فیض گنج خا شدم
 حضرت ایشان فرمودند که امروز روز عرس جناب قره عین الرسول خضر
 زهرا می قبول است رضی الله تعالی عنها - بعد از ان امر به نچتن شیر برنج برا
 نیاز ایشان فرمودند بعد از ان در حضور فیض گنج شخصه عرض نمود که ولایت
 افضل است یا امامت و فرق چیست در میان این هر دو - حضرت ایشان
 ارشاد فرمودند که ولایت عام است و امامت خاص - هر امام ولی است
 و هر ولی بدرجه امامت نمیرسد چه ولایت عبارت از حضور مع الله است

و امامت منصبی است که هر کس را بان سرور از نساخته اند بلکه کاطان را عطا فرمودند
 چنانچه خلفای اربعه و ائمه اثنا عشر و غیر ذلک من الاولیاء الکرام رضی الله تعالی
 عنهم جمعین بعد از ان در مجلس ذکر جامعیت آن سرور علیه صلوات الله المملک
 الاکبر آمد حضرت ایشان فرمودند که جمیع کمالات ظاهری و باطنی بطریق اجمال
 جناب سید انبیا علیه صلوات الله المملک لا علی را حاصل بود لیکن حصول
 ظهور تفصیل جمیع کمالات موقوف بر زمانه خاص و شخص خاص بود چنانچه فرموده اند
 آنحضرت صلی الله علیه وسلم أُعْطِیْتُ بِمَقَاتِلِ کَثُورِ الْأَرْضِ وَحَالَ آنکه در زمان
 آنحضرت فتح اکثر اقالیم شده بود در زمانه خلفا اکثر مکانات فتح شدند و اکثر
 بعد از صحابه سلاطین نایب آن فتح نموده اند چنانچه محمود غزنوی هندوستان
 فتح کرد پس ظهور این کمال موقوف بر ایشان بود و جناب آن سرور علیه صلوات
 الله المملک الاکبر جمیع علوم چه علم توحید و جودی و چه کلام و چه علم خربیات
 مسائل فقه مجمل حاصل بود لیکن تفصیل علم توحید و جود و بر وجود محمد بن علی
 رحمه الله علیه ظهور علم کلام بر ابوالحسن اشعری و ابومنصور ماتریدی رحمه الله
 علیهما و تفصیل علم خربیات مسائل فقه بر امام اعظم و امام شافعی و امام مالک
 و احمد حنبل رحمه الله علیهم موقوف بود و حاصل آنکه هر کمالیکه بعد از آنحضرت صلی الله
 علیه و آله امت از هر کس که ظهور نمود کمال آنحضرت است و آنحضرت را قبل
 ازین ظهور هم حاصل بود غیر از فرق اجمال و تفصیل نیست

روز سه شنبه چهارم رمضان شریف بنده در حضور والا حاضر گردید
 در آنوقت در مجلس شریف مذکور حضرت امام اعظم رضی الله عنه آمد حضرت ایشان
 فرمودند که امام اعظم از امام مالک در مدینه منوره ملاقات نمودند امام مالک
 از ایشان پرسیدند که وطن شما کجاست ایشان فرمودند که عراق - امام مالک
 رحمه الله علیه فرمودند که مردمان عراق اهل نفاق میباشند ایشان فرمودند
 که درست است حق سبحانه تعالی فرموده است **وَمِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ مَرَدُّوا عَلَى
 النِّفَاقِ** - حضرت امام مالک خاموش شدند بعد از مفارقت دانستند که نعمان
 ابن ثابت همین بودند تا سفسف کردند که از من چه سخن سرزد شد و مدح ایشان
 بسیار نمودند راقم گوید عفی عنه که در قرآن **مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُّوا عَلَى النِّفَاقِ**
 و اقصت و امام مالک از اهل مدینه بودند پس امام اعظم جواب بطریق الزام
 دادند که درست است در شان اهل عراق **مَرَدُّوا عَلَى النِّفَاقِ** و اقصت یعنی
 حق سبحانه - بعض اهل مدینه را **مَرَدُّوا عَلَى النِّفَاقِ** گفته است و شما اهل عراق
 را که میگوئید در آیت شریف - بجای اهل مدینه اهل عراق بنویسید و ایضاً
 حضرت ایشان فرمودند که امام شافعی روزی بمزار پُر انوار ایشان رفت
 بودند وقت نماز آمد بخار پلار رفع یدین بطور ایشان گذاردند و فرمودند که
 مرا شرم می آید که در حضور ایشان خود را داخل دهم و اجتهاد خود اظهار نمایم
 بعد از آن در حضور پرنور مذکور توحید وجودی آمد حضرت ایشان فرمودند

که این احوال است که در سیر لطیفه قلبی کشوف میشود و آنکه این را انتساب
مقامات قرب دانسته اند از مقامات عالیه که حضرت مجدد رضى الله تعالى عنه
بیان فرموده اند آگاهی ندارند و قدم از دایره ظلال باصل ننهادند تشبیه
تزییه دانسته اند و مخلوق را عین خالق و ممکن را عین واجب پنداشته اند
چنانچه میگویند ای مغزلی آن یار که ناله نام و نشان بود از پرده برون
آمد و بانام و نشان شده نمیدانند که این ظلی ست از ظلال سما و صفات
واجبی جلّت قُدّته نه عین او تعالی عزّ ائمه مثلا چون در آئینه قرص آفتاب
جلوه گر میگردد و در آن شعشان و لمعان حدت و خطوط آفتابی همه با موجود
میشوند لیکن آفتاب نیست ظلّ آفتاب ست این گروه آفتاب را نادیده ظلّ را
عین آفتاب می انگارند و آئینه را هم نمی بینند حال آنکه آئینه عین ظلّ آفتابیم
نگریده آجرم آئینه باقی ست و ظلّ آفتاب در دست چنانچه حافظ شیرازی میفرماید

سبط

عکس رو تو چو در آئینه جام افتاد	عارف از خنده محو در طمع خام افتاد
---------------------------------	-----------------------------------

و ایضا حضرت ایشان فرمودند که هر کس از اولیای کرام بهر مقامیکه رسیده
است میداند که مقصود بهین ست و در ای این نیست مثلاً گروه نابینایان فیل
یافته بودند بدست کسی بای فیل آمد دانست که فیل مثل ستون میباشد و بدست
کسی که خرطوم آمد گفت که مثل عصا میباشد و بدست کسی که دندانش آمد معلوم
نمود که فیل مانند خشک میباشد همچنین بدست کسی که گوش او آمد یا پشت او آمد

بسیار از تشبیه

باشکم او ازان تعبیر کرد و انکار غیر آن نمود و یا مثلاً جمعی در بیان لشجری
 رسیدند کسی را برگش بست آمد و کسی را شاخ و کسی را بنخ و کسی را ثمره پس همه
 ذالقه اش چشیدند لیکن هر یک را ذوقی عظمه و کیفیتی جدا حاصل شد کسی که
 برگش چشید ذوق برگ بیان کرد و کسی که بارش چشید ذوق بار اظهار خست
 علی بن القیاس هر کس موافق چشیدنی خود شرح نمود و انکار دیگری ساخت که
 آنچه من چشیده ام ذالقه شجر همین است نه آنکه تو بیان نمائی و جناب حضرت
 محمد در فضیلتش عنده میفرمایند که اینهمه مکشوفات اولیای کرام نشانی از مطلوب
 دارند و درست و بجا هستند لیکن ذات او سبحانه در ارادت نیست چرا که حق تعالی
 نه نهایت است پایانی ندارد و همچنین معرفت او هم نه پایانیست نهایتی ندارد
 و در اینجا که سید بشر علیه و علی آله صلوات الله الملك الاکبر میفرماید ما عرفناک
 حق معرفتک و دیگری را چه یار که به نهایت آن برسد

هر حجابی را که طم کردی حجابی بگرست	هر نقاب را که جان از انقاب دیگرست
------------------------------------	-----------------------------------

راقم گوید عفی عنه که هر کس موافق حوصله و استعداد و خود حظی از معرفت چشیده
 است نه آنکه عرفان الهی تمامه حاصل نموده شخصی باین معنی چه خوش دهره
 هندی منظم نموده است و دهره مصری کا پرست بھو چو نیشی پھنی آس
 آن مکھ اپنا بھر لیو پریت لیو بنجامی و شعر فارسی هم بنمیشم موید نیست

دامان گنگ ننگ گل حسن تو بسیار	گلچین بهار تو ز دامان گله دارو
-------------------------------	--------------------------------

والیضا بهمین مصداق شعر عزلی است **هـ** وان قیصا خیط من نسج
تسعة و تسعین حرفا عن معالیه قاصره

روز چهارشنبه پنجم رمضان شریف بمحل فیض منزل حاضر گردیدیم
شخصی از حضرت ایشان استفسار مراقبات نمودارشاد کردند که ما اول مراقبه
احدیت تلقین مینمایم و آن عبارتست از لحاظ مفهوم اسم مبارک الله که بر
ایمان آورده ایم که یحیون و یحکمونست و موصوفست بجمیع صفات و منزه
است از همه نقصان و زوال بعد از آن مراقبه معیت تلقین میکنم و آن عبارت
است از لحاظ معیت او سبحانه لقلب روح و جمیع لطائف و به تمام بدن بلکه
بهر موی تن بلکه به رزّه از ذرات عالم بعد از آن در حضورند که در حجاب قلبه
گاهی آنجناب رضی الله تعالی عنه آمد حضرت ایشان فرمودند که قبله گاهی
سخت بزرگ بودند که ریله های جوش کرده میخوردند و در صحرا رفته ذکر حرمین نمود
و بیعت در خاندان قادیوم داشتند و نسبت چشتیه و شطاریه بهم میدادند
چهل روز متواتر خواب نکرده بودند و اکثر ارواح اولیای کبار را مشاهده
مینمودند بعد از آن در حضورند که استفاد حضرت عارف آگاه خواهر باقی
بالله رضی الله تعالی عنه بحضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراء
السامی آمد حضرت ایشان فرمودند که این سخن نزد من ثابت نیست چرا که
جناب حضرت مجدد رضی الله عنه نوشته اند که روز عید زیارت حضرت

گیاهی

خواجہ رضی اللہ عنہ رفتم و عرض نمودم کہ امروز بزرگان عیدی خود ان اعطا
 میفرمایند ما هم بهمین امید بحضور حاضر شدہ ام حضرت خواجہ توجہ فرمودند و
 نسبت نوالقا نمودند کہ خطی در گردارد و کیفیتی طلحہ دہسہ از جد ایںجا
 معلوم شد کہ چون حضرت خواجہ ایشانرا بعد از وفات خود نسبت نوالقا
 کردند بکین حیات خود از ایشان بچہ طور اخذ نسبت نمودند :

روز پنجشنبہ ششم رمضان شریف غلام مجلس آفتبلہ خاص عام
 حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند کہ شخصی از صوفیہ انتقال ازین جہن
 نمود عتاب از جناب آلمی آمد کہ تو بودی کہ مرا بہ لیلی فرود می آوردی
 یعنی بزرگ معشوق ظاہری نسبت خال و خطا با ما مینمودی و ایضا حضرت ایشان
 فرمودند کہ من از امر ایان ملاقات کردن و طلب نیانمودن و نغمہ و سرود
 شنیدن و ہمہ دوست گفتن بزارم چرا کہ ہمہ دوست احوالیت کہ
 صوفیان این زمان در قال آورده اند و بحقیقت نارسیدہ زبان تبرنم
 این مقال دراز ساخته اند و بالحد و زندہ گرفتار گردیدہ اند فَعُوْذُ بِاللّٰهِ
 عَنْ ذٰلِكَ شخصی نزد من آمد و گفت کہ ہمہ خداست غیری کجاست من اودا
 از مجلس بیرون ساختم و نیز شخصی بود کہ چون آواز حمار می شنید جل و علامی
 اِسْتَفْعِرُ اللّٰهَ عَنْ ذٰلِكَ فَعُوْذُ بِاللّٰهِ این چه کمال است کہ سر سر خلافت
 کلام اللہ الملک المتعال است اگر این حق بودی پیغمبر علیہ صلوٰۃ اللہ علیہ

بر که نازل شدی و از طرف که پیغام آوردی رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا
وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ *

روزی جمعه نهم رمضان شریف بحضور والا حاضر گردیدم در آنوقت
در حضورند که در بیت حق سجانه جل شانہ در میان افتاد حضرت ایشان فرمودند
که رویت واجب الوجود تعالی و تقدس درین سرای امکان ندارد و قتیکه
در معراج آن سرور زمین و زمان علیه تحیات الملک المنان علاما را انتظار
این واقعه افتاد و با وجود گذشتن آنحضرت ازین جهان و رسیدن به
لا امکان و مشرف شدن بمقام قاب قوسین اودانی تصدیق این امر
بدیگری بجه طور آید و ایضا حضرت ایشان فرمودند که کلام باری تعالی و
تقدس که از لحن و آواز مبر او از صوت و حروف منزه است سه بار
شنیده ام و مشرف اند ما سماعش گردیده ام یکبار در مدرسه و دوبار
درین مکان که الحال سکونت میدارم و ایضا حضرت ایشان فرمودند
که شبی در خواب دیدم که مرا خلعت عروسانه پوشانیدند و بزور متحلی
ساختند و پنخان محبوبانه از من صادر شدند- چون از خواب بیدار شدم
احوال من در گگون شده بوده از من کلام بطوریکه در مناسم کرده بودم در
نقطه ظاهر گردید و ایضا حضرت ایشان فرمودند که اکثر اوقات مرا آواز
از غیب آید گاهی از ملک الهام میگردد و گاهی از پیران کبارند استی

و گاهی از جناب سید مختار علیه علی آله صلوات الله الملك الغفار صلائی
می آید روزی برای وسعت مکان دعا نمودم ندانم که تو اهل و خیال نداری
مکان وسیع چه خواهی کرد برای استقامت تو اینهم کافیست و هم روزی
مکان همسایه از حق سبحانه خواستم که بمن عطا کند ملهم ساختند که تو همسایه
ایده امیرسانی و از مکان بدر مینمائی و ایضا روزی بقصد حج غرم سفر نمودم
الهام شد که باش در نیجا از تو منفعت خلق است

روز شنبه هشتم رمضان شریف بمحل فیض منزل حاضر گردیدیم
شخصی بعلت رشته گرفتار شده بود حضرت ایشان فرمودند که این آیه
شریفه را اکثر باید خواند و هم در دو گانه بقیام در کوع و سجود بخوانند رت
إِلَىٰ مَسْنَىٰ الْعُزَّةِ أَنْتَ أَزْهَمُ الرَّاحِمِينَ و ایضا در حضور پرنور مذکر شعر
آمد حضرت ایشان این رباعی خوانند

مارا نبود و لے که کار آید ازو	جز ناله که دردمی هزار آید ازو
چندان گریم که کوه با گل گردد	نی رود ناله های زار آید ازو

روز یکشنبه نهم رمضان شریف غلام محفل آن قبله انام حاضر
گردید در حضور پرنور مذکور تراویم آمد که از آنحضرت صلی الله علیه و سلم
بست رکعت تراویم ثابت نیست حضرت ایشان فرمودند که عبث
این براء المالکی روایت بست رکعت تراویم ازان سرور علیه صلوات الله

الملك الاكبر به ثبوت رسانیده است ایضا از ان مشکات شریف طلب نموده
بر حاشیه آن این مسئله نوشته بود در مجلس عبارتش خوانند بعد از ان
در حضور پرنور مذکور وجود ممکنات آمد که آیا دهم است یا حقیقتی از وجود
دارد حضرت ایشان این را با همی خواجه میرورده خوانند

تنگنا

ای دروید بیکشاین تا کرد بکها	عالم کے تین تجرول لگا کر دکھا
مانند قره انگلی صفت کی صفت	والله جد هر آنکه اٹھا کر دکھا

و ایضا حضرت ایشان فرمودند که در صفحه علم الحی اشکال ممکنات بود
که ایمان ثابته عبارت از انست چون خواست او سبحانه که آن صوریه
را بمنصه ظهور آورد هر صورت را بهر زمانیکه خواست که اطار و آثار وجود
مرتب فرماید صفحه علم خود را که در عین ثابته آن صورت بود مقابل آئینه
عدم نمود پس در آن آئینه آن عین ثابته منعکس گردیده صورتی در خارج
پیدا ساخت و از اطار و آثار وجود او را بنواخت و ایضا فرمودند که
از لطفه مضغه شدن و از مضغه عظام و لحم گردیده صورتی پیدا کرد چنین
گشتن پس شاب گردیدن باز شب رسیدن اطار وجود است - و
خندیدن و گریستن و تکلم نمودن و غیره آثار وجود است

روز دوشنبه دهم رمضان شریف بنده بحضور فیض گنج حاضر
گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که صوفی را باید که اخلاق و اعمال

و ترک خود لبسان اخلاق و اعمال و ترک جناب آن سرور علیه صلوات الله
 الملك الاکبر پیدا کند که حضرت انس بن مالک رضی الله عنه در حضور آنحضرت
 صلی الله علیه و سلم ده سال حاضر بود گاهی ایشانرا آنحضرت اُف نگفتند
 و هر که از آنحضرت بدی میکرد و از ویکی میکردند و در شبها قیام مینمودند
 حتی تَوَرَّمَتْ قَدَمَاهُ روزی نزد آنحضرت دانیس و در اہم شرح و سفید
 بنضاد هزار آمد همه مارا بفقر تقسیم فرمودند

روز سه شنبه یازدهم رمضان شریف در محل فیض منزل حاضر
 گردیدیم حضرت ایشان فرمودند که بوقت حلقه ذکر نباید کرد بلکه متوجه بشوید
 خود باید بود که توجہ مرشد مفید ترست از ذکر و ایضا حضرت ایشان فرمودند
 که در حلقه توجہ یک کس را نمودن تاثیر بر همه اہل حلقه میرساند لکن توجہ مثل
 مسہل است و تاثیر که اہل حلقه پیدا میشود مثل یا قوتیت پس بعد از مسہل
 یا قوتی مفید می شود

روز چهارشنبه دوازدهم رمضان بحضور عالی حاضر گردیدیم حضرت
 ایشان فرمودند که خزانه من موعید الحی است جل سلطانه

خاک شینی است سلیمانیم	عار بود فسر سلطانیم
-----------------------	---------------------

روز پنجشنبه سیزدهم رمضان شریف در محل فیض منزل حاضر
 گردیدیم حضرت ایشان فرمودند که وصیت میکنم

شخصه به لحن خوش و آواز دلکش این رباعی بخواند

مفلسانیم آمده در کوی تو	شبی لله از حال روی تو
دست بکشا جانب زنبیل با	آفرین بردست بر باندی تو

و فرمودند که حضرت خواجہ خواجگان پیر پیران امام الطریقیت مرہم ماسور
دلہای دردمند خواجہ بہاؤ الدین نقشبند رضی اللہ تعالیٰ عنہ وارضاه
عناہم امر بخواند ان ہمین رباعی ہمراہ جنازہ خود فرمودہ بودند بعد از ان
در حضور پر نور مذکور حیا آمد حضرت ایشان فرمودند کہ حیا بر چند اقسام است
یکی شخصی از گناہ اجتناب میکند بسبب آنکہ حیا میکند از حق سبحانہ و تعالیٰ
کہ بنیامی امور سر و علانیہ است و دانی کا رظاہر و خفیہ - دوم پرہیز از
معاصی مینماید بجهت دیدن ملائکہ از ایشان حیا می آید - سوم آنکہ حیا
میکند از صد و رنہای بسبب آنکہ عرض اعمال فرشتگان مینمایند بجناب
رسالت پناہی علیہ التحیات اللاتناہی - پس حیا ہر قسمیکہ باشد شعبہ است
از ایمان - بعد از ان در حضور پر نور مذکور محبت و عشق افتاد حضرت ایشان
این اشعار خواندند - دارم دلی اما چہ دل صدگونہ حرمان در لعل
چشمی خون در آستین صد اشک و طوفان در لعل - روز قیامت ہر کسی
ست گیر نامہ - من نیز حاضر میشوم تہ ویر جاناں در لعل -

دہم رمضان کسریف غلام محضوہ آلفیہ امام

حاضر گردیدم در آنوقت تذکره معنی مدارا و مداہنت آمد حضرت ایشان
فرمودند که مدارا و نیارا بجهت دین صرف کردن است و مداہنت دین ما
برای دنیا برباد دادن عیاذاً باللہ سبحانہ عن ذلک - بعد از آن در حضور فرمود
تذکرہ جناب سید بشر علیہ و علی آلہ صلوٰۃ اللہ الملک الاکبر آمد حضرت
ایشان ارشاد فرمودند کہ جناب شفیع المذنبین خاتم المرسلین علیہ افضل
صلوٰۃ المصلین از کی سلام المسلمین فرمودہ اند کہ ہر پیغمبری را دعائست
مستجاب کہ یکبار پنجہ از حق جل و علای طلبہ دادہ شود پس جمیع پیغمبران
آن دعا را بامری از امور اینجا صرف نمودہ اند اما من آنرا در دنیا نخواستم
رنجہا کشیدہ ام و زہرا چشیدہ ام و موقوف بر عقبی نمودہ بجهت شفاعت
کبری نہادہ ام - و الايضاً آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ اند کہ حق سبحانہ
تعالی مرا بشارتی دادہ است کہ اگر آنرا اظهار نمایم مردمان است از طاعت
و عبادت استغنا پذیرند و الايضاً حضرت ایشان فرمودند کہ وجود آنحضرت
صلی اللہ علیہ وسلم رحمت ہمہ عالم بود کفار ان را بجهت کفر و فاسقانرا
بسبب فسق تعذیر در دنیا موقوف شدہ است بعد از آن حضرت مسیح و
فسخ نیست و شیطانرا کہ فرستہ ہر دم طباچہ برومی میزد بعد ظہور آنحضرت
صلی اللہ علیہ وسلم موقوف شد خزائن قارون کہ بر سر قارون بار خستہ
بودند بالادی سرزد و بعد از آن در حضور مذکور پیغمبر علیہ صلوٰۃ اللہ

الملك الاكبر در منام آمد حضرت ایشان فرمودند که خبر فیض اثر من را بی
 قَدرِ رَأیِ الحقِّ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يُمَثِّلُ بِنِيَّیْ که در صورت اصلی آنحضرت
 که در مدینه منوره استراحت فرموده اند واقعت و بصورت اشکال دیگر که
 آنحضرت را صلی الله علیه وسلم می بیند اعمال نیک کرده یا احیای سنت نبوی
 یا امانت بدعت ساخته است آنها بدینصورت ظاهر میشوند و نیز حضرت ایشان
 فرمودند که چون شخصی آنحضرت صلی الله علیه وسلم را بصورت اصلی در منام
 دیده و دخل شیطان را نیست الحق که دیده است لیکن هر چه که آنحضرت
 صلی الله علیه وسلم در منام ارشاد فرمودند آنرا بفرموده حیات آنحضرت
 موافق باید ساخت اگر موافق است بعمل باید آورد و اگر مخالف است اجتناب
 باید کرد که خوف دخل شیطان در آن گفتن است نه در آن صورت دیدن
 چرا که در عین حیات آنحضرت صلی الله علیه وسلم روزی شیطان چند فقره
 در مدح بتان در کلام آنحضرت صلی الله علیه وسلم ضم نموده بود از شنیدن
 آن صحابه متحیر شدند و کفار آن خوش که پیغمبر هم تا بیدین ماینماید آنحضرت
 صلی الله علیه وسلم ازین باجرا بعد الوقوع متالم شدند که جبرئیل امین از
 رب العالمین نزول فرموده گفت که بر کلام هر پیغمبری دخل شیطان است
 لیکن حق سبحانه بعد از آن آگاه میسازد و این کلام شیطان بود که در کلام
 شما ضم نموده بمدح کفار آن فقرات چند آورد و بعد از آن حضرت ایشان

فرمودند که شخصی آنحضرت صلی الله علیه وسلم را در خواب دید که آنحضرت میفرمودند
 که درین مقام دیگر خزانه مخفی است این را بر آرد و خمس این خزانه بر تو معاف
 نمودم چون آن شخص از خواب بیدار شد در اینجا که فرموده بودند دیگر خزانه
 یافت از قاضی فتوایی معاف خمس پرسید قاضی گفت که دیدن پیغمبر خدا
 صلی الله علیه وسلم حق است لیکن خمس معاف نیست چرا که حکمی که آنحضرت
 صلی الله علیه وسلم در لفظه باین جسم ظاهری بجمعی صحابه نموده اند همچون ^{حالت}
 پس حکم که در مقام بعد انتقال از ینجهان از روح فرایند ناسخ حکم لفظه نخواهد شد
 روز شنبه پانزدهم رمضان در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت
 ایشان ارشاد فرمودند که چون من در خود نظر میکنم که در من چه کمال است
 که رجوع عالم بطرف من است هیچ کمال در خود نمی یابم و چون نگاه بر عبادت
 و عبادت خود میکنم هیچ صوم و صلوٰة و غیره لایق قبولیت بارگاه الهی جل
 نمی بینم و چون در وجود خود مشاهده میسازم خود را بسان فی تنهی می یابم
 ما هیچ نیم هر چه در من است از دست

او بجز نانی و ما جز نانی نسیم	او دمنی ما دمانی و تو نیم
نئی که هر دم جلوه آرائی کند	فی الحقیقت از دمن نانی کند
روز یکشنبه شانزدهم رمضان در حضور فیض گنجوار اصرار کردم حضرت	ایشان تواضع پیغمبر علیه آله صلوات الله الیهم الکر بیان فرمودند که آنحضرت

صلی الله علیه وسلم در مجلس بکناره صفت می ایستادند و دعوت را قبول میکرد
و ابتدا بسلام می نمودند بعد از آن حضرت ایشان در دو خواندند و کمال شوق
بر دو دست گشاده بپینه بی کینه خود می چسباندند چنانچه معالقه تنیای
را قلم گوید عفی عنه که بر ضحیر آتش فغان صورت پیغمبر بر دل مبتلایان شکل
آن سرور علیه صلوات الله الملك الاکبر واضح باد که حضرت ایشان عاشق
نام مبارک حضرت محبوب رب العالمین و والہ ذات پاک جناب امام الحرمین
هستند هر وقتیکه مذکور آنحضرت صلی الله علیه وسلم می آید مضطر میگردد و
کرات کرات در دو میخواندند و خود را از نام پاک آن سید زمین و زمان و ایشان
و فرحان میسازند و هر چند که درین ایام بسبب تقاضای عمر شریف که به باد
پنج رسیده است ضعفی کمال عاید حال است و علاءه آن قلت غذا که در شب
در روز کم از پاؤ آثار تناول میفرمایند توانائی کجا لیکن بوقت انجمن تذکره سوره
کمال در بدن مبارک می آید پس این شعر میخوانند که چه بپردازم میفرمایند

هر چند پیر خسته دل ناتوان شدم   هر گاه که یاد روی تو آمد جوان شدم

روز دوشنبه هفتم رمضان شریف بمجلس فیض منزل حاشه
گردیدیم فیض طلب خان غله برای خرج خانقاه فرستاده بود حضرت
ایشان ناخوش شدند و فرمودند که باری و اعیاد الهی شسته ایم مرا از امرایا
چه سر دکار بعد از آن طعام از پانزده زن فاحشه آمد و باز از خانه کسی امرای

دیگر طعامی آمد حضرت ایشان بجهت جان تقسیم فرمودند و خود از آن یک لقمه
 نخوردند و عادت شریف حضرت ایشان همین است که طعام خانه کسی را
 نخورند و هر خیریکه بخانه خود ببرد و بخورد و صوفیا را هم خوردن نمیدهند.
 روز سه شنبه هجدهم رمضان بمجلس فیض منزل حاضر گردیدیم حضرت
 ایشان ارشاد فرمودند که امروز وفات شریف حضرت عائشه صدیقہ
 رضی اللہ تعالیٰ عنہا و حضرت شیخ الشیخ مولانا شیخ محمد عابد رضی اللہ
 است و حضرت امیر المومنین علی مرتضیٰ کرم اللہ وجہہ درین روز مجروح
 شد و از بعد از آن بجهت فاتحه ایشان امر لطعام نخبین فرمودند.
 روز چهارشنبه نوزدهم رمضان شریف بحضور فیض گنج
 حاضر گردیدیم حضرت ایشان فرمودند که در شهر رمضان المبارک فیض بسیار
 دارد و میشود و برکات کثیر فائز می گردد و درین ماه جد و جهد در عبادت و
 طاعت بسیار باید کرد و دو عشره متبرکه که این شهر گذشتند عشره اخیره
 باقی است مردمان خائفان را باید که اعتکاف نمایند که پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم
 مداومت برین عمل نموده اند و گاهی ترک فرموده یکبار که ترک شده است
 قضای آن نموده اند و کسی که عقبات میسر نشود خلوت اختیار کند و
 کثرت ذکر قلبی - و توفن قلبی - و تکیه داشت خاطر و نفی و اثبات و ذکر
 تهلیل لسانی نمایند که درین طریقہ شریفه ادراؤ و ظائف دیگر نیست.

بعد از آن ازین فقیر ارشاد فرمودند که معنی مجدد الف ثانی که اعتراض کسی مقرر
 در آن واقع نمی شود اینست که در حدیث شریف آمده است إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ
 عَلَى رَأْسِ كُلِّ بَنِيٍّ مِنْ بَنِي إِدْرِيسَ بَرًّا بِرَبِّهِمْ وَهُوَ الْعَالِمُ بِالْظَّالِمِينَ
 چنانچه جنید بعد اوی و غوث الاعظم و غیره راضی الله تعالی عنهما هر یک
 مجددی شده است که تجدید دین نموده است و معنی مجدد و محی الدین یکی است
 پس بر صدی یازدهم حق سبحانه ایشانرا فرستاده تا تجدید دین در صدی
 یازدهم فرمایند و آنکه معنی مجدد الف ثانی نزد ایشان و نزد تو البیان ایشان
 است اینست که واسطه فیض ولایت درین هزار دوم وجود مبارک ایشان
 است چنانچه ایشان ارقام فرموده اند که بر من مکشوف ساختند که حضرت
 امیرالمومنین اسد الله العالی بن ابیطالب جناب سیده النساء
 فاطمه الزهرا رضی الله تعالی عنهما واسطه فیض ولایت مطلقا اند اگر چه
 اولیای ائم سابقه باشند و بعد از ایشان تا ائمه اثنا عشره همین منصب
 قائمست پس حضرت محی الدین جیلانی قدس سره نیز ازین دولت عظمی فرراز
 شده اند و بعد از ایشان بر سر الف ثانی حق سبحانه مرا هم ازین منصب
 ایشان فرموده و سر فرزادین خلعت نموده است لهذا درین هزار دوم هر
 که بدرجه ولایت میرسد واسطه فیض او من بشم بجز توسل من هیچ ولی
 بولایت نخواهد رسید چنانچه بدون توسل ایشان نمیرسد درین الف ثانی

من هم با ایشان شکر کنی دارم :

روز پخشیه بستم رمضان شریف در محفل فیض منزل حاضر گردیدم
حضرت ایشان فرمودند که امروز از صبح برکات شب بست و یکم ظاهر اند
احتمال شب قدر است بعد از آن ارشاد کردند که درین عشره متبرکه که اخیر ماه
رمضان شب قدر البته می باشد با اختلاف تواریخ طاق این عشره در شب
طاق این عشره مثل شب بست و یکم و سوم و بست و پنجم و بست و هفتم
و بست و نهم از فیوض و برکات مملو میباشند و شبهای جفت از شبهای
طاق اخذ فیوض مینمایند و از طرفین برکات میگیرند پس شب نهمی تمام عشره
متبرک می باشند همه را احیا باید داشت :

روز جمعه بست و یکم رمضان کترین بحضور آفتقبله انام حاضر دیدیم
حضرت ایشان ارشاد فرمودند که علم الیقین عبارتست از پیداشدن
درون قلب و عین الیقین از حاصل گردیدن توجه الی الله و حق الیقین از
اضمحلال در استملاک سناک و در آن توجه نزد فقیر بیان مقامات ثلثه
صوفیه همین است - روز شنبه بست دوم رمضان بحضور فیض گنجور حاضر
گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که احسان الی چه بیان نمایم هر جا که توجه کنیم
اثری از ان مقام ظاهر میگردد و بعد از آن این شعر خواندند :

دو زبان داریم گویا همچو نئی	یک زبان نهانست در لبهای و
-----------------------------	---------------------------

وایضا در آن مجلس این شعر فرمودند:

ماند قران باشان بر بینه دل با سپان + کز بینه دل زایت مستی و شور و قهقهه
روز یکشنبه بست و سوم شهر رمضان بمحل فیض منزل حاضر گردیدیم
در حضور پرنور خیر الما، ظهور لایحجه شئی نمود حضرت ایشان ارشاد فرمودند
که این حدیث متمسک امام مالک است رحمة الله علیه لیکن تا وقتیکه یکی از
اوصا ثلاثه او متغیر نشود و حدیث دیگر حدیث قلتین است که مستند امام فاضل
است رحمة الله تعالی علیه آن شخص عرض کرد که شرط تغیر اوصاف ثلاثه از
حدیث ثابت است حضرت ایشان فرموده اند که علماء هر چه فرموده اند از قرآن
و حدیث است از خانه خود نگفته اند +

روز دوشنبه بست و چهارم شهر رمضان بمحل فیض منزل حاضر
گردیدیم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که معمول حضرت شیخ ابی طالب
محمد عابد رضی الله تعالی عنه که در رمضان المبارک اجازت تعلیم فرموده
لألفه ابتکار را میفرمودند و من جمیع این معمول خود ساختم انشاء الله تعالی
بتاییح بست و هفتم شهر را چند کس را اجازت خواهم داد و بعد از آن فرمودند
که چند کلامان طیار باید ساخت و ایضا فرمودند که شخصی قابل اجازت بعد
تصفیه قلب از خواطر و آرزوها و پس از تزکیه نفس از اخلاق ذمیه میشود
لاکن چند قیود دیگر هدرین باب هستند که شخصی مرد بازاری نباشد و در بوم

و چلم نرود و از امرایان و مخالفان طریقه ملاقات ننماید و مقامات
صوفیه که صبر و توکل و قناعت و غیره است دهشته باشد و خواجہ عبید اللہ
احرار قدس سرہ فرمودند کہ عرض نسبت چنان دہشتہ باشد کہ نشینندگان را
در گیر و موثر گرداند آن شخص قابل احازت طریقه است بعد از آن در حضور
مذکور سماع و اہل سماع افتاد کہ در میان طریقه چشتیہ و سہروردیہ اتحاد
و ارتباطی است لیکن اہل خاندان چشت میگویند کہ در سہروردیہ طریقه ہمہ چیز
است کہ سبب تقرب و توسل حق سبحانہ ست الاسماع حضرت ایشان
ارشاد فرمودند کہ حضرت شیخ الشیخ بہاؤ الدین زکریا ملتانی غزالی نامی
چنانچہ روزے برین بیت ۵

مست آنچه شراب ناب خورند	از پہلوی دل کباب خورند
-------------------------	------------------------

و جد فرمودند در آن حالت گویا جہ مبارک نبود و میر پیر ہنہ بود کہ
می غلطید و می طپید قدسنا اللہ تعالی بسرہ السامی

روز سہ شنبہ بستی و پنجم رمضان شریف بندہ بمحل فیض مز
حاضر گردید در حضور فیض گزینہ کور مقامات ثلاثہ علم الیقین و عین الیقین و
حق الیقین افتاد حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ علم الیقین آنست کہ انوار
و اسرارہ دل سالک کشف شود و عین الیقین آنست کہ در دل حضوری پیدا
و نگرانی بسوی سہم مبارک اللہ حاصل گردد چنانچہ دو چشم کہ در ستر

یک دیده بنیائی در دل پیدا گردد و از مقام کائنات راه خطی چشند و حق بقیه
آنست که در آن حضور مضمحل و مستهلک گردد و فانی شود در آن مفهوم هم
مبارک الله موصوف شود بصفات او تعالی جلشانه

روز چهارشنبه بست و ششم رمضان بحضور والا حاضر گردیم
حضرت ایشان ارشاد فرمودند که مردمان که بطلب حق جل و علا در دنیا
آمده اند ایشانرا لازم که بدوام ذکر و گناه داشتند و توف قلمی مشغول
باشند یک لحظه و لمح از توجه الی الله غافل نباشند اوقات مشابه روزی
خود معمور دارند هر روز و بسیار کلام الله بخوانند و صبح و مساء صد بار
سبحان الله و بحمد سبحان الله العظیم و بحمد استغفر الله بخوانند و صد بار
کلمه توحید و صد بار تسبیح و صد بار تحمید بخوانند و بوقت خواب یک هزار مرتبه
درود بر پیغمبر و علی آله الصلوٰه و السلام بفرسیند و صبح و شام فاتحه
با و اح پیران کبار بخوانند و از حق سبحانه و تعالی تضرع نمایند که الهی از
برکت سوره فاتحه و بواسطه پیران شجره که ایشانرا یعنی این بندگان اعانت
فرموده است مرا هم عطا کن و ایضا فقیر عرضی احوال خود بحضور گذرانیده بود
بر پشت آن عرضی بدست خاص تحریر فرموده بودند آنرا به تبرک ایراد نمودیم
بسم الله الرحمن الرحیم حضرت سلامت این بنده ناچیز لیاقت ندارد که
کسی برای طلب طریقه تشریف فرما شود ستاری حضرت ستارست سبحان

و عیب پوشی عزیزان است که باین ناشایسته توجهات میفرمایند جزایم
 الله خیر الجزاء این کترین بگان کوی مجد و یدیه میخواد که صاحبزاده براس
 طلب این نسبت بزرگ بی کیفیت نیایند آمدن آنحضرت را غنیمت میدانم
 لیک کار آهسته میشود معذور دارند و بکار مشغول باشند و نسبت تمام
 طریقه را از حضرت و اہب العطیات طلب فرمایند :

روز پنجشنبه بستی و ہفتم رمضان در محفل فیض منزل حاضر گردیدم
 حضرت ایشان بزبان گوہر نشان ارشاد فرمودند کہ خواجہ حسام الدین
 جناب خواجہ بزرگ قدس سرہ العزیز اجازت تعلیم طریقت میدادند ایشان
 قبول نکردند و گفتند کہ از من اینکار نمی شود لیاقت این امر ندارم بعد
 ازان حضرت ایشان فرمودند کہ خوب کردند قمیہ خواجہ حسام الدین بجا
 بود کہ این امر را قبول نکردند چرا کہ شخصی از خلوت و انزوای محروم میماند
 و روز و شب بخلق مشغول میشود :

روز جمعہ بستی و ہشتم رمضان بجنو فیض گنج حاضر گردیدم حضرت
 ایشان بیاران فرمودند و باز درس ترجمہ کلام المبد و مشنوی مولوی مولانا
 روم فرمودند حقائق بلند و مہارت از جہند از زبان گوہر نشان رنختند
 و سامعان را در لجنہ نسبت شریفہ آن مستغرق ساختند الحق کہ وجود فیض نمود
 حضرت ایشان آیتی است از آیات الهی و معجزات حضرت

رسالت پناهی علی صاحبها الصلوٰۃ و التسلیم است تمام اکتفا ذات مبارک
حضرت ایشان مجد و ماته نیز دهم است و ایضاً ملهم منصب قیومیت گردید
اند و خلفاء آنحضرت در اکثر اقالیم رسیدند عالم از فیض و نسبت شرف
ملو شده است زاده الله ارشاده الی یوم القیامه

روز شنبه بست و نهم رمضان محفل فیض منزل حاضر گردیدم همان
وقت حضرت ایشان معارف بلند مجد و دیه بیان فرمودند و ارشاد کردند
که کسی در امت این مقامات بیان نساخته است - بعد از آن منبر نمود
که اختلاف در مقامات و اسرار ایشان و در مکشوفات و مقامات اکابر
ما سبق مثل تخلفی است که درین ترکیب واقع است مخالف سیب و یا آنحضرت
روز یکشنبه عبد القیوم بعد از دو گانه غلام بحضور پر نور حاضر گردید
حضرت ایشان قبله در ایشان قلبی روحی فداه این راقم سطون ملا
کار از کلاه اجازت تعلیم طریقه سرفراز نمودند اول فاتحه بارواح پیران
نقشبندیه قدسنا الله تعالی با سرار هم خوانند بعد از آن فاتحه بارواح
اکابران قادریه نور الله مرقد هم خوانند باز فاتحه بارواح مرشدان چشتیه
خوانند و اجازت هر سه طرق دادند و بسیار دعا فرمودند و ارشاد کردند
که صبح و شام فاتحه بارواح پیران عظام طریقه انیقه نقشبندیه رضوان
الله تعالی علیهم اجمعین خوانند باشند و از ایشان استمداد جویند و هر کسی

بطلب طریقت بیاید بطریق قلبی ازین طریق که طلب نماید او را در ان طریقت
تعلیم نمایند طالب طریقه نقشبندی را اسم ذات و نفی و اثبات و وقوف
قلبی تلقین کنند و طالب طریق قادریه و چشتیه را ذکر چهار متوسط بهم بخت
ذوق و شوق تعلیم کرده باشند اگر چه ذکر چهار احداث است در طریقه اما ما
ذکر لسانی که حضرت ایشان شهادت نورانی فرموده الهجیه تعلیم میکردند استنباط
نموده ایم و توجه و همت بقلب سالک میکنند اول توجه بخت حصول ذکر
بعد از ان بخت حضور و جذبات و واردات بسیارند بعد از ان مولوی
جامع مقول و منقول حاوی فروع و اصول مولوی عظیم صاحب را از کلاه
اجازت طریقه مشرف فرمودند باز شیرازی سمرقندی و خوجلی قل سمرقندی
از اجازت بهره در ساختند و بسیار دعا و امانت این اکابران فرمودند
خاتمه کتاب در بیان کلام فیض نظام حضرت ایشان
که مقتدر روز ساختن تحریر نموده است و بالله التوفیق
روز حضرت ایشان این اشعار مولانا روم میخواندند

خواجه

باوه از ما است شدنی ما از او	قالب از ما است شدنی ما از او
ما چو زبوریم قالب با چو موم	خانه خانه کرد قالب با چو موم
باوه در بخشش گدائی جوش ما	چرخ در گردش گدائی جوش ما
و ایضا حضرت ایشان فرمودند که مرا بیعت در خاندان قادریه است	

و ذکر و شغل طریقه نقشبندی کرده ام و طالبان را هم تسلیم طریقه شریف
 نقشبندی مینمایم و من نقشبندی مجددیه ام و اکابران چشتیه هم پیران
 من اند بعد از آن که اکابران طریقه که قبول فرمایند نخست و منتهی است
 عظمی لیکن نسبت به خاندان که برسد نام آن باید گرفت و ایضا شخصی خاندان
 قادریه در حضور بطلب طریقه انیقه نقشبندی آمد حضرت ایشان فرمودند که
 حضرت خواجه خواجگان پیر پیران مرهم ناسور دلمای درویشان حضرت
 خواجه بهاء الدین نقشبند رضی الله تعالی عنه فرمودند که در طریقه ما سماع نیست
 و در طریقه ما هم نیست و در طریقه ما جد نیست و در طریقه ما تواجد نیست و
 در طریقه ما آه و نعره نیست طریقه ما حضور و یاد و بیخطرگی است حضور
 عبارت از نگرانی دل است بسوی مفهوم اسم مبارک الله چنانچه در چشم در
 است چشمی در دل پیدا شود و حیران بنظاره جمال محبوب بقی ماند -
 بعد از آن آن شخص مذکور خباب مرشد آگاه مجاہدی سبیل الله فانی فی الله
 محمد بن الحسن حضرت مولانا شاه درگاه بی رضی الله تعالی عنه نمود حضرت ایشان
 فرمودند که ایشان مرشد این بودند و اشارت دست مبارک خود بمن کردند
 پس آن فرمودند که من در امور فتنه بودم لیکن از ایشان ملاقات نمیشد
 از مرشد ایشان که از اولیای حق بودند ایام گریا بود که من در خدمت
 ایشان رفتم بودم ایشان تر بوز من عطا کردند من گفتم که من نزد شما

برای گرمی محبت آمده ایم و طلب حرارت مودت داریم راست هم گوید که
 در اینجا چیزی از احوال این بیت خود اظهار نمودن مناسبت و آنست که
 اختصار اینست که این لاشی در صغر سن قریب بلوغت دست ارادت به
 پاک ایشان زد و با اعتقاد و محبت کمال بهجت بدست مبارک ایشان در
 خاندان قادریه مجدویه ساخت و کمر بهت بسته داد و از ده سال کم فریاد
 حضور فیض گنج ایشان عمر گذرانید ریاضت و مجاهده و الطبع جنبید اجاد می که
 معمول خانقاه ایشان بود بقدر طاقت و امکان بسیار آورد و از توجهات
 ایشان ذوق و شوق و استغراق و بیخودی و آه و فخر و کسب و خدمت و
 و دیگر حالات و ولایت قلبی حاصل گشت و بخرقه خلافت و اجازت تعلیم
 قادریه و نقشبندیه و چشتیه و سهروردیه و کبرویه و مداریه مشرف شد
 چند کس طلبان داخل طرق نمود و بعد از انتقال آنجناب نورانی مرقده
 طلب برزد و آتش عشق و دبالا شد آنست که این احوال که مرا احوال
 قلب است و خدای نهانیت و راه او پایدانی ندارد شخصی باشد که از توبه مناس
 رقی شود جستجوی او ضرر است پس خواستم که از خلفا و طریقیه مجدیه شخصیکه
 نسبت تمام طریقیه مجربیده داشته باشد بخدمتش بره یاب گشته تمام
 اکمال این نسبت شریفه نمایم آخر الایام لبنایت الهی آنچه خواستم یا نتم
 بلکه بمصداق شعر حضرت ایشان شنید نور الله مرقده انجید

از برای سجده عشق آستانی یافتم | سرزنی بود منظور آسمانی یافتم

ماوی توفیق بگستانه حضرت ایشان رسانید و مرادی که در دل داشتم
حق سبحانه بواسطه حضرت ایشان عطا فرمود حق تعالی وجود باوجود آنجناب
را برای هدایت عالم دلد پس حضرت ایشان از ابتدای مراقبه احدی
صرفه تسلیک فرمودند و نیز بیعت در خاندان نقشبندیه مجدیه از حضرت
ایشان نمودم حضرت ایشان فرمودند که از اسم ذات جذب پیدا میشود
و از نفی و اثبات سلوک که عبارت از تهذیب اخلاقی است میسر گردد و
از مراقبات قوت در نسبت باطن پیدا شود و از تلاوت کلام الله انوار
زیاده تر میگردد و از خواندن درود مناسبات و واقعات نقد و قوت
ساکل میشود و ایضا فرمودند که از کار و اشتغال کردن و مراقبات نمودن
ماه مقربین است و کثرت صلوٰه و نوافل یا ابرار ان کما قال حضرت نظام الدین
اولیا رضی الله عنه و ایضا فرمودند که طعام را از بسم الله شروع کردن مستحب
است چنانچه در حدیث شریف وارد است کان اذا قرب الیه الطعام
تقال بسم الله و قال اذا اکل احدکم فلیذكر اسم الله فان نفسی ان
یکسر اسم الله فلیقتل بسم الله اوله و آخره رواه مسند و احمد
و ابن ماجه و قال ان الشیطان یحتل الطعام الذی لا ینکر اسم
الله فلیبک رواه مسند و احمد و مسلم قالوا یا رسول الله انا ناکل و

لانشیع قال لعلمکم تفرون قالوا نعم قال اجتمعوا علی طعامکم وادکروا
 اسم الله علیه رواه مسند و احمد و داود و مسند و بعد از آن فرمودند که بخوانید
 بسم الله خواندن استعانت خواستن است بنام حق سبحانه از طعام که قوت
 شهوانی و نفسانی پیدا نکند و آن توانائی دهد که صرف در عبادت گردد و
 قوت در طاعت آرد و ایضاً فرمودند که فقر الاول هر قلمه بسم الله میگویند
 و آخر آن الحمد لله و ایضاً فرمودند که بسیار آن مجتمع شده خوردن بسیار
 برکت دارد اما باید که هر یک بردگیری ایشار بکنند و هر چیزیکه خوب باشد
 بخوابد که دیگری بخورد نه آنکه خود بهتر تناول کند و یا حرص بر زیاده خوردن
 نماید پس نقل فرمود که شخصی مروی را در بازار بغداد در دالان دید
 که کسب دالایی میکند گفت که ترا من در فلان شهر دیده ام که تو زاهدی بودی
 چه واقع شد که در اینجا آمده این بلا مبتلا شدی گفت که روزی من باهی
 پنجه کردم و دهم و دهمستم که پاره خوب نمود و پنجه باقی دیگرانرا دهم برین
 و بال آنخیال افتاده است که در اینجا آورده اند و این بلا مبتلا ساخته اند و
 ایضاً فرمودند که طعام بسبب انگشت خورد که سنون است چنانکه در حدیث
 واردست و کان یا کل ثلث اصابع و یعقن اذا منبرغ رواه الهیثمی
 و قال ان یلعن الا صابع برکت رواه الطبرانی - و ایضاً
 فرمودند که معنی برکت نهیست در اینجا نهی تو نیست بسبب آن

طعام بطاعات و عبادات و ایضا فرمودند که هر که نخواهد که محبت پیغمبر صلی
 الله علیه و سلم زیاده شود عمل با حدیث اختیار کند و بر مسائل خبریات
 که در حدیث یافته نمی شود عمل بزند و بهی از مذاهب اربعه بزند بهی که داشته
 باشد اگر حنفی است بر مسائل حنفیه و اگر شافعی است بر مسائل آن نه آنکه بر هر
 مسئله که در مذاهب اوست اگر چه خلاف آن در حدیث صحیح می یابد عمل
 می نماید و یا میگوید چنانکه بعضی عوام الناس میگویند که آباء و اجداد ما برین
 مذهب رفته اند من بچه طور خلاف این میکنم و بدانند که ما ما موریم متابعت
 سید البشر صلی الله علیه و سلم نه بر تبعیت مذبهی از مذاهب دیگر پس مسئله
 که موافق حدیث است بر آن عمل باید و هر که مخالف خبر است متابعت آن
 نشاید و پیروی در مسائل خبریات بمذهب حنفی اولی است و ایضا فرمودند
 که حضرت خواجه باقی بالله رضی الله عنه روزی در پس امام الحرمه خوانند
 حضرت امام ابو حنیفه کوفی را دیدند که میفرمایند در مذاهب ما اولیاء کبار و اصفا
 ذوی الاقدار بسیارند ایشان خواندن فائحه موقوف نمودند - را قلم گوید
 که عمل بر احادیث کردن وقتی است که شخصی مهارت تمام در حدیث دارد و
 الا اتباع مذاهب لازم است و در اختیار کردن اتباع مذاهب حنفیه بهتر است
 که چشم خیر بر اینست نه حصه از نیست برین مذاهب است و یک حصه بر مذ
 هبت و دیگر چنانچه از مردمان ثقات و از اقالیم دیگر مثل روم و غیره در اینجا

می آیند دریافت رسیده و هم دلیل اولویت این مذهب اتباع جناب حضرت
 امام ربانی مجدد الف ثانی و حضرتین ست رضوان الله علیهم اجمعین و
 جناب حضرت ایشان شمیم نور الله مرقدہ البجید با وجود سبب جدی شتر
 در حدیث شریف خود را خفی مذہب نوشته اند و ایضا فرمودند که وجود
 بعینه معنی این بیت غلط فهمیده اند

هر چه پیش تو پیش ازین ره نیست	غایت فهم تست الله نیست
-------------------------------	------------------------

که میگویند هر چه پیش تست و در دیده دانش می آید همین است مقصود
 و پیش ازین راهی نیست و آنکه درای این در فهم تست که مقصود است آن
 نیست بلکه معنی بیت نیست که هر چه تو فهمیده که درای این راهی نیست
 آن غایت فهم تست این الله نیست بلکه او سبحانه از فهم و دانش تو دور است
 است ثم و الاوراء و ایضا فرمودند که حدیث شریف است من لم یغن
 بالقرآن فلیس ستا در اینجا مراد از غنار غنار قلبیست یعنی هر شخصی که از ادب
 حق جل و علا بقرآن پس نیست او از ما و ایضا فرمودند که بعد از طعام و شراب
 خواندن این عادت حدیث شریف آمده است الحمد لله الذی اطعمنا و اسقانا
 و جعلنا من المسلمین چنانچه در سند احمد و سنن ابی داؤد و ترمذی و ابن ماجه
 و اربوست و اشارت از جعلنا من المسلمین آنست که اسلام از اعظم نعم
 الهی محاسبانه پس مجرب برین نعمت عظمی بطریق اولی باید ست و ایضا فرمودند

که قول صوفیه است البر لیم ولنا فی هذا صوم وایضاً فرمودند که نهایت کمال است مقامات صوفیه ذوق و شوق و انگشانی توحید و جود است و میگویند که تجلی ذاتی برقی میشود چنانکه گفته اند ۵

دیدار سینمائی و پیرپیز میکنی | بازار خویش و آتش تاثیر میکنی

و کمال این خاندان عالی شان نقشبندیه مجددیه تجلی ذاتی دائمی است که در کمالات نقد و قت سالک میشود و ایضاً حضرت ایشان این شعر میخوانند

کار کن کار بگذر از گفتار | که بجز کار مسیح ناید کار

و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که خرقه بر سه قسم است یکی خرقه بیعت که بوقت مرید کردن شیخ عنایت میفرماید مرید را آن خرقه از جامی دیگر تجاربت و دیگر خرقه تبرک است و این خرقه از مواضع متعدد و اخذ کردن رواست و یک خرقه اجازت است و آنهم گرفتن از شیوخ متعدد و جائز است و ایضاً حضرت ایشان این رباعی خوانند ۵

آنی تو که نمی توانیستن نتوانم | دانی تو که نمی توانیستن نتوانم
فی الجمله اگر نه بمنیت میسیرم | جانی تو که نمی توانیستن نتوانم

و ایضاً حضرت اقدس این اشعار میخوانند ۵

نافع است ارمد گذشته بقاتل نرسد | سینہ بر خنجر اوزن که شهادت نیست
من شوخی که استیلا حسدش در صفِ محشر ۵ | شکایت شکر سازد بر زبانها داد خوانا

آرزو ما خدا نصیب کند	نخفه دل چنان میخوابد
مگر تو زنده کنی خلق را و بارگشتی	کسی نماند که دیگر به تیغ نازگشتی
مجرم گفت بهر تو صد بگینا و	از قتل من مترس که یونان چش
<p>و ایضاً در مجلس شریف مذکور قطاب آمد حضرت ایشان فرمودند که حق سبحانه اجرامی کارخانه هستی و تو بالغ بستی قطب مدار را عطا میفرماید و بدست دارشاد و در پهنای گرامان بدست قطب ارشاد می سپارد و بعد از آن فرمود حضرت بدیع الدین شاه مدار قدس سره قطب را بودند و شانی عظیم دارند و ایشان دعای کرده بودند که آهی مرا اگر سنگی نشود و لباس من که نهنگ بود همچنان شد که بعد از آن دعا در تمام حیات بقیه طعامی نخوردند و لباس ایشان که نهنگ است همون یک لباس تا به ممات کفایت کرد و ایضاً روزی حضرت ایشان فرمودند که بعضی بزرگان رحمة الله علیه اجمعین فرموده که شریعت اقوال آنحضرت است صلی الله علیه و سلم و طریقت احوال و حقیقت مقصود آن سرور علیه علی آله صلوٰه الله الملک الاکبر و نزد حضرت مجدد الف ثانی رحمة الله علیه مقام شریعت اعلی است از مقامات هر دو و اخیره که ایشان فرمودند اند که طریقت و حقیقت هر دو شهر و بال پرواز اند بجهت طیر نهی و ن بجات شریعت و طریقت و حقیقت هر دو ناشی اند از تجلی صفاتی و شریعت ناشی است از تجلی ذاتی و ایضاً روزی در حضور پر نور مذکور مکتوباتی سی آیات حضرت</p>	

مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه آمد حضرت ایشان فرمودند که معارف
 جمیع اولیاء ائمت در کلام ایشان مندرج اند و معارف مخصوص ایشان در
 هیچ کلامی از اولیاء کرام یافته نمیشوند و ایضاً فرمودند که روزی مطالعه
 کتوبات شریف نموده متوجه شدم از فوق الفوق فیضی فائز شد بعد از آن
 مطالعه کلام حضرت شاه ولی الله رحمه الله علیه نموده متوجه شدم اسرار
 ملکوت بر دل وارد شد بعد از آن مطالعه احیاء العلوم نمودم فیض ملکوت
 بر قلب آمد و ایضاً روزی شخصی در حضور گفت که حضرت مجدد مقابل جمیع
 اولیاء هندوستان اند حضرت ایشان تبسم نموده فرمودند که جمیع الیاء
 ارض و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که روزی مطالعه کتاب بوعلی سینا
 مقدار یک صفحه نموده بودم که ظلمتی بر قلب آمد کلمه شهادت خواندم و ازاله
 آن نمودم و ایضاً حضرت ایشان که حضرت شیخ مجدد قلم ربانی اند و ایضاً
 حضرت ایشان فرمودند که ابوسعید انقذت دست خود کرد و در دست چپ
 بود اشارت بدو عقد انگشت دست خود کردند و در دست چپ انگشت
 آمده بود و اشارت بسو انگشت خود کردند و باز فرمودند که شاید بر او
 زاید ازین باشد و ایضاً روزی تذکره عامه بسبن و خرقه پوشانیدن فوت
 خلافت آمد حضرت ایشان فرمودند که عمامه عنایت کردن از حدیث تأیید
 است چنانچه روایت طهرانی آمده کان رسول الله صلی الله علیه و سلم لا یؤتی

وَالْيَا حَتَّى لَعِمَهُ دُرُخِي لَهَا مِنْ جَانِبِهِ الْإِيمَنُ نَحْوَ الْإِذْنِ وَبِروایت ابن ابی شیبہ
واردست عن علی قال عَمَّتِي هُوَ اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ غَدَاةٍ خَرَجْتُ لِيَعَالَنِي
سِدْلَهَا خَلْفِي وَبِروایت ابی لعلی الموصلی وبنار و اردست عَمِّمُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَمْرِو بْنِ عَدُوٍّ وَارْخَى خَلْقَهُ أَرْبَعَ أَصَابِعٍ وَأَقْرَبَ مِنْ
شَبْرَتِهِ قَالَ لَكُنْذَا فَأَعْتِمِ أَعْرَبَ وَأَحْسَنَ - وَالْيَضَاءُ رُوزِي این را قلم سطر
در حضور بنور عرض نمود که خط از را میسر آمده است از آن واضح شد که دیوار
مکان حصار اقامت بنده از شدت طغیالی بارش منهدم گردیده حضرت
ایشان فرمودند که الحمد لله ظاهر و باطن شما فانی شد در پنج شمار افاضات
شد و اینجا مکان شمار او ایضاً رُوزی در حضور فیض گنجور ذکر احتیاط لقمه آمد
حضرت ایشان فرمودند که ما طعام خانه کسی بنجوم رُوزی اتفاقاً لقمه چند خورد
بودم در عالم شاهه روح طیب جناب حضرت ایشان شنید نور الله مرقد
المجید دیدم که استقراغ میفرماید و خطاب باین بنده کرده ارشاد میکنند که
طعام خانه هر کس و نا کس نباید خورد و احتیاط در لقمه ضرورت است که از لوازم هدیه
ست و ایضاً رُوزی حضرت ایشان فرمودند که بر فرار پُرانوار حضرت قطب الدین
نخستین بار کاکی رحمة الله علیه رفته بودم خواجہ صاحب از قبر شریف بیرون
آمده یکدو قدم سوی من تشریف آورد و حالقا از من کردند بسیار لطیف
و ایضاً فرمودند که رُوزی بمنزل مبارک حضرت نظام الدین اولیا رحمة الله علیه

رفته بودم حضرت نظام الدین از مزار شریف بیرون آوردند عرض نمودم که
 بربد آن من توجه فرماید هنوز لفظ بدن تمام نکرده بودم صرف حرف بادول
 از دهن برآمده بود که توجه بقوت تمام فرمودند ایضاً شخصی روزی بعیت در
 خانه آن نقشبندیه نموده بود حضرت ایشان فرمودند که حضرت خواجه خواجگان
 امام الطریقه خواجه بهاء الدین نقشبند رضی الله عنه فرموده اند که در طریق ما
 مجاهده نیست و ما ذکر جهر نمیکنیم و اربعین نمی‌شنیم و سماع نمیشنوم که بدعتها
 بعد از آن حضرت ایشان فرمودند که اربعین سنت حضرت موسی کلیم الله
 نبینا و علیه الصلوة و التسلیات و جناب پیغمبر علیه من الصلوة انما و اکمالها
 اربعین او انفرموده اند لیکن ازین یک حدیث شریف فضیلت اربعین مفهوم
 میشود که من اخلص الله اربعین صبا حاطرت من قلبه نیایع الحکمة -
 راقم گوید که صاحب شوح الادوارد حدیث دیگر هم نقل کرده اند آن نیست
 من القطع الی الله اربعین صباحاً مخلصاً متعباً النفس بخفة المعده
 یفتح الله علیه علوم الدینیة یعنی بر که چهل روز با خلاص برائی خدا منقطع
 گردد و نفس خود را سبکی معده تعابد کند الله تعالی علوم نبی بر او کشاید -
 انظر اخلص الله و انقطع الی الله مشربین است که اصول برای وصول خلاص
 و انقطاع است حضرت ایشان این حدیث را ذکر فرمودند شاید که ضعیف
 باشد علم - بعد از آن حضرت ایشان فرمودند که در وصایای اهل حشمت

تقسید اربعین واردست که فرموده اند که در هر سال یک یک اربعین نشستن تا
 و طعام خانه هر کس نخوری و هر کس را طعام خود خورانی و شب فقه معراج خود دانی و تضرع
 نستانی و عرس مشائخان خود نمائی و احترام و اکرام اقربایان بمشائخ خود
 مرعی داری و ایضا روزی تذکره رویت حق جل و علا در حضور پرنور آمد حضرت
 ایشان فرمودند که علما نوشته اند که در جنت مومنان را رویت الله تعالی هر هفته
 یکبار میشود و کسانی که صبح و مساحقه مراقبه می نمایند و حضور مع الله بقدر
 وقت ایشان شده است ایشان را هر روز دو بار شام و سحر دیدار ملک الغفار خواهد
 شد بعد از آن حضرت ایشان فرمودند که از اینجا معلوم شد که هر کس را که حضور گاه
 قلب درین جهان دائمی حاصل شده است امید که او را در بهشت رویت دائمی
 عطا فرمایند و ایضا حضرت ایشان بر روز و شب تارخ بست و یکم شهر مذکور
 ۱۲۳۱ هجری توجیه بفاصله ثلث این غلام فرمودند و مراقبه مسمی الباطن تلقین
 نمودند و ایضا روزی در حضور فیض گنجور مذکور حضرت امیر خسرو دهلوی بی آمد
 حضرت ایشان فرمودند که کمالیکه ایشان دارند در امت کسی باین کمال نظر نمی
 آید روزی ایشان را حضرت خضر علی نبینا و علیه الصلوٰة و السلام ملاقی شدند ایشان
 استدعا کمال فصاحت بیانی و سخن طرازی و نکته سنجی و شعر گوئی از حضرت خضر
 علیه السلام نمودند حضرت خضر فرمودند که این کمال از من سعدی برده ایشان
 اند و بگین گردیده بخد مت می شد بزرگوار خود یعنی حضرت نظام الدین اولیا آمدند

حضرت نظام الدین اولیا سبب غمگینی ایشان پرسیدند ایشان احوال با کلیه
بعض رسانیدند حضرت نظام الدین فرمودند مرده عنایتی نمودند و زبان مبارک
خود در دهن ایشان انداختند آب زبان مبارک چشیدند حق تعالی ایشان را
طوطی فصاحت بیان شکرستان مخمندی و بلبل هزار گستان گفته سخن
ساخت بعد از آن حضرت ایشان این شعر خواندند ۵

مشکین سلاسل زلفه نابرسنه لصباء | فقر اک دسته سنبیل و اگر ده فی و امانه
و ایضا فرمودی در حضوره عالی مذکور نفس رحمانی آمد حضرت ایشان ارشاد فرمود
که لغفات الهیه که بر سلاک وارد می شود و آنها را بنفس رحمانی تعبیر میکنند و آن
ایلا بیرون نمی آیند و باز در دل سرایت میکنند بعد از این مستملک مخمض
سازند و ایضا شخصی از حضرت ایشان عرض نمود که بر یقین چیست -
ارشاد فرمودند که این مقامی است که مدکالات نبوت حاصل میشود و محض
بر یقین خنکی است یعنی خنکی در بر یقین در انجا حاصل میگردد و دستهای
کشفی میشود و چنانچه اعتقادات و حدیث حق جل شانده در رسالت پیغمبر صلی الله
علیه و سلم آمدن قیامت و سوال مشکوک و تکیه و صراط و میزان و جنت و نار و غیر
که بدلائل ثابت اند احتیاج حجّت و برهان نمیانند و حجج و براین بر تبر یقین حاصل
می شود و آنرا بر یقین درین خاندان عالی شان نامیده اند و ایضا فرمودی
در حضور نفس گنجه مذکور آمد که آنحضرت صلی الله علیه و سلم فرموده اند که

در هر خانه که سگ باشد یا قصابی کشیده باشند نزول ملائکه رحمت نمی شود
 حضرت ایشان فرمودند که صوفیه علم اعتبار میدارند و از هر آیت و حدیث عبرت
 گرفته موافق مطلب خود بر می گردانند و مدلول بعد عار خود میسازند پس من نیز
 معنی این حدیث بطور خود میگویم که در هر خانه هر دل که کلب حرص و قصابی و ضرورتی
 الله باشد فیض رحمت الهی فائز نمی شود و درود انوار الوهالی و تقدس نمیکرد
 بعد از آن این شعر فرمودند: اول بروی خانه دگر میمان طلب به آئینه شو
 وصال پری طلقان طلب به و ایضا روزی شخصی از مخلصان فوت شده بود
 او را در خالقاه دفن میکردند حضرت ایشان فرمودند که هر کس که در اینجا دفن
 میشود من برای آمرزش او متوجه بجانب الکهی میگروم تا بقتیکه بخشیده شود
 بعد از آن فرمودند که قبل ازین عورتی را در اینجا دفن کردند دیدم که شعلها
 آتشین از قبر او می برانید بجانب سر او ایستاده توجه و همت نمودم و ثواب
 هزار کلمه طیبه بر روح او بخشیدم مشاهد کردم که از ظرف پرش در قبر او آب رحمت الهی
 صعود نمود تمام مرقد را سرد و خشک گردانید و قبر نورانی گشت و ایضا روزی
 حضرت ایشان فرمودند که هر که بعد نصف شب هزار بار یارب یارب بخواند هر
 مشکلی که داشته باشد آسان شود و هر بد عائی که نخواهد بیاید و هر بد عائی که
 کند قبول شود و ایضا فرمودند که شبی گفتم یا رسول الله آواز لیلیک شنیدم
 و رفتمی آنحضرت صلی الله علیه و سلم مرا عبد الله فرمودند و روزی آنحضرت

صلوات الله علیه وسلم مرا فرموده دادند که تو عبد مومن هستی حق تعالی چنین فرماید -
 والیضاً روزی در حضور اندک حضرت مامون صاحب قبله سراج خاندان مجدی
 و چراغ دومان احمدیه مقبول بارگاه احمد الصمد حضرت شاه سراج احمد رضا
 مرده آمد حضرت ایشان در شان ایشان فرمودند که سبحان الله عجبات
 شریف ایشان بودند خرمایان بودند اگر چه نسبت فقط در قلب داشتند اما از ترقی
 حق بودند و راه قرب منحصر بر همین طریقه که سلوک تسلیم طلبان میکنند
 راه های خدا لاتعد ولا تحصى اند - بعد از آن حکایتی کردند که عارفی بود بعد از
 وفات استاد خود بر فراش نشسته توجه و القای انوار نمودن گرفت که بعد از
 وفات استاد خود حق شاگردی ادا کنم و موتی را در قبر منور بنور نسبت گردانم
 استادش از مزار برآمد و بصدور جگر گفت که ای مردک تو میدانی که راه قرب
 خدا همین است که من حاصل نموده ام برو خدای نهایت ست در راه های قرب
 او سبحانه هم لاتناهی اند از آن راهی که من مقرب درگاه الهی شده ام تو از آن
 چه آگاهی داری - والیضاً روزی در حضور اندک خوشوع نماز آمد حضرت ایشان
 فرمودند که خوشوع در صلوٰة نزد علما در قیام نظر بر سجده گاه داشتن و در رکوع
 بر هر دو قدم و در سجده بر پره بینی نگاه نمودن است و نزد صوفیه اینست
 که مصلی آنگنان نیست شود در شوق دیدار پروردگار که نشناختند که گیت
 بر زمین و یسار او چنانچه نقل است که در صلوٰة بر بدن مبارک حضرت

امیر المومنین علی کرم الله وجهه یاری پدید و باز ایشانرا خبر نشد و حضرت امام
 زین العابدین رضی الله عنه در نماز بودند که خانه ایشان آتش گرفت و کام
 سوخته شد تا بمصلی ایشان آتش آمد و ایشانرا خبر شد هر چند مردمان آوار
 دادند که یا امام النار النار بعد از صلوٰه از ایشان پرسیدند امام فرمودند
 که مرا خیال نمار آخرت آمده بود و ایضا روزی حضرت ایشان صوفیان
 خالفا را تقیه کثرت ذکر و نوافل و تهجد و شراق میفرمودند و ارشاد میکرد
 که جانی باید کند تا معامله از گوش باغوش رسد و هم فرمودند که کسی را نمی بینم
 که سر نیاز بر تستانه محبت نهاده است و ایضا روزی فرمودند که اکابران متقدم
 طالبان را خدمتی هم میفرمودند که در خدمت موجب ترقیات باطن است و
 ایضا سبب ثواب آخرت بعد از آن فرمودند که شخصی بخدمت شیخ حاضر
 و عرض نمود که مرا خدمتی فرماید شیخ فرمودند که همه خدمتها بطلبان معین مقرر
 شدند الحال خدمتی نیست که ترا گفته شود مگر از صحرای اقل و غیره بیار و بیاورد
 اینکار بسیار آن شخص از صحرای هر روز بر سر خود انبار آن نبات می آورد و در روز
 در خواب دید که رستخیز بر پاست و یوم جزاست و یک آتشین دریاست که
 بر آن مردمان عبور میکنند پس همون انبار را که بر سر می آوردم بر آن رود بار
 نار انداخته و بروشته بخوبی تمام عبور نموده ام و ایضا حضرت ایشان
 فرمودند که این راه مجاهدات است بسیار زهدی باید و جهدی کمال شاید

حضرت ناصرالدین عبیدالله احرار قدس سره از وضوی عشا صلوٰۃ فجر تا
سی سال ادا کردند پس بمرتب رسیدند که مقتدار عالم گردیدند کمال و کمال
حاصل کردن بدون جانبازیها محال است حضرت خواجہ ناصرالدین معروض
عن سومی شد محمد باقی باشد رضی اللہ عنہ شب را احیا میکرد و میفرمودند
که الهی شب را چه شد که باین سرعت گذشت آه قدمی درنگ ننمود و تو قفی
نکرد و ایضا روزی حضرت ایشان فرمودند که از وطن در دلی شریف پست شد
یکهزار و یکصد و هفتاد و چهار آمده بودم در آن زمان هفتده و یا بیستده ساله
بودم پس معلوم شد که ولادت با سعادت آنجناب ^{۱۵۶} یکهزار و یکصد و پنجاه
شش هجری بطور آید قطعه تاریخ ولادت شریف این بنده را قلم سطور
نظم نموده مینگارم تا مریدان را اشتباه در عمر شریفش واقع نشود

شده بطور فکین در جهان جهان گفت
مهر سپهر هدایت شده طلوع گفت

چون نجم جرج بدی حضرت غلام علی
سن ولادت شریفش چو جسته رفت

و ایضا روزی بیان نسبت کمالات می نمودند و میفرمودند که این نسبت بسبب
لطافت و سیرنگی در ادراک نمی آید نایافت و محرومی حال بانفکان این کمال
است و جهالت و نکارت کمال رسیدگان این احوال حضرت مزار حساب
قبله رضی اللہ تعالیٰ عنہ میفرمودند که واللہ ثم واللہ خود را برنگ خند
تبی می یابم مردمان که نزد من می آیند و توجه میگیرند و میگویند که ما اینرا

فوائد کثیره از هر توجیه میشود و من می فهمم که مسلمانان دروغ نمی گویند شاید درین
 حسیه از نسبت باشد و ایضا حضرت ایشان در دعا چند کلمات فهم کرده
 الحمد میخوانند برین نهج - الحمد للرب العلمین الرحمن الرحیم ملک یوم
 الدین ایاک نعبد و ایاک نستعین بغایتیک اهدنا الصراط المستقیم
 بکمال فضلک صراط الذین انعمت علیهم و هو محمد صلی الله علیه و سلم و آله
 و صحابه غیر المعصوب علیهم و لا الضالین آمین - و ایضا این ادعیه میخوانند
 سبحان الله وحمده سبحان الله العظيم و بحمده استغفر الله ربی من کل ذنب
 و اتوب الیه و صلی الله علی محمد و آله و صحابه و جمعین عد و خلقه و رضائهم
 و زنته عرشه و مداد کلماته سبحان الله اضعاف ماسبح لک سبحان الله
 اضعاف ماحمد لک السامدون الله اکبر اضعاف ما کبر لک المکبرون لا اله
 الا الله اضعاف ما هل لک المسلمون لا حول و لا قوة الا بالله اضعاف
 ما محمد لک المجدون و الشکر لله اضعاف ما شکر لک الشاکرون الحمد لله
 الذی عافانی مما ابتلی اتخلق بعضهم بالامراض الباطنه کالشکر و النفاق
 و الحسد و الکبر و البغض و الغیبه و البدعه و بعضهم بالامراض الظاهره
 کالبرص و التجامد و الثمتمی و اضعاف اللهم کن لی کما کنت لنبیک محمد صلی الله
 علیه و سلم اللهم ارفع عن قلوبنا الحجب و الاستمار الساتره الحاجبه عن مشاهده
 جمالک المبارک یا اهدنا اللهم احسنی لک و احسنی لک و احسنی لک و احسنی لک

کما جعلت محمداً لک صلی الله علیه وسلم - وایضا حضرت ایشان فرمودند که
حضرت مولانا و مرشدنا مرزا صاحب قبله رضی الله تعالی عنه میفرمودند که صوفی
را باید که خیال نماید که خفگی از جهت اندامی مردمان چند قدر در دل میماند اگر
ساعت یا در ساعت ماند خیر و اگر تمام شب ماند باید که از سر نو توبه نماید که هنوز
نور سبت در باطن او هرگز اثر نگرفته و در حضرت ایشان در مذکور نسبت
کمالات نبوت و سیرت گویای آن مقام عالی منزلت که دست اوراق بدانش کوتاه
است و بجز جهالت و کثارت منزل گاه آن راه نیست این شعر فرمودند

بس بیزنگست یار دلخواه اسی دل	قانع نشوی برنگ ناگاه اسی دل
اصل همه رنگها از ان بیزنگست	من حسن صبغة من الله اسی دل

وایضا روزی حضرت ایشان این دعا را ثوره میخواندند اللهم ارزقنی حبک و
حب من تحب و حب عمل تقیرنی الی حبک - و فرمودند که از جمله اولی العینی
اللهم حبب انی فنی حبک - اشاره بطرف مراقبه مفهوم می شود و از جمله ثانیه
کنایه بسوی رابطه معلوم میگردد و از جمله ثالثه رفرز بجانب ذکر که بجهت
تعلیم آنست آن سرور صلی الله علیه وسلم ارشاد فرموده اند وایضا روزی
حضرت ایشان فرمودند که خیال من خانه میروم و در اینجا جستجوی حساب
خانه می نمایم بعد از آن در بیت المقدس میروم و تلاش صاحب خانه مینمایم
پس در بیت المعمور رفته همین تلاش میکنم بر عرش اعظم میروم و حساب عرض

را میجویم پس بالاتر میروم تا بجای که محبوب خود را می یابم و تمام چشم خود بسته
برگرد پایش میمالم و چنین راجعت او بجانم چندان می سایم که خود فانی میشوم
باقی میگردم باز فانی میشوم بهیچ تسلی دل مجبور نمیکنم و ایضا حضرت ایشان این شعر میفرمودند

ز ناتوانی خود انقصد خبر دارم	که از خوش نتوانم که دیده بردارم
------------------------------	---------------------------------

و ایضا روزی در حضور پرنور مذکور حضرت شاه اشرف جهانگیر قدس سره آمد
حضرت ایشان فرمودند که شخصی از ایشان گفت بطور استنزا که نام جهانگیر
ست ایشان بعصب فرمودند که من جهانگیرم نه جهانگیرم آن شخص هموقت
بمرد و روزی در اثناء راه مار زد ما با ایشان حمله کرد و ایشان عصائی خود
بر زمین انداختند عصائی شان بزرگ عصائی موسی علی نبینا و علیه الصلوٰة
و السلام مار شده حقیقه خود را بهلاکت رسانید و ایضا بتاریخ چهاردهم
محرم الحرام ۱۲۳۱ هجری حضرت ایشان این راقم سطور را مراقبه کمالات
نبوت تلقین فرمودند و قبل ازین چند روز توجّهات بعنصر خاک میفرمودند
و فقیر اثر این مقام در خود می یافت چنانچه در عرضی بحضور و الا معروض شد
است در آخر محرم طبیعت حضرت ایشان بعلت تب و لرزه علیل گردید در
هر نوبت تب و لرزه بشدت می آمد و این راقم سطور هر بار حاضر میبود میدید
که در عین شدت مرض در شوق و ذوق الهی جلشانه مصروف بودند چندانکه
از شدت تب و لرزه مضطرب و زاده تر میگردد و دیدند که لذت و تنعم عالی تر نمی شد

گاهی از فراطشقیاق هر دو دست کشاده محبوبیتی را بنیال در آغوش می کشیدند
و گاهی خود را حاضر حضور دیده به بندای لبیک و سعدیک فقطال با قضیت
زبان کشوده مدیونش میگردیدند گاهی در آن مرض این شعر میخواندند ۵

لولاک لما قتلک واللہ	واللہ لما قتلک لولاک
----------------------	----------------------

و ایضا روزی در آن مرض فرمودند که حق تعالی در قیامت ارشاد خواهد
ساخت که مَرَضَتِ فَلَم تَعْدِنِ سامع حیران بمانده عرض خواهد نمود که الحاح
تو از مرض و سقم پاک هستی - حق جل و علا خواهد فرمود که فلان شخص بیمار بود
اگر تو در عیادت او میرفتی مرا یافتی که من بادمی بودم پس حضرت ایشان
فرمودند که مرض عجب نعمتی است که حق سبحانه بصاحب او میداشته باشد
و ذوق تمام این شعر بر زبان را نند ۵

دمی که یار گذارد قدم بخانه ما	نزد که کعبه شود سنگ آستانه ما
-------------------------------	-------------------------------

حیف است که مریض از مرض شفا میخواد و ازین علت ملاست می آرد و می شنود
محبوب خود می گذارد و لیکن دعای صحت با تباع سنت است و در تمام مرض
دعای صحت مرض فرمودند نه کسی را امر بدعای می نمودند هر چند مردمان بر آن
ختم صحیح بخاری و ختم حضرات خواجگان قدسنا الله تعالی با سرار هم اجازه
طلبیدند مگر در نوبت آخر که نوبت پنجم بود فرمودند که امر در ردیم میگذرد
که دعای بجهت شفا بجناب کبریا بنمایم پس ثمره دعا ظاهر شد که باز تپ و

نباید و ایضا روزی در آن ایام میفرمودند که بتاریخ هشتم روز شنبه شهر صفر
بعد از صحت ازین مرض یک روز یاد و روز در دلم خوف آتش و فرخ بسیار
علامتی شد از بس مفهوم گشتم دیدم که پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم تشریف آورده
فرمودند که مرس از آتش و فرخ هر کسی را که محبت ماست او در دوزخ
نخواهد افتاد و ایضا در ابتدای آن مرض که یک نوبت تب و لرزه آمده بود
جامع علوم عقلی و نقلی معارف آگاه مولوی بشارت الله صاحب که از اجل
خلفاء حضرت ایشان هستند حاضر حضور والا گردیدند حضرت ایشان از آمدن
ایشان بسیار خوش و خرم گردیدند و از مکان خود تا بمزار پیرانوار حضرت
مرزا صاحب قبله استقبال نمودند پس ایشان را بمکان خود بردند و بسیار نوازشها
فرمودند و گفتند که الحمد لله که شما نسبتی که از بخایر ده بودید از آن زیاده تر
آوردید و من از شمار آنسی هستم و نیز کلاه رضا خواهم داد و قبل ازین جنس
ایشان بیچکس کلاه رضا نداده بودند بتاریخ دهم شهر صفر ۱۲۳۱ هجری
حضرت ایشان مولوی محمد عظیم حسا و مولوی شیر محمد صاحب مراقبات
کلمات اولو العزم تلقین فرمودند و نیز این نالائق کار بنده گناه کار را قلم بهین
مراقبه کلمات اولی العزم تلقین فرمودند -

روز چهارشنبه نوزدهم شهر صفر غلام در حضور فیض گنج حاضر گردید حضرت
ایشان درس صحیح بخاری میفرمودند بعد از آن میفرمودند که تسبیح و تحمید و غیره

میخواندم و ثواب آن بروج پرنور آن مرد علیه صلوة الله الملك الاکبر
 میگذازانیدم و روزی سهواً آنکه شد آنحضرت صلی الله علیه و سلم را دیدم که
 تشریف آوردند و ارشاد کردند که ای یحیی چرا آنحضرت را در همین شکل و
 شامی که ترندی روایت نموده مشاهده کردی و ایضا موضع استاد آنحضرت
 صلی الله علیه و سلم بیان فرمودند که زیر چو تیره و الا فی که حضرت ایشان در آن
 استقامت میدارند متصل زینت مغزی بفاصله دو انگشت و یکو جب بجانب
 مغرب و ایضا فرمودند که رفقه بکریا بآنحضرت صلی الله علیه و سلم را دیدم
 که تشریف آورده اند پس من عرض کردم که حدیث من رأی فی نقد رأی الحق
 صحیح است کلام من هنوز تمام نشده بود که آنحضرت صلی الله علیه و سلم فرمود
 همچنین است پس عارف آگاه مولوی بشارت الله بشارتی سلمه الله تعالی اجازت
 این حدیث تشریف خواستند حضرت ایشان عطا فرمودند و ایضا فرمودند که بعد
 در شتیاق تقاضای آنحضرت صلی الله علیه و سلم گریه فرارای سینم و دم حتی که نوبت
 بخاکپاسی افتاد و ازین عمل که بظاهر سخت ممنوع است ظلمت هم در قلب آمد
 بالجملة خوابی در بود دیدم که میر روح الله رحمة الله علیه یکی از یاران عزرا
 صاحب قبله قدس سره بودند آمدند و گفتند که بنا به محبوب العالمین علیه
 افضل صلوة المصلین و از کی سلام ایستاده اند و گفتند که من بعد شوق
 دیدم که حضور رسیدم آنحضرت صلی الله علیه و سلم از من معالقه فرمودند

دیدیم که تا معاقله شکل آنحضرت صلی الله علیه وسلم بود بعد از معاقله آنحضرت
 بسکال حضرت سید امیر کلال رحمة الله علیه شدند بعد از آن حضرت ایشان این
 خواندند شویم کرد و بدنبال تو سنش اقمه و اگر برای چه روزی خاکساری
 ماه و ایضا فرمودند که روزی قبل از نماز عشا بخوابفته بودیم دیدیم که
 آنحضرت صلی الله علیه وسلم تشریف آورده و منع از خواب قبل عشا نمود
 بلکه وعید بر عامل این عمل فرمودند پس حضرت ایشان آخر ماه صفر روز جمعه
 بعد از نماز جمعه در سنه یک هزار و دو صد و سی و دو هجری این راقم بطور خاص
 برامپور فرمودند و فاتحه بارواح پیران عظام نقشبندید و تقاریه و حشمتیه
 و سهروردیه علیحد و علیحد خوانده اجازت تعلیم هر چهار طریقه بار و دیگر
 فرموده رخصت ساختند و اینوقت آنحضرت قرآنی من لاشی را توجیه فرمود
 بودند چون در رامپور آمدیم هفت ماه در خانه اقامت داشتم و اوقات را بزرگ
 و مراقبه معمور داشتیم بعد صبح عصر حلقه و توجیه بطلبان نمودم و درین مدت
 غایت نامحاجات حضرت ایشان بنام این کترین در ایشان متضمن استفسار
 حالات باطن بنده و یاران طریقه گرفته و در فرمودند باز در شهر شوال
 سنه مسطور شقه حضرت بطلب این بنده راقم مسطور غرور و دیافت پروانه را بر
 سر نهاد و روانه حضرت دلی گردیدیم و بحضور حضرت ایشان رسیدیم حضرت
 ایشان کمال خوشنود شدند و فرمودند از سیم باطن تو میگویم پس بعد از چند روز

اخوت پناه عرفان دستگاه مولوی بشارت الله بهر ایچی و سراپا نور مرزا عبد الغفور
 و معرفت نشان شیخ خلیل الرحمن سلمه الله تعالی و این خاکپای همه را قم سطورا
 از لطیفه قلب توجہات فرمودند در عرصه چند ماه تا بحقیقت کعبه بنده شامل این همه
 اکابر توجہات نمودند بعد از آن مولوی بشارت الله صاحب را بطرف بهر ایچی
 رخصت فرمودند و مرزا عبد الغفور صاحب را بر خیر حضرت ساختند و این بنده
 لاشی را تنها از حقیقت کعبه تا آخر مقامات طریقین سلوک محدودیه که مسیحی طاقصین
 است توجہات فرمودند و مراقبات هر مقام تلقین نمودند و از بشارت های عیالی
 که بنده لیاقت آنها ندارد و سرفراز فرمودند و از کلام و رضا سرفراز ساختند
 و امر بحلقه و توجہ نمودن بر برادران طریقه و بهم پیران طریقه کردند تا با و
 در مسجد خالقاہ حضرت ایشان صبح و شام حلقه و توجہ نمودم و یکبار ساله
 مسیحی را توبه الوصول در بیان مراقبات و حالات و اسرار هر مقام تلقین
 نمود و بعد از این تقریر دوم بحضور حضرت ایشان گداختم و حضرت ایشان
 بسیار خوشوقت شده از زبان مبارک ایشان خود چیزی را بشارت دادند و فرمود
 لکن آن الفاظ عالی در حق خود نوشتن جاسی شرم است که لیاقت آن ندارم
 پس حضرت ایشان در شهر جماد الثانی سنه یکهزار و دویست و سی و سوم من
 الحجۃ المبارکۃ النبویۃ علی صاحبها الصلوات و التحیات بنده را بطرف بلذ
 کوٹہ و سرو تجم برای تلقین طریقه بطلایان آنجا رخصت فرمودند پس

قد مبوس حضرت ایشان شده راهی کوته گردیدم و صلی الله تعالی علی خیر خلقه

محمد وآله و اصحابه اجمعین بر حمتک ارحم الراحمین

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَا نَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْ عَلَيْنَا اِثْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَارْحَمْنَا اَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ط

اللهم اغفر لنا وارحمنا و عافنا وارزقنا و اصبنا و اوالدنا و جميع المؤمنين و المؤمنات و المسلمين و المسلمات و حمل على نبيك المصطفى و آله بدور التقى و اصحابه محم و المهدي و سلم تسليما كثيرا كثيرا برحمتك يا ارحم الراحمين ط

خاتمه الطبع خدای سخن بر زبان آفرین رستم که نهانخانه اندیشه را فخر و در غر مضامین ساخته و عروس فکر را از زویر صبح نواص و جواهر معانی نواخته کلاک گهر سلک بیان را می سخنوران نامی را هنگامه آراسی گهر باشی ساخت و ضمیر نکته سینجان باز گشایان را از مضنون زنگارنگ نپاشته بحسن قبول نواخت بسمل

ایز حدیگانه و گیتا به	خارج از حد فهم قاصدا	تو خدای کسی خدا نیست
صدا شل تو هوای تویت	نرم یله اسی تو می و لم لوله	و می منزه تو می ز اتم و ولده
در دل با تو ریز باز گرجان	شرح این نیست کار گام زبان	اکشاید مجال انسان نیست
جز تخیل صیغ صان نیست	ذات پاک تو نزد اهل عقل	هست پاک انجمنه و نقص حلال
من نیردان که از تو متعال	هست پاک از حلول هم از خدا	شبه تشال را عیان کرد

از اقاوات شکر کمال جان بوی غلام بی شک و ابول

خوشتر را بخود نشان کردی	آنچه ظاهر شود بکشف و شهود	هست مثال او نه ذات و دو
دو بینان بارگاه است	غیر ازین پزیده اند که است	هستی و در نظر نه آئی وای
چون گیریم بابه نایاب می	همه از آن تو حجاب جبر	ای فدایت شوم نقاب چرا
آتش بجز استخوانم خست	حسرت وصل جسم جانم خست	سوختم سوختم تعال تعال
آتشم را نشان آب صاف	فرض کردم که نیست تا جلال	بچو موسی به شبه و تمثال
شادمان شاد کنی ل مخزون	تا بکجه دیده را کنم همچون	
در سپاس برگزیده زندان مقبول و محبوب بجان	مجال لسان انسان نیست که بنطق گراید	
و انسان ضعیف اینیان با چه یار که به شنائی مدوح خداوند برتر و توانا	کتابه شایسته شایسته از	
جد قدرت شاکران بیرون و سپاس آن	الا قدر از حیطه اسکان افزون باعث	
کائنات است و سبب طهارت و مروت و مصباح صراط	استقیم شمع روز امید و بیم خیر و گناه	
نعمت و کرم و داد و عنایت و توفیق و توفیق	خاص حکم الحاکمین برسانده حکام	
عالم و عالمیان دکنوز و دلا و گان	بسط	سبب خدا قبل و دوسرا
مراد را بزرگی است بعد از خدا	نبوده نباشد کسی مثل او	
خوشید بسیار خسته هر که دید	که بمیشل بمیشل را آفرید	
رحیم و کریم و شفیع امم	بکونین پشت و پنا و همه	
آری دعوی شنائی او تعالی جلشانه ناسپاسی است	و سپاس سبب او نجاسه سیرن حق	
ناسپاسی بعد از اقرار و اعتقاد	عجز و تقصیر از سپاس خدا می برتر و شنائی از جمله	

مخلوقات اشرف و افضل و بهتر روی سخن بسوی ارباب صدق و صفای آرد
و مژده جان فزا نوید روح افزا بعرض جناب ایشان میرساند که ملفوظات
قدسی آیات قدوة السالکین زبدة العارفين واقف اسرار ملکوتی کاشف استار
جبروتی کشف رموز حقیقت خوارق من سحر طریقت منظر تجلیات الهی مهور فیوض برکات
نامتناهی مغرور عالم افتخار صنف بنی آدم سریر آرای کشور فضل و فضال صدقین
بزم تحمیل و اکمال قائل و نکات و محی آسمانی را از جهان حقیقت شناس حر و
مقطعات کتاب یزدان مهر سپهر طریقت ماه اوج معرفت خضر مینمای حقیقت
دانشی دار القضاای شریعت مقرب بساط سبحانی محرم راز نهانی محبوب بجان
مقبول یزدان قضاای خفیه جللی مولانا مژده نادر دینا شاه علام علی حسینی
نقشبندی مجددی منطهری رضی الله عنه را از ته دل میخواستم که بقالب طبع
که این نسخه عجیبه و شگرف کیاب است و اگر مبارک الله را بنحاط راه دهم گویم که کیاب
نظر بخدا کرده در پشته تلاش شده باری بهر تجسس و تگاپود و تا جلد آن بهر
و جان تازه بقالب هرده رسانید باز این فکر در دل پیدا شد که یاری از غیب
پدید آید تا درین مهم عظیم یاری کند و کفیل این کار دشوار گردد - از چشم خیال سحر
نگرستم که ناگاه نظر بر سلطان العلماء سید الفضل احمد زبانی گمانه دوران جامی شریعت
نمودی طریقت قدس و ان علوم صوری و معنوی مولیانا محمد و مناسو لوی
هدایت علی صاحب برابری نه ظله افتاد - بسجمل از مسرت چنان ببالیدم

که بارض و مانگنجیدم پیش رفتم و کورنش بجا آوردم. بوسه بردن پیش
 وادم و اظهار خواهش و درانی کردم بجا با تسلیم فرمودند و گشت قبول بخشیدند
 و از بهمانوقت در مقابلۀ نمودن و محیم کردن و حکم طبع گنایند آن کتاب منسطور
 بنزار جان مشغول شدند پیش از نصف را مقابلۀ کرده بودند که طلبی از سرکار
 قرار والی مصطفی آباد عرف را مپور فیض معمود شد فوراً راهی شدند و منصب سی
 درجه اول مدرسه عزلی مامور گردیدند و با این عدم موجودگی خود تدبیر انصرام
 طبع آن چنان فرمودند که حجت موجودگی نداشتند و بهیچ خلعت حضور غیبت و ترکات
 طبع آن نگذاشتند منت خدا می را نذر جل که شاهد مراد ولی بکری شود و شست و
 عروس عانی قلبی طبع پوشیده برنقده ظهور ظهور نمود خداوند ایزدگار است این
 نواز از بدیل انجین خدمت مانگیویم که این ده یا آن ده تو دانا و مهربانانی آن
 که آن به و اگر بعد این التماس هم از راه بنده نوازی ازین طالب صالک پرستی
 رفت که خاص مقصود تو صحبت عرض خواهم ساخت که امر دانی را زوای عاشق
 نواز آنچه پیشتر ازین صد هزار بار التماس کرده ام باز همان میگویم لمولف

نئے میوه و گل ز گلستان میخوام

نئے حمد و قصود ز زبان میخوام

آن میخوام هم همیشه آن میخوام هم

در دمی که دوا و آن بخور و سل و شربت

آمین آمین تم آمین یارب العالمین بسمه و کمال کریم

خواجه نصیر الدین

نستعلیق

أَدَبُ الطَّالِبِينَ

مع
رفیق اطلباب

الباب ثلاثہ

مصنفہ حضرت شیخ محمد ابن قطب الاولیاء شیخ الاتقیاء شیخ محمد

المعروف شیخ حسن محمد ازبیرگان حضرت مولانا خوجہ

نصیر الدین چراغ دہلے رحمۃ اللہ علیہ

تبصیح تمام و تنقیح مالا کلام از اہتمام احقر الانام محمد عبدالاحد باہ جامادی الاولی ۱۳۳۵ھ

در مطبع مجتہبی واقع دہلی طبع گروہ

مختصر فہرست کتب اخلاق و تصوف کتب خانہ تجارت طبع مجتہبی دہلی

نہایت النہین فی تہذیب واحدیت سید المرسلین رحمہ مختصر لیا العلم بر حاشیہ مطبوعہ مصر عربی۔	ملفوظات حالات معیلات بین جنگو حضرت شاہ غلام رح نے جو آپ کے خاص خلیفہ ہیں لکھا ہے اور آخرین ایک رسالہ حضرت مولانا شاہ عبدالحی صاحب مجددی دہلوی رحمۃ اللہ علیہ کا ہے الرح انہارا حضرت مولانا شاہ احمد سعید صاحب انوار احمدیہ از مولوی کمال صاحب	اسرار العارفین اردو ترجمہ ولیل العارفین۔ مکتوبات حضرت شیخ عبد القدوس گنگوہی زیر تجویز طبع مجتہبی فوائد السالکین ملفوظات حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکلی اوشی رح۔ شعوی شیخ بہلول حکایات عاشقانہ فارسی۔ اسرار الاولیا ملفوظات حضرت بابا فرید شکر گنج رح	آداب الطالبین معہ سالہ رفیق الطالب الباب ثلاثہ لہذہ تبریکان حضرت نصیر الدین چرخ دہلی۔ معرفت السلوک از حضرت شاہ محمود۔ الہامات۔ لذات المنتہین۔ ہدایات مشیختہ روضۃ اقطاب حالات حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکلی
---	---	---	--

مجالس الابار معہ ترجمہ اردو الموسوم بہ خزینۃ الاسرار مکتوبات امام ربانی حضرت مجدد الف ثانی۔ مبدعہ و معارف فارسی از حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی شطبہ نکات سلوک۔ تہذات امام ربانی اردو لطائف حسنہ المعروف بہ رہۃ الۃ۔ نظری مجتہبی رہ شمس الدین نظہر جانان المات کتب	حالات و مقامات امیس الارواح ملفوظات حضرت خواجہ عثمان ہارونی رح مرتبہ حضرت عین الدین چشتی رحمۃ اللہ علیہ رفیق الارواح ترجمہ اردو امیس الارواح۔ ولیل العارفین ملفوظات حضرت خواجہ عین الدین چشتی رحمۃ اللہ علیہ مجتہبی جمع کردہ حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکلی حدیث الاولیاء اردو۔	مرتبہ حضرت بدر حق راحتہ القلوب فارسی ملفوظات حضرت بابا فرید گنج شکر حضرت نظام الدین اولیا افضل القوائد ملفوظات حضرت نظام الدین اولیا محبوب آبی مرتبہ حضرت امیر خسرو۔ فوائد القوائد ملفوظات حضرت نظام الدین اولیا مرتبہ حضرت حسن دہلوی فارسی۔ منتہی العاشقین فارسی از حضرت نصیر الدین چرخ امام احمدیہ	وجہیں یلہ بزرگان بران ہی ایضاً اردو۔ کلمات طیبات فارسی مجتہبی اس محبوبہ عین حضرت غوث الغنی اور حضرت میرزا جانجامان منہر شہید اور حضرت قاضی تارا امیر پانی پتی اردو حضرت شاہ ولی اللہ محدث دہلوی رحمۃ اللہ علیہ حضرت شاہ غلام علی رحمہ اللہ کے مکتوبات بین اور آخرین ترجمہ اسرار العارفین اور سیر السالکین حضرت شیخ نظام الدین چرخ دہلی کے
---	--	---	--

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمین علی کل حال فی کل حین والصلوة والسلام علی رسولہ محمد وآلہ
 اجمعین من ابنین والصدیقین والشہداء واصحابہم آمین اما بعد فبقول العبد الفقیر الی
 رحمۃ اللہ الصمد الشیخ محمد بن قطب الدلاوی الشیخ الاتقیاء الشیخ محمد المعروف بشیخ حسن محمد ابن
 شیح احمد المشہور بمیانجی بن شیح نصیر الدین بن شیح مجد الدین بن شیح سراج الدین بن شیح
 کمال الدین علامہ استفیض ظاہر و باطن فخر الحقیقی الشیخ قطب الاقطاب با حق والصواب
 شیح نصیر الدین محمود الاودہی الحشتی چراغ دہلوی ایدہ الت اللطیف بلطفہ الخفی وعلی
 بدان اسعدک اللہ تعالی فی الدارین ہذہ الرسالة اسمہا آداب الطالبین طالب را باید
 کہ کتاب حکام الصلوۃ یا مقدم الصلوۃ یا نام حق یا مثل رمی بخواند تا نماز و روزہ و غیر ان
 بداند کہ دانستن ان لاچار است پس این اگر ممکن باشد کثر الدقایق عربی بخواند و اگر نتواند پارسی
 بخواند فائدہ لا نہایتہ دارد و اگر تمام خواندن دشوار شود عبادات بخواند و داند کہ علم

افضل است خواندن بسیار خوب است الذین اوتوا العلم درجات پس اگر طالب معلم
مدرس باشد در تعلیم و تدریس تقصیر نکند بر قدر امکان بلا حرج و اگر کند کم نباشد در خواندن
پیش استاد بر و روی رفتن برای سبق گرفتن کمالی نکت در هر حال بروی غالب شده باشد
همان قدر کسند با آن و نیز باید که در تلاوت قرآن سعی کند اگر بقاعده ثنی بشوق خواند یک
شوق باشد و اگر نه انقدر که آسان باشد بخواند فاقه و اما تمیز من القرآن لا یكلف الله نفسا
الا وسعها باید و رتل القرآن ترتیلا داند علی سبب قدره و در هر ذکر نیت تلاوة کند در لفظ
باید طالب را باید که بغیر وضو نباشد هر وقت که حاجت وضو باشد وضو کند و در
شکر وضو گذاردن تاخیر نکند و بعد شکر وضو را با اسم الطیف گوید اما بعد وقت صبح
صادق بعد نماز دیگر و وقت بر سر آمدن آفتاب و وقت غروب شدن آفتاب و وقت طلوع
شدن آفتاب و آنکند و لیکن دیگر وقت گذاردن افضل است و در وضو کردن احتیاط بسیار کند
آب از نسبت دیگران اندک فاضل استعمال کند پاک نه اگر کسی برای وضو کنانیدن آید
وضو کنانند منع نکند مگر کسی که بزرگ باشد و یا منع کند بابت تنهیم و خود کسی را فرمایش
نکند مگر که بخود کردن دشواری شود بسبب یا ضعیف یا سبب بیماری و نیز وضو را بغیر سواک
نکند و سواک سه بار است و چنان کند که دندان دندان ضعیف شود و اگر هم بار کردن دشوار
شود سه بار را است و ابرام را بر دندان مالد و بطرف چپا بنصره را سه بار بر دندان مالد و یکبار
سیان بروز و شب چنان سواک کند که دهن پاک خوب طریق شود و دندان ضعیف نشود و
اگر حرج نباشد نمک را سحی بار یک کند و فلفل گردد را بار یک سحی کرده در آن نمک آمیزد و در
دندان مالد تا خوب طریق پاک شوند و گرمی شود و استوار شوند و در وقت وضو کردن سخن نگوید
و در وقت هر اعضا شستن اتصال خود اتصال تصور کند یعنی تصور کند که چون آب از
اعضای من جدا شد ناپاک شد یا مستعمل شد یا اختلاف و چون جدا نبود پاک بود
و همچنین من چون با خدا اتصال یا بم پاک با شتم و چون بفصل یا بم ناپاک با شتم اتصال

من بذكر خدا تعالی است و انفضال من ترک ذکر خدا تعالی است پس مرا باید که بغیر
 ذکر نباشم اگر باشم به بانی بزرگ گرفتار شوم و تیر فتم کند که چون آب بعد انفضال
 ناپاک میشود اتصال زمین و اتصال من با حق تعالی ندر و نیست و موت نیست
 انفضال من از و سبب ترک ذکر نظر کردن بر وجود من پس باید که زمین متصل شوم
 و صفت زمین گیرم یعنی چنانچه هر چه از زمین بیرون آید خوب پاکیزه آید کند لک از من
 و ان چه است ذکر الله تعالی را با عی تمام روز خود فانی مطلق نشود به اثبات نفعی
 و به محقق نشود به از خوشی بیرون ای که تا او توشوی به در نه بگذران آوے حق نشود
 به و این مذکور سحر رک دامن تر ویر نشود **شعر** به حافظ میخورد نندی گنجی من بلش ولی
 به دامن تر ویر کن چون دگران قرآن را به و اگر او عیب و ضو خواند احوال است و الا در
 وقت هر اعضا شستن کلمه شهادت خواند و اگر وضو کردن دشوار شود تیمم کند و اگر تیمم
 دشوار شود پس مغذور است عذر وی مقبول است مگر هر وقت از پنج وقت وضو کند و اگر نتواند
 تیمم کند طالب را باید که هر روز محاسبه خود کند گفته اند که هر که در دنیا محاسبه کند
 در روز قیامت حساب وی آسان شود و محاسبه عبادت از است که چون خواهد که خواب
 کند اول وضو کند بعد شکر وضو را کند بعد غبطه و اگر وضو باشد حاجت جدید کردن
 نیست اگر خواهد کند اگر خواهد کند و اگر وضو کردن دشوار شود تیمم کند و تیمم دشوار شود
 پس حاجت نیست و بعد غلطیدن سخن یکسے نگوید وقت غلطیدن رو بقبله کند و اگر این
 دشوار شود بهتر است راست غلطه این دشوار شود پس حاجت نیست بعد پیش دل
 خود عرض کند آنچه از سیدار شدن از و ، در وجود آمده باشد هر چه موافق شرع مرضی
 حق باشد بران خوش حال شود و هر چه غیر آن باشد توبه از و بکند و چنان توبه
 کند که بعد ازین بگوید و نگردد و ان کار نکند اگر هر روز این بفتاد و بار بکند اگر عبادت کند
 هر بار کند توبه کند و هر که هر روز بخواب محاسبه کند ز به سعادت یعنی اول محاسبه کرده

بکار نماز مشغول شود عن قریب بمقصود برسد بخلطیدن حاجت نیست چون این توبه یافتی
 نیکی هر دو جهان یافتی طالب را باید که البته فرائض باوقتی باجماعت گذارد بامداد
 چون صبح صادق بدید ادا کند و نماز ظهر چون آفتاب بگردد ادا کند و نماز دیگر چون سایه
 خیزی مثل ریه شود بغیر سایه صلی ادا کند و نماز شام چون آفتاب غروب شود ادا کند
 و نماز خفتن بعد از غائب شدن سفیدی که بعد سرخی است ادا کند ویر و اسعه بعد از سرخی
 هم هست و این ممکن نشود مگر که وضو قبل وقت باشد و اگر این دشوار شود در نصف اول
 ادا کند و اگر اینهم دشوار شود وقت مکروه شدن نهد در نماز عصر در غایت نماز فی
 زوال کند و مقصود اینست که بعد تحقق وقت بکار دیگر مشغول نشود بغیر شکر وضو اگر گذارد
 باشد و سنت نماز فی زوال و اگر جماعت میسر نشود خود اذان و اقامت گفته ادا کند تا ملائک
 باو بیفتند ثواب جماعت شود و اول وقت فوت نشود برین خوف که موت زود آمده
 باشد بارسه باین عمل بیم و ختم کار را بر نماز باشد و بعد مردن این شرم نشود که فلان را
 وقت نماز شد و نماز ادا نکرد و اگر چه باین مردن بزه کاریست و اگر این دشوار شود وقت
 مکروه شدن نهد در نماز دیگر و نیز در چهار گانه اول نماز خفتن کوشش کند و در چهار گانه
 عصر بسیار سعی کند از چهار گانه خفتن چنان قصد کند که مردمان دانند که سوکده میکند
 یعنی اگر ترک شود بسبب خوف جماعت یا بسبب دیگر قصاص کند افضل است و اگر چهار گانه اذان
 دشوار شود و گذارد و نیز باید که در قراة فجر و ظهر دو سوره کوته از احوال مفصل خواند و در
 نماز عصر و خفتن دو سوره کوته از اوسط مفصل خواند و در نماز شام دو سوره
 کوته از قمار مفصل خواند و باید که یک سوره تعین نکند و گرداند هر چه داند خواند و این پنج آن
 وقت است که مرجع نباشد سوره دراز بخواند پاک نه و اگر حافظ خوب باشد در نماز بامداد
 و در نماز ظهر و در نماز ظهر مقدار سوره مذکوره خواند از اول قرآن شروع کند و ختم کند
 پاک فی و اینهم را نوقت است که خود امام نباشد و اگر تنها باشد ..... آن مقدار خواند

که وقت مکروه نشود و در نماز عصر پاک نه خوب است کند لک در سیمه نماز یعنی المنقذ خواند
 که وقت آخر نشود و بعد نماز شام سه دو گانه او این ادا کند در هر رکعت بعد از فاتحه سه
 بار اخلاص بخواند و یک دو گانه دیگر بر سه حفظ ایمان ادا کند و هر رکعت بعد از فاتحه هفت بار
 اخلاص بخواند و یگان یگان الفلق و الناس بخواند بعد سلام سه سجده بنهاده سه بار یا حی یا قیوم
 بشتنی علی الایمان گوید ترک نکند و اگر ترک شود قضا کند افضل است و پیش از وتر یک دو گانه ادا
 کند در هر رکعت بعد از فاتحه ده بار اخلاص بخواند و بعد از سلام هفتاد بار یا و یا گوید ترک
 نکند اگر ترک شود قضا کند افضل است و در نماز تجمیع قصد بسیار کند و اگر ترک شود قضا گذارد
 بسیار فائده دارد و اگر تواند اشراق گذارد و چاشت نیز گذارد و اگر تواند چهار گانه وقت
 ربع شدن روز گذارد و چهار گانه قریب وقت زوال گذارد وقت مکروه نباشد و اگر بر یک
 چهار گانه اکتفا کند باید که در نماز ضعیف کوشش کند قصد کرده بار سه چهار گانه ادا کند
 تا فقر اضطراری نباشد و اگر تواند نوافل ظهر و شام و خفتن را رعایت کند مقدار سه که تواند و
 در هر باب بر خود حرج نکند و بعد از فراغ شدن از نماز فرض ده بار و دوده بار اخلاص بخواند
 اگر سنت ماکده باشد پس از ماکده بخواند ترک نکند اگر شود قضا کند افضل است و در هر
 حال نماز داند که ما خداستعالی را می بینیم و اگر در دل و سوسه شود که چون این درست باشد
 او تعالی بی چون و بی چگونه است و بی شبهه بی نمونه است بلیت مثل هر چیز نیست پیدا
 در جهان از هر وجودی دوست یکتا که او را نیست مانند مثال بد پس این داند که وی
 نقایع مرامی بنید یعنی مراد نیست که بحضور دل باشد چه او تعالی بر دل مطلع است دل
 را بنید پس قصد کند که در دل چیزی غیر حق نگذارد طالب را باید که وقت غایط
 کردن و بول کردن انصال و انفضال تصور کند و چون در غایط کردن و در اول پاس
 چپ بنید بعد پائے راست و کند لک در بول کردن و در وقت بیرون آمدن عکس این کند
 و در هر وقت رو بقبله نکند و پشت نیز نکند مگر که چیزی بروی نزدیک باشد و سه ترک

افضل است و هر وقت که حاجت بول شود زود در و د و بعد از فراغ شدن نشسته مانند زود
 بر خیزد و کند لگ در غایط و باید که چون از غایط فارغ شود سه چیز پاک از جنس زمین گردد
 تا رسیده آتش املی است و میان استنجا کند اول یک بدست چپ گیرد و بر مقدم ر وزن جائیکه نجات
 رسیده باشد نهد و یکشده و مجاور محل پاک بکشد پس دیگر گیرد و بر موخر ر وزن نهد و چنانچه کرده
 است کند پس سیو می گیرد و بر ر وزن نهد و دور کرده بدارد پس اگر زمین پاک باشد دست را
 بران زند پس افضل است که آب بدست راست اندازد و بدست چپ بشوید اگر ضرورت باشد
 یعنی غایط نرم باشد پس آب لازم است و ضرور است اگر چه سه شاخ دار باشد و آن استنجا
 کند جائز است و اگر از سه تنجا و زکند به پنج یا هفت پاک نه اگر احتیاج باشد و چون از بول
 فارغ شود سه بار از اصل ذکر تا شسته آهسته آهسته پس دست چپ و دست راست سه بار
 مالک پس سه بار تنجیح کند اگر فارغ شود پس اگر به آب بشوید ذکر بدست چپ گیرد و آب بدست راست
 ریزد خوب است اگر ضرورت باشد ضرور است و اگر داند که پاک شده است صریح پاک خشک
 از جنس زمین بدست چپ گیرد و بر سر نو راخ ذکر نهد چند گام نگیرد تا چهل بیت پس کند لگ کند
 و در پاک بول سعی تمام کند و چنان نکند که شیطان و سوسه کند بعضی گفته است که ذکر مثل
 پستان است و در هر وقت چیزی از امور دینی نوشته بغیر غلاف نزدیک خود ندارد اگر گشته
 باشد چیزی دینی نوشته باشد باید که دور گشت و یا بروی چیزی کرده و رانفت پوشد و چون
 در غایط کردن بنشیند بر پاهای چپ باز خود اندک نهد بلکه اندک پاشد پای راست بالا کند و نیز
 باید که در زیر روشنائی افتاب و ماهتاب پرو کند در سایه کند مگر که ضرورت باشد و باید که
 در وقت بول کردن پشت بجانب باد کند و بر جا نرم ریگ کند و اگر چیزی پاک خشک از
 جنس زمین نیابد بجانب کعبه اگر حاجت باشد در هر دو وقت سخن نگذرد و در جاسی
 غسل کردن آب جاری شود و اگر بول کس پاک نه و هر جائیکه غایط کرده همانجا آب نشوید و
 اگر لمبندی باشد که سه سگ نرسند نشوید پاک نه در وقت بول کردن بر سر پاهای بنشیند و کند لگ

در غایت کردن باشند پای راست اند که بالا کند و بار بر پایی چپ کند و در هر دو وقت بر عورت
نظر نکند مگر بضرورت طالب را باید که در هر وقت که فرصت بیدار بطلوع آفتاب تا او
نماز عصر اند که خواب کند اگر خواب نیاید اند که غلطیده بماند تا بیداری شب قوت شود و
اگر رعایت قیلو له کند ربه سعادت طالب را باید که حق تعالی در روز شب یک وقت
پیدا کرده است خواست در آن وقت البتہ رو نشود یعنی اجابت بقول الله تعالی لبیک عبدی
خواهد شد اما وصول مطلوب پس لازم نیست که همان وقت شود و لے البتہ مقصود برآید خواه در
انجمن خواه در انجمن علی مناسبه پس باید که در آن وقت بعبادت مشغول شود بعضی گفته
است آنوقت قبل طلوع صبح بعضی گفته اند نزدیک طلوع صبح و بعضی گفته اند میان سنت
و قرینه و بعضی گفته اند پس از ادا سه فرض با دعا و طلوع آفتاب و بعضی گفته اند در وقت
چاشت و بعضی گفته اند فی زوال و بعضی گفته اند پس سایه هر شے مثل او غیر از سایه اصلی تا دو
مثل شدن از سایه اصلی و بعضی گفته اند پس نماز دیگر تا غروب آفتاب بعضی گفته اند پس نماز
شام تا شدن وقت خفتن و بعضی گفته اند در نیم شب است و بعضی گفته اند در آخر شب تا طلوع
صبح این اختلاف رحمت است و باعث میشود طالب را باید که هیچ وقت خالی از عبادت
نباشد خصوصاً در اوقات مذکوره تا این وقت یا بد چه معین نیست که در کدام ساعت میشود
و کردن است هر روز در بستان که نشان آن داده است پس طالب را باید که در طلب
آنوقت باشد که آن مثل شب قدر است و خواب کردن بطریق مذکور عبادت است اگر چه این
وقت در خواب رود اما باین طریق کردن تاثیر عظیم دارد پس امید است که بکرت انجواب آنوقت
یافته شود هر که آنوقت را چند نکره یا بد که همه اوقات او برابر شوند باید که مکروه شدن ندیده و
وقت که مکروه است نماز در آنوقت یا مراقبه باید کرد یا تلاوت یا تسبیح مشغول شود مراقبه
بسیار کند تاثیر و سهر کس کند داند و اگر مراقبه پیامرشد کند بلکه در وقت تلاوت و در همه
خیبر مراقبه پیامرشد مشغول شود یعنی ویرا حاضر و ناظر داند یا مراقبه که و سهر حکم کند تا کار

بیشتر شود و بمراد رسد انشاء الله تعالی و ما میگوئیم که مراقبه شیخ تا کند و نام ایشان گیر و تا فایده
 شود بمراقبه شیخ که شیخ با آن مراقبه حکم کند اصوب است از مراقبه شیخ خود پس مراقبه شیخ ترک
 کند و بان مراقبه مشغول شود اگر مراقبه شیخ که شیخ طالب بان بسیار رجوع دارد و کس فایده
 لایزیه بیند که بیان نیاید و اگر کسی خواهد که مراقبه فلان شیخ شود از شیخان خود خواه
 بطریق ارادت باشد خواه بطریق اجازت یا بطریق ارشاد نام و سگی و بعد از فراغ نماز
 ده بار یا شیخ فلان گوید ده بار یا مولانا فلان گوید فائده بهیچ است و مراقبه و سگی کند ویرا
 حاضر و ناظر داند میان چند روز فائده ظاهر شود طالب را باید که بعد از ادا اے نماز شام
 تا بر آمدن آفتاب سخن پیوده نگوید اگر آسان باشد و اگر نه بعد نماز خفتن و اگر نه بعد نماز و ترو
 اگر هیچ نباشد بعد از ادا اے نماز دیگر تا قبل غروب آفتاب یعنی تا اصفرا زمرس یا احادیث یا تقسم
 یا سلوک یا حقایق مشغول شود اما بحقایق اندک مشغول شود چون طالب صایم باشد بعد من از
 خفتن طعام بخورد اگر هیچ نباشد و نمک در روز بر دندان نمالد در شب باله افضل است چهارچ
 نان خشک افطار کند اصوب است و اکثر در روزه کوشد و اگر ممکن نشود روزه معنوی بدارد یعنی
 طعام و آب کم خورد و مقصود روزه حاصل نمونان ترک طعام هم نکند که عبادت خدا اے تعالی
 نشود و لذا گفته اند چنان ریاضت نکند که قوت رود و بنیه ضعیف و لاغر شود و نیز باید که در
 اشیاء و بنیه کوشش کند اگر حیوانیه ترک کرده باشد غیر حیوانیه را استعمال نکند تا دماغ خشک
 نشود طالب را باید که نوافل و ادعیه و وظائف چنان مشغول نباشد که در ذکر و مراقبه
 خلل شود اگر چنان مراقبه بدست آمده باشد که در عمل ممکن شود پس دست که هر عمل که خواهد
 بدان مشغول شود چه در عمل مراقبه منظم میشود چه مراقبه مشتق از رقیب است در رقیب نگاهبان
 را گویند مثلا چون طالب بذکر اسم مجن مشغول شود پس مراقبه رحمة گویند و کذا کذا یعنی دل
 را از غیر حق نگه دارد چه در همه کار فیض ظهور حق تعالی را بنید چه ظهور حق تعالی در همه
 اشیاء است پس حب و غصه بر اے حق باشد پس ممکن نباشد کار کردن که لایق غضب شود

بدان کار چه انبیا و اولیا ترک کرده اند طالب را باید که بهر لقمه بسم الله الرحمن الرحیم گوید پس نور خورده باشد پس اندرون نورانی کند و اگر نکرده دیگر مشغول شود همچنین عاید باشد طالب را باید که غافل خواب نکند و چون خواب کند با وضو کند گویا که در عبادت است و ترک خواب در هر شب مثل الوجوه نکند چه در خواب بطلع یابد هر چه خوابد و نیز اتفاق علماء است که خدا تعالی در خواب دیدن رؤس و نیز در خواب احتمال غلط نیامد و در بیداری احتمال باشد اما بغیر خواب مشکل است و نیز اگر در هر شب ترک کند احتمال خلل دماغ هم باشد و اگر عادت باشد بر ترک خواب در هر شب یا کن ولی مشکل بسیار است بسیار کسان را خلل شده است پس طالب را باید مشکل الوجوه ترک نکند و اگر نیاید بروز آورد و اگر نشسته خواب کند بسیار خوب است و کسی هم باشد که ویرا بیداری و خواب برابر باشد پس هر چه در بیداری بنده غلط نشود پس در خواب چه حاجت باشد طالب را باید که درین چهار چیز کوشش کند قلة الطعام و قلة الكلام و قلة المنام و قلة البهجة مع الانام چه بنمیران و اولیا این چهار چیز را اختیار کرده اند هیچ کس ترک نکرده است بقلیل طعام بنمیران کند که در هر ماه یک لقمه یا دو لقمه از مقدار خود کم خورد تا یکماه یا دو ماه کذا کند اکتفا باندک طعام خدا شود اگر بنمیران کردن نتواند طعام کم مقدار خود است وزن کند و مقدار و کم بخورد یا غیره و کم وزن کند و هر روز یا در دو روز یا سه روز یکدانه کم سازد یا از پوست کدو کاسه سازد و در آن بمقدار خود طعام پر کند و هر روز یکبار بر سنگ آهسته ساید چیزی کم شود تا آهسته آهسته باندک مقدار غذا کم شود و هیچ قوت کم نشود و اگر آب کم کند هر وقت که حاجت باشد کمی مضاعف کرده بریاید باز حاجت شود همچنین کند باز حاجت شود همین کند اگر حاجت نرود سه بار کرده نوشد و هر بار بسم الله الرحمن الرحیم گوید و اول بار اندک گیرد پس بسیار و اگر خواهد دیگر ذکر کند اگر خواهد طعم کند چند مدت صوم دوام بدارد و غذا بعد از نماز خفتن کت همچنین اخراخر کند تا وقت سحر خورد بعد یکروز نخورد و بعد تمام شام نخورد و یکطه شود و یکشب در روز را طی نامند و دو شب و سه

روز را طے ناسند و کسی که یک طے تواند کرد و کند و دو تواند کرد سه کند و سه تواند کرد چهار
 کند کند و کند است که قوت نرود و اگر قوت مستی رود و لاغری مینماید ترک طے کند و اگر طے کند
 هیچ فائده ندهد و باید که در وقت افطار روزه در طے مقدار کف دست آب و یا مقدار اندک
 چیز از سیوه یا شیر یا خبز یا بخورد و اگر طعام نخورد و غیره از نذورات بخورد فایده دارد اما
 اندک باید خورد و اگر شکم خور از طعام بر شکم خوردن فایده ندهد اما اندک خوردن غیر طعام
 بسیار فایده دهد و اگر مرد کاسب است بروزه و دیگر چیز با چنان مشغول نشود که از کسب باز
 ماند و بر قدر امکان بروزه و غیره مشغول شود و نیز در وقت افطار در طے اندک یا چنان
 خشک بخورد بسیار خوب است **طالب** را باید که در هر سال چهار اربعین نگذارد و هر
 قدر امکان که تواند درین چهار روزه دار باشد و اگر تمام داشتن نتواند آن مقدار که تواند بدارد
 و بر قدر امکان خود و پنج خلوت و غزلت اختیار کند به رعایت آنچه را کند است که
 ویرا خلوت در آن مجلس حاصل شود پس ویرا هیچ شعل مانع از طاعت نباشد و مراغه در تمام امور در
 دست و سه شود پس باید که غزوات از شب بسلت و یکم ماه شعبان تا تمام ماه رمضان اختیار
 کند بعده از شب غره ماه ذی قعدة تا شب عید اضحی اختیار کند بعده از شب چهارم ماه ذی الحجه تا
 شب بست و چهارم ماه محرم اختیار کند بعده از شب غره ماه ربیع و هم ماه شعبان اختیار کند و باید
 که در مسجد یا در خانقاه یا در جامعخانه صوفیان یا در مقبره ایشان کند و تعظیم و تکریم و ادب
 آنجا بر تمام نگذارد و اگر در آنجا دشوار شود یعنی تفرقه دل خود شود یا تفرقه دیگر شود پس باید
 که در خانه خود یا در محلی که تفرقه نشود کند و نیز اگر تمام اربعین دشوار شود یکروز و دو روز یک ساعت
 دو ساعت رعایت کند فائده و به **طالب** باید که احراز از زنان کند یعنی با ایشان صحبت نکند که
 و به وقت که از محل خود بیرون شود حاجت ضروری بپسند و مان نباشد در آن نکوشد که همراه من
 به بار و مان باشند اگر باشند یا اگر نباشند باشند و اما باید که نباشند بغیر و کس یک
 کس بیرون نشوند یا جماعت فوت نشود و او الطائی و احمد بن حنبل و اسحاق بن راهویه این بر

گفته اند که نماز جماعه فرض است حتی از اهل و حده لم یخرج صلوته عندهم بعضی از علماء حنفیه واجب گویند و بعضی گویند سنته موکده نشئه الواجب فی القوة و قالت الشافعیه تجزئه و اگر جماعت دشوار باشد باری اذان و اقامه گفته گذارد تا ثواب جماعه یابد و اگر حاجت باشد که چند مردمان باشند باید که همراه بر دو طالب را باید که چون استدعا از جهت مهمانی باشد مردمان گویند کان باشند و دانند که ایشان را دیگران از امثال این خواهند داد البته خالی دست نبرد و اگر استدعا از جهت عرس باشد اگر تواند مبلغ بر دو اگر نتواند بر دو اگر کسی برابر کسی باشد مبلغ همراه بر دو کند لگ است اما باید که در انوقت که دیگر کسی دهد و باید اول کسی دیگر دهن تا دانند که دیگران هم خواهند داد و اگر خواهد که سید هم دیگر کسی دهد یا بی باید که سر مجلس نهد یا مخفی دهد صاحب ذوق مبتلا برود اگر خواهد بر دو پس در عرس دادن باک نبیند طریق که خواهد دهد و در جاسی دیگر بر طریق مذکور دهد و کند لگ در با جماعه و بعد طعام خوردن در شب مقدار چهل قدم بگردد و اگر در روز بخورد و مقدار بنویسد طالب را باید که بر احوال مضیف نظر کند چون و اهل فراغ است و چینه مردمان را طعام تواند که خوراند و انچند مردمان اند که همراه و اکثر اوقات میباشد آن مقدار همراه بر دو اگر دانند و یا سه مردمان را طعام تواند که خوراند همان مقدار بر دو اگر خرج نباشد و اگر مضیف یا پرسه خوب است اگر کسی باشد که چون بر طعام خوردن ویرا کسی میطلبند دانسته میطلبند که همراه و سه چند مردمان باشد بر سه طعام خوردن پس همراه بر دو خوب است اگر درین شهر باشد و اعلام کردن خوب است باید که چنان قصد نکند که در صدر مجلس بنشیند هر جا که بغیر آن کسی تواند نشستن بنشیند و چنان قصد نکند که اول طشت پیش من بیارند و طعام از من شروع کنند از هر کس شروع شود خوش شود بلکه قصد آن کنند که از دیگر شروع شود و لقمه طعام اول در دهن خود نکند و لقمه اندک بگیرد و از پیش خود خورد و بغیر استدعا در خانه کس نرود از جهت طعام خوردن و اگر استدعا تمام باشد باک نه اما باید آبرو و خود نگاهد و بر هر لقمه تسبیح گوید یا ذکر دیگر گوید و چون خود از خوردن فارغ شود و مردمان

فارغ نشده اند آهسته آهسته خود خورده و احدیکه دیگران فارغ شوند و چنان هم نخورد که شکم را
 تشویش شود و هر طعام که پیش آید عیب بروی نکند و اگر داند که مرا با این طعام ضرر خواهد شد باید
 که اندک خورد و اگر داند که باندک ضرر خواهد شد نخورد و گوید که عجب طعام است و خوب بخت است
 اما چکنم که مرا تشویش است نمی توانم خوردن تا صاحب طعام خوش شود این در وقت که طعام
 فی الواقع خوب بخت باشد و کسی برسد که چون بخوری و اگر خوب تر بخت باشد نه عیب کند نه
 تحسین کند اگر خوردن تواند خورد اگر نتواند نخورد و اگر کسی گوید چون بخوری بگوید آنچه خوردن
 بتوانم خوردم و اگر گویند که چون بخت اند بگوید آنچه بخت اند آنچه بخت اند اما بگوید خوب است اگر
 هیچ گوید آنچه باشد گوید و اگر داند که اینکس و یا سته کس را تواند طعام دادن یا بر اینها را نتواند
 خوراند و همراه من بسیار مردمان خواهند آید ایشانرا نیز دو اگر خرج باشد پس پیش صاحب
 طعام عذر کند و خود معلوم کند و صاحب طعام را باید که عذروسه قبول کند و اگر داند که
 صاحب طعام بسبب شرم خواهد گفت بیا روی دیگران چون شنوند عیب خواهند کرد و نگویید و نزد
 و اگر دشوار شود تنهار و دو خادم که از جهت برداشتن کفش و امثال و سه باشند بیرون دروازه
 حار و دو صاحب طعام را معلوم کند اگر رضا و طلبید و اگر نه نطلبید این در آنوقت است که این
 را اندرون طلبید و اما باید که مقدار بخادم دهد و اگر محل نازک باشد و داند که از دیگر کسی طلبیدن
 مضیف را خرج خواهد شد نه برسد و مقدار ویرانها بخادم دهد و اگر محل باشد که حاجت رضا نباشد طلبید
 و اگر از پیش خود خادم دهد بمقدار دهد که دیگر مردمان عیب نکنند باید که از عیب مردمان در باب
 خوردن پرهیز کند و اگر مضیف حصه هر کس جدا جدا میدهد که خواه آنها بخورد و یا کسی را
 دهد اندک اندک بخورد و اگر داند که مرا صد مجلس خواهند کرد و یا هر جا که نشینم آنها بخاصه مجلس خواهد
 شد بسیار رضه نکند و صد مجلس بگفته صاحب طعام یا بگفتن دیگران اخیال کند و اگر داند که
 صاحب طعام مرد صاحب شوق است هر چه تواند خواهد آورد و هیچ تشویش ویران نخواهد شد آن
 کسان را همراه برد که بر طعام عیب نکنند و اگر کنند منع کند و اگر از منع کردن باز نماند همراه خود نبرد و

و نیز همه کسان را باید که بطعام عیب نکنند و بعد طعام خوردن قصد چنان کنند که مردمان دانند که بفرمان
 خورده است اندک نخورده است یعنی نشستن بوضع باشد که صاحب طعام چنان خیال کند
 که سیر خورده است و طعام چنان خورد که انگشتان بطعام مخلط نشوند و لب و دهان و آنچه از حوالی
 اوست از آلودگی نگاهداری و قصد چنان کند که لقمه بسته انگشت بستاند اگر در مجلس باشد مردمان
 عیب کنند یا این خواهد که اندک غورم و باید که قصد کند از حصه خود بسیار بخورد اگر طعام با انواع
 باشد از هر جنس اندک اندک خورد معتدله و درسد و اگر فاضل از تنه خود خورد و چنان نخورد که شکم
 را تشویش شود و کند لک همراه همان کند باید که همچنان قصد کند که طعام خود نخورد تا بمردمان
 که همراه و ساند برسد و اگر برابر نرسد اندک برسد فیها و اگر بطریق نتواند خوردن از طعام
 احتراز کردن دشواری شود اندک خورد و اگر شیخ باشد و گوید که بخوبی بیچ عذر نکند خواه دیگران
 را رسد خواه نرسد اگر یکبار یاد و بار عرض کند باو بآهسته و اگر خود صاحب عذر باشد پس هر چه
 موافق باشد خورد و اگر خود کرده باشد همه کسان را طعام برساند در سفره و میان غنیا و فقرا فرق نکند
 و اگر برابر برسد در آن گوشت که بارے کسی محروم از فقر نمایند و این کردن دشوار باشد در سفره
 از فقر و اغنیا جمع کنند و در یکوقت سفره هر دو یک نکنند یکوقت فقر را طعام دهد و دیگر وقت اغنیا را
 دهد اما افضل است که همه را برسد در یک سفره فرق نشود و طعام باوے بخوراند احتراز از مقدار
 که تواند مگر بوسیله بعضی بزرگان بوسیله اختیار کرده اند در خوردن و خوراندن و بعضی از یومیه یک
 نکرده اند اگر سفره کردن و شمار شود یک سفره کند و رعایت فقر را بقدر امکان کند و بمن کل الوجوه
 روایشان نکند و اگر بارے سبب و سستی باشد طعام باوے خوراند یا که اما ترک فضل است چه چنین
 دوست گو که عیب نکند بعد فراغ طعام صنفه اند مگر که ضرورت باشد و خلل بسیار نکند و اگر حاجت
 باشد در گوشه کند و از پیش خود دیگر جادست رازی نکند و اگر بسیار انواع طعام باشد اول نان و
 گوشت بخورد بعد به پنج به شیرینی و از پیش خود ببرد و اگر دارند که طعام پیش من باشد
 است اینقدر که من برم یا غورم یا تروسم یا بنیداشت فقیر است مضطر حلال بیسی خوب است و مگر به

مختار است و یا چنان بکند که انطعام نگاهدارد و خود شسته باشد اندک اندک بخورد و اگر شیرینی باشد
همه کسان می برند و نیز بر اگر بسیار بر طعام بسیار تحسین نکنند و عیب من کل الوجوه نکنند مگر که
طعام بخانه خود بخت باشد از جهت عرس یا از جهت مهمانی هر چه باشد گوید و در وقت خوردن بر
پای چپ نشیند و پای راست را بر گیرد و گریش مشایخ که بر هر دو را تو بشیند و در جای دیگر
باک نه و بعد طعام آب متصل بخورد و میان طعام آب اندک خورد و بعد خوردن چنان بیرون آید
که صاحب طعام داند که بطعام خوردن خوشحال شده است و در وقت طعام خوردن آو رخ
رفع کند و اگر طعام شترک باشد چنان خورد که همه شریکان از او راضی شوند و در وقت طعام
مانند پر کاله پر کاله نکند کی تا کم کند بعد بر دیگر دست زند و اگر نه یا نیم یا ثلث یا ربع و اگر ناهنا کم باشد
و مردمان بسیار باشد باید که پر کاله بکنند و در وقت طعام خوردن از مضیف بطلب کنند و
اگر داند که خوش خواهد شد طلب کند و استدعا بخیل قبول نکند و استدعا شصت نهند قبول
نکند و اگر شیخ در امور دین چیزی بطریق حکم گوید یعنی گوید که ترک کنی اگر شود البته قضاے کنی
بطریق لزوم رد نکند و داند که این کالقمض است اگر تواند قضا کند و اگر قضا کردن نتواند
بحضرت شیخ عرض کند هر چه گوید آن کند و اگر شیخ گوید اگر دشوار باشد مکن و
بر وقت که دشوار نباشد کن کذلک شیخ را باید که چنان حکم نکند که طالب در حرج افتد مگر چیزی
که تواند کرد اما افضل است که این طریق حکم نکند مگر در باب فرض و یا واجب یا موعده و در
باب ترک حرام و بر حرمه هر یک حکم کند و اگر در کار دنیا و چیز گوید یا در هر چه داند عرض کند
اگر بسیار با عرض کند باک نه و انکار نکند طالب را باید که هر چه تواند بغیر تکلیف بر شیخ
بر خواه مبلغ باشد خواه طعام خواه جامه خواه دیگر چیزها و باید که در آن نکوشد که بسیار یا نه
بر هر چه ممکن باشد بگوید که باید که نبرد و اگر خواهد بر دو بر و کهنه و ملبوس نبرد و اگر برد شسته
بر دو میان مردمان نگوید که من چنین برده ام مگر بیدان شیخ یا طالبان شیخ که دوستان این اند
و سزاوار این اند گوید اما ترک گفتن افضل و اعلی است اگر شیخ صاحب سر باشد کذلک کند و اگر صاحب

بسیار باشد بعد وفات شیخ گوید یاد حیات پاک نه تا دیگران فایده مند شوند و درین کار سعی کنند
 و اگر گوید بسبب مصلحت نشاید که دیگرے عیب کند گوید افضل است ان الاعمال للنیات طالب
 را نیز باید که بدادن شیخ نظر نکند اگر بد خوشحال شود و اگر ندید یا اندک از دیگرے بد خوشحال شود
 چه شیخ بسبب آزمائش چنین میکند یا بسبب غنا و دل و چنین میکند یعنی دل این غنی است و
 محبت با شیخ بسیار است پس دادن و ندادن برابر است و دل دیگر بر عکس این است و منت خود بر
 شیخ نهد و منت و بر خود داند که آورده قبول کند در دنگند مگر مقراض نیارد باید که سوزن
 و رسیان بیارد و اگر کار دو شمشیر و غیران بیارد با غلاف بیارد و اگر پیوه بیارد آنچه مناسب است
 باشد اندک یا بسیار در و کس کرده بیارد و باید که آنچه بر بدست خود برد و چیزے بدست دیگر
 و اگر بیار این دشوار شود گاه گاه خود برد و گاه کسے برد و اگر اینهم دشوار باشد پس کسے برد و انرا
 تعلیم کند طریق بودن یعنی گوید که باب برد و اگر شیخ صاحب عس باشد باید که قصد کرده تخی
 و بد تا حدیکه از فرزندان شیخ و از خادمان شیخ تخی کند و اگر نتواند پس معذور است ولی باید که
 در اخفا کردن سعی تمام کند و بگردان دیگر نگوید که چیزے برده ام و آورده کسے دیگر نیز نگوید کسے
 این هر دو نه در صدر حیوة شیخ گوید و نه پس موة شیخ مگر لطالب شیخ که همسر و محب این باشد و زن
 نباشد گوید در دست اما ترک افضل اگر گفتن مصلحت باشد گوید و بطریق فقر گوید بجز گوید بلکه آورده
 دیگران نیز گوید و باید که بایاران گوید که افضل است اگر نهند باین روش پیش و ند و اگر بغیر
 قصد آورده او ظاهر شد پاک نه و چون طالب بساید اهل بار خساره خود بر پشت پای شیخ مالد
 و اگر بطریق شسته باشد که مالیدن دشوار شود برزافو یا بر زمین شیخ مالد و اگر از دور بر زمین
 مالد پاک نه و همچنین زمین داین در ایام متبرکه بسیار خوب است و اگر این نکند دست خود بر
 پشت پای نهد و دست خود را بوسه کند خوب است و اگر این نکند مصافحه کند و طریق نیست
 الاولی ان یضع باطن کف الایمن علی باطن کف الایمن لیشبک الابهام بالابهام من غیر عقد الاصبع
 الثانیة ان شبک الابهامین مع عتد صاحب کل علی صاحبه الثالثة ان یعقد المصافح ویست علیه بالتوفیق

من الدین وکل هذا صفات اشارة الى ذلک و اگر در ایام تئیه که بحضور شیخ توبه جدید کند ز به سعاد
 عنقریب بمقتود رسد خواه شیخ اسادت باشد خواه شیخ اجازت خواه شیخ ارشاد چون از حضور شیخ
 باز گردد اگر چه باشد قدم پس پای رود بعد پشت بجانب شیخ کند و تا زمان که پیش باشد و چشم
 خود بر جمال شیخ کند چنانچه مبتلا باشد اگر فی الواقع باشد ز بهی سعادت مرید طالب اگر خیال
 نکند باید که التفات بجانب میگرداند و خواندن تسبیح و تلاوة القرآن و ذکر و غیر آن نکند مگر
 آن بخواند که بغیر حضور فایده نشود یا شیخ حکم کند که حضور من خوان اگر غیر آن خواند بسیار آهسته
 خواند چون حضور شیخ باشد حکایت مردمان نکند و التفات بالیشان کم کند بادن ایشان
 و رفتن چون برخیزد و چنان برخیزد که از تعظیم تجاوز نشود اگر کسی اید و شیخ از آمدن و س
 برخیزد این نیز بر خیزد و اگر چنان باشد تعظیم و س امانت است متابعت شیخ باید کرد و تعظیم بمحمدین
 کرد و هر شیخ دهد بخواسته نکرد مگر تصحیح احادیث و سلوک و حقایق چون و حضور شیخ آید نیکوب باید
 و نیک آهسته باید و همچنین رفتن و از شیخ خزار تسبیح یا ذکر یا دعیه و امثال و س معین کرده
 طلب بکند و اگر شیخ با وسعت باشد و این را ضرورت باشد بغیر معین طلب کند یا بشاره طلب
 معین کند و اگر خواهد بمرحله طلب معین کند خواه یکبار خواه چند گاه اگر دهد و اگر ندهد یکس گوید
 بطریق گله کند لک اگر شیخ با عسر باشد و این تخصیض بسیار دارد و اگر شیخ دهد باز نکراند که شیخ
 بسیار میدهد و پیش و اندک است یکبار یا دو بار یا سه بار بگوید و کند لک اگر داند که شیخ صبا
 عسره است شیخ را باید که مناسب حال دهد و هر چه نیکی شیخ باشد عرض کند یکبار یا دو بار یا سه
 بار و اگر داند که شیخ باین گفتن خوش میشود بسیار بار هم گوید و لے بآداب گوید و اگر داند که
 این کار است و شیخ را برین اطلاع نیست چه و س مشغول است بکار ساهم و اعلی و این نیز
 باید باعتبار ظاهر س مقدار که تواند گوید و لے بآداب گوید یا سختی نگوید یعنی در وقت گفتن
 نرم کند و سخن لین گوید و بآداب تمام گوید و در گفتن تقصیر نکند و بحضور شیخ خیر بخورد مگر
 که شیخ و بدان خورد یا حکم کند خوردن چیزی را بقطایا معنا آن چسب بخورد یا خوردن ضرورت

است در جای دیگر گرفته خوردن دشوار میشود و بر شیخ چنان اعتقاد کند که هر چه میگوید میکند
 بحکم من اسد میگوید و میکند و هر چه فائده مرا میشود بطویل شیخ میشود یا داند که هر چه فائده طفل
 شیخ میشود که من از و فیض گرفتن میخواهم یک لحظه از مراقبه خالی نباشد ویرا محل اعتین
 نکند هر که این کند ویرا مراقبه حق تعالی شود باید که در وقت حاجت غسل بقصد مراقبه نکند و اگر
 شود دفع نکند و کذک وقت کشف عورت یک لحظه از مراقبه خالی نباشد تا نیت عظیم دارد و
 اگر شیخ را در خواب بد شکل بنید بر گناه خود حمل کند یعنی داند که مرا شومی گناه شده است
 حق تعالی بدان شمامت مرا باین صورت شیخ را نموده است پس باستغفار مشغول شود و با
 الیه شیخ عاتیه کند علی قدر الامکان بلا حرج یعنی چنان نکند که در کار خود ضرر شود و کذک
 با مریدان شیخ و خلفاء شیخ و خادمان شیخ و تلامذہ شیخ و زوجہ شیخ را در نکاح نیارد و دختر شیخ
 را در نکاح آرد باک نه خوب است و هر واقعه پیش شیخ گوید اگر شیخ بیان وے فرماید فهو المراد و
 اگر نفرماید باز پرسد و داند که فائده من درین سیت و هر چند که تواند بحضور شیخ باشد مگر داند
 باین وقت شیخ دخلوت میشود باید که روز جمعه روی شیخ بنید اگر حرج نباشد و اگر هر روز بنید
 افضل است و اعلی است اگر حرج نباشد و اگر روز جمعه دشوار شود در ماه بنید و اگر در ماه نیز
 دشوار شود در سال بنید و اگر اینهم دشوار باشد هر چه آسان شود کند و از مراقبه وے خالی نباشد
 و کذک مراقبه پیش کند و کذا در باب بدین گفته شیخ و قبر شیخ هیچ رو نکند در باب بدین مثل جماعه
 داند و اگر شیخ در کار دنیا وی چیزی گوید اگر ممکن باشد کند و اگر نباشد باز یکبار یاد و بار
 گرداند و بعد وے اگر تواند کند و اگر دشوار شود نکند و شیخ باید که تنگ دل نشود بر وے و اگر
 شود باک نه و اگر شیخ دور باشد بسبب بیعت یا بسبب دیگر مرشد بگیرد اگر حاجت باشد و در ادب
 حکم هر دو برابر است و هر که سیر را بگوید از نزد یک وے برخیزد و اگر دشوار شود بسبب کار و دل
 بجهت خود برگشته وے التفات نکند و نام شیخ هر روز صد بار گوید پنجاه بار یا مولانا فلان گوید
 و پنجاه بار یا شیخ فلان گوید و اگر در هر وقت از پنج وقت دة دنا بار گوید زه سعادت و

نام شیخ گیرد یا نام شیخ که شیخ این فیض از وی خواهد بمراقبه و حکم کند این فایده بسیار دهد یا
نام شیخ گیرد که این میخواند که فیض از وی گیرد و هر چه از شیخ باید تقطیم و کند و هر چیزی
که شیخ گوید و مرید داند که این باز گردانم و پیر را آنچه ازین ضرر شود بگوید باید که گوید آنچه من
کنم و تراد خلاف و فایده ظاهر شود ویرا گوید هر امر که ظاهر شود هر عمل که کند داند که این بعنایت
است و برکت شیخ شده است نماز من شده است مریدان و طالبان شیخ را رعایت کند و وانچه
که هر یک از ایشان فیض گرفته باشند شاید که من آنرا نیافته ام پس ایشان از من فضل دارند
و قبر شیخ و جای شیخ را ادب کند از شیخ آنچه فضل را باید بکنجی خود داند و در نماز شیخ را
نزدیک خود داند و مرید از قدم شیخ پیش رفته باشد از اجماع شیخ من کل الوجوه باز
نیاید و داند که من بعنایت است و برکت شیخ یافته ام و البته مرید را باید که در آن کوشد
که نزدیک شیخ باشد با دوتا حدی که ویرا نظر از خود مشکل الوجوه رود در خواهاست خوب نظر
کند و از ادب مرید است که بحضور شیخ بمراقبه شیخ چنان باشد همچو شیر خواره بحضور مادر
یعنی غیر مادر پرور است که کسی نمیکند و از کس چیزی نمیطلبند و در آنچه فایده بیند میدهند کذلک مرید
پرورای کس نکند از غیر شیخ خود چیزی نطلبند و اگر چیزی از کس رسد داند که این نیز برکت
شیخ من رسیده همچو مرده تریک غسل دهنده یعنی چون غسل مرده را پاک میکنند و کفن می
پوشانند از وی جدا شود کذلک شیخ خواهند گرد و گفته شده است بدخبت کسیت آنکه در آن
کوشیده که از فرمان شیخ جدا شود و صحبت شیخ ترک آورد بلیت هر چه درین عالم است
از اثر صحبت است و در نه بجایافتی بند بهاست بنات **لظم** گل خوشبوی در حمام
روز به رسید از دست محبوبی بستم بدو گفتم که شکلی یا عیبی که از بوی دلاویز
تو بستم بگفتا من گلها نچیز بودم ولیکن مدتی با گل شستم کمالی بنشیند در من اثر کرد
و گر نه من جهان خاکم که بستم و مرا و صحبت باطنی است و اگر ظاهری باشد هم بسیار
نوب است و اگر شیخ گوید که بکس چیزی بده اگر دادن آسان باشد بدهد و اگر دشوار بود ندهد

و شیخ باید که باین سبب تکمل نشود و اگر شود باک نه و شیخ را افضل و اکرم و اهلی است که چنین
 حکم کنند مگر هر کس که صاحب سمعت و عالی همت باشد و در دادن بگردان و سواد شوارعی
 نخواهد شد و اگر کسی مضطر حال باشد و شیخ اگر بطالبان خود گوید که هر که تواند چیزه دادن
 ان مقدار بدهد افضل است و اگر بگوید باک نه اما باید که معین کرده بگوید و باید که خود چیزه
 بدهد ان مقدار که تواند و اگر معین کند بمقدار کند که کس ادشوار نشود بلکه بگوید که هر کرا
 و شوار نباشد چنین مقدار دهد و اگر شیخ بچیز بگوید و بعد گوید آنچه خصصت تو باشد نیک
 باید که آنچه در خاطر اید پیش شیخ عرض کند و اگر شیخ جدا شده باشد باید که در تقصو شیخ چنان
 باشد که یک ساعت از وی علامه شده است اینکار از موده شده است هر که کند و اند و باید
 که در آن نکوشد که از شیخ کرامات و خوارق بنید و در عقدا چنان باشد که شیخ با خوارق و کرامات
 است اگر چه اظهار نمیکند و اگر شیخ گوید بر فلان شیخ تو اعتماد کن و ترا از دے فائده خواهد شد باینکه
 اعتماد کند فائده از هر دو داند و هر چه از الهامات پیش اید بخصو شیخ عرض باید که و اما نفیه افضل است
 بزاران بدو خواهد و شیخ را در قالبه و بجای جان بقو کند و در وقت سماع خطابات صبر خود عمل کند تا ترقی در سماع
 و تقصو شود و خصوص شیخ چنان باشد که خود نوطا آلبه است هیچ نمیداند و بخصو شیخ هیچ کس روی نیاد و اگر چه
 بابدال او داد ملاقات شود و هر چه شیخ کند از حاجت بکند و هر چه فرماید از حاجت بکند و باید
 کله شیخ هیچ وجه نکند و هر روز از حق تعالی بددے برای شیخ طلب کند و اگر شیخ از جهان رفته
 باشد هر روز از حق تعالی بر اے او مددی طلبد شیخ فی قومه کالبنی فی امته داند اما تابع
 بنی داند طالب را باید که جو اتمر و باشد و از او صاف ذمیمه احتراز کند و بر عمل خود
 اعتبار نکند و در آن کوشد که تنها باشد اگر روز ماندن نتواند که شش کوه تنها ماند و صحبت زن بسیار
 نمکند چون نزدیکی کند اول ده بار التکبیر گوید و اگر با وضو باشد ز به سعادت و التبتا تمیم باشد
 و در وقت جماع سیمنه و سیره باشد و روی بقبله نکند و پشت نپنکند و در وقت نزدیک
 شدن نیت کند که فرزند حق پرست شود و یا نیت کند که خطره من بجای تروی یا نیت کند که خطره

خطره عورت من بجای نرود بر سواے نفس خود نرود و قصد کند که حلال خورد و اگر زمانه چنین
 افتد که حلال شنبه شود از طرف خویش احتیاط کند و اگر احتیاط دشوار شود صوم اکثر ایام فقیر
 کند تا احتیاط آسان شود اگر صوم صوری دشوار شود آب و طعام اندک خورد و از اندک آب
 گوشتش کند و ملازمت شیخ بسیار کند با ادب هر چه در معاملات بنید خواه در خواب باشد خواه در
 بیداری بدان سرفرو دنیا و رد و مغرور نشود و فخر نشین آبا و اجداد و سیادت و شوخیت و
 عمل و علم نکند و در ترجیح سلسله خود نشود و خود را لباس معین مخصوص نکند هر لباس که میسر شود
 و اگر لباس درویشان باشد افضل است اما باید که بدان سبب متفرقه نشود باید که باورد و سوزد
 شوق باشد در تمنای آن باشد که در زمره واصلان شود و بیخسین گمان نشود خواه جوگی خواه غیر او باشد
 و در طلب آن نباشد که خارق مراد است ویر من کشف خمابر و غیوب شود این بلای است اگر شیخ گوید که
 فلان چنین نصیب از اوقات دور نشود و اگر مرید گوید که فلان چنین نصیب میسر شود بر چه فائده شود و کذا گفته
 شده است که بغیر اعتقاد مرید نشود و چون شود اعتقاد بد نکند و باید که پیش شیخ بنشیند و بسیار
 نکند و پیش شیخ عیب کسی نگوید و از کسی گله نکند مگر بر سر دیا و گرفتن فائده شیخ داند یا فائده
 دینی خود داند و باد گوید و البته پیش شیخ سخن آن نگوید که او در غضب شود و از عیوب
 خود پیش شیخ نگوید مگر بر سر دیا و گرفتن فائده خود داند و از دل استمداد کند بر اے فیع
 عیوب خود در دل اعتقاد کند که طریقه و حقیقه خلاف شریعت نه داند و هر یک از دیگران اے نداند
 و نباید که شیخ دیگر کند تا آن زمان که نزدیک اے باشد و اگر از اوسه دور افتد و دیگر شیخ کند باک
 نه و یا از اوسه پرسیدن دشوار شود و یا داند که شیخ آن علم نمیداند یا داند که شیخ گفتن دشوار است
 دیگر کند خوب است و اگر شیخ جامع العلوم باشد و از اوسه پرسیدن دشوار نباشد زهی سعادت
 و هر چه از دیگران یاد داند که از هر دو یا فتم اگر چنان قوت باشد که دوری و نزدیکی و برابری سبب
 آنکه از روح و اے حل کند یا از سنخه که عمل و اے بران بود حل کند و هر روز در شنیدن
 سماع شود هر که شود حاضر شود و اگر در مجلس حاضر شده باشد و ادب سماع ترک نشوند خود

اداب نگاهدارد و اگر نتواند از مجلس بیرون شود آمدن بارادت و رفتن با جازت در حق سماع
 نیست و اگر از شیخ در حیوة و سبب خیر عیب بیند داند که حضرت شیخ از وی معصوم اند بسبب
 کهنه مارا چنین نموده اند و اگر شخصی باشد که جدوی یا پدر وی مرید کسی شده باشد و او گفته باشد
 که من فرزند توام متولد شوم مرید کردم پس اشخص را باید که مرشد گیرد و بر مرشد چنان اعتقاد
 کند و ادب کند که معلوم شود پیروی است چه حکم هر دو برابر است مگر داند که این مرشد بر
 گفته آن نرسیده است مگر مرید شود پاک نه ولی ترک افضل است و اگر کسی نزدیک قبر شیخ رفته مرید
 شود ویر لازم است که مرشد گیرد و اگر مرید را شهرت شود خود را بدان نهد و داند که مراسب شیخ
 گناه این بلا شده است و گرنه حرمان عظیم پیش آید باید که فقیر از دوست دارد اگر فقیر نظایر سوال کند
 باشد نظایر دید و اگر ظاهر سوال کننده نباشد مخفی بدهد خواه باطن سوال کننده باشد خواه بشمار
 بغیر مصلحت یعنی بکس نگوید که من داده ام خواه معلوم شود خواه نشود باید که در دادن مقدار دید
 که دشوار نشود و خود از کار خود باز نماند و در ظاهر لباس شیخ خود کوشش که در حاجت
 نه و اگر کوشش کند اصول است و در عمل دیگر کوشش کند و اگر مردمان ایند بر نصیحت
 باید که احتراز کند بطریق ایشان شکسته دل نشوند و اگر نه نصیحت کند بلکه شیخ را باید که بغیر
 مردمان و مسترشدان و طالبان خود را قصد کرده نصیحت نکند و بگوید که خود باخون باشد تا کار
 برتری شود و اگر کسی خواهد که ترک نصیحت کند و در کار خود مشغول باشد خوب است و اگر نه نصیحت
 کند و اگر داند نصیحت کردن کار این خلل میشود ترک کند بوجهی که تواند باک و یا از وی
 پرسیدن دشوار شود و بداند که شیخ این علم نداند یا داند که از شیخ گرفتن دشوار است
 دیگر کند خوب است اگر جامع العلوم باشد از وی پرسد و اگر شیخ بجاری مشروع دعوت
 کنند از انکار احتراز کند که شیخ نداند و اگر داند هیچ باک و اگر داند که شیخ بدان کار مشغول است
 بد اعتقاد بروی نشود شاید که شیخ چنان نماید که اعتقاد معلوم شود و فی الواقع شیخ آشکار
 نمیکند و باید که هر روز چند حکایت سلوک مطالعه کند یا از کسی شنود و عادت بر یک لباس نکند

و باید که محل باطنی شیخ اختیار کند اگر معلوم شود و دشوار نباشد و اگر خدمت شیخ میسر شود رفتن در خانه
کعبه ترک کند اگر فرض نباشد و باید که کسب ترک نکند و اگر کسی دزد و دشوار شود بغیر سه روز
در سه و بغیر رمضان حاجت نیست اما باید که سیر شکم نخورد و هر وقت بخورد بنشیند گرسنه بر خیزد
بمقدار سه اما باید که از حاجت فاضل نکند اگر مرد عیال دار باشد قوت کیسان نگاه دارد باک نه و اگر
مجرد است قوت مقدار چهل روز کند باک نه یعنی برین هر دو مقدار تردد کند باک نه و باید که در
کمال مشغول نشود بهر عملی که لذت یابد در آن قصد کند و تصنیف بسیار مشغول نشود و اگر شیخ فرماید
که چیزی بخوان از آیات و غیر آن خواند و باید که در بازار بسیار نگرود و باید که مرگ بسیار یاد
کند و اگر شیخ از مذہب بگردد و خود نگرود و بدعتقاد نشود و کتب اهل تحقیق بسیار مطالعه نکند
تا از اعمال دور بماند و بلا عظیم گرفتار نشود و اگر داند که از اعمال خود دور نخواهم ماند و حق و الیک
نگاه دارد و از خنده و تمقنه دور ماند به عورت خوبصورت نظر نکند و بر امر و نظر نکند و اگر شود
استغفار کند و باید که شیخ را در دل خود بیند اما مقصود او اما تحقیق و اگر شیخ بر عورت یاب
مردی بکشد خود نشود و بدعتقاد نشود و داند که شیخ سری در منظره بیند و باید که در برنگ
خود نکوشد و در ضبط طعاع معین نشود و با کسی جنگ نکند و اولاد اگر کسی کند این ترک کند از سه
بار زیاده ترک کند و باز خواهد آمد و اگر نتواند باوے چنان رشتی کند که وی از جنگ بازاید
و اگر نیاید خود از اوے من کل الوجوه احتراز کند و اگر گناه خود بکسی نگوید و بسیار سرودنگوید
و باید که در آن کوشد که تحلیل شیخ غیر من کسی نگیرد و باید که داند که مقصود من زود حاصل شود
اگر امر و زنشد دیگر روز خواهد شد پس عمل باید کرد و داند که چه عمل کنم که مقصود بجا حاصل شود
از فرمان شیخ در کار دین کاهنی نکند و اگر شیخ در نام مشروع حکم کند و این بکند باک اما از
اعتقاد باز بماند و باید که شادی نکند بیافتن چیزی از دنیا و غم نکند برفتن چیزی بسیار نخورد
و باید که تشغیر جن و انس و کوب نکوشد و در آن نکوشد که من پیشوایشوم و هر روز گوشت
نخور و حکم حلاوه و غیر آن هم برین قیاس است و برای خود محل خوش تعیین نکند و در راه

رفتن بسیار راستاد چنانچه نظر کند و پاسبانستواری نهند و هر جا که خلاف شرع بنید بدل آنکار
 کند و چون شیخ بروی در غضب شود تنگدل نشود و چون مدح و سئو کند خوشدل نشود
 و چون تعظیم و یا امانت کند هیچ در دل نیارد چه خود عاشق است و شیخ معشوق پس معشوق
 گاه مدح کند گاه قدح اینچه لازم است پس عاشق چه کند جز این که خدمت کند بلیت
 اے رفیق اطلبی در خدمت عشق باش باز آنکه عاشق خدمت معشوق خود از دل کند
 اگر شیخ گوید که بر سجاده من نشین یکبار غدر کند بعد نه بشیند و مغرور در دل نشود باید
 که بحضور مردمان حکایت شیخ بسیار نکند اگر داند که ایشان استنزا خواهند کرد و ترک سحر و جادو
 کند و در بسیاری تقوید دادن نکوشد و اگر کسی آید بدید پاک نه و کند لک در اب میبند و اگر
 کسی تقوید طلبد سه بار اسم الله نوشته بدید با نی طریق الله الله الله هر حاجت که
 باشد حاصل خواهد شد و اگر بدید فاتحه خوانده بدید بر هر حاجت که باشد اگر سیم الرحیم
 یا احمد خم کند و یا سه بار الرحمن الرحیم گوید و سه بار امین گوید خوب است و اگر دیگر چیز خوانده
 بدید هم خوب است و کند لک در باب تقوید و آنچه بفقیر دهد منت و سب بر خود نهند و آنچه بغیر
 عسر دادن تواند دهد و اگر نتواند جواب نیک دهد و اگر سائل چیزی گوید درست بشنود و اگر در
 خواب شیخ را بیند که این خداست بیان کند که منظر صفت خداست و مرافقه باین
 منظر است و در کرامات شیخ نظر نکند و باید که در طلب کیمیا و سیمیا نشود و داند و ماضی و
 مستقبل نکند و در آن نکوشد که مثل ما کسی طالب بیک عاشق شیخ نشود و از همه متفاضل
 شوم و هر وقت که بیدار شود هر چه در خیال و سب باشد داند که او طالب نیست پس اگر
 مرضی باشد شکر گوید و اگر نامرضی باشد استغفار کند باید که در طلب حق تعالی همه خیر
 کند و مقصود اکیان نداند و در آن نکوشد که کار من بالا شود و در غریمه خود باشد و
 در رعایت حله هم مهالنه نکند که از مقصود خود جدا ماند و بالکلیه ترک نکند و در صدر جای
 شیخ بر سجاده و سب بخودی خود نه نشیند و چون حضور شیخ آید بظمت نیاید و خند نگذارد

شیخ را رعایت کند بلا حرج و اگر رنجور شود شکایت و ناله نکند و عجز بر مردمان نکند و اگر نفعی
 شود هر چه شود شود و پاک نه و در آن نکوشد که مرا ملاقات با مردمان غیب شود اگر شود شود
 و اگر نشود نشود چون مردمان بسیار آیند بلا خود داند و اگر نیاید نخر خود داند و باید که از سخن
 چینی احتراز کند مگر در سه محل و بر کشفات اعتماد نکند و بر شیخ اقرار بلسان و تصدیق ببدل
 کند و در غم کمین بسیار موافقت نکند و کند لک در شادی و اگر قرآن یاد باشد مقدار سه
 خواند که از یاد فراموش نشود و اگر زیاده شود خوب است و اگر یاد باشد در اربعین یک
 ختم کند از این نقصان نکند و اگر زیاده شود خوب است و باید که بسیار به تکیه نه نشیند و کند لک
 متکا مگر که ضرورت باشد اما بحضور شیخ احتراز کند و در آن نکوشد که مرا صحبت با بنیاد دنیا
 شود و از نکوشد که عبادت و خلوة و جلوة یکسان باشد و داند که از دیدن محمد علیه السلام
 و شیخ خود و یا که شیخ این با و سه توجه دارد و یا شیخ که این می خواهد که از و سه فیض گیرد در
 خواب هیچ بهتر نیست و باید که نزدیک کسی خوار نشود بغیر از شیخ و شیخ را باید که هر که قریب
 السلوغ نشده است ملحقین نکند و توجه نفرماید مگر نادر و باید که در سماع کوشد و طریق شنیدن
 سماع در شرح رساله حضرت شیخ نصیر الدین نیکو شده است و اگر نشود باید که حرام نگوید مسله
 مختلف فیها است و کسب بحضور شیخ ممکن نباشد و شیخ رضادید کند و اگر شیخ رضاندید
 کند و اگر شیخ توجه از شیخ شیخان خود فرماید سه سعادت است و چون زیارت قبر
 رود باید که چون نزدیک رشت بسیار بپوشد و نه بسیار آهسته میانه باشد و اگر حرج نباشد طواف
 کند و اگر نکند پاک نه و چون طواف کند در طواف تکبیر گوید و بعد فاتحه خواندن گوید اے
 حضرت شیخ مدد کنید که فلان در نیکی ما باشد و نام شیخ خود گوید و یا نام که شیخ حکم کرده باشد
 یا نام شیخ گوید که این می خواهد که از و سه فیض بگیرد و در وقت فاتحه خواندن پشت
 بجانب قبله کند و رو به بجانب ایشان کند اگر حرج نباشد بعد از سه بار بوسه دهد و رخصاره
 مالک یا دست ابرو قبر نهاده بوسه یا بر سر مالک و در وقت بازگشت سه قدم پس رود و بعد

پشت بجانب ایشان کند و فائمه اگر با من طریق خواند خوب است اول مرد و خواند پس احمد پس
 آیت الکرسی سه بار پس اللهم التکاثر هفت بار پس اخلاص یازده بار پس دروداگر باین
 طریق بخواند پاک و طواف لازم نمی آید اگر کند و اگر نکند و بپای رفتن و بازگشتن بطریق
 مذکور قصد کرده نگاید و اگر سهویا بضرورت نشود پاک نه و چون زیارت قبر شیخ کند یا
 زیارة قبر کسی که شیخ توجه و سه حکم کرده باشد یا زیارة قبر کسی که این بخواند که از وی فیض گیرد
 باید که مقصود خود و عرض کند و از ایشان امداد خواهد و باید که هسته عرض کند باید که در وقت فاتحه
 سیمنه و میسره نظر نکند و باید که نزدیک بزرگ باخیزد مشغول نشود بغیر اذن مگر جاب و دیگر دشوار
 شود و دیگر پاس انفاس کند بمقدار که تواند یعنی چون دم بر آید تصور کند که بلفظ الا اسد فرود
 و دانند که لا عبود الا اسد یا دانند که لا مقصود الا الله یا دانند که لا موجود الا اسد و در نیا نکر و بیعده
 بقران گیرد اگر خوانده شود یا خاموش باشد و باید که واعبد ربیکانک تره فان لم تکن تره فان
 یراک بر خود لازم کند و هر جا که لفظ ممکن در مولفات واقع شده مراد از وی بغیر حرج است و
 باید که اعراس شیخان خود کند علی قدر الاسکان بلا حرج و در رعایت کردن اذن از شیخ گیرد
 صورت یا معنی افضل است اگر کسیه دادن شود انچه بعیال و اطفال و مردمان خود و نهیت
 کرده دهد انچه خود خورد کند لکن نیت کند و اگر عرس باشد در آن روز کردن دشوار شود
 در هر روز که آسمان شود کند و در خرچ عرس تکلف نکند انچه بغیر تکلف شود کند بدان الطالب
 حق و العیز و اسی محبوب باید که رعایت اعراس و لیا اسد کند تا امداد ایشان شود و تراستعداد
 بر کارهای نیک حق بقای بطفیل ایشان دهد بکرم خود و در این آبروی شود فرموده
 است صاحب مجموعه را دبان اذا اراد ان یخذا لولیمه یجهد با دراک یوم موته و یکتال فی
 الساعه التي نقل روحه فیها لانی و ارج الموتی یا توفی فی ایام الاعراس فی کل عام فیدلک
 الموضع فی تلک الساعه فینقی ان یطعم الطعام و الشراب فی تلک الساعه فان بذلک یفرج
 ارواحه فان فیه تاثیر لم یغیا فاذا را د استیفا من الماکولات و المشروبات فیفرحون و یعینون

والایده عنوان علیم انتہی یافته اگر طالب را در آن محل رفتن دشوار شود بدشواری حاجت نیست
 هر جا که باشد چیزی علی قدر الامکان کند و اگر آن ساعت معلوم نشود پس اگر بر روز روح نقل
 شده است در روز کند و اگر در شب نقل شده باشد در شب کند حضرت صاحب از گیسوی
 رحمة الله بر روح حضرت قطب الاقطاب در شب نهم ماه رمضان المبارک بسیار خرج کردی
 چه نقل روح ایشان در شب بود و در روز هم کردی و اگر بالتعین نه روز معلوم باشد نه
 شب پس در روز کند و در شب نیز کند و خرج کردن در روز و شب با تمام روز و شب بکری تمام
 روز عرس نیست آینده و روز آینده حکم حج کردن و عرس دادن و اگر نه روز معلوم باشد شب پس در
 ماه کند و آری ماه معلوم نباشد باید که در ماه حج کند خصوصاً لیلۃ الرغایب یا روز آن و اگر کسی در
 لیلۃ الرغایب یا یوم آن بر قدر امکان بلا خرج بار و اح جمع انبیا و اولیا و اهل ایمان یا شعب معراج
 یا روز آن خرج کند بکسب سعادت همه در مدوے شوند و اگر کسی باشد که فقیر است باید که آنچه در خط
 خورد بر روح ایشان نیت کرده خورد و اگر آن روز فاقه باشد از فاقه فراموش نکند بدان
 ای طالب حق سبحانه و تعالی مستشردان کاملان و مریدان صادقان و معتقدان و اثنان
 را باید که بار و اح پیران خویش و شیخان خویش و مرشدان خود طام بر حسب قدره
 بلا خرج اکر ام کنند اگر تمام کردن دشوار شود رعایت بعض اعراف کن تا بکبرت ایشان فتوحات
 و نعمت دارین فرید گردد و عمر و مال ایشان بپذیراید و بپردازد و برسد و محتاج هیچ مخلوق
 نگردد و غریمت و دولت بسیار باشد و عاقبت بکبرت ایشان که المربع من حب بخیر گردد
 انشاء الله تعالی و ابن تجرید معاند شده است توفیق نیابد در نیکار نگه صاحب دولت
 در هر و سراسر آنچه درین سال است مکل بسیار مردمان با شنید که در عمل بیارند

—————

الحمد لله والمنة که کتاب فیض انتساب ————— هدایة الطالبین لمخلفات حضرت نصیر الدین محمد
 جلالی بمطبع مجتبی واقع دہلی باء بیع الاول سنة ۱۲۸۰ هجری قمری صلی الله علیه وسلم طبع گردید

رفیق الطلاب

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد خالق را که محمود فی نفس الامر و دست نشانگر کل مخلوق با دست درود و ناسعد و در محبوب است که کل
 منظار و دست فضل احد بر او است احمد محمد اوست صلی الله علیه و سلم و علی اله الاخیار من المهاجرین و الانصار و خصوصاً
 من منینهم فضل الصحابة ابی بکر بن ابی قحافة و رئیس اصحاب عمر بن الخطاب جامع القرآن عثمان بن عفان و شیخ
 بنی غالب علی ابن ابی طالب رضی الله عنهم و عن جمیع غیر افراط و تفریط خصوصاً من منینهم تطبیط خطاب علم به
 زوال محبوب حضرت لایزال و ارث رسول رب العالمین شیخ نصیر الدین شریع و الطریقه و الحقیقه و حقیقه الحق
 و الدین محمود و او همی چراغ دلموی اید الله اللطیف بلطفه الخفی و الجلی بلیت و الا نصیر ملت دین
 و دول که هست به نعم النصیر زبیر بن عذرا بن بدو سنه است به و الدی و مرشدی و مربی عالم نیز دال ارث
 رسول رب العالمین الثانی نصیر الدین قایم قاعد کعبه ساجد عالم عابد زاهد صوفی جامع اسرار و لایست بین آیات هدایت
 علم الهدی فی افق اوردی قدوة الانام بدر تمام شیخ الاسلام تارک المنام جامع الفروع و الاصول مجید المنقول و المعقول
 راجع کدایان مشایخ و الاولیا حضرت شیخ مشایخنا صابح محمد بن محمد بن نصیر الدین شریع و صاحب جمیع محاسن شیخ
 سیاحی و صاحب جمیع فضائل الدین بن شیخ محمد بن الدین بن شیخ کمال الحق محمد بن الدین رضی الله عنه استفیض ظاهر و
 باطن من خالص الحقیقه شیخ نصیر الدین محمود چراغ دلموی اید الله اللطیف بلطفه الخفی و الجلی ابابعد پس میگوید ضعیف و خفیف
 فقیر شیخ محمد بن قطب الاولیا شیخ حسن محمد بدان اسمع الله تعالی فی الدارین فانک انعم عن وجودک و ابقاک تعالی بیده
 الرساله اسمها رفیق الطلاب و ذبه الی الله رب العالمین **فصل اول** ابایده اتباع محمد علیه اسلام کنی و محبوب باشد شوی قلنا
 نعم تعجبون الله فاتبعونی بحکم الله فاسترشد ابایده که توبه ساعتی فاستغفر کنی الی الله بحسب المتواضعین و بحسب المستطهرین
 التائب من الذنب کمن لا ذنب له و هرگز محاسبه از دست نباید داد و محاسبه به دو طریق است طریق اول آنچرا و فاعجل
 و حرکت سکون موجود آمده است و محاسبه باشد توبه کنی تلمذ یکبار دیگر گردان نکردی و اگر بار دیگر گردان شوی
 توبه کنی کنه کنه کنی تا نفس منقاد شود و باید که قلع عام آب به وجه کند که خواب اندک آید و چنان ترک کند که فوت

ماند و بدن ضعیف و عاجز نشود اگر قوت چنین ماند و چند روز طعام نخورد ز سر سعاد و الیاباید
 که طعام خورد لایق ترک نه ولی باید که در اندک آب بسیار که شش کند و من کل الوجوه ترک
 نکند و باید که در خوردن اشیاء دهنی باشد اگر حیوانی ترک کند غیر حیوانی خورد تا دماغ خشک
 نشود و خوشبوی بکند و بیسر و الد تا دماغ تر ماند و چون این طریق ترا حق تعالی داد پس
طریق دوم اختیار کنی که آن طریق توبه باطنی است یعنی هیچ خطره را در دل راه ندهی و خطره بر
 چهار نوع است اول خطره نفسانی دوم خطره شیطانی سوم خطره ملکی چهارم خطره رحمانی طالب عجب
 در این شہوات و لذات و حظوظ دنیا باید داند که این خطره نفسانی است و ما بر کس نفسی ان نفس
 لا مارة بالسوا ظاهر است پس آنرا دفع کند بعد چون در ذات خود دوستی یا بغیات و مکررات
 و محرمات یابد داند که این خطره شیطانی است بفرنگ لا غوینهم جمعین بابہ است پس آنرا دفع
 کند بعد چون در دل خود طلب عبادت و حسنات و خیرات یابد دوستی شود داند که این خطره
 ملکی است پس چون السیل النهار دوم لا یفقر من ناطق است پس آنرا دفع کند یعنی بروی نظر نکند
 بعد چون در دل شوق عرفان آفاق شود داند که این خطره رحمانی است فاجبت ان عرف قابلت
 پس آنرا دفع کند یعنی بروی نظر نکند بحق تعالی چنان مشغول باشد که نه طلب عبادت شود و نه حب
 عرفان یعنی عبادات و عرفان چنان مشغول شود که حبش نشود پس ترک این هر دو شود این ترک غایت
 دشوار است و دفع این مجموع خطرات جز بر قشای حق تعالی دست نیاید پس باید که
 رضاے حق تعالی طلب کنی طالب ہشت باشی و نہ طالب دوزخ و نہ طالب دنیا جز
 بر رضای حق تعالی طالب یک نباشی و باید که طمع و حرص ترک کنی پس باید کہ ہمہ ترک
 کنی طالب رضای حق تعالی باشی و چون رضاے حق تعالی حاصل شد محبوب اسر
 شد اتباع محمد علیہ السلام اتم و اکمل اعلیٰ شد رسول علیہ السلام فرمودہ است انی
 رایت رجلا من امتی فی لیلۃ المعراج برہم اللہ فی مقامی شیخ الشیوخ شہاب الملتہ
 و الدین سہروردی رضی اللہ عنہ در رسالہ خود گفتہ است یراہ المؤمنون فی الآخرة

کما یلا اولیائی فی الدنیا ویراه الاولیائی فی الآخرة کما یراه الانبیاء فی الآخرة ویراه الانبیاء فی الآخرة کما یراه البنی صلے الله علیه وسلم فی الدنیا ویراه البنی فی الآخرة وهو المقام المحمود الذی لا یشترکه احد فیه علیه السلام بالیقینی کنت من ائمة محمد علیه السلام وقال موسی علیه السلام اللهم اجعلنی من ائمة محمد احمد بدان الطالب کسے کہ اتباع محمد علیه السلام کرده است بیان دے من چکنم ہر کہ شود داند اولیائے تحت قبایح البیعت غیر فی فصل دوم بدان الطالب انچہ در فصل اول بیان شدہ است در فہم نیاید چہ آن شکل است باور کسے باشد کہ بروے اطلاع یا بدین تراباید کہ اعراض نکنی و انچہ درین فصل است در عمل آری بعدہ اسید است کہ حق تعالیٰ انچہ در فصل اول است ترادہد یعنی الطالب معصود صلی کہ اتجانت اختیار نیست حاصل باید کرد ان بلع ملکوت السما من لم یولد مرتین ولادة اولی معلومست ولادة ثانیہ مراد از چیرت کہ بعد از موت اختیاری ظاہر میشود و چون موت اختیاری حاصل شود بیچ کارے مانع نشود خواہ باو شاہ باشد خواہ وزیر خواہ قاضی باشد خواہ مفتی خواہ تاجر خواہ چاکر یعنی طالب را باید کہ اول محاسبہ بردست کند و آنرا چند چیز باید اول مرشد کامل اکل کند کہ رسیدن بوسیلہ دے شود یا ایہا الذین آمنوا اتقوا الله واتبعوا الیہ الوسیلۃ مثلاً چون سورچہ خواہد کہ طواف خانہ کعبہ کنند نتوانند ہر چند کہ قصد کنند اما چون پائے کبوتر گیر نتوانند شیخ کہ امام آنکے سخن خود از دائرہ شریعت بیرون نکند و کار خود از دائرہ طریقت بیرون نکند و احوال خود بر حقیقت باشد یافتن چنین کس مشکل شود چرا کہ چنین کس خود را مستر کند پس ریاضتہ باید کرد اگرچہ بہ نسبت اول اندک چہ باین کس ریاضت اخرا باید و بغیر انکس اول و آخر باید شیخ مرید چہ اند تعلق قلب المرید بایشیخ پس باید کہ تعلق قلب بایشیخ باشد و ریاضت کن خواہ شیخ بقیہ حیوۃ باشد خواہ نہ خواہ نزدیک باشد خواہ دور و اعبد ربک کاک تراہ بر خود ثابت کند و ترک الدنیا را س کل حسنة خواند و حب الدنیا را س کل خطیئہ داند یعنی چون نیا حاصل شود در غیر شیخ تصرف نکند کلو و اشتر ابوا و لا تشر فوا ان الله

لایح المسفرین همین است و این جمیع اموال را سنا فی نه و لهذا بعضی اصحاب و مشایخ کبار
 جمع کرده اند و بعد ایشانی در سه قسمت گرفته اند و هر وقت خوابی کند داند که این اخیر
 خواب است پس توبه کند و کلمه توحید و فاتحه و آیه الکرسی و اخلاص و قلن و الناس خواند
 و از شیخ نصیر الدین محمود رضی الله عنه یاد خواهد هر وقت که بیدار شود کلمه توحید گوید و
 این دعا خواند بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله الذی احیاننا بعد اماننا و الیه النشور و اول
 و آخر درود خواند و هر جامه که پوشد داند که این آخرین جامه است و هر نماز که گذارد داند
 که آخرین نماز است پس چون شخص داند که وقت نماز شده است تاخیر نکند و اول وقت
 نماز را کند با جماعت و اگر جماعت در اول وقت میسر نشود اذان و اقامت گفته نماز کند
 تا ملائکه بوسه افتد آنکند پس ثواب جماعت شود و رضوان الله حاصل شود و اگر این نکند
 وقت مکروه شدن بدخوب است و اگر زن باشد حاجت جماعت نیست و بعد از پنج وقت
 سی و سه بار سبحان الله گوید و سی و سه بار الحمد الله گوید و سی و چهار بار الله اکبر گوید و ده
 بار اخلاص و ده بار درود خواند و بعد دو سنت عشایکد و گانه گذارد و در هر رکعت بعد از فاتحه
 دو بار اخلاص خواند و بعد از سلام یا و یا ب هشتاد بار گوید حق تعالی در دنیا و دیر محتاج کسی نکند
 دیگر اگر توفیق رفیق باشد بعد سنت مغرب سه دو گانه او اولین گذارد و در هر رکعت بعد فاتحه
 سه بار اخلاص کند تا ثواب بسیار است هر که برین نماز مداومت کند توبه وی مستقیم ماند و یک
 دو گانه دیگر بر آن حفظ ایمان گذارد و در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص هفت مرتبه و معوذتین بگایان
 بگایان باز بخواند بعد از سلام سه سجده بنده یا حی یا قیوم شنبی علی الایمان سه بار گوید هر روزه
 که دارد داند که این آخرین روزه است پس اذن و چشم و دهن و دست پیکار از بدی نگاهدارد یعنی
 در روز پنج بدی نکند و بعد ربک کانک تراه فان لم تکن تراه فانه یراک یقین داند و بر معینی
 ظاهر انجیدیت عمل کند تا معنی اشارت حدیث و زری شود و در شرح لمعات گفته شده است دنیا
 یوم روزه است الدنیا یوم ولی فیها صوم و در ایشان علی قد الامکان بلا حرج قصد کند

ولا تجعل يدك مغلولة الى عنقك ولا تسطهاكل بسط فتقع عليك محسورا تصور کند داند که منت
 وے برست نه منت من بروے چه بسبب وی مراحق تعالے رتبه عالی بدید الذین بنفیعون
 اسوالهم فی سبیل اللہ کمثل جدته انبتت سبع سنابل فی کل سنبله مائۃ حبه واسد یضاعف لمن یشاء
 واسد واسع علیم و اگر چیزے دادن نتواند رجحیل کند قول معروف خیر من صدقه تمیعها اذک
 و اگر باین سایل ناخوش شود باک نه صدقه چه است یا ایها الذین امنوا لا تبطلوا صدقاتکم
 بالمن والاذک وجہ چه است ان تبدوا الصدقات فنعما ہی وان تحفوا وتولوا بالفقر افهو
 خیر لکم و اگر سایل خیرے بگوید بروے نگ نشود و بر غریب و یتیم قهر نکند اما الیتیم فلما تقهر و
 اما السائل فلما تنهر و اما بنعمه ربک فحدث بذات خود لازم کند و باید که در عیب خود مشغول
 شود من علامه المقت ان یکون العبد ذاکر العیوب غیقا تا سیای عیوب نفسه باغضا للناس علی
 النطن محبا لنفسه علی الیقین طوبی لمن شغل عنه من عیوب الناس تحقیق داند و لا تنروا زنة و زر
 آخری یقین داند اما مروان الناس بالزینسون انفسکم و انتم تلون الکتاب افلا تتقون یا ایها
 داند یا ایها الذین امنوا لم تقولون لا تفعلون لازم داند و باید که درین بکوشد که لباس
 بالباس شیخان باشد اگر باشد فهو المراد اما باید که دل باحق باشد هر لباس که باشد —
 قطع ولقت بجه کار آید و سیج و مرقع و خود را ز علما کئے نکو سیده بریدار و
 حاجت بکلاه تری و ائمتت نیست و درویش صفت باش و کلاه تری اللهم ان اسد انظر
 الی صورکم و لا الی اعمالکم و لکن نظرا الی قلوبکم و نیاکم یعنی ان اسد سبحانه و تعالے نظرا الی
 صورکم الظاهر منه و لا بنظر الی اعمالکم الظاهر منه و لکن سبحانه و تعالے نظرا الی اعمالکم و صورکم الظاهر
 اللطین لا تکنونان الا بصلا حبه قلوبکم فلا بد لکم ان تصلوهما و تصقلوهما لکم الله الا الله لا یکل
 شیء مصقلة و مصقلة القلب لا اله الا الله پس باید که بیاس انفس مشغول شود چون دم بر آید لا اله
 تصور کند و چون فرورد تصور را اسد کند و مداومت برین کند بعد حق تعالے بکرم خود
 چنان روز کند که بهر دو حال لا اله الا الله استقامه یابد تا حدیکه در دل اسد اسد آید و حاجت دم

و بعد آنچه شود خواهد دانست نوشتن تطویل کتاب است پس خلوة در انجمن باید که باین طریق
 هم مشغول شود که لاله از دهن دل آید کند کانه نخرج من غیر الله تعالی و بد کند گردن و سر را -
 بطریق راستا بد روش همچو حلقه کند پس بد کند کنگ لطف الی سر حلقه کند و ضرب ربط
 کند بر فم قلب کانه بدخل شینا من الفوار الله و یگوید الله و ضرب چنان کند که آواز از داخل
 قلب ظاهر شود اثر ضرب بدل رسد و این جلی است و حلقی لاله از دهن دل شروع کند و مد
 گرد کند و حلقه بد روش راست و الله گوید و ضرب بدل کند لاله الله اینجلی است یک حلقه و اگر خوا
 که ذکر خفی بمقابل جلی است کند پس نه لفظ ظاهر شود و نه ربط بلکه بطریق کند اگر کسی به پهلوی
 باشد آواز نشنود و اطلاع نیابد و این از دفع خواطر بسیار فایده دهد فصل الذکر ذکر اخفی
 و هر ذکر که کند وی جلی باشد جلی گویند و اگر خفی باشد خفی گویند انواع ذکر بسیار خیال
 در از می کتاب نگفتم آنجا که کس است کیون بس است و نیز بر آن دل مصنفه صنوبر است در
 جانب چپ از صدر دهن و سه لطف چپ علو است مایل است انی الی سار کذا قیل و
 ذکر را از پا بلند بار کم کنند و اگر زیاده شود ز سه سعادت و اگر مقدار مذکور دشوار آید مقدار
 که تواند کند فایده دهد و چون از ذکر فارغ شود بمراقبه مشغول شود یعنی خدا تیمال را حاضر
 و ناظر می نماید می سعی داند و پس فراغ از ذکر بس نفس کند و اطلاق و سه بسکون و آماده
 کند مغیر بدان ذکر خفی یا بس نفس مد دفع خواطر بسیار تاثیر کند از ذکر جلی بدان چون طالب
 بد کند مشغول شود و ذکر قلب رسد قلب اگر شود و طالب اعلم شود و ذکر قلب چه است
 مندرسیان است یعنی ملاحظه قلب است و بعد مدتی ذکر بروج رسد یعنی مشاهده رحمت و
 مستی امر الله شود و بعد ذکر بسیر رسد یعنی مشاهده نظرات الله شود بعد ذکر خفی شود یعنی
 فنا فی الله شود و بعد ذکر غیب القیام شود فنا الفنا باید که در وقت راه رفتن در یک قدم
 لاله تصور کند و در دوم قدم الله یا تصور لفظ الله کند در هر دو بار یا تصور لفظ الله در
 دو بار و چون آهسته در یک قدم لاله در دوم الله و در سیوم و چهارم الله تصور کند تاثیر عظیم دارد

و کذلک لفظ الله در دو قدم تصور کند و اگر خواهد در چهار قدم لاله و در چهار دیگر لا اله الا الله اگر رفتن آهسته تر باشد و اگر لفظ الله در سه قدم تصور کند و لفظ یا الله در چهار قدم گوید بدان نقطه یا الله باین طریق نیز گوید که توبه داشتن باقی بگذارد که با لکنه جانب آسمان و بعده بر دل ضرب کند گوید الله تاثیر عظیم دارد در کشف حقایق اگر با اشاره یا یوم گوید هر ذکر که باشد بسیار خوبست در دفع خواطر و تصور کند لفظ الله در دل بسیار فایده دارد در سوختن خواطر بدان اذکار در وقت رفتن تاثیر عظیم دارند چه در وقت رفتن گرمی بسیار میشود پس تاثیر بسیار شود باید که بهر حال رزق باشد الدین نیکوین الله قیام و قعود او علی جنوب هم بدان یک لحظه از شیخ خود غافل نشود خواه شیخ بقید حیات باشد یا مات و بدان اگر کسی خواهد که از شیخ چیزی فیض گیرد اوستی شیخ کان بدان باید که اندک توبه بالا کند و گوید یا وضرب بر دل کند شیخ فلان گوید و اگر تصور کند خوب است البته تأیید کثیر شیخ نصیب یابد و بدان نماز پس هر کس کردن روست اما بعیت از این هر کس شوار است و چون شیخ یابد و اعتقاد درست شود فی الحال مرید شود و تأثیر کند گفته شد و مستحسن است لایکون له شیخ شیخ الشیطان و حق تعالی فرموده است یا ایها الذین امنوا اتقوا الله و اتقوا الیه الوسیلة پس البته وسیله باید و بعد مرید شدن اگر از شیخ چیزی بنیدد اعتقاد نشود و در تقصیر نباشد در کار خود باشد و هر که در طلب شیخ است گویا که شیخ دارد المنظر للصلاة کانه فی الصلاة و لے باید از توجه بشیخ که مرید شدن بطرف وی میخواهد خالی نباشد مثلاً اگر کسی خواهد که بطرف شیخ نظام الدین مرید شود از توجه ایشان خالی نباشد معصود حاصل شود میگنید با داند که کارها میکنند آنچه شیخ کند پس حاجت بشیخ چه باشد آری کار کنند اما الله بغیر شیخ نشود چنانچه همه کسان از ملازمان گشته کارها میکنند اما بغیر ملاح هیچ فایده نیست هر چند محمد علیه السلام با حق تعالی مشغول بود و از امان رضی حق تعالی دور بود و

در غار خلوت دشتی و غرلت کردی جبرئیل واسطه علیه اسلام شد بعد او چه چیز باشد
فصل سیوم طالب را باید که خطای زیر درستان که بوسه تعلق دارند علی قدر امکان
 بلا حرج بگذارد و بهر کار نیک امر کند و اندر عشرتک الاقربین چه لطیف است و الضامن عدل و مروت
 در زود الکاظمین الغیظ و العافین عن الناس و اسد سبب المحسنین چه بیان است و در بر نقد
 کند که حق کسی برین نباشد و ظالم نشود و لایحبت الظالمین و ان اسد لایحبت القوم الظالمین
 چه اشاره است و اگر بر اسب شتر و فیل و بقر و حمار و استر خود را از دنا زجت فائده اینها زنند
 از جهت شهوة خود آنچه اینها را خوراند از جهت حکم اسد خوراند نه از جهت هوا خود و کند لک
 زن و فرزند و دلبان و غلامان و چاکران هر چه که ایشان را دهد و خوراند از جهت فرموده
 اسد تعالی دهد و خوراند نه از برای امید و رحمت خود و بر وقت که بازین خود مجامعت کند از جهت
 دفع تفرقه دل خود یا دفع دل زن خود نه از جهت شهوة خود مجامعت کند اسد و البغض به
 نیک در دل خود نگاهدارد و نیز سماع را سن کل الوجوه حرام نداند السماع اقرب طرق الوصول
 الی اسد و نیز اگر ممکن باشد هر روز هزار بار را خلاص خواند و در روز هزار بار بخواند هر که از خلص
 بسیار خواند راه حق بروی کشاده شود و هر که درود خواند حضرت علیه اسلام در امداد او
 شوند و هر سنگبار که در ریاضت آید دور شود و اگر یا نمقدار نتواند هر روز هزار بار که تواند خواند حضرت
 برهان چستیان سراج عالمیان قطب الحق و الدین هر شب چهار هزار بار درود خواند و با یک
 جزیرگان و پدران خود نمکنند در عمل یعنی بر سیادة و بر صدیقته و بر فاروقیه و بر غنایه و بر
 علویة نمکنند یعنی نمکود بطریق فقر که ما پسران فلان بزرگ جد من فلان شیخ بود پس
 بعمل چه حاجت بر نیقیاس است فقر کردن بر دیگر و کسی را خوار کردن بغیر وجه شرعی
فصل چهارم طالب را باید که احیاء روز جمعه کند و ازین روز غافل نشود و روز عظیم است

درین روز بکار و نیوی مشغول نشود الا ما لا بد منه و در شب روز جمعه در و زیاده خواند و در آخر ساعت روز جمعه یا الله یا رحمن یا رحیم آنقدر که تواند گوید و اگر ممکن باشد درین روز تسبیح کند و غسل جمعه ترک نکند الا بقدر ضروری و اگر خواهد بعد از نماز فجر غسل کند و افضل است که بوضو غسل نماز جمعه کند و اگر اندک روز جمعه غسل کرد و دشوار خواهد شد روز جمعه غسل کند

فصل پنجم بدان هر که بدین رساله عمل کند امید است که ویرا مقصود اصلی که موت اختیار است حاصل شود و خود دنیا ضرر نکند چه در نیوقت دنیا بر صفت خود نماند چه ضرر کند و موت اختیاری بجدیه الهی شود یا یکسب شود اگر بجدیه الهی فیه المیز و الا باید که کسب کند و طریق کسب بدین رساله بر سبیل اختصار بیان شده است پس هر که کمال حق باشد افضل است ویرا که این رساله را بخود نگاه دارد و خواند و سواد و بیاض چشم خود سازد و طعمه قلب کند و اگر خواندن نماند باید که از کسی استماع کند و عمل کند و اختیار در دست آید

الباب ثلثه

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمین العاقبة للمتقین و الصلوة علی رسول محمد و آله اجمعین اما بعد پس میگوید ضعیف بنحیف فقیر حقیر محمد ابن قطب الاولیا شیخ الاقلید محمد بن احمد ابن نصیر المعرف شیخ حسن محمد بن سیانجو ابن نصیر ایدیه اللطیف بلطفه اخفی و اکملی این رساله مشتمل بر سه الباب نماید که یہا الا هو الا الباب لب اول طالب را باید که صرف همت خود در راه خدا تعالی کند و لذات دنیاوی ترک کند بر قدر امکان بر این امید که به بار حمت شود و در دار آخرت و در بهشت حور و قصور باراشنود این طلب ادنی است۔

لب دوم طالب را باید که انتظار آخرت نکند و اسرار کمال معنویه را در صورت مطالعه

کند و بریان صور بار یک کنایین طالب میانہ است۔

لب سیوم۔ طالب را باید کہ در ان کوشد کہ کوہ ہستی دی فانی و محدود مضمحل شود
در انوار ذات حق تعالی کہ مجمع ہمہ صفات و فنا فی اللہ و باقی با اللہ شود و از ہستی دی
ہیچ خیر نماند در نظر شود و پس داند کہ حق تعالی ہمہ اشیا محیط است الا انہم فی مرتبہ
من لقاء ربہم الا انہ بکل شے محیط و داند کہ حق تعالی از اسباب نیاز است و ہیچ پس
حقیقت الحق کما ہے ہی نماند رنہ ولی داند و نہ بنی داند و اللہ بنور اسم محیط قال شیخنا۔
قطب الاولیا، الحقیقۃ الحق کما ہی ہے لایکن لولی دلائلی و این طالب اعلی است۔

الحمد لله على احسانه که درین زمان فرخی اقتران مجموعہ ملفوظات حضرت سراج السالکین

مولانا نصیر الدین چراغ دہلوی رحمۃ اللہ علیہ خلیفہ راستین سلطان الاولیا

حضرت نظام الدین محبوب الہی قدس سرہ الغیرہ مطبع متنبائی واقع دہلی

حسب بیامی جناب مولوی غوث محمد عبد اللہ سلمہ الصمدیہ

کارپردازان مطبع بہار ربیع الاول ۱۳۱۵ھ

حسن طباع یافتہ مطلوب خواطر عاشقین

و مرغوب بہات

کاملین

گرید

مکتوبات دوصدی حضرت
 شیخ شرف الدین محی مینری
 فارسی در نکات تصوف مجلد
 حقیقۃ الاولیاء اروو۔
 وقالی شاہ معین الدین
 چشتی مطبوعہ کثوری۔
 مکتوبات جوابی فارسی از
 حضرت شرف الدین محی
 مینری۔ رحمتہ اللہ علیہ
 بیع سنابل یکتاب مسائل
 تصوفین عجیب وغریب
 سیر الاولیاء فارسی۔ مرتبہ حضرت
 امیر خسرو اس کتاب دین
 انما قبضائل و کرامات
 مشائخ شجرہ طبعہ خرمگان
 بیشت کے زمانہ حضرت بٹا
 پناہ سلی اسد علیہ سے لیکر
 زمانہ سلطان الاولیاء حضرت
 نظام الدین گنجی بلخ تخلص
 حضرت سلطان المشائخ
 کے حالات تفصیل تمام
 لکے گئے ہیں۔
 مقالات صوفیہ اس کتاب
 میں حضرت شاہ تراب علی
 ناکوروی اور انکے والد شاہ
 کاظم قلندر علوی نے صوفیہ
 کے اسرار کے حالات حضرت

جعفر صادق علیہ السلام
 سے لیکر خواجہ شمس الدین محمد
 کو سو تک بڑی خوبی کے
 ساتھ لکھے ہیں۔
 رسالہ حق مفاہیسی از دارالافتاء
 دیوان حضرت خواجہ معین الدین
 و المعارف از مولانا رفیع احمد
 برادر حضرت شاہ ابوسعید
 اسمین بقنوطات حضرت شاہ
 غلام علی بہ بقید تاریخ ماہ و
 تفصیل کیفیت مقامات و
 مکتوبات حضرت شیخ عبدالحق
 محدث دہلوی فارسی۔
 مکتوبات حضرت معصوم قاسمی
 اخبار الاحیاء فی اسرار الابرار
 فارسی از حضرت شیخ عبدالحق
 محدث دہلوی اس کتاب
 نمایاں جمہور اولیا اور
 عارفان باخدا کے صحیح صحیح
 تاریخی حالات اور کچھ عارف
 و کرامات کا ذکر ہے۔
 سیر لا قطاب قاسمی کشوری
 ایمین خاندان صابریہ کا
 ذکر زائد ہے۔
 ایضاً اردو کشوری۔
 ہدایۃ الاعنی اردو وصوفی
 ایضاً قصیدہ و مثنوی و غزل

کے بیان کیا ہے مصنفہ
شیخ حسین کا شمیری۔
نافع السالکین ملفوظات
حضرت شاہ سلیمان قوسوی
رسالہ سترہ ضروریہ تصوف
مطبوعہ مجتبیٰ السیاحیہ
رسالہ سلوک کے زبان قلم
حسب میل مین۔
انفاس نفیانیہ حضرت خواجہ
عبدلہ احرار۔
رسالہ حضرت عجمہ خیران
علی رشتینی۔
رسالہ قدوسیہ حضرت شیخ
بہار الدین نقشبند
رسالہ خواجہ عبدلہ خلیف
خواجہ باقی باللہ۔
رسالہ پوشش تصنیف خواجہ
سفینۃ الاولیاء قاسمی حلال
اولیاء مکتبہ شہزادہ اشکوہ
حیات العارفین قاسمی معر
پشخطیات دا اشکوہ قادری
مجتبیٰ اس کتاب نہیں
سے اولیاء عارفوں کے
شخطیات روح مین۔
تذکرۃ الاولیاء شیخ فرید الدین
عطاء مطبوعہ ممبئی مکتبہ
قبرہ سید قاسم۔

خاندان شاہ پینار کا دلاور
شعوی تحفہ العاشقین از
مولوی عبدالصمد صاحب
معروف بدست خان
مطالب رشیدی از حضرت
مولانا شاہ تراب علی فاضل
تہائف رشیدی فارسی زبان
سیاحۃ فارسیہ کے ادبیاتی
اکرام کا بیان ہے۔
وکتوں ترجمہ اولوالعین
مفتی حضرت شیخ علی نقی
گنگوہی و حالات و خدمات
شاہ علی نقی ستار دہلوی
زیر طبع مجتہبی۔
جذب القلوب دیا محبوب
قاضی از حضرت شیخ عبدالحق
محبت دہلوی۔
صفحات اولیا فارسی مبتدائی
زبدۃ الاسرافارسی مع ترجمہ
زبدۃ الاسرارسمیع پیر حسرت
کے حالات و کرامات کا بیان
ہے جسکو مولانا عبدالحق دہلوی
رحمہ اللہ نے لکھا ہے۔
ارشاد الطالین فارسی از
قاضی شہار الدین نقی۔
مسائل تصوف و تہذیب
کامہ رسالہ شہرہ فاضل

میں نے میری سسلی پر تھپتھپاتی اور اس کی دوا دوا کر کے اس کی موت سے بچا دیا۔

اقصّل اسماع عربی مع ترجمہ فارسی از مولانا محمد الدین دہلوی خلیلہ حضرت نظام الدین لیا مکتوبات کلیسی از حضرت شاہ اکھلم سد جہان آبادی کشکول شریف محشی وادکا واشتغال فارسی مجتہبی از شاہ موصوف - مرقدہ شریف فارسی اصلی مثنوی ودعوات اعمال شاہ اکھلم رحمہ جہان آبادی مجتہبی ہدایۃ الطالبین فارسی از حضرت شاہ احمد سعید صفی نقشبندی مجددی ایمین علاوہ اوکا اشتغال کے نسبتوں کا حال بہی نگاہ ہے اور خصوصاً اچھا حال جو توجہ قطبیان حضرت شاہ غلام علی رحمہ فیضیاب ہو میں وزیر العیض اوکا عالم رویا میں ہے بہر سے حاصل ہوتے ہیں یہ کتاب عجیب مطبوعہ جہان آباد شریف المناقب سوانح عمری	ایضاً مع ترجمہ فارسی - کنز الاسرار ترجمہ اردو مثنوی بوعلی شاہ قلندر کلمۃ الحق مع رسالہ بوعلی شہ قلندر درج - فارسی - رسال توحید مصنفہ حضرت نظام الدین اولیا و حضرت شیخ شرف الدین عیسیٰ میری وجود العاشقین از حضرت شاہ خواجہ سید محمد گیسو دارقاسم انیس الغریب مصنفہ حضرت شہ نور قطب عالم پندوی فارسی کتاب بحر المعانی مصنفہ حضرت سید کی فارسی - کیمیائی سعادت از امام غزالی بزربان فارسی کشوری - اکسیر ہدایت ترجمہ کیمیائی سعادت قطفیہ کلان کشوری سہنج العابدین عربی از امام غزالی رحمۃ اللہ علیہ سریح الساکین ترجمہ اردو سہنج العابدین صحیحہ نقیہ ایضاً کاغذ گندہ -	الاولیٰ التہذیب منظم مثنوی مولانا روم کشوری فارسی لب لباب فارسی مجلد - شجرہ معرفہ ترجمہ اردو لب لباب مثنوی مولانا روم کشوری شرح مثنوی مولانا روم از بحر العلوم فارسی کشوری مکاشفات رضوی شرح مثنوی مولانا روم فارسی کشوری جواہر غیبی فارسی - از حضرت مظفر علی شاہ اکبر آبادی و محبت وصدّت وجود وغیرہ - فتح الغیب حضرت غوث اعظم مع شرح فارسی حضرت شیخ عبدالحق محدث دہلوی ایضاً ترجمہ اردو با تخریج نہایت صحیح خوشفہم مجتہبی ایضاً ترجمہ تحت اللفظ لاہور مقاصد الصالحین و لطائف حکایات الصالحین دوم مطلع الانوار از امیر خسرو دہلوی فارسی کشوری - فخران ہزار حضرت نظام الدین	عبد الرحمن جامی - فارسی سبحۃ الابرار فارسی منظوم لوح جامی فارسی مجتہبی حدائق حکیم سنائی بر کاغذ گندہ کشوری فارسی - ایضاً کاغذ خانی کشوری بیرہن یوسفی ترجمہ دہلوی مولانا روم منظوم کامل کشوری مجموعہ صفیہ لہان فارسی کشوری ہدایۃ المؤمنین فارسی کشوری نفحات الانس فارسی مع سلسلۃ مصباح الہدایۃ ترجمہ فارسی عوارف المعارف کشوری ایضاً ترجمہ اردو عوارف المعارف پندنامہ شیخ فرید الدین عطار واضح مجتہبی چشمہ فیض ترجمہ پندنامہ عطار گلشن امرا فارسی مؤلفہ نئی باید شنیدہ محشی مجتہبی قاسم می باید دیدہ - فارسی - مثنوی عطار فارسی - از شیخ فرید الدین عطار کشوری زکریا القامات فارسی کشوری
--	---	---	---

ترجمہ اردو جواہر حمصہ فارسی اصلی حصول ایمین اعمال و اشتغال ناموات سے ہیں اور حصہ دوم ایمین تمام دعوت
اکیات - جزئیات فتوحات - شجرات - اسامی اتھوانی سکالیت اور اسماء نظام کلان جامعہ

اذکر و فی اذکر کم و اشکر و الی

اسمہ خالق السموات الارضین کہ این سالہ رسول گسی بہ

از الیق فدیہ لسا لکین مدۃ الوصلین شیخ البوسیدہ لکھنؤی الدہلوی

در مطبع مجتبائی دہلی بطبع مزین شد

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله اعز به اعلام اصوله علی رسول خیر الانام و علی آله و صحبه عاده الناس لی دار السلام
 و علی اولیائه شرفوا بالاحوال لبقام ذرین سر اترجم بنو الفراسه الالهام شیخ آقا ام غنیمت شیخ
 افکار و در نظام که غرض صدق لفاطش بغوص خواصان قام افادت اضافت از غوص
 بحر دانش بسا عل نظام آمده از قوت و درک جذبات در وجدان صحیح کشف میج در عرصه بیان
 جلوه نموده از تمام پذیرفته و از کتم سر اوق غیب الغیب بیان انظار و عبارت اختصار بر اهل
 استحضار قیام داده و عرایس بکار خالق را در حقیقه صدور طلب حد قلوب صاحب سلطان
 وجدان یقین سر اترضا را اهل حکمت حساب حق یقین عطا بخشیده بل خواص و عوام بر کافه
 انام مقننه و مستشار روی آن داشته در معرض ظهور آورده و منظر عالم و عالمیان گردانیده
 رغبت تمام اعم و میل ارباب هم را در آن آرام داده است این نسخه که قدر معنی از وی بفرود
 چندان بسواد آن معانی و بود و که تا بش نوسنی اندر شب و چون مهر فلک هزار خورشید نمود
 اما بعد این ساله است سخی به هدایت اطالبین از حضرت شیخ المیلین - قدوة السالکین
 زبده الواصلین قطب الاقطاب نخوت لشیخ و لشاب - فرید زمان - وحید دوران - کاشف اسرار
 مطلع النوار - قلزم جذبات - عمان جالات - باز بلند پاز - عند لب گلشن باز - عنقهای ملک ناسوت

یسمرغ قاف جبروت مجموعه کمالات چشمه کرات منبع صدق و صفا منبعی عروج و عطا
 کان فاعل و سخا صاحب العلم و بحیا نه طاق تدویر کوب فضل و کمال مشاقق نفا الغیر الاحلال
 بیت شیخ هفت اقلیم قطب لیا و اصل حضرت ندیم کبریا به مفرقت بهای شرع و دین *
 جان پاکش منبع صدق و یقین از وجود او بنزد و ستان به جنت الماوی شده هندوستان *
 سعد دین ملت آن مقبول حق نه فلک خوان جوش یک طبق به نام پاکش بوسید آن
 هادی حق ایقین به حامی دین محمد بانی شرع متین به والی ملک جهان آن صفه زنده عم *
 شافی امراض قلبی دافع رنج و الم به گوی سیدان ملاحت من صدق و صفا به عرصه کان صبا کاشف
 نور لیدی به شیخی و امامی قدس الله تعالی سره الاقدس و بیان سلوک معارف بیان انوار و ابرار
 در سمت تحریر و در سبک تقریر مستغنی فرامی هر خاص عام است از او فرموده اند و طالبان رفیع
 و عاشقان را کاسیا گردانیده اند حمزه الله عنا خیر البراءه زهر یک نقطه اش چون سنبلیله *
 شمیم صول جانان میزند سر به ولی آن که بر دوت در ز کام است به چه انداز افش کرد و مشامت
 الحق رساله است دلکش و محبوب است جوش گنجینه است مخفی خزینه است مخفی و فینه است
 مدفون به سریت شجون به رمزیت هویدا به غزاله است پیدای مطلب است علی مقصود است قصی
 غایت تحقیق و نهایت تدقیق به کشوف صحیح و جودان نقیج به ذکر است الی فکر است تعالی
 سلسله است مراتب شجره است شفاء احمد و ائمه صدیق منقبت به سلیمان فحرت به قاسم
 جعفر خصلت به سلطان قربت به خرقانی منزلت به ابو علی حکمت به یوسف خلقت به عجمانی خلعت
 عارف نزهت به محمود بهیت به علی بهمت به بابا عزت به امیر شریعت نقشبند طلعت به عطار افت
 یعقوب فطرت به احراز شفقت به زاهد شوکت به درویش خلوت به خواجگی کسوت به بزرگ نسبت به جود
 طینت به معصوم سیرت به یوسف صولت به نوح جلوت به مظهر صوبت به عبدالعزیزت به سعید بهجت به رحبا
 مستعان به نیک جام را که چون گوشه یوش شان شعله انوار این معارج سینه فروخته گردد و کرمیت
 چست به کرب کوشند به هر چه از تکات و رکشان را بد زبان حال بترانه رب زدونی علما

مترخم ساخته راه بل من مزید یونید و هر چارین قاتق در قوت قاصره من نیاید ارجع بقصر
 ناقصه خود هاداشته از حد تعصب می جویند طیشان را ظهار این سر را غریبه در میان نمیند تا
 ماسور شده اند سطر می زان برنگاشته دغوشا وقت آن طالبا صاوق که بسببیت صفای نیست
 خدمت جبا انیمقالات مفروده را سرمایه سعادت عظمی انگاشته متمر م صحبت شمر خیر او بر کا
 این عزیزان شوند و بخلوص اوت صفائی طویت زله براری خاک و بیستان فلک آشیان
 این بزرگواران عز و صوائ زینه قبول پنداشته و امری از امور قولاً و فعلاً و عقلاً مخالفت نیاید
 نوزند متر صد پند که از دولت تو جهات علیه ارج طالع عالیله ریخ از بواطن شان کشوده مجلای
 آفتاب حدیث گرد و ستر قرب بوند که از متق غیباً هتباب هویت تافه صیقل نگار و کما مغشوشه
 نماید بل خضر و شمی دست شان فرا گرفته بزلال وصال سیراب گرداند و عیسی نفسی نفسی برایشان

بحیات ابدی سازد ما ذلک علی الله عز و زانه محیب لکل سئل و میسر لکل عیسی ربنا نعم لنا نورا
 غفر لنا انما علی کل شیء قدیر **مثنوی** سعید از آید نام او و سعادت بود اولین کام او و رحمت
 که بوده خزان هزار و کلیدش بدو داده پروگار و بکاک طرقت شش بنظیر و بکوی حقیقت
 نشیخ کبیر و چو جبریل راه عرفان دلیل و بنی را حبیب خدا اخیل و محبوبش برگزیده خدا و
 بقدرتش بر ستوده قضا و زهر غریبان بی اعتبار و بود آیه رحمت از کردگار و زمین زان پرده
 زمین و بروی زمین آسمان برین و بندستان گرد و در مقام و بالای مهتم فلک اندام و
 گذشته بیکام ازین طبق و ز قدوسیان برده گوی سبق و بکاک است ولایت برو و بکوی
 نبوت درشت بود و برین نشین پس سرا و برایشن جبریل و ده مهتم سما و چو شریکی منغ زرین
 چو ما شن هر سوزان غلام و نمین گشته در حلقه اولیا و چو در انبیا تا نعم الانبیا و بکوشن بود
 یک جهان بل میاید و چو ذوالنون مصری چون بایزید و بسی پیران نوزدن طفل را مهند و چو
 لسن نشسته بنمی نگامند و چون نام جهان مقبول برزدان و قبله و ایشان که جبهه فاکیشان تاج
 الاولیا شیخ العرفا گل بوستان احمدی و شکوفه چمن مجیدی و نخل حلقه معصومی و دیم طریقه

مثنوی
 حضرت عیسی
 در آینه العالیین

نقشبندی - جیسا سرخفی و جلی - سلسلہ جناب غوثیہ و سند آری چشتیہ - سر حلقہ کبرویہ و اسطہ فیض
 سرورویہ یعنی حضرت شیخی و امامی قدسنا اللہ سبہ الا قدس خلع خلعت فنا و لبس جلابیقا نوید
 و شیشہ حیات را از شراب کل تنی با کلالا مجلبت نواز دست ساقی شوق گرفتند و عند لب
 روح مبارکش آہنگ گلشن الایہوت و خلاصی از قید نفس ناسوت نمود و جان پاکش چون باز
 از دست شاہ ہر شکار عصفوران جستہ بود و رجوع تعقیری نمود بسوی سلطان بازگشت بہت
 شاہباز دست شاہم جستہ بودم ہر شکار بہ باز میگروم آبان سلطان نجم بان اوداع بہ بزبان الامام
 ترجمان فرمودند و جسم نامزگش کہ آیتنی بود از آیات الہی بہ تربیت ناقصان ہوا مخلو تخانہ
 خاموشی و معسکف آستانہ وصل عریانی گرفت و ندائی اجہمی الی ربک اذیتہ مرصبتہ و رصمیر
 خورشید نظیرش در سیدہ و ندائی الا ان اولی اللہ لا توف علیہم ولا ہم یحزنون سیمع مقیش
 آمدہ و سیم ستیقم و لا تحف و رشتام جانش وزیدہ و نفخہ طال شوق الابرار الی لقاء و
 طینت پاک سرشت و وجود نظر نوادوسید از قبح نلال ان اللہ معنا سہر از ذوق حشیدہ سید عالم
 علوی نمود و خورشید جہان تابش و شوق غیبی سہر اوقات لاریبی فرشتہ شظائے لیلۃ
 الدج ظہور نمود و صبح صیال بشام ہجران مبدل گشت و عسکرا ندوہ و غم چون سپاہ نگیان ملک
 روم خستند و قماش تباع و لاریہ یغان بردند اناللہ وانا الیہ اسجون تیاج ولادت آنجناب جبرائیل
 حافظ و عالم ولی بالحق چنین بودند و تیاج صال آنحضرت صاحبزادہ و الامنا قتب خیر المراتب
 حافظ کلام باری محمد بنی حضرت حافظ عبد الغنی جیسا سلمہ اللہ تعالی کہ فرزند دوم آن ندوہ
 اہل کبار و مستکبار ابراہانہ چنین فرمودند نیور اللہ ضجہ و مولوی خلیل احمد از جملہ فضلامی و سہر و علمای
 عصر اند فرمودند مصرعہ ستون محکم من نبی فتا و زیادہ دیگر می فرمود و سرچ روشن کہ شد مجدیہ
 و دیگر می فرمود و داغ بزدل داد و آئندہ علم الی سبیل الرشاد و در خاطر یکی از درویشان جنید قریب ار
 یافتہ کہ سالہ در باب سفر و حضر آن قبلاہ نامہ ظہور فرمود ضروریہ محتوی براحوال سنہ و ملفوظات
 قدسیہ آنجناب کہ اولاد کرام و صاحبزادہا ہاے عالی مقام و ذکر خلفای ذوالا احترام

نیز حضرت ایشان احوال ایشان نوشته اند که احمد سعید فرزند حضرت ابو سعید لعلم حفظه قرآن
 و احوال نسبت شریفه قریبست بوالد ماجد خود نهی کلام الشریف از زبان اہم ترجمان حضرت قبلہ
 خوشنیده ام کہ روزی باصحاب صدق صفا و احباب عرفا خود خطاب نموده فرمودند کہ حضرت ما
 میفرمودند از من ناگس چاکر بنظہر آمدند ابو سعید احمد سعید رنگ احمد بشارت اندہتی ایضا روید
 و حلقہ مجلس بعد نماز عصر فقیر نزد آن امام ہمام و قبلہ نام مکتوبات حضرت پیر و تکیہ حضرت عبداللہ
 معرون غلام علی قدس سرہ قراءت میکرد و در ذکر غلام محی الدین قصوی از زبان شاکر نشان گوہر
 نشان رسیدان بیان شاکر افشانی نموده فرمودند کہ حضرت ما قدس سرہ از وی طیب خوش
 میفرمودند کہ حضرت غوث الاعظم قطب عالم قدسنا اللہ تعالیٰ اللہ الا قدس حضرت معاویہ رضی اللہ
 تعالیٰ عنہ را خلیفہ پنجم نوشتہ اند غلام محی الدین را خلیفہ پنجم خود گردانیدیم تم کلام الشریف امروز
 قائم مقام حضرت نقشبندیہ نائب مناسب کا بر مجدیہ جہاندرج انسانیت فی البدیہ تطبیق
 مدار خلاق کاشف اسرار اہل حقائق الفرو الکامل فی السجۃ الذاتیہ اجماع بکالات الولاتیہ
 المحمدیہ سند اہل ارشاد الہدیہ ناظمی ظلمات الہوی و البدعہ مولانا سید الشیخ الکمل المعتمد الاکمل کہ
 عنقریب نام مبارک آن اہل جہان پیشوا ساکنان گرفتار بیت در تضرید بحر کانی بہ تن تجرید
 روحی و جانی بہ دم از آئینہ ساز و نور اہل بہ دم و صیقل آئینہ دل بہ روزی و حلقہ صبح و مجلس لعین
 و محفل منیف سند الہی آبا و اجداد و زینت افزا اہل واد و بحضور پرنور مشرف شدہ ستر فکر
 و حیرت دہ مراتب بودم ناگاہ غیبت در بود و ران غیبت بینم کہ عزیز دہ پہلوی ایشان
 بطرف راست نشستہ و کتابی در دست آورد از ان عزیز ہفتساز نمودم کہ چہ کتابست
 فرمودند این کتابی است کہ اساکا و کیا متقدیمین نامہای عزیزان خیرین سنی اجماع نموده ام ہمو
 باین باز سوال نمودم کہ نام مبارک این عزیزان نوشتہ و رجوع عبارت مغلق او فرمودند غالباً
 مفہوم میگشت کہ نوشتہ ام و از برای صحت آوردم لفظ صحت زیاد این فقیر ندہ است اللہ اعلم بالصواب
 و ہمو مفتوح لکل ابواب از محمود سدا بلاء و از انکار منکر کاسد متاع چہ باک متنومی

در جنب است بر سبک به از سگان عوجوایشان چه پاک به فیوضت این بزرگوئلان بر سر فرزان و از عالم
ریزان صفائی قلوب این عزیزان چون نوشید جهان تاب ذرات اهل عالم نابان و رخشان و عوام
ظاهرین جمال بی دین کار و دین و رنگ خود دیده و احوال ایشان را قیاس از احوال
پیشانی خود تصور نموده و در وقیح و ریح این برگزیدگان بیابا کانه می آرند و منوی
کار پاکان قیاس از خود گیرند که چه باشد و نوشتن شیر شیر به لاجرم خفاش صفت از پر توه آفتاب
گریزان و سوراخ طینت خلعت سیرت پنهان گشته و در کرباب جهالت و ضلالت و مانده
بسی است از پر توه آفتاب و بی بهره ماند مرغ غنچه به خداوند اطل عطف و سایه شفقت
و رحمت آنجناب از سفارق طالبان و سباز رفته این سلسله عالییه سیاح فیوضات کار برین
طریقه اینکه از کف او رو پاک او ان ذرات بابرکات کم سباز و بسته گردان و جند از ناظران
این لمحات غیبیه سر خفیه و مکاشفات عجیبه معارف غریبه که چون چشمشان بکحل بکحل
این جوهر عالییه گرد و خانه قلب ایشان نبوشع این تجلیات ذاتیه منور شود و چشم روحشان
بسر نه جذبات محالات بینا شود و خزینه سر ایشان بتکلید اودات الهی مفتوح گردد و دوفینه
خفی ایشان بر ظاهر ظاهر عیان شود و گنجینه انخفا با لطافت لطف نامتناهی بشرف حضور آگاهی
مملو شود و انوار گردد و صد فنا گو یان بقیه تقلید لعلت رابطه ترک تجرد جویند و خود را در زمره
اصحاب حجاب شمرده باز ساخته بصحبت اولاد گرامی آنجناب رسانند و با غلغله می
عالیجناب حضرت اقدس سره العزیز بشانند از متابریان کج برین سامعان سخن چیر که نظرشان
برین صغیفه راز و نیاز افتد عرق حقد و غبطه و حرکت آورده زبان طبعن تشنیه گویان سازند
بخسیران بدی و در طمطمه گری خود را انداخته باشند شیخ الاسلام هر وی خوابه عبد الله انصار قدس سره
میفرمایند الهی هر که بر اندازی با ما سرش در اندازی صدق حال این نحر بر است

ربنا لا تؤاخذنا ان نسئ او نخطئ ان ربنا لا یؤاخذنا بما فعلنا ما لا یحکمنا و لا یحکمنا و لا یحکمنا و لا یحکمنا

انت مولانا نصر علی القیم الکافرین *

بسم الله الرحمن الرحيم

بعد از حمد و صلوة کمینه در پیشان بکته ننگ عار ایشان ابو سعید مجدوی نسباً و طریقه عقی
 دکان اند عوضاً عن کشتی وضع میناید که بعضی یاران طریقه که قد فی الله طبعین بودند تصدیع
 گردیدند که آنچه در راه سلوک سترادار اوقات شده اند و بتوجه شایخ کرام درین کشف اود
 و جلد ناوریافته اذکار و مراقبات که در هر مقام عمل و ده براس مانولین گزیند خود و است
 موافق آن معمول سازیم حقیقت گفت که مکتوبات قدسی آیات امام ربانی مجد و الف ثانی حضرت
 شیخ احمد سرسبک و کلام فرزندان آنحضرت که بتفصیل تمام از مسائل و اسرار جمیع اقسام مستغنی فرمایند
 هر خاص علم است و همچنین اوج و خصلت احوال قطب الاقطاب حضرت پیر سنگیرا که در
 انصاف و بیان طریقه تحریر یافته بر کاتبان الهی قلمی اند و بنده را این همه عدم لیاقت که
 حاصل وزگار خود اود و درین چیز کجاست تحصیل حاصل است چونکه آن مخلصان باین کمترین
 ضحی بطنی بیان بود هرگز از سوال خود باز نماندند و گفتند که هر کس اوقات رخصت از مشایخ
 خود تبرک عنایت میشود ماکه با و طاعت خود باز گردیدیم همین تحریر ترا بر کتب بسیار نیم هر چند از عیش
 عدم فرصت نیست لعل می پذیرم لیکن سوال ایشان چاره نداشتیم چونکه از اتفاقات مانده وارد
 بلد لکنو گردیدیم فی بحال فرصت نیست و او لهذا با وجود نا اهل خود از اجابت مسؤل چاره ندیدیم
 و آنچه درین راه بتوجه پیران کبار برین خاکسار و رود یافته انکهار الله کرد که مامور به
 است تحریر نموده میشود لیکن باید است که آنچه درین ساله تحریر یافته از اوقات و کثوف خود که از
 فضل الهی توجیه حضرت پیر سنگیرا که غفر بنام ناحی آنحضرت فکر مییابد این همه مقدار عنایت
 گردیده قلمی سبک و کم و بعضی جاها که تفصیل و تطویر کرده ام از معلومات و سمو عانی از تحریر
 یافته است و از تقلید صرف و یافت علمی محض نمند و کفی بالله شهید و جو جوی انعم الوکیل چونکه
 عنایت از لی شامحالین فقیر گردید بتایخ به فتم محرم الحرام ابتدا سنه مکه از و بعد و پنج

از هجرت رسالت پناهی صلی الله علیه و آله وسلم در حضرت دہلی بقدر بسوی حضرت قطب الاقطاب
غوث الشیخ والشاب مجدد مائتہ ثلثہ عشر زبیب حضرت خیر العشر خلیفہ خدا مروج شریعت مصطفیٰ

که لقب آنحضرت از حضرت خاتمیت عبدالمہدیست و ہم ساسی ایشان از جناب حضرت

امیر المومنین علی مرتضیٰ علی ست المشتر فی الآفاق حضرت غلام علی لدی بوی الاحمدی فاضل الم

افاضتہ علی مفارق الطالبین مشرق گردید نو ازین فرمودہ قبولش کردند و بشغل سہم ذات و نفسی و

اثبات و مراقبہ حدیث معیت امر فرمودند و تو بہا بطائف خمسہ عالم امر نمودند و چون در لطافت

را جہت با آئینہ رسید این لطائف را سیر بطرف اصول خود ہا کہ فوق عرش مجیدند بلامکانیت

تعلق دارند و واقع شدہ فکاذبہ کہ عبارت از عدسیت ست حاصل کردہ سیر دائرہ ہر کان تمام نمودہ

باصول اصول خود کرد و دائرہ ولایت صغری ست عروج فرمودند و فنا و بقا و انجائیز حاصل

گشت انوار استرا این ہر دو دائرہ موافق ہستند و اش فائز گردید فاحمد علی ذلک چون

سیر این دو دائرہ ہر قوم گردید لازم آمد کہ چہ تفصیل در بیان لطائف عشرہ نمود شود فصل

و در بیان لطائف عشرہ مشغولی آن بدانکہ حضرت امام ربانی عنی مجدد الف ثانی رضی اللہ

تعالی عنہ و بالبعان ایشان تحقیق فرمودہ اند کہ انسان مرکب دہ لطیفہ ست پنج از عالم مرتبج

از عالم خلق آن پنج کہ از عالم امر اند قلب روح و سمع و بصر و حسی و خفی و لطائف عالم خلق لطیفہ نفس

عناصر اربع ست و عالم امر آنرا گویند کہ بحجہ امر کن بظہور آمدہ ست و عالم خالق بتدریج مخلوق گردیدہ

و دائرہ امکان متضمن این ہر دو عالم ست نیمہ دائرہ ہر کان از عشر

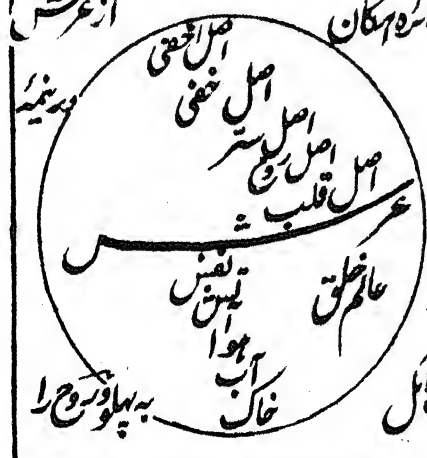
تاثری ست و نیمہ آن با عرش ست عالم امر

بالاست و عالم خلق زیر عرش ست چونکہ

اللہ تعالیٰ ہیکل جسمانی انسانی را فریدہ لطائف

عالم امر را بموضع چند از جسم انسان تعلق و

تعلق بخشید قلب از زیستہاں چپ بفاصلہ از انگشت نعل

زیر پستان راست بفاصله و انگشت قمر برابر پستان چپ فاصله و انگشت بطرف سینه زخمی
 برابر پستان است بفاصله و انگشت بطرف سینه زخمی را در وسط سینه تعلق بخشد حتی که
 این لطائف خود را وصل خود را که لوار مجرده بودند فراموش ساخته باین بیکر جهانی ظلمانی
 دراخته و عشق خود را باین ظلمت کرده و باختند عارف و می قدس میفرمایند نوی
 پایه آخر آدم است و آدمی بگشت محروم از مقام محرمی که نگردد و باز مسکین بن سفر نیست
 از وی بیکس محروم تر و چون بنیات بغایت حضرت حق شامل حال بنده میشود او را بخندست
 دوستی از دوستان دیر سازد آن بزرگوار بر ریاضت مجاهدات صر فرموده و تکریم تصفیه باطنش
 میفرماید بکثرت اذکار و افکار لطائف السواصول خود متوجه میگردد و چون که بهت طالب
 در نیوقت قاصر افتاده پیران نقشبندی حمت الله علیه و الاطالب بطریق ذکر امر میفرمایند
 و سبایا نهات و مجاهدات شاقه توسط و عبادات و اعمال حکم می نمایند و جدا اعتدال را در
 جمیع اوقات و احوال مرعی میدارند و توجهات خود را که چند العین برابر یک از آن نمیتواند
 هر روز بطریق سبق در حق طالب بکار می برند بهیت آنکه به تیریز یافت یک نظر ششمین
 سخنر کند بر و بطلعه زند بر حلقه و طالبان با اتباع سنت اجتناب بدعت محرمی و نمایند
 مما اکمل عمل خیرت حق او تجویز نمی نمایند لهذا ذکر خفی را در طریق خود اختیار فرموده اند
 که در حدیث شریف مهفود و در فضل آن بزرگوار عبارت است درین لقمه شغل معمول
 شغل اول آن است که هم ذات باشد و یافنی و اثبات و الاطالب بد که هم ذات امر میفرمایند
 طریقش آنست که طالب باید که اول قلب را از جمیع خطرات حدیث النفس نمی کند اندیشه
 گذشته و آینه را از قلب نفسی فرماید و بر آن رفع خواطر التجا و تضرع بجناب حضرت حق سبحانه
 نماید و تصویر بزرگ که از یقین گرفته مقابل یاد و دل نگاهد آشتن بر آن
 رفع خواطر اثر تمام دارد همین تصویر شیخ را ذکر رابطه میگویند بعد از آن مشغول اند که نشود
 لیکن قوف قلبی را رعایت فرماید که ذکر تنهایی نگاهد اشتطی و قوف قلبی فرماید

نمی بخشد و داخل نفس است اما لطیفه حضرت شاه نقشبند رضی الله تعالی عنه قوت عدوی چندانی لازم
 نمی شمرد و قوت قلبی از شریطه و اجناسی فرمودند و قوت قلبی عبارت است از توجیه طالب بسو دل خود
 توجیه بسو ذات الهی که مسمی اسم مبارک الله است پس باین که باین نگاهداشت خواطر و باین
 و قوت قلبی مشغول بایست تا که حرکت ذکر داخل سبع خیال برسد باز از لطیفه روح همچنین
 ذکر نماید باز از لطیفه سر باز از لطیفه خفی باز از لطیفه خفی باز از لطیفه نفس که محل آن وسط
 پیشانی است ذکر نماید باز از تمام بدن که آنرا لطیفه قالبیه میخوانند اینقدر ذکر نماید که
 از هر گنگ پی و از هر بن سو آواز ذکر سبع خیال برسد و این ذکر را درین طریقه
 سلطان الاذکار گویند باز ذکر نفی و اثبات طالب التلقین میفرماید طریقتی است که نفس را
 زیر ناف حبس نموده لفظا از انزاف بر داشته تا پیشانی رسد و آری از اینجا بگفت راست آورده
 و الله را بر قلب ضرب نماید بطوریکه گذران بر همه لطائف افتد و اثر ذکر همه جوارح و اعضا برسد
 این ذکر را درین طریقه بجزکت اعضا و جوارح میکنند و اگر حسن نفس چیزی ضرر نماید بجهت
 بکده حسن شرع نیست معنی کلمه الموحظ و اندک نیست هیچ مقصود من سبجز ذات پاک بعد از
 چند بار ذکر این الفاظ و دل بگذارند که خداوند مقصود من تویی و رضا تو محبت و معرفت
 خود و این باز گشت گویند لیکن چون نفس نمایان یک نفس بر بعد و طاق بگذارد و لهذا
 این ذکر را قوت عدوی گویند که سالک بافت عددی میباشد و قیقت نفس فرو میگذاورد باید که
 لفظ محمد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم ضم نماید و باید که در هر حال شسته و چه برخاسته
 و چه وقت خوردن و آشامیدن هر وقت و هر آن مشغول باین ذکر نگاهداشت خواطر و قوت قلبی باشد
 تا که باطن تصفیه حاصل آید و دل را توجیه و حضور بی بطرف حق سبحانی پیدا شود و علامت
 تصفیه اهل کشف ظاهر شدن انوار است و هر لطیفه را نور علی و مفری فرموده اند نور قلب و نور
 روح و نور سر سفید و نور خفی سیاه نور اخفی سبز و این انوار اول بیرون باطن خود مشاهده
 میکنند و همین سیر آفاقی میگویند بعد از آن انوار درون باطن خود احسا میس میکنند

و این سیر نفسی میفرماید از زبان مبارک حضرت پیر و ستیگر خود شنیده ام که سیر آفاقی تا زیر
عرش است و سیر نفسی از عرش بالاست یعنی وقتیکه لطائف از قالب است آید باصول خود خارج
می نمایند تا وقتیکه بعرش پسند سیر آفاقی است و چون فوق عرش ایشان را جذب و عروج پیدا
شود سیر نفسی شروع میشود و شخصیکه کشف بود و دیدن نوار و سیر خود را دریافت مینماید و صاحب
کشف عیانی درین زمانه بسبب سقوط شدن اکل علالی کم است اکثر طلاب بنیوقت
صاحب کشف وجدانی یکسانند و این جدان هم نخوی از کشف است فرق در میان کشف
عیانی و کشف وجدانی آنست که صاحب کشف عیانی عیان نامی بیند که از مقام بمقام
سیر مینماید و صاحب جدان اگر چه عیان نامی بیند اما تبدل احوال و تغییر احوالات را بلورک خود
دریافت میکند چنانچه هوا بنظر نمی آید لیکن در او رک محسوس میشود اگر کسی با درک جدانی هم
حالات خود را دریافت نکند اشارت مقامات او را بدون طریق را بدنام کردن است و
شغل دوم مراقبه است و مراقبه عبارت از انظار فیض است از ابتدا فیاض و محاط اوار
شدن آن فیض بر بود و خود یعنی فیضیکه از حضرت حق وارد میشود بر لطیفه از لطائف سالک
آن لطیفه را نمود فیض میگویند لهذا در هر مقام مراقبه از مراقبات معین نموده اند و اینها
مراقبه احدیت و آن عبارت است از مراقبه از تکیه جامع جمیع صفات کمال است
و منزله است از جمیع نقصانات که مسمی هم مبارک الله است و محاط مینمایند که فیض از این احوالات
بر لطیفه قلب وارد میشود و این مراقبات را گاهی بگویم هم می گویند که هم مراقبه مفید نیست
شغل سوم و ذکر رابطه است آن عبارت از نگاه داشتن صورت شیخ است و در بدر خود
یا درون دل خود یا صورت خود را صورت شیخ تصور مینماید و چون رابطه غالب آید و در
هر چیز صورت شیخ بنظر می آید این فنا فی شیخ میگویند و این احوال برین تباها حال
نیز در ابتدا و دیانته بود که از عرش تا فرمای صورت حضرت شیخ خود محیط می یافتیم و جمیع حرکات
و سکانات خود را حرکات و سکانات آنحضرت می دیدیم و بیست و دیوار چون پینه شد اکثر شوق

هر کجای نگرم رو ترا می بینم * باید دانست که طریقه رابطه اقرب صریح است و نشان
 ظهور عجایب غرائب است حضرت ایشان عرصة الوفی خواجہ محمد مصوم صلی اللہ تعالیٰ عنہ
 فرمودہ اند کہ ذکر تنہای رابطه بے فنا فی الشیخ موصول نیست رابطه تہا بر عایت آداب
 صحبت کافی است **فصل در بیان سیر سلوک کہ در اثر ولایت صغری میشود**
 حضرت پیر و تنگبرہ خلفائے ایشان چنانست کہ اول توجہ بر انقاس ذکر و لطائف طالب
 میفرمایند و طریق توجہ کردن اینست کہ قلب در مقابل قلب طالب باشد التماس بجانب الہی نمود
 استمداد از شاخ کرام فرمودہ کہ انوار ذکر کہ در قلب من از جناب پیران کبار رسیدہ است
 قلب این طالب آید و توحہ و ہمہتی بسو قلب فرماید از عنایت الہی در چند توجہ حرکت ذکر و قلب
 پیدا آید و ہمچنین روح خود را مقابل روح او داشته توجہ کند کہ نور ذکر کہ در لطیفہ روح من از
 روح پیران رسیدہ است در روح طالب القاسم کند و ہمچنین بر دیگر لطائف او کہ سر و خفی
 انھی و لطیفہ نفس و قالب است متوجہ شدہ القامی ذکر فرماید چونکہ اجرا ذکر در ہمہ لطائف
 طالب شدہ ذکر نفی و اثبات اورا تلقین فرمودہ توجہ برای القامی نسبت جمعیت و حضور
 فرماید کہ جمعیت عبارت از بخیلگی یا کم خطرگی قلب است و حضور عبارت از پیدا شدن توجہ
 در قلب بسو حضرت حق سبحانہ و چون جمعیت و حضور و قلب طالب پیدا شد پس قلب طالب را
 از ہمیت خود بسو فوق جذب فرماید و اکثرے تراویدہ ام کہ اول جذب را در اک
 ینمانندہ و قیتکہ لطیفہ از قالب آمد نسبت حضور را در اک میکنند ہمچنین یق بر ان فیض ہر مقام
 کہ توجہ کند خود را منصف برنگ آن مقام سانۃ فیض آن مقام را در باطن طالب القامی فرماید سو آن
 فیض نیز ملحوظ او بداند اول اومی بسبب کثرت علائق و عوالم مثل انکشت سیاہ بے نور
 شدہ است خود را و اصل خود را فراموش ساختہ چون صحبت مرشد کامل طالب اوق می آید
 شیخ اورا توبہ اوہ طریق ذکر تلقین میفرماید و توجہ خود روح او بکار می برد از برکت توجہ نور
 ذکر در قلب و پیدا میشود آن انکشت سیاہ روشن شدن میگیرد و چون از نور ذکر

تمام قلب متورشده از قلب و بلند میشود و این را در طریق مظهریه فتجارب نامند و اول بشارت
 که طالب عطای فرماید بشارت فتجاست و زینوقت قلب کار اصل خود غافل و اهل شده
 باز اصل او بپادشاهی آید و بطرف فوق متوجه میشود و در چند آن شعله نور که بلند شدن گرفته
 بود از قالب بر آید و همین معنی است آنکه میگویند لطیفه از قالب آید همچنین آهسته آهسته بطرف
 اصل خود که فوق العرش است سیر میفرماید و همین برکت صحبت شیخ جذبات قویه لطائف
 طالب فرامیگیرد و سرعت و بطور سیر آنچه من فهمیده ام سو قوف بر کثرت و قلت توجهاً شیخ
 است اگر کثرت توجهاً در حق طالب بکار میبرد و سیر طالب سریع میشود و اگر توجهاً
 شیخ قلیل است سیر نیز همان قدر خواهد بود و متعدد و طالب مختلف افتاده بعضی از استعداد
 خوب دارند که در اندک توجه مانند هوا آتشین بطرف بالایی پزند که سرعت سیر آنها نظیر هر کس
 نمیکند و بعضیکه بطی الاستعداد هستند افتان خیزان بمنزل مقصود میرسند غرض صحبت شیخ
 علی الخصوص درین طریق طالبان را ضرورت افتاده است که بدون توجه شیخ پاسی ننگست و از
 ریاضات و مجاهدات خویش کار نمی کشاید الا ان یشاء الله تعالی که شایدها فی صحنه شیخا و
 اما سنا قلبی و روحی فدا و جز نباه غیر مرده و از برکت توجه است که جذب درین طریق مقدم افتاده
 راه آسان ساخته از رفتن تا بردن فرق ظاهر است و خلاصه سلوک که عبارت از قطع کردن
 مقامات عشره شهود است از توبه و انابت و زهد و ریاضت و ورع و قناعت و توکل
 اهلیم و صبر و ریاضت و ضمن آن طی میشود قربان پیران خود شوم که چه راه سبب آسان
 بر ما است فطران کم استعدادان مقرر ساخته اند این همان حضرت شاه نقشبند است
 رضی الله تعالی عنه که پانزده روز سر سجده نهاده دعا و تضرع و رجناب الهی کرده اند
 عرض کردند الهی هر طریقیه ده که البته موصل باشد الی الله تعالی دعا ایشان مستجاب شود
 ایشان از طریق عنایت کرد که اقرب طرق است و البته موصل است لیکن شیخ کامل و کامل باید که
 ظاهرش بکمال متابعت حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه و آله و سلم آراسته و باطنش

از ماسوی پراسته و بدوام حضور حضرت حق سبحانه و ساخته باشد الا گناه طریق حقیقت باید
وانست که اکابر نقشبندیه رحمة الله علی ملها اصل کل بر جمعیت حضور داشته بهر طریقی ایست
نه انداخته اند و بصورت سکاکی غیبی متوجه میشوند و شوق انوار را چندان اعتبار ننهاد طالب
را بحصول چهار چیز غیبت میفرمایند جمعیت و حضور جذب و ادوات کشش لطائف را
که بطرف فوق میشود جذبات میگویند و ادوات عبارتست از وارد شدن حال
از فوق بر قلب که طاقت تحمل آن دشمن متعسرست جهت فوق بسبب مهارت توجیه نخبست
والا و تعالی را بیرون امره جهات باید جست و همین ادوات را در نظریه عدم و وجود آن
سیکونید اول این را در بر سالک گاهی بلکه بعد از آنکه در دو میگذرد رفته رفته کثرت پیدا میکند
و بعد از هر هفته و هر روز بلکه در روز چند بار تا وقتی که از تواتر تبتوالی می انجامد اتصال ادوات
میشود تا آنکه بزرگان این نظریه فرموده اند بیست اصل عدم که توانی کرد و کار در آن مدونی کرد
اشات با نیحالتست و عدم و وجود عدم و فنا و بقاست و جهت جذب به لیکن فنا و قلب
و قی متحقق شود که تعلق تعلیمی ماسوائی از راحت سینه خست بر بند و خطر ماسوائی
در و ن قلب هر گز نیاید بیست خیالی ماسوی از دل برون کن و گذار چون و حب بچگون کن
و فنا و قلب تجلیات فعالیه میشود یعنی دیدن افعال ماسوائی آثار فعل حضرت حق سبحانه چون
این دیدن غالباً بی صفات و ذات ممکنات را منظر صفات و ذات حضرت حق خواهد دید
توحید وجودی که عبارت از دیدن هستی ممکنات امواج هستی او تعالی است ترسم خواهد نمود
بیست غیرتش غیر و جهان نگذاشت و لاجرم عین حمله اشیا شد و آری باب توحید وجود
خود را و عالم را کم ساخته و بر وجود حضرت حق غوطه خواهند خورد بیست زیار منظر بیرون
این سید بگوش که چو ت تا صد آتین تن جمله دست و این را قنای اند گفته اند چون
سالکین بجز خار غوطه خود غیر از بحر مشهور بصیرتش چیزی نیافت و بهر طریقی مشاهده
کرد سوا و ریاء امواج او ندید بلکه خود را قطره این بحر دید از کمال است غرق امتیاز

قطره مرتفع گشت بیت جوی این زنی نیکو بجوی و انفکاک نیست در دریا و جوی
 حضرت شیخ اکبر قدس سره که سندان طائفه علیه اند سیف زاید صحرای بحر علی کاف فی قدیم
 آن احوادث امواج و انهار و فلای مجنبک اشکال تشاکلما و عمرن شکل فیها و هی استار و نیر
 میفرماید لا آدم فی الکنون الا بلیس و لا ملک لیلحان لا بلقیس و فاککل عبادة و نه لغنی
 یا من هو لقلوب متعطی طیس و مغربی میفرماید غزل زریا موج گوناگون برآمد و
 زنجونی برنگ چون برآمد و گد و کسوت لیلی افروشد و گد بر صورت مجنون برآمد و چو یار آمد
 ز خلوتخانه بیرون و بیرون نفس درون بیرون برآمد و ازین یابدین امواج هر دم و هزاران
 گوهر کنون آمد و بصدستان بکام و ستان شد و بصد افسانه و فسون برآمد و بدین کسوت
 که می بینیش کنون و یقین دان که او کنون برآمد و چو شعر مغربی در هر کجا و بغایت لبر
 موزون برآمد و چون فنا باین مرتبه کمال سید بوج و هو و ب و را موجود ساخته بقای
 نزد خود عطا خواهند فرمود و خود را در همه و همه و در خود مشاهده خواهد فرمود و عالم را مرآت جمال
 خود خواهد دید و از غایت شوق باین شعار ترنم خواهد فرمود غزل چون بگرم و آینه عکس
 جمال خویش و گرد و همه جهان بحقیقت مصور و نورشید آسمان ظهور عجب و ذرات
 کائنات اگر گشت مظهر و عشقم که دو کون مکانم پذیر نیست و غفا مغربم کشام
 پذیر نیست و زابر و غیره هر دو جهان صید کرده ام و منکر بدان که تیر و کمانم پذیر نیست و گویم
 بهر زبان بهر گوش شنوم و این طرف تر که گوش در بانم پذیر نیست و بدانکه ترمید وجودی و
 ذوق و شوق واضح شدن اسرار معیت و آه و نعره و پیجودی و تنفراق و سماع و قیص و وجد
 و تواجد همه در سیر لطیفه قیاس است و قلب اول در و اثره اسکان سیر نمایند از احوال آن اثره
 است جذب و حضور و جمعیت و آراء و کشف کوفی و کشف ارواح و کشف عالم مثال
 سیر عالم ملک که عبارت از تحت افلاک است و ملکوت که عبارت از ملائکه و ارواح و بیست آنچه
 مافوق آسمان است همه داخل در هکات بلکه در نصف مافوق آن اثره انجمنین شعبه ها

نظری در آید این سیر فانی میگویند بلکه کمال حضور جمعیّت جذبات قویه در آئره ثانی
که عبارت از سیر تجلیات افعالیست و سیر ظلال اسما و صفات است و ستمی بدائر و ولایت
صغری است حاصل میشود و از نصف عالی دائره اسکان که فوق عرش است چه انجاید که
بساک از صوفیه نرسیده از باعث تنزیه لا اسکانیت آن مقام را مرتبه صفات ذات فهمیده
نیک میگوید که ستر ستوی فوق عرش از اسرار غامضه است این از جمله غلاط صوفیه است و در
نصف دائره فوق سیر نفسی قرار داده اند بلکه کمال سیر انسی در آئره ولایت صغری که محل
ظهور توحید و اسرار عبیّت است واضح می شود

صغری است
از ولایت
که عبارت
اسما و صفات
دائره ظلال

امام الطریق حضرت شاه نقشبند فرموده اند که

اولیای الله بعد از فنا و بقا هر چه می بیند و در خود می بیند
و هر چه می شناسد و خود می شناسد حیرت ایشان نفس

توحید و فی انفسکم افلا تبصرون بزرگ میگوید بیت همچو بنیاسبر هر سوس دست +
با تو در زیر گلیم است هر چه هست + و علامت رسیدن قلب دائره ولایت صغری آنست که توحید
فوق مضمحل شده احاطه شش جهت میفرماید و عبیّت یحیی حضرت حق سبحانه با او کی چون
خود محیط همه عالم می بیند و بعضی را سراسر توحید و سوس میداند و بعضی را سراسر توحید نیست
که بسبب کثرت عبادات مجاهدات ترک الوفات و مرغوبات دوام ذکر و فکر غلبه عشق و محبت
سوس محبوب حقیقی پیدا میشود دل را جذب توحید سوس آنجناب نفس بهوید لیسگر و وایز
مجاهدات و ترک الوفات که موافق اتباع حبیب خود صلی الله علیه و آله وسلم واقع میشود و تفصیه
باطنی از اسواس میکند و آینه دل را از زنگ غفلت هواز و دوده سبفرماید تا بحدیکه باطن
مرا با ای عکوس ظلال اسما و صفات واجبی میکند و چون سالک بیچاره و عاشق
دل داده که ناویده محبوب خود تشنه بهم رسانید و بود عکوس ظلال اعین محبوب تصور کرده
بشطیات کلام فرماید و صورت محبوب آینه باطن خود دیده بخود و مدیهوش شده خیال صواب

و هر شریعتی افتد حافظ شیرازی میفرماید بیت عکس روی تو چو آئینه بجام افتاد و عارفان از
 خنده می طبع خام افتاد و چون از غایت عطش فرق در میان ظل وصل نمی تواند کرد و لاجرم
 نصیر و اتحاد و عنایت از نهادش بر آید بیت چون عکس رخ دست آئینه عیان شد و عکس رخ
 خویش نگارم نگارن شد و غلبه این دید بجا رسید که تعین شخص خود نیز از نظرش مرتفع شد و او
 سبحانی و انانیتی از باطنش بلند شد و چون در حدیث قدسی وارد است انا عند ظن عبدي
 موافق ظن او با او معامله خواهند فرمود و چون بصایین حالت از خود و بایستیها خود
 فانی گشته است از طعن ملاست دور است و داخل نمره اولیاست و از مجذوبان حق است
 بدانند که قبل از رسیدن قلب امره ثانی که مقام انگشتان توحید است سخنان توحید گفتن
 اعتقاد و وحدت وجود نمودن خلاف شریعت است یعنی که دعوت انبیا اعظام علیهم السلام
 بتوحید وجود نیست بلکه حکام شریعت موقوف بر این است و کتاب سنت ناطق است به نقلی
 معبود باطله دیگران داشتند معبود حقیقی بعبادت و عوام را تمیل مراقبه توحید کردن غیر از
 خسارت دنیا و آخرت نمی افزاید مثل آن وقت را خدا انصاف بد که این چنین اعتقاد ملحدانه بر میان
 خود تلقین میفرمایند و این بیچارگان را از صراط مستقیم منحرف می سازند ضلوا فاضلوا اصاعوا
 فاضا هو ابیت بجزوی چند خود بخیر و عیب پسندند بزرگ منبر با دشمنان او بچرخ رسند
 و دشمنان را بدماغ رسند باید دانست که بعضی سالکان را قبل از قطع دایره امکان
 بلکه قبل از برآمدن لطیفه از قالب حالتی شبیه توحید وجودی ظهور است ظاهر میشود و محسوس
 آنکه تمیل مراقبه توحید صورت توحید و تمیل ایشان متصور میشود چون این تمیل غلبه میکند
 سخنان توحید بے تماشی میگویند خصوصاً در اوقات سماع و آواز خوش و آواز نغمه که در
 قلب حرارت و ذوق پیدا می باشد میاک ترمی شوند و اشعار توحید شنیده و خود را بحال
 قائلان آن شعاری شناسند نمیدانند که از باب این احوال را ادب شرائط است که در اینها غفلت
 معظم ترین شرائط اتباع سنت است و اجتناب از بدعت نامرضیه حکایات مشایخ متقدمین

قدسنا الله تعالیٰ برهم وروح و تقویٰ و سعادت و جمعی را چونکه غیر ضرر بود است مید که این
 عنصر لطافت دارد و ذرات ممکنات ساریت ایشان از وجود حق تصویریده سخنان توحید
 بزرگان از نرسیدانند که این سیر داخل دایره امکان است و مقام توحید بعد از انقطاع دایره است
 و برخی را بسبب انکشاف عالم ارواح و یحیی آن عالم نسبت عالم حساب و احاطه آن مر عالم
 حساب را آن را قیوم عالم تصویر نمایند و آنرا بخدای می پیوستند و درین مقام بعضی را کابر را
 نیز شهباشی واقع شده سلطان العارفین قدس سره میفرمایند سنی سال روح را بخدائی
 پرستیدم و چون عنایت ایزد شای محال این بزرگوار بود و ایشانرا از آن مقام ترقی واقع شده
 آنگاه این شهباه را دانستند بدانند که روح از عالم امکان است با آنکه بلا امکانیت تعلق دارد
 و رنگ یحیی دارد اما نسبت به یحیی حقیقی از قسم چو است از مخلوقات حق است سبحانه
 کما و در فی الحدیث و تحقیق و تفصیل این شهباشات در مکاتیب شریف حضرت امام ربانی مجید
 الف ثانی رضی الله تعالیٰ عنه با انکشاف تمام موجودات را رقم گوید که چند سال بنده را
 اینچنین مغالطه باوریش آمده است قبل از رسیدن مقام توحید سخنان خلاف شرع و زیاده
 سر سبزده استغفر الله ربی و اتوب الیه بدانند که صوفیه علیه الرحمة که احوال توحید از نبود است
 وجود قابل اندیج مراتب جو را معین کرده اند و حضرات خمس نیز مینامند مرتبه اولی را وحدت
 میگویند و در مرتبه تعیین اول که تعیین علمی اجمالی است اثبات مینمایند یعنی اول تعیینی که بر حدیث
 مجرب و تعیین همین تعیین است و این مرتبه را تعیین اول حقیقه استحقاق و حقیقت محمدی صلی الله
 علیه و آله و سلم میفرمایند و مرتبه لاهوت میگویند و مرتبه ثانیه را واحدیت و تعیین ثانیه میگویند
 و این مرتبه را تفصیل باوصفات حضرت حق و مرتبه حقائق جمیع ممکنات میگویند
 و این سه و تعیین و مراتب جو با اثبات میکنند و این مرتبه را مرتبه جبروت میگویند و مرتبه
 ثالثه را مرتبه عالم ارواح و ملکوت و مرتبه رابع را مرتبه عالم مثال مرتبه خامسه را مرتبه عالم حساب
 و ناسوت قرار داده اند و این مراتب سه گانه را مراتب مکانی گفته اند و احکام یکمرتبه را

بر مرتبه دیگر ثابت کردن پیش ایشان مذکور است بریت هر مرتبه از وجود حکم او بدگر حفظ
 مراتب کنی زندقی بدیعنی هم کمرته واحکام او بر مرتبه دیگر اطلاق نمودن جاری ساختن
 کفرست صریح مثلاً درنا سوت نام آخر مرتبه انسان است و حکم او عجز و بیچارگی و عابدیت است
 و در مرتبه وحدت نام آن مرتبه الله و حکم او استغنا و بی نیازی و عبودیت است این
 سه درجه و احکام رایک ساختن نزد صوفیه محققین کفر محض است و صرف استغنا و بی نیازی
 که چون این مرتبه خمس را تعمق نظر فایز نمود میشود همه داخل و ائره ولایت صغری مشهور گرد
 و اعلم عند الله سبحانه زیرا که چون لطائف خمس را تفصیلی واقع میشود اول گذر ایشان
 و ائره اسکان واقع خواهد شد و عالم حجاب و ادراج و ملکوت و مثال که همه داخل و ائره مکان اند
 مشهور و سالک خواهند شد بعد از قطع این ائره چونکه عروج خواهد شد و در ائره ولایت
 صغری قدم خواهد نهاد و درین ائره سیر ظلال سما و صفات واقع میشود و این ظلال در نظر
 سالک عین سما و صفات مشهور میگردد و چون هر نقطه ازین و ائره از بعدای خود ناشی است
 چونکه بعد از قطع تفصیل آن نقطه اجمالی خواهد رسید آن نقطه را حقیقت محمدی تعین قول که
 تعین علمی است میدانند و فوق آن نقطه ذات بحث و احدیت مجرده خیال مسکن ز بقالی الله
 عرفی لک علوا کبیر است عفا شکار کسر نشود و ام باز چنین بدکانجا همیشه باو برست و ام را بد
 باید دانست که این ائره ظلال سما و صفات مبداء تعین جمیع ممکنات است سوائے
 انبیاء و عظام و ملائکه کرام علیهم السلام بدانکه هر فردی از افراد عالم را از جناب الهی
 علی التواتر و التوالی فیوضات تازه میرسد از قسم وجود و حیات و نعمتها و دیگر که تعداد آن از
 احاطه بشری بیرون است و آن فیوض بتوسط صفات و ظلال آنکه واسطه اند میان مخلوقات
 و ذات حضرت حق اگر این سما و صفات نمی بودند عالم که معدوم محض بود و وجود بقا نمی یافت
 زیرا که حضرت ذات که بکمال استغنا موصوفت بعالم مناسبتی ندارد ان الله تعالی عن العالمین پس
 هر شخصی از اشخاص عالم را ظلی از ظلال صفات که آن ظلال استنهایست فیوض و کمالات

میرسد آن ظلال مبدأ تعین حقیقت این شخص میگویند و عین ثانیه نیز می نامند آنکه صوفیه گفته اند الطریق الی الله بعد انفاص الخلاق اشارت بهمین ظلال است چون لطیفه و اخل و اولاد ولایت صغری شد در اصل حقیقت خود فانی و تهلک خواهد شد و بقایان حقیقت خواهد یافت پس فنا از لطیفه قلب تجلی فعلی خواهد شد و ربوت افعال خود و افعال جمیع مخلوقات از نظرش مخفی خواهند بود و تجرب نفس یک فاعل حقیقی و از نظرش نخواهد آمد ولایت این لطیفه را ولایت حضرت ابوالبشر آدم علیه السلام میفرمایند پس سائک که از راه این ولایت و اخل مقصود شود و او را آدمی المشرّب میگویند و فنا از لطیفه روح و صفات ثبوتیه حق سبحانه شود و ربوت سائک صفات خود را از خود و از جمیع مخلوقات مسلوب نموده بحضرت حق سبحانه منسوب خواهد بود و چون وجود که اصل جمیع صفات است وجود را از خود و از جمیع ممکنات نفی سازند اثبات آنرا غیر از حضرت حق سبحانه نخواهد کرد و لاجرم توحید وجودی قائل خواهد شد ولایت این لطیفه را ولایت حضرت لوح و حضرت ابراهیم علیهما السلام میفرمایند پس سائک که از این راه ولایت اصل نخواهد شد و از ابراهیمی المشرّب میگویند اگر سائک سوال کند که تو توحید وجودی را در لطیفه روح که ولایت ابراهیمی است اقام نمودی یا آنکه حضرت خلیل علیه السلام و او نفسی را به تمام و کمال طے فرموده و هیچ دقیقه از دقایق شرک فیه نگذاشته لایحبال فلیس کعبان متوجه حضرت مجبرده که در الورا است گشته فرمودند انی جهت جوی لذی فطر السموات و الارض حینفاؤ ما اناس المشرکین جواب آن بپند و چه گفته میشود جواب اول آنکه در لطیفه روح اگر چه توحید وجودی سنگشفت میشود ولیکن این توحید نه مثل توحید است که در سیر لطیفه قلب واضح شده بود که آنجا وجود ممکنات را از غلبه محبت وجود حضرت حق سبحانه می یافت اینجا وجود را که خبر محض و با برکت صرف است غیر از حق سبحانه را اثبات نمیکند و ممکنات را عدم محض و تاخیر صریح یابد عدم را وجود انگاشتن وجود را بر عدم محمول ساختن از کمال غلبه که ربه شغوی است بهیت نه آن این کرد و فی این شود آن + مبه شکال گردد بر تو آسان + جواب دوم آنکه نفس خواص

راجح است سالک را در نی مقام انفرادی حق سبحانی پیدا میگوید ضرورتاً روزی همه تافه متوجہ
 محبوب خود کہ حضرت ذات است میشود و جو آب سوم آنکہ ولایت انبیا کرام علیہم السلام ولایت
 کبری است کہ در اینجا قرب ہما و صفات و شئون حق است و مورد احوال آن ولایت لطیفہ
 نفس است آنچه در آن ولایت منکشف میشود توحید شہودیت و معارف دیگر نہ توحید وجودی
 کہ انکشاف آن در قرب ظلال سما و صفات است نہ عین آنہا و آنچه ولایت لطائف عالم
 امر را منسوب بحضرت انبیا علیہم السلام میفرماید معنیش نیست کہ قربیکہ لطائف خمسہ عالم امر را
 حاصل میشود ظل قربی است کہ انبیا را در مقام اصل حاصل شدہ است مثلاً قربی کہ لطیفہ راجح
 حاصل میشود ظل قرب ولایت خلیلی و پس علی ہذا جواب چہارم آنکہ اگر چہ ولایت لطیفہ راجح
 ولایت خلیلی است لیکن در مقام نبوت آنحضرت راشانی است کہ بعد از حضرت خاتمیت
 صلی اللہ علیہ وسلم افضل انبیا شدہ اند و معارف مقام نبوت بمعارف ولایت یحییٰ مناسبتی
 نداد بلکہ صاحب مقام نبوت را از معارف توحید وجودی ہزاران ننگ عارست بر سر
 اصل سخن رویم و گوئیم کہ فنا فی لطیفہ سر و شئون ذاتیہ حضرت حق میشود و در نی مقام
 سالک ذات خود را در حضرت حق سبحانی محمل می یابد و ولایت این لطیفہ را ولایت حضرت
 موسی علیہ السلام میگویند پس سالک کہ ازین راہ ولایت واصل شود اورا موسی
 المشرب خوانند گفت و فنا و لطیفہ خفی و صفات سلبیہ و تعالی است و در نی مقام سالک
 تفرید جناب کبریا از جمیع مظاہر میفرماید و ولایت این لطیفہ را ولایت حضرت عیسیٰ علیہ السلام
 میگویند پس سالک کہ ازین راہ ولایت واصل میشود اورا عیسیٰ المشرب خوانند گفت راقم
 گوید عفی عنہ در ابتدا سنا سبت خود حضرت عیسیٰ علیہ السلام دریافت کردہ سبب آن تعین
 اسم الحی معلوم کردہ بود و بعد از مدت بسیار بخدمت مبارک حضرت پیر و تنگہ خود عرض
 کردم کہ مناسبت خود و جناب حضرت عیسیٰ علی نبینا و علیہم الصلوٰۃ و السلام دریافت نمودہ ام
 آنحضرت توجہ فرماید کہ از ولایت عیسیٰ بولایت محمد صلی اللہ علیہ وسلم نایز شوم آنحضرت

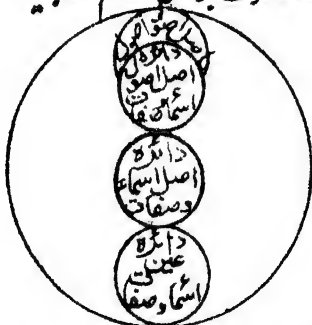
ایشاد کردند که مآنه چه میکنند تو نیز متوجه باش الحال از برکت توجیه ایشان می‌دارم که ترقی شده باشد
 و فناء لطیفه خفنی در مرتبه شان الهی است که جامع این همه مراتب است و نتیجه مقام ساکن
 متخلاق با خلاق الهی میشود بدانکه حضرت امام ربانی رضی الله تعالی عنه تهذیب لطائف
 جدا جدا میفرمودند لیکن فرزند گرامی آنحضرت عنی حضرت ایشان محمد معصوم رضی الله
 تعالی عنه و خلفا ایشان راه کوتاه ساخته تهذیب لطیفه قلب فرموده تهذیب لطیفه نفس
 می‌پروانند که در ضمن این هر دو لطیفه لطائف اربعه را تهذیبی بهم میرسد لیکن جناب مبارک
 حضرت پیر سنگی قلبی در وحی فدا به لطائف توجیه میفرمایند و بنده را بر اقبیه هر یک لطیفه
 جدا جدا نیز امر فرموده اند چنانچه مراقبه قلب با این طریق فرمودند که قلب خود را مقابل قلب
 مبارک حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه وسلم داشته جناب الهی عرض باید کرد که فیض
 تجلی افعالی که از قلب مبارک حضرت حبیب خدا صلی الله علیه وسلم بر ج حضرت فوج
 و ابراهیم علیهما السلام رسیده است در لطیفه روح من فایز شود و همچنین لطیفه سر خود را مقابل
 سر مبارک آنحضرت صلی الله علیه وسلم داشته عرض کن فیض شیوانات ذایقه حضرت حق که
 از لطیفه سر مبارک پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم در سر حضرت موسی علی نبینا وعلیه الصلوٰه
 رسیده است در سر من برسد بعد از آن لطیفه خفنی خود را مقابل لطیفه خفنی حضرت رسالت پناهی
 دار و عرض کن که فیض تجلیات صفات سلطیه که از خفنی مبارک آنحضرت خفنی حضرت حبیب
 علیهما السلام رسیده است در لطیفه خفنی من فایز شود و من بعد لطیفه خفنی خود را مقابل لطیفه خفنی
 حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم داشته عرض کن که الهی فیض تجلیات شان جامع خود
 را که در خفنی آنحضرت صلی الله علیه وسلم رسانیده در خفنی من برسان باید دانست که لایق
 این لطائف همه در ولایت صغری میشود بلکه این لطائف را عروج بدره اولی
 ولایت کبری میشود بدانکه در آن مکان مراقبه احدیت میکنند همچنان در ولایت صغری
 برانجه معیت که مفهوم آیه شریفه و هو معکم انما کنتم ست میفرمایند و تمام شدن سیزده مکان

اگر کشف دارد خود خواهد دانست یا شیخ صاحب کشف خواهد گفت اگر هر دو کشف ندارند پس باید که جمعیت قلوب خود را ملاحظه نموده باشد اگر بنظر گی یا کم خطرگی که خطر و مانع حضور نشود تا چهار گز می کامل برسد پس مراقبه معیت شروع باید نمود و معیت او تعالی با خود هم لطائف و عناصر خود بلکه با هر ذره از ذرات ممکنات ملحوظ باید داشت تا معیت بیچونی او تعالی با دراک بیچون مدرک شود و جهات سه را احاطه نماید توجه حضور که پیدایش بود در وجه حال آن وقت شروع سیر لایت کبری که در اثره سما و صفات و شیونات حضرت حق است سیف و این فصل و بیان لایت کبری که فنا انا و لطیفه نفس است باید دانست که چون اسرار توحید وجودی و سیر معیت برین نره بمقتدا رود و نمودند چنان دریافت شد که از عرض مجید بل فوق آن تاثیر نور می محیط خود و محیط هر ذره ممکنات دیدم و رنگ آن نور بی رنگی بسیا همی مناسبت داشت و مصداق و کان الدن فی عما بود در آن متعارف حاصل شد بعضی اسرار علوم این مقام واضح گشت تا آنکه بتایخ پانزدهم شهر ربیع الاول از جهان سال که بنده و حضور حاضر شده بود از وقت ابتدا توجه تا این هنگام عرصه ماه پنجم و گذشت بود حضرت پیر و سنگر نظام تعالی توجه بر لطیفه نفس بنده فرمودند در همان توجه دیدم که آفتاب ربی از طالع نفس طلوع نمود و آن نور سیاه که ذات حضرت حق می فهمیدم از هم نیت حتی که نام نشان آن نور ننماید دیدم که وجود ممکنات که در نور سیاه معدوم و محصل دریافت می شد باز ظهور نمود و مانند وجود ستار مادر شعثان انوار آفتاب لیکون سیر قلبی تیزی بصیرت قدر نبود که در وجود ممکن واجب تمیز توان کرد لهذا قائل است آمده بود چون که در سیر و لایت کبری که ولایت انبیاست و مقام صحو و هشاست حدت نظر عنایت کردند دیدم که وجود ممکنات البته بثقوتی و استقراری دارد لیکن بتجربا و وجود ظلی دریافت شد که پرتومی از وجود الهی بر اعدام تافته آنرا موجود ساخته است و همچنین صفات ممکنات پرتومی از صفات اوجا شهو گردیدند عین آنها و هیبت است یعنی توحید شهودی که در لطیفه نفس شهو می شود از اینجا معنی اقریب تعالی و یارب فرق دیگر بیان جمعیت اقریب است

اولش بنو که غایت معیت اتحاد است کمال قربیت و اثنیسیست لیکن اگر وجود ممکن نمود است
مستفاد از حضرت حق است سبحانه از خود و اگر صفات ظاهریست هم از انجناست و
حقیقت و عدم است که اشارت الیه هیچ اشارت نمیتواند شد و اشارت ناوانت بر وجود
خواهد یافت نه بر عدم پس ازین تحقیق معلوم شد که وجود اصل نسبت به وجود ظل نظر نزدیکتر
زیرا که ظل هر چه دارد از اصل دارد نه از خود اگر بر وجود خود نگاه میکند پرتوی از اصل می یابد نه از خود
و اگر بصفات خود نظری اندازد هم نمونه از صفات اصل می بیند لا جرم با قربیت اصل قرار خواهد
نمود چه قریب که ظل را بخود پیدا کرده است از باعث وجود اصل است پس اصل قریب بظل از وجود
و اگر چه بیان قربیت و تقریر نیست گنجی و در تحریر است نمی آید چه عقل ناقص بود اگر نه و دیگر را
از خود عاجز است لیکن این معادله را بطور عقل مستوقوف بر انکشاف تمام است باید دانست

که دائرة ولایت کبری متضمن سائر دایره و یک
قوس است یعنی نیمه دائرة از دائرة اولی از دائرة
ثانیة ولایت کبری سیرا قربیت توحیدیه بودی
منکشف میشود نصف سافل این دائرة متضمن

اسما و صفات زائد است نصف عالمی آن مشتمل بر شیونات ذاتیه تا این دائرة عروج لطائف
نهمه عالم امر میشود و مورد فیض این دائرة لطیفه نفس است با شکر که لطائف مذکوره و درین
مراقبه افریت یعنی مفهوم آیه شریفه *لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ* بر خیزد خیال میکند چون دائرة
اقریب عروج واقع خواهد شد سیر در دائرة اصل خواهد افتاد و از دائرة اصل دائرة اصل ترقی خواهد
نمود و از اصل اصل ثالث که عبارت از قوس است سیر خواهد کرد و درین نیمه دائرة کمال
استمالک ضمیمه کمال اصل میشود و چون حضرت پیوستگی درین دائرة برین بنده توجیه فرمودند
سیران نور برنگ این دائرة بر لطیفه نفس من باشد تمام میخندند که وجود هستی مرا مثل نمک
در آب افتد تمام گداخت حتی که نام نشان از وجود من باقی نماند و زال عین اثر میسر شد و اطلاق

لفظ انما متعذر است و موردی برای نانیانم حتی که در یا عددی نمی فروشم که ناپید کنی
 بود یقین معلوم گردید که حقیقت فنا درین ولایت میسر میشود و آنچه در ولایت سابق بود
 صورت فنا بود و درین و نیم دایره مراقبه محبت یعنی مفهوم آیه که می بینیم و می بینیم و می بینیم
 و درین دایره بود فیض لطیفه نفس است که عبارت از اناسا است بدانکه مراقبه این دایره را برین
 طریق میکنند که خود را بخیا و اخل آن دایره کرده و محاذ میفرمایند که فیض محبت از دایره اصل سها
 و صفات بر لطیفه انای من ارمی شود و همچنین این دایره اصل فیض محبت بر انای من رود
 میکند همچنین از قوس که اصل ثالث است فیض محبت برین لطیفه می آید و درین دایره تلهیل است
 بلحاظ معنی نیز مفید می افتد راقم گوید بعضی عنه که بنده را توجه پیر و سنگیر عجبانی الله کشف این
 دایره نیز شده است آنچه مایه الامتیا از این دایره یافته ام قلت کثرت انوار الضعف و قوت در
 عرض طول و بزرگی نسبت فوق بامتحت خود بر و ایشان که توجه برین دایره کرده ام اکثر می
 کشف این دایره حاصل شده است و علامت قطع شدن دایره و تمام شدن او
 آنست که دایره مثل قرص آفتاب بر ساک مکشوف میشود و هر قدر از دایره که قطع میشود
 همان قدر از دایره نورانی بحال نشان میاید میگوید و آن قدر از دایره که قطع نشده است
 مانند آفتاب که در وقت کسوف بے نور میماند معلوم میشود و علامت تمام شدن دایره
 ولایت کبری نیست که معالیه فیض باطن که بدماغ تعلق داشت سینه متعلق میشود و این وقت
 شرح صدر حاصل گردد و وسعت سینه افتد میشود که از بیان خارج است اگر چه سیر قلبی و
 آن مقدار شده بود که آسمانها متعدد و درون قلبی دیده بودم و در قلب خود قلوب بسیار
 مشاهده نموده بودم لیکن این وسعت فقط در قلب بود و وسعت صدر که ولایت کبری
 حاصل می شود شامل تمام سینه عموما و در محل لطیفه خفی خصوصا میشود علامت شرح
 صدر بطریق وجدان نیست که چون چنان حکام قضا میفرماید و در مقام نفس میگوید
 و بر مقام ضیاء ارتقا میفرماید و جمیع احوال اضیاء بقضایماند اگر بعد قطع شدن این دایره

مراقبه سیم الظاهر نماید و فیض این مراقبه لطیفه نفس لطائف خمس عالم مرخیال نماید قوتی
و عرضی در نسبت باطن پیدایمی شود چنانچه حضرت پیر و سنگی زنده خود را این مراقبه تلقین
فرموده بودند و فوائد آنرا دریافته ام و یاران را این مراقبه تلقین نموده ام باید است که همچنان
که ظلال سما و صفات سبای تعینات خلایق اند سوک انبیاء کرام و ملائکه عظام علیهم السلام
و سیر این مراقبه رسمی بولایت صغری ساخته اند و سیر این مرتبه سما و صفات و شینوات را که
سبک و تعینات انبیا کرام انبیهی بولایت کبری میفرمایند سبای تعینات ملائکه عظام کرمی
بولایت علیاست هنوز پیش است فصل در بیان ولایت علیا و سیر عناصر ثلثه
سو که مختصر خاک و نوا و بقای آنها چون دایره ولایت کبری حضرت پیر و سنگی برین کترین
غلامان توجه فرمودند احوال و کیفیات بر این فایده شد آنکه توجه بر شرح صدر فرمودند
و دیدم که معالیه داعی بصدر شد و وسعت سینه را در یافتم از پانزدهم جمادی الثانی از سال سلطه
توجه بر عناصر غلام خود فرمودند دیدم که عناصر ثلثه را جذبات الهیه رسید و عروجی واقع شد
احوال لطیف و کیفیات بزرگ بر عناصر و شدند این عناصر ثلثه را فائزاتی که مسمی
الباطن است میسر شد و محال است ملاک این عناصر در آن مرتبه مقدسه حاصل گوید و بقای
آن مرتبه متعالیه میسر شد و مناسبه ملائکه کرام بهم رسید زیارت این بزرگواران نیز میسر شد و خود
داخل در مقام ایشان یافت بدانکه در سیر لایت صغری ولایت کبری سیر سیم الظاهر بود و سیر
و ولایت علیا حاصل میشود سیر سیم الباطن است و فرق در میان سیم الظاهر سیم الباطن است که در
سیم الظاهر تجلیات صفاتی و او میشود جمیلا حفظ داشت و سیر سیم الباطن اگر چه تجلیات اسماء و صفات
ست لیکن احیاناً ذات سیم شهو میگیرد و تعالی و تقدست صورت مثالی این اثره از عنایت
حضرت پیر و سنگی این فقیر نکشف گشت دیدم که دایره ولایت علیا ظاهر شد لیکن مانند
خطوط شعاع آفتاب سما و صفات حضرت حق این اثره را احاطه نموده احیاناً
بخطوط آن اثره هم مشهود میشود در کمال بزرگی ظاهری میگرد باز آن خطوط شعاعی و پوش

دا
ولایت
علیا

میشوند بدانکه ولایت علیا مانند مغربست و ولایت کبری چون پوست بلکه بدایره سخانی
 نسبت بدایره فوقانی همین مناسبت اودگر در کمالات نبوت که نسبت بولایا این مناسبت
 بهم مقصود نیست و درین دایره مراقبه الهی که مصحح الباطن است ینها یند و سود فیض و رینو ولایت
 عناصر ثلثه اند سو اخصر خاک تهلیل لسانی و صلوٰه تطوع باطول قنوت فی بخش این مقام
 و درین مقام ارتجاء خصیت شرعی هم خوب نیست بلکه عمل بعزیمت ین مقام ترقی می بخشد ترش
 است که عمل خصیت آدمی را بطرف بشریت میکشد و عمل بعزیمت مناسبتی بملکیت پیدا میکند
 پس هر قدر که مناسبت بملکیت زیاده حاصل شود ترقی و رینو ولایت زودتر تسیر می د اسرار یکدیگر
 و ولایت حاصل می شود و مانند توحید و جود می شه و می نیست که چیزی به بیان آید بلکه اسرار این
 ولایت لائق تر باستقلا اند و هیچ وجه قابل اظهار نیستند خوش گفت بهیت مصلحت نیست
 که از پرده بردن افتد از پرده و در محفل ندان خبر می نیست که نیست و فاکه فی اشل چیزی گفته
 شود عبارتی از کجا پیدا آید که این اسرار را بیان نماید یافت این اسرار بدن توجه شیخی کردین
 ولایت تحقیق پیدا نموده و باین اسرار فائز گردیده محال است اینقدر دامنمایم که دینو وقت
 باطن سالک مظهر سنی الباطن میشود فهم من فهم و رینو لا وسعتی و تمام بدن پیدا میشود و احوال
 لطیف بر تمام قالب می آید چون حضرت پیر و سنگسیر بر غلام خود توجه تا ین مقام فرمودند بنده
 ضرورتی پیش آمد که قصد رفیق رام پور کردم از جناب مبارک حضرت ایشان است عای
 نصحت نمودم بنده را در مجمع صحاب و خلعت خلافت مرحمت فرمودند ملبوس خاص که کلاه
 و قمیص عصا و سجاده است عطا کردند بدست خویش کلاه مبارک بر سر بنده نهادند و قمیص در
 پوشانیدند این الفاظ بر زبان شریف آوردند که چنانچه میرزا رضا قبله از خلافت خویش
 ممتاز فرمودند با همچنان ترا اجازت طریقه عطا کردیم بازار شاو کردند که ترا در نسبت
 خاندان دور می چینی توجه فرمایم و بنده را برابر انوی مبارک خویش بنشانیدند و عا لنینانی
 و عارفین سجانی یعنی حضرت مولانا خالد می حضرت مولوی بشات الله بهرچی را که

از قزو صحاب از خلص احباب حضرت ایشان اند قیر سب و نبشانیند ادا و فائز حضرت
 غوث الثقلین رضی الله تعالی عنه خوانده توجیه و نسبت قاور می کردند و مراقبه دیدم که جناب
 مبارک غوث الثقلین رضی الله عنه تشریف ارزانی فرمودند و بطورے بر
 گردن غلام خود نشسته اند که هر دو پله مبارک آن حضرت برابر سینه من هستند
 و آن حضرت تاج مکمل بر سر و لباس فاخره در بردارند و انوار مبارک آن حضرت
 رضی الله تعالی عنه مرا احاطه فرمودند و در رنگ نسبت آن حضرت رنگین گردیدم
 من بعد حضرت پیر و متکی دست مبارک بر زانوے بنده زده فرمودند ترا نسبت
 چشتیه توجیه میکنم آگاه باش و فاتحه بار و اح مبارک حضرت چشت خوانده توجیه شدند دیدم که
 حضرت خواجه خاجگان عفی حضرت خواجه حسین الدین حضرت خواجه قطب الدین و حضرت خواجه
 فرید الدین گنج شکر حضرت سلطان المشائخ نظام الدین لیا حضرت مخدوم علاء الدین علی
 صابر قدس الله تعالی راحتم تشریف آوردند و نسبت هر یک ازین اکابر مجدداً معاینه کردم
 آنرا نسبتها این اکابر بخود یافتیم دیدم که حضرت نظام الدین کمال محبوبیتی که از نزد فرمودند
 و در یک مبارک آنحضرت رنگ خنود یافت شد چون این معالک گذشت حضرت پیر شکر فرمودند
 که نسبت این اکابر مجدداً یافتی بنده عرض کردی از تصدق آنحضرت اگر شاد شود مجدداً
 عرض نمایم فرمودند خاموش باش این امر از مردمان بیوش و اجازت نامه بدست خطا خاص این
 به مهر خود فرموده بنده عنایت کردند آن اجازت نامه این است که بطریق مختصا ثبت نموده میشود
 بسم الله الرحمن الرحیم بعد حمد و صلوة فقیر عبد الله معروفاً غلام علی عفی عنه گزارش نمایم فضائل
 و کمالات مرتبت صاحبزاده الانب حضرت حافظ محمد البوسعید اسعد الله فی الدارین شتیاق
 کسب نسبت باطنی بار کردم خود رحمت الله علیهم پیدایش و رجوع به فقیر آوردند بر عایت حقوق
 بزرگان ایشان باین همه عدم لیاقت خود از اجابت سؤل چاوندیدم و توجیهات بر طبق
 ایشان کرده شد بغایت الهی بواسطه پیران کبار رحمت الله علیهم و چندنی لطائف ایشان

را جذبات آئینه رسید زیرا که معمول نیست که توجهات بر طائفه خاصی بکند و توجه حضور با
کیفیات بعضی علوم و اسرار ایشان از دست داد و آن توجه تهملگی یافت و رنگی از فلو باطن
ایشان طاری شد و ظهور بر تویی از توحید عالی افعال عباد و از نظر ایشان تصور گردانیدند و بسبب
حضرت حق سبحانه یافتند پس توجیه بر طیفه نفس ایشان کرده شد به عروج و نزول آن آنجا است هملک
آن حالات گشتند و انتساب صفات خود بحضرت حق سبحانه یافتند و انارش گشته رسید طلاق انا
بر خود معتقد نیستند و نوری از وحدت شهود بر باطن ایشان یافت ممکنات را مریا و جود و توابع جود
حضرت حق سبحانه نشناختند بعد از آن توجه القای انوار نسبت بر عناصر ایشان کرده میشود و جذب
و توجیهی عناصر را نیز دریافته است فاکمده علی کلک آنچه در اینجا نوشته ام با ظواهر و اقرار ایشان
مسطور شد و این همه حالات و وادات ایشان را من هم دریافته ام و صحاب من هم شهادت
آنهمه بعنایت الهی سبحانه در بار ایشان انداخته علی ذلک و از کهیم کاریز سبحانه بواسطه مشاخص
که ام رحمة الله علیه هم اسید و ام که بشرط التزام صحبت ترقیات کثیره فرمایند و آنکه علی الله عز و
پس در اینصورت ایشان را اجازت تلقین طریقه نقشبندیه احمد دیوه شد که تعلیم از کار مراقبات
و القای سکینه و قلوب لکان نمایند بعنایت الهی سبحانه و فائز به بار و اح طیفه مشاخص قاوریه پوشیده
رحمة الله علیه بحجت حصول توسل ایشان بان کبرائی عظام و افاضه فیوض آن اکابر و ر
باطن ایشان نیز خوانده شد تا درین طریقه حلیه هر که از ایشان توسل خواهد جست از او کینه و شجره
این حضرات با و عنایت فرمایند و تلقین تربیت بطریقه نقشبندیه احمدیه فرمایند
اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا آمِينَ تمت کلامه الشریف بعد از تمامی سلوک عبارت بگردین
اجازت نامه فرمودند ان شاء الله تعالی و در جای این سال اجازت نامه بحجت تبرک از خواهم کرد
فصل در بیان کمالات ثلثه عنی کمالات نبوت رسالت و الو العزم
چون بعد از چند ماه از ام پور مراجعت نموده به قدسوسی حضرت پیر و سنگی شریف گردیدیم
حضرت ایشان از ماه ذیقعد از سال مسطور بر غصه خاک غلام خود توجه فرمودند و فیضی از

دائره
حالات
نبوت

کمالات نبوت که عبارت از تجلی ذاتی و انجلی هست برین لطیفه و رور
فرموده معارف این مقام فقدان همه معارف است و نکات هر حالات
باطن بزرگی و بی کیفی نقد وقت میشود و ایمانیات عقایدات قوتها پیدا میشود و تلال
بدیهی میگردد معارف این مقام شراکع انبیاست و در اینجا رعت باطن آن نقد میشود که وسعت
جمع و لایات صغری و لایات کبری و لایات علیا و رتب این نسبت لاشی محض و ضیق صرف
است و در لایات البته نسبت با یکدیگر یافته میشود اگر چه نسبت صورت حقیقت باشد
و رنج آن نسبت هم مقصود است و با وجود فقدان نکات حالا باطن یا سلف مقصود که خود را
از کافر فرنگی تر میداند حقیقت وصل عرانی اینجا حاصل است پیش ازین هر صلی که بود داخل
داره و هم و خیال بود و سالی بوده آب نما که نشه و صلی آب و رنجی غیر محسوس است بدست چیزی
بدست نبوده و رافق که از تو بهما پیر و سنگی که انیمقام میشوند که دید معامله آید که شبیه بر ویت
بود اگر چه ریت موعود و با نرست بران ایمان ارحم لیکن معامله که اینجا میشود نسبت بمشاهدات
ولایت کالد ریت است و چنانچه ریت آخرت مخصوص عالم خلق است همچنان اینجا نصیب
عالم خلق است لطائف عالم امر اینجا لاشی محض میگردد همچنین لطیفه نفس و عتله ثلثه و رنجی ناخیر
میشود این معامله مخصوص غنصر خاکست که عصاره دیگر از زمین است نصیب تبعیت این غنصر لطیف است
حکام شراکع و اخبار عین وجود حق و صفات او سبحانه و همچنین معامله قبر و مشر و ما فیها و ریت
و دوزخ و غیره خاک مجر صادق صلی الله علیه و سلم از ان خبر داده است و رنیمقام بدیهی عین الیقین بود
مثلا اگر کسی گوید حضرت موجود است هیچ رومی و ران نمی باید محتاج هیچ دلیل میگردد و مثل
چیزی مری و اگر کسی گوید که زید موجود است و ر موجودیت زید محتاج بنظر و فکر میشود و وجود حضرت
حق سبحانه و آمینه میشود و چشما مثل صوره زید و آینه که وجود این صوره و هم و خیال است وجود آمینه
فی الواقع لیکن آینه صوری اول صوت محسوس میشود و بعد از ان آمینه و در اینجا بخالان است
که در اول نظر وجود آمینه مری میشود و چشما بعد از وقت نظر بعد از وجود حضرت حق سبحانه و بدیهی

حکم معارف و نکات
است و نسبت با یکدیگر
احاطه و در هر یک از این
انکشافات بود و اما در این
انکشافات بطنی و در
عین که چنان خلقی
عین است و در عین که
در هر یک از این مقام
بویست خلقی و در هر یک
نهی است این عین که
نهی است نسبت به عالم
گویند نسبت به عالم
درست که نسبت در هر یک
درست که نسبت در هر یک
نمیباشد و در هر یک
از علم است که نسبت
انکشافات است و در هر یک
معلم شود و چنانچه
که در ان حضرت که نسبت
فدای شانه و عود و ریت
و السلام
نهی است نسبت به عالم
نهی است نسبت به عالم
نهی است نسبت به عالم

میشود و وجود ممکنات نظری معامله عجیب است بنویس که با وجود علو و بساطت بی رنگیهای انمقیام
 و قیام انکشاف تام و درینجا حاصل میگردد معلوم میشود که مقابل نظر انمقیام بود حیرت افزاید
 که با وجود محاذی بودن انمقیام و اقربیت آن درین مدت چندان نظری آمد و چنانچه بار خج
 کشادیم و در پس کوههای لطافت عالم مقصود را حجتیم طرفه ترا که برای حصول انمقیام
 اذکار یکدگر صوفیه معمول است هیچ سودمند نیست تا تلاوت قرآن مجید یا ترنیل و ادای صلوة
 با آواز آواز که از حدیث شریف ثابت در انمقیام ترقی می بخشد از شغل علم حیات و اتباع
 سنن حبیب خدا صلوات الله علیه و سلم قوتی و تنویری در انمقیام بهم میرسد حقیقت ستر قلوب بین
 او ادائی درین آیه منکشف میشود اگر چه در هر مقام سابق توهم این معرفت ناشی شود و بود
 لیکن آنجا معامله با ظلال با صفات بود و اینجا با حضرت ذات است تعالی و تقدس تفصیل این
 معامله پنجه بفهم قاصد این تا فهم آمده است نوشته میشود بگوش هوش استماع فرمایند چون سالک را
 فناء بقا با صفات اجبی که مانع میسر شد صفات را با حضرت ذات قربی است که اطلاق لفظ
 لا یبوء لا غیره و اینجا کرده اند سالک از جهت فنا می که در مرتبه صفات حاصل گشته ازین قرب
 نصیب یافته بقرب قاب توسل قابل خواهد شد و چون مرتبه حضرت ذات فانی خواهد شد و از آن
 مرتبه بقا خواهد یافت لا جرم بقرب اولی تکلم خواهد نمود و حقیقت این عالمه موقوف بر کشف است
 از تقریر و تحریر نیست نمی آید اگر گویم خداوند که کسی چه فهم نماید سرون فانی که درین مقام
 مکشوف میشود از آن هم نازکتر است لهذا عیان قلم از سید بیان آن یافته که فهم عوام بکمال فهم
 خواص هم از آن قاصر است باید دانست که در تجلی اتی و اتم سه مرتبه اثبات کرده اند مرتبه اولی را
 کمالات بنوت قرار داده اند چنانچه بیان کرده شد و اینجا مراقبه اینکه نشاء کمالات بنوت است
 میفرمایند و مرتبه ثانیة کمالات ^{دائره} کمالات و درینجا مراقبه اینکه نشاء کمالات ^{کمالات} است
 میفرمایند و فیض انمقیام بر بهیت حدانی سالک می آید و بهیت حدانی عبارت از مجموع
 عالم امر و عالم خلق است که بعد تصفیه و تزکیه که امر بهیستی دیگر پیدا شود است مثلاً چنانچه شخص

خواهد که سجونی از او چند مختلف تا شصت سازد اول هر یک آن را دو بار جدا جدا گرفته
 بنحیته می نهند من بعد هر دو بار را در قوام قد یا غسل جمع می سازد و دوبه مذکور و سهیبتی دیگر خواص
 دیگر پیدا کرده همچون نام میا محمد بنین طائف عشره سالک یک سهیبت پیدا کرده و در مقامات
 فوقانی عروج و کثیره میفرماید و راه ذی آنچه نام مذکور حضرت پیر و تکیه بر سهیبت حدانی این غلام خود توبه
 کردند و همچنین هر مقام فوقانی الی آخر مقامات جدید یک یک توبه فرمودند و فیضی از کمالات
 رسالت و فرمودند و در مقام کثرت نوار از سابق و دستها و بی نگینها و فرمودند نسبت به مقام
 به مقام سابق و همچنین نسبت هر مقام فوقانی با مقام تحتانی چون نسبت مغربا و نسبت بعد از آن
 و مرتبه ثالثه که عبارت از کمالات اول و اعظم است توبه فرمودند ^{حکایات} ^{اولو العزم} فیض به مقام کمال
 علو کثرت نوار بر سهیبت حدانی وارد شد و بنجام اقبه انکیزه شاکالات اول و اعظم است بنمایند و
 مقامات کشف اسرار مقطعات قرآنی و متشابهات قرآنی منکشف میشود بعضی اکابر و محرم سراسر
 که در میان محبت محبوب گشتند است می سازند و بواسطه اتباع حبیب خدا صلی الله علیه و آله و سلم از گوش
 خاص آن جناب علیه علی آله الصلوٰه و السلام نصیب میفرمایند و فیکند و در مقام حضرت پیر و تکیه بر این
 غلام خود را توبه مخصوصه خود سرفراز ساختند و در آن ایام بدنام را سراسر که حرفی از آن حرف که غالباً
 آن حرف من است یا حرف دیگر و وقت تحیر در یاد بند نمازده مکشوف شده بود بیان آن اسرار و نور و حلاله
 بشر ممکن نیست اگر گویند حکم کتاب مانند دستخیزش و دو اگر بر نقد پیر سلیم چیزی خواهد که بیان
 نماید عبارتی برای بیان آن اسرار از کجا پیدا آید که تفریر کند و اگر این اسرار ممکن لا اظنار
 می بودند البته امام الطریقه حضرت مجدد فی الدنیا و الدنیا علی عنهم چیزی از آن اسرار را مشاهده فرمودند
 این یکینه و ایشان بکاینک عار ایشان را چه میرسد که نام این چیز را بگیرد لیکن برای اظهار
 شکرتی جل شایه و حسان حضرت پیر و تکیه بر مظلوم العالی اینچنین گفتند و تحیر بر آمده باید دانست
 که از فیکند معامله باطن محض تفضل می شود که هیچ عمل را دخل نمی ماند اگر چه در جمیع مقامات
 بی فضل آبی جل شان از عمل ترقی ممکن نیست لیکن عمل مانند سبب هستند و درین مقامات این

اسباب را هم دخل نیست اگر چه در ازاله کدورت بشری ذکر اثر تمام دارد لیکن بر سه ترقی باطنی منتهی
 نمی بخشند مثلاً هرگاه مشغول بذکر اسم ذات و نفی و اثبات یا تهلیل لسانی میشود می بیند که در نیقعات
 آن ذکر نمی رسد و در راه می باشد که وقتیکه لفظ محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم با تهلیل ضم کرده میشود
 یاد رود با وضعم کرده بخواند البته قوتی در مقامات فوقانی دست میدهد بلکه وسعت لفظ محمد رسول الله
 از تهلیل زیاده مفهوم می شود و بواسطه قرآن مجید ترفیات این مقامات حاصل میشود و بهر مرتبه که
 میرسد بواسطه کلام مجیدی شود باید دانست که از کمالات الو العزم بدو طریق سلوک کرده میشود
 و برین امر اختیار شدست بهر طریق که خواهد طالب تسلیک فرماید یک به بطریق حقائق الهیه میرود
 و آن عبارت از حقیقت کعبه و قرآن و صلوة است و راه دیگر بسوی حقائق انبیاست علیهم السلام
 و آن عبارت از حقیقت ابراهیمی و موسوی و محمدی و احمدی علیهم السلام آنچه بنده را حضرت
 پیر و تنگینه توجیه فرمودند اولاً بطریق حقائق الهیه فرمودند لهذا حقائق الهیه بر حقائق انبیاء مقدم
 ساختیم بذکر آن می پردازم فصل در بیان حقائق الهیه که عبارت از حقیقت
 کعبه حقیقت قرآن حقیقت صلوة است از انفاقات زمانه و آخر محرم الحرام
 ۱۲۰۲ هجری قمری که انجم را تا بحکامات اولی العزم توجیه شده بود عزیمت رام پور اختیار کردم و در راه
 جمادی الثانی از سال مسطور باز حاضر حضور پر نور گردیدم از ابتدا گاه حجب توجیه حقیقت کعبه فرمودند
 و اینجا عظمی کبریا می حضرت حق سبحانه و تعالی می برابطن بینش ولی گوید
 و اینجا مرا فیه ذاتیکه سجود ممکن است میفرماید و بعد از چند روز فنا و بقای این مرتبه بقدر سه
 حاصل شد خود را متصف با ایشان یافتیم و توجیه ممکن انجام بخش داشتیم اگر چه در مرتبه کمالات بزرگی
 بسیار حاصل بود و در نیقعات آن مقدار نیست لیکن علو وسعت نسبت باطن بهین از پیش است
 و در حقائق انبیاء این همه علو وسعت از حقائق الهیه هم بزرگی کمتر است شش مرتبه آنچه بخاطر
 فائز بنده میرسد آنست که چونکه سالک کمال فنا و بقا به مرتبه ذات بخت میرسد متجاوز از حقائق
 آن مرتبه مقدسه گردید لا برهم و در درک نیز قوتی بهم میرسد که آن احوال بستیهای فوقانی میکند

حقیقت
 کعبه الهیه

ازین باعث بزرگی ان مقامات دریافت نمیکند مصحح که رستم را کشدم خشن رستم چه نسبت
 کمالات با نسبتها فوقانی از یک جنس معلوم میشود و اگر چه مناسبت و صورت باشد و نسبت
 کمالات بزرگی از ان محروم بود که سالک از پیش یعنی در لایق فناء و بقا و مرتبه صفات و ثنوت حاصل
 شده بود و بهما تقدیر قوتی و در درک حاصل بود و لهذا در کم مرتبه حضرت ذات خیلی شوار بود و کمالات
 ولایت از مرتبه دیگر حاصل بود و کمالات مرتبه نبوت از باب دیگر است که با هم هیچ مناسبتی ندارد
 اگر چه مناسبت صورتی باشد و آنچه بعضی اکابر مرتبه ولایت را نخل مرتبه نبوت فرموده اند و در
 فقیر این سخن ثابت نشده و آنچه من یافته ام در هیچ امیر فاضل اینها نیستی نمی یابم و مرتبه کمالات
 را باین حقائق نسبت ثابت است بکلیه حقائق فرموده اند که حقائق نسبت بکمالات مانند
 اسواج اند معنی این سخن آن باشد که چون که در کمالات ظهور تجلی ذاتی دائمی است لاجرم
 نسبتی که فوقانی است خارج از مرتبه ذات نمی توان شد پس طلاق لفظ اسواج راست آمد
 و آنچه را در کمالات ناقص عقل آید است نسبت حقائق چیز با ظهور میکند که نسبت کمالات
 آن ظهور نیست مثلاً در حقیقت کعبه معظّمه ظهور عظمت کبرای و وجودیت آن مرکبات را
 به نحوی ظهور میدهد که عقل را در آن لنگ عجز می یابد و می یابیم که حصول این مرتبه تعالیه
 بدون توجیه نشد و لهذا استعذر است الا ان یشاء الله تعالی و چون حضرت پیر و تکبیر
 حقیقت قرآن مجید توجیه فرمودند حقیقت قرآن در معامله معاینه نمودم که در آن سرفراز
 عظمت کبرائی جای یافت و در عالم مثال چنان دیدم که گویا بر بام خانه کعبه برآمده ام و آنجا
 نینس نموده اند که از ان زمینه عروج فرموده اخل حقیقت قرآنی شدم و آن عبارت از سبدا
 وسعت بیچونی حضرت ذات است و وسعت حضرت ذات و در مقام شروع میشود احوالی
 ظاهر میگردد که شبیه به وسعت است الا اطلاق لفظ وسعت در اینجا از تنگی میدان عبارت است
 و شکر گشتن غنچه و هن محبوب حقیقی اینجا دریافت میگردد فافهم ولا تکن من القاصرین بواسطه کمال الله
 و در مقام ظاهر میگردد هر صفتی را از حد و قرآنی بپایان یافته می یابیم که حاصل مقصود است

ازینان که نشان
 حضرت تبارک و تعالی
 در مصطفی بن سائر فرمود
 شریف هم از فرمود حضرت
 شمس الدین علی بن ابی طالب
 حاجانان معنی اندک است
 فرمود که کمالات شریف است
 حقائق اسواج آن نیست
 طایف است آن کلام کرده
 فرموده اند که حقائق نسبت
 کمالات مانند اسواج اند و در
 حقائق اینجا تفاوت میرا
 حاجانان قدس
 در شریف باشند و در توحید قرآن
 جواب شافی داده اند
 مبدء و مبدء

عجب است بشنود که باین برقص مختلفه و اوامرو نواهی متباینه و وقت فراتر چیزها ظاهر میگردد
 اسرار کیمیان می یزد قدرت اوتعالی و حکمت بالغه حق سبحانه ظاهر میگردد که برآیند و تفهم عموم
 قصص حکایات انبیاء علیهم السلام ذکر فرموده است و برآید است نبی آدم حکام شریعت باشد که در
 و در بطون این دین چه کیفیات و چه معاملات است حیرت بر حیرت می افزاید و در هر حرفی بشنا
 خاص ظهور میفرماید و ولها می جان بازان را و صید می آرد خوش گفت بهیت خوش غایتی
 دارد نه سعدی را سخن بایان به میر و نشسته و دریا همچنان باقی به در وقت فراتر قرآن
 مجید لسان قاری حکم شجره موسوی پیدا میکند و برآورد قرآن تمام فال زبان میگردد و حکومت
 اینجا به شایسته نسبت کمالات باین همه علو و وسعت بلکه حقیقت کعبه معظمه باین عظمت
 کبریا می در تحت مشهور میگردد و در اینجا امر می رسد به ساحت بیچونی حضرت ذات میفرماید و
 فیض انیمقانات بهیت حدانی ساکت بعد ازین حضرت پیر و تکیه و امر حقیقت صلوة
 توجیه فرمودند حقیقت
صلوة و رین امره کمال ساحت بیچون حضرت ذات مشهور گوید
 از وسعت و علو انیمقانات بهیت و انما بد که حقیقت قرآن مجید جز دوست و جز دو که حقیقت کعبه
 از کیفیات و اوقات انیمقانات بهیت گوید اگر گوید کیست که فهم نماید خوش گفت بهیت بطراز زبان
 او چند خاکسار می رسد به نزد آنمزه به بلند می که زگر و سرمره عارسد به در اینجا کمال ساحت
 بیچون حضرت ذات میفرماید ساکن که ازین حقیقت مقدسه حظی یافته و او ای صلوة گویا
 ازین نشانه می برآید و نشانه اخر می آید و شبیه ریت اخروی حاصل می نماید و وقت تحیر مرست
 از هر دو جهان شسته و هر دو جهان را پشت انداخته آمد که گویا آن حضور سلطان ایشان جلشانه حاضر
 میشود و پیش بهیت عظمت کبریا می آنحضرت جل جلاله خود را بتذلل لاشی محض دانسته قربان محبوب
 حقیقی میگردد و در وقت فراتر بوجوه و موهوب که لائق آن مرتبه است موجود گردیده و مکتوم با حضرت
 حق سبحانه و مخاطب انجنا ب مقدس میشود و لسان گویا شجره موسوی میگردد که امر آنانی حقیقت
 القرآن فیتکه بر کوه غیر و غایت خشوع می نماید بهر نزد قرب ممتاز میشود و قرآنه تسبیح کیفیتی دیگر

مشرف لاجرم برای نعمت تحمید گویان قومه می نماید باز در حضور حضرت راست ایستاده و سر را
 قومه آنچه در فهم قاصر نبوده می آید آنست که چون که قصد ادای سجود و دلیل قیام سجود و نیت موجب مزید
 تذلل و انکسار است آنکه از رکوع بسجود و در وقت بیکه در حین ای سجود حاصل شود چه بیان نموده شود
 عقل و او را آن عاجز قاصرست مفهوم میگردد که خلاصه همه نماز سجود است تا سجده علی قدسی
 حدیث شریف است و آیه که بر پایه اسجد و اقرب بایمانی باین میفرمایند خوش گفت است
 سر و قدش بدون هر بار چه خوشی را راز دل خود گفتن بایا چه خوش باشد و چون این
 قرب تو هم آن شده بود که عنقا بدم افتاد و باز تکیه گویان جلالت است یعنی ابد کبریا ان
 عبد و حق عبادت و اقرب حق قرب بود و بطریقه سوال مغفرت میکند از جبریه این تو هم که ناشی
 شده بود باز بهجت طلبید قرب بسجده میسر و باز در تشهد شسته شکر و تحیات بجناب باری
 بر جهان این قرب بجای آمد و کلمه شهادتین از جهت آنست که دولت این قرب بدون
 تصدیق و اقرار توحید و رسالت محال است باز در دو سجود از جهت آنکه این نعمت طفیل
 آنحضرت صلی الله علیه و سلم حاصل گشته و اختیار صلوة الیه می بر آنست که در حین ادانماز
 خلوتی با محبوب حقیقی است داده بود ندیمی خاص مصاحبت با اختصاص عبارت از منصب
 خلعت است نصیب از حضرت خلیل است علی نبیا و علیه صلوة و سلام گویا که از برکت این دو
 آن ندیمی را طلب کند فافهم باید دانست و تکیه و ادای نماز سنن آداب آن که مانع بجای
 آورده میشود مثلاً از آداب نماز است که در وقت قیام جاسج و نظردار و در رکوع بر قدیم در سجود
 بر زیر بینی و در قعود بر سر و زانو همچنین همه آداب رعایت کند البته حقیقت صلوة جلوه میفرماید
 آنکه برای حضور و جهیت در قیام چشم بند کرده متوجه میشوند از این چیز با حضور لطائف
 البته پیدایمی شود لیکن بر آنطور نسبت با فی فوقانی حاجت بند کردن چشم نیست بلکه نیجا
 هر حضور یک است قالب است و حضور قالب رعایت آدابیکه موافق سنت خواهد افتاد
 البته خواهد شد و بند کردن چشم در نماز بدعت است اگر چه برای حضور جائز داشته اند همچنین در

سماعت قرآن مجید اگر از شخصی خوش خوانی شنوده میشود نسبت لایات ظهور میکنند اگر از شخص
درست خوانی شنوده میشود نسبت حقائق فوقانی ظهور میکند و چه آید از خوش قلبی مناسبت کلی
لاجرم ظهور خواهد نمود و چون بصحت الفاظ و ادحرون ترتیل قرائه بخواند اگر چه خوش
آوازی نباشد ناگزیر آن حقائق جلوه خواهند فرمود و بعد از آن حضرت پیر و تنگبر و مرتبه
مقدسه معبودیه صرفه توجیه فرمودند ^{۱۵} معبودیت ^{صریحه} اینجا قدم را گنجایش نمائند
و سیر قدمی تمام شد که آن در مقامات عبادیت بود لیکن بعنایت الهی نظر را موقوف
نمادند و سیر نظری میشود و بالا بودی اگر این هم نبود می بد چون بنده را در مقام عالی
توجیه فرمودند و معامله دیدم که در مقامی هستم فوق آن مقام مقامی بس عالی و متعالی بزرگ
ظهور فرمود و هر چند خواستم که در آن مقام بروم مسترس شد آنوقت معلوم گردید که این مقام
معبودیت صرف نیست که قدم را آنجا گنجایشی نیست مگر نظر تا هر کجا که تماشا کند خوش گفت
بیت ماما شاکنان کوه دست بد تو درخت بلند بالائی بد و تسمی کل طیبیه لا معبود الا الله
اینجا جلوه گردید ظاهر شد که فی الحقیقت استحقاق عبادت هر نوعی که باشد غیر از حضرت
احدیت مجروره کسی ندارد اگر چه بها و صفات باشد چه جای آنکه ممکنات لیاقت این امر داشته
باشند کان من کان حقیقت شکرست ریختن می ماند و از نیخ و بن کنده سیر و بداند که حقائق
آئینه اینجا بود احوال بیان حقائق انبیا علیهم السلام نموده میشود بگوش هوش تمام فرماید
فصل در بیان حقیقت انبیا که عبارت از حقیقت ابراهیمی حقیقت موسوی
و حقیقت محمدی صلی الله علیه و سلم حقیقت احمدی است علی خاتمهم و الا
و علی جمعهم ثانیاً اصوله و اسلام باینست که چنانکه در حقائق آئینه فی موقوف
بر تفصل است همچنان حقائق انبیا تر فی موقوف بر محبت چون حضرت پیر و تنگبر غلام خود را
و حقیقت ابراهیمی توجیه فرمودند و فرمودند که انیکه نشاء حقیقت ابراهیمی است ارشاد کرد و از عنایت
حضرت ایشان رهبان توجیه کیفیت آن مقام فائض گردید و چون انوار اسرار مقام عالی که

بطوریکه حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه حقیقت احمدی قراداده اند پس محل تا ازل است و
و فهم ناقص این را فهم نمی آید خلاف مکشوف صاحب الطریقه و تابعان آنحضرت است روزی
این کمترین بر شخص صاحب خود و بنیام توجه میکردم بی اختیار کفایتی روی او که از زبان کن
آیه که میبرد بر این نظر الیک است مگر چه از بنیام عالیه ظهور بخین الفاظ کم میشود لیکن این از
خصوصیات این مقام است عجب است که در اینجا با وجود ظهور محبت ذاتی نشان استغنا بی نیاز
ظهور میفرماید این از جمیع ضدیت و همین سر معلوم میشود و آنچه در بعضی مواضع از حضرت
کلیم علی نبینا وعلیهم الصلوٰه و السلام صدر و بعضی کلمات که در ظاهر گستاخانه مفهوم میشود
واقع شد و لعلم عن الله سبحانه و درود اللهم صل علی سیدنا محمد وعلی و آله و صحبه اجمعین و علی
و المرسلین خصوصاً علی کلیم موسی نیز ترقی می بخشد بعد از این حضرت پیر پیغمبر و در
حقیقت محققان که عبارت از حقیقت محمدیت علی صاحبها الصلوٰه و السلام بر غلام خود
توجه فرمودند و در اینجا مراقبه و ایما که خود و محبوب است نشان حقیقت محمدیت ارشاد کرد و بنیام
بعنایت حضرت پیر پیغمبر محبت متزجر با محبوبیت ظهور فرمود ^{دانه} ^{محبوبه ذاتیه} ^{ممتزجه} و بیان
اجتماع این و نشان درین امره کیفیت داد که از تمیز بر است آید و نیز تریه قدسه فنا و بقا است و
اتحاد خاص آن سرور دین و دنیا میسر آمد و طفیل سید عالم صلی الله علیه و آله بر تریه رسانیدند و
اسرار بیان آوردند که انظار آن موجب لفاظ فتنه است معنی رفع قیسط که کار او لیا بان
قابل اند اینجا ظاهر میشود و میگوید که این کس با آنحضرت صلی الله علیه و آله معامله است
که هم آغوش بکشد اند و هم بستر بکشد بکار با این همه معنی خاص با همید خدا صلی الله علیه و آله میسر میشود
که سر سخن حضرت امام الطریقه مجدد رضی الله تعالی عنه میسر آید و ایما که فرموده اند خدا را
جلش بر می آید است میداند که رب محمد است صلی الله علیه و آله و بنیام در جمیع امور بر تریه کلی و بی
و نباوی مشابهت و مناسبت با حبیب خدا صلی الله علیه و آله میسر میشود و بیام در جمیع امور حضرت
ایشان رضی الله عنه رغبت کلی عمل بر حدیث از او تلوین و ترغیب این امر میفرماید الله تعالی

و این کلمات را در بعضی مواضع از حضرت
کلیم علی نبینا وعلیهم الصلوٰه و السلام
واقع شد و لعلم عن الله سبحانه و درود
اللهم صل علی سیدنا محمد وعلی و آله و صحبه
اجمعین و علی و المرسلین
خصوصاً علی کلیم موسی
نیز ترقی می بخشد بعد از این
حضرت پیر پیغمبر و در
حقیقت محققان که عبارت از
حقیقت محمدیت علی صاحبها
الصلوٰه و السلام بر غلام خود
توجه فرمودند و در اینجا
مراقبه و ایما که خود و محبوب
است نشان حقیقت محمدیت
ارشاد کرد و بنیام
بعنایت حضرت پیر پیغمبر
محبت متزجر با محبوبیت
ظهور فرمود و بیان
اجتماع این و نشان درین
امر کیفیت داد که از تمیز
بر است آید و نیز تریه
قدسه فنا و بقا است و
اتحاد خاص آن سرور دین و
دنیا میسر آمد و طفیل سید
عالم صلی الله علیه و آله
بر تریه رسانیدند و اسرار
بیان آوردند که انظار آن
موجب لفاظ فتنه است
معنی رفع قیسط که کار او
لیا بان قابل اند اینجا
ظاهر میشود و میگوید که
این کس با آنحضرت صلی
الله علیه و آله معامله است
که هم آغوش بکشد اند و
هم بستر بکشد بکار با
این همه معنی خاص با
همید خدا صلی الله علیه
و آله میسر میشود و بیام
در جمیع امور حضرت
ایشان رضی الله عنه
رغبت کلی عمل بر حدیث
از او تلوین و ترغیب
این امر میفرماید
الله تعالی

ایشان را بطور در مقام قوتی و رسو که است فرموده است که بواسطه اتباع آنحضرت صلی الله علیه و سلم
 مجلس ایشان تشبیه محفل صحابه غیر خدا صلی الله علیه و سلم گردید است این بعضی از صفاتی آنحضرت صلی الله علیه و سلم
 فرموده اند که وقتیکه محفل مقدس نبوی حاضر می شود معاویه میگوید که کافران می بینند و حال آنکه مقام است
 را تم کوبد یعنی عنده این بنده را همین علمه و حضور پر نور حضرت پیر و سنگی خود بار گذشته است فهم من فهم
 بعد از این حضرت پیر و سنگی بنده را در حقیقت احمدی علی صاحبها الصلوٰه و السلام توجیه فرمودند
 و در اینجا مراقبه و ایستادن که محبوب است و نشان حقیقت احمدی است حکایت
محبوبه
صرفه
 ارشاد کردند و در این مقام علو نسبت به عشقان نواز ظهور می نماید و در اینجا بعضی اسرار بیان آید و روند
 روز و در حلقه پیر و سنگی حاضر بودم و متوجه به مقام عالی گردیدم معاطه گذشت که خود را عریان محض
 ملحق بین بدی ابراهیم یا نعم زیاده ازین چنانمایم از دست بخاطر فائز این سکین آمد که حضرت مجتهد
 رضی الله تعالی عنه در جای تحقیق فرموده اند حقیقت که به مظهر بعینه حقیقت احمدی است معنی
 این سخن نعم قاصر نمی باشد چه حقیقت که به حقائق الهیه است حقیقت احمدی حقائق الهیه است
 پس هر یک حقیقت باشد و بجز حقیقت احمدی متوجه بودم ناگهان دیدم که ظهور حقیقت که به
 مظهر واقع شد و نمودار اند که غلغله کبریا بی هم نشاء محبوبیت و سجودیت هر دو از شیوننا
 آنحضرت پس سخن حسب الطریق جای یث تر و نیست حضرت پیر و سنگی خود را در مقام
 عالی ایشان خاص با نعم و در مقام محبوبیت الهی منکشف میشود چنانچه در خلقت محبوبیت صفاتی
 بود و معنی محبوبیت الهی نیست که محبوب را قطع نظر از صفات جمیده او که عبارت از شل خط و خال
 و غیره است دوست میدارند فقط ذرات او چیزی می باشد که موجب شوق میگرد و شاعر میگوید
 بیت شادمانیت که موئی سیاه دارد بنده طاعت کن باش که آینه داود و در اینجا و در
 السلام صلی الله علیه و سلم و علی را در صحنه فضل صابو یکایک و سعادت یکایک یکایک که کثرت فی می بخشند
 بعد از این بنده را پیر و سنگی در صحنه فدائیه توجیه فرمودند حکایت
محبوبه
صرفه و در اینجا مراقبه
 صرفه فدائیه ارشاد کردند و در اینجا کمال علو برگی نسبت باطن ظاهر میشود این مرتبه حضرت

اطلاق و تعیین قربت و اینهم از مقامات مخصوصه پیغمبر است صلی الله علیه و سلم حقائق انبیاء دیگر
در این مقام نرزد و فقیر تر است نمیشود چه نزد صاحب طریقه اهم ربانی اول تعیین که حضرت لا تعیین را
لا حق گردیده تعیین محبت است همان تعیین اول را حقیقت محمدی قرار داده اند بعد ازین مرتبه تعیین
حضرت طلاق است ^{دائرة} ^{لا تعیین} و رینجا حضرت پیوستگی نیز غلام خود را توجیه
نمود و فرزند فرمود و اینهم از مقامات خاصه حضرت رسالت پناهی است صلی الله علیه و سلم
و رینجا هم سیر قدسی نمیشود اما سیر نظری البته میشود لیکن نظر تا کجا کار خواهد کرد و خوش گفت
بسیار دامن گزینگی گل حسن بسیار به گل حین بهار تیز دامن گزیده و این بیت بیان سلوکی که حضرت
پیوستگی این بنده شرمند را در مقامات توجیه شریف ممتاز فرموده اند اگر تمام عمر معصوم شکر این
حسان شوم و خود را با خاک برابر ساخته از خود نامی ناشانی نگذارم هنوز از هزار کی را در کفر و ظلم
سوار بر تن من باشم و هر سو یک شکر دوی ز هزار تو اتم کرده و فصل در بیان بعضی
مقاله که از راه سلوک علی و افتاده اند و بعضی از این بنده را حضرت
پیوستگی توجیه خود ممتاز فرموده اند انظار الانشیک بیان مینماید بدانکه دایره سیف قاطع
مجاذبی دایره ولایت کبری واقع شده است ^{دائرة} ^{سیف قاطع} اگر چه این بنده را در آن دایره
توجیه شده است لیکن بنده از حضور بر نور ستفسا احوال برین دایره بود و عرض بیان دهم
این هم مرا این دایره را نموده ازشان فرمودند که سیف قاطع نام این دایره برای نیست که وقتیکه
ساکت برین دایره قدم می نهاده اند شمشیر بر نهاده بی ساکت نیست نابود میسازد از ساکت نامی
ناشانی نگذازد و لهذا این دایره سیف قاطع نام نهاده اند از قیو نیست از دایره کمالات العزم
ناشی شده است ^{دائرة} ^{قیو نیست} اگر چه در راه سلوک واقع است لیکن محمول حضرت پیوستگی
برای توجیه و برین دایره نبود و سرش آن تواند بود که قیو نیست منع بانی را و العزم است
باین منصب سیم الشان برین است مرموعه الله تعالی حضرت نبی و انت ثانی را و حضرت
ایشان بعضی فرزندان خلایای ایشان رضی الله تعالی عنهم سه فرزند فرموده چنانچه

در این وقت حضرت پیر و تکیه قریب زبان و قطب را در مهندسی که شیت ایزدی تعلق میگردد
 باین منصب سرفراز میفرمایند حاجت تو بنیست روز بنده فاتحه پیران اندو متوجه این امر
 بودم احوالی اسرار می بیا آن و ندکه تعبیر آن زبان راست آید و فیض خاص در این امر مشرق
 گردیدم این معنی را بحدود پر نور ایشان عرض نموده بودم فرمودند درین امر متوجه باشی
 ازین سخن اسیدوارم که الله تعالی تصدیق فوق حضرت پیر و تکیه سرفراز فرماید بهیت
 فیض روح القدس باز ده فرماید دیگران هم بکنند آنچه سیحاسی میگردد و آنچه بعد مدتی
 در سال بکیز او و صد شعی سوم نصف ماه جمادی الاول حضرت ایشان بنده را بشارت قیومیت
 عطا فرمودند و ارشاد کردند که مرا الهام شد که استوار شاد و درم دور مرض خیر بنده را از بلند لکنو
 طلبیدند و زبان ایشان بجهت طلبت فرستادند آن مکتوباً عالی سرفراز نامهای متعالی نیز
 بشارت این منصب الی بنده عنایت فرمودند از انجمله مکتوب تبرکات ایل و میاید مکتوب اول

بسم الله الرحمن الرحیم بخدمت شریف صاحبزاده عالی نسب الاحب حضرت شاه ابوسعید صاحب
 سلک که بکلمه اسلام علیکم ورحمة الله ودرینو لا این فقیر را مرض غارش ضعف و شدت تنفس تنگی
 گردیده که طاقت نشست برخاست خیل بشوار علامه انیکه و در کمر از چند طاری شده
 که نماز بر اقرار خواندن هم محال حضرت شاه فیض العزیز صاحب سیفر موند که حضرت شاه ابوسعید
 بالضرورت پیش شما باشند پس درین وقت خدمت امراض بجد می رسیده که طاقت شستن نماند
 فتور کلی در سینه ضروری آمد و درین وقت مدتی بسیار مناسب جلد ترخورد و برسانید قبل ازین خطوط استوار
 و طلبت جامع برکات تبرکات جدید و آن که در شوق تعجب است که قصد آمدن اینجا نکرده و بدین فقیر را
 بحسب خط هر صحت محال افسوس که شما اینقدر تاخیر می نماید نو بار درین معامله تاخیر می کنند
 می بینم که منصب خرقا ما این خاندان عالی شان شما متعلق و وابسته شد و بیشتر ازین بهای می آید
 دیده بودم که شاهر چهارپای نا شسته آید و قیومیت شما عطا کردند و شما قابل این تمام غیر عجب
 نیست مگر رسیدن این خط خود را جریا در و اندام خصوصاً نیند و بر خود را احمد سعید را بجا خود و بگذارد

و بعد عا حرس خاتمه و در و دو و دستغفار و ختم کل طیبیه و قرآن مجید ختم پیران کبار و لقای علان افزا و اتباع
جنتی و محمد مصطفی و در و با شید اسلام نهی مکتوب شریف مکتوب ثانی البسمه الرحمن الرحیم
بجنا صاحبزاده عالی نسب لایت حسب حضرت شاه ابوسعید حسبا و احمد سعید صاحب
حکام الله المتقین اما بعد از اسلام سنون کما عافیت مشحون واضح نماید که مکرر قیمه با فقیر بر
طلب شما فرستاده شد معلوم نیست که بنیست میسرند یا در راه تلفت شوند احوال مزاج فقیر بسیار تقیر
طاعت شستن نمائده هجوم امراض و نداء الکریل و داند فقیر را بجز و دیدن شما هیچ آرزو نیست
بلکه از غیب القامی شود که ابوسعید را باید طلبید و روح مبارک حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه
بر این باعث است و دیده ام که شما را بر این راست خود نشانده ام و نصیحت که آثار آن غفر عابد
بشما میشود و مفوض نموده خانقاه شما را مبارک باد و جلد تر بیایند و تو کلا علی البید اینجا و بدین شنید
اگر الله تعالی مرا بامریزید بصدقه پیران کبار رضی الله تعالی عنهم از توجیه و بهمت فاضلستم هر چه فروع
از غیب صرف می بختان خود و وابسته با خود نمائند و آنچه باقی مانده بر فقر تقسیم کنند بعلی خانقاه
و اکثر مردمان شهر شما را سخاوتند مثل احمدیاد و ابراهیم بگن میر خود و مولوی بهنگم مولوی شیر محمد بلکه
جمع مردمان شهر بارها میگویند که بیان ابوسعید لائق اند که در اینجا نشینند حضرت شاه عبدالعزیز
صاحب اکثر اعزّه شهر بر خلاق حسن و سکنت و سکنت حفظ و مشغولی بر دباری شما نظر کرده مجوز
طلبید شما بلا شرکت غیر میشوند بهر صورت عازم اینجا شوند در چوپاله یا در کارای بیایند اجرة
که اهل آن اینجا او خواهد شد جماع اهل خانقاه بر این ایشانه یعنی شما را باید طلبید و مریز الدام کردند که
قابلیت این کار فقط و شاست بعد استخار با بیایند و حاجت دیگری نیست اینجا باشد و راجح طریق
شریفه فرمایند و تدبیر معاش احوال بخند کنید حبس الله و نعم الوکیل عده آتی کافی است بگذارد و بیایند
وقت ما آخر رسید چند الفاسن باقی مانده را ببینید و فیضها بدارید شاید این آرزو بوقوع آید سبب
مرگ زدنم خوشی همراهان من یعنی بهجت خورشید را اعتماد نیست به جناب حضرت من وقت انتقال
حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه حاضر بودند در رضی الله تعالی عنهم و مردمان میگویند که از این

بسم الله الرحمن الرحیم
الحمد لله رب العالمین
والصلاة والسلام على سيدنا محمد
والآله الطيبين الطاهرين
أجمعين
و بعد عا حرس خاتمه و در و دو و دستغفار و ختم کل طیبیه و قرآن مجید ختم پیران کبار و لقای علان افزا و اتباع
جنتی و محمد مصطفی و در و با شید اسلام نهی مکتوب شریف مکتوب ثانی البسمه الرحمن الرحیم
بجنا صاحبزاده عالی نسب لایت حسب حضرت شاه ابوسعید حسبا و احمد سعید صاحب
حکام الله المتقین اما بعد از اسلام سنون کما عافیت مشحون واضح نماید که مکرر قیمه با فقیر بر
طلب شما فرستاده شد معلوم نیست که بنیست میسرند یا در راه تلفت شوند احوال مزاج فقیر بسیار تقیر
طاعت شستن نمائده هجوم امراض و نداء الکریل و داند فقیر را بجز و دیدن شما هیچ آرزو نیست
بلکه از غیب القامی شود که ابوسعید را باید طلبید و روح مبارک حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه
بر این باعث است و دیده ام که شما را بر این راست خود نشانده ام و نصیحت که آثار آن غفر عابد
بشما میشود و مفوض نموده خانقاه شما را مبارک باد و جلد تر بیایند و تو کلا علی البید اینجا و بدین شنید
اگر الله تعالی مرا بامریزید بصدقه پیران کبار رضی الله تعالی عنهم از توجیه و بهمت فاضلستم هر چه فروع
از غیب صرف می بختان خود و وابسته با خود نمائند و آنچه باقی مانده بر فقر تقسیم کنند بعلی خانقاه
و اکثر مردمان شهر شما را سخاوتند مثل احمدیاد و ابراهیم بگن میر خود و مولوی بهنگم مولوی شیر محمد بلکه
جمع مردمان شهر بارها میگویند که بیان ابوسعید لائق اند که در اینجا نشینند حضرت شاه عبدالعزیز
صاحب اکثر اعزّه شهر بر خلاق حسن و سکنت و سکنت حفظ و مشغولی بر دباری شما نظر کرده مجوز
طلبید شما بلا شرکت غیر میشوند بهر صورت عازم اینجا شوند در چوپاله یا در کارای بیایند اجرة
که اهل آن اینجا او خواهد شد جماع اهل خانقاه بر این ایشانه یعنی شما را باید طلبید و مریز الدام کردند که
قابلیت این کار فقط و شاست بعد استخار با بیایند و حاجت دیگری نیست اینجا باشد و راجح طریق
شریفه فرمایند و تدبیر معاش احوال بخند کنید حبس الله و نعم الوکیل عده آتی کافی است بگذارد و بیایند
وقت ما آخر رسید چند الفاسن باقی مانده را ببینید و فیضها بدارید شاید این آرزو بوقوع آید سبب
مرگ زدنم خوشی همراهان من یعنی بهجت خورشید را اعتماد نیست به جناب حضرت من وقت انتقال
حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه حاضر بودند در رضی الله تعالی عنهم و مردمان میگویند که از این

خود که حاصل روزگار خود را در این مقام عالی ظهور میکند و در آن بین نظام و انوار الهی هم از خلق پیجوید و میخواند که نور را در گوشه خاموشی و در کج خلق قرار دهد و سکوت و در قفس نظرات و توحش از اداسا نماید و آنرا کمالی و بعد از آن ۳۳

هر دو شخص یکی استیغاب کنید تا بعد از نماز و رفع نشو و اگر چه در کاغذ و دستت نامه مهر فخر بگو اهی
هر سه میان حساب و دیگر عذر نام شما را اولی و الیق نوشته ام بالفعل شمارا ترجیح دادم و بر خود را
احمد سعید را آنجا گذاشته بچهره رسیدن قمر به بهار جواب ده نزد ما بمانید قبر ما در سخن همین مکان
خواهد شد و تبرکات بر بالین بر بکند ضیق و مردمان ابسته شما هر وقت بیکه خواهند آمد و هر دو حویلی
باشند و شما اینجا بجزا را بمانید و از اجابت خانقاه همه بر طور شماست بهر طور که مناسب است
بر داری و تحمل بسر برید و عاقلان و لقا جان افزا و اتباع حبیب احمد مصطفی فرمائید یاده
و سلام انتق کلام شریف حقیقت
صوم و از ره حقیقت صوم محاذی حقیقت قرآنی
واقع شده است و در رمضان و رسال کثیر از و در صوم است و بهت حضرت پیرستگیرنده را
در حقیقت عالی توجه فرمودند و آنرا در انوار این حقیقت عالی برین نره بمقدار و در فرمودند
و عدیتهی خاص صحت با خصاص ظهور داده از این حقیقت عظمی افزا گرفت که بعد علی الملک
بدانکه از سالها آرزوی آن داشتم که حضرت پیرستگیرنده را بصمیمیت خود و سرافراز فرمایید
ضمیمت آنحضرت بعینه بصمیمیت تعجب خداست صلی الله علیه و سلم حضرت پیرستگیرنده حضرت
ایشان شهید میرزا حسن بقدر رضی الله تعالی عنهم بصمیمیت خود و شارات فرموده اند حضرت میرزا حسن
قبل از حضرت شیخ اشرفی شیرازی عابد رضی الله تعالی عنهم بصمیمیت خود و بشرف ساخته حضرت شیخ از
پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم بصمیمیت کبری میاز یافته و آیین معنی را بار با نجات فیض هدایت
حضرت پیرستگیرنده عرض کرده بودم تا آنکه در سال هزار و دویست و سی هجری ماه صفر بنده ختم
قرآن مجید کرد و حضور نوافل و این ختم میکردم بنها تم رسید بعد از ختم پنداره را شاد کردند که از ما
چیز خواسته اری نخواه بنده عرض کردم که اسید از ضمیمت حضرت ختم پنداره از غایت بندگی
نزدیک خود طلبیده پسندید مبارک سپانیده تا در توجیه فرمودند احوالی برین در و نموده که اظهار
آن سررا ممکن نیست و آنرا مبارک آنحضرت متغیر نمی بهم رسیدیم که باطن من آینه داری
مقابل این مبارک آنحضرت ایشان شده هر چه باطن آنحضرت موجود است بعینه و باطن

قرارداد سکونت و دفتر انضام و خوش از اسوانامه - واؤ کاسک لک لک بزرگ - ۱۲ - عید محمد حسن ۳۳ -

シガー

بنده نمودار گردیده است برنجی که فرق در میان هر دو باطن باقی نمانده الا ماشاء الله سبحانه
 قربان حضرت پیر تنگینه خود شوم که او تعالی چه کمالی چه قوتی حضرت ایشان عطا فرموده است
 که گنگ گیرین از یکتجه بمرتبه قرب نوازند و مرغی بی بال و پر را باز شهباس سازند

رزقنا الله تعالى من برکاته نفعنا الله سبحانه عن کمالاته جعلنی الله سبحانه فی الدارین
 من عبید خدمه ثم یرحم الله عبد الله قال امین صلی الله تعالی علی خیر خاتمه محمد آله صحابه اجمعین
 چون رنیمقا مشطوره بنده را توجیه فرمودند نقل اجازت نامه تمام کرد و عده ترقیم آن نمود و ام ترکا
 ایراد مینامد و اجازت نامه سابق بعضی عبارت زیاده فرموده بنده را عنایت کرد و بیکمیده الرحمن انجم
 فقیر عبد الله معروف غلام علی عفی عنه گزارش مینماید که فضائل و کمالات مرتبت صاحبزاده
 و الانسب حضرت حافظ محمد البوسیدہ اسعدہ الله فی الدارین اشتیاق کسبیت باطنی ابا
 کرام خود رحمة الله علیهم پیدا شد رجوع به فقیر آوردند بر عایت حقوق بزرگان ایشان
 با این همه عدم لیاقت خود از اجابت سئول چاره ندیدم و توجها بر لطایف ایشان کرده
 بعنایت آبی بواسطه پیران کبار رحمة الله علیهم در چند سی لطایف ایشان جذبات آهسته دید
 زیرا که معمول نیست که توجها بر لطایف خمسہ معیسیکن و توجیه حضور یا کیفیات بعضی
 اسرار ایشان را دست داو آن توجیه مستهملکی یافت و رنگی از فنا و باطن ایشان جاری شد ظهور
 بر تومی از توحید حالی افعال عباد را از نظر ایشان تنور گردانید بنسوب بحضرت حق سبحا
 یافتند پس توجیه بر طیفه نفس کرده شد به عروج و نزول و آساختن مستهملکات حالا گشتند و
 انتساب صفات خود بحضرت حق سبحانه یافتند و انار شکستگی رسید که اطلاق لفظا نا
 بر خود متعذر داشتند و نوری از وحدت شهود بر باطن ایشان یافت ممکنات را مایمی وجود
 و توابع وجود حضرت حق سبحانه شناختند بعد از آن توجیه القامی انوار نسبت بر عناصر ایشان
 کرده میشود و جذبی و توجهی عناصر را دریافته فکند الله علی ذلک آنچه در اینجا نوشته ام باظهار
 و اقرار ایشان نوشته شد و اینهمه حالات و احوالات ایشان من جمیع دریافته ام و صحاب من جمیع شهادت

آن بر بعبانیت الهی سجانه در بار ایشان اوند فاجده است و الاک از کرم کرم کار ساز سجان به واسطه
 مشایخ کرام رحمۃ اللہ علیہم امید دارم که بشرط التزائم صحبت قیامت کثیره فرمایند و الاک علی
 بعزیز پس در بیصورت ایشان اجازت تلقین بطریقه نقشبندیه احمدیه شد که تعلیم از کار و مراقبات
 و القای سکینه و قلوب امکان نمایند بعبانیت الهی فاتحه بر او اح طیبیه قادی و حشیدیه حمد اللہ علیہم
 بجهت حصول توسل ایشان بآن کبرای عظام و افاضیه فیوض آن کابر بباطن ایشان نیز خواسته
 تا درین طریق علیته هرگز ایشان توسل نخواهد جست از و گیرند و شجره این حضرات با و عنایت
 نمایند و تلقین تربیت بطریقه نقشبندیه احمدیه فرمایند اللهم جعلهم لمتقین ما یسبب صیحت میگنم
 ایشان را بدم حفظ نسبت باطن در اخت حضور توجه با و اشت و جمیع اوقات اضعاع
 و در جمیع اعمال اتباع سنن حبیب رب العالمین صلی اللہ علیہ وسلم و تعمیر اوقات بنوافل و
 عبادات و ادائی صلوٰۃ بکمال تقدیل ارکان او کار تلاوت و درود و استغفار و تقویٰ امور
 بحضرت کار ساز سجان اللهم کن که فیلا فی الامور کلها بر جنتک یا رحم الرحیمین احمدیه که بعد از این
 در مدتی بالتزائم صحبت کایسلو کتاخر مقامات برسانند و با جمیع در شا طریق احمدیه سبب
 پیدا کردند اللہ تعالی و عرض طول نسبتها احمدیه ایشان را سوخی عطا فرماید از انوار اسرار کمال
 و تکمیل این طریق بهره وافر عطا و کرد است فرماید باطن ایشان را جمیع مقامات این طریق بتو بها ایشان
 از نسبت قلبی نسبت فوقانی بهره ودر گرداند فاجده علی و الاک مقصود از سلوک طریق
 تهذیب اخلاق و دوام توجه بجناب الهی است تا انکسار و نیاز و اخلاص نقد وقت باشد ظاهر شیخ
 سنن حبیب اصلی اللہ علیہ وسلم و باطن معروض از اسوای ستوجه بجناب کبرای سجان گردد
 مقنومی قرب فی بالا و پستی فیتن است و قرب حق از فید هستی مستغن است و واقعات
 از تقدیر الهی یا از افعال الهی سجانه ویده بتوکل و ضا و تسلیم باید پرداخت و الحمد لله اول و آخر
 و صلوٰۃ و سلام علی رسول محمد و آل و صحابه کذک را رقم گوید بعد از فریم این سال و حضور
 حضرت پیر و تکبیر بر دم بعد از طالع این عبارت اقام فرمودند این عبارت را تبرکات و نیام

بسم الله الرحمن الرحيم - الحمد لله والمنة وصلوة وسلام علی نبیه محمد وآله وصحبه
 که فقیر عبد الله عرف غلام علی عفی عنه این رساله را مطالع نموده آنچه درین رساله
 مذکور است بسیار سرور و مخطوط گردید و برات صاحب این رساله دعا خیر کرد و میکند
 الله تعالی بواسطه پیران کبار رحمة الله علیهم ایشان را سید شیوخ طریقه احمدیه کثر
 الله سبحانه اهلها فرماید آنچه درین اوراق نوشته اند بتفیدان ایشان برساند
 چنانچه ابا کریم ایشان را رحمة الله علیهم امام و مرشد و مرجع این طریقه عالییه
 فرموده است ایشان را نیز سراج هدایت شمس شاد گرداند و در عمر ایشان
 برکت نموده و معروض نماید و آنچه تحریر کرده اند موافق علوم و معارف حضرت مجدد
 رضی الله تعالی عنهم اللهم زود فی زکرائین بنده ناچیز و در این رساله ضروری نیست
 آری اظهار نعمت و تشکر منعم است و ذکر بواسطه آن منعم است الحمد لله وصلوة وسلام
 علی سیدنا محمد وآله وصحبه و البرکات و الزکات تمام شد رساله الطالبین
 و قدمت هذه الرسالة لیسئله هدايت الطالبین بن تصنیف شیخنا و امامنا
 قبلتنا و سیلتنا فی الدارین الشیخ الشیوخ شمس العارفین قدوة الاولیین
 المرشد الکامل الذی کان اسمه مطابقاً للمسمی چنانچه اسم مبارکش بطریق
 تقیمة ازین بیت هویدا میگردد معما قدت ربوبی معطر خودیر کلاه سعادت بنوید عید
 فرید زمان و حید دوران قطب لاقطاب غوث الشیخ و الشاب
 قیوم طریقه نقشبندیه احمدیه معصومیه محیی سنن نبویه خلیفه خدا مروج
 اشرفیة المصطفی نائب حضرت خیر البشر المجد و المثلثة ثانیة عشر ثنوی

شرح اوجیفست با اهل جهان   بهجور از عشق با شد و نهان

و افاض الله علینا من برکات فیوضه اللهم جعلنا للاسرار المنجیه فیها آمین فقط

شجرہ منظرہ خاندان حضرات نقشبندیہ مجددیہ مقدسہ ضیوان لد علیہم جمہین

یافتاح

ترجمہ برہن مسکین گنام
خطابش رحمۃ للعالمین ست
سہی سربو بہ گلزار شفاعت
محمد از ہمہ اعلیٰ و اقدم
کہ از صدق و صفا باشد کرم
بہستان سخا و حسنہ ایمان
آن کالین یقین و علم و حکمت
کہ سلمان کشت نام آن خرمند
سردانین و نیار آمد
امام عابدان و مقتدیان
امام اجعفر مرصوق و صادق
آن دریلے سردار معانی
کہ چون او کشت و در راہ حق گام
کہ خشتین شاد از پاک و عظم
کہ نانش لبو علی شاہ یگانہ
کہ ہمدان یافت از وی صد شرف
شدہ دین عبد حنلق غجدانی

خداوند بحق رحمت عام
آن کو سرور دنیا و دین ست
بفرقش افختر ہم رسالت
محمد سرور اولاد آدم
بحق حضرت صدیق اعظم
انیس و محرم سردار یزدان
آن مرتاض و شہباز فتوت
محب خاص و محبوب خداوند
بحق حضرت فاسم کہ آمد
بحق پیشواے اہل عرفان
صفی دعالم و صوفی عاشق
آن خواص بحمد لامکانی
شدہ دین بایزید شیخ بطام
بحق بو الحسن آن شاہ عالم
بحق خواجہ و پیر زمانہ
بحق یوسف کان کہ است
بحق خواجہ بے مثل ثانی

بحق خواجہ عارف کہ مہوار
 بآن محبوب حلاّق و دو عالم
 ظہور فیض یزدان خواجہ محمود
 بحق پیر پیران زمانہ
 بحق خواجہ بابا سہاسے
 بآن کوشد اسیر استبازان
 بحق خواجہ بی سئل و مہنتا
 بآن کو خواجہ پیر زمان ست
 امام وسید و شاہ ولایت
 بھساؤ الدین نور احمد مدحی
 بحق آن کز و شد زب و دہ چہد
 بآن غوث خلاّق قطب آفاق
 جو یوسف در دو عالم گشت محبوب
 بحق خواجہ اخبار و ابرار
 بحق عالم و صوفی و عابد
 بحق عاشق جانناز و دلریش
 بحق خواجہ سگی واقف راز
 بحق شاہ مردان محوفی الد
 بحق مفتداس شیخ اعظم
 امام حق مجدد الف ثانی
 صدراط عشق راہادی برحق

نہ اور ابو جہز یا چند کا
 بآن تاج سر اولاد آدم
 کز و شد راہ کفر و شرک مسدود
 علی را میثقی و در گمانہ
 کہ کارش لبود و اکرم حق شناسے
 کلال سید کیتاے دوران
 امام و پیشوائے دین و دنیا
 از و چون ماہ روشن این جہان ست
 کز و شد محکم این کار ہدایت
 کہ کردی اکثر آن شہ نقشبندی
 علاؤ الدین عطار خندہ مند
 کز و جبر پرخ شد انوار شرافت
 امام وقت مولانا لے یعقوب
 شہ عقیبی عبد اللہ حسار
 رئیس خلق مولانا لے زاہد
 فقیر پاک مولانا بے درویش
 کز و شد باب جہتہامی حق باز
 امام و شاہ خواجہ باقی باللہ
 کز و شد سنو حلق و عالم
 کہ اور اخاتم اسرار خوانی
 امام شیخ احمد نور مطلق

بحق عسرة الوثقی و قیوم
 بسیف الدین آن سلطان عقیقی
 بحق سید نور محمد
 بحق منظم انوار یزدان
 حبیب الدین شمس الدین قباغان
 بحق شاه عبداله گرامی
 بشاه بوسهیدگان رحمت
 بحق آن امام پیشوایان
 شه عبدالغنی آن ذات اقدس
 پیر ما که عمرش آمد مکانش
 ز انوار حیات نوریت مطلق
 مقام شیخ برتر از گمان است
 هدایت کار آن شاه معصوم
 شه اقطاب عالم غوث اعظم
 خستام خواجگان انقشندی
 ترسم بر عود یز خسته و ریش
 باین اسمای شاهان و عزیزان
 منتقم گم کرده راه هدایت
 بحسب جرم خطا کار می ندارم
 تلف کردم همه عمر و نیامد
 نه طاعات و نه عذر معصیت با

امام دین مولانا معصوم
 که روشد کار دین یکسر معلی
 غریق بحر وحدت هست سید
 بحسب رخ برتری ماه درخشان
 جنسید وقت مرز جهان جانان
 که از وی یافت کار دین تمامی
 که بدر خواص در دریای وحدت
 هدایت لیش شاه دین پناهان
 که مثل او ندیده چرخ اطلس
 نبوده مثل او اندر زمانش
 امام و نائب خیر اخلاق
 فزودن از حد تحمیر و بیان است
 اگر شمس الهدی خوانیم زیبا
 ولی کامل و شاه مکرّم
 رفیع الدین شاه دیوبندی
 خداوند ا بحق رحمت خویش
 ز انوار خودم معمور گردان
 منم شسته آغوشی ضلالت
 بحسب عصیان نباشد هیچ کام
 زمین کاری که شایان تو باشد
 در عینا بر من حیران خدایا

بکارم سر بسر آمد بتاهی	رہبان از قید عصیان بالائی
صنای تست مقصود دل ما	بکوی عشق تو شد منزل ما

تقریظ منجانب فیض مآب مولوی نادر حسن صاحب حبیبندی

الحمد للذی جعل قلوب الیاء و لیاء مخزن الالاسرارہ۔ و جعل وجہ ہم مطلع الالوارہ۔ و لصلوۃ
و السلام علی من ہو کالسراج فی اللیل البہیم و علی آلہ الذین نشر الالین فی البلا و نشر البہیم۔
اما بعد سالکان طریقت و عارفان شریعت اگر کائناتهای بہت خود را کہ محل ریاضت
بران بستہ اند بجدی تحلیل لسانی و نواہی تسبیح جنانی بہ منزل جنان می کشند و موسیقی وار
بہ تماشا جلوه انی انا بطور سستی می روند بشری است کہ این کتاب کتابی است کہ در
ظلمات سواد من چشمہ حیوان پنهان است و از لمعات بیاضش مهر طریقت تابان۔
اسرار یکہ درین لیت است بہ عقل و اورا کن نتوان فهمید۔ و طرق مراحلش را بیاس
خیال نتوان برید۔ طالبی باید کہ خضر و ارتجویش نماید تا بیاسی سعی بسر تہیہ ایش فرآید۔
وزن لطافتش بہ تر از وی تقریر نمی سجد۔ و ذکر صفاتش با حاطہ تحیر نمی گنجد۔ الحق این
کتاب کتابی است کہ وصفش بزبان گفتن۔ و ثمرہ اوصافش بنجامہ سپردن ممکن نیست۔
می سوزد کہ این را بجنبہ اسرار گفته آید۔ می زبید کہ ناشن خزینہ الوار نہادہ آید۔
و چرا نہ زبید کہ کلک جوہر سلک آن عارف معارف لاہوتی۔ سالک مسالک
ناسوتی۔ صدر آرای محل طریقت۔ زینت افزای محفل شریعت۔ مرکز دائرہ عرفان
مخزن اسرار یزدان۔ مقرب بارگاہ صمدیت۔ معزز درگاہ احدیت۔ خواص و ریاک
قرآن مجید۔ کشاف رموز فرقان حمید۔ حضرت سولنا شاہ ابوسعید مجدد و ہلوی۔
افاض الیہ علیہا من برکاتہم سواد افزای خال و خط چہرہ این کتاب است۔ ناظران
جمال بن کنایہ میباید کہ در طلب طی این مقامات ماند تا بہ زم شایعہ نبخل در یابد

مشکلی پیش آید مسبباً صاحب بار یا محل الشکات صد بار بعد یا مجمل عوات تا آمدن
مطلب حل مشکل زیاده نماید بعد از آن فاتحه خوانده ثواب این ختم بار و ارج حضرت بزرگواران
که این ختم بایشان منسوب باید گذرانید زیرا که تعیین اسمی این کار جملات است بعد از آن
از جناب خدای عز و جل حصول مطالب بنی و نویومی بتوسل این بزرگواران ببايد خواست
بوقت شام بعد نماز مغرب ختم حضرت قطب الاقطاب محبوب جهانی حضرت شیخ عبد القادر
جیلانی رضی الله عنه شروع نماید اول صد بار در و خوانده پانصد بار حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ
خواند بعد صد بار در و خوانده ثواب این بر روح پر فتوح حضرت غوث الاقطاب
گذرانند و بعد از آن ختم حضرت خواجه محمد معصوم رضی الله عنه بخواند طریقی که اول
صد بار در و شریف بخواند بعد لا اله الا انت سبحانك اني كنت من الظالمين
پانصد بار بخواند و صد بار در و خوانده ثواب این بر روح حضرت خواجه محمد معصوم رسانند
و عا بتوسل حضرت پیران عظام نمایند و امیدوار فیضان باند بعد از آن ختم سید الطریق
خواجه بهاء الدین نقشبند رحمه الله علیه باین طریق که اول صد بار در و خوانده بعد
یا خفی اللطیف کنی بلطفک الخفی پانصد مرتبه بخواند و و صد بار خواند و ثواب این بر روح
حضرت سید الطریق رسانند این چند اسم از اسماء حسنی بحسب حصول ترقیات مزید
درجات دینی و نویومی نگاشته می آیند باید که بمقتضای یک به این اسماء مناسبت داشته باشد
مدومست باید نمود هر روز اول از یازده بار در و خوانده و میان آن صد بار یا فلاح و
صد بار یا و یا ب صد بار یا زاق و صد بار یا معز و صد بار یا ارفع و صد بار یا اسلام شب
یا هر روز هرگاه میسر شود یا در وقت غدر و فتور میفتد سوره الایمان که صد بار کل یا نیز به
رفع شرایزه و یا یکصد و یکبار در و اول آخر پنج بار هر روز بعد نماز فجر بخواند نقطه

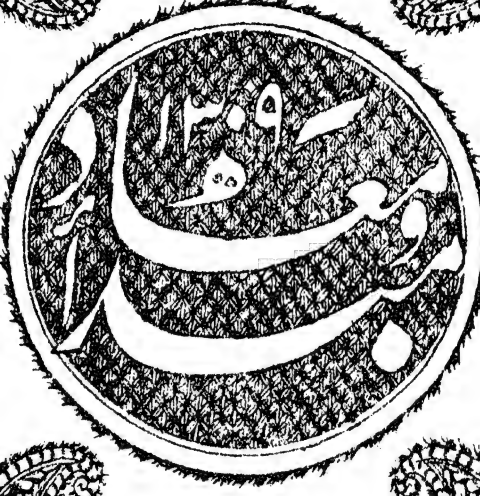
فہرست کتب تصوف حسب سبب کتاب ہذا

معارف المعارف حضرت عربی	تحفۃ الانبیاء اسلام الارباب	تحریر لاسرار از حضرت	مقدن المعانی ملفوظات	سراج السالکین ترجمہ ارادو
منہاج الہدایت ترجمہ خواجہ	ارشاد عبدالحی محمد دہلوی	نظام الدین گنجی	یہی میری درود و جلد می	منہاج العابدین بطبع عربی
تجموعہ صدیقان حکیم	مجتبائی	تحفۃ الاحرار جامی	مثنوی مولانا روم محشی	کلمات غزنی اسم مجربات غریب
کتوبات حضرت شیخ شرف الدین	ارشاد العالین از قاضی	نواج جامی	شرح مثنوی مولانا روم	مجتبائی
یکٹی منبری	نثار الدہ پانی بی حضرت	سبۃ الابرار	از بحر العلوم در سبۃ جلد	کشتکول شریف فارسی از حضرت
کتوبات جوالی حضرت شیخ	طبعہ مجتبائی دہلی	نعمات الانس	حدائقہ حکیم سنائی تجنیہ جلد	شاہ کلید جهان آبادی طبعہ
شرف الدین	سیر الاولیاء فارسی سندھ	کیسایہ سعادت از حضرت	رسالہ حق نواز شاہ زادہ	مطبع مجتبائی
کتوبات حضرت شیخ عبدالحی	بہر خیر و صاحب خیفہ حضرت	امام غزالی	دارا شکوہ فارسی	مرقومہ شریف در اعمال و اوارد
دہلوی طبعہ مجتبائی دہلی	نظام الدین اولیاء	مناقب العارفين ترجمہ ارادو	جایۃ العالین فارسی	و تعاوید وغیرہ از حضرت و مطبوعہ
کتوبات حضرت مصطفیٰ نظامی	انیس الارواح	اجیار العلوم الدین نامہ	خیر خواجگان و شجرہ نشینہ	سرور الخیرون فی سیر الاولیاء
کتوبات امام ربانی مجدد الف	اسرار الاولیاء ملفوظات بابا	اگر یہ دینت ترجمہ ارادو و کیسایہ	حکایات اہل سائین مجتبائی	ترجمہ نور الدین ارشاد علی
کتوبات علی حضرت شاہ کلید	فرید گنج شکر کشوری	اخلاق جلالی فارسی محشی	رموز العارفین چند حکایات	غنیار القلوب از حاجی امداد
جهان آبادی نور الدین	دلیل العارفین	جامع الاطلاعات ترجمہ	صالحین و منہاجات پنجاب	صاحب مہاجر ساڈکار و شغال
آوار الرحمن ملفوظات مولانا	اسرار العارفین ترجمہ ارادو	اخلاق جلالی	رب العالمین مجتبائی	مین یہ کتاب لاجواب ہے مجتبائی
عبد الرحمن	دلیل العارفین دہلی	اخلاق ناصری	ایثار العلوم عربی	صراحتیقیم از مولوی سید امین
کلمات طیبات کتوبات حضرت	نورس العاکون	اخلاق بخاری از لکھنؤ	پیر آیین چو سنی ترجمہ مثنوی	شہیدہ دراکار و اشغال وغیرہ
پیران پیر شاہ عبدالقادر جیلانی	سرور القلوب گویا محبوب	مشق الطیر از حضرت شاہ	مولانا روم نیران اردو	افضل القواد ملفوظات حضرت
دہلوی حضرت میرزا غلام	سیر الاولیاء قطب دہلی	فرع الدین طاش شہید	کنز الاسرار ترجمہ مثنوی	نظام الدین اولیاء سلف حضرت
جان جانان شہید حضرت	شجرہ معرفت ترجمہ لب لباب	می پاشینہ مجتبائی	بوعلی شاہ قلند	ابن خیر و
قاضی ثناء اللہ صاحب پانی	مثنوی مولانا روم	فی بابدید	چتر فیض اردو ترجمہ	حکمرۃ الاولیاء شہید الماشام
دعوت شاہ ولی اللہ حضرت	خزینۃ الاصناف اردو جلد	نکات حسنی	ہند نامہ عطار	فرید الدین عطار
شاہ غلام علی صاحب قسطنطنیہ	واقعہ شاہ حسین الدین حبشی	گنجۃ عرفان	منہاج العابدین فارسی	شعار اہل سیرت و سیرت لکھنؤ
نقائات امام ربانی دہلی	مطلق الارواح محشی جلد	انوار الہندیہ	ملفوظات حاجی دارشاد	رسالہ ہدایت اہل بیت
نقائات صوفیہ	از حضرت ابن عربی و خواجہ	فرع الدین شہید فارسی	مطالب رشیدی فارسی	شاہ ولی اللہ

ان کتابوں کی علامت بھی ہر قسم کی کتابت میں کتب خانہ تجارت مطبع مجتبائی دہلی سے مل سکتی ہیں

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَبِهِ تَوَكَّلْتُ أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ بِكَرَمِكَ

وَأَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ بِكَرَمِكَ وَأَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ بِكَرَمِكَ

مَطْبَعُ نَظَامِ الْوَقْفِ الْإِسْلَامِيِّ

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله في المبدأ والمعاد وحصل على حبس به محمد وآله الامجاد **اما بعد** هذه رسالة شريفة مضمونة
 لاشارات لطيفة رقيقة و اسرار دقيقة فائقة للامام العام حجة الله على الانام قدوة الاقطاب
 والاولاد و قبله الابرار والافراد كما شفى اسرار السبع المثاني المجيد والالف الثاني وآل وليسى
 الرحاني العارف الرباني شيخ الاسلام والمسلمين شيخنا و امامنا الشيخ محمد الفاردي نسباً
 و محنفاً مذنباً و النفسبندی مشرباً بالازل شمس برهية على افق العسك ساطعة وآل الناس في
 رياض افاضة رقيقة و الله المستعان وعليه التكلان منها درویشی راهبوس اين راه پيشد
 عنايت خداوندی بل سلطانہ اور اہم کی از خلفا خانوادہ حضرت خواجہ قدس اللہ تعالی
 اسرار ہم رسانید و ازان جا طریقیہ این بزرگواران را اخذ کرده ملازم صحبت آن عزیز شربت
 ببرکت توجه آن بزرگ جذبہ خواجہ کہ از جهت استہلاک در صفت قیومیت میخیزد و در حاصل گشت
 و از طریق اندراج النہایت فی البدایہ نیز مشرب میسر شد بعد از تحقق این جذبہ کار بسلوک
 قرار یافت و این راہ را تبرہیت روحانیہ اسد اللہ الغالب کرم اللہ تعالی و تقدس وجہ
 المقدس تا نہایت رسانید یعنی باسمی کہ رب دوست و ازان اسم بقا لیت اولی کہ بمعبریت
 محمدیہ است علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام و التیمہ بہد و روحانیت حضرت خواجہ نقشبند

قدس الله تعالی سره عروج نمود و ازان جا بیک تکیه ری روحانیت حضرت فاروق رضی الله تعالی عنه فوق آن قابلیت استعلام میسر شد و از اینجا مقامی که فوق آن قابلیت است آنجا است
 کما تفصیل است مرآن مقام را و آن مقام اجمال اوست و آن مقام مقام اقطاب محمدیه است
 تبریت روحانیت حضرت رساله خاتمیه علی صاحبها الصلوٰه و السلام و التحیة ترقی واقع شد و
 در وقت وصول باین مقام نحوی امداد از روحانیت حضرت خواجه علاء الدین عطار که خلیفه
 حضرت خواجه نقشبند است قدس الله تعالی اسرارها و قطب ارشاد بوده آن درویش رسید
 نهایت عروج اقطاب تا این مقام است و دایره ظلمت تا همین مقام منتهی میشود بعد ازان
 یاصل خالص است یا متمرج بظل طائفه افراد بوصول این دولت ممتازند بعضی از اقطاب
 بواسطه مصاحبت افراد تا مقام متمرج عروجی واقع می شود ناظر اصل متمرج بظل میگردند
 اما وصول باصل خالص یا نظر اصل بآن علی تفاوت درجا تم خاصه با افراد است لکن فضل الله
 یؤتیه من یشاء و العز و الفضل العظیم و آن درویش اعلیٰ قطبیت ارشاد بعد از وصول
 آن مقام که مقام اقطاب است ازان سرور دین و دنیا علیه الصلوٰه و السلام المبارکات و
 التحیات النامیات عنایت شدند و باین منصب سرافراز ساختند بعد ازان باز
 عنایت خداوند حمی جل شانہ و عزم احسانه شامل حال او گشت و ازان جا متوجه فوق
 ساخت یک دفعه تا باصل متمرج بر در وقت و در اینجا میسر شد چنانکه در مقامات سابقه و
 از اینجا بمقامات اصل ترقی ارزانی فرموده باصل الاصل رسانید درین عروج اخیر که
 عروج در مقامات اصل است مدد از روحانیت حضرت غوث اعظم محی الدین شیخ عبدالقادر
 بود قدس الله تعالی سره الاقدس و بقوت تصرف ازان مقامات گذرانیده باصل الاصل
 واصل گردانیدند و از اینجا بعالم باز گردانیدند چنانکه از هر مقامی باز می گردانیدند و
 آن درویش را باین نسبت فردیه که عروج اخیر مخصوص بآوست از پدر بزرگوار خود حاصل
 شده بود و پدر بزرگوار او را از عزیز بی که جذبه قوی داشتند و بخوارق مشهور بودند بربست

آمده لیکن آن درویش بواسطه ضعف بصیرت خویش وقت ظهور آن نسبت را پیش از قطع مثل
سلوک در خود نمی یافت و اصلاً آن را معلوم خود ندانست و نیز آن درویش را توفیق عبادت
نافله خصوصاً ادای صلوٰة نافله مدوی از پدر وی ست و پدر بزرگوار او را این سعادت
از شیخ خود که در سلسله چشتیه بوده اند حاصل شده بود و ایضاً آن درویش را علوم
لذنی از روحانیت حضرت خضر بود علی بنیابا و علیه الصلوٰة والسلام و التعمیة لیکن تا زمانی که
از مقام اقطاب گذشته بود اما بعد از عبور از آن مقام و حصول ترقیات در مقامات
عالیه اخذ علوم از حقیقت خود ست و در خود بخود از خودی یا بدغیری را مجال نمانده است
تا در میان درآید و ایضاً آن درویش را در وقت نزول که عبارت از سیر عن الله بابت است
بمقامات شلخ سلسله دیگر هم عبوری واقع شد و از هر مقام نصیبی فرا گرفت و مشایخ
آن مقام هم و معاون کار او شدند و از خلاصهای نسبتهای خوشی نصیبی از زانی داشتند
اول بمقام اکابر چشتیه قدس الله تعالی اسرار هم عبوری واقع شد و از آن مقام حظ
وافر نصیب داشت و از آن مشلخ عظام روحانیت حضرت خواجه قطب الدین میش از
دیگران امداد فرمود و آن ایشان در آن مقام شان عظیم دارند و ریس آن مقام اند
بعد از آن بمقام اکابر کبرویه قدس الله تعالی اسرار هم گدزی واقع شد این هر دو مقام
با همست بار عروج برابر اند لیکن این مقام در وقت نزول از فوق در جانب یمن آن شاهراه
است و مقام اول بجانب یسار آن صراط مستقیم و این شاهراه را همی ست که بعضی از
اکابر اقطاب ارشاد از آن راه بمقام فردیت میروند و بنهایت النهایه میرسند افراد
تنها را راه دیگر است بی قطبیت از آن راه نمی توان گذشت این مقام در میان مقام صفات
و این شاهراه واقع شده است کانه بر خست میان این دو مقام از هر دو جهت بهر دو
و مقام اول در جانب دیگر از آن شاهراه واقع شده است که بصفت مناسب کم دارد
بعد از آن بمقام اکابر سهروردیه که از شیخ شهاب الدین این طرف اند قدس الله تعالی

اسرار هم عبور واقع شد آن مقام متجلی نور اتباع سنت است علی مصدرها الصلوة والسلام و
 النجته و متزین است بنور انیت مشاهده فوق الفوق و توفیق عبادات رفیق آن مقام
 بعضی از سالکان نارسیده که عبادات نافله مشغول نم و آن آرام دارند نصیبی از آن مقام
 بواسطه مناسبت بآن مقام یافته اند بالاصالة عبادات نافله مناسبت بآن مقام است
 دیگران را از مبتدیان و دشمنان بواسطه مناسبت بآن مقام است و آن مقام بسبب شکر است
 آن نور انیت که درین مقام مشهود میشود در مقامات دیگر کم است و مشایخ این مقام بواسطه
 کمال اتباع عظیم الشان و بیغ القدر اند در اینجای حبس خود اقیانوس تمام دارند آنچه ایشان را
 درین مقام میسر شده است در مقامات دیگر اگر چه باعتبار عروج فوق اند میسر نیست بعد از آن
 بمقام جذب فرود آورده اند و این مقام جامع مقامات جذبات بی اندازه است از آن جانب
 فرود آورده اند نهایت مراتب نزول تا مقام قلب است که حقیقت جامع است و ارشاد
 و تحمیل بفرود آوردن باین مقام تعلق دارد درین مقام فرود آورده اند پیش از آن که درین مقام
 تکمینی پیدا شود باز عروجی واقع شد این زمان اصل را نیز در رنگ ظل و انکاشت
 ازین عروج که در مقامات قلب واقع شد تکمیل پیوست و السلام متعها قطب ارشاد
 که جامع کمالات فردیت نیز باشد بسیار عزیز الوجود است و بعد از فردون بسیار دایم
 بشمار این قسم گوهری بظهور می آید و عالم ظلمانی از نور ظهور او نورانی میگردد و نور
 ارشاد و هدایت او شامل تمام عالم است از محیط عرش تا مرکز فرش هر کسی را که شد
 و هدایت و ایمان و معرفت حاصل میشود از راه ادا می آید و از استفاده میگردد بلی توسط
 او بچگونگی این دولت نمی رسد مثلاً نور هدایت او در رنگ در بای محیط تمام عالم
 فرو گرفته است و آن در باگو یا بنجد است که اصلاح کننده نذر شخصی که متوجه آن بزرگست باو
 اخلاص دارد و اینکه آن بزرگ متوجه حال طالبی شده در دست توجو گوینار و زنی در دل طالب
 کشاده میشود از آن راه بقدر توجبه و اخلاص از آن در یا سیراب می گردد و همچنین شخصی که متوجه

ذکر الهی است جل شانده آن عزیز اصل متوجه نیست نه از انکار بلکه او را نمی شناسد همین
قسم افاده آن جا هم حاصل میشود لیکن در صورت اولی بیشتر از صورت ثانیه است اما شخصی
که منکر آن بزرگست یا آن بزرگ از دور بارست هر چند بذر الهی تعالی و تقدس مشغول
اما از حقیقت رشد و هدایت محروم است همان انکار را وسع راه فیض اومی گردوبی آن که
آن عزیز متوجه عدم افاده او شود و قصد ضرر او نماید حقیقت هدایت از وی مفقودست صورت
رشدست صورت بمعنی سبیل النفع است و جماعه که اخلاص و محبت بان عزیز دارند هر چند
از توجه مذکور و ذکر الهی تعالی شانه خالی باشند نیز ایشان را بواسطه مجرب و محبت نور رشد و
هدایت میرسد و السلام علی من اتبع الهدی منها درمی که اول باین درویش کشادند ذوق
یافت بودند یافت و ثانیاً یافت میسر شد و ذوق یافت مفقود گشت و ثالثاً یافت نیز در رنگ
ذوق یافت مفقود شد و فاحاله الثانیة حالة الکمال والوصول الی درجه الولاية الخاصة للمقام
الثالث مقام تکمیل و الرجوع الی الخلق للعودة و الحاله السابقة کمال فی جهة الجذب فقط فاذا انضم اليها
السلوک ثم حصلت احواله الثانیة ثم الثالثة و ليس للمجذوب بالمجرد عن السلوک من احواله الثانیة
و الثالثة نصيب فاکمال مکمل للمجذوب بالسالك ثم السالك المجذوب و ما سواهما فليس کمال
ولا مکمل اصلا فلا تکن من القاصرين و الصلوة و السلام علی خیر البشر سیدنا محمد و آله الاطهر
منهم این درویش در او اخر ماه ربیع الآخر تجردت عزیزی که از خلفای این خانواده
بزرگ بودند مشرف گشت و طریقه این بزرگواران را اخذ نموده در نصف شهر رجب
چنان سال بحضورتش بنده که در آن موطن اندراج نهایت در بدایه است تسعد گشت
و آن عزیز فرمود که نسبت نقشبندی عبارت ازین حضوریست و بعد از ده سال کامل و چند ماه
در نصف اول ماه ذی القعدة به نهایتی که در بدایه از پس چپن زین پردایم بدایات و
او ساط جلوه گر شده بود خرق رو پوش نموده بتخلی گشت و یقین پیوست که در بدایه حضور
بود ازین اسم و مخفی بود ازین بیکر و اسمی بود ازین ستمی شتان ما بینما حقیقت کار اینجا

شکست شد و هر معامله اینجا آشکارا گشت من لم یزق لم یدر و الصلوة والسلام علی سید الانام
 و آلہ الکرام و صحابه انظام **منها** و اما نعمت ربک فحدث این درویش روزی در حلقه
 یاران خود نشسته بود و نظر بر خرابیهای خود داشت و این نظر غالب برده بود و بحدیکه خود را
 بی مناسبت تمام باین وضع می یافت درین اثنا حکیم من توضع لده رفعة العز این دور افتاده را
 از خاک مذلت برداشتند و این نداد و در او دادند که غفرت لک و لمن توسل بک
 بوسطة او بغیر واسطة الی یوم القیامة و بتکرار باین معنی نواختند بحدیکه گنجایش ریب نماند
 و الحمد لله سبحانه علی ذلک حمدا کثیرا طیباً مبارکاً فیه مبارکاً علیه و لما یجب ربنا و یرضی و الصلوة
 والسلام علی رسولہ سیدنا محمد و آلہ کما یجری بعد از ان بافتاحی این واقعه مامور گشتند
 اگر پادشاه بر در پیرزن بیاید تو ای خواجه سبقت کن بآن بک و اسع المغفرة
منها سیر الی الله عبارات از سیر تا اسمی است از اسمهای الهی جل شانہ که مبدأ تعین است
 و سیر فی الله عبارات از سیر در ان اسم است الی ان منتهی الی حضرة الذات الاحدیة المجرودة
 عن علتها بار الاسماء و الصفات و الشیون و الاعتبارات و این تفسیر بر تقدیری است آید
 که مراد از اسم مبارک الله مرتبه و جوب داشته شود که مستجمع سما و صفات است اما اگر مراد
 از این اسم مبارک ذات بحت بوده باشد پس سیر فی الله بمعنی مذکور و اصل سیر الی الله
 باشد و سیر فی الله اصلاً برین تقدیر متحقق نشود چه سیر در نقطه نهایت النهایة متصور نیست
 بعد از رسیدن بآن نقطه بی توقف رجوع بعالم است که مغیر بسیر عن الله باشد است
 این معرفتی است که مخصوص بواصلان نهایت النهایة است غیر این درویش اندا و لیای الله
 هیچکس باین معرفت نگزم کرده است البتة یحبی الیه من یشاء و الحمد لله رب العالمین و الصلوة و
 السلام علی سید المرسلین محمد و آلہ جمیع **منها** در کمالات و لایات اقسام متفاوت از جمعی باشد
 که استعداد حصول یک درجه از درجات ولایت دارند بعضی دیگر استعداد دو درجه دارند
 و طائفه را استعداد سه درجه است و گروهی را قابلیت چهار درجه و آحادی باشند که استعداد

پنج درجه باشند و هم الاقلون حصول درجه اولی ازین درجات پنجگانه وابسته بتجلی افعال
 است و درجه ثانی منوط بتجلی صفات و ثلثه اخیره بطبایع ذاتیه علی تفاوت درجاتها
 اکثری از یاران این درویش مناسبت بدرجه ثالثه دارند از درجات مذکوره و سیلان
 مناسبت بدرجه رابعه و اقلان مناسبت بدرجه خامسه که نهایت درجات ولایت است
 و کمالی که نزد این درویش معتبرست مادرای این درجات است بعد از زمان صاحب
 کرام رضوان الله تعالی علیهم اجمعین این کمال ظهور یافته است فوق کمال جذب و سلوک
 است فی و انشاء الله تعالی این کمال در حضرت مهدی ظهور خواهد یافت و الصلوة والسلام
 غیر البریه متهمان و اهلان نهایت النهایه را در وقت رجوع مقتدری نزول پسند غایات است
 و مصداق وصول بنایه نهایت النهایه همین نزول غایه الغایه است و چون نزول باین خصوصیت
 واقع میشود صاحب رجوع بکلیه خود متوجه عالم اسباب میگردد و نه آنکه بعضی متوجه جناب
 حقست سبحانه و بعضی دیگر متوجه خلق که این علامت عدم وصول است بنایه نهایت عدم
 نزول است غایه الغایه غایه مافی الباب در وقت ادای نماز که معراج مومن است لطائف
 صاحب رجوع را توجه خاص بجناب اقدس جل سلطان می افتد و تا ادای نماز می آید
 بعد از فراغ نماز باز بکلیه متوجه خلق میگردد و لیکن در وقت ادای فرائض و سنن لطائف
 سه متوجه جناب قدس می گردد و در وقت ادای فرائض الطیف باین لطائف متوجه
 فقط حدیثی می باشد که در وقت تواند بود که اشارت باینوقت خاص باشد که مخصوص بنماز است
 و فرقی بر تعیین این اشارت حدیث قره عیسی فی الصلوة تواند بود و علاوه این قرینه کشف صحیح
 است و امام صریح این معسرت از عمارت مخصوصه این درویش است مثلخ این
 انما یخرج من التوحید و انما یتقدم الی الله سبحانه و السلام علی من تبع الهدی و
 التزم بحکم الله و تعالی الیه و علی الیه الصلوة و التسلیمات اتمها و اکملها منها مثلخ فرموده اند
 که شاید اهل الهدی بعد از حصول بمرتبه ولایت و الفس است مشایخه آفاقی که در سیر الی الله

در آشنای راه میسر شده بود معتبر نیست و آنچه برین درویش منکشف گردانیده اند آن است
 که مشاهده در نفس نیز در رنگ مشاهده در آفاق معتبر نیست آن مشاهده نه مشاهده حقیقت حق
 است سبحانه او تعالی بچون و چگونه است در آئینه چون گنجایش ندارد چه آئینه آفاق چه
 آئینه نفس او سبحانه دخیل عالم است نه خارج بتفصل است بعالم و تفصل از عالم شهو و رتبه
 او تعالی نیز نه در عالم است و نه در خارج عالم نه اتصال بعالم دارد و نه انفصال از عالم لهذا
 رتبه اخروی را بلا کیف گفته اند از حیطه عقل و دهم حاجت در دنیا این سر را بر جو الخالص
 منکشف گردانیده اند هر چند در رتبه نیست کامل و نیست است این دولت عظمی است که بعد
 از زمان اصحاب رضوان الله تعالی علیهم اجمعین کم کسی باین دولت مستعد گشته است
 هر چند در این سخن امروز مستبعد نماید و مقبول اکثری نمی گردد اما اظهار نعمت عظمی می نماید کونه
 اندیشان قبول کنند یا نه و این نسبت باین خصوصیت فردا در حضرت مهدی ظهور خواهد یافت
 انشاء الله تعالی والسلام علی من اتبع الهدی و التزم متابعه المصطفی صلوات الله تعالی و تسلیاته علیه علی
 اله و صحابه جمیع منتهای چون طالبی پیشین می باید باید که او را اول استخاره فرماید از سه استخاره تا بهفت استخاره
 مکرر نماید بعد از استخاره اگر توبه نپذیرد یا اگر توبه نپذیرد در کار او نماید اول او را طریق توبه تعلیم دهد و در وقت
 نماز توبه گزاردن فرماید که بحصول توبه درین راه قدم ندون سودمند نیست اما باید که در حصول
 توبه بقدر اجمال اکتفا نماید و تفصیل آن را بعد و رایام حواله کند که هم درین اوان بسیار قاصر اند
 اگر اول تکلیف تحصیل تفصیل توبه کرده شود ناچار حصول آن مدتی طلبد و شاید درین مدت فوری
 و مطلب آورد و از مطلب باز ماند بلکه توبه را هم سرانجام ندهد بعد از آن طریقی که مناسب
 استعدا و طالب است تعلیم نماید و ذکر می که ملایم قابلیت اوست تلقین فرماید و توجیه بکار
 او در کار و در دو التفاتی بحال او معرفی نماید و آداب و شراط راه را با و بیان سازد
 و در متابعت کتاب و سنت و آثار سلف صاحبین ترغیب فرماید و حصول مطلوب بانی این
 متابعت محال و اندر اعلام نماید که کثرت و دقائق که سر موی مخالفت بکتاب و سنت

در شش باشد اعتبار نکند بلکه مستغفر باشد و بصحیح عقائد مقتضای آرای فرتنه جاییست
 اهل سنت و جماعه نصیحت نماید و تعلیم احکام فقهیه ضروریه و عمل بموجب آن علم تاکید نماید
 که طبران درین راه بی این دو جناح اعتقادی و علمی میسر نیست و تاکید نماید که در لغت محرم و
 ششبه حسیاط را نیک مرعی دارد و هر چه یا بد بخورد و از هر جا که یا بد تناول نماید تا فتوی
 شریعت غرا درین باب درست نکند با جمله در جمیع امور که می تواند آنکه الرسول نکرده و تأکلم
 عنه فاشتهوا را نصب عین خود سازد حال طالبان از دو امر خالی نیست یا از اهل کشف
 و معرفت اند یا از ارباب مجمل و حیرت اما بعد از طی منازل و رفع حجب هر دو طائفه
 و اهل اندر نفس وصول فرستی نیست یکی را بر دیگری چنانکه دو شخص بعد از طی منازل
 رسیده کعبه می رسیدن یکی منازل راه را نشان داده رفت و تفصیل هر کدام از منازل را بقدر
 استعداد خود دانسته رسید و دیگری از منازل راه چشم دوخته رفت و تفصیل اطلاع نیافته
 رسیده هر دو شخص در وصول کعبه مساوی اند و هیچکدام را زیادت نیست درین
 وصول بر دیگری اگر چه دو معرفت منازل راه متفاوت افتاده اند و بعد از رسیدن
 بطلب هر دو را اجل لازم است لان المعرفة فی ذات الله تعالی مجمل و عجز عن المعرفة
 باید دانست که قطع منازل سلوک عبارت از طی مقامات عشره است و طی مقامات عشره
 منوط باین تجلیات نشسته تجلی اخیال و تجلی صفات و تجلی ذات و ازین مقامات غیر از مقام
 رضایانه و وابسته تجلی افعال و تجلی صفات اند و مقام رضا منوط بحب ذات است تعالی
 و تقدس و محبت ذاتیه که مستلزم مساوات ایلام محبوب است بانعام او نسبت بحب پس
 الاجرام رضا متحقق شود که راه بر غیر و همچنین بلوغ این جمیع مقامات بحکمال در وقت حصول تجلی
 ذاتیست که فواید آن وابسته بانست اما حصول نفس مقامات تسعة در تحب افعال
 و تحب صفات است مثلاً هرگاه قدرت کامله او را سبحانه بر خود بر جمیع اشیا مشاهد نماید
 بی آنکه سبب رجوع و انابت رجوع کند و خائف و ترسان باشد و در ع شیوه خود سازد

و بر تریات او صبر پیش گیر و بپایانی بگذار و چون مولای الهی او را داد و عطا و بخش
از او نشانه سبجانه ناچار در مقام شکر آید و در توکل قدم رانند چون عظمت و
مهربانی تجلی شود در مقام رجا و آید و چون عظمت و کبریائی او مشاهده نماید دنیای دنی
در نظر او خوار و بی اهمیت ببارد و آید ناچار بر غیبتی در دنیا پیدا شود و فقر خست سوار کند و
زهد دیدن خود گیرد و آما باید دانست که حصول این مقامات بتفصیل و ترتیب مخصوص است
مجدد است و مجذوب سالک را طی این مقامات بسبیل اجل است چه او را عنایت
از لی گرفتار محبت ساخته است که بتفصیل آنها نمی تواند پرداخت در ضمن آن محبت
زنده این مقامات و خلاصه این منازل بروجه اتم او حاصل است که صافی است
میسر شده است والسلام علی من اتبع الهدی منها طالب را باید که اهتمام در نفی الهی بطلد
آفتابی و نفسی نماید و در جانب اثبات معبود بحق هر چه در حوصله فهم و دهم او در آید از انیر تحت
نفی و اصل سازد و اکتفا بوجدیت آن نماید اگر چه وجود را هم در آن موطن گنجایش نیست
ماورای وجود باید طلبید علمای اهل سنت زیبا گفته اند که وجود واجب تعالی زائد است
بر ذات او سبحانه وجود را عین ذات گفتند و درای وجود امر دیگر اثبات ناکرون از قصد
منظرست قال الشیخ علاء الدین له فوق عالم الوجود عالم الملک الودود و این درویش را
چون از عالم وجود بالا گذرانیدند تا چندگاه که مغلوب حال بود خود را از روی علم
تقلیدی از اهل اسلام می شنید با جمله هر چه در حوصله ممکن در آید بطریق اولی ممکن
شاید سبحان من لم یحبل الخلق الیه سبیلا الا بالعجز عن معرفته گمان نکنند که از این منافی
الله و بقا با الله ممکن واجب گردد چه آن محال است و مستلزم قلب حقائق پس چون
ممکن واجب نگردد غیر از عجز از ادراک واجب تعالی نصیب ممکن نباشد و عناقثا که
کس نشود دام باز چین و کاینجا همیشه با و بدست است دام را با بند همی همین طور مطلب
میخواهد که هیچ از و بدست نیاید و هیچ نام و نشان از و پیدا نشود و جمعی هستند که مطلب

میگویند که آن را عین خودیابند و قرب و معیت باو پیدا سازند آن ایشانند من پسینم
 یارب والسلام منها حضرت خواجه نقشبند قدس الله تعالی سره الاقدس فرموده اند که آئینه
 هر یک از مشایخ را دو جهت است و آئینه کمرشش جهت مانا که این کلمه قدسیه را تا این
 هیچ یکی از خلفای این خانواده بزرگ بیان نکرده است بلکه با اشاره و رمز در آن باب سخن
 نرزانده این حقیر قلیل البضاعه را چه رسد که در شرح آن اقدام نماید و در کشف آن زبان
 کشاید آما چون حضرت عن سبحانه و تعالی محض فضل خویش سر این معیار برین حقیر کنشود و حقیقت
 آن کما یبغی و انمود بخاطر ریخت که این در کهنون را بنیان بیان در ملک تحریر گشت و بزبان
 ترجمان در حیز تقریر آرد بعد از ادای استخاره شروعی در آن باب نموده آمد و المسؤل
 من الله سبحانه و العصمة و التوفیق باید دانست که مراد از آئینه قلب عارفست که بر زخست
 بین الروح و النفس و از دو جهت جهت روح و جهت نفس مراد داشته اند پس مشایخ را در
 وقت وصول بمقام قلب هر دو جهت آن منکشف میگردد و علوم و معارف آن هر دو مقام
 که مناسب قلب است فاضل میشود بخلاف طریقی که حضرت خواجه آن منازل و نهایت
 در آن موطن در بدایه مندرج است آئینه قلب را در آن طریق شش جهت پیدای شود
 بیانش آنست که بر اکابر این طریقه علیه منکشف گردانیده اند که هر چه در کلیه افراد انسانی
 ثابت است از طائف سته و قلب تنها تحقیق است از نفس و قلب و روح و سر
 خفی و خفی که از شش جهت این شش لطیفه مراد داشته اند پس سیر سائر مشایخ بر
 ظاهر قلب است و سیر این بزرگواران در باطن قلب و باین سیر باطن بطون آن سیر
 و علوم و معارف این سیر شش لطیفه در مقام قلب منکشف میگردد اما علومی که مناسب
 مقام قلب اند این است بیان کلمه قدسیه حضرت خواجه قدس الله تعالی سره این حقیر
 درین مقام برکت این بزرگواران مزید بر مزید است و تدقیق بعد تحقیق و بحکم کریمه
 را با نعمت ربک فحدث رمزی از ان مزید و اشارتی از ان تدقیق مینماید و منه سبحان

العصمة والتوفيق بذكره قلب قلب يتضمن لطائف ست برقياس قلب ليكن در
 قلب قلب بواسطة نكي دائره ياسر دكره و لطيفه از لطائف ستة مذكوره بطريق جزئية فلكهم
 يعيشون لطيفه نفس و لطيفه نضى وكذا الحال في القلب الذي في المرتبة الثالثة الا انه لا يظهر فيه
 اتخفى ايضاً وكذا الحال في القلب الذي في المرتبة الرابع الا انه لا يظهر فيه السر ايضاً مع ظهور القلب
 والروح فيه وفي المرتبة الخامس لا يظهر الروح فيه ايضاً فالبقي الا قلب محض وبسبب صرفه في اعتبار
 فيه شئ اصلاً وما ينبغي ان يعلم منها من بعض المعارف العالية ليتوصل به الى ما هو نهاية النهاية
 وغاية الغاية فاقول تبون في الله سبحانه عن جميع ما ظهر في العالم الكبير فيصير له فها هو في العالم
 الصغير اجمالاً ونعني بالعالم الصغير الانسان فاذا حصل العالم الصغير ونزله في بطون المرتبة
 جميع ما في العالم الكبير فيصير له بالصفالة والتنوير تسع دعاؤه فزال حكم صفه وكذا الحال في القلب
 الذي نسبت مع العالم الصغير كنسبة العالم الصغير مع العالم الكبير من الاجمال والتفصيل فاذا حصل
 العالم الاصغر الذي هو عالم القلب ودست الظلمة الطارية عليه ظهر فيه بطون المرتبة ايضاً
 العالم الصغير تفصيلاً وبهذا الحال في قلب القلب بالنسبة الى القلب من الاجمال والتفصيل فظهر
 التفصيل فيه بعد ان كان مجلاً بسبب التصفية والنورانية وعلى هذا القياس القلب الذي في
 المرتبة الثالث والقلب الذي في المرتبة الرابع في الاجمال والتفصيل وظهر التفصيل الذي في
 المراتب السابقة فيها بسبب الصفالة والنورانية وكذا القلب الذي في المرتبة الخامس في
 مع ساطته وعدم اعتبار شئ فيه لظهور فيه بعد التصفية الكاملة ما ظهر في جميع العوالم من العالم الكبير والصغير
 والاصغر وما بعد ما من العوالم كما مر فهو الضيق الاوسع والبسيط والابسط والافل الاكثر والاعلى
 شئ من الاشياء بهذه الصفة وما وجد احداً شدة مناسبة لصانعه تعالى وتقدس من هذه
 اللطيفة البديعة فلا جرم يظهر فيه من عجائب آيات صانعه سبحانه ما لا يظهر في احد من خلقه ولذا
 قال تعالى في الحديث لا يسمي ارضي ولا سمائي ولكن سمي قلب عبدي المؤمن والعالم الكبير
 وان كان اوسع المراد بالظهور الا انه لكثرة تفصيله لا مناسبة له مع من لا كثره فيه اصلاً ولا في

فيه راسا وانحرى للناسبة هو الضيق الاوسع والبسيط الابلط والاكل الاكثر كما لا يخفى فاذا بلغ
 العارف الاثم معرفة والاكمل مشهودا هذا المقام العزيز وجوده والشريف رتبته بصير ذلك
 العارف قلبا للعوالم كلها والظهورات جميعها وهو المتحقق بالولاية المحمدية والمشرق بالدعوات
 المصطفية على صاحبها الصلوة والسلام والنتيجة فالاقطاب والاولاد والابرار واخرون
 تحت دائرة ولايته والافراد والآحاد وسائر فرق الاولياء من درجون تحت انوار هدايته لما
 هو النائب مناب رسول الله والمهدي مهدي حبيب الله وهذه النسبة الشريفة العزيزة
 مخصوصة باحد المرادين ليس للمريد من هذا الكمال نصيب هذا هو النهاية العظمى والغاية المقصودة
 ليس فوقه كمال ولا اكرم منه نوال لو وجد بعد الف سنة مثل هذا العارف لا نقسم ويسري بركته
 الى مدة مديدة وآجال متباعدة وهو الذي كلامه واد نظره شفاء وحضرت المهدي سيد جدي
 بهذه النسبة الشريفة من هذه الامة الخيرة ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء والله ذو الفضل العظيم
 وحصول هذه الدولة المقصود منوط باتمام طريق السلوك وبجذبة تفصيل مراتبه بعد ترتيب
 واكمال مقام الفناء الاثم والبقاء الاكمل درجة بعد درجة وهذا التيسير الاجمال مستلزم
 لسلطان سليمان وحبيب العالمين عليه وعلى آله من الصلوات افضلها ومن التسليكات
 اكملها الحمد الذي جعلنا من متابعية والمسئول من الله سبحانه كمال متابعية والنيات
 عليه والاستقامة على شريعته ويرحم الله عبدا قال آيينا هذا المعارف من الاسرار الدقيقة
 والرموز الحقيقية ما تكلم بها احد من الكابر الاولياء وما اشار اليها واحد من اعظم الاصفاء
 استأثر الله سبحانه هذا العبد بهذه الاسرار وانشأها بصدقة حبس عليه وعلى آله الصلوات والسلام
 ونعم ما قال في شعر الفارسي **اگر پايش بر در سوزن** + بيايد تو خي اجلبت كن
 ليس بقوله تعالى معللا بشئ ولا مسببا بسبب ليقول الله ما يريد والله يختص خبره
 من يشاء والله ذو الفضل العظيم صلى الله تعالى على سيدنا و آله وسلم وبارك على جميع الانبياء
 والمرسلين وعلى الملائكة المقربين وعلى عباده الصالحين والسلام على من اتبع الهدى التزم

متابعة المصطفى عليه الصلوة والسلام منها روح از عالم بیچونی است پس لامکانیه او متحقق
 باشد هر چند بیچونی او نسبت بمرتبه ذیجوب تعالی و نفست است عین چون است
 و لامکانیه او نظر لامکانی حقیقی جل سلطانیه عین مکانیه گویا عالم ارواح برزخ است
 در میان عالم و مرتبه بیچونی پس هر دو رنگ را در ناچار عالم چون او را بیچون میدانند
 و نظر بمرتبه بیچونی عین چونست و این نسبت برزخیت او را باعتبار فطرت اصلی او است
 اما بعد از تعلق باین بدن عنصری و گرفتاری باین کل ظلماتی او از برزخیت برآمده است
 و تمام بعالم چون فرود آمده و رنگ بیچونی از وی متواری گشته مثل او مثل باروت و بارود
 که بواسطه بعضی حکم و مصالح ارواح ملائکه بخضیض شریه فرود آمده اند چنانچه گفته اند پس اگر
 عنایت خداوندی جل شانہ دستگیری نماید تا ازین سفر رجوعی واقع شود و ازین منزل
 عروج فرماید نفس ظلماتی و بدن عنصری نیز متابعت او عروجی خواهند نمود طی منازل
 خواهند فرمود درین ضمن آنچه مقصود از تعلق روح و تنزل اوست ظهور خواهد آمد اما راه
 باطمینان خواهد پیوست و ظلماتی نورانی مبدل خواهد گشت و چون روح این سفر را تمام
 کند و آنچه مقصود از نزول بود بانجام رساند به برزخیت اصلی خواهد رسید و نهایت
 در رجوع به بدایت خواهد یافت و چون قلب از عالم ارواح است نیز در برزخیت توطن
 خواهد نمود و نفس مطمئنه که رنگ از عالم امر دارد چه او برزخ است میان قلب و بدن
 نیز همانجا اقامت خواهد نمود و بدن عنصری که مرکب از عناصر اربعه است بعالم کون و
 مکان استقرار خواهد یافت و بطاعت و عبادت خواهد پرداخت بعد ازین اگر سرکش
 و مخالفت واقع شود فی الجمله منسوب بطلع عنصر خواهد بود مثلاً جزو ناری که بالذات
 سرکش و مخالف طلب است در رنگ ابیس لعین ندائی ناخیر منه خواهد بر آورد و نفس
 مطمئنه از سرکشی باز مانده است چه او از جن جبل سلطانیه راضی گشته و حق سبحانه و تعالی
 راضی و مرضی و نرسکشی از راضی و مرضی مقصود نیست اگر سرکشی از قالب است مانا که

سید البشر علیه و علی آله الصلوٰت و التسلیمات انتهوا و اکملها بقیصر حجبا و اکبر ازین سرکشی طبعی
فرموده باشند که منشأ آن جزو قلابی است و آنکه فرموده اند اسلم شیطان مراد از ان
یا شیطان آفاقیت است که قرین اوست علیه الصلوٰة و السلام و مراد از اینجا شیطان نفسی است
هر چند صولت این شیطان نیز شکسته است و از خود باز مانده اما بالذات لا ینفک
عن الذات سیاهی از جنبی کی رود که خود نکست و یا مراد از ان شیطان نفسی است
و اسلام آن مستلزم انتقای سرکشی بالکلیه نیست با وجود اسلام اگر ترک عزیمت خواهد
و ترکب نخصت گردد جائز است و اگر صغیره بوجد آید که در ان حسنہ نباشد هم گنجایش
دارد بلکه حسنہ ابرار که نزد مقربان سیه است نیز ازین قبیل است این همه اتسام سرکشی است
و این بقای سرکشی از وی از برای اصلاح و ترقی اوست چه بعد از حصول این امور که
نهایت نقص در ان حصول ترک اولی است آن قدر مذمت و پشیمانی و توبه و استغفار
دست میدهد که موجب ترقیات بی نهایت میگردد و چون بدن عنصری در مفرغ است تقرا
یافت بعد از مفارقت لطائف سته و عروج آنها در عالم امر هر آینه خلیفه آنها درین عالم
همین بدن خواهد ماند و کار همه آنها خواهد کرد بعد ازین اگر الهام است بر همین مضغه است
که خلیفه حقیقت جامعه قلبیه است و آنچه در حدیث نبوی علیه الصلوٰة و السلام آمده است
من خلص الله أربعین صبا باظهرت بتابع حکمة من قلبه علی لسانه مراد ازین قلب و الله
سبحانه علم همین مضغه است و در احادیث دیگر این مراد متعین است کما قال علیه الصلوٰة
و السلام انه یلقان علی قلبی عروض غین بر مضغه است نه بر حقیقت جامعه که او بکلیه ازین
برآمده است و در احادیث دیگر آمده از قلب قلب کما قال علیه الصلوٰة و السلام قلب
المومن بین أصبعین من الرحمن اللهم و قال صلی الله تعالی علیه و آله و سلم قلب المؤمن
کرشیتة فی ارض خلافة الله و قال علیه الصلوٰة و السلام اللهم ثبت قلبی علی طاعتک و الثقلین
م الثبات ثابتة لهذه المضغة لان الحقیقة بجامعه لا قلب لها اصلا بل هی مطمنة راسخة علی

الاطمينان وتحليل على نبينا وعليه الصلوة والسلام انما يطلب اطمينان القلب اراد به ان حيث
 المصنعة لا غير لان قلبه حقيقي فذلك ان مطمئنا بلا ريب بل نفسه ايضا كانت مطمئنة بسياسة
 قلبه الحقيقي قال صاحب العوارف قدس سره ان الالهام صفة للنفس المطمئنة التي
 خرجت في مقام القلب وان التلويينات والتقليبات ح تكون صفات لنفس المطمئنة
 وهو كما ترى مخافا للاحاديث المذكورة وتوهم العروج من هذا المقام الذي احسبه
 الشيخ عنه تعلم الامر كما هو عليه والحق صدق ما اخبرت به وطابق لكشف والالهام
 بالاخبارات النبوية على صاحبها الصلوة والسلام والنجمة ولقد تعلم ان ما اخبرت به من
 خلافة المصنعة ودور الالهام عليها وصيرورتها صاحب احوال وتلويينات مما كبر على
 المتعصبين السجائمين القاصرين عن حقيقة الامر وتقل عليهم فاذا يقولون في الاخبار النبوية
 عليه وعلى آله الصلوة والسلام حيث قال ان في جسد بني آدم لمصنعة اذ صلحت صلح الجسد
 كله واذا فسدت فسدت الجسد كله الا وهي القلب جعل صلى الله تعالى عليه وآله وسلم لمصنعة
 هي القلب على سبيل المبالغة وناط بصلاح الجسد وفساده بفساد الجسد ويا فبجز لهذه
 المصنعة ما يجوز للقلب الحقيقي وان كان على سبيل النيات والخلافة واعلم ان الروح لما فارقت
 الجسد بالموت الذي هو قبل الموت وجد العارف الواصل روحه غير ذل في الجسد ولا
 خارج عنه ولا متصل معه ولا منفصل عنه ووجدان للروح تعلقا مع الجسد لصلح الجسد بل لغرض عروج
 الى الروح كما له ايضا وذلك لتعلق هو غشا لصلح وانه في الجسد ولولا ذلك لتعلق
 الجسد بالجسد سخا فيره شر او نقصا وهكذا الحال للواجب تعالى مع الروح وغيره فانه
 تعالى غير ذل في العالم ولا خارج عنه ولا متصل معه ولا منفصل عنه ولا سبحانه تعلق
 مع العالم خلقا وبقا وافاضة للكالات النعم والخيرات فان قلت ان علماء اهل الحق
 ما تكلموا في الروح مثل هذا الكلام بل كادوا لم يجوزوه وانت تلزم وفافهم في القليل والكثير
 فادهم قلت العالم بحقيقة الروح قليل منهم فهم مع قلتم انما تكلموا بالكلمات المروحية

و اكتفوا بالاجمال اجتنابا عن سوء فهم العوام و وقوعهم في الضلال فان الكمالات الروحانية
شبيهة بصورة الكمالات الوجوبية و الفرق بين لا يطلع عليه الا الراغبون من العلماء افراد
المصلحة في الاجمال بل في الانكار عن بنية و كشف عن حقيقة فلا ينكرون كمالات التي سبق
ذكرها و العبد الضعيف انما يبينه و كشف عن بعض خواصه اعتمادا على علمه الصحيح و كشفه لصريح
بعون الله سبحانه و توفيقه و صدقة حبس عليه الصلوة و السلام و آله الكرام مع ازالة كل علة منتهية
عن البيان فافهم و ما ينبغي ان يعلم ان حبس كما استفاد من الروح كمالات التي تخص الروح ايضا
الكتب من الحبس فوايد عظيما حيث صار سمعا بصيرا متكلما متجسدا بحسب مراتبها و كمالاتها
انما سببت بعالم الاجساد و چون نفس مطمئنة بر و جانان ملحق شد چنانكه بالا گذشت
عقل بجای او در عالم اجساد بخلافت او نشست و عقل معا دنام یافت این زمان فکر و
اندیشه او همه برای آخرت مقصور گشت و از اندیشه حیات فارغ آمد و شایان فرست
شد بوسطه نوریکه او را عطا فرموده اند این مرتبه نهایت مراتب كمالات عقل است
اینجا اعتراض نکند که نهایت مراتب كمالات عقل میباشد که در نسیان معاش و
معا و تحقق شود که در مبدأ اندیشه او غیر حق سبحانه و تعالی هیچ نباشد چه دنیا و چه
آخرت گوئیم که این نسیان در آشنای راه او حاصل شده بود در مرتبه فانی الله و این
کمال بر محل ازان متجاوز است اینجا رجوع علمست بعد از حصول جهل و عود فرست
بعد از تحقیق جمع و حصول اسلام حقیقی است بعد از کفر طریقت که در مرتبه جمع است و
فلسفه کثیر السند که در عقل مراتب اربع ثابت کرده اند و کمالات عقل را در آن مختصر دانسته
اند از کمال نادانست حقیقت عقل را با کمالات تابعه او بعقل و وهم نمی توان دانست
کشف صحیح و الهام صریح در کار است که مقتبس از مشکوة انوار نبوت صلوات الله
تعالی و تسلیمانه علی جمیع الانبیاء و المرسلین عموما و افضلهم حبیب الله خصوصا اگر پرسند
که در عبارات مشائخ واقع شده است که عقل ترجمان روح است معنی آن چه باشد

گوئیم که علوم و معارف که بتلقی روحانی از مبدء فیاض فاضل میشود و قلب که از عالم
 ارواحست اخذ می کند ترجمان آن عقل است که آن را محرر و ملخص ساخته نمایان
 نم گردانم و آن عالم خلق می سازد که اگر او ترجمانی نکند فهمیدن آن متعسر است بلکه متعذر
 و چون مضغه قلبیه حقیقت جامعه قلبیه است حکم اصل پیدا کرده است و تلقی او نیز
 تلقی روحانی گذشته و محلج ترجمان آمده است باید دانست که زمانی بر عقل معادنی است
 که باعث شوق بجاوردت نفس مطمئنه میگردد و سجده می کند که او را بمقام آن میرساند و قالب
 استی و خالی میگذارد و این زمان تعقل و تذکر نیز بمضغه قلبیه قرار میابد آن فی ذلک
 تذکری لمن کان له قلب و روح همان قلب خود ترجمان خود گردد درین وقت عارف را
 معامله با قالب اقتد جز و ناری آنکه ندای انا خیر منه از نهاد آن ظاهر میشود و با نقیاد
 می آرد و بتدریج بشریت اسلام حقیقی مشرف میگردد پس خلعت بلبسی را از وی اهل
 گردانیده و بمقام صلی نفس مطمئنه میرسانند و نائب مناسب آن می سازند پس در قالب
 خلیفه قلب حقیقی مضغه آمد و نائب مناسب نفس مطمئنه جز و ناری گشت **ع** و بر سر
 مس وجود من از کیمیای عشق و جز و هوای مناسبست بروح دارد و لهذا در وقت صبح
 سالک و عروج آن بمقام هواگاه باشد که همین هوا را بعنوان حقانیت بداند و گرفتار
 آن بماند چنانچه در مقام روح همین شهود دست میدهد و گرفتار میماند بعضی از مشلخ گفته اند
 که بی سال روح را بخدای پرستیدم و چون از آن مقام گذرانیدند حق باز طبل
 جدا شد و این جز و هوای بوسطه مناسبست بمقام روحی درین قالب قائم مقام روح میگردد
 و در بعض امور حکم روح پیدا میکند و جز و ابی مناسبست بحقیقت جامعه قلبیه دارد و لهذا
 فیض او بجمع اشیا میرسد و من الما کل شیء حی بازگشت او بمضغه قلبیه است و جز و
 ارضی که جز و عظم آن قابلیت بعد از تطهیر از تلویث و لذت و خست که از صفات ذاتیه
 اویند حاکم و غالب درین قالب او میگردد و هر چه هست در قالب حکم او پیدا میکند

وزنگ آن می گیرد و این بواسطه جامعیت تامه اوست جمیع اجزای قالب محقق اجزای
اویند و لهذا که ارضی مرکز عناصر و افلاک آید مرکز او مرکز عالم درین وقت معامله قالب
نیز با انجام رسیده و نهایت عروج و نزول متحقق گشت و کمال تکمیل نقد وقت آمد نسبت
نهایتی که رجوع به بدایت دارد بدانکه روح با مراتب و توابع خود هر چند بطریق عروج
بمقر خود رسیده بود اما چون هنوز تربیت قالب در پیش داشت توجهی باین عالم و کمال
بود و چون معامله قالب با انجام رسید روح با سرخشی و خفی و با قلب و نفس و عقل و شعور
جناب اقدس خداوندی جل سلطان گشت و بکلیه ازین قالب اعراض نمود و قالب
نیز بکلیت خود متوجه مقام عبودیت آمد پس روح با مراتب خود در مقام شهود و حضوری
تمکین است و از دید و دانش ماسوی بکلیت معرض و قالب بتمام بمقام طاعت
بندگی راسخ است اینست مقام فرق بعد الجمع و الله سبحانه الموفق للکمالات و این درویش
درین مقام قدم خاصست و آن رجوع روحست با مراتب خود بعالم خلق تا بحق جل و علای
ایشان را دعوت نماید و روح درین وقت حکم قالب پیدا میکنند و تابع او میگردد و کار
تا بجائی میرسد که اگر قالب حاضرست روح نیز حاضرست و اگر قالب غایبست
روح نیز غافل مگر در وقت ادای ناز که روح یا مراتب خود متوجه جناب اقدسست
جل شأنه قالب اگرچه غافل باشد زیرا که ناز معراج مومنست باید دانست که
این رجوع و اصل که بکلیت واقع شود از اتمل مقامات دعوتست این غفلت سبب
حضور جمیع کثیرست غافلان ازین غفلت نمیکند و حاضران ازین رجعت جا بجا
مقام مہربان روح بائشبه الذمست فہم ہر کویہ اندیش اینجا رسد اگر کمالات این غفلت
بیان کنم ہرگز کسی آرزوی حضور نکند این آن غفلتست کہ خواص بشر را بر خواص ملک
فضیلت بخشید این آن غفلتست کہ محمد رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم را حمت
عالمیان گردانید این آن غفلتست کہ از ولایت بہ نبوت میسرساند این آن غفلتست

که از نبوت بر سالت میرساند این آن غفلت است که اولیای عشرت را بر او لیاست
 عزلت فریت می بخشد این آن غفلت است که محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله وسلم
 بر صدیق اکبر سبقت میدهد بعد ما کان کا ذنی فرس این آن غفلت است که صحو را بر
 شکر تجریر می نماید این آن غفلت است که نبوت را بر ولایت فضل میگردد اند علی زعم
 القاصرین این آن غفلت است که بسبب آن قطب اشد از قطب بدل فضیلت
 پیدا میکند این آن غفلت است که صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه از روی آن می نماید
 آنجا که میفرماید ایستنی صحو محمد این آن غفلت است که حضور مکینه خادم اوست این آن
 غفلت است که وصول مقدمه حصول اوست این آن غفلت است که بصورت تنزل
 است و بحقیقت ترفع این آن غفلت است که خواص را بعوام مشتبه میسازد و قباب
 کمالات ایشان میگردد عر که گویم شرح این بجای شود و تقلیل یدل علی الکثیر و لقطره
 منی عن البحر القدير و السلام علی من اتبع الهدی و التزم متابعة المصطفى علیه و علی اله
 من الصلوات و التسلیات المتهما و المکملها منها حضرت رسالت خاتمت صلی الله
 علیه وآله وسلم در میان سائر انبیاء علیه و علیهم الصلوات و التسلیات تجلی ذاتی ممتاز
 است و باین دولت که فوق جمیع کمالات است مخصوص و کل تابعان او را ازین مقام
 خاص نصیب است گفته نشود که برین تقدیر لازم می آید که کمال این مقام فضل شهند
 آن سائر انبیاء و این خلاف معتقد اهل سنت و جماعت است رضوان الله تعالی علیهم اجمعین
 و این فصل نه جز نیست تا بآن برفع شبهه کرده شود بلکه کلی است زیرا که تفاضل رجال
 بقرب الهی است جل سلفانه هر فضیلتی که هست دون آن فضیلت است در جواب
 گوئیم که لازم نمی آید ازین که کمال این امت را از ان مقام نصیب است وصول ینا بآن
 مقام و فضیلت مر لوط بوصول است نهایت عروج کمال این امت را که خیر الامم است
 تا تحت اقدام انبیاء است علیهم الصلوات و التسلیات صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه

که افضل جمیع بشر است بعد انبیا علیهم الصلوات و التسلیمات و التسمیات نهایت عروج
او تا تحت قدم نبی است که دون جمیع انبیاست غایه مافی الباب کمل تابان این
در مقام تحت از کمالات مقام فوق الفوق که مخصوص به پیغمبر ایشانست علیهم الصلوة
و السلام نصیب تمام است خادم هر جا باشد او اش مخدوم با و خواهر رسید خادم و
بطفیل مخدوم آن یابد که نزد یگان رابی دولت خدمت میسر کند و در چنان
که اوست دائم نرسد به این پس که رسد ز دور بانگ جرسم به باید دانست که مریدان را
گاه هست که این توهم پیران در حق خود پیدا شود و حصول مقامات پیران ایشان
را در تخیل مساوات اندازد حقیقت معامله این است که مذکور شد حصول مساوات
بر تقدیر وصول بآن مقامات است نه بر تقدیر حصول آن مقامات که حصول طفیلی
است از اینجا کسی گمان نکند که مرید مساوی پیر خود نباشد نه چنین است بلکه شایسته
مجاز است بلکه واقع لیکن فرق در میان حصول آن مقام و حصول بآن مقام بسیار
دقیق است هر مرید باین دولت همت نیست کشف صحیح و الهام صریح درین فرق درگاه
است و الله سبحانه اللهم بالصواب و السلام علی من اتبع الهدی **منها** در ویشی پرسید
که سبب چیست که روزه این راه را حلالی رو میبرد و زمانی می ایستد و بعد از آن متواری
سیرد و پس از مدتی باز همان حالت آشکارا میشود و بعد از زمان باز متواری میگردد
و لهذا الی ما شاء الله تعالی جوابش آنست که آدمی را هفت لطیفه است و مدت دولت
و سلطان بر لطیفه جداست پس اگر در آدمی بر لطف اینها در و نمود و حالنی قوی
نزول فرمود کلیت سالک بزرگ آن لطیفه منضغ می گردد و آن حال در جمیع لطائف
سرایه میکند و باز زمانی که دولت آن لطیفه ثابت است آن حال بر پاست و چون دولت
آن لطیفه منقضی گشت آن حال زایل است و بعد از مدتی اگر آن جلال رجوع نماید از دور
حال خالی نیست یا بر همان لطیفه اولی رجوع نماید درین وقت راه ترقی بران سالک

مسدود دست و اگر بر لطیفه دیگر وارد شد راه ترقی مفتوح گشت و در آن لطیفه دیگر نیز
 معامله لطیفه اولی است چه بعد از زائل شدن آن حال اگر همان حال رجوع نماید از دو
 حال سابق خالی نیست و لهذا حال جمیع اللطائف پس از آن وارد در جمیع لطائف
 بطریق اصالة سریان نمود از حال بمقام انتقال فرمود و از زوال محفوظ گشت الله
 سبحانه علم بحقیقه الحال و الصلوة والسلام علی سید البشر و آله الاطهر **منها** قال الله
 تعالی یا ایها الذین آمنوا کلو امن طیبات ما رزقناکم و اشکر و الله ان کنتم
 ان یکون الشرطیة قد الامر بالاکل ای کلو امن مستلذات ما رزقناکم ان صح منکم ان تحصوه
 بالعبادة و لو لم یصح منکم ذک بل کنتم عابدين لمهایت انفسکم فلا تاكلوا امن مستلذات لکنتم مضی
 بالمرض الباطنی و مستلذات من المرزوقات سم قاتلکم و اذا زال المرض الباطنی منکم
 صح لکم تناول مستلذات فتر صاحب الکشف الطیبات ههنا بالمستلذات نظرا
 الی طلب الشکر **منها** قال بعض المشائخ قدس الله تعالی اسرارهم من عرف الله
 یضرب ذنب ای الذنب الذی یشب قبل المعرفة لان الاسلام بحیث ما کان قبله و حقیقه
 الاسلام هو معرفة الله سبحانه علی طریقه الصوفیه بعد الفناء و البقاء فیجب حصول هذه المعرفة
 الذنوب النبی كانت حاصله قبلها و لکن ان یراد بالذنب الذنب الذی یحصل بعده
 المعرفة فیراد بالذنب الذنب لصغیر لا البسیر لان اولیاء الله محفوظون عنه و عدم ضربه بعدم
 التمسار و التدارک بلا فضل بالتوبة و الاستغفار و یجوز ان یکون معناه لا یصدر عنه ذنب
 لان عدم صدور الذنب ملزوم بعدم ضربه فذکر لازم و اراد الملزوم و ما توهم الملاحظة من
 هذه العبارة من ان سبغ للفارغ ارتکاب الذنوب بعدم ضربه فباطل قطعاً و زندقه صریحاً
 اولئک حزب الشیطان الا ان حزب الشیطان هم الخاسرون ربنا لا ترغ قلوبنا بعد
 از همتنا و هب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب و صلی الله تعالی علی سیدنا
 محمد و آله و سلم و بارک و ارجو من الله الکریم الواسع مغفرة ان لا یضر الذنب للمکشب

قبل المعرفة للعارف لمحقق بحقیقة الاسلام وان كان ذلك الذنب من قبل المظالم و
 حقوق العباد لما هو سبحانه المالك على الاطلاق وقلوب العباد بین اصبعیه من اصابعه
 یقبلها لیف یشاء و مطلق الاسلام یجب من الذنوب ماسوی المظالم و حقوق العباد كما لا یخفى
 فان بحقیقة الشیء و کماله مزئیة لیس مطلقه **منها** حق سبحانه و تعالی بذات خود موجود است نه
 بوجد بخلاف سایر موجودات که بوجد موجودند پس احتیاج او تعالی در موجودیت
 بوجد لازم نیاید تا گویند که وجود او تعالی عین ذات است نه زائد تا احتیاج بغیر لازم نیاید
 و در اثبات عینیت وجود مر ذات را جل سلطانه محتاج با دلائل متطاو له گردیم و مخالفت
 کرده باشیم مرجع را اهل سنت و جماعت را چه این بزرگواران بعینیت وجود قائل
 نیستند و خود را زائد میدانند و پوشیده نیست که حکم زیادتی وجود مستلزم احتیاج
 واجب است تعالی و تقدس بغیر اگر بوجد زائد واجب را تعالی و تقدس موجود گوئیم
 و اگر بذات خود موجود گوئیم و این وجود را عرض عام بگیریم هم سخن جمهور متکلمین اهل حق
 درست میگردد و هم اعتراض احتیاج که مخالفان دارند بالکلیه دفع میشود و فرق واضح
 است در میان آنکه واجب را تعالی بذات خود موجود گفتن و اصلا وجود را دخل ندادن
 و در میان آنکه موجود بوجد گفتن و آن وجود را عین ذات اثبات کردن بذه المعرفة مما
 خصه فی الله سبحانه بها الحمد لله سبحانه علی ذلك و الصلوة والسلام علی رسول الله **منها** از
 خصائص حضرت واجب الوجود است تعالی و تقدس که بذات خود موجود بود و اصلا
 در موجودیت بوجد محتاج نشود برابر است که وجود را عین ذات بگیریم یا زائد بذات
 هر دو تقدیر عینیت و زیادتی مخدور لازم است و چون حضرت حق سبحانه و تعالی را
 نسبت بران جاری شده است که هر چه در مرتبه واجب است نمونه آن در هر مرتبه
 امکان ظاهر سازد و علمه احد اولم العلیه آن النموذج خاصه در عالم امکان وجود را ساخته
 است که وجوب هر چه در موجود نیست و از معقولات ثانیه است اما اگر منسوخ کنیم

وجود او را پس او موجود بذات خود خواهد بود نه بوجود دیگر برخلاف موجودات دیگر که موجودیته آنها بوجو محتاج است و ذات اینها کافی نیست وجود که او را در موجودیت اشیا مطلق داد و اند اگر موجود شود بذات خود موجود خواهد بود و محتاج بوجود دیگر نخواهد بود خالق موجود تعالی و تقدس بالاستقلال اگر بذات خود موجود شود و صلا بوجو محتاج نگردد چه عجب است و متبعاً بعد از آن از محبت خارج است و الله سبحانه و تعالی لهم الصواب اگر کسی گوید که مراد حکما و اشعار بعضی متصوفی که بعینیت وجود ذات را تعالی و تقدس بذات قائل گشته اند همانست که تو آنرا گفته و معرفت سابق که واجب وجود موجود است تعالی و تقدس بذات خود نه بوجود پسینای این کلام که موجود است بوجودی که عین ذات است آنست که موجود است بذات خود نه بوجود و در جواب گوئیم که برین تقدیر خلاف اهل سنت با ایشان درین مسئله در برابرینی افتد پسینی اهل حق برین تقدیر در تقابل ایشان می گفتند که او تعالی بوجود موجود است نه بذات اثبات زیادتی وجود برین تقدیر مستدرک است پس اثبات زیادتی وجود را دلالت بر آن شد که خلاف فریقین و نفس وجود نیست بلکه در صفت او است که بعینیت و زیادتی باشد یعنی هر دو فریق قائلند بآنکه او تعالی بوجود موجود است خلاف ندارند مگر در عینیت و زیاتی آن اگر گویند که چون واجب الوجود تعالی و تقدس بذات خود موجود باشد پس واجب را تعالی موجود گفتن بکدام معنی باشد چه معنی بوجو مآل تمام به الوجود است و لا وجود بهنا صلا جواب گوئیم که آری وجود یک ذات واجب تعالی و تقدس آن موجود شود در واجب تعالی مفقود است آنرا وجود یک بطریق عرض عام بر ذات او تعالی مقول شود و بطریق شتقاق محمول گردد اگر باعتبار قیام آن وجود واجب تعالی موجود گویند کنجایش دارد هیچ محذور لازم نیاید و السلام منشا هرگز نه پرستیم خدائی را که در حیطه شهود آید و مرئی گردد و معلوم شود و دروهم و خیال گنجد چه مشهود و مرئی و معلوم و موهوم و متخیل در

شاه و رانی و عالم و دواهم و مختل مصنوع و محدث است ع آن نغمه که در دهان نگنجد طلم
 مقصود از سیر و سلوک خرق حجب است حجب و جوبی باشد یا مکانی تا وصل عریانی
 میسر آید نه آنکه مطلوب را در قید آرند و صید نمایند **ع** عتقا شکار کس نشود و دام باز چین
 اکایجا همیشه باد بدست است دام را بچنی ان الرویة فی الآخرة حق نوسن به و لا تغفل بکیفیتة
 لقصور فحم العوام عن در که لا عدم ادراک الخواص فان لحم نصیباً من ذلک المقام فی الدنیا
 و ان لم یسم روتیه و السلام علی من اتبع الهدی **منها** هر چه در دید و دانش می آید مقید است
 و از صرافت اطلاق تنزل و مطلوب آنست که از جمیع قیود منزله و مبری باشد پس ماورای
 دید و دانش او را باید جست این معامله و رای طور نظر عقل است چه عقل ماورای دید و
 دانش را جستن محال میدانند **ع** را ز درون پرده ز رندان مست پرس چکین حال
 نیست صوفی عا لیمقام را **منها** مطلق بر صرافت اطلاق خودست هیچ قیدی با و راه
 نیافته است اما چون در مراتب مقید ظهور فرماید عکس او با حکام آن مراتب منضیع گشته مقید
 و محذور نماید لاجرم در دید و دانش آید پس اکتفا بر دید و دانش اکتفا بر عکس است از عکس
 آن مطلوب بلند همتان بجز و مویز سیر نشود ان الله سبحانه یحب معالی الهمم جعلنا الله سبحانه
 من معالی الهمم بحرمة سید البشر علیه و علی آله الصلوات و التسلیات **منها** در او اکل حال
 می بینیم که در مکان طواف میکنم و جمعی دیگر نیز با من در ان طواف شریک اند اما بطوی سیر
 آنجا نه سجده است که تا من یک دور طواف را با انجام میرسانم آنجا نه دوسه قدم مسافت را
 قطع می نمایند در ان اثنا معلوم میگردد که این مکان فوق العرش است جامع طواف کنندگان
 تا یک گرام اند علی نبیا و علیهم الصلوات و التسلیات و الله یختص برحمته من یشاء و الله ذو الفضل
 العظیم **منها** قباب اولیاء الله صفات بشریت ایشانست بهر چه سایر مردم محتاج اند این

فی العالم اکثر فیکون التفریع والتلون فیه اوسع والبسط فیکون نقصا فلا بد لطالب من نفی هذه العلوم
 کلمات و نسیان الاشیاء جلها و العلم فی الواجب تعالی لیس کذلک اذ هو سبحانه منزله
 من ان کل فی صور الاشیاء المعلومه بل ینکشف الاشیاء علیه تعالی بحجر و تعلق العلم بها سبحانه
 من لا یتغیر بذاته و لا بصفات و لا فی افعال و سجدات الاکوان و العارف لیتخلق بصیر علمه بهذه
 الصفة فلا یحل فی صور معلومات الاشیاء فلا تاتر فی حقه فلا یتغیر و لا تلون فلا یكون نقصا بل کما
 بذات السر من خواص الاسرار الالهیه فخص الله سبحانه و تعالی من یشاء من عباد به برکه حبیبیه علیه
 و علی آله الصلوات و التسلیمات انما و الکلمات منها این در ویش را در و از دهم سال زانکه
 از مان انابت بمقام رضا مشرف ساختند اول نفس را باطمینان رسانیدند بعد از آن
 بتدریج بعض فضل باین سعادت مستعد ساختند و باین دولت مشرف نشد تا زمانی
 که پرتوی از رضای آن حضرت جل سلطان بر تافت فرضیت النفس لمطمئنه عن مولای او رضی
 مولایا عنهما الحمد لله سبحانه علی ذلک چرا که اشیر اطیبا مبارکافیه مبارک علیه و کیا یحب ربنا و رضی
 و الصلوة و السلام علی رسول محمد و آله کیا بحری اگر گویند که چون نفس راضی شد از مولای خود
 پس معنی دعا و طلب دفع بلا چه باشد گوئیم که رضا از فعل مولای تعالی مستلزم رضا از مخلوق
 اونیست بلکه باینست که رضا از مخلوق مستقیج باشد در رنگ کفر و معاصی پس رضا از خلق قبیح
 لازم باشد و کراهت از نفس قبیح واجب هرگاه مولای از نفس قبیح راضی نباشد بنده چگونه
 شود بلکه بنده درین صورت مامور بشدت و غلظت است پس کراهت از مخلوق منافی رضا
 خلق آن نباشد پس طلب دفع بلا را معنی تحسن باشد و جمعی که فرق نکرده اند در میان رضا
 فعل و کراهت از مفعول در وجود کراهت بعد از حصول رضا در شکل مانده اند و در دفع آن
 تکلفات نموده اند و گفته اند که وجود کراهت منافی حال رضا است نه مقام رضا و این حقیقت

بالامام الله سبحانه والسلام على من اتبع الهدى منها مدتی آرزوی آن داشت که وجبی پیدا
 شود و جیه در مذہب حنفی ماذر خلف امام قراة فاتحه نموده آید تہرگاہ قراة در نماز فرض باشد
 از قراة حقیقی عدول نموده بقراة حکمی قرار دادن معقول نمی شد با آنکہ در حدیث نبوی آمده
 علیہ الصلوۃ والسلام لا صلوة الا بقاۃ الکتاب اما بواسطہ رعایت مذہب بی اختیار ترک قراة
 میکرد و این ترک را از قبیل ریاضت و مجاہدہ می شمرد آخر الامم حضرت حق سبحانہ و تعالی ببرکتہ
 رعایت مذہب کہ نقل از مذہب الحادست حقیقت مذہب حنفی در ترک قراة ماموم ظاهرست
 و قراة حکمی از قراة حقیقی در نظر بصیرت زیبا تر نمود کہ امام و ماموم ہمہ باتفاق در مقام مناجات
 می ایستند ان لمصلی یناجی ربہ و امام را درین امر پیشوای سازند پس امام ہر چہ میخواند گویند و
 زبان قوم میخواند و رنگ آنکہ جماعہ پیش پادشاہ عظیم الشان بجاحتی بروند و یکی را پیشوا سازند
 تا از زبان ہمہ اینہا عرض حاجت نماید برین تقدیر اگر دیگران نیز با وجود تکلم پیشوا در تکلم است
 دخل سورا دست و موجب عدم رضای پادشاہ پس تکلم حقیقی این جماعہ کہ زبان پیشوا ادا می نماید
 بہترست از تکلم حقیقی اینہا همچنینست حال قراة قوم باوجود قراة امام کہ دخل شغبست
 و از ادب مستبعد و موجب تفرق کہ منافی اجتماعست و اکثر مسائل خلائی میان شافعی ازین
 قبیلست کہ ظاہر و صورت مرجح بجانب شافعیست و باطن و حقیقت مؤید مذہب حنفی و برین
 فقیر ظاہر ساختہ اند کہ در خلائیات کلام حق بجانب حنفیست تکوین را از صفات حقیقیہ میدانند
 ہر چند بظاہر جمیع بقدرت و ارادت مینماید لیکن بدقت نظر و نور فرست معلوم میگردد
 کہ صفت علاحدہ است علی ہذا القیاس و در خلائیات فقہی در اکثر مسائل حق بجانب حنفی
 است و در اقل متردد و این فقیر را در توسط احوال حضرت پیغمبر علیہ و علی آکہ الصلوۃ
 و التسلیمات در واقعہ فرمودہ بودند کہ تو از محمدان علم کلامی از ان و تمت در ہر سئلہ از

مسائل کلامیه این فقیر را رای خاص است و علم مخصوص در اکثر مسائل خلافیه که ماتریدیه و اشاعره در اینجا متنازع اند در ابتدا و ظهور آن مسئله حقیقت بجانب اشاعره مفهوم میگردد و چون بنور فراست حدت نظر نموده می آید واضح میگردد که حق بجانب ماتریدیه است در جمیع مسائل خلافیه کلامیه رای این فقیر موافق آرای علمای ماتریدیه است و بحسن که این بزرگواران را بواسطه متابعت سنت سینه علی صاحبها الصلوٰه و السلام و تسبیح شان عظیم است که مخالفان ایشان را بواسطه خلط فلسفیات آن شان میسر نیست اگر چه هر دو فریق از اهل حق اند از علو شان بزرگترین این بزرگواران امام اجل پیشوای اهل احوسنیفه رضی الله تعالی عنه چه نویسد که علم و ادب و اتقای مجتهدین است چه شافعی و مالک و چه احمد بن حنبل امام شافعی میفرماید لفقهاء کلام عیال ابی حنیفه منقولست که امام شافعی چون بزرگتر قبر امام عظم میرفت ترک اجتهاد خود میکرد و برای خود عمل نمی نمود و می گفت که شرم می آید که در حضور ایشان عمل برای خود بکنم که مخالف رای ایشان باشد ترک قرأت فاتحه خلف الامام نمینمود و قنوت در خبر نمی خواند آری بزرگی شان ابی حنیفه رشافعی داند فردا که حضرت عیسیٰ علی نبیاء علیه الصلوٰه و السلام نزول فرماید بذهب ابی حنیفه عمل خواهد کرد چنانکه خواجه محمد پارسا قدس سره در فصول سنه میفرماید و همین بزرگی ایشان را کافیست که پیغمبر اولی العزم بذهب او عمل نماید صد بزرگی دیگر را باین بزرگی عدیل نمی توان یافت حضرت خواجه میفرمودند قدس سره که چند گاه من هم خلف امام قرئت فاتحه نمینودم آخر الامر شبی امام عظم را در خواب دیدم که قصیده غرادر مع خود میخواند این مضمون مستفاد میگردد که چندین اولیا در مذهب من بوده اند از ان وقت ترک قرأت فاتحه خلف امام نمودم منتها گاه باشد که کاملی قصی را اجازت تعلیم طریقت می کند و در ضمن

اجتماع مریدان ناقص کاران ناقص با تمام میرسد حضرت خواجہ نقشبند رضی مولانا یعقوب
چرخ علیہ الرحمۃ را پیش از وصول بدرجہ کمال اجازت تعلیم طریقت فرموده بودند و گفته بود
که ای یعقوب آنچه از من بتو رسیده است بمردم برسان و کار مولانا بعد از ان در خدمت
خواجہ علاء الدین عطار قدس سره سرانجام یافت لهذا خدمت مولانا عبد الرحمن جامی در
نفحات مولانا را اول از مریدان خواجہ علاء الدین عطار می شمرد و ثانیاً خواجہ نقشبند رضی نسبت
میکند و ازین قبیل است کاملی مرید را که استعداد یک درجه از درجات ولایت دارد بعد از
حصول آن درجه آن مرید را اجازت تعلیم طریقت میکند و آن مرید من درجه کامل است و
من درجه ناقص و همچنین است حال مریدیکه استعداد دو درجه یا سه درجه از درجات ولایت
دارد من درجه کاملست و من درجه ناقص چه پیش از رسیدن بنهایت النہایت همه درجات
از یک وجه کمال دارد و از یک وجه دیگر نقص مع ذلک شیخ محکم اورا بعد از حصول مرتبہ
استعدادی او اجازت تعلیم طریقت می کند پس اجازت موقوف بر کمال مطلق نشد باید دانست
که نقص هر چند منافی اجازت است اما چون کامل مکمل ناقص را نائب خود می سازد و دست
او را دست خود میداند ضرر نقص تعدی نمی نماید و الله سبحانه اعلم بحقائق الامور کما منہا
یا داشت عبارت از دوام حضور حضرت ذات ست تعالی و تقدس و این معنی گاه است که
مرار باب قلوب را نیز تنجیل شود بواسطہ جامعیت قلب زیرا که هر چه در کلیت انسان است
در قلب تنہا نیز ثابت است هر چند فرق اجمال و تفصیل است پس در مرتبہ قلب نیز حضور ذات
تعالی و تقدس سببیل دوام میسر شود اما این معنی صورت یا داشت است نہ حقیقت یا داشت
و اندراج نہایت در بدایت تواند بود باین صورت که یا داشت است اشارت فرموده
باشند حصول حقیقت یا داشت بعد از ترک کثرت نفس و تصفیہ قلب است لیکن اگر مراد از

حضرت ذات مرتبه و جوب داشته شود که ذات دران مرتبه جامع صفات و جوبیه است پس حصول یادداشت بجز رسیدن بشهود این مرتبه بعد از طی جمیع مراتب امکانی صورت می بندد و در تجلیات صفاتی نیز ازین معنی متحقق میشود که ملاحظه صفات درین تقدیر منافی حضور حضرت ذات تعالی نیست و اگر مراد از حضرت ذات تعالی مرتبه احدیت مجرد داشته شود که معرفت از اسما و صفات و نسب و اعتبارات پس حصول یادداشت بعد از طی جمیع مراتب سمائی و صفاتی نویسی و اعتباری متصور شود و این فقیر هر جا بیان کرده است یادداشت را بمعنی آخر فرد آورده هر چند اطلاق حضور دران مرتبه ملائم نیست کما لا یخفی علی اربابیه چه او از حضور و غیبت بلند است اطلاق حضور را ملاحظه صفتی از صفات در کارست آنچه مناسب لفظ حضورست تفسیر یادداشت بمعنی ثانی و برین تقدیر یادداشت را نهایت گفتن عتبات شود و حضورست که فوق این مرتبه بشهود و حضور را گنجایش نیست یا حیرتست یا جهل یا معرفت نه آن معرفت که توان را معرفت دانی که آن معرفت تو معرفت انفعالیست و صفاتی و این مقام فوق معرفت اسما و صفاتست بچندین مراحل و الصلوة و السلام علی سید البشر و علی آل الاطهر متشبهات می این طریق وصول بنهایت النهایه مربوط بطبی مقامات عشره مشهوره است که اولش توبه است و آخرش رضا هیچ مقامی در مراتب کمال فوق مقام رضا متصور نیست حتی که رویت اخروی نیز و حقیقت مقام رضا کما یضفی در آخرت ظهور خواهد یافت و حصول مقامات دیگر در آخرت متصور نیست توبه آنجا معنی ندارد و دوزخ گنجایش ندارد و توکل صورت نه بندد و صبر احتمال ندارد آری شکر هر چند دران جا متحققست اما آن شکر از شعب رضاست نه امر مباین از رضا اگر چه پسند که در کامل ممل گاه هست که رغبت در دنیا مفهوم میگردد و منافی توکل چیز مایده میشود و بی طاعتی

که منافی صبرست مشهود میگردد و گراهِست که ضد رضا است یافته میشود و وجه آن چه باشد
در جواب گویم که حصول این مقامات مخصوص بقلب و روحست و نسبت باخص صبر
این مقامات در نفس مطمئنه نیز حصول می یابد اما قالب ازین معنی خالی و بی نصیبست
هر چند از سورت و شدت بیانه شخصی از شبلیه پرسید که تو دعوی محبت میکنی و این
فرهی تو منافی محبتست شبلیه در جواب او این شعر خواند **حب قلبی مادی بنی**
و بودری ما قدام فی السمن پس منافی آن مقامات اگر در قالب کاملی ظهور کند ضرر ندارد و در
حصول آن مقامات نسبت باطن آن بزرگ و در غیر کامل نقائص آن مقامات در کلینه
ظهور میکند بباطن و ظاهر را غیب دنیا میگردد و منافی توکل صورت و حقیقت او را شال
میشود و قلب و قالب بطاقتی و ضطرار ظهور می نماید و بروح و بدن گراهِست ظاهر میگردد
همین چیزهاست که حضرت حق سبحانه و تعالی قباب اولیای خود ساخته است و اکثر
مردم را از کمالات این بزرگواران محروم داشته اند و در البقای آن چیزها در اولیا حکمت
است خامض و آن عدم امتیاز حقست از باطل که از لوازم این دارست که محصل
ابتلاست و حکمت دیگر در البقای این اشیا در اولیا اگر چه بحسب صورت باشد تری
ایشانست اگر این اشیا از اولیا باطل مرفوع شود راه ترفی مسدود میگردد و در بزرگ

ملک مجبوس میمانند و السلام علی من اتبع الهدی و التزم متابعة المصطفی علیه و علی آله
الصلوٰت و التسلیات انما و اکملها منها الہی چیست اینکه اولیای خود را کردی که باطن
ایشان زلال خضرست هر که قطره ازان چشید حیات ابدی یافت و ظاهر ایشان ستم
قائل هر که بآن نگرست بموت ابدی گرفتار آمد ایشانند که باطن ایشان رحمتست
و ظاهرشان رحمت باطن بین ایشان از ایشانست و ظاهر بین ایشان از بد کیشان

بصورت جو نماید و بحقیقت گندم بخش بظا هر از عوام بشر اند و باطن از خواص ملک بصورت
 بر زمین اند و بمعنی بر فلک جلیس ایشان از شقاوت رسته است و نفس ایشان بسعادت
 پیوسته اولئک حزب اللہ الان حزب اللہ هم المفلحون و صلی اللہ تعالیٰ علی سیدنا محمد
 و آله و سلم **منها** حضرت حق سبحانه و تعالیٰ اولیاء اللہ را بر پنجی مستور ساخته است که ظا هر
 ایشان از کمالات باطن ایشان خبر ندارد و کفایت ماعدای ایشان باطن ایشان را نسبتی که
 بر تبه بیچونی و بیچکونی حاصل گشته است نیز بیچون است و باطن ایشان چون عالم امر است
 نیز فیضی از بیچونی دارد و ظا هر که سر امر چون است حقیقت آنرا چه در یابد بلکه نزدیک است
 از نفس حصول آن نسبت انکار نماید بغایه تجمل و عدم المناسبت و تواند بود که نفس حصول
 نسبت را داند اما نداند که متعلق آن کیست بلکه بسا است که نفی متعلق حقیقی او نماید و کل فلک
 علو تک النسبته و دونو بظا هر و باطن خود مغلوب آن نسبت است و از دید و دانش رفته است
 چه داند که چه دارد و بکه دارد پس ناچار غیر از عجز از معرفت بمعرفت راه نباشد لهذا صدیق
 اکبر رضی اللہ تعالیٰ عنه فرمود العجز عن درک الادراک ادراک نفس ادراک عبارت از نسبت
 خاصه است که عجز از ادراک آن لازم است لان صاحب الادراک مغلوب لایعلم ادراکه و
 غیره لایعلم حاله کما مر **منها** شخصی بود در لباس صوفیان که بدعت اعتقادی مبتلا بود این
 فقیر در حق او تردد داشت اتفاقاً منی منیم که انبیا صلوات اللہ تعالیٰ و تسلیما علیهم با جمیع جمع اند
 و همه بزبان واحد میفرمایند در حق آن شخص که لبس منادین اشباح خاطر رسیده که از شخص دیگر
 که فقیر در حق او تردد بود شفسار نماید در ماده او فرمودند کان منافع الذی سبحانه من سوء
 الاعتقاد و من طعن انبیاء الامجاد **منها** برین فقیر ظا هر ساختند که لفظ قرب و معیت احاطه
 حق سبحانه که در قرآن مجید واقع شده است از جمله تشابهات قرآنی است در رنگ مذوجه

و همچنین است لفظ اول و آخر و ظاهر و باطن و امثال آن پس حق سبحانه و تعالی را قریب گوئیم
اما معنی قریب ندانیم که چیست و همچنین اول گوئیم اما ندانیم که مراد از اول چه باشد و معنی قریب
و اولیت که در حیطه علم و فهم ما در آید حق سبحانه و تعالی از آن منزله و برتر است و آنچه در کشف و
شهود ما بگذرد و تعالی از آن متعالی و پاک است و قریب و معیت او تعالی که بعضی از متصوفه
بطریق کشف دریافته اند و آن معنی کشفی حق را سبحانه قریب و مع میداند مستحسن نیست قدی در
مذهب نجسمه دارد و آنچه بعضی از علما در تائیل آن گفته اند و از قریب قریب علی مراد داشته اند
در رنگ تائیل بدست بقدرت و وجه است بذات و مجوز است نزدیک مجوزان تائیل و ما
تجوز تائیل نمی کنیم و تائیل آنرا بعلم حق سبحانه و تعالی نمی نمایم اعلم عند الله سبحانه و السلام علی
من اتبع الهدی **منها این** فقیر ناز و ترا گاهی در اول شب ادا می کرد و گاهی با آخر شب
می گذاشت و شبی از شبها نموند که در صورت تاخیر ادا می ناز و ترا چون مصلی بخواب رود
و نیت دارد که در آخر شب و ترا ادا خواهد نمود و کتبه اعمال حسنا و تمام شب حسنات را بنام او
می نویسند تا زمانی که و ترا ادا نماید پس هر چند و ترا تاخیر ترا دانا نماید بهتر باشد مع ذلک
این فقیر را تعجیل و تاخیر و ترا غیر از متابعت سید البشر علیه و علی آله الصلوات و التسلیات هیچ چیز
منظور نیست و هیچ فضیلت را متابعت عدیل نمی اندازد و حضرت رسالت و ترا گاهی
اول شب ادا فرموده اند و گاهی آخر شب سعادت خود را در آن میداند که ادا می از امور تشبیه
آن سرور نماید علیه و علی آله الصلوة و السلام اگر چه آن تشبیه بحسب صورت باشد مردم و بعضی
سنن در نیت احیای میل مثل آن را غسل میدهند عجب می آید از کوتاهی اندیشی ایشان
بنابر احیای لیالی را به نیم متابعت خزیم عشره آخره ماه رمضان را اعتکاف شستیم بایان
را حسب جمع کرده گفتیم که غیر از متابعت نیت دیگر نکنید که بتل و انقطاع ما چه خواهد بود و صد

اگر قناری را بحصول یک متابعت قبول داریم اما هزار مثل و انقطاع را بی توکل
 متابعت قبول نداریم ۵ آنرا که در سرای نگار نیست فارغست ۶ از بلوغ و بوستان
 و تماشای لاله زار ۷ زرقا الله سبحانه کمال متابعت علیه و علی آله الصلوات و التسلیات
 آنها و اکملها صفتها وقتی از اوقات جمعی از درویشان نشسته بودند این فقیر از محبت
 خود که نسبت بخلایمان آن سرور داشته علیه و علی آله الصلوات و التسلیات چنین گفت که
 محبت آن سرور بر نهی مستولی شده است که حق سبحانه و تعالی را بواسطه آن دوست
 میدارم که رب محمد است حاضران ازین سخن در تحیر مانده اما مجال مخالفت نداشتند
 این سخن نقیض سخن رابعه است که گفته آن سرور را در خواب گفتم که محبت حق سبحانه و تعالی
 بر نهی استیلا یافته است که محبت شما را جا نموده است این هر دو سخن هر چند از سکر خمر
 میداد اما سخن من اصالت دارد و در عین سکر گفته و من در ابتدای صحو و سخن در مرتبه
 صفات و سخن من بعد از رجوع از مرتبه ذات زیرا که در مرتبه ذات تعالی این قسم محبت را گنجایش نیست
 جمیع نسب را از ان مرتبه کوتهی است آنجا همه حیرت است یا جهل بلکه بدوق نفی محبت در ان
 مرتبه میکنند هیچ وجهی خود را شایان محبت او نمی داند محبت او معرفت و صفات
 و پس محبت ذاتی که گفته اند مراد از ان ذات احدیت نیست بلکه ذات بعضی اعتبارات
 ذات است پس محبت رابعه در مرتبه صفات است و الله سبحانه اللهم بالصواب و الصلوة و السلام
 علی سید البشر و آله الاطهر صفتها شرافت علم با ندازه شرف و مرتبه معلوم است معلوم هر چند
 شرفتر علم آن عالی تر پس علم باطن که صوفیه بآن ممتازند اشرف باشد از علم ظاهری که
 نصیب علمای ظواهر است بر تریاس شرافت علم ظاهری بر علم حجامت و حیالکت پس عا
 آداب پیر که علم باطن را از او اخذ کنند با ضاف زیاد باشد از رعایت آداب استاد که

علم ظاهر از دستفاده نمایند و همچنین رعایت آداب استاد علم ظاهر باضعاف زیاده است
 از رعایت آداب استاد حجام و حاکم و همین تفاوت در اصناف علوم ظاهری جاریست
 استاد علم کلام و فقه اولی و اقدم است از استاد علم نحو و صرف و استاد نحو و صرف اولی است
 از استاد علوم فلسفه با آنکه علوم فلسفه داخل علوم معتبره نیست اکثر آن مسائل لا طائل است
 و بجاصل و اقل مسائل آنکه از کتب اسلامی اخذ نموده اند و تصرفات در آن کرده و جمل
 مرکب خالی نیستند که عقل را در آن موطن مجال نیست طور نبوت و در اطور عقل نظر نیست
 باید دانست که حقوق پیر فوق حقوق سائر را باب حقوق است بلکه نسبت ندارد حقوق پیر
 بحقوق دیگران بعد از انعامات حضرت حق سبحانه و احسانات رسول او علیه و علی آله الصلوات
 التسلیمات بلکه پیر حقیقی همه رسول الله است صلی الله تعالی علیه و آله و سلم ولادت صوری هر چند
 از والدین است اما ولادت معنوی مخصوص پیر است ولادت صوری را حیات چند روزه
 است ولادت معنوی را حیات ابدی است نجاسات معنوی مرید را پیر است که نقاب روح
 خود کناسی بنماید و تطهیرش کند او میفرماید در توجهات که نسبت ببعضی مسترشدان واقع شود
 محسوس میگردد که در تطهیر نجاسات باطنه ایشان تلوثی بصاحب توجه نیز میزد و دوازده مانع
 مگردمیدارد پیر است که بتوسل از بخدا میرسد عز و جل که فوق جمیع سعادات و نیوید و اخرویه
 است پیر است که بوسیله او نفس اماره که بالذات خبیث است منزکی و مطهر میگردد و از آلودگی
 باطمینان میرسد و از کفر جلی باسلام حقیقی می آید ع که بگویم شرح این یجد شود بمربوس
 سعادت خود را در قبول پیر باید دانست و شقاوت خود را در رد او و لغو ذلالت سبانه من بک
 رضای حق سبحانه را در پس پرده رضای پیر مانده اند تا مرید در مرضی پیر خود را گم سازد و ضیاء
 حق سبحانه نزد آفت مرید در آزار پیر است هر ذلتی که بعد آن باشد تدارک آن ممکن است

اما آزار پیر را هیچ چیز تدارک نمی توان نمود آزار پیر پنج شقاوت است مرید را عیاذ الله بجا
 من ذلک غلطی در مقدمات اسلامی و فتوری در اتیان احکام شرعی از نتایج و ثمرات آنست
 از احوال و مواجید که بباطن تعلق دارد و چگوید و اثری از احوال اگر با وجود آزار پیر باقی نماند
 از استدراج باید شمرده که آخر بخوابی خواه کشید و غیر از ضرر نتیجه نخواهد داد و السلام علی
 من اتبع الهدی **منها قلب** از عالم امر است و در عالم خلق تعلق و عشق داده به عالم خلق
 فرو داده اند و بمضغه که در جانب چپ است تعلق خاص بخشیده اند و رنگ آنکه پادشاه را
 بکناس عشق پیدا شود و بسبب آن در منزل کناس نزول نماید و روح که الطف از قلب است
 از اصحاب یمن است و لطائف ثلثه که فوق لطیف روح اند بشرف خیر الامور و وسطها مشرف
 اند هر چند لطیف تر بوسط مناسب تر الا ان السر و الخفی علی طر فی الاخی احد هما علی البین و الاخر
 علی الشمال و نفس مجاور حواس است تعلق بدماغ دارد و ترقی قلب منوط است بوصول او
 در مقام ریح و بمقام مافوق روح و همچنین ترقی روح و مافوق او مربوط است بوصول آنها
 بمقامات فوقانی لیکن این اصول در ابتدا بطریق احوال است و در انتها بطریق مقام و
 ترقی نفس برسیدن اوست در مقام قلب بطریق احوال در ابتدا و بطریق مقام در انتها
 و در آخر کار این لطائف سه بمقام اخفی میرسند و همه باتفاق قصد طیران عالم قدس
 مینمایند و لطیفه قالب را خالی و تهی می گذارند اما این طیران نیز در ابتدا بطریق احوال است
 و در انتها بطریق مقام و جمیع الفنا و موتی که پیش از موت گفته اند عبارت از این جدا
 لطائف سه است از لطیفه قالب و سر بقای حس و حرکت در قالب بعد از مفارقت اینها
 در جایهای دیگر بیان کرده شده است از اینجا باید طلبید این ورق گنجایش تفصیل ندارد
 اشاره و در موز سخن میرسد و لازم نیست که جمیع لطائف در مقامی جمع شوند و از اینجا طیران نمایند

گاه باشد که قلب و روح هر دو با اتفاق این کار کنند گاهی هر سه دگای هر چهار و آنچه اول گفتگو
شد اتم و اکمل است و مخصوص است بولایت محمدی علیه و علی آله الصلوات و التسلیات و ما
عدای او قسمی از اقسام ولایت است و چون آن لطائف بسته بعد از مفارقت از قالب و
وصول بمقام قدس و تلون بصبغ آن اگر بقالب باز رجوع نمایند تعلق پیدا کنند سوای
جی و حکم قالب گیرند و بعد از امتزاج باریک قسم نمای پیدا کنند و حکم میت بگیرند و در وقت
بتجلی خاص بتجلی گردند و از سر حیات پیدا کنند و بمقام بعثت الله متحقق شوند و بتجلی باخلاق
الله گردند و درین وقت اگر آن خلعت را بخشیده بعالم باز گردانند معاطه از نو بتدی خواهند بخا
و مقدمه تکمیل پیدا خواهد شد و اگر بعالم باز نگردانند و تدلی بعد و نوحاصل نشود از او کیا عورت
خواهد بود و تربیت طالبان و تکمیل ناقصان از دست او نخواهد آمد این است حدیث بیت
و نهایت بطریق رموز اشاره اما فهمیدن آن بغیر قطع این منازل محال است و السلام علی
سن ابی الهدی و التزم متابعه المصطفی علیه و علی آله الصلوة و السلام مهشما حضرت حق سبحانه
و تعالی از ازل تا ابد بیک کلام متکلم است آن کلام شعیب و متجزی نیست چه سکوت و خرس در
حق او تعالی محال است چه عجب هر گاه از ازل تا ابد در آن جا آن واحد باشد از لایحه جری
سبحانه زمان در آن واحد غیر از کلام واحد بسیط چه بوقع آید و آن کلام واحد منشای چندین
کلام گشته است باعتبار تعدد تعلقات مثلا اگر بامور تعلق گرفته امر ناشی شده و اگر بمبهمی
نمی تمام یافته و اگر بانخبار خبر پیدا گشته غایب مانی الباب اخبار از ماضی و استقبال جمعی را در
اشکال می اندازد و از تقدم و تاخر و ال تقدم و تاخر مدلول می برد و لا اشکال زیرا که ماضی
و استقبال از صفات مخصوصه و ورست که باعتبار انبساط آن پیدا شده است و در
مرتبه مدلول چون آن بحال خود است و هیچ انبساطی پیدا نکرده است و کسی که استقبال را

کنجایش نیست از باب معقول گفته اند که ماهیت واحد را باعتبار وجود خارجی لوازم علیحدّه است و باعتبار وجود ذهنی صفات جدا هرگاه در شی واحد تباین صفات و لوازم باعتبار تفاء وجود و هویت جائز باشد در دال و مدلول که فی الحقیقت از یکدیگر جدا اند بطریق اولی مجوز باشد و آنکه گفته شد که از ازل تا ابد آن واحد است از تنگی عبارت است و الا آن نیز آنجا کنجایش ندارد آن هم در زنگ زمان اینها ثقیل است باید دانست ممکن که در مقامات قرب الهی حل سلطانه یا از دایره امکان بیرون می نهند ازل و ابد را متحد می یابند حضرت رسالت خاتمت علیه و علی آله الصلوات و السلام و التّحیّه در شب معراج در مقامات عروج یونس را در بطن ماهی یافت و طوفان حضرت نوح موجود بود و علیهم الصلوٰه و السلام و اهل بهشت را در بهشت دید و دوزخیان را در دوزخ و بعد از پانصد سال که نصف یوم است از زمان دخول بهشت عبد الرحمن بن عوف که اغنیای صحابه است علیهم الرضوان در بهشت درآمد و حضرت مغیر از دیر آمدن او پرسیدند او از عقبات خود خبر داد و اینهمه در زنگ آن مشهور گشت ماضی و استقبال را کنجایش نبود و این حقیر را نیز در بعضی از اوقات بصدره حبیب الله علیه الصلوٰه و السلام این حالت پیدا شده بود ملائک را در عین سجود یافت که بحضرت آدم میگردند و هنوز سر از سجده نه برداشته بودند ملائک علیهم را ازین ساجدان جدا دید که بسجده و امور گشته اند و مشهور خود مستهلک و مستغرق اند و احوالی که در آخرت موعود اند در همان آن مشهور گشتند و چون مدتی برین واقع گشته بود تفصیل احوال آخرت نکرد که بر حافظه خود اعتماد داشت لیکن باید فهمید که این حالت مر حبه پیغمبر و روح ایشان را شده بود و مشهور بصبر و بصیرت و دیگران را که طفیلی اند اگر این حالت بطریق تبعیت دست به تصور بر روح است و مخصوص بصیرت در قافله که اوست دامن برسم به این بسکه رسد ز دور باک جسم

علیه و علی آله الصلوات و التسلیات الهما و الملکها صنها تکوین کی از صفات حقیقیه واجب الوجود
 است تعالی و تقدس اشاعره تکوین را از صفات اضافیه میدانند و قدرت و ارادت را در
 ایجاد عالم کافی می انگارند اما حق آنست که تکوین صفت حقیقیه علمیده است اما درای قدرت
 و ارادت بیانش آنکه قدرت بمعنی صحه فعل و ترک است و ارادت تخصیص کی ازین دو طرف
 قدرت است که فعل و ترک باشد پس رتبه قدرت مقدم شد بر رتبه ارادت و تکوینی که ما
 او را از صفات حقیقیه میدانیم رتبه او بعد از رتبه قدرت و ارادت است کار آن صفت
 ایجاد آن طرف تخصیص است پس قدرت مصحح فعل است و ارادت منحصر آن و تکوین موجد
 آن پس از تکوین چاره نبود مثل آن مثل استطاعت مع لفعل است که علمای اهل سنت آنرا
 در عباد اثبات کرده اند و شک نیست که این استطاعت بعد از ثبوت قدرت است بلکه بعد
 از تعلق ارادت و تحقق ایجاد و مربوط باین استطاعت است بلکه آن استطاعت موجب
 فعل است و طرف ترک آنجا مقصود است و حال صفت تکوین همین است که ایجاد با او بطریق
 ایجاد است اما این ایجاد در واجب تعالی ضرر نمی کند که ثبوت آن بعد از تحقق قدرت
 است که بمعنی صحه فعل و ترک است و بعد از تخصیص ارادت بخلاف آنچه حکمای فلسفه
 گفته اند و شرطیه اولی را واجب الصدق گمان کرده اند و شرطیه ثانیه را تمتع الصدق و نفی
 ارادت نموده اند صریح در ایجاد است تعالی الله سبحانه عن ذلک علوا کبیرا و ایجاد کی که
 بعد از تعلق ارادت و تخصیص احد المقدورین پیدا شود مستلزم اختیار است و موکلان
 نه نافی خست یار و کشف صاحب فتوحات نیز موافق رای حکما واقع شده است و در قدرت
 شرطیه اولی را واجب الصدق میدانند و ثانی را تمتع الصدق و این قول بایضاست
 ارادت بیکار می افتد که تخصیص احد المتساویین اینجا منتفی است و اگر در تکوین این معنی را

اثبات کنند گنجایش دارد که از شأنه ایجاب مبرهست این فرق تشریفی است که بیان آن کم
 کسی سبقت کرده است علمای تربیه هر چند این صفت را اثبات کرده اند اما باین حدت نظر
 پیر نهاده اند اتباع سنت سنیة مصطفویہ علی صاحبها الصلوٰۃ والسلام و التحیة در میان سایر
 متکلمین ایشان را باین معرفت ممتاز ساخته است و این حقیر از خوشه چندان این اکابر است
 شبتنا الله سبحانه علی معتقداتهم الحقہ بجزئہ سید المرسلین علیہ و علی آلہ الصلوٰت و التسلیمات ائمتها
 و اکملها منها رویت خدای عزوجل در آخرت مومنان را حق است این مسئلہ است
 که غیر از اہل سنت و جماعت هیچکس از فرق اسلامیین و حکمای فلاسفہ بجز آن قائل نیست
 باعث انکار ایشان قیاس غائب است بر شاہد و آن فاسدست مرنی ہر گاہ بچون بچگون
 باشد رویتی کہ با عقل گنبد و نیز بچون خواهد بود ایمان با و باید آورد و اشتغال کمینیت او نباید
 کرد این سر را امروز بر خاص اولیا ظاہر ساخته اند ہر چند رویت نیست ابائی رویت
 نیست کلامک تر از فردا ہمہ مومنان حق سبحانه و تعالی را خواهند دید چشم سر آماج درک
 نخواہند کرد لا تدرك الابصار و چیز خواهند یافت علم یقینی بآنکہ می بینند و التذاتی کہ مترتب
 بر رویت است غیر این و دوجیز از لوازم رویت ہمہ مفقودست این مسئلہ از غمض مسائل
 کلام است طور عقل در اثبات و تصور بر آن عاجزست متابعان انبیاء از علما و صوفیہ آنرا بنور
 فراست کہ مقتبس از انوار نبوت است دریافتہ اند و همچنین مسائل دیگر از علم کلام کہ عقل و
 اثبات آنها عاجز و نتیجہست علمای اہل سنت را نور فراست فقط و صوفیہ را ہم نور فراست و ہم
 کشف و شہود فرق در میان کشف و فراست بچون فرق سیات و حسنات است فراست
 انظریات را حد سیات میسازد و کشف حسنات و مسائل کہ اہل سنت بآن قائل اند و مخالفان
 ایشان کہ التزام طور عقل نموده اند از آنها منکر اند ہمہ از ان قبیل اند کہ بنور فراست معلوم

گشته اند و کشف صحیح مشهود شده اگر در بیان آن مسائل ایضاحی نموده آید مقصود از آن
تصویر و تنبیه است نه اثبات آنها بنظر و دلیل چه نظر عقل در اثبات و تصویر آنها کورست عجیب
از علما آنکه درین مسائل خود را در مقام استدلال می آرند و می خواهند که بدلائل اثبات کنند و بر
مخالفتان حجت تمام کنند این میسر نمی شود و با تمام نیز نمی رسد مخالفان خیال می کنند
که مسائل ایشان نیز در رنگ استدلالات ایشان مزین و ناتمام اند مثلا علمای اهل سنت
استطاعت مع الفعل اثبات کرده اند این مسئله از مسائل حقه است که بنور فراست کشف
صحیح معلوم گشته است اما دلائلی که بر اثبات آنها آورده اند مزین و ناتمام است اقوی اوله
ایشان بر اثبات آن مسئله عدم بقای اعراض است در دو زمان چه اگر عرض فانی است
لازم آید قیام عرض بعرض و آن محال است و چون این دلیل را مخالفان مزین و ناتمام
دانسته اند یقین کرده اند که آن مسئله نیز ناتمام است نه آنست که مقتضای ایشان درین مسئله
و در امثال این مسئله نور فراست است که مقتبس از انوار نبوت است اما این تقصیر است
که حدسی و بدیهی را در نظر مخالفان نظری میسازیم و تکلفات و اثبات آن میگوئیم غایت
مانی الباب حدسی و بدیهی ما بر مخالفان حجت نیست گو نباشد غیر از اعلام و تبلیغ بر ما لازم است
اندر هر که حسن نشأح مسلمانی دارد بی اختیار قبول خواهد کرد و هر که بی نصیب است غیر از انکار
نخواهد افزود و در میان علمای اهل سنت طریق صحاب شیخ الاسلام شیخ ابو منصور مازری قدس سره چه زیبا
است که قصار بر مقاصد فرموده اند و اعراض از تدقیقات فلسفیه نموده طرق نظری استدلال
بطریق فلسفه در میان علمای اهل سنت و جماعت از شیخ ابو یحیی من اشعری ناشی شده است
و خواسته که مقدمات اهل سنت را با استدلال فلسفه تمام سازد و این دشوار است
و دلیر ساختن است مر مخالفان بر طعن اکابر دین و گنداشتن است طریق سلف را ثبنا الله

سبحانہ علی متابعتہ آراء اہل الحق المتقستہ من انوار النبوة علی صاحبہا الصلوۃ و التسلیمات التہنات
 و الکلمات منها حکم کریمہ و امانت ربک فحدث اظہار این نعمت عظمی می نماید کہ این فقیر را
 یقینی نسبت بمعتقدات کلامیہ کہ بردفن آرای اہل حق یعنی اہل سنت و جماعت واقع شدہ
 اند بر پنجی حصول پیوستہ است کہ در جنب آن یقین یقینی کہ نسبت باجلای بدہیات حاصل
 است حکم ظنیات بلکہ وہیات دارد مثلاً چون موازنہ می کنیم یعنی را کہ نسبت بہر یکی امسائل
 کلام حاصل است با یقینی کہ نسبت بوجود آفتاب دارم حیف می آید کہ یقین ثانی را نسبت یقین
 اول اطلاق یقین نمودہ آید از باب عقول این معنی را قبول کنند یا نہ بلکہ البتہ قبول نکنند کہ
 این محبت و رای طور نظر عقل است عقل ظاہر بن راجز انکار ازین مقام نصیبی نیست حقیقت
 این معاملہ آنست کہ یقین کا قلب است یقینی کہ قلب را مثلاً بوجود آفتاب حاصل میگردد
 بتوسط حواس است کہ حکم جو اسیس در نزد یقینی کہ بتیکہ از مسائل کلامیہ قلب حاصل
 شدہ است بل توسط احدی نیست کہ بطریق الہام از حضرت و باب جل و علا بوسیاطہ تلقی نمودہ است
 و اخذ فرمودہ پس یقین اول بنیاب علم یقین آمد و یقین ثانی بنیاب علم یقین شتان ما بینہما
 عشق شنیدہ کہ بود مانند دیدہ چون طالب را محض فضل خداوندی بسلسلہ سلطانی است
 سینہ او از جمیع مرادات خالی شود و خواستی غیر از حق سبحانہ او را نماند درین وقت آنچه مقصود
 از آفرینش اوست میسر شدہ باشد و حقیقت بندگی بجا آورہ بعد ازین اگر خواہند
 کہ او را برای تربیت ناقصان باز گردانند از نزد خود ارادہ است و او را خواهند عطا فرمود و اختیار
 خواهند داد کہ در تصرفات قبل و فعلی مختار و مجاز باشد در زنگ عبد مازون درین مقام
 کہ مقام تخلیق باخلایق است صاحب ارادہ ہر چه خواہد برای دیگران خواہد ساخت و
 مصلح دیگران منظور خواہد داشت نہ مصالح نفس خود کما ہو حال ارادۃ الواجب تعالی

بل تشبیه الالهی و لازم نیست بلکه جائز نیست که این صاحب اراده هر چه خواهد بود توقع آید
 که شرکست و بندگی آنرا بر تابد حضرت حق سبحانه و تعالی بسبب خود را علیه و علی آله الصلوٰه
 و السلام میفرماید انک لا تهتدی من احببت هرگاه ارادت سید البشر در توقف افتد و دیگر آنرا
 چه مجال و ایضا لازم نیست که جمیع مرادات این صاحب ارادت مرضی حق باشند تعالی
 و تقدس و الا بعضی افعال و اقوال آن سرور علیه و علی آله الصلوٰه و التسلیات اعتراض
 حق سبحانه نازل نمی شد کما قال سبحانه ما کان لنبی الخ و عفو از ان گنجایش نداشت کما قال
 تعالی عفا الله عنک چه عفو و تقصیرات متصور است با آنکه جمیع مرادات حق جل و علایم ضیاء
 حق سبحانه نیستند کما کفر و المعاصی منها امام من درین کار کلام الله است و پیر من درین
 قرآن مجید اگر هدایت قرآن نمی بود راهی بجانب عبادت معبود بحق نمی کشود درین هر لطیف و
 الطف ندای انا الله میزند و رنده راه را اگر قنار پرستش خود میسازد اگر چو نست خود را بصورت
 بیچونی دانی نماید اگر تشبیه است خود را به نبوت تنزیه جلوه گر میگرداند درینجا امکان بود تمییز
 است و حدوث با قدم مختلط اگر باطل است بصورت حق هویدا است و اگر ضلالت است بشکل
 هدایت پیدا بجایه سالک حکم مسافر اعمی دارد که بهر کی هدایتی گویان رومی آر حضرت حق
 سبحانه و تعالی خود را بخالق السموات و الارض نی ستاید و رب المشرق و المغرب میفرماید و
 وقت عروج چون این صفات را بر آله متخیله عرض نموده شد بی اختیار بانمودند و در و
 نزوال آوردند لاجرم لاجب الأفلیین گویان روز همه تانت و قبله توجه جز ذات واجب خود
 نداشت احمدی الذی هدانا لهذا ما كنا لنهتدی لولا ان هدانا الله تقدیرات رسل ربنا بجز
 منها ما چار کس بودیم در ملازمت خواجہ خود که پیش مردم در میان سائر یاران استیاز
 داشتیم هر کدام ما را نسبت بحضرت خواجہ اعتقاد علاحدہ بود و معامله جدا این فقیر بقیقین

نمی دانست که مثل این صحبت و اجتماع و مانند این تربیت و ارشاد بعد از زمان آن سرور
 علیه و علی آله الصلوات و التسلیات هرگز بوجو دنیا مه است و شکر این نعمت بجای آورد که اگرچه
 بشرف صحبت خیر البشر علیه و علی آله الصلوة والسلام مشرف نشد باری از سعادت این صحبت
 محروم نماند و حضرت خواجۀ ماز احوال آن سه دیگر چنین میفرمودند که فلانی مرا صاحب تکمیل
 میداند اما صاحب ارشاد نمی پندارد و نزد او مرتبۀ ارشاد زیاده از تکمیل بوده و فلانی
 با کاری ندارد و آن دیگر را میفرمودند که نسبت باینکار دارد و هر کدام را با اندازه اعتقاد
 بهره رسید باید دانست که اعتقاد مرید با فضیلت پیر و ملکیت او از ثمرات محبت است و
 از نتائج مناسبت که سبب افاده و استفاده است اما باید که پیر را بر جماعۀ که فضل آنها در
 شرع مقرر است فضل ندهد که موجب افراط است در محبت و آن مذموم است شیعه یا ختمایی
 از افراط محبت اهل بیت آمده و نصاری از افراط محبت حضرت عیسی علی نبیاء و علیہ الصلوة
 والسلام ابن الله خوانده اند و در خسارت ابدی مانده لیکن اگر بر ماسوای اینها فضل بدید
 مجوز است بلکه در طریقت واجب و این فضل دادن نه باختیار مرید است بلکه اگر مرید
 مستعد است بی اختیار در موعی این اعتقاد پیدا میگرد و بوسیله آن کمالات پیر
 اکتساب می فرماید اگر این فضل دادن باختیار مرید باشد و شکف پیدا کند مجوز نباشد
 و نتیجه بخشد منها درجۀ علیا در نفی و اثبات بکلمۀ طیبۀ لا اله الا الله است که هر چه در دیده کشف
 و شهود در آید هر چند تنزیه صرف و تکلیف محض نماید این همه در تحت لاداخل شود و در جانب
 اثبات غیر از کلمۀ مستثنی که بمواطات قلب صادر گردد نصیبی نباشد **ع** عقا شکار
 کس نشود و ام باز چنین بکاینجا همیشه باید بست است و ام را به و السلام علی من اتبع الهدی
 و التزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات و التسلیات منها حقیقت قرآنی و حقیقت کعبه

ربانی فوق حقیقت محمدی است علی مظهر بالصلوة والتحية لهذا حقیقت قرآنی امام حقیقت محمدی
 آمد حقیقت کعبه ربانی مسجود حقیقت محمدی گشت جمع ذلک حقیقت کعبه ربانی فوق حقیقت
 قرآنی است آنجا همه بصیفتی دینی رنگی است و شیون و اعتبارات را در آن موطن گنجایش نیست
 تنزیه و تقدیس را در آن حضرت مجال نرسد آنجا همه آنست که برتر ز بیان است به این
 معرفتی است که هیچ کس از اهل الله بآن لب نگشاده است و بجز و اشارت هم از آن
 مقوله سخن نراند این درویش را باین معرفت عظمی مشرف ساخته و در میان ابناء جنس ممتاز
 گردانیده کل ذلک بصدقه حبیب الله و بر که رسول الله علیه و علی آله من الصلوات افضلها
 و من التسلیمات الکملها باید دانست که صوره کعبه همچنانکه مسجود صورتش است حقیقت کعبه نیز
 مسجود حقائق آن است و اقول قولا عجیبا لم یسمعه احد و اما خبره مخبر باعلام الله سبحانه
 و الهامه تعالی ایای بفضله و کرمه آنکه بعد از هزار و چند سال از زمان رحلت آن سرور
 علیه و علی آله الصلوات والتحيات زمانی می آید که حقیقت محمدی از مقام خود عروج فرماید
 و بمقام حقیقت کعبه متحد گردد این زمان حقیقت محمدی حقیقت احمدی نام یابد و مظهر ذات احد
 جل سلطانه گردد و هر دو اسم مبارک بمسبی متحقق شود و بمقام سابق از حقیقت محمدی خالی ماند
 تا زمانی که حضرت عیسی علی نبینا و علیه الصلوة والسلام نزول فرماید و عمل بشریت محمدی نماید
 علیها الصلوات والتحيات در آن وقت حقیقت عیسوی از مقام خود عروج فرموده بمقام
 حقیقت محمدی که خالی مانده بود استقرار کند **منها** اگر کلمه طیبه لا اله الا الله فی بود را به
 بجانب قدس خداوندی جل سلطانه که مینمود و نقاب از چهره توحید که می کشود و پنجه
 ابواب جنات که میفرمود کوه کوه صفات بشریه استعمال کند این لاکنده میشود و عالم
 عالم تعلقات برکت تکرار این نفعی نفعی می گردد و نفعی آن آنکه باطله را نفعی میسازد و اثبات

آن معبود حق را حبل شانه مثبت سالک در ارج امکانی را بجد و او قطع ینماید و عارف به حاج
و جوبی برکت او را تقامیفرماید او سنت که از تجلیات افعال تجلیات صفات می برود و از
تجلیات صفات تجلیات ذات میرساند تا بجاروب لازمی راه چتری در سر

والله و السلام علی من اتبع الهدی و التزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات و التسلیات
اقتدا و اکملها مشی خدمت شیخ شرف الدین منیری در مکتوبات خود نوشته اند که معوذتین را
در نماز فرض نباید خواند که ابن مسعود رضی الله تعالی عنه در قرات ابن و دوسوره مخالف جمهور
است پس در فرض قطعی قرات آن دوسوره محسوب نباید کرد و این فقیر هم نمی خواند تا آنکه
روزی برین فقیر ظاهر ساختند که گویا معوذتین حاضر اند و از مخدوم در باب منع
قرات آنها در فرض شکایت دارند که ما را از قرآن اخراج ینماید ازان زمان ازان منع
متنفس گشتم و شروع در قرات آنها در فرض نمودم هر مرتبه که آن دوسوره کریمه را در فرض
میخوانم احوال عجیبه مشاهده ینمایم و ایمنی که چون بعلم شریعت رجوع نموده آید منع قرات
آن دوسوره را در فرض وجهی پیدا نمی شود بلکه شبهه انداختن است و قطعیست این حکم مجمع علیه که
ما بین الدفین قرآن با آنکه ضم سوره از واجبات است که ظنی است پس منع قرات دوسوره را
اگرچه ظنی باشند و لعلی فرض المحال هیچ وجه نباشد که قرات آنها بطریق ضم با فائده است

فالعجب من الشیخ المتذمّم فی هذا الكلام کل العجب والصلوة والسلام علی سید البشر ذالک الاظهر
بمشاهدات و افراز طریق صوفیه بلکه از لغت اسلام کسی راست که فطرت تقلید و جبلت
متابعیت در وی بیشتر است در کار اینها بر تقلید است و مناظر امر درین موطن بر متابعت
تقلید انبیاء علیهم الصلوات و التسلیات بهدجات علیا میرساند و متابعت اصفا ببحای غلظی بزر
ابو که در چون این نظرات را بیشتر داشت بی توقفت بسعادت تصدیق نبوت مسارعه فرمود

و رئیس صدیقان آمد و آجمل لعین چون استعداد تقلید و تبعیت کمتر داشت آن سعادت
 مستعد گشت و پیشوای ملعونان شد و هر یک کمال را که میابد از تقلید پیرو خود میابد خطای
 پیرو بهتر از صواب مرید است از نجاست که ابو بکر طلب سهو پیغمبر علیه الصلوة والسلام می نماید که پیغمبر
 سهو میجو حضرت پیغمبر در شان بلال فرموده اند که سین بلال عند الله شین که بلال عجبی بود در اذان
 اسند میگفت بسین محله و نزد خدای عز و جل و علامه اسهد و اشهد است پس خطای بلال بهتر از
 صواب دیگران باشد شرح بر اشهد تو خنده زنا اسهد بلال و از عزیز می شنید ام که می گفت
 بعضی از ادعیه که از مشایخ منقول است و اتفاق آن مشایخ در بعضی آن ادعیه خطا کرده اند و
 محرف خوانده اگر متابعان ایشان آن ادعیه را بجهان صرافت که مشایخ خوانده اند بخوانند
 تا ثمری نبخشند و اگر درست کرده بخوانند از تاثیر خالی میماند بشتنا الله سبحانه علی تقلید انبیاء و
 متابِع اولیاء بحرمة حبیبه علیه و علی جمیع الانبیاء والمرسلین و علی متابِعهم الصلوات و التسلیمات
 منها محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله و سلم سید المرسلین است علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات
 تکلیف سائر بشر و حضرت عیسی و موسی را علیهما الصلوات و التسلیمات و التحیات اگر چه از مقام تجلی ذات
 نصیب علی قدر المرتبه و الاستعداد قال الله سبحانه و تعالی خطا بالموسی و طعنک نفسی ای لذت
 و حضرت عیسی علیه السلام روح الله است و کلام او است سبحانه و کثیر المناسبت است بآن سرور
 علیه الصلوة والسلام اما حضرت ابراهیم را علی نبینا و علیه الصلوة والسلام با وجود آن که در
 مقام تجلی صفات است اما حدید البصر است شان خاصی که پیغمبر را در مقام تجلی ذات میسر شده
 است حضرت ابراهیم را در مقام تجلی صفات حاصل گشته مع انفا و الاستعدادی بینما
 پس باین اعتبار او از حضرت عیسی و موسی افضل باشد و حضرت عیسی از حضرت موسی افضل
 است در نه او فوق حضرت موسی است و حدید البصر است و ناقد النظر بعد از ایشان حضرت نوح

است علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام و مقام حضرت نوح در مقام صفات هر چند بالاتر از
مقام حضرت ابراهیم است اما حضرت ابراهیم را در آن مقام شان خاص است
و حدت بصیرت که دیگر برانگیز نیست لیکن اولاد کرام ایشان را از آن مقام نیز نصیب است
بیتبیت و فرعیست و حضرت آدم بعد از حضرت نوح است علی نبینا وعلی جمیع الصلوات و تسلیما
بذما علمنی ربی و الهمنی بفضلہ و کرمہ و اعلم عند الله سبحانه **منها** سلسله که سیر او در فیصل اسماء
و صفات اقتاد راه وصول او ب حضرت ذات جزل سلطانہ مسدود گشت چه اسما و صفات را
نهایت نیست تا بعد از قطع آنها بمقصد قصی تواند رسید مشایخ ازین مقام خبر داده اند
که مراتب وصول را نهایت نیست زیرا که کمالات محبوب نهایت ندارد و مراد از وصول اینجا
وصل اسمائی و صفاتی است سعادت مند کسی است که سیر او در اسماء و صفات بطریق اجمال و بالغ
شده و بسرعت و اصل حضرت ذات تعالی و تقدس گشته و اصلمان ذات را بعد از وصول بنهایت
النهایت رجوع بدعوت لازم است و عدم رجوع آن موطن متصور نه بخلاف متوسطان که بعد
از وصول شان بنهایت استعداد خود رجوع لازم نیست تواند بود که رجوع نمایند و تواند بود که
اقامت در رتبه پس مراتب وصول منتہیان را بتمام متصور است بلکه لازم و مراتب حصول متوسطان
که تفصیل اسمائی و صفاتی رفته اند نهایت نه آیین علم از جمله علوم مخصوصه این نقیصت و اعلم
عند الله سبحانه **منها** مقام رضا فوق جمیع مقامات ولایت است و حصول این مقام عالی
بعد از تمامی سلوک و جذبه است اگر پرسند که رضا از ذات حق سبحانه و از صفات او کمال
را از افعال او سبحانه واجب است و در نفس ایمان ما خود پس عامه مومنان را از آن چاره نبود
پس حصول آنرا بعد از تمامی سلوک و جذبه معنی چه باشد در جواب گوئیم که رضا احوال نیست
و حقیقه در رنگ سایر ارکان ایمان در ادل تحقق صورت است و در نهایت تحقق حقیقت چون

منافی رضا ظاهر نشود و ظاهر شریعت حکم بحصول رضا میفرماید و رنگ تصدیق قلبی که چون
 منافی تصدیق یافته نشود حکم بحصول تصدیق می کنند و این بصدره حصول حقیقه الرضا لا
 صورت و الله سبحانه اعلم منها سعی باید کرد که عمل به سنت میسر شود و اجتناب از بدعت علی
 الخصوص بدعتی که رافع سنت باشد قال علیه الصلوة والسلام من احدث فی دنیا هذا فهو رد
 عجب آید از حال جماعه که در دین با وجود الکمال و اتمام آن چیزها با احداثا میکنند و آن محدثات
 تکمیل دین میجویند و پاک ندارند از آنکه مبادا ازین مخترع رفع سنت شود مثلاً ارسال فشن میز
 الکنفین سنت است جمعی ارسال فشن را در جانب بسیار خستیار کرده اند و این عمل تشبه
 بهوتی منظور داشته و خلق کثیر با ایشان درین فعل اقتدا نمودند و نهفته اند که این عمل رفع سنت
 مینماید و از سنت به بدعت می برد و بدعت میرساند تشبه محمد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم
 بهترست یا تشبه بمولای اوست صلی الله تعالی علیه و آله و سلم که مشرف شده بهوتی که پیش از موت
 است اگر تشبه بمیت جویند هم با او سزاوارست عجب کار است که در کفن میت عامه هم
 بدعت است چه جای تشبیه او و بعضی از متأخران که عامه در کفن میت که از علی باشد مستحسن
 داشته اند نزد فقیر زیادی کردن نسخ سنت و نسخ عین رفع تبنا الله سبحانه علی متابعه السنه
 المصطفویه علی صدرها الصلوة والسلام و یرحم الله عبد اقال آمینا هم ما در ذری احوال جنایا
 برین در پیش منگاشته ساختند دید که جنیان در کوچه در رنگ مردم میگردند و بر سر هر جن نشسته
 است موکل و آن جن از ترس موکل خود سر نمی تواند برداشت و بپای و بسیار خود نظرنمی تواند
 انداخت در رنگ مقیدان و محبوسان می گشتند و صلا مجال مخالفت بهم نداشتند الا ان بشا ربی
 شیا و در آن وقت چنان معلوم میشد که گویا بر دست موکل گریزی است آنجی که از جن اندک
 مخالفت احساس نماید بیک ضرب کار او را کفایت کند خداست که بالا بدست است

زبردست هر دست آفرید و منها اولی هر کمالی که میاید و بهر درجه که میرسد تفصیل
متابعت نبی خود است علیه الصلوة والسلام اگر متابعت نبی نبی بود نفس ایمان رونمی نمود و راه
بدرجات علیا از کجایم نشود پس اگر ولی را فضل از فضائل جزئیة حاصل شود که نبی را حاصل
نبوده و در رتبه خاص از درجات علیا میسر شود که نبی نداشته نبی را نیز از ان فضل جزئی و از ان درجه
خاص نصیب کامل است چه حصول آن کمال بواسطه متابعت آن نبی است و نتیجه است اینک
اتباع سنت او پس ناچار نبی را از ان کمال بهره تمام باشد کما قال علیه الصلوة والسلام من سیر
سنة حسنة فله اجر باو اجر من عمل بها لیکن ولی در حصول این کمال سابقین است و در وصول این
درجه مقدم و این قسم فضل نبی را بر نبی جائز داشته اند که جز نیست که مجال معارضه بکلی ندارد و آنچه
صاحب فصوص می گوید که خاتم الانبیاء علوم و معارف را از خاتم الولايات اخذ میکند رایج باین معنی
است که این فقیر را بن ممتاز ساخته اند و سر اسرار موافق شریعت است و شریعت مخصوص صحیح آن
تکلف نموده اند و گفته اند که خاتم الولايات خزینه دار خاتم النبوت است اگر پادشاه از خزینه خود چیزی
بگیرد هیچ نقص لازم نیاید حقیقة الامر با حقیقة منشأ تکلف عدم الوصول بحقیقة المعاملة والله سبحانه
اعلم بمقتضی الامور کلمات الصلوة والسلام علی سید البشر وآله الاظهر منها ولایت ولی جز نیست از
اجزای ولایت نبی او علیه الصلوة والسلام ولی را هر چند درجات علیا میسر شود آن درجات جزئی از
اجزای درجات آن نبی خواهد بود و جز هر چند عظمت پیدا کند کمتر از کل خواهد بود که کل عظم من العظمت
بدیهه است محتمی باشد که کلانی جز بر اخیال نموده از کل افزون دانند که کل عبارت از ان جز و از
اجزای دیگر است منها صفات واجب تعالی و تقدس شأنم اند از قسم اول صفات اضافیه اند
که خارج از ذات و لازمه و قسم ثانی صفات حقیقه اند اما رنگی از اضافات دارند کما السلام والقدرة والارادة و قسم
ثالث صفات حقیقت حرکت کما حیوة فانه لا یخرج منه من الاضافات یعنی بالاضافة لعلی العالم

و قسم ثالث اعلاى قسام گفته است و جامع ترين جميع اشياء و از اهمات صفات صفت علم با وجود معیت
 تابع صفت حیات است و دایره صفات و شیوانات بحیات منتهی می گردد و در دایره وصول
 بمطلوب همه ادست و چون صفت حیات فوق صفت علم است لاحسرم وصول بآن
 موطن بعد از طی مراتب علم خواهد بود علم ظاهر بشیء یا باطن علم شریعت باشد یا طریقت
 و کسی که داخل آن در دایره شده است اقل قلیل است از پس کوچه نظر را
 بدرون انداخته اند و آن جماعه هم اقلان اند اگر مرضی از اسرار این مقام گویم
 قطع البعوض ^{چشم} و من بعد از امداد صفات و کمات خطی لیدیه جمیل و السلام علی من
 اتبع الهدی و التزم متابعت المصطفی علیه و علی آله الصلوٰة و السلام منها حضرت حق
 سبحانه و تعالی از مثل منزله است لیس گفته شے اما مثال جائز داشته اند و
 مثل تجویز نموده و مثل مثل ^{الاعمال} از باب سلوک و اصحاب کثوف راست
 مثال می دهند و آرام بخمال می بخشند بیچون را بمثال چون دایه نمایند
 و خوب را بصورت امکان جلوه گر می سازند بیچاره سالک مثال را عین فی مثال
 می انگارند و صورت را عین ذی صورت آفرین جاست که صورت احاطه حق سبحانه
 و تعالی را در اشیا می بیند و مثال آن احاطه را در عالم مشاهده می نماید
 خیال می کنند که مشهود حقیقت احاطه حق است سبحانه نه چنین است بلکه احاطه
 او تعالی بیچون و بیچگون است و منزه است از آن که در مشهود در آید و کمشوف
 احدی گردد و ایمان آریم که او سبحانه محیط است به شکر اما احاطه او را ندانیم
 که چیست و آنچه دانیم شبهه و مثال آن احاطه است و هم برین قیاس است قرب
 او تعالی و معیت او سبحانه که مشهود و کمشوف از آنها شبهه و مثال است

و حقیقت بلکہ حقیقت آنها مجهول کیفیت است ایمان آریم کہ او تعالیٰ قریب است و
 با ما است اما ندانیم کہ حقیقت قرب و معیت او تعالیٰ چیست و تواند بود کہ
 آنچه در حدیث نبوی آمدہ علیہ و علی آلہ الصلوٰات و التسلیات تجلی رہنا ضاحکا
 بہت بار صورت مثال باشد چہ حصول کمال رضا در مثال بصورت
 ضحک نمودہ باشند و اطلاق یہ و وجہ و قدم و راسخ نیز تواند بود کہ بہت بار

صورت مثال باشد کہذا علمنے ربی واللہ تخیض بر جنتہ من یشاد اللہ ذوالفضل
 العظیم صلی اللہ تعالیٰ علی سیدنا محمد و آلہ وسلم و بارک منہا اگر
 در عبارات آن عالی حضرت کہ در بیان احوال و مواجید و علوم و معارف است
 تناقضی و تدافعی مفہوم گرد جمل براختلاف اوقات و تنوع اوضاع باید نمود چہ
 در ہر وقت احوال و مواجید علیحدہ است و در ہر وضع علوم و معارف
 جداست پس فی الحقیقت تناقض و تدافع نباشد مثل این مثل احکام
 شرعیہ است کہ بعد از نسخ و تبدیل احکام متناقض می نمایند و چون اختلاف
 اوقات و اوضاع را ملاحظہ نمودہ آید آن تناقض و تدافع مرتفع می گردد و اللہ سبحانہ
 حکم و مصالح نے ذلک فلا تکن من الممتزین و صلی اللہ تعالیٰ علی سیدنا محمد و آلہ
 و سلم و بارک قال العبد الضعیف الجامع لہذہ النکات البدیۃ الرائعۃ محمد بن الصدیق الخدشی
 الکشمی الملقب بالہدایہ قد وقع الفراغ عن تشوید ہذہ المعارف العالیۃ الشریفۃ السی
 بالمبدأ و المعاد فی آداب عشر شہر رمضان المبارک حین لا اعتکاف سنۃ الف و تسعۃ عشر

از انقضاء شمس حضرت غز کرام
 در سال ہزار و نوزدہ گشت تمام

این نسخہ کہ مبدأ و معاد است بنام
 چون کردہ نذایت اقبال از سر صدق

اجری ذریعہ شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یومیہ دیوانہ لیا جائے گا۔

کتابخانه

جامعه

۱- اراکین

عالم

۲- اراکین

عالم

۳- اراکین

عالم

۴- اراکین

عالم

۵- اراکین

عالم

۶- اراکین

عالم

۷- اراکین

عالم

۸- اراکین

عالم

۹- اراکین

عالم

۱۰- اراکین

عالم

